
Προγραμματική Περίοδος 2007 – 2013

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Τίτλος: **ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ**
Κωδικός Ε.Π.: **11**
CCI: **2007GR16UPO002**

ΕΠΙΣΗΜΗ ΥΠΟΒΟΛΗ

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2007

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή	12
2.	Ανάλυση της Κατάστασης κατά την Έναρξη της Προγραμματικής Περιόδου...	16
2.1.	Η Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της.....	16
2.1.1.	Βασικά χαρακτηριστικά της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου»	16
2.1.2.	Βασικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά.....	19
2.1.2.1.	Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	20
2.1.2.2.	Απασχόληση και Ανεργία στη Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου»	22
2.1.2.3.	Μορφωτικό επίπεδο και υποδομές εκπαίδευσης	24
2.1.2.4.	Παραγωγικός Τομέας της Οικονομίας.....	28
2.1.2.4.1.	Περιφερειακό ΑΕΠ και Τομεακή Διάρθρωση της Παραγωγής	28
2.1.2.4.2.	Τουρισμός.....	33
2.1.3.	Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία	41
2.1.3.1.	Καινοτομία και Ανθρώπινο Κεφάλαιο	41
2.1.3.2.	Επιχειρηματικότητα	43
2.1.3.3.	Διείσδυση και Χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην ποιότητα ζωής και στην επιχειρηματικότητα.....	44
2.1.4.	Ελκυστικότητα της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης.....	46
2.1.4.1.	Υποδομές προσπελασιμότητας (φυσικές και τεχνολογικές).....	46
2.1.4.2.	Υποδομές Ενέργειας και ΑΠΕ στη Χωρική Ενότητα	49
2.1.4.3.	Περιβαλλοντικοί, πολιτιστικοί πόροι και αειφορική ανάπτυξη.....	52
2.1.4.4.	Υγεία - Πρόνοια.....	66
2.1.5.	Η Χωρική διάσταση των Περιφερειακών ανισοτήτων	67
2.1.5.1.	Ενδοπεριφερειακές ανισότητες	68
2.1.5.2.	Ορεινές, ημιορεινές, πεδινές περιοχές	71
2.1.5.3.	Αστικές περιοχές, βιώσιμη αστική ανάπτυξη	72

2.1.5.4.	Νησιωτικότητα – Μικρά νησιά.....	74
2.2.	Ανάλυση Εξωτερικού Περιβάλλοντος	75
2.2.1.	Το ΕΣΠΑ 2007-2013 και συνέργιες με Τομεακές Πολιτικές	75
2.2.2.	Τα Εθνικά Στρατηγικά Σχέδια για την Αγροτική Ανάπτυξη (ΕΣΣΑΑ 2007-2013) και την Αλιεία (ΕΣΣΑ 2007-2013)	77
2.2.3.	ΑΣΤΛ και Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων.....	79
2.2.4.	Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις για τη Συνοχή 2007-2013.....	81
2.2.5.	Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα – Κύπρος 2007-2013	82
2.2.6.	Η ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων και της αρχής της μη διάκρισης.....	83
2.3.	Αποτίμηση των αποτελεσμάτων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου ...	84
2.3.1.	Αναπτυξιακός Σχεδιασμός προγραμματικής περιόδου 2000-2006	84
2.3.2.	Αποτίμηση της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (2000-2006) ανά Διοικητική Περιφέρεια	86
2.4.	Ανάλυση SWOT	90
2.4.1.	Ανάλυση SWOT και κατευθύνσεις πολιτικής σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου	90
2.4.2.	Ανάλυση SWOT ανά Διοικητική Περιφέρεια	97
2.5.	Συμπεράσματα: Αναπτυξιακά Προβλήματα, Ανάγκες και Ιεράρχησή τους.....	102
2.5.1.	Κωδικοποίηση προβλημάτων σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου	102
2.5.2.	Διατύπωση και Ιεράρχηση Αναγκών και Στόχων σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.....	103
2.5.3.	Αντιστοίχιση Αναγκών Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου με Θεματικές Προτεραιότητες του ΕΣΠΑ	104
3.	Αναπτυξιακή Στρατηγική για την Περίοδο 2007 – 2013	106
3.1.	Αναπτυξιακό Όραμα και Στρατηγική της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.....	106
3.2.	Εξειδίκευση Οράματος και Στρατηγικής στις Περιφέρειες.....	110
3.2.1.	Εξειδίκευση των στρατηγικών επιλογών στο πλαίσιο της χωρικής στόχευσης των Περιφερειών του Στόχου 1 και του Στόχου 2 της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου	110
3.2.2.	Εξειδίκευση των γενικών στρατηγικών επιλογών του ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων	

Αιγαίου	111
3.2.3. Οι πόλοι ανάπτυξης ως μέσο προώθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας.	117
3.2.3.1. Η σημασία των πόλεων για την προώθηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας	117
3.2.3.2. Οι πόλοι ανάπτυξης στη στρατηγική του ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την περίοδο 2007-2013.....	117
3.2.4. Η Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού στη Χωρική Ενότητα.....	119
3.3. Ανάλυση των Γενικών Στόχων – Τεκμηρίωση της Εσωτερικής Συνέπειας της Στρατηγικής.....	120
3.4. Ανάλυση Στρατηγικής σε Άξονες Προτεραιότητας.....	128
3.5. Τεκμηρίωση εσωτερικής συνέπειας της στρατηγικής.....	131
3.6. Τεκμηρίωση εξωτερικής συνέπειας της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων....	132
3.6.1. Γενικά.....	132
3.6.2. Συνάφεια της στρατηγικής του ΠΕΠ με τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική συνοχής 2007-2013	132
3.6.3. Συνέπεια των προτεραιοτήτων του ΠΕΠ Κρήτης-Νήσων Αιγαίου με τους στόχους του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων και τις Ευρωπαϊκές Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.....	134
3.6.4. Συνέπεια των προτεραιοτήτων του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης- Νήσων Αιγαίου με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.....	135
3.6.5. Συνέπεια των προτεραιοτήτων ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου με τους στόχους του ΕΣΠΑ	139
3.7. Σύνοψη των πορισμάτων της εκ των προτέρων αξιολόγησης.....	146
3.7.1. Πλαίσιο Συνεργασίας και Διαδικασία Σύνταξης της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης.....	146
3.7.2. Επιτελική Σύνοψη	148
3.7.3. Αξιολόγηση της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης και των προσδιορισθεισών αναγκών	150
3.7.4. Αξιολόγηση της συνέπειας της στρατηγικής.....	154
3.7.5. Εξέταση της συνεκτικότητας της στρατηγικής με τις Εθνικές πολιτικές και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις.....	158
3.7.6. Αξιολόγηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων	160

3.7.7.	Εξέταση των προτεινόμενων συστημάτων/διαδικασιών εφαρμογής.....	162
3.7.8.	Η συμβολή της εκ των προτέρων αξιολόγησης στην εκτίμηση της χωρικής διάστασης του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.....	163
3.7.9.	Μεγιστοποίηση της Κοινοτικής Προστιθέμενης Αξίας (ΚΠΑ).....	164
3.8.	Αειφόρος ανάπτυξη – Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση.....	165
3.8.1.	Μη Τεχνική περίληψη της ΣΜΠΕ.....	165
3.8.2.	Εναλλακτικές λύσεις και Αξιολόγηση αυτών.....	176
3.8.3.	Διαβούλευση για την ΣΜΠΕ.....	177
3.8.4.	Σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος (ΚΥΑ έγκρισης της ΣΜΠΕ του ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου).....	178
3.9.	Ενσωμάτωση της οριζόντιας διάστασης της ισότητας των φύλων, της αρχής της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας.....	179
3.10.	Διαδικασία σχεδιασμού στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης.....	180
3.11.	Συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων με αυτές που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης(ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ) - Κριτήρια Διαχωρισμού των Παρεμβάσεων των Ταμείων με το ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ.....	184
3.11.1.	Γενικά.....	184
3.11.2.	Ειδικά Κριτήρια Διαχωρισμού.....	185
3.11.3.	Ανθρώπινο δυναμικό.....	187
3.11.4.	Περιβάλλον.....	188
3.11.5.	Παρεμβάσεις στο Παραγωγικό περιβάλλον.....	194
3.11.5.1.	Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες - Επενδύσεις από Γεωργούς.....	194
3.11.5.2.	Διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας / Επενδύσεις από μη γεωργούς.....	195
3.11.6.	Κριτήρια διαχωρισμού δράσεων, που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (ΠΑΑ) και του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας 2007-2013 (ΕΠΑΛ).....	197
3.11.7.	Οριζόντια Διάταξη.....	198
4.	Άξονες Προτεραιότητας.....	199
4.1.	Άξονας Προτεραιότητας 1: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης.....	199

4.2. Άξονας Προτεραιότητας 2: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	202
4.3. Άξονας Προτεραιότητας 3: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	206
4.4. Άξονας Προτεραιότητας 4: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Κρήτης.....	210
4.5. Άξονας Προτεραιότητας 5: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	213
4.6. Άξονας Προτεραιότητας 6: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	216
4.7. Άξονας Προτεραιότητας 7: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης.....	223
4.8. Άξονας Προτεραιότητας 8: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	230
4.9. Άξονας Προτεραιότητας 9: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	238
4.10. Άξονας Προτεραιότητας 10: Χωρική Συνοχή και Συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	244
4.11. Άξονας Προτεραιότητας 11: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης - Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο	248
4.12. Άξονας Προτεραιότητας 12: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Στόχου Σταδιακής Εισόδου – Νότιο Αιγαίο.....	250
5. Διατάξεις Εφαρμογής.	252
5.1. Αρχές και Φορείς Διαχείρισης και Ελέγχου	252
5.1.1. Εθνική αρχή συντονισμού αναπτυξιακών προγραμμάτων 2007-2013	252
5.1.2. Βασικοί μηχανισμοί συντονισμού	254
5.1.2.1 Συντονισμός δράσεων ΕΚΤ	254
5.1.2.2 Συντονισμός δράσεων στον τομέα του περιβάλλοντος	256
5.1.2.3 Συντονισμός δράσεων στον τομέα της υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης.....	256
5.1.2.4 Συντονισμός δράσεων ΕΤΠΑ στον τομέα της εκπαίδευσης	257
5.1.2.5 Συντονισμός των ΕΠ «Διοικητική Μεταρρύθμιση» και «Ψηφιακή Σύγκλιση»	257
5.1.2.6 Συντονισμός συγχρηματοδοτούμενων δράσεων κρατικών ενισχύσεων, μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής και δανείων ΕΤΕΠ	257

5.1.2.7	Συντονισμός και προώθηση της Έρευνας και Τεχνολογίας.....	257
5.1.2.8	Συντονισμός δράσεων στον τομέα του πολιτισμού.....	258
5.1.2.9	Συντονισμός ΕΠ του ΕΣΠΑ με ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ.....	258
5.1.3.	Διαχειριστική αρχή του επιχειρησιακού προγράμματος.....	258
5.1.4.	Ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης	259
5.1.5.	Αρχή Πιστοποίησης.....	267
5.1.6.	Αρχή Ελέγχου.....	268
5.1.7.	Έλεγχοι υπό την ευθύνη της αρχής ελέγχου	270
5.1.8.	Όργανα ελέγχου.....	271
5.1.9.	Φορέας Υπεύθυνος για την έκθεση και παροχή γνώμης του άρθρου 71(3)..	271
5.1.10.	Φορέας υπεύθυνος για την είσπραξη των πληρωμών από την Επιτροπή....	271
5.1.11.	Φορέας/είς Υπεύθυνος/οι για τη διενέργεια πληρωμών στους δικαιούχους..	272
5.2.	Παρακολούθηση.....	272
5.2.1.	Διυπουργική Επιτροπή κοινοτικών προγραμμάτων (ΔΕΠ).....	272
5.2.2.	Ετήσια διάσκεψη Προέδρων επιτροπών παρακολούθησης επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΕΔΙΠ).....	272
5.2.3.	Επιτροπή παρακολούθησης επιχειρησιακού προγράμματος.....	274
5.2.4.	Δείκτες παρακολούθησης.....	276
5.2.5.	Ετήσια έκθεση	276
5.2.6.	Ετήσια εξέταση ΕΠ	278
5.2.7.	Παρακολούθηση των πιστώσεων των Περιφερειών μεταβατικής στήριξης...	278
5.3.	Αξιολόγηση	278
5.3.1.	Γενικά.....	278
5.3.2.	Αξιολογήσεις επιχειρησιακής φύσης.....	279
5.3.3.	Εκ των υστέρων αξιολόγηση.....	280
5.4.	Πληροφόρηση και Δημοσιότητα.....	283
5.5.	Χρηματοδοτικές Ροές	284

5.6.	Ανταλλαγή Ηλεκτρονικών Δεδομένων	285
5.7.	Διασφάλιση της Εταιρικής Σχέσης.....	286
5.8.	Προαγωγή της Ισότητας των δυο φύλων και της διασφάλισης της αρχής της μη διάκρισης.....	286
5.9.	Ρήτρα Ευελιξίας.....	287
5.10.	Ειδικά θέματα	288
5.11.	Μέσα Χρηματοοικονομικής Τεχνικής	289
5.12.	Έργα Γέφυρες.....	289
5.13.	Λοιπά Θέματα.....	290
5.13.1.	Κανόνες σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις, τις κρατικές ενισχύσεις, τις ίσες ευκαιρίες και το περιβάλλον	290
5.13.2.	Διαχειριστική Επάρκεια Δικαιούχων ΕΠ.....	290
6.	Χρηματοδότηση.....	291
7.	ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΟΡΜΟΥ (CORE INDICATORS).....	298

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1	Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά στη Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου – Σύγκριση με λοιπές Περιφέρειες και Σύνολο Χώρας.....	20
Πίνακας 2	Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού.....	21
Πίνακας 3	Δείκτες γήρανσης	21
Πίνακας 4	Δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων	22
Πίνακας 5	Αναλογία Πληθυσμού Ανδρών-Γυναικών στη Χ.Ε. Κ-ΝΑ	22
Πίνακας 6	Ποσοστό συμμετοχής και ποσοστό ανεργίας	22
Πίνακας 7	Μορφωτικό επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού στις περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας, 2003.....	24
Πίνακας 8	Περιφερειακή κατανομή ΑΕΠ και κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε Ευρώ και σε ΜΑΔ (2002, Μ.Ο. 200-2002): Σύγκριση με μέσους όρους χώρας, Ε.Ε-25	29
Πίνακας 9	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (σε εκατ. € σε τρέχουσες τιμές).....	31
Πίνακας 10	Συμμετοχή των τομέων παραγωγής στην ΑΠΑ της ΧΕ Κ-ΝΑ και της χώρας.....	31
Πίνακας 11	Εξέλιξη των ΑΕΠΚ στη Χ.Ε. Κ-ΝΑ.....	32
Πίνακας 12	Παραγωγικότητα εργασίας & ωριαία παραγωγικότητα στις Περιφέρειες, 2002 (Σύγκριση σε ΜΑΔ με μέσους όρους χώρας, Ε.Ε.-25).....	32
Πίνακας 13	Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στις Περιφέρειες, 2003	33
Πίνακας 14	Εξέλιξη ξενοδοχειακού δυναμικού 2000-2005.....	34
Πίνακας 15	Ξενοδοχειακό Δυναμικό ανά Διοικητική Περιφέρεια κα στο σύνολο της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου (2005).....	34
Πίνακας 16	Αφίξεις – Διανυκτερεύσεις Ημεδαπών – Αλλοδαπών 2003-2005.....	40
Πίνακας 17	Περιφερειακή κατανομή της Δαπάνης για ΕΤΑ συνολικά και ανά τομέα στη Χωρική Ενότητα Κρήτης Νήσων - Αιγαίου.....	42
Πίνακας 18	Περιφερειακές Δαπάνες για Ε & Α ως προς το Περιφερειακό ΑΕΠ.....	42
Πίνακας 19	Ανάληψη έργων ΕΤΑ από εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας	42
Πίνακας 20	Περιφερειακή Συμμετοχή επιχειρήσεων σε έργα της ΓΓΕΤ στο ΕΠ Ανταγωνιστικότητα 2000-2006.....	43
Πίνακας 21	Επιδόσεις στην χρήση ΤΠΕ στην ποιότητα ζωής και στην επιχειρηματικότητα.....	45
Πίνακας 22	Ενταγμένα Έργα ευρωζωνικών μητροπολιτικών δικτύων	46

Πίνακας 23 Ανάπτυξη «Wireless Hotspots»	46
Πίνακας 24 Εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων ΑΠΕ σε MW (Δεκέμβριος 2005 – Ιανουάριος 2006).....	50
Πίνακας 25 Πρόσθετη αιολική ισχύς λόγω δρομολογημένων παρεμβάσεων.....	50
Πίνακας 26 Μόνιμος πληθυσμός και πυκνότητα με διάκριση αστικές, αγροτικές περιοχές, Μέσος Σταθμικός Υψομέτρων	69
Πίνακας 27 Στρατηγική ανά Διοικητική Περιφέρεια 2000-2006 – Σύγκριση με Στρατηγική 2007-2013.....	84
Πίνακας 28 Ανάλυση SWOT.....	90
Πίνακας 29 Ποσοτικοποίηση Ανάλυσης SWOT	94
Πίνακας 30 Κατευθύνσεις Πολιτικής της Χωρικής Ενότητας 2007-2013	95
Πίνακας 31 Ανάλυση SWOT για την Περιφέρεια Κρήτης.....	97
Πίνακας 32 Ανάλυση SWOT για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.....	99
Πίνακας 33 Ανάλυση SWOT για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	101
Πίνακας 34 Συσχέτιση αναγκών Χωρικής Ενότητας Κ-ΝΑ με προτεραιότητες ΕΣΠΑ	104
Πίνακας 35 Συνάφεια Γενικών Στόχων ΠΕΠ ΧΕ Κ-ΝΑ με Γενικούς Στόχους ΕΣΠΑ.	109
Πίνακας 36 Συνάφεια Θεματικών Προτεραιοτήτων Αξόνων Προτεραιότητας και Γενικών Στόχων.....	128
Πίνακας 37 Συνάφεια Θεματικών Προτεραιοτήτων Αξόνων Προτεραιότητας.....	128
Πίνακας 38 Πλαίσιο Παρεμβάσεων Αξόνων Προτεραιότητας	129
Πίνακας 39 Συνάφεια Γενικών Στόχων με τις Διατυπωθείσες Ανάγκες	131
Πίνακας 40 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με ΚΣΚΓ.....	133
Πίνακας 41 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με το ΕΠΜ.....	135
Πίνακας 42 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με τις ΟΚΓ	137
Πίνακας 43 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με το ΕΣΠΑ.....	140
Πίνακας 44 Διάρθρωση και Περιεχόμενο Σύνοψης Έκθεσης της εκ των προτέρων Αξιολόγησης.....	146
Πίνακας 45 Επικαλύψεις Τομέων Παρέμβασης μεταξύ ΕΤΠΑ, Τ.Σ. και ΕΓΤΑΑ, στον τομέα του Περιβάλλοντος: Προτεινόμενα κριτήρια Διαχωρισμού	190
Πίνακας 46 Κατηγοριοποίηση / Διαχωρισμός Δραστηριοτήτων NATURA 2000	191
Πίνακας 47 Κλάδοι που θα συγχρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ	195

Πίνακας 48 Ενδεικτικός Προγραμματισμός Αξιολογήσεων για την περίοδο 2007-2013	281
Πίνακας 49 Ετήσια κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής Στόχου 1	291
Πίνακας 50 Ετήσια κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής Στόχου 2	292
Πίνακας 51 Χρηματοδοτικό Σχήμα ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007 – 2013 ανά Άξονα Προτεραιότητας	293
Πίνακας 52 Ενδεικτική ανάλυση της Κοινοτικής Συνδρομής ως προς τη διάσταση 1	294
Πίνακας 53 Ενδεικτική ανάλυση της Κοινοτικής συνδρομής ως προς τη διάσταση 2	297
Πίνακας 54 Ενδεικτική ανάλυση της Κοινοτικής Συνδρομής ως προς τη διάσταση 3	297
Πίνακας 55 Δείκτες Κορμού Περιφέρεια Κρήτης	299
Πίνακας 56 Δείκτες Κορμού Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	303
Πίνακας 57 Δείκτες Κορμού Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	307

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΧΕ Κ-ΝΑ	Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου
ΠΕΠ ΧΕ Κ-ΝΑ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Χωρικής Ενότητας «Κρήτης - Νήσων Αιγαίου»
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΟΣΠ	Ομάδα Σχεδιασμού Προγράμματος
ΑΠ	Άξονας Προτεραιότητας
ΣΑ	Σύμβουλος Αξιολόγησης
ΕΥΣΣΑΑΠ	Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων
ΘΠ ΕΣΠΑ	Θεματική Προτεραιότητα ΕΣΠΑ
ΕΣΣΑΑ	Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΣΣΑΑΛ	Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αλιείας
ΑΣΤΛ	(αναθεωρημένη) Στρατηγική της Λισσαβόνας
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΚΣΚΓ	Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές
ΕΠΜ	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων
ΚΣΚΓ	Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις για τη Συνοχή
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΕΚΒΥ	Ελληνικό Κέντρο Βιότοπων – Υγροτόπων
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεκτης Διάθεσης Απορριμάτων
ΧΕΔΑ	Χώρος Ελεγχόμενης Διάθεσης Απορριμάτων
ΕΕΛ	Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΕΠΠΕΡ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΣΠΕ	Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

1. Εισαγωγή

- Γενικά

Το παρόν Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα εκφράζει την αναπτυξιακή στρατηγική της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου», τους επιμέρους γενικούς και ειδικούς στόχους, καθώς και τις παρεμβάσεις και τα μέσα που εξειδικεύουν τον αναπτυξιακό σχεδιασμό για την προγραμματική περίοδο 2007-2013.

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα έχει την παρακάτω γεωγραφική αναφορά:

GR	GREECE
GR41	VOREIO AIGAIΟ
GR43	KRITI
GR42	NOTIO AIGAIΟ

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα συντάσσεται στο πλαίσιο του εθνικού αναπτυξιακού προγραμματισμού 2007-2013 και του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, ενσωματώνοντας το νέο κανονιστικό πλαίσιο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις ειδικές κατευθύνσεις του ΥΠΟΙΟ.

Η αρχιτεκτονική της στρατηγικής του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007-2013 είναι επίσης συμβατή ως προς τις απαιτήσεις για το περιεχόμενο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 και ιδίως όσον αφορά στους Στόχους «Σύγκλιση» (εφεξής Στόχος 1) και «Στόχος Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» (εφεξής Στόχος 2) των Ταμείων (Άρθρο 37 του Κανονισμού 1083/2006). Συνακόλουθα, το ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007-2013» αφορά στις Διοικητικές Περιφέρειες Κρήτης, Βορείου και Νοτίου Αιγαίου. (Με δεδομένο ότι, οι δύο πρώτες κατατάσσονται στον Στόχο 1, ενώ η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου στο Στόχο 2, το ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007-2013» χαρακτηρίζεται ως «Multi-objective», με ταυτόχρονη εφαρμογή του σε Περιφέρειες των Στόχων 1 και 2).

Η στρατηγική του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» χαρακτηρίζεται από ενιαία προσέγγιση και αποκωδικοποιείται σε επιμέρους επιχειρησιακές στρατηγικές, στις οποίες ενσωματώνονται, αφενός η στρατηγική και οι αρχές σχεδιασμού του ΕΣΠΑ 2007-2013 και αφετέρου, οι ειδικότερες στρατηγικές επιλογές των τομεακών πολιτικών, οι οποίες εξειδικεύονται χωρικά στις δύο παραπάνω κατηγορίες ενισχυόμενων Περιφερειών. Οι διαφοροποιήσεις αυτές επιφέρουν ποσοτικές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις στις παρεμβάσεις και στα χρηματοοικονομικά δεδομένα του Προγράμματος.

- Γενικά Χρηματοδοτικά δεδομένα.

Το γεγονός ότι το ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» εφαρμόζεται σε επιλέξιμες Περιφέρειες των Στόχων 1 και 2, δικαιολογεί τις ιδιαιτερότητες που εμφανίζονται στη σχέση εθνικών και κοινοτικών πόρων.

Η Δημόσια Δαπάνη του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» ανέρχεται σε **1.325.000.178 €** και κατανέμεται ανά διοικητική Περιφέρεια ως εξής:

Κρήτη: 564.000.000 € ή το 42,5% του συνόλου.

Νότιο Αιγαίο: 350.000.178 € ή το 26,4% του συνόλου.

Βόρειο Αιγαίο: 411.000.000 € ή το 31,1% του συνόλου

Η Κοινοτική Συνδρομή (Κ.Σ.) ανέρχεται σε **871.300.178 εκ €**, τα οποία κατανέμονται ανά διοικητική Περιφέρεια ως εξής:

Κρήτη: 423.000.000 € ή το 48,55% του συνόλου.

Νότιο Αιγαίο: 140.300.178 € ή το 16,10% του συνόλου.

Βόρειο Αιγαίο: 308.000.000 € ή το 35,35% του συνόλου.

- **Διάρθρωση του Προγράμματος**

Το παρόν κείμενο του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου», διαρθρώνεται –εκτός από το παρόν εισαγωγικό- στα ακόλουθα κεφάλαια:

Κεφάλαιο 2: Ανάλυση της Κατάστασης κατά την Έναρξη της Προγραμματικής Περιόδου.

Η αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης ακολουθεί τη λογική της ανάλυσης του εξωτερικού και του εσωτερικού περιβάλλοντος, με στόχο να τεκμηριωθούν με σαφήνεια και αντικειμενικότητα προβλήματα και ανάγκες. Η ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος ακολουθεί τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, αναπτύσσεται τόσο σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας, περιλαμβάνοντας τα κοινά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, τα αναπτυξιακά δεδομένα, τα προβλήματα, τις ιδιαιτερότητες, αλλά και τις ευκαιρίες, όσο και σε επίπεδο Διοικητικής Περιφέρειας (για κοινές ομάδες προβλημάτων, πλεονεκτημάτων κ.λπ.). Η διαφοροποίηση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ως Περιφέρειας του Στόχου 2 οδηγεί στη μνημόνευση ειδικότερων στοιχείων όπως λ.χ. στην αξιοποίηση πλεονεκτημάτων που συμβάλλουν στη βελτίωση της ελκυστικότητάς της.

Όσον αφορά στην ανάλυση του «εξωτερικού περιβάλλοντος», παρουσιάζονται οι στρατηγικές και οι στόχοι του ΕΣΠΑ 2007-2013 και οι συνέργιες με τις εθνικές τομεακές πολιτικές, ενώ λόγω της τομεακής βαρύτητας του πρωτογενή τομέα στις περιοχές αναφοράς, γίνεται ειδική αναφορά στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αγροτική Ανάπτυξη (ΕΣΣΑΑ). Στο εξωτερικό περιβάλλον συγκαταλέγονται οι Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις για τη Συνοχή 2007-2013 και η (αναθεωρημένη) Στρατηγική της Λισσαβόνας (ΣΤΛ), η οποία εξειδικεύεται σε εθνικό επίπεδο από το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ). Τέλος, στην ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος περιλαμβάνεται και η οριζόντια διάσταση της ενσωμάτωσης της ισότητας των φύλων και της ισότητας των ευκαιριών.

Η αποτίμηση των αποτελεσμάτων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου γίνεται συνολικά σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας, αλλά και ανά διοικητική Περιφέρεια. Τέλος, η «σύνθεση» των ευρημάτων της υφιστάμενης κατάστασης αξιοποιεί τα δεδομένα της ανάλυσης SWOT, η οποία αντίστοιχα επιχειρείται σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» και ανά Περιφέρεια. Η «διαδρομή» αυτή οδηγεί σε συμπεράσματα, τα οποία αποκωδικοποιούνται σε αναπτυξιακά προβλήματα και σε ανάγκες, οι οποίες ιεραρχούνται με βάση ποιοτικά κριτήρια.

Κεφάλαιο 3: Αναπτυξιακή Στρατηγική για την Περίοδο 2007 – 2013

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» διατυπώνεται μέσω κοινού **οράματος, στρατηγικών και γενικών στόχων**, μέσω των οποίων αντιμετωπίζονται τα προβλήματα και οι αναπτυξιακές ανάγκες, ενώ αξιοποιούνται οι ευκαιρίες και τα πλεονεκτήματα που καταγράφηκαν στην προηγούμενη ενότητα: Οι πολιτικές αυτές συνδέονται με ειδικούς στρατηγικούς στόχους ανά Περιφέρεια, ενώ οι περιφερειακές στρατηγικές συνάδουν με την παραπάνω κρίσιμη «διαδρομή». Οι στρατηγικές πολιτικές αντιστοιχούνται ευθέως με **θεματικές προτεραιότητες**, οι οποίες εξυπηρετούνται από συγκεκριμένους **Άξονες Προτεραιότητας**. Ο «συνδυασμός» στρατηγικών / θεματικών προτεραιοτήτων και επιχειρησιακών πολιτικών φαίνεται εποπτικά στον ακόλουθο πίνακα:

ΘΕΜ. ΠΡΟΤΕΡ. Χ.Ε. ΚΡΗΤΗΣ – ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
A	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας	1, 7, 8
B	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα	4, 5
Γ	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής	2, 3, 6, 8
Δ	Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης της Χωρικής Συνοχής	1, 7, 8

Η συνοπτική αποτίμηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης, τεκμηριώνει τη συλλογική και συνολική συμβολή της στη βελτίωση του σχεδιασμού. Η στρατηγική και οι αναπτυξιακές προτεραιότητες του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» τεκμηριώνονται / επαληθεύονται με την εξέταση της συνάφειας της στρατηγικής με τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές. Τέλος, στην ίδια ενότητα παρουσιάζεται η διαδικασία σχεδιασμού που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης.

Κεφάλαιο 4: Άξονες Προτεραιότητας

Οι Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» αναλύονται σε επίπεδο θεματικής προτεραιότητας και Περιφέρειας. Η «δομή» παρουσίασης κάθε Άξονα, έχει ενιαία μορφή, ως εξής:

- Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση. Περιλαμβάνονται γενικοί-ειδικοί στόχοι
- Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες
- Αναμενόμενες επιπτώσεις
- Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)
- Δράσεις- ενδεικτικές κατηγορίες Πράξεων. Συνολικές Επιχορηγήσεις (global grants)
- Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)
- Ειδικά θέματα (ενδεικτικός κατάλογος Μεγάλων Έργων, καινοτόμες και πιλοτικές παρεμβάσεις, κ.λπ.)
- Συμπληρωματικότητα / συνάφεια με άλλες δράσεις
- Καθεστώτα Ενίσχυσης

Κεφάλαιο 5: Διατάξεις Εφαρμογής.

Παρουσιάζονται οι προβλεπόμενες ενότητες, του άρθρου 37, παρ. (ζ) του Κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006

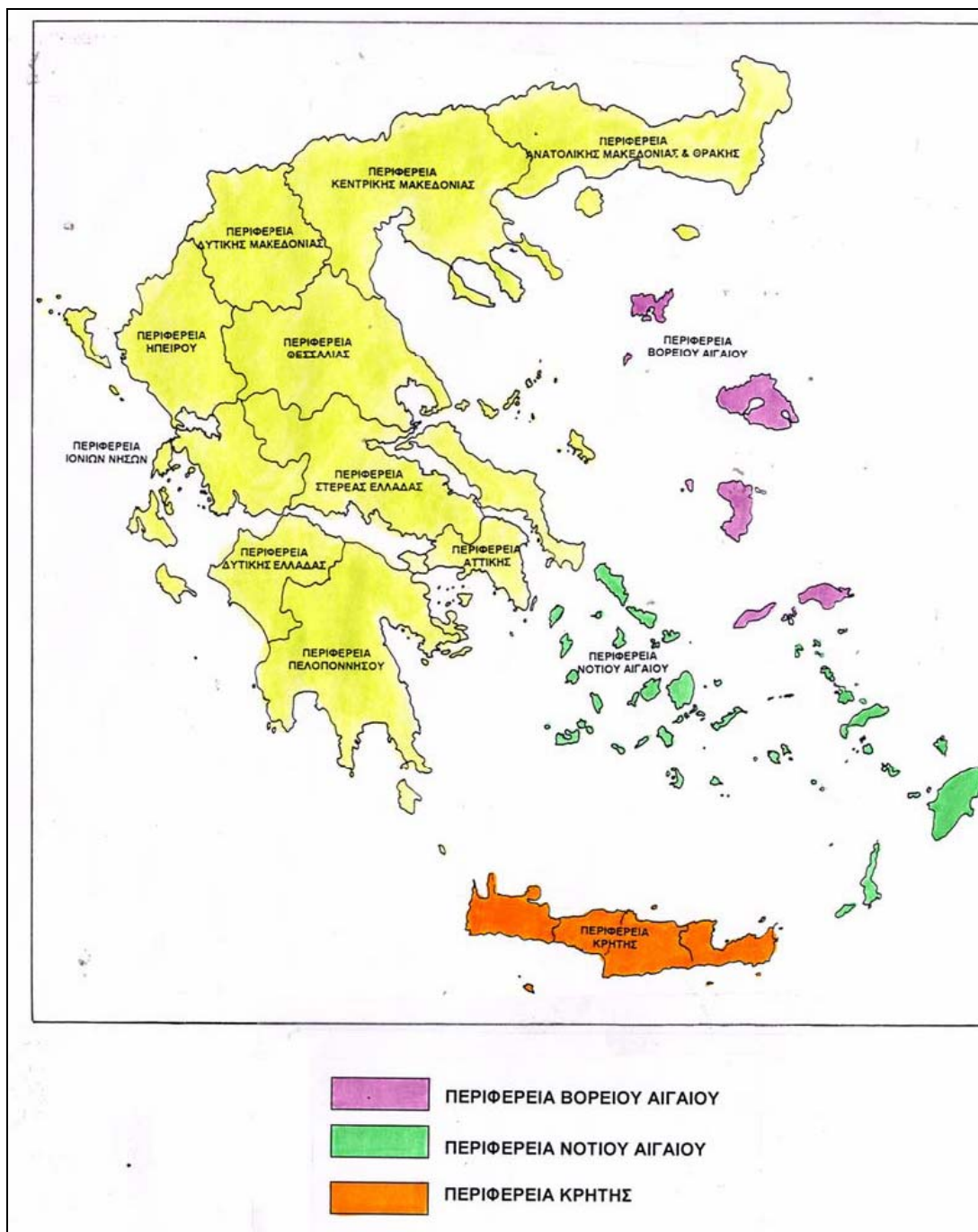
Κεφάλαιο 6: Χρηματοδότηση.

Περιλαμβάνονται οι Χρηματοδοτικοί Πίνακες του Προγράμματος ως ακολούθως:

- Ετήσια κατανομή της Κοινοτικής Συνδρομής του Προγράμματος (Πίνακας 1 του Παραρτήματος XVI του Κανονισμού 1828/2006), για κάθε Στόχο ξεχωριστά
- Κατανομή του συνόλου των πόρων του Προγράμματος κατά Άξονα Προτεραιότητας αναλυμένων σε κοινοτική συνδρομή, εθνική συμμετοχή, άλλες μορφές χρηματοδότησης κ.λ.π.
- Κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής κατά κωδικούς μορφής χρηματοδότησης, εδαφικού τύπου και θεματική προτεραιότητα (Παράρτημα II Κανονισμού 1828/2006).

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΡΗΤΗΣ-ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

2. Ανάλυση της Κατάστασης κατά την Έναρξη της Προγραμματικής Περιόδου

2.1. Η Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της

2.1.1. Βασικά χαρακτηριστικά της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου»

Η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» διαμορφώνει λειτουργικά ένα νησιώτικο χώρο αποτελούμενο από περισσότερο από 90 νησιά (μικρά, μεσαία, μεγάλα)¹, ενώ διοικητικά περιλαμβάνει τις τρεις Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου και Βορείου Αιγαίου. Όντας νησιωτική χωρική ενότητα χαρακτηρίζεται από προβλήματα-ιδιαιτερότητες και ευκαιρίες-δυνατότητες που διαμορφώνουν ένα σύνθετο αναπτυξιακό περιβάλλον σε ευρωπαϊκό και μεσογειακό επίπεδο. Η «ανάμειξη» των χαρακτηριστικών της γεωγραφικής ασυνέχειας, της απομόνωσης, της περιφερειακότητας, της πολυδιάσπασης του χώρου αλλά και της μοναδικής πολιτισμικής ταυτότητας, συνθέτουν την εικόνα του συγκεκριμένου νησιωτικού χώρου. Το Αιγαίο Πέλαγος αποτελεί μια περιοχή της Μεσογείου που παρουσιάζει ξεχωριστή βιοποικιλότητα θαλάσσιας και χερσαίας χλωρίδας και πανίδας, θέτοντας ως στρατηγική αρχή την προστασία αυτών των ξεχωριστών οικοτόπων και αποτελεσματικές δράσεις διαχείρισης, με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνικών εταίρων².

Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» θεωρείται ως ενιαία «Περιφέρεια προγραμματισμού», η οποία ενσωματώνει ομοειδή χαρακτηριστικά αναφορικά με τη νησιωτικότητα,³ την ελκυστικότητα,⁴ και⁵ την περιφερειακότητα⁶ και⁷ και την απομόνωση ή/και την αυτονομία των νησιών των διοικητικών Περιφερειών που την αποτελούν άρα και κοινή αναπτυξιακή στρατηγική.

Η «νησιωτικότητα» είναι ένα χαρακτηριστικό που εντείνεται αντιστρόφως ανάλογα με το μέγεθος του νησιού και ανάλογα με την απόστασή του από τις ακτές. Στην περίπτωση της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου», οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη «νησιωτικότητα» και την ταυτοποιούν με το περιφερειακό «πρόβλημα» της Χωρικής Ενότητας είναι:

- ο κατακερματισμός των αγορών
- η απομόνωση των νησιωτικών χωρικών μονάδων

¹ Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, www.ypai.gr συν νήσοι Κρήτης.

² www.archipelago.gr

³ Σύμφωνα με τον ορισμό των Σπιλάνη Γ, Σπυριδωνίδη Ηλ., Μισαηλίδης Ν, η έννοια της νησιωτικότητας συντίθεται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: 1) Το μέγεθος των νησιών ως έκταση και πυκνότητα πληθυσμού σε σχέση με τις ηπειρωτικές περιοχές, 2) Την περιφερειακότητα και την απομόνωση οι οποίες α) Αυξάνουν το χρηματικό κόστος και το κόστος σε χρόνο, β) Συμβάλλουν στο υψηλό κόστος των υποδομών και των υπηρεσιών, γ) Ενισχύουν την έλλειψη επιλογών και ενημέρωσης, 3) Την ιδιαίτερη ταυτότητα των κατοίκων, 4) Το ιδιόμορφο και ευαίσθητο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, Γ. Σπιλάνης, Ηλίας Σπυριδωνίδης, Νίκος Μισαηλίδης, «Προσπελασιμότητα στα νησιά του Αιγαίου. Πραγματική και Εικονική Απόσταση», Τμήμα Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη

⁴ Η ελκυστικότητα διαπιστώνεται από τη δυνατότητα που έχει η περιοχή να προσελκύσει οικονομικές δραστηριότητες και ανθρώπους για εγκατάσταση σε αυτήν. Όσον αφορά τους ανθρώπους μια περιοχή ορίζεται θεωρητικά ως ελκυστική αν οι τομείς υγείας, παιδείας, πολιτισμού, αθλητισμού, ψυχαγωγίας, επικοινωνίας, πληροφόρησης, κλπ, βρίσκονται στο επίπεδο που θεωρούν ικανοποιητικό έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ποιότητα ζωής και η ευημερία που επιθυμούν.

⁵ Σπιλάνης Γ, Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης νομού Λέσβου, Εργαστήριο τοπικής και νησιωτικής ανάπτυξης, Μυτιλήνη, 1997.

⁶ Η περιφερειακότητα του αρχιπελάγους χαρακτηρίζεται από τρεις παράγοντες: την απόσταση που χωρίζει μια Περιφέρεια από άλλες και την οδηγεί σε ένα καθεστώς γεωγραφικής απομόνωσης, τη διαφορετικότητά της, παράγοντας ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις σημαίνει οικονομική ή πολιτιστική καθυστέρηση και εξάρτησή της από αποφάσεις που λαμβάνονται σε άλλες «κεντρικές Περιφέρειες». Από πολλούς, υποστηρίζεται ότι η περιφερειακότητα / νησιωτικότητα διαμορφώνεται και από την αδυναμία αξιοποίησης των θετικών σωρρευτικών επιδράσεων της Αττικής, ως Μητρόπολης του Ευρω-μεσογειακού χώρου.

⁷ ESPON: Στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Χωρικού Σχεδιασμού η Αθήνα κατατάσσεται στην τρίτη κατηγορία των ισχυρών Ευρωπαϊκών Μητροπολιτικών περιοχών Ανάπτυξης (strong MEGAs).

- η ασυνέχεια του χώρου
- η ταυτόχρονη ύπαρξη ορεινών περιοχών, που οφείλεται σε γεωλογικούς παράγοντες
- η ατελής κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας, που οφείλονται στην ασυνέχεια του χώρου
- οι αρνητικές εξωτερικές οικονομίες στις μικρές νησιωτικές γεωγραφικές ενότητες
- η περιορισμένη φέρουσα ικανότητα από φυσικής, οικονομικής και κοινωνικής πλευράς.

Οι πιο σημαντικοί παράγοντες⁸ που διαμορφώνουν τα ειδικά χαρακτηριστικά της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» ανά διοικητική Περιφέρεια είναι:

ΚΡΗΤΗ

- Η νησιωτική υπόσταση και η γεωγραφική θέση ως αυτόνομου χωρικά συστήματος με ικανό μέγεθος ενδοχώρας και πληθυσμού
- Η περιφερειακότητά της σε σχέση με τις Περιφέρειες του ευρωπαϊκού χώρου
- Η στρατηγική της θέση στη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου
- Η μειωμένη δυνατότητα πρόσβασης από το χωρικό σύστημα του νοτίου τμήματός της προς τον άξονα της βόρειας ακτής και κατά συνέπεια προς τους άξονες ανάπτυξης του ελληνικού χώρου

Η συνολική έκταση της Περιφέρειας είναι 8.336 τ.χλμ. (6,3% της χώρας) με πληθυσμό 601.159 κατοίκους (5,5% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) και εμφανίζει ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης πολύ υψηλότερους από το μέσο όρο της χώρας (11,3% στο διάστημα 1991-2001). Βρίσκεται στο νότιο άκρο του Αιγαίου πελάγους με ακτή βαθιά χαραγμένη, δίνοντας στην Κρήτη πάνω από 1.000 χλμ ακτογραμμής. Βρίσκεται περίπου 160 χλμ νότια της ελληνικής ηπειρωτικής χώρας. Βρέχεται Βόρεια από το Κρητικό Πέλαγος και Νότια από το Λιβυκό Πέλαγος. Στην περιφέρεια Κρήτης ανήκουν επίσης μικρά νησιά όπως η Γαύδος, η Γαυδοπούλα, το Κουφονήσι, κ.ά.

Η Κρήτη είναι νησί εξαιρετικά ορεινό (σε ποσοστό 49,4%) και καθορίζεται από μια υψηλή σειρά βουνών που το διασχίζει από τη δύση ως την ανατολή, διαμορφωμένη από τρεις διαφορετικές ομάδες βουνών. Αυτές είναι: τα Λευκά Όρη (2.452 μ), η οροσειρά Ίδη (Ψηλορείτης (35.18° Β 24.82° Α 2.456 μ), το όρος Δίκτη (2.148 μ).

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

- Η πολυδιάσπαση του χώρου (πολυνησία) η οποία της προσδίδει μια μοναδικότητα ως προς τις Περιφέρειες της χώρας και της ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί αυξημένες ανάγκες για ενδο και δια συνδέσεις σε διάφορα επίπεδα
- Ο διπλός ρόλος της Περιφέρειας ως εξωτερικό σύνορο της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Η μεθοριακή και απομονωμένη θέση η οποία συνεπάγεται μια σειρά μειονεκτημάτων όπως, αυξημένο κόστος ανάπτυξης λόγω αδυναμίας επίτευξης οικονομικών κλίμακας, αυξημένο κόστος για θωράκιση, δυσχέρεια ανάπτυξης οικονομικών ή άλλων συνεργασιών με τις περιβάλλουσες χώρες, χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων που παρέχει ο χώρος για έρευνα και τεχνολογία σε εξειδικευμένα πεδία (ενέργεια, ωκεανογραφία, σπάνια οικοσυστήματα, κ.α.)
- Η ελάχιστη επωφελεία από τα διευρωπαϊκά δίκτυα
- Η κομβική θέση στους βασικούς άξονες των θαλάσσιων μεταφορών προς τη Μαύρη θάλασσα, τον Ινδικό και τον Ατλαντικό Ωκεανό και των αερομεταφορών καθώς και η δυνατότητα ενίσχυσης του ρόλου της στο Μεσογειακό Τόξο και στον άξονα ανάπτυξης Κύπρος-νησιά Ανατολικού Αιγαίου-Θράκη.

⁸ Στοιχεία παρουσιασμένα σύμφωνα με τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης των τριών Διοικητικών Περιφερειών.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αποτελείται από τους Νομούς Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και εκτείνεται σε μια μεγάλη θαλάσσια ζώνη από τις ακτές της Αττικής και της Εύβοιας, όπου βρίσκονται η Μακρόνησος και η Άνδρος, μέχρι και τα νότια παράλια της Τουρκίας, όπου περίπου μεταξύ Ρόδου και Κύπρου βρίσκεται το Καστελόριζο ή Μεγίστη.

Περιλαμβάνει 79 νησιά, εκ των οποίων 48 κατοικημένα, και πλήθος νησίδων και βραχονησίδων. Η συνολική επιφάνειά της ανέρχεται σε 5.286 τετρ. χλμ. και αποτελεί το 4% της συνολικής επιφάνειας της χώρας, ενώ το 28% της εκτάσεώς της είναι ορεινό, το 43% ημιορεινό και το 29% πεδινό. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 303.114 κατοίκους αποτελώντας περίπου το 2,74% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Κύριο χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αποτελεί ο νησιώτικος χαρακτήρας και η «διπλή περιφερειακότητα», η οποία εκφράζει την ταυτόχρονη ιδιότητα της ακριτικής περιφέρειας της χώρας στα ανατολικά της σύνορα και απομακρυσμένη, περιφερειακή περιοχή της ΕΕ στα εξωτερικά της σύνορα, με δυσμενή αποτελέσματα ως προς την ένταξη της στα υπάρχοντα δίκτυα επικοινωνίας και ανταλλαγών.

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι μια νησιωτική Περιφέρεια με εννέα (9) κατοικημένα νησιά σε τρεις Νομούς (Λέσβου, Χίου και Σάμου). Η συνολική έκτασή της φθάνει τα 3.836 km². Πέντε από τα νησιά της είναι μεγάλα σε έκταση (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Λήμνος, Ικαρία) για την κλίμακα των νησιών του Αιγαίου και τέσσερα μικρότερα (Άγιος Ευστράτιος, Οινούσες, Ψαρά, Φούρνοι) (Πίνακας 1), με τη Λέσβο και τη Χίο να συγκαταλέγονται στα σημαντικά νησιά του ευρωπαϊκού χώρου. Επίσης, στην Περιφέρεια περιλαμβάνονται πολλά μικρότερα ακατοίκητα νησιά και μεγάλος αριθμός βραχονησίδων.

Όσον αφορά στο ανάγλυφο του εδάφους, το υψόμετρο στα νησιά διαφέρει, με τη Σάμο να είναι το πιο ορεινό, και τη Λήμνο το λιγότερο ορεινό. Συνολικά, οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν το 33% περίπου της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Οι κλίσεις παρουσιάζουν επίσης σημαντικές διαφορές, με την Ικαρία να παρουσιάζει τις υψηλότερες και τη Λήμνο τις μικρότερες, χωρίς αυτό το γεωγραφικό χαρακτηριστικό να καθορίζει ανάλογα και τις δυνατότητες πρόσβασης, ενώ όμως θα πρέπει να συνυπολογίζεται στο γεγονός της απόστασης από την ηπειρωτική χώρα, αλλά και στη μεταξύ των νησιών μεγάλη απόσταση

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω, η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» αποτελεί ένα «πολυλειτουργικό νησιώτικο χώρο» (αποτελούμενη από έναν αριθμό νησιών που ξεπερνούν τα 90), συνολικής έκτασης 17.458 χιλ.,² με μήκος ακτών 1.357 χιλ.

Η Χωρική Ενότητα, εμφανίζει –από ιστορική άποψη– κοινά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Η γεωπολιτική σημασία των νησιών της Χωρικής Ενότητας προσέλκυσε από νωρίς αποίκους και κατακτητές, συνέβαλε στην ανάπτυξη συμπληρωματικών παραγωγικών και εμπορικών δραστηριοτήτων, στην ενίσχυση της επικοινωνίας, δημιούργησε παράδοση στην τέχνη, στον πολιτισμό αλλά και στην παραγωγή και μεταποίηση αγροτικών προϊόντων. Τους δύο τελευταίους αιώνες και, εν μέσω των εξελίξεων της βιομηχανικής επανάστασης, αναπτύχθηκαν σε πολλά νησιά του Αιγαίου σημαντικές αγροτοβιομηχανικές και μεταποιητικές δραστηριότητες.

Συνεπώς, ο ελληνικός νησιωτικός χώρος –όπως και κάθε άλλος νησιωτικός χώρος– αποτελεί μια περιοχή με ιδιαίτερα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, λόγω της ασυνέχειας του και της φυσικής απομόνωσής του. Ο συγκεκριμένος νησιωτικός χώρος χαρακτηρίζεται από:

- δημογραφική και κοινωνική αποσταθεροποίηση των μικρών νησιών, που εκδηλώνεται με τη μορφή δημογραφικής αποψίλωσης, με τη μορφή πληθυσμιακής έκρηξης σε ορισμένες περιόδους, είτε με τη μορφή υψηλών ποσοστών ανεργίας,
- αποδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού και συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης των νησιών, κυρίως λόγω της αδυναμίας αναδιάρθρωσης και της ανάπτυξης οικονομικών κλίμακας από τις επιχειρήσεις, της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού και, του αυξημένου κόστους μεταφορών.

Επισημαίνεται ότι, η διπλή περιφερειακότητα χαρακτηρίζει όλα τα νησιά των διοικητικών Περιφερειών του Βορείου και του Νοτίου Αιγαίου.

Ειδικότερα, στα **κοινά προβλήματα** των νησιών της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» περιλαμβάνονται:

- Η ύπαρξη σημαντικών διαπεριφερειακών, ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων μεταξύ των

οποίων και ανισοκατανομή ανθρώπινων και φυσικών πόρων και υποδομών.

- Η υψηλή εποχικότητα δραστηριοτήτων, που σε μεγάλο βαθμό στηρίζονται στον τουρισμό.
- Η ευάλωτη οικονομία η οποία βασίζεται κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα.
- Οι έντονες πιέσεις στη δόμηση, τόσο για οικιστικές όσο και για τουριστικές λειτουργίες.
- Η υπερεκμετάλλευση των περιορισμένων φυσικών πόρων.
- Το υψηλό κόστος αντιμετώπισης των αστικών και κοινωνικών λειτουργιών (ποιότητα και ευκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες από επιχειρήσεις και πολίτες, συγκοινωνίες, υγεία, παιδεία, κ.λπ.).
- Η τεχνολογική και οικονομική εξάρτηση.
- Οι αδυναμίες στην παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικών υπηρεσιών λόγω έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού.
- Το υψηλό κόστος δημιουργίας και συντήρησης υποδομών.
- Η απουσία οικονομικών κλίμακας για τις επιχειρήσεις.
- Οι δυσχερείς συνθήκες μεταφορών.

Από την άλλη πλευρά, η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» παρουσιάζει σημαντικά **κοινά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά**, όπως τα ακόλουθα ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά:

- Ευνοϊκή στρατηγική θέση στο θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου.
- Σημαντική συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με σημαντικά στοιχεία ιστορικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος.
- Ιδιαίτερη ευαισθησία σχετικά με την αξιοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων.
- Σημαντική συμμετοχή του τουριστικού τομέα στην οικονομία της Χωρικής Ενότητας και ύπαρξη τουριστικών πόρων υψηλής σπουδαιότητας. Σημειώνεται η υψηλού επιπέδου τουριστική ανάπτυξη με σημαντικές πρωτοβουλίες για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος.
- Υψηλού επιπέδου πολιτισμικό προϊόν, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται εκτός από τους παραδοσιακούς πολιτιστικούς πόρους και τα μουσεία, η σύγχρονη τέχνη και ο «πολιτισμός της γεύσης».
- Προβεβλημένα τοπικά προϊόντα καλής ποιότητας και ευρείας κλίμακας.
- Λειτουργία σημαντικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πολυτεχνείο Κρήτης, ΤΕΙ Κρήτης) καθώς και ερευνητικών ιδρυμάτων παραγωγής έρευνας και τεχνολογίας (ΙΤΕ, ΜΑΙΧ ΕΛΚΕΘΕ, κλπ).

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ανάλυση σε σχέση με τα φυσικά μειονεκτήματα της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» και σε συνδυασμό με τα κοινά αναπτυξιακά δεδομένα συνάγεται ότι οι τρεις νησιωτικές Περιφέρειες αντιμετωπίζουν στην 4^η προγραμματική περίοδο δύο βασικές κοινές προκλήσεις:

- την αξιοποίηση του μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος (τεχνολογικές αλλαγές ιδιαίτερα στους τομείς των πληροφοριών και των τηλεπικοινωνιών, βαρύτητα των υπηρεσιών στο σχηματισμό του εθνικού πλούτου, στροφή των επιδιώξεων των ανθρώπων υπέρ ποιοτικών στόχων, κλπ) ώστε να μετατραπούν οι νησιωτικές ιδιαιτερότητες από μειονεκτήματα σε πλεονεκτήματα.
- την εφαρμογή της έννοιας της αειφορίας, δηλαδή, της σταθερής αναπτυξιακής πορείας που να επιτρέπει τη διατήρηση της φυσιογνωμίας τους και των χαρακτηριστικών τους σε βάθος χρόνου, ενισχύοντας την ελκυστικότητά τους.

2.1.2. Βασικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά

2.1.2.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» συγκεντρώνει το 9,99% του πληθυσμού της χώρας (Πίνακας 1) με ποσοστό αναλογίας των ανδρών μεγαλύτερο από το αντίστοιχο εθνικό μ.ο. Από το σύνολο του πληθυσμού της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» το 54,3% συγκεντρώνεται στην Περιφέρεια Κρήτης. Το υπόλοιπο μοιράζεται σχεδόν ισόποσα στις δυο άλλες Περιφέρειες με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου να υπερτερεί ελαφρά. Αν και η Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου κατατάσσεται τελευταία από την άποψη του ποσοστού πληθυσμού σε επίπεδο χώρας, από την άποψη της πληθυσμιακής πυκνότητας κατατάσσεται τρίτη (63,3), μεταξύ των λοιπών Χωρικών Ενοτήτων. Οι πυκνοκατοικημένες ζώνες καλύπτουν το 42,9% γεγονός που οφείλεται κυρίως στην επίδραση των πυκνοκατοικημένων περιοχών της Περιφέρειας Κρήτης με ποσοστό 50,7%. Ο βαθμός αστικοποίησης στην Κρήτη εμφανίζει διαχρονικά μία δυναμική, σε αντίθεση με τις λοιπές Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας.

Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η σημαντική συγκέντρωση του πληθυσμού στο νησιωτικό χώρο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου σε περιορισμένο αριθμό νήσων.⁹ Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την ανάλυση των στοιχείων της ΕΣΥΕ, τα νησιά με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων είναι 12 εκ των 48 συνολικά κατοικημένων νήσων και σε αυτά συγκεντρώνεται το 89,52% του πληθυσμού της Περιφέρειας (2001), χωρίς ουσιαστική μεταβολή σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο απογραφής (89,33%, 1991).¹⁰ Τα νησιά με πληθυσμό μεταξύ 1.000 και έως 4.999 κατοίκων είναι 11 εκ των 48 συνολικά κατοικημένων νήσων και σε αυτά συγκεντρώνεται το 8,00% του πληθυσμού της Περιφέρειας (2001), οριακή μεταβολή σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο απογραφής (8,27%, 1991). Τα νησιά με πληθυσμό έως 999 κατοίκους είναι 23 εκ των 48 συνολικά κατοικημένων νήσων και σε αυτά συγκεντρώνεται μόλις το 2,48% του πληθυσμού της Περιφέρειας (2001), παρατηρείται δηλαδή οριακή μεν θετική δε μεταβολή σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο απογραφής (2,40%, 1991).

Η σταθερή συγκέντρωση του πληθυσμού, σε περιορισμένο αριθμό νήσων του Νοτίου Αιγαίου υποδηλώνει τα στοιχεία της ταυτότητας της συγκεκριμένης Περιφέρειας και τονίζει τις μακροχρόνιες επιπτώσεις αυτής της ενδοπεριφερειακής ανισότητας, η οποία απεικονίζεται όχι μόνο στο δημογραφικό αλλά και σε οικονομικό επίπεδο (βλ. συνέχεια, ενότητα 2.1.2.4).

Πίνακας 1 Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά στη Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου – Σύγκριση με λοιπές Περιφέρειες και Σύνολο Χώρας

	2005			Βαθμός Αστικοποίησης Νοικοκυριών 2004			Διαφορά Σωρευτικής Περιόδου 1999-2004		
	Πληθυσμός	% συμμετοχής στη Χώρα	Πυκνότητα (2003)	Πυκνοκατοικημένες ζώνες (άνω των 500 ανά τετρ.χλμ.)	Ενδιάμεσες ζώνες μεταξύ 100 & 499 ανά τετρ.χλμ.)	Αραιοκατοικημένες ζώνες (κάτω των 100 ανά τετρ.χλμ.)	Πυκνοκατοικημένες ζώνες (άνω των 500 ανά τετρ.χλμ.)	Ενδιάμεσες ζώνες (μεταξύ 100 και 499 ανά τετρ.χλμ.)	Αραιοκατοικημένες ζώνες (κάτω των 100 ανά τετρ.χλμ.)
ΕΕ-25			117,5						
Ελλάδα	11.082.751	100,00%	83,7	66,1%	12,4%	21,5%	0,44%	1,23%	-1,68%
ΧΕ Μακεδονίας-Θράκης	2.813.863	25,39%	66,1	61,04%	14,52%	24,45%			
ΧΕ Ηπείρου-Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας	1.299.832	11,73%	42,2	41,91%	21,61%	36,48%			
ΧΕ Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων	1.888.951	17,04%	53,0	43,67%	15,47%	40,84%			
Αττική	3.973.326	35,85%	1.031,5	95,1%	4,1%	0,8%	-0,09%	0,31%	-0,22%
Βόρειο Αιγαίο	202.402	1,83%	53,1	31,8%	20,0%	48,3%	-0,16%	4,94%	-4,78%

⁹ Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ (Πληθυσμός-μεταβολή πληθυσμού ανά νησί στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά τις απογραφές 1971-2001).

¹⁰ Από τα 12 πλέον πυκνοκατοικημένα νησιά, τα 8 έχουν πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων (στον Νομό Κυκλάδων: Άνδρος, Θήρα, Νάξος και Σύρος – στον Νομό Δωδεκανήσου: Κάλυμνος, Κώς, Ρόδος) συγκεντρώνεται το 78,77 % του πληθυσμού της Περιφέρειας, με τη Ρόδο μεμονωμένα να έχει πληθυσμό που αντιστοιχεί στο 38,66 % της Περιφέρειας.

	2005			Βαθμός Αστικοποίησης Νοικοκυριών 2004			Διαφορά Σωρευτικής Περιόδου 1999-2004		
	Πληθυσμός	% συμμετοχής στη Χώρα	Πυκνότητα (2003)	Πυκνοκατοικημένες ζώνες (άνω των 500 ανά τετρ.χλμ.)	Ενδιάμεσες ζώνες μεταξύ 100 & 499 ανά τετρ.χλμ.)	Αραιοκατοικημένες ζώνες (κάτω των 100 ανά τετρ.χλμ.)	Πυκνοκατοικημένες ζώνες (άνω των 500 ανά τετρ.χλμ.)	Ενδιάμεσες ζώνες (μεταξύ 100 και 499 ανά τετρ.χλμ.)	Αραιοκατοικημένες ζώνες (κάτω των 100 ανά τετρ.χλμ.)
Νότιο Αιγαίο	303.114	2,74%	57,2	34,5%	23,0%	42,5%	-3,00%	0,81%	2,08%
Κρήτη	601.263	5,43%	71,9	50,7%	16,0%	33,4%	4,98%	2,23%	-7,21%
ΧΕ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου	1.106.779	9,99%	63,3	42,9%	18,5%	38,5%			

Πηγή: EUROSTAT, 2005

Η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού για τις νεανικές και παραγωγικές ηλικίες (έως και 54 ετών, Πίνακας 2) καταδεικνύει και για τις 3 Περιφέρειες υγιή πληθυσμιακή διάρθρωση, με ποσοστά υψηλότερα του εθνικού μ.ο. με μικτή υστέρηση του Βορείου Αιγαίου, κυρίως στην ηλικία 0-14. Η εικόνα αυτή αντιστρέφεται ελαφρά στις ηλικίες από 65 ετών και άνω, όπου οι τρεις περιφέρειες υστερούν του εθνικού μ.ο., με δύο σημαντικές επισημάνσεις:

- Η Περιφέρεια Β. Αιγαίου εμφανίζει αρνητική έξαρση στις ηλικίες από 65 ετών και άνω, η οποία οδηγεί σε αντίστοιχη αρνητική εικόνα όλων των κοινωνικών δεικτών.
- Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει ευνοϊκότερους δείκτες στις μεγάλες ηλικίες.

Πίνακας 2 Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού

Ηλικία (σε έτη)	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	>80
Περιφέρειες							
Βόρειο Αιγαίο	14,64	15,26	20,33	17,73	10,68	16,81	4,56
Νότιο Αιγαίο	17,55	14,82	24,28	19,74	9,51	11,23	2,80
Κρήτη	17,08	14,88	23,38	18,54	9,81	12,77	3,19
Σύνολο Ελλάδας	15,19%	14,28%	22,87%	19,97%	10,98%	13,69%	3,02%

Πηγή: Γ.Γ. ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001

Από την επεξεργασία της ηλικιακής διάρθρωσης, προκύπτουν τα ακόλουθα: Ο δείκτης γήρανσης αποτυπώνει την αναλογία των ηλικιωμένων (65+) προς τα άτομα νεαρότερης ηλικίας (0-14). Το Βόρειο Αιγαίο συγκαταλέγεται στις 3 Περιφέρειες της χώρας με τον υψηλότερο δείκτη δημογραφικής γήρανσης, με 152%, ενώ οι Περιφέρειες Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου συμπεριφέρονται θετικά με χαμηλά ποσοστά του δείκτη σε σύγκριση με το αντίστοιχο εθνικό. Ο δείκτης γήρανσης διαφοροποιείται ανάμεσα στα δυο φύλα με το γυναικείο πληθυσμό να παρουσιάζει μεγαλύτερα επίπεδα γήρανσης και στις τρεις Περιφέρειες.

Αντίστοιχα, οι τιμές του δείκτη εξάρτησης ηλικιωμένων στο Νότιο Αιγαίο είναι 5 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερες από το εθνικό μέσο όρο με αποτέλεσμα να θεωρείται Περιφέρεια με σχετικά καλύτερη θέση (μαζί με την Αττική) αφού αντιστοιχούν περίπου 4,5 άτομα εργάσιμης ηλικίας ανά ηλικιωμένο. Η Κρήτη εμφανίζει επιδόσεις κοντά στον εθνικό μ.ο., ενώ η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εμφανίζει δείκτη σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από τον εθνικό μέσο όρο (αναλογία λιγότερη των 3 ατόμων εργάσιμης ηλικίας ανά ηλικιωμένο).

Πίνακας 3 Δείκτες γήρανσης

	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Βόρειο Αιγαίο	134,6	171,8	152,7
Νότιο Αιγαίο	78,3	91,2	84,6
Κρήτη	90,7	116,9	103,3
Ελλάδα	107,9	141,5	124,2

Πηγή ΕΣΥΕ, επεξεργασία ΠΑΕΠ, 2004

Πίνακας 4 Δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων

	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Βόρειο Αιγαίο	32,2	40,6	36,3
Νότιο Αιγαίο	20,7	23,7	22,1
Κρήτη	23,5	29,2	26,3
Ελλάδα	24,3	29,8	27,1

Πηγή ΕΣΥΕ, επεξεργασία ΠΑΕΠ, 2004

Τέλος, στο σύνολο του πληθυσμού η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό αναλογίας φύλων σε σύγκριση με τις άλλες δυο Περιφέρειες, υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο. Ο μεγάλος δείκτης αναλογίας φύλων στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ειδικά στις παραγωγικές ηλικίες, μπορεί, μεταξύ άλλων, να υποδεικνύει το γεγονός ότι η Περιφέρεια είναι μια περιοχή υποδοχής μεταναστών με μεγαλύτερη συμμετοχή γυναικών.

Πίνακας 5 Αναλογία Πληθυσμού Ανδρών-Γυναικών στη Χ.Ε. Κ-ΝΑ

Πληθυσμιακή κατανομή	Σύνολο	Άρρενες	% στο σύνολο του πληθυσμού	Θήλειες	% στο σύνολο του πληθυσμού
Ελλάδα	11.082.751	5.486.632	49,5%	5.596.120	50,5%
Βόρειο Αιγαίο	202.402	104.573	51,7%	97.830	48,3%
Νότιο Αιγαίο	303.114	156.761	51,7%	146.354	48,3%
Κρήτη	601.263	303.672	50,5%	297.592	49,5%

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

2.1.2.2. Απασχόληση και Ανεργία στη Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου»

Είναι γνωστό ότι μια από τις κεντρικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση αφορά στην αύξηση της συμμετοχής του πληθυσμού εργασίμης ηλικίας στην αγορά εργασίας, ή με άλλα λόγια την αύξηση της προσφοράς εργασίας καθώς και στη μείωση της ανεργίας. Ο πίνακας 6 παρουσιάζει την περιφερειακή κατανομή των ποσοστών συμμετοχής και ανεργίας. Από τη συσχέτιση των δυο ποσοστών προκύπτει ότι οι Περιφέρειες Κρήτης και Νότιου Αιγαίου χαρακτηρίζονται από χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας και υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής από το μ.ο. της χώρας. Το Βόρειο Αιγαίο εμφανίζει χαμηλότερες τιμές στους παραπάνω δύο δείκτες.

Σημαντικό ποσοστό υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σημειώνεται στην Περιφέρεια Κρήτης, πολύ κοντά στο εθνικό μέσο όρο, ήτοι 19,5%. Τέλος, σημειώνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στη Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

Πίνακας 6 Ποσοστό συμμετοχής¹¹ και ποσοστό ανεργίας

Περιφέρειες	% Συμμετοχής (15 - 64)			% Ανεργίας (15 - 64)			Επίπεδο Εκπαίδευσης %		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Βόρειο Αιγαίο	77,8	45,1	61,8	3,6	19,7	9,4	58,1	25,0	16,9
Νότιο Αιγαίο	84,8	50,4	67,9	6,2	12,8	8,6	57,6	28,0	14,4
Κρήτη	80,3	58,4	69,5	4,3	8,7	6,1	53,2	27,3	19,5
Ελλάδα	79,1	54,1	66,5	6,5	16,0	10,4	50,6	27,9	21,5

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, 2004, Β ΤΡΙΜΗΝΟ

Σύμφωνα με την επεξεργασία στοιχείων του Παρατηρητηρίου Απασχόλησης (Επετηρίδα Αγοράς Εργασίας, Περιφέρειες και Νομοί, 2005) η Χωρική Ενότητα παρουσιάζει την παρακάτω εικόνα ανά διοικητική Περιφέρεια.

Η Περιφέρεια Κρήτης παρουσίαζε το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας (5,2%) από όλες τις

¹¹ Ποσοστό συμμετοχής = (εργατικό δυναμικό 15 – 64 ετών) / (πληθυσμός σε ηλικία προς εργασία 15 – 64 ετών)

Περιφέρειες της χώρας (2003). Η απασχόληση στην Κρήτη χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη αναλογία των αυτοαπασχολουμένων (33,3%), και την υψηλή σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας αναλογία των προσωρινά απασχολουμένων (10,9%), προφανώς λόγω της ισχυρής ανάπτυξης του τουριστικού κλάδου.

Η απασχόληση των ανδρών μοιράζεται σχεδόν ισόποσα μεταξύ της πλήρους και αορίστου χρόνου (42,2%) και της αυτοαπασχόλησης (41%), ενώ σχετικά μεγάλη είναι και η αναλογία των προσωρινά απασχολουμένων ανδρών (9,2%). Η γυναικεία απασχόληση χαρακτηρίζεται από την υψηλή αναλογία των αυτοαπασχολουμένων (21,5%), των προσωρινά απασχολουμένων (13,4%) και των βοηθών πλήρους απασχόλησης στην οικογενειακή επιχείρηση (10,5%), μορφές απασχόλησης που προφανώς συνδέονται με την υψηλή δραστηριότητα στον κλάδο του τουρισμού.

Το *Νότιο Αιγαίο*, παρουσιάζει υψηλό ποσοστό ανεργίας καταλαμβάνοντας (2003) την τρίτη θέση μεταξύ των Περιφερειών, με ποσοστό ανεργίας 11%, το οποίο προφανώς οφείλεται εν πολλοίς στον εποχικό χαρακτήρα της απασχόλησης.¹² Η σύνδεση της απασχόλησης με την παραγωγική δομή εμφανίζει υψηλή αναλογία των αυτοαπασχολουμένων τόσο στο σύνολο (36%) όσο και κατά φύλο, ενώ χαρακτηρίζεται από υψηλή αναλογία των προσωρινά απασχολουμένων εξαιτίας της εποχικότητας της απασχόλησης (12%), η οποία είναι η υψηλότερη μεταξύ των Περιφερειών και διπλάσια από την αντίστοιχη στο σύνολο της χώρας. Ιδιαίτερα μεγάλη είναι η αναλογία των προσωρινά απασχολούμενων γυναικών οι οποίες αποτελούν το 15,3% της γυναικείας απασχόλησης.

Η Περιφέρεια *Βορείου Αιγαίου* παρουσιάζει χαμηλό ποσοστό ανεργίας σε σχέση με το σύνολο της χώρας (7% το 2003 καταλαμβάνοντας τη 10η θέση μεταξύ των Περιφερειών) αλλά και το μικρότερο πληθυσμό με τάσεις περαιτέρω μείωσης και γήρανσης. Η απασχόληση χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη αναλογία των αυτοαπασχολούμενων τόσο στο σύνολο (39,7%) όσο και κατά φύλο, την κατά συνέπεια χαμηλή αναλογία των απασχολούμενων πλήρους και αορίστου χρόνου, καθώς και μια μεγαλύτερη αναλογία των προσωρινά απασχολούμενων σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας.

Περαιτέρω, αξιοποιώντας την παρουσίαση για τη διάρθρωση της ανεργίας στις Περιφέρειες της χώρας, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ για το 2004, καταγράφονται οι διαφοροποιήσεις που παρουσιάζονται τόσο διαστρωματικά όσο και συγκριτικά με τα δεδομένα του προηγούμενου έτους.

Η Περιφέρεια *Κρήτης* είναι η πέμπτη σε μέγεθος πληθυσμού Περιφέρεια της χώρας και η δέκατη σε αριθμό ανέργων. Έχει τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας για το σύνολο των ανέργων (6,1%) και για τις γυναίκες (8,7%) ενώ για τους άνδρες έχει το δωδέκατο υψηλότερο ποσοστό (4,3%). Αντιμετωπίζει επίσης ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας στο σύνολο των ανέργων (36%). Σύμφωνα με όλους τους δείκτες ανεργίας βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας.

Η Περιφέρεια *Νοτίου Αιγαίου* είναι η μόνη στην οποία σημειώθηκε μείωση στο ποσοστό ανεργίας μεταξύ 2003 και 2004. Το Νότιο Αιγαίο κατατάσσεται στη δέκατη θέση μεταξύ των δεκατριών Περιφερειών αναφορικά με το μέγεθος του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας και ενδέκατη σύμφωνα με τον αριθμό των ανέργων. Κατατάσσεται δωδέκατη όσον αφορά στο ποσοστό ανεργίας για το σύνολο των ανέργων (8,6%), όγδοη ως προς το ποσοστό ανεργίας των ανδρών (3,6%) και δωδέκατη ως προς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (12,8%).

Σύμφωνα με το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας κατατάσσεται στη δωδέκατη θέση (26%). Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών είναι περίπου όσο το ποσοστό ανεργίας για το σύνολο της χώρας ενώ το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι χαμηλότερο του μέσου όρου της χώρας. Τα άτομα 20-24 ετών αντιμετωπίζουν χαμηλότερα του μέσου όρου ποσοστά ανεργίας ενώ τα άτομα 45-64 ετών αντιμετωπίζουν ποσοστά ανεργίας κοντά στο μέσο όρο της χώρας για αυτή την ηλικιακή ομάδα. Γενικά η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου πληττεται ηπιότερα από την ανεργία συγκριτικά με τις περισσότερες περιφέρειες της χώρας.

¹² Τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού αφορούν το β' τρίμηνο του έτους, περίοδο κατά την οποία η ζήτηση εργασίας είναι μικρότερη σε σχέση με τη ζήτηση που εκδηλώνεται κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής τουριστικής περιόδου

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι η Περιφέρεια με το μικρότερο πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας και το μικρότερο αριθμό ανέργων από όλες τις Περιφέρειες. Στο σύνολο των ανέργων το 2004 αντιμετώπιζε το ένατο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (9,4%), στους άνδρες (3,6%) -το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας όλων των Περιφερειών- και στις γυναίκες (19,7%) το πέμπτο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας. Σύμφωνα με το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στο σύνολο των ανέργων κατατάσσεται στη δέκατη θέση (49,8%). Οι άνδρες της Περιφέρειας αντιμετωπίζουν χαμηλότερο του μέσου όρου ποσοστό ανεργίας ενώ οι γυναίκες της Περιφέρειας αντιμετωπίζουν υψηλότερο του μέσου όρου ποσοστό ανεργίας.

Τα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας ανδρών και γυναικών είναι χαμηλότερα των αντίστοιχων ποσοστών για το σύνολο της χώρας. Τα άτομα 20-24 ετών και τα άτομα 45-64 ετών αντιμετωπίζουν χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας από τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της χώρας. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου σύμφωνα με τους περισσότερους δείκτες ανεργίας πλήττεται ηπιότερα από την ανεργία συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας. Εξαιρέση αποτελούν οι γυναίκες οι οποίες πλήττονται εντονότερα από το μέσο όρο.

2.1.2.3. Μορφωτικό επίπεδο και υποδομές εκπαίδευσης

- Μορφωτικό Επίπεδο

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση αντανακλά στις τεχνικές ικανότητες του πληθυσμού, απαραίτητες για δραστηριότητες μεσαίας τεχνολογικής εξειδίκευσης, ενώ η τριτοβάθμια εκπαίδευση λειτουργεί ως προσέγγιση των υψηλών δεξιοτήτων του πληθυσμού μιας περιοχής. Το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού χρησιμοποιείται επίσης ως δείκτης προσέγγισης των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, άρα και ως σημαντικός παράγων προσέλκυσης επενδύσεων. Η χωρική ενότητα εμφανίζει σημαντικές ελλείψεις στο ζήτημα αυτό, που σημαίνει ότι για την προσέλκυση επενδύσεων μεσαίας και υψηλής τεχνολογικής έντασης θα πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες αναβάθμισης του μορφωτικού επιπέδου..

Στον πίνακα 7 παρατίθενται στοιχεία που αφορούν στην ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού των Περιφερειών, σύμφωνα με το επίπεδο εκπαίδευσης για το έτος 2003.

Στην εθνική συμμετοχή των Περιφερειών, ανά μορφωτικό επίπεδο (σε μεγέθη πληθυσμού), το Β. Αιγαίο διατηρεί την τελευταία θέση ως προς την υποχρεωτική εκπαίδευση και την προτελευταία θέση ως προς τη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αντίστοιχα, το Ν. Αιγαίο διατηρεί τη δέκατη θέση των Περιφερειών της χώρας ως προς την υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την ενδέκατη ως προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η Κρήτη κατατάσσεται όγδοη, έκτη και τέταρτη ως προς την πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση αντιστοίχως. Ουσιαστικά τα ποσοστά κατανομής των γνωσιακών δεξιοτήτων, επιτρέπουν την παρατήρηση ότι ο νησιωτικός χώρος του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου δεν παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις μορφωτικού επιπέδου, ενώ ειδικά στην περίπτωση της Κρήτης εμφανίζεται μεγαλύτερο απόθεμα υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζει και το επίπεδο εκπαίδευσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στη Χωρική Ενότητα.

Πίνακας 7 Μορφωτικό επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού στις περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας, 2003

Γεωγραφική Ενότητα	Πρωτοβάθμια & Γυμνασιακή Εκπαίδευση			Λυκειακή & Μεταλυκειακή Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση			Τριτοβάθμια Εκπαίδευση		
	(χιλ)	% συμμετοχής		(χιλ)	% συμμετοχής		(χιλ)	% συμμετοχής	
		στη Χώρα	στη Περιφέρεια		στη Χώρα	στη Περιφέρεια		στη Χώρα	στη Περιφέρεια
Ελλάδα	5.111,0	100,0%	55,8%	2.908,2	100%	31,8%	1.133,7	100,0%	12,4%
Βόρειο Αιγαίο	117,4	2,3% ¹³	66,1%	46,8	1,6% ¹²	26,3%	13,5	1,19% ¹²	7,6%
Νότιο Αιγαίο	164,7	3,2% ¹⁰	67,0%	64,1	2,2% ¹⁰	26,1%	16,8	1,5% ¹¹	6,8%
Κρήτη	305,2	6,0% ⁸	63,4%	126,3	4,3% ⁶	26,2%	50,2	4,4% ⁴	10,4%

Πηγή: New Cronos, Eurostat

- Υποδομές εκπαίδευσης Σχολικών Κτιρίων (2003-2004)

Για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης της υποενότητας, τα στοιχεία που παρουσιάζονται στη συνέχεια κατηγοριοποιούνται θεματικά στους παρακάτω άξονες:

γενικά χαρακτηριστικά των σχολικών κτιρίων,

εσωτερικοί χώροι,

εξωτερικοί χώροι,

σχολικές βιβλιοθήκες,

εποπτικά όργανα και μέσα διδασκαλίας.

Τα στοιχεία που ακολουθούν απεικονίζουν την υπάρχουσα κατάσταση ως προς το διαθέσιμο σχολικό κτίριο και τον εξοπλισμό σε επίπεδο χωρικής ενότητας (συγκριτικά με τη χώρα ή και μεταξύ των τριών περιφερειών κατά περίπτωση), έχουν ποσοτική μορφή (αριθμό, ποσοστό, αναλογία) και εκφράζουν απλή καταγραφή ή εκτίμηση, σύμφωνα με την εμπειρισταωμένη άποψη των διευθυντών και των εκπαιδευτικών των σχολικών μονάδων. Η άντληση των στοιχείων προέρχεται από τη μελέτη *Αποτύπωση του εκπαιδευτικού συστήματος σε επίπεδο σχολικών μονάδων* που εκπόνησε το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (2005).

Γενικά Χαρακτηριστικά

Στην παράγραφο αυτή παρουσιάζονται γενικά στοιχεία που συνδέονται με το ζήτημα της επάρκειας της σχολικής στέγης κατά το σχολικό έτος 2003-2004, όπως είναι η αποκλειστική ή όχι χρήση του σχολικού κτιρίου από ένα σχολείο και το ωράριο λειτουργίας των σχολικών μονάδων, καθώς και στοιχεία που αφορούν την καταλληλότητα της σχολικής στέγης, όπως είναι η θέση και το περιβάλλον των σχολικών κτιρίων, το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους, ο αρχικός προορισμός τους, η παλαιότητα και η κατάστασή τους.

Η Περιφέρεια με το μεγαλύτερο συγκριτικά ποσοστό συστεγαζόμενων σχολείων είναι το Βόρειο Αιγαίο με ποσοστό 55,9%. Την 9^η θέση κατέχει η Κρήτη με ποσοστό 45,3% και το Νότιο Αιγαίο την 8^η με 47%. Η εικόνα των σχολείων που ανήκουν σε συγκρότημα σχολείων ανά περιφέρεια και βαθμίδα εκπαίδευσης στη Χωρική Ενότητα έχει ως εξής:

Το μέσο ποσοστό των σχολείων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης που αποτελούσαν μέρος συγκροτήματος ανέρχεται στο 23,6%. Τα λύκεια και τα ΤΕΕ εμφανίζουν υψηλότερες τιμές ως προς το στοιχείο αυτό (το 38,4% των λυκείων και το 42,9% των ΤΕΕ) έναντι των νηπιαγωγείων (22,3%), των δημοτικών (16,8%) και των γυμνασίων (32,1%).

Η περιφερειακή κατανομή των σχολείων που αποτελούν μέρος συγκροτήματος είναι 27,4% στο Βόρειο Αιγαίο, 22,6% στην Κρήτη και 18,7% στο Νότιο Αιγαίο.

Αναφορικά με τις σχολικές μονάδες που λειτουργούν με πρωινό ωράριο εργασίας – βασικό παράγοντα ποιοτικής εκπαίδευσης που συνδέεται με τη διαθέσιμη σχολική στέγη – ανά βαθμίδα εκπαίδευσης και περιφέρεια η κατάσταση έχει ως ακολούθως:

Η πλειονότητα των σχολείων σε εθνικό επίπεδο, το 93,5%, λειτουργεί μόνο πρωί ή είναι ολοήμερα. Παρόλα αυτά υπάρχουν αρκετές σχολικές μονάδες, συνολικά το 4,4%, που λειτουργούσαν πρωί-απόγευμα ανά εβδομάδα ή ανά ημέρες, ή μόνο απόγευμα, σε ποσοστό 0,8%. Τα σχετικά ποσοστά παρουσιάζουν μικρές αποκλίσεις μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με μεγαλύτερο το ποσοστό των γυμνασίων και λυκείων (5,7%) που λειτουργούσαν πρωί-απόγευμα και το ποσοστό των ΤΕΕ (16,9%) που λειτουργούσαν μόνο απόγευμα. Συνάγεται ότι το πρόβλημα της εναλλασσόμενης βάρδιας, αν και έχει περιοριστεί σημαντικά, δεν έχει εκλείψει, εμφανίζεται δε να είναι πιο έντονο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Και στις τρεις Περιφέρειες της χωρικής ενότητας η συντριπτική πλειονότητα των σχολείων λειτουργεί με πρωινό ωράριο εργασίας ή είναι ολοήμερα σχολεία.

Η συστέγαση δεν δημιουργεί ιδιαίτερο πρόβλημα διπλοβάρδιας, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό των συστεγαζόμενων σχολείων λειτουργεί μόνο πρωί ή ως ολοήμερα.

Για την καταλληλότητα της διαθέσιμης σχολικής στέγης στο σύνολο των σχολείων ανά περιφέρεια εξετάζονται στοιχεία σχετικά με τη στέγαση των σχολικών μονάδων σε μισθωμένα

κτήρια ή κτήρια των οποίων ο αρχικός προγραμματισμός δεν προέβλεπε τη σχολική χρήση.

Σε εθνικό επίπεδο προκύπτει ότι η συντριπτική πλειονότητα των σχολείων (89,1%) στεγαζόταν σε δημόσιο διδακτήριο. Υπάρχει όμως ένα μικρό ποσοστό σχολικών μονάδων (7,2%) που στεγαζόταν σε διδακτήριο μισθωμένο και κυρίως πρόκειται για κτίρια των νηπιαγωγείων (14,1%) και των Τ.Ε.Ε (11,9%).

Η κατανομή των σχολείων που στεγάζονται σε μισθωμένο διδακτήριο ανά περιφέρεια της χωρικής ενότητας παρουσιάζεται με αποκλίσεις που κυμαίνονται από 3,9% των σχολείων στο Βορείου Αιγαίου, σε 6% των σχολείων στο Νότιο Αιγαίο και 10% των σχολείων στην Κρήτη.

Εσωτερικοί Χώροι

Τα ακόλουθα στοιχεία παρουσιάζουν την υπάρχουσα κατάσταση σε σχέση με τους διαθέσιμους εσωτερικούς χώρους των σχολικών κτηρίων κατά το σχολικό έτος 2003-04, αξιοποιώντας πληροφορίες που αφορούν την επιφάνεια των σχολικών κτηρίων, την επιφάνεια των αιθουσών διδασκαλίας, την ύπαρξη και την επάρκεια «ειδικών αιθουσών και χώρων».

Όσον αφορά τις αναλογίες «επιφάνεια σχολικού κτηρίου ανά μαθητή», «επιφάνεια αιθουσών διδασκαλίας ανά μαθητή» και «επιφάνεια αναξιοποίητων χώρων ανά μαθητή» στη χωρική δεν παρουσιάζονται αξιωματικότερες διακυμάνσεις με ποσοστά και στους τρεις δείκτες κάτω του εθνικού μέσου όρου ο οποίος είναι 7,9 τ.μ/μαθητή, 2,7 τμ/μαθητή και 0,1 τμ/μαθητή αντιστοίχως.

Εξωτερικοί Χώροι

Όσον αφορά την ύπαρξη και το είδος του αύλειου χώρου, καθώς και την επιφάνεια του αύλειου χώρου που αναλογεί σε κάθε μαθητή κατά την ώρα του διαλείμματος ανά βαθμίδα εκπαίδευσης η εικόνα ανά περιφέρεια της χωρικής ενότητας έχει ως ακολούθως:

Το μεγαλύτερο ποσοστό σχολικών μονάδων στην Χωρική Ενότητα με αυτόνομο αύλειο χώρο καταγράφεται στην περιφέρεια Κρήτης με 58,1%. Στο Νότιο Αιγαίο το ποσοστό αυτό είναι 57,2 και στο Βόρειο Αιγαίο 44,8%. Ο εθνικός μέσος όρος είναι 53,4%.

Για το ποσοστό των σχολείων χωρίς καθόλου αύλειο χώρο, οι περιφέρειες Νότιο και Βόρειο Αιγαίο σημειώνουν συγκριτικά τα μεγαλύτερα ποσοστά σε εθνικό επίπεδο (2,7 και 2,5 αντίστοιχα.), όταν ο εθνικός μέσος όρος είναι 1,8%.

Σχολικές Βιβλιοθήκες

Τόσο στη συμβατική όσο και στη σύγχρονη ηλεκτρονική της μορφή, η βιβλιοθήκη δίνει τη δυνατότητα εμπλουτισμού και υπέρβασης της διδακτέας ύλης και ταυτόχρονα προσφέρει το δημιουργικό αίσθημα της ενεργού συμμετοχής στην κατάκτηση της γνώσης. Τα στοιχεία που ακολουθούν απεικονίζουν την υπάρχουσα κατάσταση όσον αφορά την ύπαρξη βιβλιοθηκών στις σχολικές μονάδες, καθώς και τη γενικότερη οργάνωση και λειτουργία τους, κατά το σχολικό έτος 2003-04:

Για την Περιφέρεια Κρήτης το 70,2% των σχολείων δηλώνει ότι διαθέτει σχολική βιβλιοθήκη, το 54,2% ότι η βιβλιοθήκη αυτή λειτουργεί, ενώ το 21, 6% ότι η βιβλιοθήκη αυτή στεγάζεται σε ειδική αίθουσα. Όσον αφορά το μέσο αριθμό τίτλων βιβλίων στις υπάρχουσες βιβλιοθήκες είναι περίπου 904.

Για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το 74,6% των σχολείων δηλώνει ότι διαθέτει σχολική βιβλιοθήκη, το 64% ότι η βιβλιοθήκη αυτή λειτουργεί, ενώ το 22, 8% ότι η βιβλιοθήκη αυτή στεγάζεται σε ειδική αίθουσα. Όσον αφορά το μέσο αριθμό τίτλων βιβλίων στις υπάρχουσες βιβλιοθήκες είναι περίπου 1247.

Για την περιφέρεια Βορείου Αιγαίου το 82,9% των σχολείων δηλώνει ότι διαθέτει σχολική βιβλιοθήκη, το 70,7% ότι η βιβλιοθήκη αυτή λειτουργεί, ενώ το 22,5% ότι η βιβλιοθήκη αυτή στεγάζεται σε ειδική αίθουσα. Όσον αφορά το μέσο αριθμό τίτλων βιβλίων στις υπάρχουσες βιβλιοθήκες είναι περίπου 1246.

Εξοπλισμός

Η επάρκεια των σχολικών μονάδων σε υλικοτεχνικό και τεχνολογικό εξοπλισμό αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και την ανάπτυξη των σύγχρονων διδακτικών και μαθησιακών διαδικασιών. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα εποπτικά όργανα και μέσα διδασκαλίας που δηλώνουν ότι διαθέτουν οι σχολικές μονάδες κατά το σχολικό έτος 2003-04, όπως οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές τα οπτικοακουστικά μέσα που υποστηρίζουν έμμεσα την εφαρμογή της εποπτικής διδασκαλίας και την ποιοτική λειτουργία της σχολικής μονάδας.

Το ποσοστό των σχολείων που διαθέτει έγχρωμη τηλεόραση και βίντεο κυμαίνεται αντίστοιχα 96,4% και 92,1% στην Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου, 84,3% και 77% στην Περιφέρεια Κρήτης, 91% και 86% στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. (Εθνικός μέσος όρος, 87,9%, 82%)

Η αναλογία μαθητών ανά τηλεόραση είναι 52,9 μαθητές στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου, 90,1 στην Κρήτη και 70,4 στο Νότιο Αιγαίο. (Εθνικό μέσος όρος 89 μαθητές)

Η αναλογία μαθητών ανά βίντεο είναι 63,9 μαθητές στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου, 116,1 στην Κρήτη και 82,7 στο Νότιο Αιγαίο. (Εθνικό Μέσος όρος, 110,5)

Η κατανομή των σχολείων που διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή ανά περιφέρεια είναι 87,9% στο Βόρειο Αιγαίο, 81,1% στην Κρήτη και 90,2% στο Νότιο Αιγαίο. Η αναλογία μαθητών ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή: κυμαίνεται από 9,5 (Βόρειο Αιγαίο) έως 15,1 (Κρήτη) μαθητές ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή. Ο δείκτης αυτός για το Νότιο Αιγαίο είναι 11 μαθητές ανά η/υ ενώ ο εθνικός μέσος όρος είναι 15,1 μαθητές ανά η/υ.

Οι περισσότεροι Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο στην χωρική ενότητα καταγράφονται στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (69%) (71,2%), ενώ οι λιγότεροι στο Νότιο Αιγαίο (62%). Ο εθνικός μέσος όρος είναι 67,1%.

Οι Η/Υ που είναι συνδεδεμένοι σε τοπικό δίκτυο κυμαίνονται από 63,3% στην Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου έως 57,1% στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. (εθνικός μέσος όρος 60,1%)

Όσον αφορά την αναλογία μαθητών ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή με σύνδεση στο διαδίκτυο, κυμαίνεται από 13,7 μαθητές (Βόρειο Αιγαίο) σε 22 μαθητές (Κρήτη) με αντίστοιχο αριθμό μαθητών σε εθνικό μέσο όρο 22,6.

- Πανεπιστημιακές Υποδομές και Υποδομές Έρευνας

Τα βασικά εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα που λειτουργούν σήμερα στην Περιφέρεια Κρήτης και τα οποία προσδίδουν σημαντική προτιθέμενη αξία στην προσπάθεια ανάπτυξης Ε&ΤΑ στο σύνολο της χωρικής ενότητας είναι:

1. Το Ίδρυμα Τεχνολογίας & Έρευνας (ΙΤΕ) με ισχυρούς τομείς, ως προς την παραγόμενη και διατιθέμενη τεχνολογία, τη μοριακή βιολογία, τεχνολογία laser, τηλεματική, πληροφορική και υπολογιστικά μαθηματικά.
2. Το Πανεπιστήμιο Κρήτης με δυνατότητες σ' ένα ευρύ φάσμα νέων τεχνολογιών στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, ποιότητας τροφίμων, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κ.α.
3. Το Πολυτεχνείο Κρήτης με εστίαση στο βιομηχανικό αυτοματισμό και ασφάλεια, εφαρμογές πληροφορικής, διαχείρισης καινοτομίας, marketing κ.α.
4. Το ΤΕΙ Κρήτης με σημαντική δράση στην έρευνα και τις εφαρμογές στον πρωτογενή τομέα και τον τομέα ενέργειας.
5. Το Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιας Έρευνας (ΕΛΚΕΘΕ) με σημαντική έρευνα και τεχνολογία στους τομείς υδατοκαλλιεργειών, ποιότητας θαλάσσιων νερών, περιβαλλοντικής διαχείρισης κ.α.
6. Το ΜΑΙΧ με σημαντική έρευνα στον τομέα της αγροτικής οικονομίας και της ποιότητας των προϊόντων

Στον Αιγαϊακό χώρο λειτουργεί το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, με έδρα την Μυτιλήνη, του οποίου οι υποδομές και η οργανωτική δομή αναπτύχθηκαν σταδιακά σε διάφορες πόλεις της Περιφέρειας Βορείου, αλλά και Νοτίου Αιγαίου (πρωτεύουσες νομών). Μέχρι σήμερα, έχουν αναπτυχθεί έξι (6) Σχολές, δύο (2) στη Μυτιλήνη, μία (1) στη Χίο, μία (1) στη Σάμο, μία (1) στη

Σύρο και μία (1) στη Ρόδο, ενώ προγραμματίζεται νέα Σχολή του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Λήμνο. Οι εγγεγραμμένοι φοιτητές του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε όλες τις βαθμίδες, προπτυχιακό, μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο, ανέρχονται στους 10.616, εκ των οποίων οι 7.396 (70%), φοιτούν σε κάποιο από τα τμήματα των τεσσάρων σχολών της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και οι υπόλοιποι στις δύο σχολές της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

2.1.2.4. Παραγωγικός Τομέας της Οικονομίας

2.1.2.4.1. Περιφερειακό ΑΕΠ και Τομεακή Διάρθρωση της Παραγωγής

Περιφερειακή κατανομή ΑΕΠ και κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Η σχετική θέση της επίδοσης και της ανταγωνιστικότητας των Περιφερειών προκύπτει από την εξέταση του πραγματικού (σε σταθερές τιμές) κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως ομογενοποιημένου δείκτη αναπτυξιακού και βιοτικού επιπέδου. Στον Πίνακα 8¹³ παρουσιάζονται τα επίσημα στοιχεία του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τις Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας για το έτος 2002 και το μέσο όρο της τριετίας 2000-2002, περίοδος που αποτελεί και τη βάση υπολογισμού για την κατάταξη των Περιφερειών στις τρεις κατηγορίες γεωγραφικής επιλεξιμότητας σύμφωνα με την πρόταση του Γενικού Κανονισμού για τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την προγραμματική περίοδο 2007-2013.¹⁴

Η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» συγκεντρώνει το 10% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Ειδικότερα, η Κρήτη κατατάσσεται στην 6^η θέση διαμορφώνει το 5,3% του ΑΕΠ του έτους 2002, ενώ το Βόρειο Αιγαίο ως 12^η Περιφέρεια σημειώνει μόλις το 2% στο ετήσιο ΑΕΠ. Το υπόλοιπο διαμορφώνεται από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Η σχετική θέση της επίδοσης και ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας και των Περιφερειών στο μεταβαλλόμενο τοπίο της Ε.Ε. προκύπτει από την εξέταση του πραγματικού (σε σταθερές τιμές) κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως δείκτη αναπτυξιακού και βιοτικού επιπέδου. Το 2002, η Ελλάδα είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ ίσο με το 60,9% της Ε.Ε.-25, ενώ το Νότιο Αιγαίο κινείται σε αρκετά υψηλότερα επίπεδα φθάνοντας το 71,4%. Ακολουθεί το Βόρειο Αιγαίο και εν συνέχεια η Κρήτη. Επισημαίνεται ότι τα επίπεδα αυτά υπερεκτιμούν το βαθμό ονομαστικής σύγκλισης της οικονομίας, διότι αναφέρονται στη διευρυμένη Ε.Ε., η οποία προέκυψε δυο έτη αργότερα (2004), και περιλάμβανε δέκα νέα μέλη, εκ των οποίων αρκετά έχουν χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης από τις ελληνικές Περιφέρειες με στατιστική επίπτωση ο μέσος όρος της Ε.Ε. να μειωθεί. Έτσι, η Κρήτη βρίσκεται στην 8^η θέση αυτής της κατάταξης, «πίσω» από το Βόρειο (5^η θέση) και το Νότιο Αιγαίο (2^η θέση).¹⁵

Από την άλλη πλευρά, η συγκριτική θέση των Περιφερειών (και της χώρας) στο κατά κεφαλήν προϊόν βελτιώνεται σημαντικά με όρους ΜΑΔ,¹⁶ οι οποίοι λαμβάνουν ευνοϊκά υπόψη το χαμηλότερο επίπεδο τιμών που γενικώς ισχύει σε λιγότερο ανεπτυγμένα συστήματα και επομένως και στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα ήδη το 2002 οκτώ ελληνικές Περιφέρειες να προκύπτει ότι υπερβαίνουν το 75% του μέσου όρου της Ε.Ε.-25. Το Νότιο Αιγαίο βρίσκεται στην 2^η θέση αυτής της κατάστασης, μπροστά από το Βόρειο Αιγαίο (6^η θέση) και την Κρήτη (8^η θέση).

13 Για λόγους σύγκρισης και αξιολόγησης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε Περιφέρειας υπολογίζεται σε ευρώ αλλά και σε ΜΑΔ, καθώς και ως ποσοστό του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των είκοσι πέντε (Ε.Ε.-25) και των δεκαπέντε (Ε.Ε.-15) κρατών-μελών, ο οποίος αποτελεί το βασικό δείκτη-κρίτήριο για την κατηγοριοποίηση των Περιφερειών της Ε.Ε.

14 βλ. Council of the European Union, 2 August 2005, Proposal for a Council Regulation laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund., Chapter III, pp.8-10, Brussels.

15 Νεώτερα στοιχεία της Eurostat New Cronos, αναπροσαρμόζουν ελάχιστα τα παραπάνω δεδομένα, με εξαίρεση την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.

16 Οι ΜΑΔ: ή Purchasing Power Parity (PPP), λαμβάνουν υπόψη τους το ύψος των τιμών και, συνεπώς καθορίζουν με πιο αντικειμενικό τρόπο την ποσότητα των αγαθών και υπηρεσιών που μπορεί να αποκτήσει ο μέσος κάτοικος κάθε Περιφέρειας με ένα δεδομένο μέσο εισόδημα. Σημειώνεται ότι η χρήση των ΜΑΔ συνήθως ευνοεί τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, όπου το επίπεδο των τιμών είναι χαμηλότερο.

Πίνακας 8 Περιφερειακή κατανομή ΑΕΠ και κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε Ευρώ και σε ΜΑΔ (2002, Μ.Ο. 200-2002): Σύγκριση με μέσους όρους χώρας, Ε.Ε-25

Γεωγραφική Ενότητα	2002						Μ.Ο. 2000-02
	ΑΕΠ σε Μ€	% συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	ΑΕΠ σε €		ΑΕΠ σε ΜΑΔ		ΑΕΠ ΜΑΔ
NUTS II				κατά κεφαλήν	% του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25	κατά κεφαλήν	% του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25
ΕΕ-25	9.626.056,0		21.170,1	100	21.170,1	100	100
ΕΕ-15	9.179.495,5		24.128,3	114	23.161,5	109,4	109,6
Ελλάδα	141.668,7		12.893,6	60,9	16.424,9	77,6	74,5
Βόρειο Αιγαίο	2.693,9	1,90%	13.183,7	62,3	16.794,5	79,3	74,2
Νότιο Αιγαίο	4.549,7	3,21%	15.122,8	71,4	19.264,7	91,0	87,7
Κρήτη	7.463,6	5,27%	12.487,4	59,0	15.907,5	75,1	72,2

Πηγή: New Cronos, Eurostat

Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) / Τομεακή Διάρθρωση

Στους Πίνακες 9 και 10 παρουσιάζεται η κατανομή της περιφερειακής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) στους τρεις τομείς παραγωγής¹⁷ (περιφερειακή εξειδίκευση), καθώς και η περιφερειακή κατανομή της ΑΠΑ για καθένα από τους τρεις τομείς στο εθνικό επίπεδο (περιφερειακή συγκέντρωση) για το έτος 2004 (ΕΣΥΕ). Η ΑΠΑ της Χωρικής Ενότητας αποτελεί το 9,74% της χώρας. Οι υπηρεσίες διαμορφώνουν το 10,2% της ΑΠΑ της χώρας, η δε Κρήτη διαμορφώνει αντίστοιχα το 52% της ΑΠΑ του τομέα των υπηρεσιών σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας (2004).

Η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα της Χωρικής Ενότητας στο σύνολο της παραγωγής ανέρχεται σε 6,56%, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο του αντίστοιχου εθνικού (4,37%), του δευτερογενή τομέα στο ανέρχεται σε 14,85% σαφώς μικρότερο του αντίστοιχου εθνικού (20,40%) και, τέλος, του τριτογενή ανέρχεται σε 78,59% που είναι μεγαλύτερο του αντίστοιχου εθνικού (75,23%).

Διαχρονικά, παρατηρείται, μικρή τάση στροφής της περιφερειακής οικονομίας προς τον τριτογενή τομέα, αφού αυξάνεται η συμμετοχή του τομέα αυτού στο συνολικό περιφερειακό προϊόν (+ 1%) περίπου και μικρή κάμψη του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα περίπου (- 1%) αντίστοιχα.

Στην **Περιφέρεια Κρήτης** το 9% της ΑΠΑ στο σύνολο της Περιφέρειας αφορά τον πρωτογενή τομέα, το 13% το δευτερογενή και το 78% τον τριτογενή. Όσον αφορά την τομεακή διάρθρωση της παραγωγής στην Περιφέρεια Κρήτης, στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας υπάρχει έντονη εξειδίκευση κυρίως στην παραγωγή ελαιόλαδου, εσπεριδοειδών, ντομάτας, σταφυλιού καθώς και στην καλλιέργεια πατάτας και σιταριού. Επίσης εντοπίζονται προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας, τα οποία είναι κυρίως η ελιά και το ελαιόλαδο, το οινοποιήσιμο αμπέλι και διάφορα εσπεριδοειδή. Ο δευτερογενής τομέας παραγωγής δεν έχει έντονη παρουσία όπως προαναφέρθηκε, ενώ η παραγωγή του σχετίζεται κυρίως με τη βιομηχανία τροφίμων και ποτών, την κλωστοϋφαντουργία, τον ορυκτό πλούτο και κυρίως γύψο, την κατασκευή προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά και την παραγωγή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες. Ο τριτογενής τομέας παραγωγής που είναι και ο κυρίαρχος τομέας της οικονομίας της Κρήτης εξειδικεύεται κυρίαρχα στον τουρισμό.

Στο **Νότιο Αιγαίο** το 82% του προϊόντος της προέρχεται από τις υπηρεσίες, με σημαντική τη συμβολή του τουρισμού, αφού 24% του ακαθάριστου προϊόντος της Περιφέρειας προέρχεται από υπηρεσίες ξενοδοχείων και εστιατορίων, η υψηλότερη αναλογία στη χώρα. Στην Περιφέρεια αναλογεί το 34% των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών στη χώρα, έχει δε την υψηλότερη αναλογία διανυκτερεύσεων ανά κάτοικο (45 το 2003, 54 το 2000).¹⁸ Ο τομέας των

17 Ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας περιλαμβάνει τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τα δάση και την αλιεία. Ο δευτερογενής τομέας περιλαμβάνει την εξόρυξη, τη μεταποίηση, την ενέργεια και τις κατασκευές. Οι υπόλοιποι κλάδοι περιλαμβάνονται στον τριτογενή τομέα.

18 Ομοίως, όπως παραπάνω.

υπηρεσιών διαμορφώνει το 78,3% της Περιφερειακής ΑΠΑ.

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία αποτελούν τους παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Όσον αφορά τα κύρια προϊόντα φυτικής παραγωγής, έντονη είναι η παρουσία των ετήσιων καλλιεργειών, των σιτηρών για καρπό, των κτηνοτροφών για σανό και καρπό, καθώς και ορισμένων λαχανικών και οπωροκηπευτικών. Στην ομάδα των μονίμων φυτειών το οικονομικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα οινοστάφυλλα, τα εσπεριδοειδή και τους ελαιώνες κυρίως για παραγωγή ελαιόλαδου. (ιδιαίτερα στο Ν. Δωδεκανήσου). Η Περιφέρεια δεν έχει αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στην παραγωγή κηπευτικών εκτός εποχής και δεν έχει οργανώσει ικανοποιητικά τις συνθήκες τυποποίησης, μεταφοράς και εμπορίας, ιδιαίτερα των ευπαθών προϊόντων φυτικής παραγωγής. Ως πλέον αξιόλογος εμφανίζεται και ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας, ενώ ο τομέας των βοοειδών εμφανίζεται περισσότερο ενδιαφέρον στο Ν. Κυκλάδων, όπου υπάρχει και σχετική παράδοση. Ο κλάδος της αλιείας είναι επίσης σημαντικός καθώς η παραγωγή του απολαμβάνει προτίμησης στην εγχώρια αγορά και έχει καταλάβει καλή θέση στις εξαγωγικές αγορές. Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται η σημασία που έχει για τα μικρότερα νησιά η ανάπτυξη δραστηριοτήτων σχετικών με τον αλιευτικό τομέα προκειμένου να στηριχθεί μια παραγωγική βάση που θα συμπληρώνει την μικρής διάρκειας τουριστική περίοδο.

Για την **Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου**, ο πρωτογενής τομέας διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο στην οικονομία της Περιφέρειας, από εκείνο που διαδραματίζει στο σύνολο της Χώρας και πολύ σημαντικότερο από το ρόλο του τομέα στην οικονομία της Ε.Ε., ενώ δεν επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον πρωτογενή τομέα της Χώρας, λόγω του σχετικά μικρού μεγέθους του πρωτογενούς Τομέα της Περιφέρειας. Όσον αφορά στους τρεις νομούς της, δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις, ως προς τη συμμετοχή του τομέα στο σύνολο της οικονομίας του κάθε νομού, παρουσιάζοντας το ίδιο περίπου ποσοστό συμμετοχής σε κάθε νομό με το ποσοστό συμμετοχής του στο σύνολο της Περιφέρειας. Από τη διάρθρωση του πρωτογενή τομέα ανά κλάδο, διαπιστώνεται ότι διατηρούν την κυριαρχία τους οι κλάδοι της φυτικής και ζωικής παραγωγής, κυρίως η φυτική, ενώ η αλιεία αποκτά μια ιδιαίτερη σημασία διαχρονικά, οφειλόμενη κυρίως στην ανάπτυξη των ιχθυοκαλλιεργειών ιδιαίτερα στο νομό Χίου, δευτερευόντως στο νομό Σάμου και λιγότερο στο νομό Λέσβου.

Ο δευτερογενής τομέας φαίνεται ότι είναι ένας σημαντικός τομέας για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, σε ονομαστικές τιμές, υπερβαίνοντας η συμμετοχή του στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας την αντίστοιχη συμμετοχή σε επίπεδο Χώρας, οφειλόμενη όμως αυτή η σημαντική διαφοροποίηση του στον κλάδο των κατασκευών, ο οποίος κυριαρχεί στο Δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας. Ο δευτερογενής τομέας είναι περισσότερο σημαντικός για το νομό Λέσβου, με αξιοσημείωτη διαφορά από τους άλλους δύο νομούς, ταυτιζόμενος όμως με τον κλάδο των κατασκευών, ενώ και στους άλλους δύο νομούς ο συγκεκριμένος κλάδος κυριαρχεί στο δευτερογενή τομέα. Ο αριθμός των επιχειρήσεων του τομέα, για το έτος 2002, χωρίς να διαφοροποιείται σημαντικά και στα επόμενα έτη, με βάση τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ, ανέρχεται σε 3.656, με κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση 72 χιλ. Ευρώ περίπου, παρουσιάζοντας αύξηση, τόσο ως αριθμός, όσο και ως κύκλος εργασιών, σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Οι επιχειρήσεις που κυριαρχούν είναι οι κατασκευαστικές, το 62% των επιχειρήσεων του τομέα. Ακολουθεί η μεταποιητική δραστηριότητα, συγκεντρώνοντας το 39% του συνόλου των επιχειρήσεων του τομέα. Οι κλάδοι στους οποίους φαίνεται να υπάρχει μια ιδιαίτερη δυναμική, είναι ο κλάδος των τροφίμων και ποτών, ο κλάδος της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων, ενώ σημαντική είναι η παρουσία και των κλάδων της βιομηχανίας ξύλου και της κατασκευής επίπλου. Όπως φαίνεται από τα προηγούμενα, οι δραστηριότητες που κυριαρχούν στο δευτερογενή τομέα είναι οι κατασκευές και η μεταποίηση. Ειδικότερα για τη μεταποίηση, οι παράγοντες που διαμορφώνουν την υφιστάμενη κατάσταση αλλά και τις μελλοντικές προοπτικές του τομέα, σχετίζονται, κατά κύριο λόγο, με το νησιωτικό χαρακτήρα και τη θέση της Περιφέρειας, τη σύνδεσή της με τον αγροτικό τομέα, το μικρό μέγεθος των μονάδων, καθώς και με την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.

Ο τριτογενής τομέας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την οικονομία της Περιφέρειας, πλησιάζοντας διαχρονικά το ποσοστό συμμετοχής του, εκείνο της Χώρας, παραμένοντας όμως σε χαμηλότερα επίπεδα, με μικρές τάσεις βελτίωσης της θέσης του έναντι των άλλων τομέων. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει για το νομό Σάμου, λόγω της αυξημένης τουριστικής δραστηριότητας, ενώ για τους άλλους δύο νομούς, κυρίως για το νομό Λέσβου,

είναι λιγότερο σημαντική η συμμετοχή του τομέα στη συνολική ΑΠΑ του νομού. Το εμπόριο και η διαχείριση ακίνητης περιουσίας διαμορφώνουν το 43% περίπου του προϊόντος του τριτογενή τομέα, οι μεταφορές συμμετέχουν κατά 17%, ενώ η συμμετοχή του κλάδου των ξενοδοχείων / εστιατορίων είναι μικρή, της τάξης του 6%, διατηρούμενη διαχρονικά στα ίδια χαμηλά επίπεδα. Ο αριθμός των επιχειρήσεων του τομέα το έτος 2002, με μικρές διαφοροποιήσεις στα επόμενα έτη, ανέρχεται σε 11.129, με κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση 110 χιλ. Ευρώ περίπου, παρουσιάζοντας αύξηση, τόσο ως αριθμός, όσο και ως κύκλος εργασιών, σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Το ήμισυ σχεδόν των επιχειρήσεων του τομέα είναι εμπορικές επιχειρήσεις. Οι τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία / εστιατόρια) αποτελούν το 26% του συνόλου των επιχειρήσεων του τομέα. Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε λοιπές επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Πίνακας 9 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (σε εκατ. € σε τρέχουσες τιμές)

	Γεωργία, Δασοκομία, Αλιεία				Βιομηχανία & Ενέργεια & Κατασκευές				Υπηρεσίες			
	2001	2002*	2003*	2004*	2001	2002*	2003*	2004*	2001	2002*	2003*	2004*
Βόρειο Αιγαίο	226	190	266	193	318	296	348	356	1.506	1.615	1.774	1.980
Νότιο Αιγαίο	168	171	173	161	692	772	994	980	4.191	4.304	4.687	5.211
Κρήτη	706	868	803	882	1077	1165	1305	1462	5973	6452	6965	7615
ΧΕ Κ-ΝΑ	1.099	1.229	1.242	1.236	2.087	2.234	2.647	2.798	11.669	12.371	13.426	14.807
Ελλάδα	8.417	8.846	9.104	8.450	33.223	35.148	38.458	39.436	108.841	118.677	130.389	145.400

* Προσωρινά στοιχεία, Πηγή: ΕΣΥΕ, Περιφερειακοί Λογαριασμοί

Πίνακας 10 Συμμετοχή των τομέων παραγωγής στην ΑΠΑ της ΧΕ Κ-ΝΑ και της χώρας

2004*	Γεωργία, Δασοκομία, Αλιεία		Βιομηχανία & Ενέργεια & Κατασκευές		Υπηρεσίες		Σύνολο Παραγωγής (Αξία σε εκατ. €)
	εκατ. €	% επί του Συνόλου Παραγωγής	εκατ. €	% επί του Συνόλου Παραγωγής	εκατ. €	% επί του Συνόλου Παραγωγής	
Τομεακή ΑΠΑ ΧΕ Κ-ΝΑ	1.236	6,56%	2.798	14,85%	14.807	78,59%	18.841
Τομεακή ΑΠΑ Ελλάδας	8.450	4,37%	39.436	20,40%	145.400	75,23%	193.286
Τομεακή ΑΠΑ ΧΕ Κ-ΝΑ ως % της Τομεακής ΑΠΑ Ελλάδας	14,63%		7,10%		10,18%		9,75%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ, Περιφερειακοί Λογαριασμοί, Επεξεργασία ΟΣΠ ΧΕ Κ-ΝΑ

Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου

Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (ΑΕΠΚ) στη Χωρική Ενότητα κινούνται σταθερά στο 11% των συνολικών σε επίπεδο χώρας, διαγράφοντας ωστόσο θετική διαχρονική εξέλιξη, υπολειπομένη των αντίστοιχων ρυθμών της χώρας. Η εξέλιξη των ΑΕΠΚ ανά κλάδο στη Χωρική Ενότητα αναδεικνύει τη δυναμική εξέλιξης των επί μέρους κλάδων και τις επενδυτικές προτεραιότητες, οι οποίες διαμορφώνονται (Πίνακας 11). Η κλαδική ανάλυση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο κλάδος των κατασκευών (ιδιωτικών και δημόσιων) διατηρεί κυρίαρχη θέση στη διαχρονική διαμόρφωση των ΑΕΠΚ της Χωρικής Ενότητας (42,6% έναντι 46,7% σε επίπεδο χώρας, 2004), ενώ μαζί με τον κλάδο των Μεταφορών – Αποθηκείσεων – Επικοινωνιών διαμορφώνει το 45% των ΑΕΠΚ της Χωρικής Ενότητας έναντι 49,6% σε επίπεδο χώρας (2004). Σημαντικό συμπέρασμα είναι επίσης ότι η κλαδική συμμετοχή διαχρονικά δεν μεταβάλλεται ουσιαδώς.

Πίνακας 11 Εξέλιξη των ΑΕΠΚ στη Χ.Ε. Κ-ΝΑ

	2000		2001		2002		2003		2004	
Κρήτη	2.405,00	6,6%	2.893,20	7,5%	3.130,30	7,6%	3.327,50	7,0%	3.405,60	6,6%
Βόρειο Αιγαίο	622	1,7%	518,7	1,4%	521,1	1,3%	523,7	1,1%	888,8	1,7%
Νότιο Αιγαίο	1.154,00	3,1%	1.240,20	3,2%	1.243,50	3,0%	1.376,70	2,9%	1.337,40	2,6%
ΧΕ Κ-ΝΑ	4.182,00	11,39%	4.652,20	12,14%	4.894,90	11,85%	5.228,00	10,92%	5.631,80	10,84%
Ελλάδα	36.712,30	100,0%	38.328,80	100,0%	41.296,40	100,0%	47.869,60	100,0%	51.943,10	100,0%
Ρυθμοί μεταβολής Κ-ΝΑ	-		11,24%		5,2%		6,8%		7,7%	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Περιφερειακοί Λογαριασμοί, Επεξεργασία ΟΣΠ ΧΕ Κ-ΝΑ

Παραγωγικότητα της εργασίας και τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης

Πέραν του βαθμού αξιοποίησης του ανθρωπίνου δυναμικού που εκφράζεται με το ποσοστό απασχόλησης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, στο επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ συντελεί η παραγωγικότητα της εργασίας ανά απασχολούμενο. Ο Πίνακας 12 παρουσιάζει για το έτος 2002, το επίπεδο της παραγωγικότητας της εργασίας μετρημένο με δύο τρόπους, παραγόμενο προϊόν (ΑΕΠ σε ΜΑΔ) ανά απασχολούμενο και παραγόμενο προϊόν (ΑΕΠ σε ΜΑΔ) ανά σύνολο εργατωρών έτους. Για λόγους σύγκρισης παρουσιάζεται - όπου είναι εφικτό με τη διαθέσιμη πληροφόρηση - και η απόκλιση των ανωτέρω μεγεθών από το μέσο όρο της Ε.Ε.-25 και της χώρας.

Διαπιστώνεται ότι το τρέχον επίπεδο παραγωγικότητας ανά απασχολούμενο στις Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου», με εξαίρεση την Κρήτη, είναι ικανοποιητικό και υψηλότερο του μέσου εθνικού όρου. Η ύπαρξη έντονων αποκλίσεων, θετικών ή αρνητικών, από το μέσο όρο της χώρας καταγράφεται σε περιφερειακό επίπεδο, ενδεικτικό και πάλι των ενδογενών παραμέτρων που διαμορφώνουν τα επίπεδα παραγωγικότητας ανά Περιφέρεια. Οι επιδόσεις του Βόρειου Αιγαίου είναι ανάλογες με εκείνες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Παρότι δεν είναι εφικτή η αντίστοιχη σύγκριση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, εντούτοις με ενδιαφέρον σημειώνεται ότι οι ανωτέρω διαφοροποιήσεις μεταξύ Περιφερειών δεν μεταβάλλονται ουσιαστικά όταν εξετασθεί η ωριαία παραγωγικότητα της εργασίας, στοιχείο που παραπέμπει σε άλλες παραμέτρους-συντελεστές της αποδοτικότητας των ανθρωπίνων πόρων.

Οστόσο και σε συνδυασμό με τη σχετική υστέρηση στο βαθμό απασχόλησης, το συμπέρασμα είναι ότι η βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας παραμένει για τη Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου και ειδικά για την Περιφέρεια Κρήτης μία από τις βασικότερες προκλήσεις στην άσκηση της περιφερειακής πολιτικής, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της Λισσαβόνας.

Πίνακας 12 Παραγωγικότητα εργασίας & ωριαία παραγωγικότητα στις Περιφέρειες, 2002 (Σύγκριση σε ΜΑΔ με μέσους όρους χώρας, Ε.Ε.-25)

Γεωγραφική Ενότητα	Παραγωγικότητα εργασίας			Ωριαία παραγωγικότητα εργασίας		Μέσος όρος εργατωρών πλήρους απασχόλησης ανά εβδομάδα
	ΑΕΠ σε ΜΑΔ ανά απασχολούμενο	% του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25	% απόκλισης από το Μ.Ο. της χώρας	ΑΕΠ σε ΜΑΔ ανά σύνολο εργατωρών έτους	% απόκλισης από το Μ.Ο. της Χώρας	
Διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση_ΕΕ-25	50.006	100,0%				
Ευρωπαϊκή Ένωση_ΕΕ-15	56.095	112,2%				
Ελλάδα	35.961	71,9%	0,0	80,783	0,0	43,2
Βόρειο Αιγαίο	40.632	81,3%	13,0%	94,656	17,2%	44,8
Νότιο Αιγαίο	45.181	90,3%	25,6%	106,193	31,5%	45,2
Κρήτη	34.003	68,0%	-5,4%	76,384	-5,4%	43,2

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005, επεξεργασίες μελέτης Χωροταξικού Σχεδιασμού, ΥΠΟΙΟ, Οκτ 2005

Σε σχέση με την παραγωγικότητα της εργασίας αλλά και το βαθμό απασχόλησης σε

περιφερειακό επίπεδο, καθοριστική επίδραση ασκεί μεταξύ άλλων η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης αλλά και το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού σε περιφερειακό επίπεδο. Ο Πίνακας 13 παρουσιάζει στοιχεία για τη διάρθρωση της απασχόλησης σε τομεακό επίπεδο, για τις διοικητικές Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας το έτος 2003.

Πίνακας 13 Τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στις Περιφέρειες, 2003

Γεωγραφική Ενότητα	Πρωτογενής Τομέας			Δευτερογενής Τομέας			Τριτογενής Τομέας		
	(χιλ)	% συμμετοχής		(χιλ)	% συμμετοχής		(χιλ)	% συμμετοχής	
		στη Χώρα	στην Περιφέρεια		στη Χώρα	στην Περιφέρεια		στη Χώρα	στην Περιφέρεια
NUTS II									
Ελλάδα	663,6	100,0%	16,4%	899,2	100,0%	22,2%	2.479,5	100,0%	61,3%
Βόρειο Αιγαίο	11,6	1,7% 12	16,0%	11,9	1,3% 12	16,4%	49,2	2,0% 13	67,7%
Νότιο Αιγαίο	10	1,5% 13	8,0%	24,6	2,7% 11	19,6%	91,1	3,7% 9	72,5%
Κρήτη	79	11,9% 4	31,0%	36,3	4,0% 8	14,3%	139,4	5,6% 5	54,7%

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

Διαπιστώνεται κατ' αρχήν ότι σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα ανέρχεται σε 16,4% το οποίο είναι υπερδιπλάσιο του ποσοστού της ΑΠΑ που παράγει ο τομέας, το ποσοστό απασχόλησης του δευτερογενούς τομέα ανέρχεται σε 22,2% και είναι σχεδόν ίσο με το ποσοστό της ΑΠΑ, ενώ το ποσοστό απασχόλησης του τριτογενούς τομέα είναι 61,3% και είναι σχεδόν 10 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερες του ποσοστού της ΑΠΑ. Οι αναλογίες αυτές υποδηλώνουν ότι σε εθνικό επίπεδο η παραγωγικότητα της εργασίας του πρωτογενούς τομέα είναι σε σχετικές τιμές η μικρότερη, ενώ του τριτογενούς τομέα η μεγαλύτερη.

Μεταξύ των Περιφερειών που παρουσιάζουν σχετικά μεγάλη εξάρτηση απασχόλησης από τον πρωτογενή τομέα είναι και η Κρήτη η οποία παρουσιάζει αρνητική απόκλιση από τον εθνικό μέσο όρο της παραγωγικότητας της εργασίας.

Από τις Περιφέρειες που εξειδικεύονται στον τριτογενή τομέα (σε όρους απασχόλησης), είναι το Νότιο και το Βόρειο Αιγαίο οι οποίες συγκαταλέγονται στις Περιφέρειες με θετική απόκλιση από τον εθνικό μέσο όρο της παραγωγικότητας της εργασίας.

2.1.2.4.2. Τουρισμός

Ο Ελληνικός Τουρισμός διανύει τη λεγόμενη «μετα-ολυμπιακή περίοδο» σημειώνοντας σημαντικές επιδόσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Με αυξητικό ρυθμό σε όρους αφίξεων και διανυκτερεύσεων 7,7%, πραγματοποίησε επίδοση 70% υψηλότερη τόσο του παγκόσμιου ρυθμού (4,5%) και διακριτά υψηλότερη των ανταγωνιστριών χωρών. Η εξέλιξη αυτή ενισχύει την εκτίμηση για μονιμότερη έξοδο της χώρας από την υφεσιακή κατάσταση για τον τουρισμό που συντηρούνταν ακόμη και μέχρι το 2004. Βεβαίως, ερωτηματικά εγείρονται στην υστέρηση που παρουσιάζουν οι συναλλαγματικές εισπράξεις έναντι των αφίξεων¹⁹.

Η περιφερειακή εξειδίκευση των τουριστικών εξελίξεων στη χώρα ποικίλλει. Έτσι, η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων διακρίνεται από σταθερότητα, ενώ τις αυξήσεις οδηγούν εντυπωσιακά οι προορισμοί της Χωρικής Ενότητας, όπως λ.χ. Κρήτη-Δωδεκάνησος με ρυθμούς +10,2% και +9,6% αντίστοιχα, αλλά και των νησιών του Βορείου Αιγαίου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας (2005), η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» διαθέτει το 42% των ξενοδοχειακών μονάδων, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 321.329 κλίνες ή 47% των κλινών στο σύνολο της Ελλάδος.

Όσον αφορά στο μερίδιο της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» σε σχέση με την κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων σε εθνικό επίπεδο κατέχει το 46% των μονάδων πολυτελείας, το 53% των Α, το 45% Β, το 42% Γ, και το 33% Δ και Ε.

Διαφαίνεται ότι η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» διατηρεί πρωτεύουσα θέση

¹⁹ ΙΤΕΠ, Μάιος 2007. Η αναφερόμενη υστέρηση είναι νωρίς ακόμα να «χρεωθεί» στις εξαπλούμενες πολιτικές all inclusive. Πάντως ο ρυθμός των αφίξεων δεν συνοδεύθηκε από αντίστοιχο ρυθμό εισπράξεων της Ελλάδας ανά άφιξη, αφού η Ισπανία και η Ιταλία με μικρότερους ρυθμούς αυξήσεων πέτυχαν μεγαλύτερους ρυθμούς εισπράξεων.

στην προσφορά ποιοτικών και σύγχρονων τουριστικών κλινών.

Πίνακας 14 Εξέλιξη ξενοδοχειακού δυναμικού 2000-2005

Χώρα / Περιοχή	Δεδομένα	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάδα	Μονάδες	8.342	8.342	8.329	8.689	8.899	9.036
	Δωμάτια	320.159	320.159	319.689	339.540	351.891	358.721
	Κλίνες	607.614	607.614	606.330	644.898	668.271	682.050
ΧΕ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου	Μονάδες	3.636	3.636	3.567	3.707	3.772	3.801
	Δωμάτια	150.089	150.089	149.228	160.391	166.188	169.539
	Κλίνες	284.497	284.497	282.704	303.986	314.808	321.329

Πηγή: New Cronos, Eurostat

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία για την τελευταία πενταετία, ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» παρουσιάζει σταθερή αύξηση, τόσο ως προς τον αριθμό των μονάδων όσο και των διατιθέμενων κλινών. Η τάση αυτή συνδέεται και με την ποιοτική αναβάθμιση του προσφερόμενου προϊόντος.

Ως προς τη χωρική κατανομή των καταλυμάτων και των κλινών στη Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου», το Νότιο Αιγαίο κατέχει την πρώτη θέση σε συνολικό αριθμό μονάδων και κλινών ενώ σε δεύτερη θέση βρίσκεται η Κρήτη τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στη Χωρική Ενότητα. Το Βόρειο Αιγαίο διαθέτει ένα μερίδιο μόλις 4% στο σύνολο της Ελλάδος όσον αφορά τις ξενοδοχειακές μονάδες και 10% στο σύνολο της Χωρικής Ενότητας.

Η Κρήτη διαθέτει το υψηλότερο ποσοστό μονάδων 5 αστέρων (52%). Επίσης, εμφανίζει υψηλά ποσοστά ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων, καθότι αυτός ο τύπος καταλύματος εμφανίστηκε στην Ελλάδα την τελευταία 15ετία, όταν δηλαδή επιτεύχθηκε η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη του νησιού.

Στη Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» οι συνολικές αφίξεις αντιπροσωπεύουν το 29% (2005) σε σύνολο αφίξεων Ελλάδος ενώ οι διανυκτερεύσεις ανέρχονται στο 50%. Οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στη χωρική ενότητα αντιπροσωπεύουν περίπου τα 2/3 των συνολικών διανυκτερεύσεων της χώρας, γεγονός που από τη μία πλευρά φανερώνει την έντονη εξωστρέφεια του τουρισμού στη χωρική ενότητα, ενώ από την άλλη περιορίζει την τουριστική περίοδο σε λίγους μήνες, προδιαγράφοντας το τουριστικό πρότυπο σε εκείνο των «οργανωμένων διακοπών».

Ταυτόχρονα, η χωρική ενότητα συγκεντρώνει το 46% των πολυτελών ξενοδοχειακών μονάδων της χώρας, το 42% του συνόλου των ξενοδοχειακών μονάδων και το 47% των διαθέσιμων κλινών.

Η χωρική κατανομή των διανυκτερεύσεων μοιράζεται αναλογικά μεταξύ Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου ενώ το Βόρειο Αιγαίο συμμετέχει με πολύ μικρότερα μερίδια (Πίνακας 15).

Πίνακας 15 Ξενοδοχειακό Δυναμικό ανά Διοικητική Περιφέρεια κα στο σύνολο της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου (2005)

ΧΩΡΑ / ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ	5****	4***	3**	2**	1*	ΣΥΝΟΛΑ
Ελλάδα	Μονάδες	155	944	1.712	4.492	1.729	9.036
	Δωμάτια	29.140	90.975	82.632	124.106	30.868	358.721
	Κλίνες	56.888	173.431	159.351	233.315	59.065	682.050
Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου	Μονάδες	71	502	774	1.882	572	3.801
	Δωμάτια	15.904	53.315	35.336	54.564	10.419	169.539
	Κλίνες	31.336	101.826	67.080	101.385	19.702	321.329
Κρήτη	Μονάδες	37	200	295	741	233	1.506
	Δωμάτια	9.213	22.165	15.323	24.160	5.424	76.286
	Κλίνες	18.209	42.309	28.896	44.048	10.018	143.480
Νότιο Αιγαίο	Μονάδες	29	277	373	936	282	1.897
	Δωμάτια	6.102	29.551	16.089	25.882	4.226	81.850
	Κλίνες	11.846	56.582	30.711	48.767	8.200	156.106
Βόρειο Αιγαίο	Μονάδες	5	25	106	205	57	398

ΧΩΡΑ / ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ	5****	4****	3***	2**	1*	ΣΥΝΟΛΑ
	Δωμάτια	589	1.599	3.924	4.522	769	11.403
	Κλίνες	1.281	2.935	7.473	8.570	1.484	21.743

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, 2005

Αναφορικά με την κατανομή των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών κατά διοικητική ενότητα για το 2005, η Περιφέρεια Κρήτης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό διανυκτερεύσεων με μερίδιο 48% επί της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» και 29% επί του συνόλου της χώρας. Την επόμενη καλύτερη επίδοση σημειώνει η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με ποσοστά 47% και 28% αντίστοιχα.

Όσον αφορά στον αριθμό των συνολικών διανυκτερεύσεων στα τουριστικά καταλύματα της Χωρικής Ενότητας, οι διανυκτερεύσεις του 2005 σε σχέση με του 2003 εμφανίζουν μείωση της τάξης του 6,9%. Τη μεγαλύτερη μείωση των διανυκτερεύσεων έχει το Νότιο Αιγαίο κατά 8,5% το 2004 σε σχέση με το προηγούμενο έτος και 8,1% το 2005.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η τυπολογία της τουριστικής ανάπτυξης ανά διοικητική Περιφέρεια.

Περιφέρεια Κρήτης:

Σύμφωνα με έρευνα πεδίου²⁰ για τον εισερχόμενο τουρισμό και το τουριστικό προϊόν της Κρήτης σε συνδυασμό με τη μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης (Οκτώβριος 2003, ΕΟΤ) καταδεικνύονται τα ακόλουθα:

Θετική εικόνα του Κρητικού τουριστικού προϊόντος: Η Κρήτη είναι ένας πολύ γνωστός τουριστικός προορισμός κυρίως για την ιστορία, τα μνημεία, τον πολιτισμό, τη θάλασσα και τις ακρογιαλιές της. Η εικόνα που έχει διαμορφωθεί για το τουριστικό προϊόν της Περιφέρειας είναι ιδιαίτερος θετική και αυτό υπογραμμίζεται από διάφορα στοιχεία όπως: α) θεωρείται ασφαλής ταξιδιωτικός προορισμός β) χαρακτηρίζεται από υψηλό αίσθημα φιλοξενίας και γ) θεωρείται ότι έχει “ταυτότητα” και είναι “Ξεχωριστή”. Αυτό συνεπώς που πρέπει να επιδιωχθεί είναι η προώθηση της ποιοτικής διάστασης και της διαφορετικότητας του τουρισμού της Κρήτης και να προβληθεί η άριστη ποιότητα και η ανταγωνιστική τιμή του (value for money).

Αξιοποίηση αναδυόμενων αγορών: Τα ανεκμετάλλευτα τμήματα της ευρωπαϊκής και αμερικανικής αγοράς, αλλά και νέες αγορές όπως της Κίνας και των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, μπορούν να αποδώσουν σημαντική πρόσθετη τουριστική κίνηση. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι αναγκαία η ανάπτυξη μιας συνεχούς και σοβαρής προσπάθειας μέσω ενός αποτελεσματικού μεσομακροπρόθεσμου Σχεδίου Μάρκετινγκ. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια είναι διάφορα ευνοϊκά για το νησί στοιχεία όπως: η γεωγραφική θέση, η οικονομική ανάπτυξη των χωρών αυτών καθώς και το γεγονός ότι γενικότερα η Ελλάδα φαίνεται να εξασκεί μια μέσου επιπέδου έλξη στα ανώτερα εισοδηματικά στρώματα αυτών των αγορών.

Δυνατότητες ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού: Η Κρήτη διαθέτει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως πλούσιο και σε πολλές περιπτώσεις άθικτο φυσικό περιβάλλον, άριστο κλίμα, αξιόλογους πολιτιστικούς και ανθρωπογενείς πόρους, ποιοτικά τοπικά προϊόντα, τοπική παράδοση κλπ, τα οποία αποτελούν το θεμέλιο λίθο και τα απαιτούμενα συστατικά στοιχεία για την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού (αθλητικός, φυσιολατρικός, θρησκευτικός, γαστρονομικός κ.α.) ο οποίος διεθνώς σημειώνει έντονη ζήτηση. Η προώθηση του θεματικού τουρισμού πρέπει να αποτελέσει πρώτη προτεραιότητα αφού θα συμβάλει στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του, στην ανάδειξη και ανάπτυξη αναξιοποίητων αλλά με λανθάνουσα (τουριστική) δυναμική περιοχών της Κρητικής ενδοχώρας, λειτουργώντας ανασχετικά στις τάσεις εγκατάλειψής της και συμβάλλοντας στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Προώθηση διατροφής και γαστρονομίας ως “νέο τουριστικό προϊόν”: Τουριστικό

20 Συμπεράσματα έρευνας πεδίου που πραγματοποιήθηκε από την ομάδα μελέτης του Έργου «Μελέτη για τον Εισερχόμενο Τουρισμό στην Περιφέρεια Κρήτης», 2005.

προϊόν με υψηλή προστιθέμενη αξία, η γαστρονομία αποκτάει ολοένα και μεγαλύτερη θέση στη διεθνή τουριστική αγορά. Τα Κρητικά προϊόντα και η Κρητική κουζίνα διεκδικούν σημαντικό μερίδιο σε αυτήν, λόγω της αναγνωρισμένης υψηλής τους ποιότητας και των ευεργετικών επιδράσεων στην ανθρώπινη υγεία. Προϊόντα όπως το λάδι, το κρασί, το μέλι, τα γαλακτοκομικά, κτλ., αλλά και οι μοναδικές γεύσεις της Κρητικής Κουζίνας ανταποκρίνονται στο συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον της διεθνούς Κοινότητας που αναζητά εκτός των άλλων την ποιότητα των τροφίμων και την ιδιαιτερότητα της τοπικής γαστρονομίας. Έτσι ο συνδυασμός αυτός μπορεί να αποτελέσει ένα νέο προϊόν για την Κρήτη με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα τόσο για τον τουρισμό, όσο και για την τοπική παραγωγή.

Τάσεις αύξησης του εγχώριου τουρισμού: Αποτελεί σημαντική εξέλιξη διότι, εκτός των άλλων, ο εγχώριος τουρισμός (μαθητικός, εκπαιδευτικός, τρίτης ηλικίας, οικογενειακός) καταναλώνει περισσότερο κατά τη διάρκεια των διακοπών του. Ο εγχώριος τουρισμός στην Κρήτη έχει τα περιθώρια να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια διότι: (α) το 95,5% των Ελλήνων παραμένει στη χώρα μας για διακοπές (β) 8 στους 10 Έλληνες προτιμούν διακοπές του ήλιου και της θάλασσας, (γ) το έτος 2000 το 15,2% των αφίξεων στην Κρήτη ήταν ημεδαποί ενώ στην Ελλάδα 1 στους 4 είναι Έλληνες επισκέπτες.

Αυξανόμενη σημασία των νέων τεχνολογιών στον τουρισμό: Πάγιο αίτημα της εθνικής και κοινοτικής πολιτικής και στρατηγικής η υλοποίηση καινοτόμων δράσεων που βρίσκει απάντηση, εκτός των άλλων, στη διασύνδεση του τουρισμού με τις νέες τεχνολογίες. Η Περιφέρεια Κρήτης διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα λόγω της ύπαρξης σπουδαίων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και υποδομών (ΙΤΕ, Τεχνολογικό Πάρκο, Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο, ΤΕΙ), τα οποία ήδη έχουν να επιδείξουν σπουδαίο έργο στον τομέα του τουρισμού: πληροφοριακά συστήματα για τον τουρισμό, ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, πρωτοποριακές δράσεις στον τομέα της υγείας που συνδέονται με τον τουρισμό, ηλεκτρονική προβολή κ.λπ.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου:

Ο δυναμισμός του κλάδου κατατάσσει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, μαζί με τις Περιφέρειες Κρήτης, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας, στις 4 «τουριστικές Περιφέρειες» της χώρας. Το Περιφερειακό Χωροταξικό Σχέδιο του Νοτίου Αιγαίου (ΦΕΚ 1487/Β/10.10.2003) διαπιστώνει²¹ ότι με κριτήριο την απασχόληση, το «δυναμισμό» και την προεξάρχουσα δραστηριότητα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαία «τουριστική ζώνη» σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Οι διακριτές περιοχές με σχεδόν αποκλειστική χρήση την τουριστική συναντώνται κυρίως σε ορισμένα νησιά όπως π.χ. Ρόδο, Κω, Μύκονο, Σαντορίνη, Σύρο, ενώ στα υπόλοιπα νησιά η χρήση αυτή αναμιγνύεται και λειτουργεί μαζί με την κατοικία μόνιμη ή παραθεριστική.

Ο στόχος μιας περισσότερο ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης, με καλύτερη διάχυση στο χώρο του Νοτίου Αιγαίου και με αειφορική προσέγγιση όσον αφορά τους πόρους, οδηγεί στην επιδίωξη ενσωμάτωσης της χρήσης «τουρισμός» στον υφιστάμενο οικιστικό ιστό των νησιών κατά κανόνα. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται το φαινόμενο ερήμωσης κατά τη χειμερινή περίοδο ολοκλήρων τμημάτων οικισμών και χώρων με αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Οι στόχοι της εθνικής τουριστικής πολιτικής για την προώθηση των θεματικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος, συνεδριακός, οικολογικός, πολιτιστικός, θεματικός περιηγητικός, κλπ.) ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε Περιφέρειας και η γενική επιδίωξη της «ποιότητας» έναντι της «ποσότητας» στο τουριστικό προϊόν, ευνοούν στο Νότιο Αιγαίο την ανάπτυξη δικτύων υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού (όπως π.χ. οι Μαρίνες, τα Συνεδριακά Κέντρα, τα σημεία ιδιαίτερου περιβαλλοντικού, αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος).

Επισημαίνεται ότι η ανάπτυξη συγκεκριμένων ειδικών μορφών, είναι δυνατόν να οδηγήσει στην επιθυμητή επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, δεδομένου ότι ελκύουν επισκέπτες και εκτός περιόδου αιχμής.

²¹ Μελέτη Envrplan-Γ.Τσεκούρας και Συνεργάτες για το Χωροταξικό Σχέδιο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος του τουρισμού είναι δυνατόν να συνοψισθούν ως εξής:

Τα τουριστικά έσοδα εξακολουθούν να βασίζονται σε μεγάλους αριθμούς τουριστικών αφίξεων, των οποίων ο σύντομος χρόνος παραμονής συνδυάζεται με χαμηλή ημερήσια δαπάνη.

Η εποχικότητα δεν μετριάσθηκε τόσο από πλευράς αφίξεων, όσο και από πλευράς διανυκτερεύσεων. Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος συνεχίζουν να έχουν την υψηλότερη ζήτηση με σημαντική διαφορά από τους υπόλοιπους και ακολουθούν ο Ιούνιος και ο Σεπτέμβριος.

Η αύξηση των ξενοδοχειακών κλινών και η μείωση του χρόνου παραμονής επέφερε μείωση της πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

Η χαμηλή κατά κεφαλήν ημερήσια δαπάνη δείχνει ότι δεν σημειώθηκε σημαντική πρόοδος προς τον ποιοτικό τουρισμό, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί αποτρεπτικά στην ανάληψη επενδύσεων για τη συνολική ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά συνεχίζει να στηρίζεται στις χαμηλές τιμές και στο μαζικό τουρισμό παραθεριστικού χαρακτήρα, διευκολύνοντας έτσι μονοπωλιακές πρακτικές ξένων τουριστικών πρακτόρων. Η εθνική και η περιφερειακή στρατηγική στον τομέα του τουρισμού μέχρι σήμερα δεν φαίνεται να έχει περιλάβει συντονισμένες προσπάθειες διείσδυσης σε κέντρα λήψεως αποφάσεων που ελέγχουν τη ζήτηση τουριστικού προϊόντος.

Η χαμηλή ποιοτική στάθμη της δημόσιας υποδομής των μεταφορών και άλλων κρίσιμων κατηγοριών (υγείας, καθαριότητας κλπ.), οι αδυναμίες του χωροταξικού σχεδιασμού ως προς την οριοθέτηση χρήσεων γης και ο χαμηλός βαθμός εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού του κλάδου, συνιστούν ισχυρά εμπόδια στην απεμπλοκή του τουρισμού από τις προαναφερθείσες καταστάσεις.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου:

Ο τουρισμός αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια, ο οποίος μόνο κατά ένα σχετικά μικρό μέρος εκφράζεται ποσοτικά από την απασχόληση και την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των Ξενοδοχείων και Εστιατορίων, με δεδομένες τις έντονες διακλαδικές και διατομεακές συνδέσεις του, οι κυριότερες των οποίων είναι με το εμπόριο και τις μεταφορές / επικοινωνίες του τριτογενούς τομέα, αλλά και με τις κατασκευές και μεταποίηση του δευτερογενή. Σε τοπικό δε επίπεδο επηρεάζει και συνδέεται και με την αγροτική δραστηριότητα.

Όσον αφορά στον τουριστικό τομέα, η δραστηριότητα αυτή αναπτύσσεται με σχετικά αργούς ρυθμούς στην Περιφέρεια, διατηρώντας ένα χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην τουριστική δραστηριότητα της Χώρας. Πιο αναλυτικά, τόσο τα στοιχεία που συντελούν στο τουριστικό προφίλ της Περιφέρειας, όσο και εκείνα που προσδιορίζουν αυτή καθ' αυτή την τουριστική δραστηριότητα, παρουσιάζονται συνοπτικά αμέσως πιο κάτω.

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι ιδιαίτερα ευνοημένη από κλιματολογικής άποψης, παρουσιάζοντας υψηλή ηλιοφάνεια κατά τη διάρκεια του έτους, χαμηλή, σχετικά, μέση ετήσια βροχόπτωση, ενώ ευνοϊκή μέση ετήσια θερμοκρασία παρατηρείται σε όλα τα νησιά της.

Οι τουριστικά αξιοποιήσιμες ακτές της Περιφέρειας αποτελούν σημαντικό τουριστικό πόρο, γεγονός που τη τοποθετεί δεύτερη σε κατάταξη Περιφέρεια σε επίπεδο χώρας, ως προς την αξιοποιησιμότητα των ακτών της.

Τα νησιά του Βορείου Αιγαίου διακρίνονται για την ιδιαίτερα σημαντική και ενδιαφέρουσα ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, με πολυάριθμα αρχαιολογικά ευρήματα, πλούσια εκθέματα σε μουσεία, βυζαντινά μνημεία, κάστρα, μοναστήρια, εκκλησίες, κλπ.

Υπάρχει πολυμορφία στοιχείων, τόσο από την άποψη του ανθρωπογενούς, ιστορικού, πολιτιστικού, όσο και του φυσικού περιβάλλοντος.

Στην Περιφέρεια υπάρχουν 75 αξιόλογοι παραδοσιακοί οικισμοί. όπως οι μεσαιωνικοί οικισμοί στο Πυργί, στα Μεστά, στους Ολύμπους Χίου, στο Καρλόβασι, στο Πυθαγόρειο, στο Μαραθοκάμπου Σάμου, στον Εύδηλο Ικαρίας, στο Μόλυβο, την Πέτρα Λέσβου κ.λ.π.

Βάσει των παραπάνω χαρακτηριστικών, αλλά και των φυσικών στοιχείων της περιοχής (π.χ. γεωθερμία, σπάνια χλωρίδα και πανίδα), διαφαίνεται η δυνατότητα διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο θρησκευτικός τουρισμός, ο περιπατητικός τουρισμός με τα μονοπάτια ποικιλόμορφων δασών, η παρατήρηση φύσης, όπως πουλιών σε προστατευμένους υδροβιότοπους, ειδικές δραστηριότητες και χόμπι όπως θαλάσσια σπορ, αεραθλητισμός, ιαματικός τουρισμός μέσω των ιαματικών λουτρών, κλπ.

Η σχετικά μεγάλη απόσταση των νησιών της Περιφέρειας μεταξύ τους και από τις άλλες περιοχές της χώρας (ηπειρωτικές και νησιωτικές, πλην Ικαρίας και Σάμου), καθώς και η έλλειψη υποδομών αλλά και οργάνωσης των υπαρχουσών λιμενικών εγκαταστάσεων, λειτουργούν ανασταλτικά για την προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ο οποίος αναπτύσσεται και εκτός θερινής περιόδου. Οι παράγοντες αυτοί, δεν έχουν επιτρέψει την ουσιαστική ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, ενώ, παρά το ότι ευνοείται από το φυσικό περιβάλλον, είναι χαρακτηριστική η απουσία οργάνωσης για τη στήριξη του αθλητικού τουρισμού (καταδύσεις, θαλάσσιο σκι, κωπηλασία, ιστιοπλοΐα/ wind surfing).

Παρόλα αυτά και αναφορικά με τις υποδομές που μπορούν να στηρίξουν τις Ειδικές μορφές τουρισμού, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν ορισμένες υποδομές για τη στήριξη της οργάνωσης συνεδριακού τουρισμού, κυρίως για μικρά συνέδρια – συναντήσεις και άλλες σχετικές εκδηλώσεις, καθώς επίσης και για άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού.

Ως προς τα χαρακτηριστικά της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης διαπιστώνονται εξής:

Στην Περιφέρεια κυριαρχεί το μικρό σχετικά μέσο μέγεθος μονάδων, χαμηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο της Χώρας και κυριαρχούν τα χαμηλής τάξης ξενοδοχειακά καταλύματα (Β, Γ, και Ε-Δ).

Η μεγαλύτερη συγκέντρωση καταλυμάτων παρατηρείται στο Νομό Σάμου, δευτερευόντως στη Λέσβο, ενώ η Χίος είναι τρίτη στην κατάταξη.

Ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ξενοδοχειακών κλινών παρουσιάστηκε στην Περιφέρεια κατά τη δεκαετία του '80, γεγονός που οφείλεται εν μέρει στα ευνοϊκά κίνητρα της περιόδου εκείνης, με σημαντικότερη τη μεταβολή στους Νομούς Λέσβου και Σάμου. Ενώ, την πενταετία 2000-2005, η αύξηση του αριθμού των ξενοδοχείων υπερέβη τον αντίστοιχο μέσο όρο της Χώρας.

Εκτός από τις ξενοδοχειακές κλίνες και τις δηλωθείσες κλίνες σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, έχει καταγραφεί ακόμα ένας πολύ μεγάλος αριθμός μη δηλωθεισών κλινών σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, σχεδόν διπλάσιος των επίσημα δηλωμένων δωματίων.

Η Περιφέρεια έχει μικρή συμμετοχή, της τάξης του 2% περίπου, στις συνολικές αφίξεις στη Χώρα, σημειώνοντας διαχρονικά μείωση.

Οι διανυκτερεύσεις ακολουθούν την μεταβολή των αφίξεων κατά την χρονική περίοδο 2000-2005, παρουσιάζουν δηλαδή φθίνουσα πορεία, κυρίως αυτές των αλλοδαπών επισκεπτών της Περιφέρειας.

Ο μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων όμως, ανά άφιξη είναι ακόμα σημαντικά μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της Χώρας

Οι επισκέπτες των νησιών του Βορείου Αιγαίου είναι στην πλειονότητά τους Έλληνες, ανήκουν στις μεσαίες και τις μεγαλύτερες ηλικίες και σε σχετικά υψηλά επίπεδα εισοδήματος και εκπαίδευσης.

Συνοψίζοντας τα όσα αναφέρθηκαν προηγούμενα, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τουριστικός κλάδος στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, είναι:

- Σχετικά χαμηλό επίπεδο τουριστικών υποδομών
- Χαμηλός και φθίνων αριθμός αφίξεων και διανυκτερεύσεων
- Η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος είναι σαφώς προσανατολισμένη στον «μαζικό» τουρισμό διακοπών, με αποδέκτες τους αλλοδαπούς επισκέπτες, ενώ εκφράζεται διαφορετικά όσον αφορά στον εσωτερικό τουρισμό (μη-οργανωμένη, σε ατομικό επίπεδο).

- Η τουριστική προσφορά χαρακτηρίζεται από «φτωχά» τουριστικά προϊόντα, στηριζόμενα σχεδόν αποκλειστικά σε βασικές υπηρεσίες εξ αιτίας της μη αξιοποίησης των υπαρχόντων πόρων, με αποτέλεσμα τα οφέλη στους προορισμούς να είναι περιορισμένα, ενώ ο ανταγωνισμός με άλλες περιοχές (κυρίως εκτός Ελλάδας) να στερείται βάθους και ουσιαστικών πλεονεκτημάτων.
- Τα τουριστικά προϊόντα ειδικού ενδιαφέροντος αποτελούν ένα πολύ μικρό μέρος της αγοράς παρά τα πλούσια χαρακτηριστικά της περιοχής,
- Η προβολή του τουριστικού προϊόντος της περιοχής είναι ανεπαρκής και χωρίς συγκεκριμένο προσανατολισμό, ενώ επίσης βασικό πρόβλημα για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι η ελλιπής κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον τομέα.

Η διερεύνηση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων αξιοποίησης και αναβάθμισης του τουριστικού δυναμικού της περιφέρειας, με βάση τη μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης, κατέδειξε:

- τη δυνατότητα διείσδυσης στις αγορές της Δυτικής αλλά και Ανατολικής Ευρώπης, της Βόρειας Αμερικής, των ανεπτυγμένων χωρών της Ασίας αλλά και στην αγορά της Τουρκίας.
- την καταγραφή της αξιοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης των απέναντι τουρκικών ακτών και την ένταξη των προορισμών της Περιφέρειας σε ευρύτερα δίκτυα τουριστικών δραστηριοτήτων.
- τη δυνατότητα αξιοποίησης της διαμορφούμενης τάσης απομαζικοποίησης της τουριστικής δραστηριότητας, με παράλληλη αύξηση του ενδιαφέροντος για πολιτιστικά, οικότουριστικά, αρχαιολογικά χαρακτηριστικά και στοιχεία των προορισμών που επιλέγουν σημαντικές ομάδες επισκεπτών.

Παράλληλα, με τη διεύρυνση και αναβάθμιση των υποδομών προσπελασιμότητας και των υποδομών προστασίας του περιβάλλοντος, με την αναβάθμιση των τουριστικών καταλυμάτων και των λοιπών τουριστικών υπηρεσιών θα δημιουργηθούν θετικές προϋποθέσεις και προοπτικές διεύρυνσης / μεγέθυνσης και αναβάθμισης της τουριστικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Πίνακας 16 Αφίξεις – Διανυκτερεύσεις Ημεδαπών – Αλλοδαπών 2003-2005

2003	ΗΜΕΔΑΠΟΙ						ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ						ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ	%	%	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΥΣΕΩΝ	%	%
	Αφίξεις	%	%	Διανυκτερεύσεις	%	%	Αφίξεις	%	%	Διανυκτερεύσεις	%	%						
Σύνολο Ελλάδος	5.731.833		100%	14.084.641		100%	6.767.976		100%	40.407.463		100%	12.499.809			54.502.104		
Βόρειο Αιγαίο	157.836	20%	3%	539.029	19%	4%	156.539	5%	2%	1.260.171	5%	3%	314.175	8%	3%	1.799.200	6%	3%
Νότιο Αιγαίο	385.841	48%	7%	1.449.943	51%	10%	1.621.826	52%	24%	13.521.203	52%	33%	2.007.867	51%	16%	14.971.146	52%	27%
Κρήτη	264.197	33%	6%	840.420	30%	6%	1.341.070	43%	20%	11.169.804	43%	28%	1.805.267	41%	13%	12.010.224	42%	22%
Σύνολο ΧΕ Κ-ΝΑ 2003	807.674	100%	14%	2.829.392	100%	20%	3.119.435	100%	46%	25.951.178	100%	64%	3.297.109	100%	31%	28.780.570	100%	52%
2004	ΗΜΕΔΑΠΟΙ						ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ						ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ	%	%	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΥΣΕΩΝ	%	%
	Αφίξεις	%	%	Διανυκτερεύσεις	%	%	Αφίξεις	%	%	Διανυκτερεύσεις	%	%						
Σύνολο Ελλάδος	5.567.107		100%	13.280.010		100%	6.313.228		100%	38.309.783		100%	11.880.335			51.589.793		
Βόρειο Αιγαίο	150.961	18%	3%	533.642	18%	4%	141.128	4%	2%	1.153.326	5%	3%	292.089	7%	2%	1.686.968	6%	3%
Νότιο Αιγαίο	385.237	45%	7%	1.408.595	48%	11%	1.491.565	47%	24%	12.275.847	49%	32%	1.878.802	46%	16%	13.684.442	48%	27%
Κρήτη	323.921	38%	6%	977.844	33%	7%	1.553.133	49%	25%	12.175.266	48%	32%	1.877.054	46%	16%	13.153.110	46%	25%
Σύνολο ΧΕ Κ-ΝΑ 2004	860.119	100%	15%	2.920.081	100%	22%		100%	50%	25.604.439	100%	67%	4.045.945	100%	34%	28.524.520	100%	55%
2005	ΗΜΕΔΑΠΟΙ						ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ						ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ	%	%	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΥΣΕΩΝ	%	%
	Αφίξεις	%	%	Διανυκτερεύσεις	%	%	Αφίξεις	%	%	Διανυκτερεύσεις	%	%						
Σύνολο Ελλάδος	5.932.911		100%	13.942.458		100%	7.142.860		100%	40.074.798		100%	13.075.771			54.017.256		
Βόρειο Αιγαίο	155.151	18%	3%	519.401	18%	4%	132.727	4%	2%	1.049.214	4%	3%	287.878	7%	2%	1.568.615	6%	3%
Νότιο Αιγαίο	377.590	44%	6%	1.442.638	49%	10%	1.458.189	49%	20%	11.278.295	47%	28%	1.835.779	48%	14%	12.720.928	48%	24%
Κρήτη	316.501	37%	6%	960.879	33%	7%	1.412.968	47%	20%	11.529.448	48%	29%	1.729.469	45%	13%	12.490.327	47%	23%
Σύνολο ΧΕ Κ-ΝΑ 2004	849.242	100%	14%	2.922.918	100%	21%	3.003.884	100%	42%	23.856.957	99%	60%	3.853.126	100%	29%	26.779.870	100%	50%

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων ΕΣΥΕ-ΕΟΤ.

2.1.3. Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία

2.1.3.1. Καινοτομία και Ανθρώπινο Κεφάλαιο

Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι μια Περιφέρεια, για να είναι ανταγωνιστική μέσα στο σύστημα της παραγωγής - αξιοποίησης της γνώσης και της τελικής μετατροπής της σε οικονομική και κοινωνική ευημερία, θα πρέπει να συγκεντρώνει μια σειρά από παραμέτρους – κλειδιά, όπως:

Την ύπαρξη κατάλληλης υποδομής για την παραγωγή και αξιοποίηση της γνώσης, όπως Πανεπιστήμια και ερευνητικά και τεχνολογικά κέντρα αλλά και ενδιαμέσους μηχανισμούς διάδοσης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας, τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες, γραφεία διαμεσολάβησης κλπ.

Την ύπαρξη παράλληλα, αποτελεσματικών δικτύων που προωθούν την αύξηση της ζήτησης για νέα γνώση, μιας στενής δηλαδή συνέργιας και συνεργασίας με τον παραγωγικό ιστό και τις επιχειρήσεις, μεμονωμένα ή/ και σε clusters.

Για την σύγκριση της καινοτομικής απόδοσης των Ελληνικών περιφερειών σε σχέση με τις περιφέρειες των Κρατών Μελών της Ε.Ε-25, ακολουθείται η μεθοδολογική κατάταξη του Innovation Scoreboard 2006. Σύμφωνα με αυτήν, λοιπόν, η κατάσταση έχει ως ακολούθως:

Σε σύνολο 203 περιφερειών, όσον αφορά την ελληνική πλευρά, την καλύτερη θέση κατέχει η περιφέρεια της Αττικής, η οποία καταλαμβάνει την 86^η θέση, ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες έπονται κατά πολύ. Συγκεκριμένα, η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας βρίσκεται στη 164^η θέση, η περιφέρεια της Κρήτης στη 174^η θέση και ακολουθούν η Δυτική Ελλάδα στην 182^η θέση, η Ήπειρος την 191^η, η Στερεά Ελλάδα την 192^η, η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη την 197^η με τις τελευταίες πέντε θέσεις του πίνακα να ανήκουν στις περιφέρειες της Πελοποννήσου (199^η), της Θεσσαλίας(200^η), της Δυτικής Μακεδονίας(201η), του Βορείου Αιγαίου (202η) και τέλος του Νοτίου Αιγαίου (203^η).²² Αξιοσημείωτο είναι πως περιφέρειες χωρών που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με την Ελλάδα παρουσιάζουν καλύτερες αποδόσεις και χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα περιφερειών της Τσεχίας, της Ουγγαρίας και της Πολωνίας που βρίσκονται στις πρώτες 65 θέσεις (η Πορτογαλία είναι επίσης χαμηλά με τη περιφέρεια της Λισσαβόνας στη θέση 108 και τις υπόλοιπες περιφέρειές της να βρίσκονται στις τελευταίες 50 θέσεις της κατάταξης).

Με βάση τον πίνακα 17 οι Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Η Κρήτη συγκεντρώνει το 18% περίπου της δαπάνης των δημόσιων ερευνητικών κέντρων και το 8% αυτής των ΑΕΙ, γεγονός που αντανάκλα τη συγκέντρωση δυναμικών ερευνητικών κέντρων στην εν λόγω Περιφέρεια, με προσανατολισμό όμως στη δημόσια χρηματοδότηση.
- Στον τομέα των ΑΕΙ – δημόσιων ερευνητικών κέντρων, ικανή δραστηριότητα εμφανίζει το Βόρειο Αιγαίο.
- Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει επιδόσεις κάτω του 1% σε όλους τους τομείς.
- Όλες οι Περιφέρειες της χωρικής ενότητας υστερούν, σημαντικά στον τομέα των επιχειρήσεων.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις περιφερειακές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ παρουσιάζονται στον πίνακα 18.

²² Δεν υπήρχαν στοιχεία για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Πίνακας 17 Περιφερειακή κατανομή της Δαπάνης για ΕΤΑ συνολικά και ανά τομέα στη Χωρική Ενότητα Κρήτης Νήσων - Αιγαίου

	ΑΕΔΕΤΑ	Επιχειρήσεις	Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα	ΑΕΙ	Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί
Κρήτη	7,58%	0,66%	17,75%	8,06%	0,00%
Βόρειο Αιγαίο	0,99%	0,00%	0,23%	2,01%	0,00%
Νότιο Αιγαίο	0,53%	0,18%	0,33%	0,87%	0,00%
Ελλάδα	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

ΠΗΓΗ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΣΠΑ 2007-13

Πίνακας 18 Περιφερειακές Δαπάνες για Ε & Α ως προς το Περιφερειακό ΑΕΠ

Έτος 2003 Μονάδα: Εκατ. €

		ΑΕΔΕΤΑ	ΔΕΠΕΤΑ	Περιφερειακό ΑΕΠ	ΑΕΔΕΤΑ/ΑΕΠ	ΔΕΠΕΤΑ/ΑΕΠ	ΑΕΔΕΤΑ/ Πληθυσμός (ευρώ ανά άτομο)	ΔΕΠΕΤΑ/ Πληθυσμός (ευρώ ανά άτομο)
GR	ΕΛΛΑΔΑ	977,78	313,49	155427	0,629%	0,202%	88,84	28,48
GR41	Βόρειο Αιγαίο	9,66	0	2873	0,336%	0,000%	47,34	0,00
GR42	Νότιο Αιγαίο	5,17	0,55	4701	0,110%	0,012%	17,13	1,82
GR43	Κρήτη	74,08	2,06	8489	0,873%	0,024%	123,69	3,44

ΠΗΓΗ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΣΠΑ 2007-13

Γενικά, τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν τη σημαντική υστέρηση των περιφερειών της χωρικής ενότητας σε σχέση με αυτές της χώρας αλλά και της Ε.Ε.-25. Η ανάλυση της συμμετοχής των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Χωρικής Ενότητας σε έργα ΕΤΑ αναδεικνύει τη μικρή συγκέντρωση πλήθους έργων, η οποία αγγίζει το 11% και είναι χειρότερη από τους διατιθέμενους πόρους (πίνακας 16).

Η δραστηριοποίηση επιχειρήσεων σε έργα ΕΤΑ που χρηματοδοτήθηκαν ή χρηματοδοτούνται από το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα 2000-2006, είναι ιδιαίτερα χαμηλή, δεδομένου ότι από το σύνολο των επιχειρήσεων που συμμετείχαν σε εγκεκριμένα έργα, η χωρική ενότητα συγκεντρώνει ποσοστό 3,7%. Φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις περιφερειών που συνδυάζουν μεσαίες επιχειρήσεις σε παραγωγικούς κυρίως τομείς και φιλοξενούν ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με εξειδίκευση στην παραγωγή έρευνας ή/και ερευνητικά ινστιτούτα έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε συγχρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα.

Πίνακας 19 Ανάλυση έργων ΕΤΑ από εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας

Πανεπιστήμια	Πλήθος ερευνητικών έργων	%
Πανεπιστήμιο Κρήτης	18	5,5%
Πολυτεχνείο Κρήτης	12	3,6%
Πανεπιστήμιο Αιγαίου	6	1,8%
Υποσύνολο Χωρικής Ενότητας	36	10,9%
Σύνολο Χώρας	329	100%

Πηγή: ΤΤΕΤ, 2007.

Πίνακας 20 Περιφερειακή Συμμετοχή επιχειρήσεων σε έργα της ΓΓΕΤ στο ΕΠ Ανταγωνιστικότητα 2000-2006

Περιφέρεια	Πλήθος Επιχειρήσεων	%
Κρήτης	14	2,7
Νοτίου Αιγαίου	4	1,0
Βορείου Αιγαίου	1	0%
Υποσύνολο Χωρικής Ενότητας	19	3,7%
Σύνολο Χώρας	510	100%

2.1.3.2. Επιχειρηματικότητα

Σταδιακά, το προφίλ της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα μετατρέπεται από επιχειρηματικότητα ανάγκης σε επιχειρηματικότητα ευκαιρίας. Οι νέοι επιχειρηματίες στρέφονται περισσότερο στην επιχειρηματική δραστηριότητα για να εκμεταλλευτούν μια ευκαιρία την οποία αντιλαμβάνονται στο ευρύτερο περιβάλλον τους. Άρα, η δραστηριότητά τους έχει μεγαλύτερες δυνατότητες να αποδειχθεί επιτυχής, καθώς βασίζεται στη διάγνωση μιας πραγματικής ευκαιρίας και όχι στην έλλειψη άλλων επιλογών. Η Ελλάδα κατατάσσεται μόλις στην 17η θέση ανάμεσα σε 35 χώρες του GEM (2005) ως προς την επιχειρηματικότητα ευκαιρίας, κάτι που υποδηλώνει τα μεγάλα περιθώρια βελτίωσης που ακόμα υπάρχουν για αυτήν την ποιοτική διάσταση της επιχειρηματικότητας.

Η χωρική ενότητα φιλοξενεί 104.113 επιχειρήσεις (11,8% των επιχειρήσεων της χώρας), εκ των οποίων 101.337 ΠΜΕ (97,3% έναντι 96,5% σε εθνικό επίπεδο). Το συντριπτικό ποσοστό των επιχειρήσεων διαθέτει 1-5 εργαζόμενους (97.845 ή 94% των επιχειρήσεων της χωρικής ενότητας ή το 12% των αντίστοιχων επιχειρήσεων της χώρας). Οι επιχειρήσεις της χωρικής ενότητας με 6-10 εργαζόμενους ανέρχονται σε 3.492 (3,4% των επιχειρήσεων της χωρικής ενότητας ή το 12% των αντίστοιχων επιχειρήσεων της χώρας). Οι επιχειρήσεις με 11-49 εργαζόμενους ανέρχονται σε 285, ενώ με πάνω από 49 εργαζόμενους σε 117, συγκεντρώνοντας το 8,5% και το 6,6% των επιχειρήσεων των αντίστοιχων κατηγοριών της χώρας.

Τόσο στη χώρα, όσο και στη χωρική ενότητα, καταγράφεται υψηλά ποσοστά νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που έχουν ως τελικό πελάτη τον καταναλωτή και μείωση του ποσοστού των επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες σε επιχειρήσεις, εγχειρήματα δηλαδή που θεωρητικά απαιτούν ένα μεγαλύτερο βαθμό εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας και διαμορφώνουν μία εικόνα «ρηχότητας» της νέας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, δηλαδή ότι αυτή δεν εκδηλώνεται σε ολόκληρη την «αλυσίδα αξίας». Το πλέον αρνητικό εύρημα όμως είναι ότι η «ρηχότητα» της επιχειρηματικής δραστηριότητας αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό όχι μόνο της νέας επιχειρηματικότητας, αλλά και της καθιερωμένης. Πάνω από το 60% των καθιερωμένων εγχειρημάτων απευθύνονται στον τελικό καταναλωτή. Άρα, η νέα επιχειρηματικότητα στη χώρα αναπαράγει, αντί να ανανεώνει, την τομεακή κατανομή των δραστηριοτήτων στην ελληνική οικονομία²³.

Σε επίπεδο Διοικητικών Περιφερειών το Βόρειο Αιγαίο παρουσιάζει στασιμότητα και το Νότιο Αιγαίο μείωση νέων επιχειρήσεων (αρνητικό ισοζύγιο) και η Κρήτη αύξηση. Στις δύο αυτές Περιφέρειες είναι σημαντική η δημιουργία νέων επιχειρήσεων στον μεταποιητικό τομέα. Τα Δωδεκάνησα εμφανίζουν ιδιαίτερη δυναμική, η οποία αμβλύνει την αρνητική τάση των Κυκλάδων (+2,54% δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ρυθμός αύξησης +22,5%). Στην Κρήτη το Ηράκλειο και τα Χανιά (Ηράκλειο 3,21% και Χανιά 3,40%, μεταβολές +15,9% και 18,6%), αποτελούν περιοχές με δυναμικούς ρυθμούς εκκίνησης νέων επιχειρήσεων (νέες ΑΕ/ΕΠΕΠ ανά 10.000 κατοίκους, ICAP 2005) με έμφαση στους κλάδους του τουρισμού και του εμπορίου. Με εξαίρεση το Ηράκλειο, τα Χανιά και τα Δωδεκάνησα εμφανίζουν αύξηση του πλήθους των νέων επιχειρήσεων με μείωση του αρχικού κεφαλαίου.

23 Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2005-2006, IOBE, Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor -GEM), εθνική ερευνητική ομάδα.

Από την άλλη πλευρά, το 5,9% των νέων εγχειρημάτων της έρευνας του GEM προσφέρει προϊόντα / υπηρεσίες που είναι εντελώς νέα και πρωτοποριακά για όλους τους δυνητικούς πελάτες του και ένα αρκετά υψηλό ποσοστό των νέων / επίδοξων επιχειρηματιών (47%) χρησιμοποιεί στην παραγωγή των προϊόντων του τεχνολογίες / διαδικασίες που έχουν λανσαριστεί στην αγορά λιγότερο από ένα χρόνο (πρόκειται για την 3η υψηλότερη επίδοση στις χώρες έρευνας του GEM, με διαχρονική μάλιστα αυξητική τάση). Όλο και περισσότεροι από αυτούς που ξεκινούν ένα νέο εγχείρημα επιλέγουν τις πιο σύγχρονες τεχνολογίες / διαδικασίες για τα εγχειρήματά τους, στοχεύοντας στην καλύτερη δυνατή τοποθέτησή τους στην αγορά. Το ίδιο θετική είναι όμως η εικόνα και στην καθιερωμένη επιχειρηματικότητα. Το 35% των καθιερωμένων επιχειρηματιών δηλώνει ότι χρησιμοποιεί στην επιχείρησή του νέες τεχνολογίες και διαδικασίες, σε αύξηση μάλιστα σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές. Άρα η καινοτομική διάθεση χαρακτηρίζει την επιχειρηματική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το στάδιο στο οποίο βρίσκεται το εγχείρημα.

Οι επιχειρήσεις της χωρικής ενότητας αξιοποιούν σε σημαντικό βαθμό τις νέες τεχνολογίες. Οι επιχειρήσεις που είναι συνδεδεμένες με το διαδίκτυο κυμαίνονται σε υψηλά ποσοστά²⁴. Τη μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου εμφανίζουν οι επιχειρήσεις του Ν. Αιγαίου και της Κρήτης. Από την άλλη πλευρά, η σύνδεση των Η/Υ των επιχειρήσεων σε ιδιωτικά ιδεατά δίκτυα (VPN) είναι πολύ χαμηλά στο Ν. Αιγαίο (25%) και αρκετά υψηλότερα στο Β. Αιγαίο (45%) και στην Κρήτη (59%).

2.1.3.3. Διείσδυση και Χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην ποιότητα ζωής και στην επιχειρηματικότητα

Σύμφωνα με στοιχεία του Παρατηρητηρίου Κοινωνίας της Πληροφορίας, η Χωρική Ενότητα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» εμφανίζει μια γενικευμένη υστέρηση όσον αφορά στη χρήση ΤΠΕ στην ποιότητα ζωής και στην επιχειρηματικότητα, σε σύγκριση με τον εθνικό μ.ο. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει ελαφρώς καλύτερες επιδόσεις από τις 2 λοιπές Περιφέρειες της χωρικής ενότητας.

Συγκεκριμένα:

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει ένα δυναμικό προφίλ, με μια ενδιαφέρουσα αυξημένη πρόσβαση των νοικοκυριών στο διαδίκτυο, αφού είναι η δεύτερη περιφέρεια της χώρας μετά την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία.

Όσον αφορά στο ποσοστό πρόσβασης στο Διαδίκτυο από το σπίτι, σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας την πρώτη θέση κατέχει το Νότιο Αιγαίο, τη δεύτερη η Κρήτη και την τρίτη θέση το Βόρειο Αιγαίο. Επιμέρους έρευνες διαπιστώνουν αυξημένη πρόσβαση από τα μικρά νησιά.

Αναφορικά με τη χρήση Διαδικτύου, και οι τρεις διοικητικές Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» υπολείπονται σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εικόνα των διοικητικών Περιφερειών σχετικά με το δείκτη «ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης φόρου εισοδήματος». Συγκεκριμένα, έξι (6) συνολικά Περιφέρειες εμφανίζουν μηδενικά ποσοστά μεταξύ των οποίων το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο.

Η «Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» δεν «εμπιστεύεται» τις συναλλαγές της στην τεχνολογία καθώς και οι τρεις διοικητικές Περιφέρειες εμφανίζουν μηδενικά ποσοστά.

Η χρήση Η/Υ από επιχειρήσεις γενικά δεν είναι η αναμενόμενη, όμως το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη πλησιάζουν τον εθνικό μ.ο.

Συνάγεται ότι η χρήση των ΤΠΕ στην ποιότητα ζωής παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις, τόσο μεταξύ των Περιφερειών, όσο και μεταξύ των δυνατοτήτων-επιλογών που πρεσβεύουν οι ανωτέρω δείκτες.

Η ευρυζωνικότητα βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα της στρατηγικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής

²⁴ Αξιολόγηση αποτελεσμάτων εκπαιδευτικής έρευνας «Δικτυωθείτε», ΕΔΕΤ Φεβρουάριος 2007.

Ένωσης και περιλαμβάνεται στη νέα στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής i2010, με βασικούς στόχους τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου πληροφορίας χωρίς σύνορα (borderless European information space), ο οποίος θα συμπεριλαμβάνει μια εσωτερική αγορά για την ηλεκτρονική επικοινωνία και τις ψηφιακές υπηρεσίες (internal market for electronic communication and digital services), την αύξηση της καινοτομίας και των επενδύσεων σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από το δημόσιο τομέα και την προώθηση της ευρύτερης πρόσβασης στην Κοινωνία της Πληροφορίας, για παράδειγμα για τους ηλικιωμένους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η Ελλάδα, αν και παραμένει στην τελευταία θέση της ΕΕ-25, έχει βελτιώσει σημαντικά την επίδοσή της καθώς έχει διπλασιάσει το ρυθμό αύξησης του βαθμού διείσδυσης το έτος 2005, σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος του έτους 2004.

Πίνακας 21 Επιδόσεις στην χρήση ΤΠΕ στην ποιότητα ζωής και στην επιχειρηματικότητα

	ΤΠΕ & Ποιότητα Ζωής			ΤΠΕ και Επιχειρηματικότητα	
	Πρόσβαση νοικοκυριών στο Διαδίκτυο	Χρήση διαδικτύου	Ηλεκτρονική υποβολή φόρου	Εμπορικές Δραστηριότητες	Χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή
Αττική	34,2%	31,8%	4,2%	2,2%	43,7%
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	18,1%	18,9%	1,3%	0,3%	31,9%
Πελοπόννησος	14,8%	11,6%	0,8%	0,1%	23,2%
Στερεά Ελλάδα	15,5%	16,0%	1,1%	0,1%	25,4%
Κεντρική Μακεδονία	21,9%	22,4%	2,4%	0,6%	36,1%
Ιόνια Νησιά	18,8%	22,3%	0,0%	0,1%	38,0%
Θεσσαλία	18,2%	19,1%	1,0%	0,2%	30,6%
Ήπειρος	20,2%	19,6%	1,3%	0,1%	32,0%
Δυτική Μακεδονία	19,9%	26,3%	1,5%	0,2%	35,6%
Δυτική Ελλάδα	16,6%	15,3%	1,0%	0,2%	25,3%
Νότιο Αιγαίο	23,3%	20,6%	0,4%	0,1%	34,7%
Κρήτη	22,0%	18,5%	1,0%	0,3%	32,6%
Βόρειο Αιγαίο	18,4%	12,4%	0,7%	0,1%	25,8%
ΕΛΛΑΔΑ - Σύνολο	24,2%	23,2%	2,3%	1,7%	35,4%

■ Επιδόσεις, οι οποίες είναι καλύτερες από το μέσο όρο του συνόλου της χώρας

■ Επιδόσεις, οι οποίες είναι δυσμενέστερες από το μέσο όρο του συνόλου της χώρας

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων και ερευνών Παρατηρητηρίου ΚτΠ

Το Σχέδιο για την Ανάπτυξη της Ευρυζωνικότητας στην Ελλάδα συνοψίζεται σε 3 πεδία παρεμβάσεων αποσκοπώντας σε διείσδυση της ευρυζωνικότητας στο 7% έως το 2008 Τα πεδία παρέμβασης και η αποτίμησή της σε επίπεδο χωρικής ενότητας είναι:

- Ανάπτυξη Ευρυζωνικών Υποδομών. Στη χωρική ενότητα υλοποιούνται μητροπολιτικά δίκτυα σε 13 Δήμους ισοδύναμα με το 23% του συνόλου της χώρας (βλ. Πίνακα 22). Συμπληρωματικά δημιουργούνται ασύρματα δίκτυα σε μικρότερους Δήμους και ΤΕΔΚ, καθώς και η ευρυζωνική διασύνδεση σχολείων της χώρας στο πανελλήνιο σχολικό δίκτυο

(www.sch.gr).

- Δημιουργία 770 σημείων ασύρματης πρόσβασης στο Internet (Wireless Hotspots) σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και σε χώρους προσβάσιμους από το κοινό (ανάπτυξη ιδιωτικών υποδομών για δίκτυα ευρείας ζώνης) σε 400 περίπου επιχειρήσεις σε όλη την Ελλάδα. Σημειώνεται ότι ο μεγαλύτερος αριθμός έργων υλοποιείται από επιχειρήσεις τουριστικού κλάδου και του κλάδου εστίασης (ξενοδοχεία και εστιατόρια). Το 24% αυτών παρατηρείται στη χωρική ενότητα, με το Βόρειο Αιγαίο να υστερεί σημαντικά.
- Εξοικείωση με την ευρυζωνικότητα σε 85 σημεία της χώρας, μεταξύ των οποίων πάνω από 25 στη χωρική ενότητα.

Πίνακας 22 Ενταγμένα Έργα ευρυζωνικών μητροπολιτικών δικτύων

Περιφέρεια	Μήκος Μητροπολιτικού Δικτύου (χλμ)
Νοτίου Αιγαίου (Δήμοι Πάρου, Ροδίων, Ερμούπολης, Νάξου)	32,45
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (Δήμοι Βαθέος, Χίου Μυτιλήνης)	115,32
Περιφέρεια Κρήτης (Δήμοι Ηρακλείου, Χανίων, Ιεράπετρας, Αγ.Νικολάου, Σητείας και Ρεθύμνου)	31,5
Υποσύνολο Χωρικής Ενότητας	179,27
Σύνολο Χώρας	784,98

Πίνακας 23 Ανάπτυξη «Wireless Hotspots»

Περιφέρεια	Πλήθος Επιχειρήσεων ²⁵
Νοτίου Αιγαίου	46
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	7
Περιφέρεια Κρήτης	44
Υποσύνολο Χωρικής Ενότητας	97
Σύνολο Χώρας	399

Τέλος, για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία ανήκοντας στον Στόχο 2, θα πρέπει μεθοδολογικά να αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και να άρει τους όποιους περιορισμούς που εμποδίζουν την ταχεία ανάπτυξη των ΤΠΕ και της ευρυζωνικότητας, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις υποδομές επικοινωνιών στην επόμενη ενότητα. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εντοπίζονται ανάγκες ενίσχυσης της χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή, καθώς και διαδικτύου. Ειδικότερα για το τελευταίο σημείο θα πρέπει να αξιοποιηθεί η ικανοποιητική πρόσβαση στο διαδίκτυο που έχουν να επιδείξουν τα νοικοκυριά της περιφέρειας.

2.1.4. Ελκυστικότητα της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης

2.1.4.1. Υποδομές προσπελασιμότητας (φυσικές και τεχνολογικές)

Περιφέρεια Κρήτης

Οι παρεμβάσεις στο οδικό δίκτυο εκτιμώνται μέσα από προσέγγιση της αναπτυξιακής του διάστασης ως προς το αν:

- συνδέει ζώνες έντονης παραγωγικής δραστηριότητας του πρωτογενή τομέα με πύλες εξόδου ή χώρους ευρείας κατανάλωσης,
- διευκολύνει την πρόσβαση σε ζώνες τουριστικής ανάπτυξης,
- ενισχύει την εσωτερική συνοχή στο επίπεδο της Περιφέρειας αλλά και των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ.

25 Πηγή: ΚτΠ ΑΕ, Α' Κύκλοι Δράσεω Φεβρουαρίου και Μαρτίου 2006

Μέσα από μία τέτοια προσέγγιση του οδικού δικτύου, προκύπτει ότι:

Οι ανάγκες για ολοκλήρωση και βελτίωση του Βόρειου Οδικού Άξονα (ΒΟΑΚ) είναι πρώτης προτεραιότητας, με δεδομένο ότι μέσω του ΒΟΑΚ εξυπηρετείται όλη η βόρεια παραλιακή ζώνη όπου παράγεται το 79% του ακαθάριστου εισοδήματος από τουρισμό στην Κρήτη και το 74% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας.

Σημαντικές είναι οι ανάγκες για βελτίωση και ολοκλήρωση του Νότιου Οδικού Άξονα της Κρήτης (ΝΟΑΚ), που συνδέει στη διαμήκη, νότια ζώνη, τις σημειακές τουριστικές αναπτύξεις, ή κατά τμήματα τις περιοχές εντατικών καλλιεργειών (Παλαιόχωρα, Μεσσαρά, Ιεράπετρα) με τους εγκάρσιους κάθετους άξονες.

Η βελτίωση-συμπλήρωση των εγκάρσιων κάθετων αξόνων που συνδέουν το ΒΟΑΚ με το ΝΟΑΚ, ξεκίνησε συστηματικά στο πλαίσιο του Β΄ ΚΠΣ και ο βαθμός κάλυψης των αναγκών είναι σχετικά χαμηλός.

Σημειώνεται ότι από τα 415 χλμ. του δικτύου εθνικής οδοποιίας, τα 314 χλμ. αντιπροσωπεύουν τον ΒΟΑΚ, ποσοστό που οδηγεί στη μερική ταύτιση των 2 δικτύων. Από τα 314 χλμ. του ΒΟΑΚ, 42,95 χλμ. (13,7%) διαθέτουν 4 λωρίδες κυκλοφορίας και εντάσσονται σε διευρωπαϊκά δίκτυα (TransEuropean Networks), ενώ από το υπόλοιπο τμήμα του 69,74 χλμ. (22%) αποτελούν νέα τμήματα με 2 λωρίδες κυκλοφορίας και 201,75 χλμ. (64%) αποτελούν παλαιά τμήματα με 2 λωρίδες κυκλοφορίας.

Η ολοκλήρωση και βελτίωση του βασικού οδικού δικτύου θα έχει σαν αποτέλεσμα τη εξασφάλιση των προϋποθέσεων ασφάλειας της κυκλοφορίας καθώς και τη μείωση του χρόνου μετακίνησης κατά 0,3 λεπτά/χλμ. Αντίστοιχα οι υλοποιούμενες παρεμβάσεις βελτίωσης-συμπλήρωσης στο υπόλοιπο οδικό δίκτυο θα έχουν σαν αποτέλεσμα την εξοικονόμηση 300.000 ανθρωποωρών ανά έτος για τις μετακινήσεις από και προς την ενδοχώρα.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα τεχνικά χαρακτηριστικά του υπάρχοντος δικτύου και ειδικότερα των βασικών οδικών αξόνων είναι πλέον ανεπαρκή για την εξυπηρέτηση σύγχρονων αναγκών, αναδεικνύεται σαφώς η αναγκαιότητα της δημιουργίας ενός σύγχρονου βασικού οδικού άξονα για την Κρήτη.

Ενώ σημαντικές επενδύσεις έχουν γίνει στο Αεροδρόμιο Χανίων και Σητείας και η κτιριακή υποδομή του Αεροδρομίου Ηρακλείου έχει ολοκληρωθεί, απαιτείται ολοκλήρωση και αναβάθμιση των υποδομών τους. Επιπλέον, η νέα χωροθέτηση αεροδρομίων προβλέπεται στο πλαίσιο του θεσμοθετημένου Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας.

Σημαντικές επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν στα λιμάνια της Κρήτης. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στις υποδομές που εξυπηρετούν τις θαλάσσιες μεταφορές εξωτερικού (επιβατικές και εμπορίου), είναι όμως ανάγκη να προσδιοριστεί ο κύριος ρόλος του λιμένα Ηρακλείου ως επιβατικό, εμπορικό ή τουριστικό προκειμένου να αναληφθούν οι δράσεις εκείνες που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα του στην περιοχή της Ν.Α Μεσογείου.

Οι ολοκληρούμενες παρεμβάσεις στις βασικές πύλες εισόδου θα έχουν ως επίπτωση την αύξηση κατά 10% της μέσης ετήσιας κίνησης επιβατών αλλά και της δυναμικότητας εμπορευματικών μεταφορών. Η βελτίωση των κάθετων αξόνων σε συνδυασμό με τη δημιουργία χώρων αποθήκευσης στο εμπορικό λιμάνι θα επιτρέψουν τη διαμόρφωση μιας πιο επιθετικής πολιτικής των νωπών και ευπαθών αγροτικών προϊόντων του Νότου της Κρήτης.

Στον τομέα των επικοινωνιών η Περιφέρεια Κρήτης έχει συγκριτικό πλεονέκτημα θέσης και υφιστάμενης τεχνολογικής υποστήριξης, για να παίξει σημαντικό ρόλο σαν τηλεπικοινωνιακό κέντρο. Ειδικότερα η γεωγραφική θέση της Κρήτης της επιτρέπει να αναδειχθεί σε κέντρο τηλεπικοινωνιακό, διασυνδέοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση με την ΝΑ Μεσόγειο ενώ η σημαντική συγκέντρωση ακαδημαϊκών, ερευνητικών και τεχνολογικών ιδρυμάτων δημιουργούν θετικές προϋποθέσεις για την ανάδειξη της Κρήτης σαν Κέντρο Τηλεματικών Εφαρμογών και Υπηρεσιών.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Στο τέλος της τρίτης προγραμματικής περιόδου η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου θα διαθέτει 14 αεροδρόμια, προκειμένου να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της γεωγραφικής διασποράς 48

κατοικημένων νησιών.

Ο αριθμός των αεροδρομίων θεωρείται υπερβολικά μεγάλος, εάν συγκριθεί με τον απαιτούμενο αριθμό αεροδρομίων ανάλογης χερσαίας Περιφέρειας. Για παράδειγμα, η Περιφέρεια Κρήτης, Περιφέρεια με διπλάσιο πληθυσμό και με έκταση κατά 3.050 τετραγωνικά χιλιόμετρα μεγαλύτερη του Νοτίου Αιγαίου, διαθέτει μόνο δύο (2) αεροδρόμια.

Είναι αυτονόητο ότι ο αριθμός των αεροδρομίων δεν είναι δυνατόν να καλύψει το σύνολο του αριθμού των νησιών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αυτόματα πλεονεκτούσες και μη περιοχές. Στις πλεονεκτούσες περιοχές οι υποδομές δεν είναι ικανοποιητικές ούτε ανάλογες του επιπέδου ανάπτυξής τους.

Η έλλειψη άμεσης πρόσβασης δημιουργεί την ανάγκη κάλυψης μεταφοράς ασθενών για λόγους υγείας, συμπεριλαμβανομένων των επειγουσών αναγκών. Έτσι η πολιτεία για την επίλυση παρόμοιων προβλημάτων οδηγείται στην κατασκευή ελικοδρομίων. Η Περιφέρεια διαθέτει 23 ελικοδρόμια για την κάλυψη των αναγκών αυτών, αριθμό ικανοποιητικό για τα πληθυσμιακά της δεδομένα.

Η Περιφέρεια διαθέτει 54 λιμάνια στα 48 κατοικημένα νησιά της. Μολονότι υπάρχει μεγάλος αριθμός λιμένων δεν υφίσταται κανένα εμπορικό λιμάνι, γεγονός που επιφέρει μεγάλες δυσλειτουργίες στην απρόσκοπτη και ανεμπόδιστη λειτουργία του εμπορίου και της βιομηχανίας, τα αγαθά των οποίων διακινούνται αναγκαστικά μαζί με το επιβατικό κοινό. Αρκετά λιμάνια επιβάλλεται να εκσυγχρονιστούν τόσο σε χερσαίες υποδομές, όσο και σε υποδομές υποδοχής των πλοίων.

Νησιά με μεγάλη συμμετοχή στο ΑΕΠ της Περιφέρειας (Ρόδος, Κως, Θήρα), δεν διαθέτουν λιμάνια επαρκή για τις ανάγκες τους, ενώ σε πολλές περιπτώσεις η λειτουργία τους εξαρτάται από τις εκάστοτε καιρικές συνθήκες. Στα μικρότερα νησιά τα λιμάνια αποτελούν απλές προβλήτες πρόσδεσης των σκαφών, οι οποίες μόνο μερικώς εξασφαλίζουν την ασφαλή πρόσδεση και παραμονή των πλοίων σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις των μεταφορών.

Αντίστοιχη παρουσιάζεται και η εικόνα των τουριστικών λιμένων και των αλιευτικών καταφυγίων. Ο αριθμός των υποδομών αυτών μολονότι θεωρείται μεγάλος, δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών όλων των νησιών, δεδομένου ότι η πλουτοπαραγωγική πηγή της Περιφέρειας είναι ο τουριστικός τομέας σε ποσοστό 86% στο σύνολο του παραγόμενου προϊόντος. Εκτός των προαναφερθέντων λιμένων αμιγούς χρήσης ως τουριστικών ή αλιευτικών καταφυγίων, πρέπει να αναφερθεί ότι σε μεγάλο αριθμό νησιών διατίθενται για ελλιμενισμό τουριστικών και αλιευτικών σκαφών και τμήματα (προβλήτες) των επιβατικών τους λιμένων. Η χρήση αυτή προκαλεί διάφορα προβλήματα (οργάνωσης /εξυπηρέτησεων) που απαιτούν αντιμετώπιση για λόγους τόσο οικονομικούς όσο και περιβαλλοντικούς.

Η εικόνα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ως προς τις ευρυζωνικές συνδέσεις ADSL εμφανίζεται στους πίνακες που ακολουθούν, με βασικούς δείκτες τη διείσδυση στις υπάρχουσες τηλεφωνικές παροχές και τον αριθμό των κόμβων ανά νησί. Είναι εμφανής η ικανοποιητική κάλυψη και το ποσοστό διείσδυσης ιδιαίτερα στα μεγάλα νησιά όπου οι υποδομές αναπτύχθηκαν σύμφωνα με την εμπορική ζήτηση και τις τεχνικές δυνατότητες των φορέων διασύνδεσης μεταξύ των νησιών και των υφιστάμενων κέντρων του ΟΤΕ.

Η σημερινή κατάσταση, όσον αφορά τις υφιστάμενες ευρυζωνικές παροχές, στο νομό Δωδεκανήσου είναι:

Από τους 180,467 κατοίκους έχουν δυνατότητα πρόσβασης σήμερα οι 162,327 και μέχρι 31.12.2006 οι 172,198 δηλαδή ποσοστό 95,42%

Από τους 136 οικισμούς έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε ADSL παροχές σήμερα οι 68 και μέχρι 31.12.2006 οι 89 δηλαδή ποσοστό 65,44 %

Από τα 18 κατοικημένα με μόνιμους κατοίκους νησιά καλύπτονται σήμερα τα 11 και μέχρι 31.12.2006 τα 12 δηλαδή ποσοστό 66,7 %

Από τα 22 νησιά με τηλεφωνικές συνδέσεις θα καλύπτονται στις 31.12.2006 τα 12 δηλαδή ποσοστό 54,5 %

Η διείσδυση είναι στο 7,14 % των τηλεφωνικών παροχών ISDN+PSTN που λειτουργούν.

Η μη κάλυψη ορισμένων μικρών νησιών (π.χ. Μεγίστη, Κάσος, Αρκοί) οφείλεται σε αδυναμίες

της τεχνολογίας δικτύου πρόσβασης (φορέας ή PCM). Στο νομό Κυκλάδων αντίστοιχα δεν μπορούν βραχυπρόθεσμα να καλυφθούν λόγω τεχνολογίας δικτύου τα νησιά Σίκινος, Δονούσα, Δήλος και Κ. Κουφονήσι. Η διείσδυση του ADSL στις Κυκλάδες είναι 5,54 % των τηλεφωνικών παροχών ISDN+PSTN που λειτουργούν.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Η προσπελασιμότητα των νησιών διαφοροποιείται αισθητά κατά τη διάρκεια του χρόνου τόσο σε ότι αφορά τα αεροπορικά, όσο και τα ακτοπλοϊκά δρομολόγια. Πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο οι θαλάσσιες, όσο και οι αεροπορικές μεταφορές, δεν παρέχουν επαρκείς ενδοπεριφερειακές συνδέσεις. Η ανεπάρκεια συνδέσεων αναφέρεται στην ποσότητα, στην ποιότητα και στη χρονική διάρκεια. Έτσι, συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της αδυναμίας μετακίνησης ενδοπεριφερειακά, χωρίς τη μεσολάβηση της Αθήνας, είτε με αεροπλάνο, είτε με πλοίο, καθώς εκλείπουν ενδοπεριφερειακές κομβικές ανταποκρίσεις.

Όσον αφορά στις θαλάσσιες μεταφορές, το σύστημα των λιμένων του Αιγαίου λειτουργεί ως ένα ισχυρά ιεραρχημένο σύστημα με κέντρο το λιμένα του Πειραιά και ακτινωτές συνδέσεις με τα νησιά. Τα λιμάνια είναι κυρίως μικτά, αν εξαιρεθεί η περίπτωση της Λέσβου όπου υπάρχουν και αμιγώς εμπορικοί λιμένες (Πέραμα Γέρας, Πέτρα, Σκάλα Καλλονής, Πάμφιλα).

Η σπουδαιότητα των λιμενικών υποδομών στο νησιωτικό χώρο αναδεικνύεται τόσο ιστορικά, όσο και στο πλαίσιο των προοπτικών που αποδίδονται από το μακροπρόθεσμο σχεδιασμό στις θαλάσσιες μεταφορές. Για τα νησιά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η ακτοπλοϊα μικρών αποστάσεων. Οι κύριοι λιμένες της Περιφέρειας έχουν ικανοποιητική θέση και επιφάνεια και έχουν κατασκευαστεί σε προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, μεγαλύτερης συγκριτικά έκτασης των θαλάσσιων εμπορευματικών συναλλαγών. Κατά τη διάρκεια των τριών Προγραμματικών Περιόδων, πραγματοποιήθηκαν και εξακολουθούν να πραγματοποιούνται σημαντικές βελτιώσεις / προσθήκες, τόσο στα εννέα κύρια λιμάνια της Περιφέρειας, όσο και σε κάποια από τα δευτερεύοντα, ανάμεσα στις οποίες ήταν: επεκτάσεις / βελτιώσεις κρητιδωμάτων, βελτιώσεις στην πρόσβαση και κυκλοφορία, αλλά και στη δημιουργία χερσαίων λιμενικών χώρων, δημιουργία νέων χώρων / υποδομών εξειδικευμένων υπηρεσιών, σύγχρονες υποδομές αποθήκευσης, τηλεπικοινωνιών κλπ.

Στις οδικές μεταφορές έχει υπάρξει σημαντική βελτίωση στο εσωτερικό δίκτυο των οδικών αρτηριών, κυρίως στο επαρχιακό δίκτυο, ενώ όμως παραμένουν σημαντικές ανάγκες βελτίωσης κυρίως του εθνικού και δευτερευόντως του επαρχιακού οδικού δικτύου, για την μείωση των χρονοαποστάσεων και την άμβλυση της επικινδυνότητας των δρόμων. Το εθνικό οδικό δίκτυο στα νησιά του Βορείου Αιγαίου έχει συνολικό μήκος 124,3 χλμ, εκ των οποίων τα 60 χλμ είναι στη Λέσβο, τα 40,3 χλμ στην Χίο και τα 24 χλμ στην Σάμο. Το επαρχιακό οδικό δίκτυο ανέρχεται σε 1.222 χλμ (νομός Λέσβου 544, νομός Χίου 411, και νομός Σάμου 267), ενώ με τις παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν, το συνολικό μήκος του επαρχιακού δικτύου ανήλθε στα 1.252 χλμ, ενώ τέλος το αγροτικό, εκτείνεται σε 2.600 χιλιόμετρα περίπου, με προβλήματα βατότητας και γενικότερα ποιότητας.

Όσον αφορά στις αερομεταφορές, στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου υπάρχουν 6 αεροδρόμια και 5 ελικοδρόμια. Οι υποδομές είναι ικανοποιητικές, σε κάθε περίπτωση όμως ο βαθμός προσπελασιμότητας στις αερομεταφορές προσδιορίζεται από τις συχνότητες των δρομολογίων πρωτίστως και δευτερευόντως στο επίπεδο των υποδομών.

2.1.4.2. Υποδομές Ενέργειας και ΑΠΕ στη Χωρική Ενότητα

Γενικά - Τρέχουσα κατάσταση εγκαταστάσεων ΑΠΕ

Η συνολική δυναμικότητα των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής με χρήση ΑΠΕ (εκτός μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων) που θα έχουν εγκατασταθεί και θα λειτουργούν στη χώρα ανέρχεται σε 2,2 δις kWh και θα προέρχεται κατά 77,4% από αιολικά πάρκα, 13,6% μικρά υδροηλεκτρικά έργα και 9,0% από λοιπές μορφές ανανεώσιμης ενέργειας (βιοαερίο, βιομάζα, φωτοβολταϊκά).

Τα πλέον επικαιροποιημένα στοιχεία για τις εγκαταστάσεις ΑΠΕ στις οποίες έχουν περιληφθεί και τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα σε Περιφερειακό επίπεδο δίνονται στον πίνακα 24.

Πίνακας 24 Εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων ΑΠΕ σε MW (Δεκέμβριος 2005 – Ιανουάριος 2006)

Περιφέρεια	Μεγάλα υδροηλεκτρικά	Αιολικά	Μικρά υδροηλεκτρικά	Φωτοβολταϊκά	Βιομάζα	ΣΥΝΟΛΑ
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	500,0	162,2	1,00			663,20
Αττικής		2,6		0,2	20,70	23,30
Βορείου Αιγαίου		28,7				28,70
Δυτικής Ελλάδας	1.282,2	36,1	17,62			1335,92
Κεντρικής Μακεδονίας	492,0	17,0	23,90	0,15	2,50	535,55
Ηπείρου	543,6		28,7			571,40
Ιονίων Νήσων		10,2				10,20
Θεσσαλίας	130,0		4,94		0,35	135,29
Κρήτης		104,5	0,60	0,80	0,17	106,27
Νοτίου Αιγαίου		20,1				20,10
Πελοποννήσου	70,0	36,0	2,00			108,00
Στερεάς Ελλάδας		204,3	22,0			226,30
Σύνολα	3.017,8	621,7	99,66	1,15*	23,72	3.764,23

* Η ισχύς αυτή είναι η καταγεγραμμένη αλλά υπάρχουν πολλά φωτοβολταϊκά συστήματα μη συνδεδεμένα με τα δίκτυα. Με βάση στοιχεία πωλήσεων εκτιμάται ότι η συνολική εγκατεστημένη ισχύς φωτοβολταϊκών συστημάτων κατά τις αρχές του 2006 θα βρίσκεται σε επίπεδο 4 ΜW.

Πηγή : 3η Εθνική έκθεση για το επίπεδο διείσδυσης της ανανεώσιμης ενέργειας το έτος 2010, ΥΠΑΝ, Οκτώβριος 2005

Πέραν των αναφερομένων στον πίνακα 24, υπάρχουν αυτή τη στιγμή επί πλέον άδειες εγκατάστασης για σταθμούς ΑΠΕ συνολικής ισχύος 590 MW από τα οποία 505 MW αφορούν αιολικά πάρκα, 62 MW μικρά υδροηλεκτρικά έργα και 22 MW σταθμούς βιομάζας. Πρόκειται για ώριμα έργα σε όλη την Ελλάδα, χωρίς προβλήματα σύνδεσης με τα δίκτυα και τα ζητήματα περιβαλλοντικής αδειοδότησης με συνέπεια να εκτιμάται ότι θα έχουν υλοποιηθεί μέχρι το τέλος του 2007. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι τα έργα αυτά μπορούν να συνδεθούν άμεσα χωρίς να απαιτούνται εκτεταμένα έργα ενίσχυσης του τοπικού δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Στην Κρήτη, Ρόδο, Λέσβο και τα άλλα μη διασυνδεδεμένα νησιά του Αιγαίου, οι περιορισμοί που τίθενται σήμερα από τα τοπικά δίκτυα αντιστοιχούν σε δυνατότητα απορρόφησης αιολικής ενέργειας σε ποσοστό 30% της ζήτησης αιχμής ισχύος, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη δυνατότητες αποθήκευσης μέσω υβριδικών συστημάτων (βλ. παρ. 11.4), δηλαδή χονδρικά σε 300 MW. Από αυτά τα 210 MW διαθέτουν ήδη άδεια εγκατάστασης ή άδεια λειτουργίας. Σημειώνεται πάντως ότι τελεί υπό επεξεργασία, με τη συνεργασία της ΡΑΕ της ΔΕΗ ως διαχειρίστριας του Δικτύου, λεπτομερής μελέτη των δυνατοτήτων απορρόφησης ανανεώσιμης ενέργειας αυτών των νήσων. Ειδικότερα στην Κρήτη λειτουργούν ήδη αιολικά πάρκα ισχύος 87 MW ενώ η συνολική δυνατότητα απορρόφησης υπερβαίνει τα 120 MW.

Με βάση τα ανωτέρω, η ισχύς των επί πλέον αιολικών πάρκων που θα μπορεί να εγκατασταθούν στα νησιά ή στις περιοχές όπου έχει δρομολογηθεί η ανάπτυξη των δικτύων, συνοψίζεται στον πίνακα 25.

Πίνακας 25 Πρόσθετη αιολική ισχύς λόγω δρομολογημένων παρεμβάσεων

Περιοχές δρομολογημένων παρεμβάσεων	Ισχύς (MW)
1. Εύβοια - Ανδρος - Τήνος	530
2. Νοτιοανατολική Πελοπόννησος	280
3. Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	350
4. Κρήτη, Ρόδος και άλλα μη διασυνδεδεμένα νησιά	80
Σύνολο	1.240

Πηγή : 3η Εθνική έκθεση για το επίπεδο διείσδυσης της ανανεώσιμης ενέργειας το έτος 2010, ΥΠΑΝ, Οκτώβριος 2005

Σημειώνεται ότι από τα έργα του πίνακα 25 συνολικής ισχύος 1.240 MW, έχουν εκδοθεί άδειες παραγωγής για 970 MW.

Η κατάσταση ανά διοικητική Περιφέρεια έχει ως εξής:

Περιφέρεια Κρήτης: Οι ρυθμοί ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας και ισχύος προβλέπεται να παραμείνουν υψηλοί (διπλάσιοι του εθνικού μέσου όρου) και χρειάζεται εγκαίρως περιφερειακός ενεργειακός προγραμματισμός. Κατά την ολοκλήρωσή του, ο Αθρινόλακκος προβλέπεται να αποδίδει τουλάχιστον 100 MW. Στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας 15 αιολικά πάρκα ισχύος 103 MW παρέχουν περισσότερο από 10% της ετήσιας καταναλισκόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στο νησί. Φωτοβολταϊκά συστήματα ισχύος 1 MW, ηλιακοί θερμοσίφωνες και κεντρικά ηλιακά συστήματα (κυρίως σε ξενοδοχεία), καθώς και η εκτεταμένη χρήση της γεωργικής βιομάζας (πυρηνόξυλο) συμπληρώνουν την εικόνα χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Σημαντικότερες επενδύσεις στον τομέα της ορθολογικής χρήσης και εξοικονόμησης ενέργειας έχουν υλοποιηθεί κυρίως στο ξενοδοχειακό τομέα (ΕΠΕ και ΕΠΑ, Αναπτυξιακός Νόμος). “Τέταρτος” σταθμός ηλεκτροπαραγωγής μελετάται στη θέση «Κορακίες» στα σύνορα Ηρακλείου – Ρεθύμνου με προοπτική μετεγκατάστασης και του σταθμού των Λινοπεραμάτων στον ίδιο χώρο. Επίσης μελετάται το σενάριο εισαγωγής του υδροποιημένου φυσικού αερίου στην Κρήτη (αρχικά για ηλεκτροπαραγωγή).

Η ζήτηση –από ιδιώτες επενδυτές– για δημιουργία νέων αιολικών πάρκων στο νησί παραμένει εξαιρετικά υψηλή. Μελετώνται, επίσης, συστήματα αντίστροφης άντλησης – ταμίευσης, που επιτρέπουν πολύ μεγαλύτερα ποσοστά διείσδυσης αιολικών συστημάτων και αντικαθιστούν τη λειτουργία των αεροτροβίλων. Μεγάλη ζήτηση υπάρχει για δημιουργία φωτοβολταϊκών πάρκων. Οι προοπτικές και οι δυνατότητες ανάπτυξης όλων των μορφών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι πολύ καλές. Μια πολιτική συντονισμένης ανάπτυξής τους: α) θα ελκύσει ιδιωτικές επενδύσεις, β) θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας και νέες δραστηριότητες, γ) θα προωθήσει την περιφερειακή καινοτομία και δ) θα αποτελέσει συγκριτικό αναπτυξιακό πλεονέκτημα της Περιφέρειας Κρήτης.

Δραστηριότητες παρέμβασης για μείωση της μεγάλης αιχμής ζήτησης ηλεκτρικής ισχύος είναι απαραίτητες (μετρητικά συστήματα ΔΕΗ, ζώνη τιμολογίων κλπ.) καθώς και δραστηριότητες ενημέρωσης και ανάπτυξης περιβαλλοντικής – ενεργειακής συνείδησης και συμπεριφοράς με μετρήσιμα αποτελέσματα σε επίπεδο Κρήτης (όπως οι πολύχρονες δραστηριότητες του Ενεργειακού Κέντρου Περιφέρειας Κρήτης).

Οι δεσμεύσεις της χώρας για τη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα και για την παροχή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορούν να βρουν αξιοπρεπές πεδίο εφαρμογής στην Κρήτη με πολλαπλά αποτελέσματα και σε άλλους τομείς (καινοτομία, τουρισμός, «πράσινη ανάπτυξη», πεδίο ένταξης τεχνολογιών στο χώρο της Μεσογείου και Μ. Ανατολής κλπ.)

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Η παραγωγή ενέργειας στην Περιφέρεια είναι απόλυτα συνυφασμένη με το πρότυπο ανάπτυξης. Μεγάλες υποδομές αυτόνομων εργοστασίων παραγωγής ενέργειας καλύπτουν σήμερα με σχετική επάρκεια τις ανάγκες της Περιφέρειας. Προβλήματα όμως παρουσιάζονται στους θερινούς μήνες οπότε και η ζήτηση αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο.

Επίσης δυσανάλογα υψηλοί είναι οι πόροι που απαιτούνται για την κατασκευή εργοστασίων παραγωγής ενέργειας σε σύγκριση με χερσαία Περιφέρεια. Πρέπει να τονιστεί η δυσκολία αξιοποίησης εναλλακτικών μορφών ενέργειας λόγω της γεωγραφικής ασυνέχειας και των αυξημένων απαιτούμενων πόρων σε σύγκριση με τις ωφέλειες. Η αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας γίνεται σε περιορισμένο βαθμό.

Το Νότιο Αιγαίο έχει σήμερα εγκατεστημένη ισχύ 20,1 MW σε αιολικά πάρκα ή το 3,2% της συνολικά εγκατεστημένης στη χώρα ισχύος. Ειδικότερα, στα μη διασυνδεδεμένα νησιά του Αιγαίου, οι περιορισμοί που τίθενται σήμερα από τα τοπικά δίκτυα αντιστοιχούν σε δυνατότητα απορρόφησης αιολικής ενέργειας σε ποσοστό 30% της ζήτησης αιχμής ισχύος, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη δυνατότητες αποθήκευσης μέσω υβριδικών συστημάτων. Η αναμενόμενη αύξηση των επενδύσεων σε αιολικά πάρκα, θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια, καθώς και την αύξηση του συνολικού όγκου των επενδύσεων.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Η Αιολική ενέργεια αποτελεί την κύρια ανανεώσιμη πηγή για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου. Στην Περιφέρεια υπάρχουν σήμερα αρκετά Αιολικά Πάρκα (τα οποία εκμεταλλεύεται τόσο η ΔΕΗ όσο ιδιώτες),

των οποίων η εγκατεστημένη ισχύς ανέρχεται σε 30 MW περίπου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει θετική γνωμοδότηση από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) για νέα αιολικά πάρκα στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, συνολικής ισχύος 17,08 MW και στους τρεις νομούς της Περιφέρειας.

Όσον αφορά στην ηλιακή ενέργεια, η ένταση της ηλιακής ακτινοβολίας στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου και ιδιαίτερα στους Νομούς Χίου και Σάμου κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Με την υπάρχουσα τεχνολογία η ηλιακή ενέργεια μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα και με μεγάλη απόδοση, πρακτικά σε όλους τους κλάδους οικονομίας. Η αξιοποίηση της ηλιακής ακτινοβολίας μπορεί να γίνει με εφαρμογές σε παθητικά συστήματα θέρμανσης, σε ενεργητικά συστήματα θέρμανσης και σε φωτοβολταϊκά συστήματα. Τα Φ/Β αποτελούν μικρά και ευέλικτα συστήματα που μπορούν να εφαρμοστούν σε επίπεδο κατοικίας, κτιρίου ή μικρού σταθμού ηλεκτροπαραγωγής. Η ΔΕΗ έχει εγκαταστήσει στην περιφέρεια Β. Αιγαίου 16 μικρές μονάδες συνολικής ισχύος 5 kWp και υπάρχει θετική γνωμοδότηση από τη ΡΑΕ για την εγκατάσταση 0,01 MW Φ/Β στη Μυτιλήνη.

Παράλληλα, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι από τις περισσότερο ευνοημένες, από γεωθερμικής πλευράς, περιοχές, αφού χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη αξιόλογου γεωθερμικού δυναμικού χαμηλής και μέσης ενθαλπίας. Στα νησιά της Περιφέρειας έχουν εντοπισθεί πέντε (5) γεωθερμικά πεδία ενώ πολλές είναι οι γεωθερμικά ελπιδοφόρες περιοχές που υπάρχουν στα μεγαλύτερα νησιά. Ωστόσο, η μέχρι σήμερα αξιοποίηση των γεωθερμικών πόρων στα νησιά, έχει προχωρήσει με αργούς ρυθμούς, κυρίως λόγω του ισχύοντος μέχρι πρόσφατα (2003) θεσμικού πλαισίου για την αξιοποίηση των γεωθερμικών πεδίων. Μέχρις στιγμής, αξιοποίηση της γεωθερμικής ενέργειας, για τη θέρμανση θερμοκηπίων, γίνεται μόνο στις περιοχές Πολιχνίτου και Λισβορίου Λέσβου, ενώ η ΔΕΗ έχει ήδη προχωρήσει στην πραγματοποίηση ερευνητικών γεωτρήσεων στο πεδίο της Αργένου, στο Βόρειο τμήμα του νησιού και έχει εγκριθεί από τη ΡΑΕ η άδεια παραγωγής για την κατασκευή θερμοηλεκτρικής μονάδας εγκατεστημένης ισχύος 8 MW. Στη Χίο, γεωθερμικό πεδίο έχει εντοπισθεί στο Ν.Α. τμήμα του νησιού (Νένητα), κοντά σε γεωργικές περιοχές, ενώ στην Ικαρία υπάρχουν ιαματικές πηγές, οι οποίες βρίσκονται κυρίως στο ΝΑ τμήμα του νησιού. Σήμερα αξιοποιούνται μόνο οι ιαματικές πηγές των Θερμών για θεραπευτικούς λόγους.

Με βάση την προαναφερόμενη υφιστάμενη κατάσταση, τόσο οι ανάγκες λόγω της νησιωτικότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όσο και οι προοπτικές για ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, λόγω του σε μικρό βαθμό αξιοποίηση των αντίστοιχων πόρων είναι σημαντικές. Το γεγονός αυτό αντανακλάται στη συνολική αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.

2.1.4.3. Περιβαλλοντικοί, πολιτιστικοί πόροι και αειφορική ανάπτυξη

Περιφέρεια Κρήτης

Περιβάλλον και αειφορική διαχείριση: Η Περιφέρεια Κρήτης έχει να επιδείξει ένα ξεχωριστής ομορφιάς και οικολογικής αξίας φυσικό περιβάλλον το οποίο αποτελείται από αξιόλογους φυσικούς σχηματισμούς όπως φαράγγια, σπήλαια, οροπέδια και ορεινούς όγκους, πλούσια πανίδα και χλωρίδα, τοπία φυσικού κάλλους, κλπ, τα οποία προσελκύουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

Σήμερα περισσότερα από 5.000 σπήλαια είναι καταγεγραμμένα, καθιστώντας το νησί ένα σπηλαιολογικό πάρκο γεγονός που δικαιολογεί την άποψη ότι ορισμένα από αυτά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των περιηγήσεων που διοργανώνουν πολλά τουριστικά γραφεία που δραστηριοποιούνται στην Κρήτη.

Μεγάλος είναι και ο αριθμός των φαραγγίων στο νησί και ακόμα πιο εντυπωσιακή η φυσική τους ομορφιά. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον επισκεπτών για φαράγγια, εύκολα προσβάσιμα και με ξεχωριστή ομορφιά και βιοποικιλότητα και έτσι περιλαμβάνονται στα προγράμματα εναλλακτικών-φυσιολατρικών δραστηριοτήτων που οργανώνουν τοπικά τουριστικά πρακτορεία.

Η μεγάλη εναλλαγή του τοπίου και η ποικιλομορφία της Κρήτης είναι συνάρτηση του έντονου ανάγλυφου που διαθέτει. Στην ενδοχώρα κυριαρχούν επτά κύριοι ορεινοί όγκοι με πολλές

κορυφές ποικίλου υψομέτρου, με πληθώρα από κοιλάδες, οροπέδια και φαράγγια αλλά και πολλές απότομες κλίσεις που καταλήγουν σε πανέμορφες παραλίες και επιβλητικούς όρμους.

«Ευαίσθητα οικοσυστήματα» έχουν χαρακτηριστεί από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. όλα τα νησιά που βρίσκονται γύρω από την Κρήτη, σε όλο το μήκος της και σε αποστάσεις που κυμαίνονται μεταξύ 100μ. και 45ν.μ. Πολλά από αυτά διαθέτουν εξαιρετικές παραλίες και ιδιαίτερο ανάγλυφο, άλλα δε σπάνια χλωρίδα και πανίδα, στοιχεία που προσελκύουν το ενδιαφέρον πολλών επισκεπτών. Τα σημαντικότερα είναι: Γαύδος και Γαυδοπούλα, Γραμβούσα (Ήμερη), Διονυσάδες, Ελαφονήσι, Ντία, Σπιναλόγκα, Χρυσή (Γαϊδουρονήσι), Θοδωρού, Μεγάλο & Μικρό Παξιμάδι (Ρέθυμνο), Κουφονήσι (Λασιθί).

Το κλίμα του νησιού έχει συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας πολύ πλούσιας χλωρίδας, με διαφορετικά οικοσυστήματα, που συνθέτουν ένα σύνολο σπάνιας πολυμορφίας. Καμιά ίσως άλλη περιοχή της γης με την έκταση της Κρήτης, δεν περιέχει τόσα είδη φυτών. Σε μια έκταση 8.700 περίπου τ.μ. υπάρχουν 1624 αυτόχθονα αυτοφυή είδη από τα οποία τα 170 είναι ενδημικά της Κρήτης. Τα ενδημικά φυτά είναι ανομοιόμορφα κατανομημένα και ως επί το πλείστον απαντώνται σε ψηλά βουνά, φαράγγια και απομονωμένες περιοχές. Ορισμένα από αυτά είναι πολύ σπάνια ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Από το σύνολο των ενδημικών φυτών της Κρήτης τα 114 είδη βρίσκονται στα Λευκά Όρη, μια από τις πλουσιότερες βοτανολογικά περιοχές.

Ανάλογη σε ποικιλία και ενδιαφέρον είναι και η πανίδα του νησιού. Ενδημικά και πολύ ιδιαίτερα ζώα είναι ο κρητικός αίγαγρος *Capra Aegagrus-Cretica* (κρι-κρι), σήμα-κατατεθέν της κρητικής πανίδας και υπό εξαφάνιση είδος που απαντάται στις νότιες παρυφές των Λευκών Ορέων και στα νησάκια Θοδωρού, Άγιοι Πάντες και Ντία, και ο αγριόγατος. Μεγάλο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα για τον τουρισμό (πηνοπαράτηρηση) έχουν οι πληθυσμοί από σπάνια πουλιά -όπως π.χ. ο γυπαετός *Gypaetus Barbatus*- που υπάρχουν στην Κρήτη αλλά και στα μικρονήσια της. Άλλωστε λόγω της γεωγραφικής θέσης, η Κρήτη αποτελεί ένα σταθμό για δεκάδες είδη μεταναστευτικών πουλιών, στο πέρασμα τους από και προς την Αφρική. Επιπλέον, σημαντική παρουσία στις ακτές του νησιού έχει η φώκια *Monachus-Monachus*, το κοινό δελφίνι και η θαλάσσια χελώνα *Carreta-Carreta*.

Το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος και αξίας, γεγονός που αποδεικνύεται από την ένταξη πολλών περιοχών στο ευρωπαϊκό δίκτυο «Φύση 2000», για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Επίσης, υπάρχει χαρακτηρισμένος «Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς»²⁶ που βρίσκεται 45 χλμ. νότια της πόλης των Χανίων και ορίζεται από τα χωριά Ομαλός και Αγ. Ρούμελη. Είναι μια περιοχή με πλούσιους και υψηλής ποικιλότητας βιότοπους, με σπάνια και ενδημικά φυτικά και ζωικά είδη.²⁷ Αντίστοιχα σημαντική είναι η ύπαρξη του «Φυσικού Πάρκου Ψηλορείτη», που αποτελεί μέλος του Δικτύου Ευρωπαϊκών Γεωπάρκων και εντάσσεται στη λίστα των Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO (Global Geoparks).

Εξίσου σημαντικός φυσικός πόρος και ιδιαίτερα δημοφιλής τουριστικός προορισμός είναι το φοινικόδασος του Βαΐ που βρίσκεται στο Δ.Δ. Παλαικάστρου του Νομού Λασιθίου και έχει χαρακτηριστεί ως αισθητικό δάσος²⁸. Πρόκειται για μια μικρή κοιλάδα με φυσική συστάδα του Φοίνικα *Phoenix theophrastis*, ένα από τα αυτοφυή είδη Φοινίκων της Ευρώπης. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Βαΐ έχει χαρακτηριστεί επίσης ως Ειδικά Προστατευόμενη Μεσογειακή Περιοχή²⁹ και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας.³⁰

Κύριο χαρακτηριστικό του φυσικού περιβάλλοντος είναι, με βάση τα παραπάνω, ο σημαντικός αριθμός αλλά και η μεγάλη έκταση οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, που καλύπτουν σημαντικό μέρος της ενδοχώρας και των νοτίων ακτών, ενώ στις βόρειες ακτές έχουν πιο σημειακό χαρακτήρα.

26 Έτος κήρυξης: 1962 Έκταση: 4.850 εκτάρια.

27 Η Σαμαριά είναι γνωστή για την εντυπωσιακή γεωμορφολογία της. Κηρύχθηκε από την UNESCO, το 1981, ως «Απόθεμα της Βιόσφαιρας» και έχει βραβευθεί και με το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Α' κατηγορίας από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1979.

28 Φ.Ε.Κ.: Π.Δ.121/1973 (170/ΤΑ/1973)

29 Σύμβαση Βαρκελώνης

30 Οδηγία 79/409/ΕΟΚ

Τα προβλήματα-ανάγκες προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στην Κρήτη εμφανίζουν έντονη χωρική διαφοροποίηση, έτσι:

- στη βόρεια ζώνη οι πιέσεις που ασκούνται στο φυσικό περιβάλλον οφείλονται στην αστική και τουριστική ανάπτυξη, με άμεση συνέπεια τις αυξημένες απαιτήσεις
  1. στους τομείς διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων
  2. στην άμεση οριοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών μέσω Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών
  3. στις αναπλάσεις των τουριστικών ζωνών που έχουν αναπτυχθεί χωρίς σχεδιασμό ακολουθώντας τις παρεκκλίσεις της εκτός σχεδίου δόμησης περιοχής.
- στη νότια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στη συνύπαρξη των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών με εντατικές καλλιέργειες ή και αναπτυσσόμενες τουριστικά ζώνες
- στην ενδοχώρα οι κύριες πιέσεις ασκούνται από τη φωτιά, το κυνήγι και τη βόσκηση
- στον τομέα των δασών και λαμβάνοντας υπόψη το χαρακτήρα της κτηνοτροφίας στην Κρήτη (ελεύθερη βόσκηση) αλλά και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, είναι ιδιαίτερα αυξημένες οι ανάγκες για ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια.

Σε πολύ μικρό επίσης βαθμό καλύπτονται οι ανάγκες για διαχειριστικά σχέδια των κηρυγμένων-προστατευόμενων περιοχών φυσικού περιβάλλοντος. Ας σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις εκκρεμεί ακόμη και η σαφής οριοθέτηση των ζωνών.

Τέλος οι αυξημένες απαιτήσεις για ύδρευση-άρδευση αλλά και καλύτερη ποιότητα νερού, επιβάλλουν:

- την εκπόνηση ενός Σχεδίου Διαχείρισης Υδατικών Πόρων του ΥΔ
- την Υδρογεωλογική Μελέτη περιοχών με σημαντικούς υπόγειους υδατικούς πόρους (Ανατολικές –Βόρειες απολήξεις Λευκών Ορέων και των ΝΑ απολήξεων καρστικού υδροφόρου Λασιθίου)
- την επέκταση –ολοκλήρωση του τηλεμετρικού δικτύου παρακολούθησης και προστασίας των επιφανειακών και υπόγειων νερών της Περιφέρειας
- την ολοκλήρωση των Βιολογικών Καθαρισμών όπως προσδιορίζονται με βάση την ΚΥΑ 5673/400/97, καθώς και ποσοστό των δικτύων στις μεγάλες πόλεις και σε ορισμένες τουριστικές περιοχές του νησιού, και στις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές.

Στο τέλος της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 θα λειτουργούν στην Περιφέρεια Κρήτης υποδομές (ΕΕΛ και δίκτυα) που θα καλύπτουν τις ανάγκες του 85% του μόνιμου πληθυσμού, ποσοστό το οποίο κατά τη θερινή περίοδο μειώνεται στο 70% λόγω της προσέλευσης υψηλού αριθμού επισκεπτών.

Σε αντίθεση με τις ΕΕΛ ο βαθμός κάλυψης των αναγκών σε ΧΥΤΑ παραμένει χαμηλός. Στο τέλος της Προγραμματικής Περιόδου 2000-2006 θα λειτουργούν στην Κρήτη 8 ΧΥΤΑ (4 Ηράκλειο, 2 Λασιθί, 1 Ρέθυμνο, 1 Χανιά) εκ των οποίων οι 6 είναι επέκταση ή εκσυγχρονισμός ήδη υφιστάμενων. Επιπλέον των 8 ΧΥΤΑ στο τέλος της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου θα λειτουργούν 2 Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων και 1 Μονάδα Προεπεξεργασίας Απορριμμάτων στο Δήμο Ηρακλείου. Για το Ν. Χανίων οι υφιστάμενοι ΧΥΤΑ σε συνδυασμό με τη «Μονάδα Μηχανικής Διαλογής, κομποστοποίησης και ΧΥΤΥ» (θέση Κορακιά) καλύπτουν τις ανάγκες επεξεργασίας του 80% των παραγόμενων απορριμμάτων στον νομό. Αντίστοιχα, υψηλός είναι και ο βαθμός κάλυψης των αναγκών στο Ν. Λασιθίου.

Η κάλυψη των αναγκών στους Νομούς Ηρακλείου και Ρεθύμνης επιχειρείται **βραχυπρόθεσμα** ως εξής:

- για το Ν. Ηρακλείου με τη δημιουργία Νέου Κυττάρου στους Πέρα Γαλήνους
- για το Ν. Ρεθύμνης με τη χρηματοδοτούμενη από το ΠΕΠ επέκταση του ΧΥΤΑ Αμαρίου

Η κάλυψη των αναγκών στους Νομούς Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Λασιθίου,

μακροπρόθεσμα θα αντιμετωπισθεί με τη δημιουργία μιας Κεντρικής ΟΕΔΑ (Ολοκληρωμένης Εγκατάστασης Διαχείρισης Απορριμμάτων), η οποία βρίσκεται στο στάδιο της μελέτης.

Όσον αφορά στη διαχείριση απορριμμάτων πρέπει επίσης να επισημανθούν και οι αυξημένες ανάγκες για την αποκατάσταση των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ), οι οποίες όμως αναμένεται να ικανοποιηθούν μέχρι το τέλος της Γ' προγραμματικής περιόδου.

Η ικανοποίηση των προαναφερομένων αναγκών αντιμετωπίζεται με συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις και σαφές χρονοδιάγραμμα, μέσα από την αναθεώρηση του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Διαχείρισης Απορριμμάτων για το σύνολο της Περιφέρειας Κρήτης.

Ο ΠΕΣΔΑ Περιφέρειας Κρήτης διαρθρώνεται στους ακόλουθους **άξονες δράσης**:

- Ασφαλής τελική διάθεση των στερεών αποβλήτων λαμβάνοντας υπόψη τα ήδη κατασκευασμένα και εγκεκριμένα με την παρούσα απόφαση έργα.
- Έμφαση στην επίτευξη ποιοτικών και ποσοτικών στόχων για τη μείωση των αποβλήτων προς τελική διάθεση και την επεξεργασία του οργανικού κλάσματος.
- Εκπλήρωση ειδικών όρων και διατάξεων που έχουν τεθεί με τις αποφάσεις του Ταμείου Συνοχής για τα ήδη εγκεκριμένα έργα.
- Καταρχήν διαμόρφωση προτάσεων για τη διαχείριση των ειδικών ρευμάτων στερεών αποβλήτων.
- Αναμόρφωση της λειτουργίας και της υφιστάμενης δομής των Φορέων Διαχείρισης (ΦοΔ) στην κατεύθυνση της βιώσιμης διαχείρισης των Στερεών Αποβλήτων.
- Διακοπή λειτουργίας και αποκατάσταση των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (ΧΑΔΑ)
- Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ενεργή συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες διαχείρισης των στερεών αποβλήτων
- Διοικητικές πρωτοβουλίες για την υποστήριξη και προώθηση των αναγκαίων ενεργειών και δράσεων για την επίτευξη των στόχων σχετικά με την βιοαποδομησιμότητα και τα απόβλητα συσκευασιών.

Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013 θα καλυφθούν οι ανάγκες που αφορούν στις παρακάτω κατηγορίες παρέμβασης του ΠΕΣΔΑ Περιφέρειας Κρήτης.

- Σταθμοί Μεταφόρτωσης Αποβλήτων (ΣΜΑ)
- Επεκτάσεις –Αποκαταστάσεις ΧΥΤΑ και ΧΥΤΥ

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, που παρουσιάζεται στο ΕΠΠΕΡΑΑ, στόχος είναι στον ορίζοντα της 4^{ης} προγραμματικής περιόδου, η σημαντική μείωση της εξάρτισης της χώρας από την μονομερή επιλογή της τελικής διάθεσης σύμμεικτων στερεών αποβλήτων σε ΧΥΤΑ και η επίτευξη των στόχων, που έχουν τεθεί για την εκτροπή βιοαποδομήσιμου κλάσματος στερεών αποβλήτων από την υγειονομική ταφή. Οι ΧΥΤΑ, που είναι σε κάθε περίπτωση απαραίτητο να δημιουργηθούν, όπως προβλέπεται από τον ΠΕΣΔΑ, σε κατάλληλο βάθος χρόνου θα μετεξελιχθούν σε ΧΥΤΥ με παράλληλη σημαντική επιμήκυνση του χρόνου ζωής τους.

Ο τομέας του Περιβάλλοντος, ειδικότερα για την Περιφέρεια Κρήτης αλλά και γενικότερα για το σύνολο της Χωρικής Ενότητας θα ενισχυθεί από κοινού από το τομεακό ΕΠ Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη και το ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου.

Τέλος αναφέρεται η απουσία υποδομών διαχείρισης των ιατρικών αποβλήτων στα Νοσοκομεία της Κρήτης και επομένως η ανάγκη άμεσης προσαρμογής τους στο νέο νομοθετικό πλαίσιο της ΚΥΑ 37591/2031/2003 (ΦΕΚ 1419 Β') που αφορά στη διαχείριση των ιατρικών αποβλήτων (Ισχύει από 01/03/2004) – «Μέτρα και όροι για την διαχείριση ιατρικών αποβλήτων από υγειονομικές μονάδες».

Πολιτισμός: Από τη μυθολογία μέχρι τη σύγχρονη ιστορία η Κρήτη έχει να αναδείξει ένα πλούσιο και πολυποίκιλο πολιτιστικό απόθεμα το οποίο αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της Περιφέρειας και αποτελεί θεμέλιο λίθο για την τουριστική ανάπτυξη.

Μυθολογικά θέματα τα οποία αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης στην παγκόσμια λογοτεχνία και καλλιτεχνική δημιουργία, γεννήθηκαν ή έχουν το ανάλογο τους σε συγκεκριμένες ορεινές περιοχές της Κρήτης. Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν:

Το Ιδαίο Άντρο, στο Οροπέδιο της Νίδας, το σημαντικότερο μυθολογικό σημείο της Κρήτης, όπου ανατράφηκε ο Δίας και λατρευόταν μέχρι και τον 6ο αιώνα μ.Χ.

Το Δικταίο Άνδρο, στο Οροπέδιο Λασιθίου, σημαντικό λατρευτικό σπήλαιο, όπου σύμφωνα με τη μυθολογία γεννήθηκε ο Δίας.

Ο Λαβύρινθος, στα βόρεια της αρχαίας Γόρτυνας, που ταυτίζεται με το μυθικό σπήλαιο – κατοικία του Μινώταυρου.

Η Τάρρα, στην έξοδο του φαραγγιού της Σαμαριάς όπου ο μύθος θέλει να συναντά ο Απόλλωνας την Ακακαλλίδα, κόρη του Μίνωα και από την ερωτική τους συνεύρεση γεννήθηκαν ο Φυλακίδης και ο Φίλανδρος.

Η Άπτερα όπου έγινε ο μουσικός αγώνας ανάμεσα στις Μούσες και τις Σειρήνες, οι οποίες αφού ηττήθηκαν μάδησαν τα φτερά τους από την λύπη τους και έπεσαν στην θάλασσα. Οι 'άπτερες' αυτές Σειρήνες μεταμορφώθηκαν στα σημερινά Λευκονήσια στην είσοδο του λιμανιού της Σούδας και η πόλη ονομάστηκε Άπτερα.

Η ιστορία της Κρήτης, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα είναι συνδεδεμένη με τη θρησκευτική ζωή. Εκφράσεις της αποτελούν τα μοναστήρια και οι εκκλησίες που κοσμούν σήμερα με την αρχιτεκτονική τους και την ιστορική τους σημασία κάθε γωνιά της Κρήτης και αποτελούν αναμφίβολα πόλους έλξης επισκεπτών. Τα περισσότερα μοναστήρια που σώζονται και λειτουργούν σήμερα, εκτός των άλλων, συμβάλλουν και στη διατήρηση της παράδοσης και λαογραφίας του νησιού ενώ κάποια από αυτά λειτουργούν και ως μοχλοί τοπικής ανάπτυξης.

Στο σύνολο του νησιού, τόσο στα παράλια όσο και στην ενδοχώρα, κυριαρχούν οχυρώσεις και κάστρα τα οποία συνθέτουν ένα ποικιλόμορφο και αξιόλογο πολιτισμικό απόθεμα. Τα κάστρα χτίστηκαν σε σημεία κλειδιά από άποψη οχύρωσης και προφύλαξης με άμεση συνέπεια τα σημαντικότερα από αυτά να βρίσκονται σε παράκτιες περιοχές. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση κάστρων και οχυρώσεων εντοπίζεται στους νομούς Χανίων και Λασιθίου λόγω της «περιφερειακής» και ευάλωτης γεωγραφικής τους θέσης. Τα Ενετικά τείχη της πόλης του Ηρακλείου θεωρούνται από τις πλέον καλοδιατηρημένες οχυρώσεις των πόλεων της Μεσογείου. Παρά τις σημαντικές ελλείψεις συντήρησης τους τα κάστρα αποτελούν πόλο έλξης για τους επισκέπτες, και χρησιμοποιούνται ως χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά από τα κάστρα της Κρήτης: η Γραμβούσα (Χανιά), τα Άπτερα (Χανιά), η Φορτέσα (Ρέθυμνο), ο Κούλες (Ηράκλειο), η Σπιναλόγκα (Λασιθί), η Καζάρμα (Λασιθί), το Φραγκοκάστελο (Χανιά).

Η Κρήτη στο σύνολο της διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό από χαρακτηρισμένους παραδοσιακούς οικισμούς. Η διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής συνεπάγεται τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας και αυθεντικότητας, στοιχεία που προσελκύουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών.

Σταδιακά, και παράλληλα με την εξέλιξη των ανασκαφών στο νησί της Κρήτης ιδρύθηκαν αρχαιολογικά μουσεία κοντά σε όλα τα αστικά κέντρα (Ηράκλειο, Χανιά, Ρέθυμνο, Άγιο Νικόλαο, Ιεράπετρα, Σητεία). Το αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα του είδους του στη χώρα μας, με μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου μαζί με το Μινωικό ανάκτορο της Κνωσού αποτελούν έναν από τους βασικούς πόλους έλξης επισκεπτών τόσο σε επίπεδο Κρήτης όσο και σε επίπεδο Ελλάδας. Ταυτόχρονα, η νεότερη ιστορία του νησιού αναδεικνύεται με τα εκθέματα των ιστορικών και λαογραφικών μουσείων με σημαντικότερο το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, η λειτουργία του οποίου εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο δράσης της Εταιρείας Ιστορικών Μελετών Κρήτης. Παράλληλα έχουν δημιουργηθεί νέα μουσεία σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές σε μια προσπάθεια διάσωσης και διατήρησης των παραδόσεων και των τοπικών συνθηκών.

Τα μουσεία σε συνδυασμό με τα ιστορικά κέντρα πόλεων και τους παραδοσιακούς οικισμούς

συνθέτουν πράγματι ένα σημαντικό πολιτισμικό απόθεμα για την περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Περιβάλλον και αειφορική διαχείριση:

Στο φυσικό περιβάλλον του Νοτίου Αιγαίου διακρίνονται οι ακόλουθοι βασικοί τύποι οικοσυστημάτων: φρυγανικά οικοσυστήματα, οικοσυστήματα μακκίας, δάση και δασικές εκτάσεις, λιβαδικές εκτάσεις, παράκτια και θαλάσσια οικοσυστήματα. Εξ αιτίας του μικρού μεγέθους τους, τα νησιωτικά οικοσυστήματα είναι εύθραυστα και ασταθή.

Κατά συνέπεια οι εξωτερικές πιέσεις (π.χ. από οικονομικές δραστηριότητες, επέκταση της δόμησης, αλλαγές στις χρήσεις γης), ενδέχεται να οδηγήσουν σύντομα στην υποβάθμιση βιοτόπων και την εξαφάνιση ειδών.

Μεγάλο τμήμα της έκτασης των δύο νομών έχει αναγνωρισθεί από την επιστημονική κοινότητα ως οικολογικά σημαντικό. Πρόκειται για ένα σύνολο τριάντα περιοχών που έχουν προταθεί για ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000, σημαντικό αριθμό υγροτόπων που έχουν καταγραφεί στη βάση ελληνικών υγροτόπων του ΕΚΒΥ κ.ά. Από αυτές τις περιοχές, μόνο όσες αποτελούν καταφύγιο θηραμάτων διέπονται σήμερα από κάποιο καθεστώς προστασίας και διαχείρισης.

Τα αγροτικά τοπία είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ φυσικού περιβάλλοντος και διαχειριζόμενων αγροτικών συστημάτων. Η μακριά ιστορική πορεία αυτής της αλληλεπίδρασης, στην περιοχή του Ν. Αιγαίου, έχει δημιουργήσει μια σειρά από ημιφυσικά τοπία, τα οποία χαρακτηρίζονται από μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία. Τα αγροτικά τοπία των νησιών του Ν. Αιγαίου παρουσιάζουν και ενδιαφέροντα φυσικά χαρακτηριστικά, τα οποία αναφέρονται στο γεωλογικό τους υπόβαθρο και στις φυσικές χρήσεις γης. Τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τοπίου μπορούν να διαχωριστούν σε πέντε κατηγορίες: τις αναβαθμίδες, τις περιφράξεις, τα μονοπάτια, τις αγροτικές κατασκευές, και τις υπόλοιπες κατασκευές της υπαίθρου.

Στο πρόγραμμα «Οριοθέτηση και καθορισμός μέτρων προστασίας τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους» (ΥΠΕΧΩΔΕ ΕΜΠ) περιλαμβάνεται σημαντικός αριθμός που προτείνεται να χαρακτηρισθούν ως «Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους».

Η διατήρηση του αγροτικού τοπίου δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο συγκεκριμένης πολιτικής. Οι διατάξεις για την εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών δόμηση έχουν δημιουργήσει σημαντικές αλλοιώσεις στο τοπίο. Τις αλλοιώσεις αυτές έρχονται να συμπληρώσουν τα δημόσια έργα, οι οχλούσες δραστηριότητες, οι αποθήκες, τα εμπορικά κέντρα και κάθε είδους κατασκευή που δεν λαμβάνει υπόψη της τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και την κλίμακα της περιοχής. Η προσπάθεια εφαρμογής χωροταξικής πολιτικής εξειδικευμένης σε επίπεδο νησιού δεν έχει προχωρήσει αρκετά, ενώ και η υφιστάμενη γενική νομοθεσία καταστρατηγείται στην πράξη δεδομένης της ανεπάρκειας των μηχανισμών ελέγχου και καταστολής.

Το έδαφος είναι ορεινό και ημιορεινό, ενώ λίγες δασικές εκτάσεις υπάρχουν σε ορισμένα νησιά. Οι ακτές των νησιών κατά το μεγαλύτερο ποσοστό (70-80%) του μήκους των, αποτελούνται από απόκρημνα τμήματα με κλίσεις μεγαλύτερες του 30%, ενώ σε ποσοστό που κυμαίνεται από 15-20% του μήκους των αποτελούνται από τμήματα με χαμηλές μέχρι μέσες κλίσεις. Συνήθως οι απόκρημνες ακτές εναλλάσσονται με ομαλές ακτές μικρού μήκους με αμμώδεις παραλίες.

Στον τύπο των απόκρημνων ακτών παρατηρούνται συνήθως παράκτιες γεωμορφές όπως σπήλαια, αψίδες και στήλες, ενώ συχνές είναι οι καταπτώσεις και οι ολισθήσεις ανάλογα με τις κλίσεις των πετρωμάτων και το βαθμό διάβρωσης και αποσάθρωσής τους. Ιδιαίτερα τα ηφαιστειακά πετρώματα, όπου εμφανίζονται, (Θήρα, Μήλο, Νίσυρο κ.α.) σε απόκρημνες ακτές, παρουσιάζονται ευδιάβρωτα στην επίδραση των θαλάσσιων διεργασιών (κύματα, παράκτια ρεύματα) και με σημαντικό βαθμό αποσάθρωσης.

Πολλές ακτογραμμές σε διάφορα νησιά έχουν μεταβληθεί από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες και κατασκευές στο διάστημα των τελευταίων δεκαετιών. Αυτό συμβαίνει συνήθως στις περιοχές που επιχώνονται για την κατασκευή τεχνητής προβλήτας ή

λιμενοβραχίονα στα πλαίσια λιμενικών έργων ή τουριστικών εγκαταστάσεων. Οι παρεμβάσεις αυτές επηρεάζουν την κίνηση των παρακτίων ρευμάτων και κατά συνέπεια τη μεταφορά των παρακτίων ιζημάτων. Αυτό προκαλεί διάβρωση σε ορισμένες παράκτιες περιοχές και απόθεση παρακτίων ιζημάτων σε κάποιες άλλες, δημιουργώντας ανάλογα προβλήματα στη χρήση των παρακτίων περιοχών.

Το κλίμα είναι ήπιο με λίγες βροχοπτώσεις οι οποίες συγκεντρώνονται στους χειμερινούς μήνες, γεγονός που προκαλεί ιδιαίτερα προβλήματα στην εξασφάλιση νερού. Τα μικρά ύψη βροχής που δέχονται πολλά από τα νησιά, σε συνδυασμό με τη γεωλογική διαμόρφωση και το μέγεθος τους, δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη πυκνού υδρογραφικού δικτύου και μεγάλων υδρογεωλογικών λεκανών με αποτέλεσμα το μικρό μέγεθος πηγών και αποθεμάτων νερού.

Οι μέσες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 11-28C, ενώ οι άνεμοι είναι κυρίως βόρειοι με ένταση και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες (μελέτσια). Τέλος η ηλιοφάνεια είναι από τις μεγαλύτερες της χώρας και κυμαίνεται περίπου στις 3000 ώρες ετησίως

Από πλευράς σεισμικής επικινδυνότητας επισημαίνεται ότι το μεγαλύτερο τμήμα των νησιών της Δωδεκανήσου ανήκει σε μία ιδιαίτερα σεισμογενή περιοχή του ελληνικού χώρου, ενώ σε λιγότερο σεισμογενή περιοχή ανήκουν τα λοιπά νησιά Δωδεκανήσου και Κυκλάδων

Τα βασικά στοιχεία που συνιστούν τη σπουδαιότητα και τη μοναδικότητα του φυσικού περιβάλλοντος του Νοτίου Αιγαίου αφορούν:

- Στο φυσικό τοπίο από πλευράς ποικιλότητας, κλίμακας και μορφής (ακτές, σπήλαια, πολυνησιακά χαρακτηριστικά, ορεινές περιοχές).
- Στη χλωρίδα και την πανίδα: η διατήρηση της βιοποικιλότητας στα θαλάσσια και νησιωτικά οικοσυστήματα, ειδικά στις παράκτιες περιοχές και στα λιγότερο αναπτυγμένα νησιά απαιτεί κατάλληλες μορφές διαχείρισης που θα είναι συμβατές και με τη βελτίωση συνθηκών του τοπικού πληθυσμού.
- Στην εξαιρετική ποιότητα των θαλασσιών υδάτων που μέχρι σήμερα είναι κατά 100% κατάλληλα για κολύμβηση, η οποία επιβάλλεται να διαφυλαχθεί σαν βασικός παράγοντας έλξης.

Οι κυριότεροι κίνδυνοι υποβάθμισης του τοπίου των νησιών του Νοτίου Αιγαίου προέρχονται από:

- Την επέκταση των οικιστικών κέντρων τόσο σε ορεινές περιοχές όσο και κυρίως στην παράκτια ζώνη.
- Την κατασκευή τουριστικών αναδομών και υποδομών κυρίως κατά μήκος της ακτογραμμής.
- Την πρόκληση πυρκαγιών και την καταστροφή δασικών και άλλων εκτάσεων.
- Τις εκτεταμένες ή /και σημειακές εξορυκτικές δραστηριότητες.
- Την κατασκευή έργων υποδομής.
- Την ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών απορριμμάτων στα ρέματα, τις ακτές και αλλού.
- Την επέκταση των θαλασσιών οδών μεταφοράς πετρελαίου λόγω των κινδύνων ατυχήματος και δημιουργίας πετρελαιοκηλίδων από συχνές διαρροές ή απόρριψη παραγώγων πετρελαίου.

Ο οικιστικός πλούτος της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι εντυπωσιακός από πλευράς αισθητικής, ιστορικής και χωροταξικής αξίας.

Το κτιστό περιβάλλον κάθε νησιού παρουσιάζει ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό χαρακτήρα, επηρεασμένο τόσο από το ανάγλυφό του όσο και από την ιστορική του διαδρομή.

Μεταξύ των πολυάριθμων οικιστικών συνόλων ένας μεγάλος αριθμός έχει αξιολογηθεί ως σημαντικού ενδιαφέροντος και έχει υπαχθεί στο καθεστώς των διατηρητέων παραδοσιακών οικισμών.

Ειδικότερα από το σύνολο των 638 οικισμών (484 στις Κυκλάδες και 154 στα Δωδεκάνησα)

έχουν κηρυχθεί παραδοσιακοί οι 212 (165 στις Κυκλάδες και 47 στα Δωδεκάνησα) δηλαδή ποσοστό 30%.

Παρά την ύπαρξη τόσο σημαντικού οικιστικού πλούτου, λίγα έργα συντήρησης και ανάδειξης έχουν γίνει από την πολιτεία με αποτέλεσμα σημαντικές αλλοιώσεις των οικισμών να προκύπτουν είτε από δημόσια έργα ή από έργα υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Σημαντικές αδυναμίες θεσμικής προστασίας και οργάνωσης προκύπτουν από την έλλειψη πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού και κυρίως από την περιορισμένη δυνατότητα ελέγχου της εφαρμογής του. Έτσι και η ιδιωτική δόμηση σε πολλές περιπτώσεις αλλοιώνει αυθαίρετα το περιβάλλον.

Οι βασικές κατευθύνσεις και δεσμεύσεις που διέπουν τη γενική προσέγγιση της χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας καθορίζονται στο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που ισχύει σύμφωνα με την Απόφαση του ΥΠΕΧΩΔΕ 25290/25-6-2003 (ΦΕΚ 1487Β / 10-10-2003) και την εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την προστασία και τη διαχείριση της Φύσης και της Βιοποικιλότητας 2007-2013, το οποίο περιγράφεται στο ΕΠΠΕΡΑΑ, καλύπτοντας τις απαιτούμενες παρεμβάσεις στις θεσμοθετημένες και υπό θεσμοθέτηση προστατευόμενες περιοχές της Περιφέρειας.

Στο πλαίσιο αυτό προσδιορίζονται, με προοπτική 15ετίας, βασικές προτεραιότητες και στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας, τόσο κατά τομέα όσο και στο χώρο. Προβλέπονται επίσης οι απαιτούμενες ενέργειες, ρυθμίσεις και παρεμβάσεις για την εφαρμογή του Χωροταξικού Σχεδίου καθώς και οι μηχανισμοί παρακολούθησης.

Η περιοχή του Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται γενικά από μικρό βαθμό ρύπανσης και χαμηλά επίπεδα ρύπων λόγω της απουσίας μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, της χαμηλής εντατικοποίησης της γεωργίας και της κτηνοτροφίας καθώς και της μικρής σχετικά κυκλοφορίας οχημάτων κατά το μεγαλύτερο τμήμα του έτους. Η επιβάρυνση στο περιβάλλον είναι μεγαλύτερη κατά τους θερινούς μήνες από την αυξημένη τουριστική κίνηση.

Οι κυριότερες πηγές ρύπανσης αφορούν:

- Στους οικισμούς και τις παρακείμενες τουριστικές εγκαταστάσεις (υγρά απόβλητα, κακή διαχείριση απορριμμάτων, ηχορύπανση).
- Στις υποδομές μεταφορών υπερτοπικής εμβέλειας, αεροδρόμια και λιμάνια (ρύποι, θόρυβος, εκπομπές αερίων).
- Στις συμβατικές μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (αέριοι ρύποι, ρύποι πετρελαίου, θόρυβος).
- Σε μεμονωμένες παραγωγικές μεταποιητικές και εξορυκτικές μονάδες.

Οι Μονάδες Επεξεργασίας Λυμάτων που λειτουργούν στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καλύπτουν το 84% των αναγκών σύμφωνα με τις Κοινοτικές Οδηγίες.

Η διαχείριση των απορριμμάτων (αστικών αποβλήτων-σκουπιδιών) και η μέθοδος διάθεσής τους αποτελεί ένα βασικό ελλειμματικό χαρακτηριστικό που γίνεται περισσότερο αντιληπτό στις περιοχές και τις εποχές μεγάλης συγκέντρωσης τουριστών.

Ο Περιφερειακός σχεδιασμός της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου προβλέπει την αντιμετώπιση:

Αστικά Στερεά Απόβλητα (ΑΣΑ)

- Σχετικά με τα **βιοαποδομήσιμα** (ΒΑΑ) ΑΣΑ:

Ποσοτικοποίηση στόχων για την επεξεργασία των ΒΑΑ στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου			
Έτη	ΒΑΑ Νοτίου Αιγαίου, τν	Στόχος (ΒΑΑ προς επεξεργασία),τν	ΒΑΑ που μπορούν να οδηγούνται προς Ταφή στο Νότιο Αιγαίο, τν
2010	70.525	25.500	45.000
2013	74.233	45.000	30.000
2020	83.561	65.000	18.600

Η Περιφέρεια Νότιου Αιγαίου, εξαιτίας της πολύ μικρής συνεισφοράς στο σύνολο των (εθνικών) στόχων και κυρίως εξαιτίας της μεγάλης γεωγραφικής διασποράς που παρατηρείται στην παραγωγή των Α.Σ.Α **λειτουργεί μόνο υποστηρικτικά και μόνο κατά το τελευταίο έτος των στόχων (2020)**. Υπολογίζεται η κατασκευή 3 μονάδων επεξεργασίας, στα νησιά Σύρο, Σαντορίνη και Ρόδο.

Ο στόχος αυτός της επεξεργασίας 65.000 τόνων ΒΑΑ στην Περιφέρεια Νότιου Αιγαίου το 2020 είναι ο **ελάχιστος στόχος**, με την επίτευξη του οποίου η Ελλάδα ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις της κοινοτικής οδηγίας 99/31/ΕΚ. Η χρονική αυτή κλιμάκωση του τονάζ της εκτροπής και της γεωγραφικής κατανομής των απαιτούμενων έργων, αποτελούν τις ελάχιστες δεσμεύσεις που η Ελλάδα αναλαμβάνει έναντι της ΕΕ. Οι ελάχιστες δεσμεύσεις έναντι της ΕΕ δεν περιορίζουν την Περιφέρεια Νότιου Αιγαίου μετά τις απαιτούμενες μελέτες και άδειες να προχωρήσει ταχύτερα ή/ και σε μεγαλύτερα τονάζ εκτροπής. Η ταχύτερη υλοποίηση των έργων εκτροπής διευκολύνει την επίτευξη των εθνικών στόχων και θα έχει άμεσα περιβαλλοντικά αποτελέσματα.

- Σχετικά με τα υλικά συσκευασίας

Δεν έχει γίνει κατανομή του στόχου από Εθνικό επίπεδο σε Περιφερειακά.

Με τις ίδιες παραδοχές που έγιναν για το βιοαποδομήσιμο τμήμα των ΑΣΑ το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου στο συνολικό Εθνικό προκύπτει **2,30%**.

Μη επικίνδυνα βιομηχανικά απόβλητα

Σχετικά με τα **μη επικίνδυνα βιομηχανικά απόβλητα** δεν υπάρχουν ποσοτικοί στόχοι ούτε σε εθνικό επίπεδο, ισχύουν όμως οι γενικές κατευθύνσεις ως προς τη διαχείρισή τους, κυρίως με συμμετοχή σε συλλογικά συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης ή με την ίδρυση συστημάτων ατομικής εναλλακτικής διαχείρισης.

Επικίνδυνα απόβλητα

Για τα επικίνδυνα απόβλητα θα εφαρμόζεται ο Εθνικός Σχεδιασμός για τα Επικίνδυνα Απόβλητα και οι ειδικότερες προδιαγραφές.

Για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχουν προβλεφθεί 16 διαχειριστικές ενότητες για το Νομό Δωδεκανήσου και 22 διαχειριστικές ενότητες για το Νομό Κυκλάδων. Για τις διαχειριστικές ενότητες Χάλκης, Ψερίμου, Κάσου, Κουφονησίου, Σχοινούσας, Δονούσας, Ηρακλείας, έχει επιλεγεί η κατασκευή ΣΜΑ για τη μεταφορά των απορριμμάτων από Χάλκη σε Ρόδο, από Ψέριμο σε Κάλυμνο, από Κάσο σε Κάρπαθο και από Κουφονήσι, Σχοινούσα, Δονούσα, Ηρακλεία σε Νάξο, ενώ για τις υπόλοιπες προβλέπεται η κατασκευή ΧΥΤΑ.

Η συνεχής προσπάθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης για τη σταδιακή εξάλειψη των χώρων ανεξέλεγκτης απόρριψης σκουπιδιών (Χ.Α.Δ.Α.), έχει σαν αποτέλεσμα τη συνεχή μείωση του αριθμού τους (περίπου 150 το 1999). Παράλληλα λειτουργούν περισσότεροι από 30 χώροι ελεγχόμενης διάθεσης (ΧΕΔΑ) σε διάφορα νησιά.

Από σχετικές μελέτες του Υπουργείου Γεωργίας έχουν υπολογισθεί ότι οι συνολικές ανάγκες σε νερό της Περιφέρειας είναι 68,75 εκ. κυβικά μέτρα ανά έτος (12μηνη χρήση). Επιπρόσθετες ανάγκες της Περιφέρειας για ύδρευση (τουρισμός, βιομηχανική χρήση, οικοδομική δραστηριότητα, κλπ.) ανεβάζουν την κατανάλωση στο διπλάσιο (περίπου 130 εκατ. κμ/έτος).

Οι προαναφερόμενες ανάγκες, (που σταδιακά αναμένεται να υπερδιπλασιασθούν μέχρι το 2010), καλύπτονται σήμερα εν μέρει από τις εξής πηγές:

- Γεωτρήσεις εκμετάλλευσης του υπόγειου δυναμικού.
- Πηγές αποστράγγισης των υπογείων υδροφορέων.
- Λιμνοδεξαμενές και φράγματα.
- Εγκαταστάσεις αφαλάτωσης.
- Μεταφορά νερού με υδροφόρες.
- Αποθήκευση νερού σε ιδιωτικές βροχοδεξαμενές.

Η ελλειμματικότητα σε υδατικούς πόρους, που παρουσιάζει η πλειονότητα των νησιών, καθιστά αδύνατη την κάλυψη των υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών μόνο από γεωτρήσεις ή/και χρήση των πηγών αποστράγγισης των υπογείων υδροφορέων. Η εντατική εκμετάλλευση του υπογείου δυναμικού άλλωστε συνοδεύεται από σοβαρούς κινδύνους υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων, ένα φαινόμενο συχνά μη αντιστρεπτό. Αρνητικές επιπτώσεις στην επάρκεια κυρίως της ύδρευσης των οικισμών έχουν οι απώλειες από τα πεπαλαιωμένα δίκτυα ύδρευσης, σημαντικό μέρος των οποίων ανακατασκευάζεται ή ανακαινίζεται στα πλαίσια των περιφερειακών προγραμμάτων.

Πολιτισμός: Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από τη μοναδικότητα και την ποικιλότητα των πολιτιστικών πόρων, η οποία οφείλεται στη συνεχή κατοίκηση του χώρου από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα.

- Όπως είναι ευνόητο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον συγκεντρώνουν τα δείγματα του κυκλαδικού πολιτισμού καθώς και της μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής της Δωδεκανήσου. Το πολιτισμικό δυναμικό του Νοτίου Αιγαίου συνθέτουν:
- αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία εθνικής και διεθνούς εμβέλειας
- οχυρωματικές κατασκευές (κάστρα κλπ)
- θρησκευτικά μνημεία (ναοί, μοναστήρια, εξωκλήσια)
- αξιόλογα οικιστικά σύνολα και παραδοσιακοί οικισμοί
- μεμονωμένα κτίρια και σύνολα αστικής αρχιτεκτονικής
- βιομηχανικά κτίρια και σύνολα
- ιστορικοί τόποι
- μουσειακοί χώροι

Ο βαθμός διατήρησης, προστασίας, αναγνωρισιμότητας και επισκεψιμότητας των επιμέρους στοιχείων και συνόλων ποικίλλει, κυρίως λόγω των οργανωτικών και οικονομικών αδυναμιών της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας των αρμοδίων υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού.

Η πολιτιστική αυτή κληρονομιά σε συνδυασμό με τις ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, αποτελεί το δεύτερο σημαντικό πόλο έλξης της τουριστικής κίνησης μετά το φυσικό και το σύγχρονο δομημένο περιβάλλον των νησιών της Περιφέρειας.

Σε ό,τι αφορά τη σύγχρονη υποδομή στον τομέα του πολιτισμού, διαπιστώνεται σημαντική διαφοροποίηση στο πλήθος των σχετικών μονάδων, στο εύρος των επιλογών, στη χρονική περίοδο που πραγματοποιούνται διάφορες εκδηλώσεις καθώς και προφανής συγκέντρωση των σχετικών δραστηριοτήτων στα αστικά κέντρα και τους τουριστικούς πόλους έλξης.

Είναι πάντως χαρακτηριστική, της δυναμικής που υπάρχει, η λειτουργία, στο σύνολο της Περιφέρειας, 69 Μουσείων και Λαογραφικών Κέντρων, άνω των 120 Πολιτιστικών και Πνευματικών Κέντρων, 20 κινηματογράφων, 14 θεάτρων και 78 βιβλιοθηκών.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Περιβάλλον και αειφορική διαχείριση: Το σύνολο των νησιών ανήκουν στην κλιματολογική ζώνη του Αιγαίου, με μικρές διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της Περιφέρειας, με τη Λήμνο να παρουσιάζει τις λιγότερες βροχοπτώσεις και τη χαμηλότερη μέση θερμοκρασία, ενώ η Σάμος και η Ικαρία έχουν περισσότερες βροχοπτώσεις και υψηλότερη μέση θερμοκρασία (ενδεικτικά από 460 mm έως 720 mm και μέση θερμοκρασία από 15 έως 19οC).

Όσον αφορά στα οικοσυστήματα, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, ως μεσογειακά οικοσυστήματα, έχουν να επιδείξουν ένα πολύπλοκο μωσαϊκό οικοσυστημικών τύπων σε πολύ περιορισμένη έκταση, που αποτελούν όμως ένα σύνολο από χερσαία και υδατικά οικοσυστήματα, πλούσιο σε ενδημικά και σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας. Όμως, εξ αιτίας του μικρού μεγέθους τους συγκριτικά με την ηπειρωτική χώρα, τα νησιωτικά οικοσυστήματα είναι εύθραυστα και ασταθή, γεγονός που σημαίνει ότι οι εξωτερικές πιέσεις (π.χ. από οικονομικές δραστηριότητες, από επέκταση της ζώνης κατοικίας, από αλλαγές στις χρήσεις

γης), μπορεί να οδηγήσουν στη μεταβολή ενός βιότοπου ή στην εξαφάνιση ενός είδους. Στα περισσότερα νησιά συναντάται πλήθος οικοσυστημάτων. Τα φυσικά οικοσυστήματα είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό δάση αείφυλλων σκληρόφυλλων (μακία βλάστηση) ή φρυγανικά οικοσυστήματα. Σε μικρότερο ποσοστό, συναντώνται πευκοδάση, παραποτάμια συστήματα αλλά και ιδιαίτεροι σχηματισμοί όπως το δάσος Αριάς στην Ικαρία. Ένα άλλο μεγάλο ποσοστό των χερσαίων οικοσυστημάτων είναι αγροτικά, με καλλιέργειες όπως τα σιτηρά ή οι ελιές και τα αμπέλια και αρκετά μεγάλες εκτάσεις χρησιμοποιούνται ως βοσκότοποι.

Όσον αφορά στα υδατικά οικοσυστήματα, σύμφωνα με τον κατάλογο που έχει εκδώσει το ΕΚΒΥ, στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου έχουν αναγνωρισθεί ως υδροβιότοποι 22 περιοχές, οι οποίες περιλαμβάνουν την εκβολή ποταμών, αλυκές, έλη και λιμνοθάλασσες. Στις περιοχές αυτές έχει καταγραφεί αξιόλογη χλωρίδα και πανίδα. Κάποιες από αυτές περιλαμβάνονται επίσης στις ζώνες NATURA και στο CORINE.

Από τις παραπάνω περιοχές, μόνο όσες αποτελούν καταφύγιο θηραμάτων διέπονται σήμερα από κάποιο καθεστώς προστασίας και διαχείρισης. Στις υπόλοιπες περιοχές δεν έχουν εκπονηθεί σχέδια διαχείρισης, έτσι ώστε να ενεργοποιηθεί το νομικό πλαίσιο προστασίας τους, αλλά ούτε έχουν γίνει δράσεις ανάδειξής τους σε πόλους έλξης οικότουρισμού. Αντίθετα, υφίστανται πιέσεις κυρίως από τη δόμηση, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται τόσο η οικολογική, όσο και η αισθητική αξία τους.

Ο γεωλογικός πλούτος του Αιγαίου είναι ιδιαίτερα σημαντικός, τόσο σε απόλυτους αριθμούς (58 γεωλογικά μνημεία συνολικά στα νησιά του Βορείου Αιγαίου), όσο και στην ποιότητα των ευρημάτων και των μνημείων. Σε αυτά περιλαμβάνονται τόσο μνημεία ευρύτερου γεωλογικού ενδιαφέροντος (ηφαίστεια, γεωλογικές διαμορφώσεις), όσο και μνημεία παλαιο-αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος, όπως είναι τα απολιθώματα φυτών και ζώων και πολλά λατομεία διαφόρων ιστορικών εποχών και πετρωμάτων. Από αυτά, το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου είναι το πλέον αξιοποιημένο γεωλογικό μνημείο. Η ίδρυση του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Σιγρίου έδωσε μεγάλη ώθηση στα έργα ανασκαφής και ανάδειξης των απολιθωμάτων, ενώ ταυτόχρονα επέτρεψε την ολοκληρωμένη παρουσίαση της γεωλογικής ιστορίας της περιοχής και των οικοσυστημάτων της. Επιπλέον, το Μουσείο έγινε πόλος έλξης με την οργάνωση συνεδρίων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και οργανωμένων επισκέψεων και αποτελεί παράδειγμα για την σύνδεση της τουριστικής δραστηριότητας με την τοπική οικονομία.

Τα αγροτικά τοπία είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ φυσικού περιβάλλοντος και διαχειριστικών αγροτικών συστημάτων. Η μακριά ιστορική πορεία αυτής της αλληλεπίδρασης στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου, έχει δημιουργήσει μια σειρά από ημι-φυσικά τοπία, τα οποία αν και δεν διακρίνονται για την παραγωγική τους αξία (εξαιτίας των περιορισμένων φυσικών πόρων), εντούτοις χαρακτηρίζονται από μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία και αποτελούν έναν αυτοτελή τουριστικό πόρο, με υψηλές δυνατότητες μελλοντικής αξιοποίησης. Τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τοπίου μπορούν να διαχωριστούν σε πέντε κατηγορίες: τις αναβαθμίδες, τις περιφράξεις, τα μονοπάτια, τις αγροτικές κατασκευές, (αποθήκες, οικήματα, στάνες, αλώνια, λιχνιστήρια, πατητήρια, ανεμόμυλοι, υδρόμυλοι, πηγάδια, στέρες) και στις υπόλοιπες κατασκευές της υπαίθρου.

Όσον αφορά στο υδατικό δυναμικό, έναν από τους σπουδαιότερους φυσικούς πόρους, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία ανά νησί αποτυπώνονται ως εξής:

Στη Λέσβο το υδρογραφικό δίκτυο παρουσιάζει μεγάλη πυκνότητα και η μορφή του έχει δενδριτική ανάπτυξη, που οφείλεται στις έντονες υψομετρικές διαβαθμίσεις του νησιού.

- Αξιόλογο υδατικό δυναμικό εμφανίζεται στις χαμηλές περιοχές του κόλπου Καλλονής, όπου αναπτύσσεται πλούσιος υδροφορέας. Λόγω όμως της εντατικής άντλησης είναι μεγάλος ο κίνδυνος υφαλμύρωσης της παράκτιας ζώνης.
- Σημαντικό επίσης είναι το υδάτινο δυναμικό στο ΝΑ τμήμα του νησιού (στις προσχωσιγενείς αποθέσεις και στα καρστικοποιημένα ασβεστολιθικά πετρώματα). Ικανοποιητικές υδρογεωλογικές συνθήκες εμφανίζονται στο ΝΔ και ΒΑ τμήμα.
- Εκδηλώσεις πηγαίων υδάτων εντοπίζονται στις ορεινές περιοχές και απαντάται μεγάλος αριθμός σημαντικών πηγών και γεωτρήσεων, που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών.

- Υπάρχουν επίσης και αρκετές ιαματικές θερμοπηγές, οι πιο γνωστές από τις οποίες είναι της Θερμής, του κόλπου της Γέρας, του Πολιχνίτου, του Λισβορίου και της Εφταλούς.

Στη Λήμνο δεν υπάρχουν επιφανειακά νερά, λόγω του ήπιου ανάγλυφου, της υδατοστεγανούς διάπλωσης των στρωμάτων και των πτωχών βροχοπτώσεων. Τα υπόγεια ύδατα αποτελούν τον μοναδικό υδάτινο πόρο. Οι φρεάτιοι υδροφόροι ορίζοντες έχουν ένα μέσο βάθος 5-10 μ. και αντλούνται με την βοήθεια πολυάριθμων φρεάτων και γεωτρήσεων. Πάντως φαίνεται ότι έχει εξαντληθεί το υπάρχον υδατικό δυναμικό και υπάρχει έλλειψη υδατικών πόρων. Έχουν εντοπισθεί κάποιοι βαθείς υδροφόροι ορίζοντες που θα μπορούσαν να εκμεταλλευθούν αλλά απαιτείται διερεύνηση, του όλου θέματος.

Στον Άγιο Ευστράτιο η παρουσία στεγανού υπόβαθρου κάτω από ένα συνεχή μικρού πάχους υδροπερατό σχηματισμό δεν ευνοεί τη δημιουργία πλούσιου και συνεχούς υδροφόρου ορίζοντα, ούτε πηγών ικανής παροχής. Οι λίγες πηγές στο νησί είναι διάσπαρτες και έχουν πολύ μικρή και όχι συνεχή παροχή.

Στη Χίο δεν συναντώνται αξιόλογοι υδάτινοι πόροι και λείπουν εντελώς τα επιφανειακά νερά, παρά το ότι το μέσο ύψος βροχής είναι ικανοποιητικό.

Οι υδάτινοι πόροι περιορίζονται κυρίως σε υπόγεια νερά στις πεδινές περιοχές και σε μικρές πηγές φυσικής ροής. Η εκμετάλλευση των υπογείων νερών γίνεται με κοινά ή αρτεσιανά φρέατα, τόσο για άρδευση όσο και για ύδρευση. Η ποσότητά τους είναι ανεπαρκής για την κάλυψη των αναγκών και σε αρκετές περιοχές είναι κακής ποιότητας (υψηλής σκληρότητας και στα χαμηλά υψόμετρα με αυξημένα χλωριούχα άλατα).

Στην περιοχή Αγιασμάτων υπάρχει χλωρονατριούχος πηγή που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για υδροθεραπευτικούς σκοπούς.

Στις Οινούσσες οι γεωλογικές συνθήκες είναι δυσμενείς και δεν επιτρέπουν τη δημιουργία αξιόλογου υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες του νησιού σε νερό. Υπάρχουν μερικά αβαθή φρέατα για την κάλυψη περιορισμένων αναγκών.

Τα Ψαρά είναι άνυδρο νησί και υπάρχουν κάποια ιδιωτικά πηγάδια για περιορισμένη άντληση.

Η Σάμος διαθέτει πολύπλοκο υδρογραφικό δίκτυο, που είναι αποτέλεσμα της πετρολογικής της σύστασης και ευνοεί την ανάπτυξη επιφανειακού αποστραγγιστικού δικτύου. Οι δυνατότητες όμως ανάπτυξης αξιόλογων υπόγειων υδροφόρων οριζόντων είναι μάλλον περιορισμένες. Στους προσχωματικούς σχηματισμούς υπάρχουν αρκετοί φρεάτιοι υδροφόροι ορίζοντες, οι οποίοι διαθέτουν νερό καλής ποιότητας και εκφορτίζονται με πηγές και γεωτρήσεις. Σε διάφορες περιοχές του νησιού (Μάννα, Τσακαλάκη, Παλιόμυλοι, Φλέβες) εμφανίζονται αναβλύσεις πηγαίων υδάτων με κυμαινόμενη παροχή και τοπικό ενδιαφέρον. Σε ορισμένες περιοχές παρατηρείται υφαλμύρωση του υδροφόρου ορίζοντα, λόγω ανάμιξης με θαλασσινό νερό (Μεσόκαμπος, Ηραίο, κ.α.).

Η Ικαρία δέχεται σημαντικές βροχοπτώσεις, οι οποίες κατεισδύουν και συγκρατούνται από αδιαπέρατους σχηματισμούς. Οι υδροφόροι ορίζοντες είναι σε ποικίλα βάθη. Παρά το ότι οι ποσότητες του συγκρατούμενου νερού είναι αρκετές, παρατηρείται έλλειψη νερού σε περιόδους αιχμής, λόγω έλλειψης δικτύου συλλογής των νερών των πηγών.

Οι Φούρνοι δέχονται σημαντικές βροχοπτώσεις οι οποίες κατεισδύουν και συγκρατούνται από αδιαπέραστους σχηματισμούς. Ένας αξιόλογος υπόγειος υδροφόρος ορίζοντας αναπτύσσεται στο μεγαλύτερο νησί των Φούρνων, καθώς και κάποια επιφανειακά νερά σε χείμαρρο.

Για την κάλυψη των αναγκών σε νερό, κατά τις προηγούμενες και κατά την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο, (1989 – 2006) δημιουργήθηκε ένας σημαντικός αριθμός υποδομών αξιοποίησης επιφανειακών υδάτων (φράγματα και λιμνοδεξαμενές), οι οποίες όμως, αφ' ενός δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς στο σύνολό τους για την αποτελεσματική και ορθολογική χρήση του συγκεκριμένου φυσικού πόρου, αφ' ετέρου, με δεδομένες τις ανάγκες, δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκείς.

Όσον αφορά στις βασικότερες υποδομές για την προστασία ή/και βελτίωση του περιβάλλοντος, αυτές αναφέρονται κυρίως στη βελτίωση ή/και επέκταση των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης, καθώς και στη βελτίωση ή/και δημιουργία εγκαταστάσεων διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στα δίκτυα αποχέτευσης προβλέπεται ότι με τις παρεμβάσεις της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 θα καλυφθεί ένα μεγάλο μέρος των οικισμών με περισσότερους από 2.000 κατοίκους, όμως ακόμη υπάρχουν ανάγκες για επιπλέον έργα. Όσον αφορά τα έργα σε ΕΕΛ, έχουν ενταχθεί στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου και σε άλλα Προγράμματα σημαντικά έργα, φθάνοντας στις 12 λειτουργούσες Μονάδες, που εκτιμάται ότι θα καλύψουν σημαντικό μέρος των αναγκών των οικισμών, όμως υπάρχουν επιπλέον ανάγκες που αφορούν τόσο στην ολοκλήρωση των ενταγμένων στο Γ΄ ΚΠΣ έργων, όσο και ανάγκες σε άλλους οικισμούς. Σε γενικές γραμμές οι ανάγκες σε δίκτυα αποχέτευσης και ΕΕΛ αναφέρονται σε οικισμούς Γ προτεραιότητας, σύμφωνα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ.

Από την πλευρά της κάλυψης των αναγκών σε υποδομές υδρευτικού δικτύου, στο τέλος της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου, θα καλύπτεται το 96% του σημερινού πληθυσμού, όμως η ποιότητα του δικτύου και τα ζητήματα απωλειών υδάτων εξαιτίας της παλαιότητας των δικτύων, δημιουργούν πρόσθετες ανάγκες αντίστοιχων παρεμβάσεων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Ένα σημαντικό μέρος κάλυψης των αναγκών διαχείρισης στερεών αστικών απορριμμάτων, επιτυγχάνεται με τις παρεμβάσεις του Ταμείου Συνοχής κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, με κατασκευή τεσσάρων ΧΥΤΑ (1 Μυτιλήνης, 1 Λήμνου και 2 Σάμου), χωρίς να καλύπτονται αποτελεσματικά οι ανάγκες διαχείρισης απορριμμάτων, σύμφωνα με τις «δεσμεύσεις» του αντίστοιχου θεσμικού πλαισίου. Η πρόσφατη ένταξη έργου ΧΥΤΑ Χίου στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου και ενός μικρού ΧΥΤΑ στους Φούρνους, στο πλαίσιο του ΕΠΠΕΡ, εκτιμάται ότι θα καλύψει τις ανάγκες των νησιών Χίου και Φούρνων. Παρόλα αυτά η μη κάλυψη των αναγκών σε δράσεις διαχείρισης ειδικών αποβλήτων και η δημιουργία συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης αποβλήτων αποτελούν ζητήματα στην παρούσα προγραμματική περίοδο που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν επαρκώς.

Παράλληλα, όσον αφορά στην αποκατάσταση των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων, (ΧΑΔΑ), από τους 82, σύμφωνα με το περιφερειακό σχεδιασμό, αποκαθίστανται πέντε (5) στο πλαίσιο του Ε.Π. Βορείου Αιγαίου 2000-2006 και τρεις στο πλαίσιο του Ταμείου Συνοχής 2000-2006, ενώ υπάρχει προγραμματισμός για αντιμετώπιση του εν λόγω θέματος / υποχρέωσης και με την διάθεση πιστώσεων από άλλες χρηματοδοτικές πηγές (ΘΗΣΕΑΣ). Ως εκ τούτου είναι εμφανής η ανάγκη κάλυψης των αναγκών αποκατάστασης κατά τη νέα προγραμματική περίοδο.

Η ικανοποίηση των προαναφερομένων αναγκών αντιμετωπίζεται με συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις και σαφές χρονοδιάγραμμα, μέσα από την αναθεώρηση του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Διαχείρισης Απορριμμάτων για το σύνολο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου:

Πολύ συνοπτικά, η στρατηγική της Περιφέρειας για την ολοκληρωμένη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, ενσωματώνει στο Εγκεκριμένο Περιφερειακό Σχέδιο για τα Απορρίμματα και κατ' επέκταση στους υπάρχοντες Νομαρχιακούς Σχεδιασμούς, λύσεις και προτάσεις για:

Μείωση των αποβλήτων που οδηγούνται σε ταφή

Ανακύκλωση – επαναχρησιμοποίηση

Εκτροπή από ταφή – επεξεργασία

Βιώσιμη διαχείριση των ΧΥΤΑ

Διοικητικές δομές για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων

Ενίσχυση των Φορέων Διαχείρισης αποβλήτων και

Ιεράρχηση δράσεων διαχείρισης αποβλήτων

Η κάθε λύση – πρόταση στο πλαίσιο του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Διαχείρισης Απορριμμάτων για το σύνολο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει:

1. Η μείωση βιοαποδομήσιμων αποβλήτων, έχει στόχο να μειωθούν δραστικά οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε όλο το φάσμα διαχείρισης αποβλήτων. Επίσης στοχεύει στο να μειωθεί το κόστος λειτουργίας των ΧΥΤΑ και να παραταθεί έτσι η διάρκεια ζωής τους.

2. Με την ανακύκλωση – επαναχρησιμοποίηση, επιδιώκεται να γίνει διαλογή του οργανικού κλάσματος των βιοαπαδομήσιμων υλικών στην πηγή. Μετά τη συλλογή, την επεξεργασία με διάφορες μορφές, μπορεί να απορροφηθεί το παραγόμενο κόμποστ σε διάφορες χρήσεις. Για τα υλικά συσκευασιών που μπορούν εύκολα να ανακυκλωθούν, θα πρέπει να οργανωθεί πρόγραμμα διαλογής στην πηγή, σε τοπικά επίπεδα, με κατάληξη σε επαναχρησιμοποίηση των υλικών.
3. Εκτροπή από ταφή – επεξεργασία. Στον Περιφερειακό Σχεδιασμό, δεν προβλέπεται στο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των ελάχιστων έργων, μονάδα επεξεργασίας για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, αφού οι στόχοι, επιτυγχάνονται σε Εθνικό επίπεδο, με δημιουργία μονάδων επεξεργασίας σε άλλες Περιφέρειες που παράγουν πολύ μεγαλύτερες ποσότητες αποβλήτων. Κρίνεται όμως σκόπιμο, μετά την υλοποίηση των έργων Υγειονομικής Ταφής που δρομολογήθηκαν και μετά την αποτελεσματική λειτουργία τους, να προχωρήσει η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου και στη δρομολόγηση και ωρίμανση των έργων επεξεργασίας βιοαποδομήσιμων στερεών αποβλήτων, ύστερα από εκπόνηση αντίστοιχης οικονομοτεχνικής μελέτης.
4. Βιώσιμη διαχείριση των ΧΥΤΑ. Η δημιουργία ΧΥΤΑ είναι το πρώτο και απαραίτητο βήμα σε κάθε σύστημα που επιδιώκει να συνεισφέρει θετικά στην περιβαλλοντικά ασφαλή διάθεση των αποβλήτων. Ο περιορισμός της ταφής βιοαποδομήσιμων αποβλήτων, έχει σημαντικές θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Έτσι το σύνολο των ΧΥΤΑ που θα λειτουργήσουν απ' εδώ και στο εξής στην Περιφέρεια, δεν επιτρέπεται να δέχονται μη επεξεργάσιμα απόβλητα. Γι' αυτό είναι ανάγκη, με ευθύνη των Φορέων Διαχείρισης, να επικαιροποιηθούν οι ήδη εγκεκριμένοι Περιβαλλοντικοί Όροι των ΧΥΤΑ που πρόκειται να κατασκευαστούν.
5. Διοικητικές δομές διαχείρισης στερεών αποβλήτων. Ο ρόλος της Περιφέρειας, όπως άλλωστε και των Νομαρχιών, προβλέπεται να είναι ενισχυτικός και υποστηρικτικός στους ΟΤΑ και τους Φορείς Διαχείρισης των αποβλήτων. Περιφέρεια και Νομαρχίες θα παρέχουν τεχνική και πρακτική βοήθεια στους υπάρχοντες και υπό σύσταση Φορείς Διαχείρισης. Στα πλαίσια αυτά, θα εξετασθεί η ίδρυση Γραφείου Αποβλήτων στη Δι.ΠΕ.ΧΩ Αιγαίου.
6. Ιεράρχηση δράσεων διαχείρισης στερεών αποβλήτων. Η ιεράρχηση στηρίζεται στην Εθνική Στρατηγική και δίνει άμεση προτεραιότητα στην αποκατάσταση όλων των ΧΑΔΑ, καθώς και στην υλοποίηση όλων των ΧΥΤΑ στο σύνολο της Περιφέρειας. Επίσης θα πρέπει να βελτιωθεί άμεσα και να αναβαθμιστεί το δίκτυο συλλογής – μεταφοράς απορριμμάτων.

Πολιτισμός: Το πολιτιστικό περιβάλλον της Περιφέρειας είναι ιδιαίτερα πλούσιο, με μνημεία παγκόσμιας ακτινοβολίας (Σάμος, Λήμνος, Χίος) αρχαία αλλά και νεότερα. Τα μνημεία που έχουν υπαχθεί σε κάποιο από τα υφιστάμενα καθεστώτα προστασίας, με βάση τη νομοθεσία του Υπουργείου Πολιτισμού, ως εθνικής εμβέλειας πολιτιστικοί πόροι, όπως είναι το Ηραίο, το Ευπαλίνειο Όρυγμα και η Πολίχνη, αριθμούν ως εξής:

- 12 Αρχαιολογικοί χώροι (5 στη Λέσβο, 2 στη Λήμνο, 2 στη Σάμο και 3 στην Ικαρία)
- 9 Βυζαντινά μνημεία (3 στη Λέσβο, 1 στη Λήμνο και 5 στη Χίο)
- 12 Νεότερα μνημεία (7 στη Λέσβο και 5 στη Χίο)
- 14 Μουσεία και συλλογές (5 στη Λέσβο, 1 στη Λήμνο, 4 στη Χίο, 2 στη Σάμο και 2 στην Ικαρία)

Πέραν αυτών υπάρχουν πολλά, γύρω στα 53, μικρότερης εμβέλειας μνημεία, τα οποία όμως έχουν χαρακτηριστεί με ΦΕΚ και ανήκουν κυρίως στις κατηγορίες των βυζαντινών και των νεότερων μνημείων (πχ. εκκλησίες, κτίρια, βρύσες, μύλοι κα).

Ο οικιστικός πλούτος του Βορείου Αιγαίου είναι επίσης μεγάλος. Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα πόλεων είναι βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Περιφέρειας έχουν κηρυχθεί από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και παρουσιάζουν εξαιρετική ποικιλία ως προς το μέγεθος, το χαρακτήρα και τη σχετική θέση στο οικιστικό δίκτυο. Το κάθε νησί παρουσιάζει ιδιαίτερο χαρακτήρα, επηρεασμένο τόσο από το ανάγλυφό του, όσο και από την ιστορική του

διαδρομή. Έτσι στη Χίο υπάρχει ο εγκαταλειμμένος οικισμός του Ανάβατου και ο δυναμικός οικισμός του Κάμπου. Μεταξύ όλων των οικιστικών συνόλων της Περιφέρειας, μεγάλος αριθμός έχει αξιολογηθεί ως σημαντικού ενδιαφέροντος και έχει υπαχθεί στο καθεστώς των διατηρητέων παραδοσιακών οικισμών. Συνολικά 37 οικισμοί είναι χαρακτηρισμένοι ως παραδοσιακοί, από τους οποίους οι 8 βρίσκονται στον Νομό Λέσβου, 2 στον Νομό Σάμου και οι υπόλοιποι 27 στον Νομό Χίου.

Όμως, παρά την ύπαρξη τόσο σημαντικού οικιστικού πλούτου που από μόνος του αποτελεί πόλο έλξης, ελάχιστα έργα συντήρησης και ανάδειξης των οικισμών έχουν γίνει μέχρι σήμερα, με αποτέλεσμα να υπάρχει αλλοίωση, είτε από νέα κτίσματα, είτε από επεμβάσεις σε υφιστάμενα κτίρια, είτε ακόμα από τα δίκτυα των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Η σχετικά πρόσφατη ενεργοποίηση του Υπουργείου Αιγαίου σε θέματα δόμησης (με τη νεοσυσταθείσα Δ/ση Περιβάλλοντος) με την έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων που περιλαμβάνει αυστηρότερους όρους, τόσο στα εντός οικισμού, όσο και στα εκτός οικισμού κτίσματα, στο χαρακτηρισμό και νέων οικισμών ως παραδοσιακών και στην δημιουργία μηχανισμών αρχιτεκτονικών ελέγχων ανά νομό και επαρχείο (ΣΧΟΠ), αναμένεται να αποδώσει αποτελέσματα μεσοπρόθεσμα. Όσον αφορά στις υποδομές σύγχρονου πολιτισμού, υπάρχει σημαντικός αριθμός από θεματικά μουσεία που εστιάζουν στην ιδιαίτερη παράδοση κάθε νησιού.

Τέλος, ένα σημαντικό μέρος του τοπικού πολιτισμού έχει να κάνει με τα ήθη και τα έθιμά του, αλλά και με τις επιδόσεις του στα γράμματα και τις τέχνες. Τα νησιά του Βορείου Αιγαίου έχουν να επιδείξουν πολλά ενδιαφέροντα δείγματα τέτοιου πολιτισμού, με γνωστότερα τη μουσική και τους χορούς. Λιγότερο γνωστές στο ευρύτερο κοινό –εκτός κάποιων εξαιρέσεων– είναι οι επιδόσεις των νησιών στη χειροτεχνία, στις εικαστικές τέχνες, στη λογοτεχνία και στην ποίηση.

Μέχρι σήμερα, η αξιοποίηση των στοιχείων αυτών, ιδιαίτερα μέσα από την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού για άτομα με ειδικά ενδιαφέροντα, είναι εξαιρετικά περιορισμένη, με εξαίρεση το Φεστιβάλ Καλομοίρη στη Σάμο. Η ύπαρξη μικρών πολιτιστικών κέντρων σε μεγάλο αριθμό χωριών, λειτουργεί κυρίως ως τόπος συσπείρωσης και ενημέρωσης / ψυχαγωγίας των μόνιμων κατοίκων και προετοιμασίας για τοπικού χαρακτήρα εκδηλώσεις και σχεδόν καθόλου με αναπτυξιακή προοπτική. Η έλλειψη μεγάλων υποδομών που θα υποστηρίξουν μεγάλα γεγονότα σύγχρονου πολιτισμού (χορός, θέατρο, κινηματογράφος, ζωγραφική, γλυπτική κλπ) είναι εμφανής στην Περιφέρεια.

2.1.4.4. Υγεία - Πρόνοια

Περιφέρεια Κρήτης: Στον τομέα των κοινωνικών υποδομών, επενδύσεις σε υποδομές υγείας έχουν υλοποιηθεί σε σημαντικό βαθμό, ενώ οι υποδομές πρόνοιας (παιδικοί σταθμοί, ειδικά σχολεία) εξακολουθούν να εμφανίζουν ελλείψεις. Ειδικότερα στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια Κρήτης βρίσκεται μεταξύ των 6 Περιφερειών της χώρας που δαπάνησαν τα μεγαλύτερα ποσοστά για την υγεία στο πλαίσιο του Β' και Γ' ΚΠΣ .

Η εμβέλεια των ήδη ανεπτυγμένων υπηρεσιών και υποδομών υγείας στην Κρήτη ξεπερνά τα όρια της Περιφέρειας και μπορεί να υποστηρίξει την ευρύτερη περιοχή του νησιώτικου χώρου του Αιγαίου, αποτελώντας ένα πεδίο διαπεριφερειακής συνεργασίας, με κατάλληλη υλική και άυλη δικτύωση. Η Κρήτη πρέπει να σημειωθεί ότι θεωρείται και ως ιδανική Περιφέρεια, για την εφαρμογή νέων τεχνολογιών όπως αυτή της τηλεϊατρικής καθώς συγκεντρώνει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για εφαρμογές της κατηγορίας αυτής, δηλαδή:

- Παροχή τεχνολογικής υποστήριξης από τα ερευνητικά ιδρύματα της Κρήτης και εμπειρία από διακρατικές συνεργασίες.
- Μεγάλη συγκέντρωση τουριστών που απαιτούν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.
- Ανάγκη για περαιτέρω περιορισμό των μετακινήσεων στα νοσοκομεία της Αθήνας λόγω των δυσκολιών που δημιουργεί ο νησιώτικος χαρακτήρας της.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια κατέχει την 4^η θέση στο σύνολο των 13 περιφερειών σε κλίνες ανά πληθυσμό και αριθμό δημοσίων νοσοκομείων και ιδιωτικών κλινικών ανά πληθυσμό, αλλά την 11^η θέση σε αριθμό ιατρών ανά 1.000 κατοίκους, γεγονός που επιβεβαιώνει τη δυσκολία εξασφάλισης ιατρικού προσωπικού σε

απομακρυσμένα νησιά, άνευ παροχής ειδικών κινήτρων.

Η διάρθρωση των υποδομών υγείας (διασπορά και επίπεδο) ανάλογα με το μέγεθος και τον εξυπηρετούμενο πληθυσμό ανά νησί, μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική με δεδομένη την συγκεκριμένη διάσπαση του νησιωτικού χώρου. Ο συνολικός αριθμός των μονάδων υγείας όλων των επιπέδων (5 νοσοκομεία, 11 κέντρα υγείας, 24 πολυδύναμα περιφερειακά ιατρεία και 32 περιφερειακά ιατρεία) είναι θεωρητικά επαρκής για το σύνολο των νησιών. Ο βαθμός όμως της παρεχόμενης κάλυψης και των υπηρεσιών περίθαλψης παραμένει χαμηλός κυρίως λόγω των ελλείψεων σε ανθρώπινο δυναμικό (γιατροί, ειδικότητες, νοσηλευτικό προσωπικό) άλλα και σε τεχνικό και λοιπό επιστημονικό εξοπλισμό των μονάδων, καθώς και λόγω των αδυναμιών του συστήματος επικοινωνιών και μεταφορών.

Υπενθυμίζεται επίσης ότι οι ανάγκες ιατρικής περίθαλψης και φροντίδας πολλαπλασιάζονται κατά την περίοδο αιχμής της τουριστικής δραστηριότητας από το μεγάλο αριθμό επισκεπτών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Οι δημόσιες υπηρεσίες υγείας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρέχονται από τις υπάρχουσες υποδομές των 5 Δημόσιων Νοσοκομείων και των 7 Κέντρων Υγείας, με τα Περιφερειακά τους ιατρεία.

Οι συνολικές κλίνες στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου φθάνουν τις 730 το έτος 2005, από τις οποίες οι 647 περίπου είναι δημόσιες.

Στην Περιφέρεια λειτουργούν πέντε (5) δημόσια νοσοκομεία, στα οποία αναφέρονται και οι δημόσιες κλίνες, καθώς και τρία (3) ιδιωτικά θεραπευτήρια / κλινικές, με 85 κλίνες.

Η εξυπηρέτηση του αστικού πληθυσμού της Περιφέρειας καλύπτεται από τις νοσοκομειακές μονάδες ακόμα και για την πρωτοβάθμια περίθαλψη, στα εξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων, ενώ ο πληθυσμός της υπαίθρου καλύπτεται για την πρωτοβάθμια περίθαλψη από τα Κέντρα Υγείας και τα περιφερειακά ιατρεία. Για τη δευτεροβάθμια περίθαλψη ο πληθυσμός της υπαίθρου καλύπτεται από τις νοσοκομειακές μονάδες της Περιφέρειας, ενώ δεν υπάρχει υποδομή τριτοβάθμιας περίθαλψης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Η εξέλιξη του αριθμού των γιατρών στην Περιφέρεια ακολουθεί ανοδική πορεία, αυξανόμενη κατά 28% κατά τα έτη 1997-2001. Αποτέλεσμα ήταν, το 2001 να αναλογούν 3,1 γιατροί ανά 1.000 κατοίκους, ενώ το 1994 το αντίστοιχο μέγεθος ανέρχονταν σε 2,17. Σε επίπεδο Χώρας, το έτος 2001 αναλογούν 4,4 γιατροί ανά 1.000 κατοίκους, διαφορά με την Περιφέρεια που υποδεικνύει το έλλειμμα κάλυψης των αναγκών παροχής ιατρικών υπηρεσιών στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου λειτουργούν επίσης, υποδομές για την φροντίδα και υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες όπως είναι τα ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ σε Λέσβο, Χίο και Σάμο και το Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Αγιάσου «ΘΕΟΜΗΤΩΡ» στη Λέσβο.

Το επίπεδο παροχής υπηρεσιών περίθαλψης / υγείας σε γενικές γραμμές παρουσιάζει ελλείψεις, κυρίως στα μικρά νησιά, σε συνδυασμό με τις ελλείψεις σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, ενώ και στις νοσοκομειακές μονάδες της Περιφέρειας παρατηρούνται ελλείψεις σε αριθμό ιατρικών ειδικοτήτων.

2.1.5. Η Χωρική διάσταση των Περιφερειακών ανισοτήτων

Στη Χωρική Ενότητα «Κρήτης - Νήσων Αιγαίου» συγκεντρώνεται το 9,9% του πληθυσμού της χώρας σε ένα σύνολο 986 δημοτικών διαμερισμάτων. Από αυτά, το 32,9% χαρακτηρίζονται ορεινά, το 29,6% ημιορεινά και 37,5% πεδινά. Παρά την αριθμητική υπεροχή των ορεινών και ημιορεινών διαμερισμάτων (65,5%) συγκεντρώνουν μόλις το 35,6% του συνολικού πληθυσμού της Χωρικής Ενότητας.

Η πλειοψηφία, των ορεινών δημοτικών διαμερισμάτων συναντάται στην Περιφέρεια Κρήτης με ποσοστό 63%. Ακολουθούν το Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο με ποσοστά 21,6 % και 15,1% αντίστοιχα.

Χωρικά η πλειοψηφία του πληθυσμού, ήτοι το 58% επί του συνόλου, συγκεντρώνεται στα αστικού τύπου διαμερίσματα με πυκνότητα 319,3 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Ως

πλέον αραιοκατοικημένες περιοχές (24,1 κάτοικοι / χλμ²) χαρακτηρίζονται, όπως είναι αναμενόμενο, οι ορεινές καθώς και οι τρεις διοικητικές Περιφέρειες διαθέτουν σημαντική διαρροή πληθυσμού από τις ορεινές στις πεδινές περιοχές και κυρίως στα αστικά κέντρα εντός ή/και εκτός της χωρικής ενότητας. Η αναλυτική παρουσίαση της χωρικής διάστασης των περιφερειακών ανισοτήτων ανά διοικητική Περιφέρεια παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα.

2.1.5.1. Ενδοπεριφερειακές ανισότητες

Περιφέρεια Κρήτης: Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες χαρακτηρίζονται από έναν έντονο χωρικό δυισμό μεταξύ του βορείου ανεπτυγμένου τμήματος της Κρήτης και της ενδοχώρας μαζί με τις νότιες ακτές και τα μικρότερα νησιά.

Ειδικότερα, υπάρχει υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στο βόρειο παραλιακό τμήμα, όπου εκεί χωροθετούνται και τα μεγάλα αστικά κέντρα-πρωτεύουσες των νομών, καθώς και οι σημαντικότερες υποδομές (λιμάνια, αεροδρόμια), σε αντίθεση με τις υπόλοιπες περιοχές που χαρακτηρίζονται από χωρική διασπορά του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων σε πολυάριθμους μικρούς οικισμούς.

Οι παρατηρούμενες ενδογενείς τάσεις χωρικής οργάνωσης αποτελούν αντανάκλαση των τάσεων οικονομικής ανάπτυξης. Η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα βόρεια παράλια του νησιού εκδηλώνεται ως συνέπεια της ανάπτυξης του τουρισμού σε ζώνες γύρω από τις βασικές πύλες εισόδου. Άλλωστε, στους νομούς Ηρακλείου και Χανίων η βόρεια ζώνη συγκεντρώνει το 70% του συνολικού πληθυσμού της.

Η ανάπτυξη των θερμοκηπιακών καλλιεργειών στα νότια τμήματα του νησιού ήταν η αφορμή συγκράτησης πληθυσμού. Στα νότια του νομού Λασιθίου όπου η συγκέντρωση θερμοκηπίων είναι ιδιαίτερα έντονη, συγκεντρώνεται το 30% του πληθυσμού.

Παρά τις προαναφερόμενες τάσεις έντονης χωρικής συγκέντρωσης του πληθυσμού στη βόρεια ζώνη, η ύπαρξη των ελαιοκαλλιεργειών σε όλο το νησί είχε ως συνέπεια να διατηρηθούν πολλοί μικροί οικισμοί στην ύπαιθρο. Έτσι, οι πιέσεις που προκύπτουν από τις υφιστάμενες τάσεις του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος, είναι πολλαπλές και σ' αρκετές περιπτώσεις αντικρουόμενες.

Οι απαιτήσεις για βελτίωση των συνθηκών ζωής στα βόρεια, νότια παράλια και την ενδοχώρα είναι σαφώς διαφοροποιημένες και με άλλη αφετηρία. Αυξημένες απαιτήσεις για υποδομές υγείας - πρόνοιας αλλά και βελτίωσης των μεταφορικών υποδομών, εμφανίζονται στα νότια και ορεινά τμήματα όπου η αναλογία γεροντικού πληθυσμού προς τον νεανικό είναι υψηλότερη. Στις ίδιες ζώνες η συνύπαρξη αρχαιολογικών περιοχών, με οικολογικά ευαίσθητες ζώνες και εντατικές καλλιέργειες δημιουργεί αυξημένες απαιτήσεις ρυθμιστικών παρεμβάσεων, αλλά και παρεμβάσεων ανάδειξης και αξιοποίησης.

Ταυτόχρονα, στα βόρεια τμήματα, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ήδη ανεπτυγμένων τουριστικών περιοχών και η ύπαρξη των μεγάλων αστικών κέντρων επιβάλλει βελτίωση των υποδομών και ταυτόχρονα άμβλυση των πιέσεων στο φυσικό περιβάλλον.

Με βάση τα προαναφερόμενα εντοπίζονται:

- Διαφοροποίηση βόρειας ζώνης (υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων), ενδοχώρας (πολυάριθμοι οικισμοί, φυσικό - ιστορικό περιβάλλον και αγροτουρισμός) και νότιας ζώνης (θερμοκήπια, τουριστικές αναπτύξεις, φυσικό ιστορικό περιβάλλον).
- Διαφοροποίηση μεταξύ των νομών, με τους Νομούς Ρεθύμνης και Λασιθίου να υστερούν ως προς τους ρυθμούς ανάπτυξης.

Η εξειδίκευση του ρόλου των αστικών κέντρων, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της ενδοχώρας και του νότου είναι απαραίτητη τόσο για την ενίσχυση της εξωστρέφειάς της, όσο και για την προώθηση της ενδοπεριφερειακής σύγκλισης.

Πίνακας 26 Μόνιμος πληθυσμός και πυκνότητα με διάκριση αστικές, αγροτικές περιοχές, Μέσος Σταθμικός Υψομέτρων

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ/ ΝΟΜΟΣ	αρ. Δ.Δ.	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ Τ.Χ.	ΜΕΣΟΣ ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ ΥΨΟΜΕΤΡΟΥ
ΕΛΛΑΔΑ	6.129	10.934.097	82,86	134
ΑΣΤΙΚΑ	497	8.211.646	408,37	.....
ΑΓΡΟΤΙΚΑ	5632	2.722.451	24,34	.....
ΠΕΔΙΝΑ	2441	7.858.224	202,9	.....
ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ	1525	2.285.884	60,85	.....
ΟΡΕΙΝΑ	2163	789.989	14,19	.....
Χ.Ε. ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	986	1.098.065	62,89	107,5
ΑΣΤΙΚΑ	60	635.266	319,3	.....
ΑΓΡΟΤΙΚΑ	926	462.799	29,91	.....
ΠΕΔΙΝΑ	370	706.871	161,9	.....
ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ	292	226.078	37,79	.....
ΟΡΕΙΝΑ	324	165.116	24,1	.....
ΚΡΗΤΗ	578	594.368	71,3	136
ΑΣΤΙΚΑ	27	353.986	525,03	.....
ΑΓΡΟΤΙΚΑ	551	240.382	31,37	.....
ΠΕΔΙΝΑ	208	403.772	214,91	.....
ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ	165	103.235	44,1	.....
ΟΡΕΙΝΑ	205	87.361	21,22	.....
ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ	408	503.697	55,22	79
ΑΣΤΙΚΑ	33	281.280	213,85	.....
ΑΓΡΟΤΙΚΑ	375	222.417	28,49	.....
ΠΕΔΙΝΑ	162	303.099	110,35	.....
ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ	127	122.843	33,74	.....
ΟΡΕΙΝΑ	119	77.755	28,43	.....
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	214	205.235	53,5	92
ΑΣΤΙΚΑ	12	95.820	200,8	.....
ΑΓΡΟΤΙΚΑ	202	109.415	32,5	.....
ΠΕΔΙΝΑ	85	119.339	97,4	.....
ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ	59	47.248	34,47	.....
ΟΡΕΙΝΑ	70	38.648	31,1	.....
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	194	298.462	56,46	77
ΑΣΤΙΚΑ	21	185.460	221,26	.....
ΑΓΡΟΤΙΚΑ	173	113.002	25,4	.....
ΠΕΔΙΝΑ	77	183.760	120,74	.....
ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ	68	75.595	33,3	.....
ΟΡΕΙΝΑ	49	39.107	50,59	.....

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, 2001, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Κατά το χρόνο του παρόντος σχεδιασμού εξακολουθούν να υφίστανται μεταξύ των νησιών διαφοροποιήσεις αναγκών οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη, προκειμένου να επιτευχθεί κατά το δυνατόν σύγκλιση των οικονομικών και κοινωνικών παραμέτρων ενδοπεριφερειακά (ΑΕΠΠ, εξυπηρέτησεις, ευκαιρίες ανάπτυξης κλπ).

Είναι χαρακτηριστικό ότι 5 νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (Ρόδος, Κως, Μύκονος, Σαντορίνη και Σύρος), συγκεντρώνουν το 63% του πληθυσμού, με ΑΕΠΠ το οποίο ανέρχεται στο 98,94% του μέσου όρου των ΕΕ-15, ενώ τα υπόλοιπα 43 νησιά με το 37% του πληθυσμού, φθάνουν μόλις το 58,65% του ΑΕΠΠ του μέσου όρου των ΕΕ-15 (στοιχεία 2005).

Αντίστοιχες διαφοροποιήσεις υπέρ των νησιών αυτών αφορούν το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού, τη συγκέντρωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και των υπηρεσιών (σαν φυσιολογική συνέπεια), τη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση, τους δείκτες ευημερίας κλπ. Υπογραμμίζεται ότι η αναστροφή της πληθυσμιακής απομείωσης των μικρών νησιών οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ύπαρξη ειδικών μέτρων για δράσεις στα μικρά νησιά, στο πλαίσιο του Β' ΚΠΣ και ειδικού άξονα, στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ.

Έτσι παραμένει η ανάγκη κατηγοριοποίησης των νησιών σε δύο τουλάχιστον ομάδες από πλευράς ανάπτυξης και αντιμετώπισης των σχετικών αδυναμιών και αναγκών με διαφοροποιημένη προσέγγιση. Η ως άνω χωρική προσέγγιση αναφέρεται «στα ανεπτυγμένα οικονομικά και διοικητικά νησιά/κέντρα, στα οποία πραγματοποιήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, και υφίσταται τώρα η ανάγκη του ποιοτικού άλματος τόσο σε διοικητικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο».

Στην περίπτωση αυτή, ο σχεδιασμός θα βασιστεί στη δημιουργία προϋποθέσεων και δράσεων που αφορούν:

- Στην ενίσχυση της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της οικονομίας της γνώσης, με έμφαση στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας όπου αυτή έχει τα δυνατά της συγκριτικά πλεονεκτήματα (τουρισμός, περιβάλλον, πολιτισμός).
- Στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης.
- Έτσι θα αυξηθεί σημαντικά η ελκυστικότητα των νησιών αυτών (αλλά και της Περιφέρειας γενικότερα) για την προσέλκυση ανθρώπινου δυναμικού (επιστημονικού και εξειδικευμένου εργατικού) και επενδύσεων σε διάφορους τομείς πέραν του τουρισμού. Το αποτέλεσμα θα είναι η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

Στα μικρότερα νησιά, στα οποία οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν μικρής κλίμακας και αποτελέσματος και στα οποία υπάρχει ακόμη ευρύ πεδίο για ενέργειες, που θα οδηγήσουν στην οικονομική και κοινωνική ενδοπεριφερειακή σύγκλιση.

Ο σχεδιασμός στοχεύει κυρίως:

- Στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και των πολιτιστικών πόρων που αποτελούν το βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα των περιοχών αυτών
- Στην εξασφάλιση επάρκειας των υποδομών (τεχνικών και κοινωνικών) που συνιστούν την «ποιότητα ζωής» και συγκρατούν το υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό αλλά προσελκύουν και νέο.
- Στη βελτίωση της προσπελασιμότητας (ενδοπεριφερειακά και ως προς τα κέντρα) που στηρίζει την ανάπτυξη της τοπικής επιχειρηματικότητας και του τουρισμού σε ήπιες μορφές συμβατές με το συγκεκριμένο περιβάλλον των μικρών νησιών.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Πέραν της περιφερειακής θέσης, το Βόρειο Αιγαίο υστερεί, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα του και από τις συνέπειες του φυσικού κατακερματισμού, που περιορίζουν τις δυνατότητες λειτουργικής ενοποίησης του. Σε επίπεδο νομού οι δεσμοί μεταξύ των νησιών είναι πιο έντονοι και αποτελούν συνάρτηση ιστορικών δεσμών, του πληθυσμιακού μεγέθους, των αστικών κέντρων και των μεταφορικών κόμβων. Η διάταξη, όμως, των μεταφορικών συστημάτων της χώρας, που είναι ακτινική με κύριους πόλους την Αθήνα ή τον Πειραιά, περιορίζει τις επικοινωνιακές συνδέσεις μεταξύ των νησιών που ανήκουν σε διαφορετικούς νομούς. Η πολλαπλή αυτή περιφερειακότητα, διπλή για τα μεγαλύτερα νησιά και τριπλή για τα μικρότερα, αποτελεί ένα μόνιμο μειονέκτημα της Περιφέρειας στις παρούσες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες.

Όσον αφορά στις διαφοροποιήσεις / ανισότητες μεταξύ των νομών και των νησιών της Περιφέρειας, αυτές αναφέρονται τόσο στα δημογραφικά και κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά, όσο και στη διάρθρωση της παραγωγικής δομής τους.

Αναλυτικά:

Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Περιφέρειας υπολείπεται σημαντικά από τον αντίστοιχο της Χώρας, κυρίως στο νομό Χίου, με μείωση του πληθυσμού στα Ψαρά, ενώ οι νομοί Λέσβου και Σάμου εμφανίζουν περισσότερο βελτιωμένη εικόνα, σε όλα τα νησιά που τους απαρτίζουν.

Ο δείκτης αστικότητας του πληθυσμού διαφοροποιείται μεταξύ των νομών, με το νομό Χίου να έχει το υψηλότερο ποσοστό αστικού πληθυσμού, 53%, ενώ στους άλλους δύο νομούς κυριαρχεί ο αγροτικός πληθυσμός, κυρίως στο νομό Σάμου.

Ο δείκτης γήρανσης, και στους τρεις νομούς υπερβαίνει τον αντίστοιχο της Χώρας, σημειώνοντας την υψηλότερη τιμή στους νομούς Λέσβου και Σάμου (1,63) και χαμηλότερη

στο νομό Χίου (1,47), όταν η τιμή του δείκτη στη Χώρα είναι 1,25. Ιδιαίτερα μεγάλο δείκτη γήρανσης έχουν τα νησιά Ικαρία, Αγ. Ευστράτιος, Οινούσες και Ψαρά, ήτοι τα μικρά νησιά της Περιφέρειας.

Επίσης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των νομών της Περιφέρειας (σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat) διαφοροποιείται σημαντικά, με μεγαλύτερο δείκτη στο νομό Λέσβου, ακολουθεί ο νομός Χίου και τελευταίος ο νομός Σάμου. Σε σχέση με το μέσο όρο της Περιφέρειας όταν αυτός εκφράζεται με 100 για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας, οι έντονες διαφοροποιήσεις των νομών, φαίνονται από το γεγονός ότι ο νομός Λέσβου έχει δείκτη 113,6, ο νομός Χίου 106,9, και ο νομός Σάμου 71,8, χωρίς όμως αυτό να αναφέρεται σε όλα τα νησιά κάθε νομού.

Τέλος, όσον αφορά στην παραγωγική διάρθρωση των νομών της Περιφέρειας, ο νομός Σάμου εμφανίζει υψηλό ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα, με σημαντική διαφορά από το νομό Λέσβου, ο οποίος όμως παρουσιάζει υψηλό ποσοστό στο δευτερογενή τομέα, με σημαντική διαφορά από τους νομούς Χίου και Σάμου. Τέλος, ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει μικρή συμμετοχή και στους τρεις νομούς, με διαφοροποίηση στα μικρά νησιά, των οποίων η μικρή οικονομία τους στηρίζεται στον πρωτογενή τομέα και στον τουρισμό.

Όσον αφορά στις ενδονομαρχιακές διαφοροποιήσεις, τα πέντε μεγάλα σε έκταση και πληθυσμό νησιά της Περιφέρειας (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Λήμνος και Ικαρία) τα οποία καλύπτουν το 96% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας και συγκεντρώνουν το 98,40% του πληθυσμού της, πέραν των διαφοροποιήσεων που έχουν μεταξύ τους ως προς τη δομή της παραγωγής τους και το επίπεδο ανάπτυξης, παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις, σε σχέση με τα υπόλοιπα πέντε μικρά νησιά, που ανήκουν αντίστοιχα στους τρεις νομούς της Περιφέρειας.

2.1.5.2. Ορεινές, ημιορεινές, πεδινές περιοχές

Περιφέρεια Κρήτης: Στην Περιφέρεια Κρήτης οριοθετούνται τρεις εκτεταμένες ορεινές ζώνες: η πρώτη καταλαμβάνει τον ορεινό όγκο των Λευκών Ορέων και της Ίδης, η δεύτερη είναι η επιμήκης ζώνη των Αστερουσίων στα νότια του νομού Ηρακλείου και η τρίτη ζώνη οριοθετείται ανατολικότερα και περιλαμβάνει τα Λασιθιώτικα Όρη. Το 49,4% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας είναι ορεινό. Από το σύνολο των δημοτικών διαμερισμάτων (578) που υπάρχουν στην Περιφέρεια Κρήτης το 35,4% ανήκει σε ορεινές περιοχές (205), ενώ το 14,6% του πληθυσμού κατοικεί στον ορεινό χώρο. Διαφοροποιημένοι, ως προς τα γεωγραφικά – πληθυσμιακά χαρακτηριστικά, τους εμφανίζονται και οι τέσσερις Νομοί της Κρήτης:

Στο Ν. Ηρακλείου με 11,1% αύξηση πληθυσμού στο διάστημα 1991-2001 το 74% του πληθυσμού συγκεντρώνεται στις βόρειες πεδινές ζώνες. Το υπόλοιπο 26% του πληθυσμού ισοκατανέμεται στις ημιορεινές (14%) και ορεινές ζώνες (12%). Σημειώνεται ότι και στις ημιορεινές ζώνες του νομού επικρατούν οι γεωργικές εκτάσεις (54% της έκτασης) σε αντίθεση με τις ορεινές όπου το 51% της έκτασης καταλαμβάνουν οι βοσκότοποι. Αρνητικές μεταβολές πληθυσμού και σχετικά υψηλοί δείκτες γήρανσης καταγράφονται στην ορεινή ενδοχώρα.

Στο Ν. Χανίων με αύξηση πληθυσμού 11,5% στο διάστημα 1991-2001 η εικόνα είναι αντίστοιχη με εκείνη του Ν. Ηρακλείου. Στα βόρεια πεδινά τμήματα συγκεντρώνεται το 70% του πληθυσμού. Το υπόλοιπο 30% σχεδόν ισοκατανέμεται στις ημιορεινές ζώνες (17%) όπου επικρατούν γεωργικές εκτάσεις και τις ορεινές ζώνες (13%) όπου επικρατούν οι βοσκότοποι και καταγράφεται αρνητική πληθυσμιακή δυναμική και υψηλοί δείκτες γήρανσης.

Και στο Ν. Ρεθύμνου με αύξηση πληθυσμού 16,7% στο διάστημα 1991-2001, το 54% του πληθυσμού συγκεντρώνεται στις πεδινές ζώνες, όπου επικρατούν οι γεωργικές εκτάσεις (54%). Σε αντίθεση όμως με το Ηράκλειο και τα Χανιά, το 35% του πληθυσμού μένει στις ορεινές ζώνες, όπου επικρατούν οι βοσκότοποι (70%). Μικρό ποσοστό του πληθυσμού (12%) παραμένει στις ημιορεινές ζώνες όπου και πάλι κυριαρχούν οι βοσκότοποι (56%) και εμφανίζεται υψηλή γήρανση και μείωση πληθυσμού.

Αντίθετα στο Ν. Λασιθίου, με αύξηση πληθυσμού μόνο 6,5% στο διάστημα 1991-2001, η πλειοψηφία του πληθυσμού (46%) κατοικεί στις ημιορεινές ζώνες, όπου επικρατούν οι βοσκότοποι (61%). Στο νότιο πεδινό τμήμα του Νομού, όπου επικρατούν οι γεωργικές

εκτάσεις (57%) συγκεντρώνεται το 29% του πληθυσμού ενώ το υπόλοιπο 24% διαμένει στις ορεινές ζώνες.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν το 28.3% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Ο αριθμός των ορεινών δημοτικών διαμερισμάτων ανέρχεται σε 49 επί συνόλου 194 και αποτελεί το 25.2% του συνόλου των ΟΤΑ της Περιφέρειας, ενώ ο πληθυσμός των ορεινών περιοχών είναι 39,107 κάτοικοι και καλύπτει το 13.1% του συνολικού πληθυσμού. Από το σύνολο του πληθυσμού των ορεινών περιοχών της Περιφέρειας το 68,9% τοποθετείται στο νομό Δωδεκανήσου με αντιστοιχία 40,8% σε ορεινά δημοτικά διαμερίσματα.

Τα προβλήματα που απαντώνται στα μικρά νησιά της Περιφέρειας, εμφανίζονται πολλαπλασιαστικά στις ορεινές περιοχές, δεδομένου ότι ένα μεγάλο μέρος ορεινών δημοτικών διαμερισμάτων, βρίσκονται σε μικρά νησιά.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από σημαντικό ποσοστό ορεινών και ημιορεινών εκτάσεων. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των ορεινών εκτάσεων καλύπτει το 33,2% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας και των ημιορεινών το 35,3%. Από το σύνολο των δημοτικών διαμερισμάτων (214) που υπάρχουν στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου το 33 % ανήκει σε ορεινές περιοχές, ενώ το 19 % του πληθυσμού κατοικεί στον ορεινό χώρο.

Παράλληλα παρατηρούνται έντονες ανισότητες στις εσωτερικές ζώνες των νησιών, ιδιαίτερα των πέντε μεγάλων της Περιφέρειας, οι οποίες προσδιορίζονται από το ανάγλυφο του εδάφους (ορεινό, ημιορεινό και κλίσεις), σε σχέση και με την έλλειψη των αναγκαίων συνδέσεων των ζωνών αυτών με τα αστικά / ημιαστικά κέντρα και λιμάνια των νησιών.

Οι ορεινές περιοχές μειονεκτούν σε σχέση με τις πεδινές εκτάσεις κυρίως λόγω κλίματος, γεωμορφολογίας και θέσης. Λόγω των χαμηλών εισοδημάτων και της έλλειψης κοινωνικοπολιτιστικής υποδομής, παρατηρούνται τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμού στα αστικά κέντρα της Περιφέρειας και της Ηπειρωτικής χώρας. Τα Δημοτικά Διαμερίσματα των ημιορεινών περιοχών με πληθυσμό μικρότερο των 2.000 κατοίκων εμφανίζουν παρόμοια δημογραφικά, παραγωγικά και εν γένει αναπτυξιακά προβλήματα με εκείνα των ορεινών περιοχών, ίσως σε ορισμένες ελάχιστες εξαιρέσεις μικρότερης έντασης, αξιοποιώντας σε κάποιο μικρό βαθμό τον εναλλακτικό τουρισμό, κυρίως τον αγροτουρισμό.

Τα πεδινά δημοτικά διαμερίσματα συγκεντρώνοντας το 58% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, είναι κατά βάση αγροτικά ή εξαρτώνται από την αλιεία, με συμπληρωματικές δραστηριότητες τον εποχικό, μικρής διάρκειας τουρισμό. Σε μεγάλο δε βαθμό εμφανίζουν παρόμοια χαρακτηριστικά με εκείνα των ορεινών και ημιορεινών αγροτικών Δημοτικών Διαμερισμάτων, ήτοι δυσμενέστερη δημογραφική σύνθεση, χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, χαμηλότερο επίπεδο αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και έλλειψη κοινωνικών υποδομών, ενώ παράλληλα διαπιστώνονται και ελλείψεις σε βασικές υποδομές, ιδιαίτερα περιβαλλοντικές και συγκοινωνιακές.

2.1.5.3. Αστικές περιοχές, βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Περιφέρεια Κρήτης: Στην Περιφέρεια Κρήτης, σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε. υπάρχουν 27 Αστικά Κέντρα (4,6% του συνόλου των Δ.Δ. της Περιφέρειας) στα οποία διαμένουν 353.986 κάτοικοι ή το 59,5% επί του συνολικού πληθυσμού (2001).

Οι δυναμικές αστικές περιοχές συγκεντρώνονται στο Βόρειο τμήμα του νησιού συνυπάρχοντας χωρικά με τις ανεπτυγμένες τουριστικές ζώνες και τις βασικές πύλες εισόδου – εξόδου της Περιφέρειας.

Κοινό γνώρισμα του αστικού περιβάλλοντος στις πόλεις του νησιού αποτελεί η σημαντική παρουσία ιστορικών και πολιτιστικών μνημείων με αυξημένες απαιτήσεις προστασίας. Βασικό γνώρισμα είναι επίσης η επέκταση των πόλεων του Νησιού. Η διόγκωσή τους τις καθιστά ισχυρότερα κέντρα οικονομικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα τη μετατόπιση μεγάλου τμήματος των φυσικών πόρων για τη συντήρηση των αστικών κοινωνιών, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτό περιοχές σε μεγάλη απόσταση από τα κέντρα των πόλεων. Η κατάσταση αυτή

συνεχίζεται διαρκώς μέσω της συνεχούς μετακίνησης και εγκατάστασης νέου πληθυσμού στις πόλεις, η οποία έχει σαν συνέπεια τη συνεχή χωρική εξάπλωση και την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη των πόλεων, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε μεγαλύτερη ανισορροπία μεταξύ πόλης και γειτονικών μη αστικών περιοχών.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Ο αστικός πληθυσμός του Νοτίου Αιγαίου καταλαμβάνει το 62,1% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, με κυρίαρχα αστικά κέντρα τις Πρωτεύουσες των νομών.

Ο κατακερματισμός των ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων που διέπει τον χαρακτήρα της ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου του Νοτίου Αιγαίου, αναπαράγεται και θα συνεχίσει να αναπαράγεται δημιουργώντας την αναγκαιότητα για Οικιστικά Κέντρα, διαφορετικού τύπου και διαφορετικού τρόπου κατάταξης σε επίπεδα από τα αντίστοιχα της ηπειρωτικής χώρας.

Η κατάταξη και ιεράρχηση των οικιστικών κέντρων της Περιφέρειας προσδιορίζεται από:

- Τη συνεκτίμηση τόσο του μόνιμου πληθυσμού όσο και του μέσου εποχικού, χωρίς τις ακραίες τους τιμές, με την αναμενόμενη εξέλιξή του.
- Το βαθμό επιρροής και γεωγραφικής εμβέλειας του οικιστικού κέντρου στο συγκεκριμένο χώρο της Περιφέρειας και στα οικιστικά κέντρα που εξαρτώνται από αυτό.
- Την προγενέστερη αντιστοιχία και κατάταξή του στη χωροταξική οργάνωση των νομών.
- Τις εξυπηρετήσεις και τον προσανατολισμό τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω τα οικιστικά κέντρα της Περιφέρειας κατατάσσονται σε τέσσερις βαθμίδες / επίπεδα και είναι:

- Ρόδος, Ερμούπολη: Περιφερειακά Κέντρα, αντίστοιχα με τους οικισμούς 1ου επιπέδου
- Κώς, Νάξος: Νομαρχιακά Κέντρα, αντίστοιχα με τους οικισμούς 2ου επιπέδου
- Κάλυμνος, Κάρπαθος, Φηρά, Μήλος: Υπερτοπικά Κέντρα, αντίστοιχα με οικισμούς 3ου επιπέδου
- Πάτμος, Λέρος, Αντιμάχεια, Γεννάδιο, Ιαλυσός, Έμπωνας, Κρεμαστή, Αρχάγγελος, Φαληράκι Ρόδου, Χώρα Άνδρου, Χώρα Τήνου, Μύκονος, Κορρησία, Παροικιά, Ίος: Τοπικά Κέντρα, αντίστοιχα με οικισμούς 3ου ή 4ου επιπέδου.
- 169 οικισμοί Ν. Δωδεκανήσου και 409 οικισμοί Ν. Κυκλάδων: αντίστοιχοι των οικισμών 4ου και 5ου επιπέδου.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Ο αστικός πληθυσμός του Βορείου Αιγαίου καταλαμβάνει το 46,7% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, με κυρίαρχα αστικά κέντρα τις Πρωτεύουσες των νομών. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της Περιφέρειας είναι ο Δήμος Μυτιλήνης του νομού Λέσβου με πληθυσμό 24.953 κατοίκους και ο Δήμος Χίου του νομού Χίου με πληθυσμό 22.894 κατοίκους (το πολεοδομικό συγκρότημα της Χίου πλησιάζει τους 30.000 κατοίκους), ενώ ο νομός Σάμου στερείται αστικού κέντρου. Οι μεγαλύτεροι οικισμοί του νομού Σάμου είναι ο Δήμος Σαμίων με 5.824 κατοίκους και ο Δήμος Καρλοβασίου με 5.357 κατοίκους. Στη νήσο Λήμνο του νομού Λέσβου σημαντικός οικισμός θεωρείται ο Δήμος Μυριναίων με πληθυσμό 4.342 κατοίκους.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, ως αστικά κέντρα μπορούν να χαρακτηρισθούν οι εξής πόλεις:

- Η Μυτιλήνη, στο νησί της Λέσβου, με πληθυσμό 28.879 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2001, η οποία είναι πρωτεύουσα του νομού Λέσβου και έδρα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.
- Η Μύρινα, στο νησί της Λήμνου του νομού Λέσβου, με πληθυσμό 4.342 κατοίκους, η οποία είναι έδρα του επαρχείου της Λήμνου.
- Το Δημοτικό Διαμέρισμα Σαμίων, στο νησί της Σάμου, με πληθυσμό 6.275 κατοίκους, πρωτεύουσα του νομού Σάμου, διοικητικό κέντρο του νομού, μαζί με το Δ.Δ. Βαθέος, λειτουργούν από κοινού ως το αστικό κέντρο του νησιού.

- Το Καρλόβασι, επίσης στο νησί της Σάμου, με πληθυσμό 5.895 κατοίκους, στο κύριο λιμάνι του νησιού, το οποίο συγκεντρώνει έντονη εμπορική και οικονομική δραστηριότητα.
- Η Χίος, στο ομώνυμο νησί, με πληθυσμό 23.779 κατοίκους, πρωτεύουσα του νομού Χίου, εμπορικό / οικονομικό και διοικητικό κέντρο του νομού.

Οι παραπάνω αναφερόμενες ως αστικά κέντρα, πόλεις της Περιφέρειας, υπό διαφορετική κλίμακα και ένταση λειτουργούν ενίοτε ως πυρήνες της ανάπτυξης μιας ευρύτερης περιοχής, ενίοτε ως δέκτες όλης της οικονομικής δραστηριότητας της ευρύτερης περιοχής ή / και του νομού. Η δεύτερη περίπτωση, η οποία είναι η πλέον συνήθης, έχει ως αποτέλεσμα τη διαχρονική απερήμωση της ευρύτερης περιοχής ή / και των πλέον απομακρυσμένων και μειονεκτικών περιοχών της Περιφέρειας. Παράλληλα όμως η υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων και πληθυσμού σ' αυτό του τύπου αστικά κέντρα, χωρίς την ανάλογη θεσμική και λειτουργική υποδομή δημιουργεί κάποια κοινά αλλά πολύπλοκα προβλήματα που παρατηρούνται και στα κέντρα άλλων ευρωπαϊκών πόλεων, έστω και υπό διαφορετική κλίμακα.

Για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων στην αναπτυξιακή διαδικασία της Περιφέρειας, απαιτείται ο σαφής προσδιορισμός του αναπτυξιακού τους ρόλου, η ενίσχυση των επιχειρηματικών και των αναπτυξιακών υποδομών τους, καθώς και η ενίσχυση των αστικών υπερδομών και υποδομών που αφορούν την επισήμανση της ταυτότητας της πόλης, την ποιότητα κατοικίας, την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, την κυκλοφορία και την στάθμευση των οχημάτων, την ανάπτυξη και ανάδειξη αστικών περιοχών, ιστορικών κέντρων κ.λπ., τις υπηρεσίες εκπαίδευσης – υγείας – πρόνοιας, την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Τέλος, για κάθε Αστικό Κέντρο πρέπει να αναδειχθούν και να ενισχυθούν οι «Πρωθητικές Δραστηριότητες» που δημιουργούν σημαντική αναπτυξιακή δυναμική στην πόλη, προσελκύουν και συντηρούν συμπληρωματικές δραστηριότητες και αναβαθμίζουν του αναπτυξιακό περιβάλλον.

2.1.5.4. Νησιωτικότητα – Μικρά νησιά

Περιφέρεια Κρήτης: Στην Περιφέρεια Κρήτης ανήκουν μικρά νησιά όπως η Γαύδος, η Ντία, το Κουφονήσι, το Γαΐδουρονήσι ή Χρυσή, οι Διονυσάδες, η Σπιναλόγκα και το Παξιμάδι από τα οποία κατοικείται μόνο η Γαύδος.

Στα νησιά αυτά έχουν εφαρμοσθεί σημαντικές δράσεις στα πλαίσια των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων. Ειδικότερα στην Γαύδο, το μικρό μέγεθος, η εξάρτηση από την Κρήτη, η έλλειψη επαρκούς συγκοινωνιακής σύνδεσης καθώς και το έλλειμμα που παρουσιάζεται στις υποδομές, έχουν ως συνέπεια τη σταδιακή γήρανση και την πληθυσμιακή συρρίκνωση.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τα 48 κατοικημένα νησιά, τα 31 ακατοίκητα νησιά και οι 178 βραχονησίδες, είναι σπαρμένα σε συνολική θαλάσσια έκταση 58,411 τετραγωνικών χιλιομέτρων, έκταση η οποία αντιστοιχεί στο 44.27% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Μεγάλος αριθμός νησιών βρίσκεται σε σχετικά μεγάλη απόσταση από το κέντρο (η αεροπορική σύνδεση Αθήνα-Ρόδου, είναι η μεγαλύτερη σε μήκος και χρόνο διαδρομή εσωτερικών πτήσεων), από την έδρα της Περιφέρειας και μεταξύ τους, ενώ οι έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες, δημιουργούν ένα ιδιόμορφο χαρακτήρα στην Περιφέρεια. Η ιδιομορφία αυτή αποτέλεσε στο παρελθόν και εξακολουθεί να είναι παράγοντας καθοριστικός της μορφής και του ρυθμού ανάπτυξης της και αναμένεται να είναι καθοριστική και για το μέλλον.

Η μεγάλη απόσταση από τα ευρωπαϊκά κέντρα ανάπτυξης, η ανυπαρξία συνόρων με άλλα ευρωπαϊκά κράτη και η γεωγραφική διάσπαση του χώρου, καθιστούν το Νότιο Αιγαίο μια εξαιρετικά απομονωμένη και ιδιαίτερη Ευρωπαϊκή Περιφέρεια.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελεί μια νησιωτική Περιφέρεια με νησιά μεγάλου μεγέθους, σύμφωνα με τα δεδομένα της χώρας, η οποία κατά το παρελθόν είχε αναπτύξει, παράλληλα με το παραδοσιακό πρότυπο παραγωγής στον πρωτογενή τομέα, και ένα σχετικό διαφοροποιημένο πρότυπο μεταποίησης αγροτικών

προϊόντων. Εκτός από τα τρία μεγάλα νησιά της Λέσβου, Χίου και Σάμου, περιλαμβάνει και αρκετά μικρότερα νησιά όπως η Λήμνος και ο Άγιος Ευστράτιος του Ν. Λέσβου, οι Οινούσες, τα Ψαρά και τα Αντίψαρα του Ν. Χίου και η Ικαρία και Φούρνοι του Ν. Σάμου.

Τα μικρά νησιά χαρακτηρίζονται από μικρό πληθυσμιακό μέγεθος ατόμων συνολικά, ανεπάρκεια υποδομών και υπηρεσιών και προβληματική σύνδεση με τα μεγαλύτερα νησιά της Περιφέρειας.

2.2. Ανάλυση Εξωτερικού Περιβάλλοντος

2.2.1. Το ΕΣΠΑ 2007-2013 και συνέργιες με Τομεακές Πολιτικές

Κεντρικό στοιχείο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2007-2013 αποτελεί η στροφή της χώρας προς την υλοποίηση της Πολιτικής της Λισαβόνας, χωρίς, ωστόσο, να παραγνωρίζεται η ανάγκη συνέχισης της στήριξης των πλέον μειονεκτουσών περιφερειών, μέσω της Πολιτικής Συνοχής. Αυτό το «μείγμα» της ευρωπαϊκής στρατηγικής, συνδέεται με την εθνική αναπτυξιακή στρατηγική την επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης, την αύξηση της παραγωγικότητας, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, την εμπέδωση του εξωστρεφούς προσανατολισμού της οικονομίας και τη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες, αποβλέποντας στην ταυτόχρονη άμβλυση των διαπεριφερειακών και των ενδοπεριφερειακών κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων και τη διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων ολόκληρης της χώρας.

Το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της χώρας που προωθείται μέσω του ΕΣΠΑ 2007-2013 εδράζεται στους εξής πυλώνες:

- προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και της επιχειρηματικότητας καθώς και στη διασύνδεσή τους, με προσανατολισμό στην αριστεία και στην Κοινωνία της Γνώσης.
- επένδυση σε βιώσιμες υποδομές, με στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων και την ποιότητα ζωής.
- επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, που κατέχει κυρίαρχη θέση στη στρατηγική της χώρας και αποσκοπεί στη δημιουργία περισσότερων αλλά και καλύτερων θέσεων εργασίας.
- αναβάθμιση του θεσμικού περιβάλλοντος, με την απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου (μείωση της γραφειοκρατίας) και εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης για τη μετατροπή του σε σύγχρονο και αποτελεσματικό εργαλείο σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών. επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο.

Οι πέντε (5) θεματικές προτεραιότητες και οι 17 Γενικοί Στόχοι που εξειδικεύουν τους παραπάνω πυλώνες, για την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος της χώρας είναι:

1. Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας

Γενικός Στόχος 1: Αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων

Γενικός Στόχος 2: Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και αύξηση της παραγωγικότητας

Γενικός Στόχος 3: Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας

2. Κοινωνία της γνώσης και Καινοτομία

Γενικός Στόχος 4: Βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος

Γενικός Στόχος 5: Ενίσχυση της Έρευνας και Τεχνολογίας και προώθηση της καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης

Γενικός Στόχος 6: Ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με ενσωμάτωση και συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και

οικονομικής δραστηριοποίησης

3. Απασχόληση και κοινωνική συνοχή

Γενικός Στόχος 7: Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων.

Γενικός Στόχος 8: Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση.

Γενικός Στόχος 9: Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Γενικός Στόχος 10: Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας.

Γενικός Στόχος 11: Ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη, απασχόληση, κοινωνική συνοχή)

4. Θεσμικό Περιβάλλον

Γενικός Στόχος 12: Βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και αποτελεσματική εφαρμογή τους για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης.

5. Ελκυστικότητα της Ελλάδος και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης

Γενικός Στόχος 13: Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας.

Γενικός Στόχος 14: Ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία.

Γενικός Στόχος 15: Αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος.

Γενικός Στόχος 16: Άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Γενικός Στόχος 17: Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Κεντρικό στοιχείο της αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελεί η **περιφερειακή διάσταση** και εξειδίκευση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών Περιφερειών είναι εξέχουσα σημασία για τη χώρα, για την επίτευξη της οποίας απαιτούνται σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην οικονομία κάθε Περιφέρειας. Το μέλλον κάθε ελληνικής Περιφέρειας εξαρτάται από την ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού ιστού της, η οποία συνδέεται άμεσα με τις επενδύσεις σε κλάδους παραγωγής, που είναι εκτεθειμένοι στον εθνικό και διεθνή ανταγωνισμό.

Η οριζόντια προσέγγιση της στρατηγικής της ανάπτυξης, συνδυάζεται και με τη Χωρική Ανάπτυξη, η οποία αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του προβληματισμού που συνάγεται από τη περιφερειακή και θεματική θεώρηση με πρόσθετα στοιχεία, τα οποία θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση προτεραιοτήτων, στην ιεράρχησή τους καθώς και στην εξειδίκευση δράσεων συγκεκριμένων πολιτικών, που με τον τρόπο αυτό θα καταστούν αποτελεσματικότερες.

Οι στόχοι που είναι άμεσα συνδεδεμένοι με το χώρο και, οι οποίοι και προσδιορίζουν το περιεχόμενο της χωρικής ανάπτυξης, εντοπίζονται στην ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλης – υπαίθρου, στην εξασφάλιση της ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση, καθώς και στην αειφόρο ανάπτυξη, ορθολογική διαχείριση και η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο συνδυασμός των ανωτέρω αναπτυξιακών παρεμβάσεων διαφοροποιείται ανάλογα με τις απαιτήσεις για το περιεχόμενο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 και ιδίως όσον αφορά στους Στόχους 1 (Σύγκλιση) και 2 (Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση) των Ταμείων (Άρθρο 37 του Γενικού Κανονισμού 1083/2006).

Η κατηγοριοποίηση των Περιφερειών και η συσχέτισή της με συγκεκριμένες αναπτυξιακές επιλογές, λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό της στρατηγικής ανάπτυξης της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου», καθώς σε κάθε μια από τις τρεις περιφέρειες σε

συνδυασμό με τη θέση τους ως προς τους αναπτυξιακούς άξονες της χώρας, το γεωγραφικό τους ανάγλυφο παρατηρούνται αναπτυξιακές διαπεριφερειακές ιδιαιτερότητες (βλ. ενότητα 1).

Για παράδειγμα, στις Περιφέρειες Στόχου 1 (Κρήτη και Βόρειο Αιγαίο) πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια κάλυψης της απόστασης που τις χωρίζει από τον εθνικό αλλά και τον κοινοτικό μέσο όρο. Συνακόλουθα, έμφαση δίδεται στις πολιτικές Συνοχής. Η ένταση των παρεμβάσεων εδράζεται στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των αρνητικών διαρθρωτικών φαινομένων.

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, που εντάσσεται στον Στόχο 2, πρέπει να επιδιωχθεί η σταθεροποίηση και η ενδυνάμωση όλων εκείνων των στοιχείων που οδήγησαν στην κατάταξη της στη συγκεκριμένη κατηγορία, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα προβλήματα εσωτερικών ανισοτήτων, δεδομένου ότι η ενίσχυσή τους μπορεί να οδηγήσει σε «αναπτυξιακή αποσταθεροποίηση» τη συγκεκριμένη διοικητική Περιφέρεια.

Στις χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής εντάσσονται:

1. Η νησιωτική αναπτυξιακή στρατηγική, κύρια στοιχεία της οποίας αποτελούν η ανασυγκρότηση ενός βιώσιμου και διαφοροποιημένου παραγωγικού προτύπου στηριζόμενη στην ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία, η επίλυση των κρίσιμων ζητημάτων προσπελασιμότητας και υποδομών των νησιών, και η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος.

2. Η βιώσιμη αστική ανάπτυξη, η οποία αφορά στο σύνολο των αστικών κέντρων της χώρας και στους οικισμούς με αστικές λειτουργίες, όπως οι πρωτεύουσες των νομών και τα αστικά κέντρα της υπαίθρου. Η βιωσιμότητα των συγκεκριμένων κέντρων αναφέρεται τόσο στην λειτουργικότητά τους με την έννοια της αντιμετώπισης των ελλείψεων, που πολλά από αυτά παρουσιάζουν ως προς τις υποδομές τους, όσο και στην οικονομική τους βιωσιμότητα με την έννοια ενός ανταγωνιστικού παραγωγικού προτύπου σε συνδυασμό με την αποτελεσματική διοίκηση τους.

Οι κατευθύνσεις / στόχοι της στρατηγικής για τα νησιά έχουν ως εξής:

- μείωση των ενδο- και διαπεριφερειακών ανισοτήτων, που πηγάζουν από τη νησιωτικότητα.
- ολοκλήρωση των υποδομών πρόσβασης.
- ανάπτυξη του επιχειρείν και ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιωτικού χώρου.
- αξιοποίηση των φυσικών προϋποθέσεων των νησιών, ως τόπων εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ.
- περιβαλλοντική μέριμνα, για τη διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος.
- διοικητική ενίσχυση και εξασφάλιση υποδομών υγείας.
- αξιοποίηση του γεγονότος ότι ο νησιωτικός χώρος αποτελεί κατεξοχήν έδαφος για την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας.
- ανάδειξη και προστασία του ιστορικού και πολιτισμικού πλούτου.
- επιδίωξη των απαραίτητων διαπεριφερειακών και διασυνοριακών συνεργασιών.
- αξιοποίηση του γεγονότος ότι οι Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας είναι παραμεθόριες.

2.2.2. Τα Εθνικά Στρατηγικά Σχέδια για την Αγροτική Ανάπτυξη (ΕΣΣΑΑ 2007-2013) και την Αλιεία (ΕΣΣΑ 2007-2013)

Το «**Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013**» (ΕΣΣΑΑ) αποτελεί την σε εθνικό επίπεδο έκφραση αφενός των προβλεπόμενων στον Κανονισμό (ΕΚ) 1698/2005 για τη στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και, αφετέρου, των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντηρίων Γραμμών

για την αγροτική ανάπτυξη 2007-2013 (ΚΣΚΓ)³¹.

Η ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου, αποτελεί βασική προτεραιότητα στοχεύοντας στην οικονομική και κοινωνική συνοχή. Η στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο καθορίζεται από ένα ευρύ θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο το οποίο:

- σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνει τις εξελίξεις των διαπραγματεύσεων σε επίπεδο Π.Ο.Ε. και το πρωτόκολλο του Κιότο,
- σε Ευρωπαϊκό επίπεδο περιλαμβάνει τις βασικές πολιτικές προτεραιότητες της Ε.Ε. όπως αυτές περιγράφονται στη στρατηγική της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, την αναθεώρηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές (Κ.Σ.Κ.Γ.) για την αγροτική ανάπτυξη,
- σε εθνικό επίπεδο περιλαμβάνει την εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη της χώρας, τις εμπειρίες από την εφαρμογή των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων και προγραμμάτων για την Αγροτική Ανάπτυξη και την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης.

Η ολοκληρωμένη στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης της υπαίθρου λαμβάνει επίσης υπόψη της:

- τις δυνατότητες του πρωτογενή τομέα για αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων του συνεκτιμώντας τις παραγωγικές ιδιομορφίες όσον αφορά στη βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεων
- την προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος μέσω της διατήρησης και ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών του πόρων και,
- τη συγκράτηση και βελτίωση της ποιότητας της ζωής του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών, μέσω της δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης, αναζήτησης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων και εξασφάλισης των απαραίτητων κοινωνικών υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η συνολική στρατηγική του για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας, η οποία ενσωματώνεται στη συνολική στρατηγική του ΕΣΠΑ για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της ελληνικής αγροτικής οικονομίας με παράλληλη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και συνολικά της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της υπαίθρου, εστιάζεται «στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα σε μία βιώσιμη Ύπαιθρο, μέσω μίας αειφόρου Αγροτικής Ανάπτυξης».

Η προοπτική ανάπτυξης του πρωτογενούς (γεωργικού, αγροδιατροφικού και δασοκομικού) τομέα και, γενικότερα, της ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας του αγροτικού χώρου εστιάζεται:

- στην ύπαρξη ιδιαίτερων εδαφοκλιματικών χαρακτηριστικών που εμφανίζονται σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας με δυνατότητα παραγωγής αγροτικών προϊόντων, που ανταποκρίνονται στην ποικίλη και αυξανόμενη ζήτηση των ευρωπαϊών καταναλωτών και των παγκόσμιων αγορών,
- στη δυνατότητα παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας,
- στις ευκαιρίες αντιμετώπισης των κλάδων που παρουσιάζουν προβλήματα μετά την αναθεώρηση της ΚΓΠ,
- στην αναστροφή της τάσης αποεπένδυσης στον πρωτογενή τομέα,
- στη βελτίωση της παραγωγικότητας/ ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα και στην ανάπτυξη μικροεπιχειρήσεων στο πλαίσιο της ευρύτερης αγροτικής οικονομίας,

31 Council decision 2006/144/EC (OJ L 55, 25.2.2006, p. 20) και ESTABLISHING THE NATIONAL STRATEGY PLAN - GUIDANCE TEMPLATE, Working Document

- στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων τουρισμού και βιοτεχνίας συμβάλλοντας στην αύξηση της απασχόλησης των αγροτικών περιοχών σε συνδυασμό με τη δυνατότητα προώθησης ενεργειών κατάρτισης σε δεξιότητες απαραίτητες για τη διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών
- στην ύπαρξη κατάλληλων συνθηκών για περαιτέρω εκσυγχρονισμό, διάδοση τεχνολογιών, καινοτομία και ποιότητα στην παραγωγή του γεωργικού, αγροτροφικού και δασοκομικού τομέα,
- στη μετάβαση σε μια ισορροπία υπέρ της ζωικής παραγωγής
- στην εφαρμογή μεθόδων παραγωγής του πρωτογενούς τομέα φιλικών προς το περιβάλλον με στόχο την προστασία του εδάφους και της διατήρησης της οικολογικής σταθερότητας του περιβάλλοντος,
- στην περιφερειακή διαχείριση των υδατικών πόρων με στόχο την προστασία και διατήρηση του υδατικού περιβάλλοντος,
- στην εφαρμογή κατάλληλων πρακτικών στον γεωργικό και δασοκομικό τομέα και στην ενσωμάτωση στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και την άρση των παραγόντων που συμβάλλουν στην αλλαγή του κλίματος,
- στην επέκταση της χρήσης της πληροφορικής και του διαδικτύου στις αγροτικές περιοχές.

Λόγω της επιδείνωσης της υφιστάμενης πυραμίδας ηλικιών, απαιτείται περαιτέρω η παροχή κινήτρων για την αναστροφή της, με την αύξηση του αριθμού των νεαρών ατόμων στον πρωτογενή τομέα, προσδοκώντας στην προώθηση της δυναμικής επιχειρηματικότητας και κατ' επέκταση στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητά του.

Οι ανωτέρω προοπτικές του ΕΣΣΑΑ 2007-2013 συνδέονται με τη διαπίστωση συγκεκριμένων αναγκών/προβλημάτων.

Το «**Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αλιείας 2007-2013**» (ΕΣΣΑΑ) περιλαμβάνει δράσεις οι οποίες εστιάζουν στην διασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής παρακτίων και νησιωτικών περιοχών.

2.2.3. ΑΣΤΛ και Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων

Η Στρατηγική της Λισαβόνας (ΣΤΛ, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2000) στοχεύει στην ανάδειξη της Ευρώπης κατά την επόμενη δεκαετία ως της «πλέον δυναμικής και ανταγωνιστικής οικονομίας, βασισμένης στην γνώση, ικανής να επιτύχει αιεφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας, μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή και σεβασμό για το περιβάλλον». Αυτή η πρωτοβουλία της ΕΕ συνοδεύτηκε από μια συντονισμένη και συνεκτική προσπάθεια για την εφαρμογή αλληλοεξαρτώμενων και αυτοδύναμων μεταρρυθμίσεων, η οποία σε εθνικό επίπεδο αντανακλάται στα «Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων».

Η καθοριστική επίδραση της Ευρωπαϊκής διεύρυνσης (Μάιος 2004) και η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΣΤΛ,³² επικέντρωσαν την προσπάθεια αυτή στην επίτευξη «ισχυρότερης, βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης και δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης».

---

32 Αρχικά με την Έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου (Η Αντιμετώπιση της Πρόκλησης: Η στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, ΕΚ, Έκθεση Wim Kok, Νοέμβριος 2004) και, στη συνέχεια με την ενδελεχή μελέτη και επεξεργασία της διαδικασίας ανανέωσης της ΣΤΛ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Οικονομικών και Χρηματοδοτικών Υποθέσεων: The economic costs of non-Lisbon: A survey of the literature on the economic impact of Lisbon-type reforms, Occasional Paper 16, March 2005, όπως και η Ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισαβόνας, COM (2005) 24 τελικό, 02.02.2005.

Στην εκ νέου ενεργοποίηση της ΣτΛ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (Μάρτιος 2006), προκρίνεται η χρονική στιγμή όπου επιτελείται συμφωνία για τις δημοσιονομικές προοπτικές της περιόδου 2007-2013 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Δεκέμβριος 2005) και σύμφωνα με την οποία παρέχονται ο τρόπος και τα μέσα για την αποτελεσματική εφαρμογή μιας ανανεωμένης ΣτΛ (ΑΣτΛ). Στο πλαίσιο της νέας προσπάθειας, η Ένωση πρέπει να κινητοποιήσει όλα τα κατάλληλα εθνικά και κοινοτικά μέσα - συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής της συνοχής. Με την εκπόνηση των Εθνικών Προγραμμάτων Μεταρρυθμίσεων (Ε.Π.Μ.), βάσει των τριών ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών της ΑΣτΛ, επιδιώκεται η προσαρμογή στις πραγματικές ανάγκες κάθε κράτους μέλους. Οι προτεραιότητες του Ε.Π.Μ. της Ελλάδας εστιάζουν σε πολιτικές για τους εξής τομείς:

- **Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλισης της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών**, με άμεση προτεραιότητα στην επαναφορά του ελλείμματος κάτω από την τιμή αναφοράς το 2006 και περαιτέρω περιορισμό του τα επόμενα χρόνια, σύμφωνα με την απογραφή της δημοσιονομικής κατάστασης και τις αναφορές της Eurostat ως προς το Έλλειμμα και Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης.
- **Αύξησης της παραγωγικότητας**, μέσα από την αντιμετώπιση των **διαρθρωτικών προβλημάτων** στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.
- **Βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος**, ενίσχυσης του ανταγωνισμού, ανοίγματος των αγορών, αύξησης της εξωστρέφειας και αξιοποίησης της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στα Βαλκάνια και την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.
- **Αύξηση της απασχόλησης, μείωσης της ανεργίας**, καθώς και αποτελεσματικότερης λειτουργίας των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και επανακατάρτισης.

Το ΕΠΜ καλύπτει τα τελευταία έτη εφαρμογής του ΚΠΣ 2000-2006 και τα αρχικά έτη του ΕΣΠΑ. Μέσα από το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008, επιδιώκεται η πραγματοποίηση συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων στην οικονομία της χώρας ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στο αυξανόμενο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον αλλά και τις προκλήσεις που συνιστούν για τη χώρα και τις περιφέρειές της οι εξελίξεις στην ΕΕ των 25 σήμερα και των 27 στο άμεσο μέλλον.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές εντοπίζονται στη διακυβέρνηση, στις διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων (επιχειρηματικό περιβάλλον, άνοιγμα των αγορών και Ενίσχυση του Ανταγωνισμού, αποκρατικοποιήσεις, εξωστρέφεια, εμβάθυνση της εσωτερικής αγοράς, κοινωνία της γνώσης (έρευνα και ανάπτυξη – καινοτομία, επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο), εκπαίδευση και τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών), ψηφιακή στρατηγική, αγορές κεφαλαίου, περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη, περιφερειακή και κοινωνική συνοχή, επανίδρυση της Δημόσιας Διοίκησης, απασχόληση – κατάρτιση – εκπαίδευση.

Το ποσοστό των πόρων του ΚΠΣ που κατανέμεται σε παρεμβάσεις με άμεση συσχέτιση με τη Στρατηγική της Λισσαβώνας στην Ελλάδα εκτιμήθηκε αρχικά σε 55% από τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Οκτώβριος 2005) και επικαιροποιήθηκε σε 52,34% από την ΔΑ ΚΠΣ³³ με πιο πρόσφατα δεδομένα. Στη βάση μιας προκαταρκτικής εφαρμογής της σχετικής μεθοδολογίας επιλογής που προτάθηκε από την ΕΕ,³⁴ προκύπτει ότι 224 εκ των 815 μέτρων του ΚΠΣ συνδέονται (είτε μέρος τους είτε το σύνολο των έργων που περιλαμβάνουν) με κατηγορίες παρέμβασης και δαπάνες που έχουν άμεση συμβολή στις Μικροοικονομικές και Κατευθυντήριες Γραμμές για την Απασχόληση.³⁵

33 Προκαταρκτική ανάλυση για την υποστήριξη της διαμόρφωσης τιμών βάσης για την κατεύθυνση πόρων του ΕΣΠΑ σε παρεμβάσεις που συμβάλλουν στη Στρατηγική της Λισσαβώνας – 'earmarking' (στις εκτιμήσεις έχουν ληφθεί υπόψη οι πρόσφατες αναθεωρήσεις του ΚΠΣ), Ε.Π.Μ. ΥΠ.ΟΙ.Ο., σχέδιο Σεπτεμβρίου 2006.

34 EARMARKING Information note n. 59, Brussels, 23 January 2006.

35 ΥΠΟΙΟ, εκτιμήσεις της Ειδικής υπηρεσίας ΟΠΣ, Ιούλιος 2006 (αφορά στα ΕΟ του ΚΠΣ, Κοιν. Πρωτοβουλίες, μη περιλαμβανομένου του Ταμείου Συνοχής), Ε.Π.Μ., ΥΠ.ΟΙ.Ο., σχέδιο Σεπτεμβρίου 2006.

2.2.4. Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις για τη Συνοχή 2007-2013

Σύμφωνα με την 3η Έκθεση της Συνοχής, η πολιτική της συνοχής 2007-2013 σε όλες της τις διαστάσεις (κοινωνική, οικονομική και χωρική) πρέπει να ιδωθεί ως ένα ενιαίο και αναπόσπαστο τμήμα της στρατηγικής της Λισσαβόνας, πρέπει να ενσωματώσει τους στόχους της Λισσαβόνας και του Γκέτενμποργκ και, να αποτελέσει το όχημα για την πραγματοποίησή τους μέσω των εθνικών και περιφερειακών αναπτυξιακών προγραμμάτων. Πρόσφατα, η 4^η Έκθεση της Συνοχής (Μάιος 2007) επισημαίνει τη διεύρυνση των προκλήσεων τα επόμενα χρόνια. Παρουσιάζεται για πρώτη φορά η οικονομική, κοινωνική και εδαφική κατάσταση της διευρυμένης Ένωσης των 27 κρατών μελών και των 268 περιφερειών της, ενώ παρέχεται μια πρώτη εκτίμηση του αντίκτυπου της ευρωπαϊκής πολιτικής Συνοχής την προγραμματική περίοδο 2000-2006 καθώς και της προετοιμασίας της νέας περιόδου 2007-2013³⁶

Εκκίνηση των συζητήσεων σχετικά με τις προτεραιότητες της νέας γενιάς των προγραμμάτων που αφορούν στην Πολιτική Συνοχής υπήρξε η σχετική δημοσίευση της Επιτροπής αναφορικά με τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας 2007-2013. Τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, στο πλαίσιο της πολιτικής της Συνοχής θα πρέπει να επιδιώκουν τη διάθεση πόρων για τις τρεις προτεραιότητες:

- Βελτίωση της ελκυστικότητας των κρατών μελών, των περιφερειών και των πόλεων μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης, της εξασφάλισης επαρκών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και της διατήρησης των περιβαλλοντικών τους δυνατοτήτων.
- Ενθάρρυνση της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της ανάπτυξης της οικονομίας της γνώσης μέσω της έρευνας και της καινοτομίας, περιλαμβανομένων των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- Δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας με την προσέλκυση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας ή την ενθάρρυνση για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

Οι βασικές πτυχές σύμφωνα με τις οποίες προσδιορίζονται οι τρεις κατευθυντήριες γραμμές αναφέρονται στην επέκταση και βελτίωση των μεταφορικών υποδομών, στην ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη, στην αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας στην Ευρώπη, στη βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη, στην αύξηση και βελτίωση των επενδύσεων στην ΕΤΑ, στη διευκόλυνση της καινοτομίας και πρόωθησης της επιχειρηματικότητας, στην προώθηση της κοινωνίας των πληροφοριών, στη βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, στην προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, στη βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας, στην αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και της ειδίκευσης, στην αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης και στην προστασία της υγείας των εργαζομένων.

Βασικό χαρακτηριστικό της Πολιτικής Συνοχής είναι η περιφερειακή της διάσταση, σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη. Με αυτόν τον γνώμονα, πρόσθετη σημασία αποδίδεται στη βελτίωση της κατάστασης των διασυννοριακών και των ευρύτερα διεθνών περιοχών και περιφερειών που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση εξαιτίας του ότι είναι απομονωμένες και απομακρυσμένες, αραιοκατοικημένες και ορεινές, μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης, ειδικά όσον αφορά τις

³⁶ Στην έκθεση περιέχονται 10 «ερωτήσεις» με τις οποίες θα αρχίσει η συζήτηση εντός και εκτός ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων σχετικά με το μέλλον της πολιτικής συνοχής που είναι ένας σημαντικός τομέας. (βλ. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4).

υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, της διατήρησης της οικονομικής δραστηριότητας και της προώθησης της οικονομικής διαφοροποίησης με βάση τους εγχώριους φυσικούς πόρους.

2.2.5. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα – Κύπρος 2007-2013

Οι προτεραιότητες του προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου αφορούν ενδεικτικά την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας (με έμφαση στους τομείς: ΜΜΕ, τουρισμός, πολιτισμός και διασυνοριακό εμπόριο), την προστασία και κοινή διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, πρόληψη φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων, την υποστήριξη δεσμών μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, τη βελτίωση της πρόσβασης στα μέσα μεταφοράς, τα δίκτυα πληροφόρησης και επικοινωνίας, στην κοινή χρήση υποδομών υγείας, πολιτισμού, τουρισμού και εκπαίδευσης, καθώς και θέματα διοικητικής συνεργασίας, αγοράς εργασίας, απασχόλησης, ισότητας των φύλων, κατάρτισης, κοινωνικής ένταξης, Ε&Τ.

Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος περιλαμβάνει τη Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου πλην του Νομού Κυκλάδων, ενώ για την Κύπρο επιλέξιμη περιοχή αποτελεί το σύνολο της χώρας.

Η περιοχή συνεργασίας βρίσκεται σε πλεονεκτική γεωγραφική θέση στο χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, καθώς συνδέει την περιοχή της Ευρώπης με τη Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική, ενώ αποτελεί την πύλη εισόδου-εξόδου της ΕΕ σε τρίτες χώρες. Επίσης, αποτελεί τον καταλύτη για την ανάπτυξη των σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα υπόλοιπα κράτη της Μεσογείου στο πλαίσιο της Ευρω-Μεσογειακής συνεργασίας και κομβική θέση στο πλαίσιο της ανάπτυξης της «θαλάσσιας λεωφόρου» της Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης. Χαρακτηριστικό της επιλέξιμης περιοχής είναι ο νησιωτικός χαρακτήρας και η κυριαρχία του θαλάσσιου χώρου που προσδίδει μοναδικό πλούτο φυσικού περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα υπάρχει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, απόρροια μιας μακράς ιστορικής διαδρομής και μεγάλων πολιτισμών, στοιχεία που ανέδειξαν τα νησιά σε ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς.

Το Πρόγραμμα Ελλάδα – Κύπρος 2007 – 2013 αν και ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό την λογική του Προγράμματος της περιόδου 2000 – 2006 (Interreg IIIA), εντούτοις παρουσιάζει ένα νέο πλαίσιο διασυνοριακής συνεργασίας στην περιοχή. Η εμπειρία που έχει αποκτηθεί, καθώς και η δημιουργία εταιρικής σχέσης με στόχο τη διασυνοριακή συνεργασία, συμβάλουν στην αποτύπωση του αναπτυξιακού χάρτη της περιοχής, στην κατεύθυνση ικανοποίησης των όρων που θέτουν η Στρατηγική της Λισσαβόνας και του Γκετεμπόργκ.

Υπό το πρίσμα το όραμα για την περιοχή συνεργασίας την προγραμματική περίοδο 2007-2013 είναι: η ανάδειξη της περιοχής ως πόλου αειφόρου ανάπτυξης στον ευρύτερο χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου στην κατεύθυνση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας. Η Χωρική Συνεργασία για την επιλέξιμη περιοχή συνιστά πρόκληση και ταυτόχρονα ευκαιρία για την προγραμματική περίοδο 2007-13. Η περιφερειακή ενσωμάτωση και η προώθηση της πολυκεντρικότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελούν ήδη μείζονες στόχους για την ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή συνεργασίας, την οποία επαγγέλλεται το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ).

Στο πλαίσιο αυτό και για την επίτευξη του κεντρικού αναπτυξιακού στόχου του προγράμματος σχεδιάστηκαν μια σειρά από βασικές προτεραιότητες (Στρατηγικοί Στόχοι). Οι στόχοι αυτοί αποτελούν το μείγμα πολιτικής στη διαδικασία σύγκλισης των επιλέξιμων περιοχών των δυο Κρατών και συνεργούν άμεσα με τους στρατηγικούς στόχους της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου για την τέταρτη προγραμματική περίοδο. Οι στόχοι είναι:

- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (επιχειρηματικότητα, οικονομία της γνώσης, έρευνα - τεχνολογία - καινοτομία),
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των επιλέξιμων περιοχών,
- η βελτίωση της προσβασιμότητας σε δίκτυα και υπηρεσίες,

- η βελτίωση της ασφάλειας της περιοχής,
- η προστασία του περιβάλλοντος,
- η ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου,
- η ισότητα των φύλων και των ευκαιριών.

2.2.6. Η ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων και της αρχής της μη διάκρισης

Η εφαρμογή της αρχής της ισότητας των ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες αποτελεί στρατηγική επιλογή του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος, η οποία συνάδει με την αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, τις κατευθύνσεις για την Οικονομική Μεγέθυνση και την Απασχόληση (2005-2008) και τις κατευθύνσεις για την συνοχή 2007-2013.

Η ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών συνδέεται στενά με την επίτευξη των στόχων των Διαρθρωτικών Ταμείων, αλλά κυρίως ενισχύει την κοινωνική δικαιοσύνη και την δημοκρατία. Οι στρατηγικοί στόχοι των Διαρθρωτικών Ταμείων -η ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα και η απασχόληση- εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ενεργό συμμετοχή όλου του ενεργού πληθυσμού στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Αδυναμία άρσης των παραγόντων που εμποδίζουν την πλήρη συμμετοχή ανδρών και γυναικών, συνεπάγεται μειωμένη αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.

Ωστόσο παρόλο το εκτενές νομικό πλαίσιο οι ανισότητες επιμένουν και εμποδίζουν την ισότιμη συμμετοχή ανδρών και γυναικών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, γεγονός που αντανάκλα την πολιτική ωριμότητα μιας κοινωνίας.

Στο πλαίσιο των πολιτικών ισότητας εντάσσεται η καταπολέμηση των επαγγελματικών διακρίσεων. Στοχεύεται η χειραφέτηση των γυναικών στην πολιτική και οικονομική ζωή και προαγωγή του επιχειρηματικού πνεύματος τους μέσω δράσεων ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης για την εξάλειψη των στερεοτυπικών αντιλήψεων σχετικά με το ρόλο των φύλων στην οικογένεια και στην εργασία και δράσεις για την αποτελεσματική διαχείριση της διαφορετικότητας και την κατάργηση του επαγγελματικού διαχωρισμού λόγω φύλου, πολιτισμικών και λοιπών ιδιαιτεροτήτων.

Στο πλαίσιο της αρχής της μη-διάκρισης εντάσσεται η ενεργός συμμετοχή των ωφελουμένων ομάδων τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση των παρεμβάσεων. Με τον τρόπο αυτό οι στόχοι των σχεδίων και οι λύσεις που προτείνονται είναι ικανοποιητικότερα προσανατολισμένες στις πραγματικές ανάγκες των ομάδων στόχου. Επιπλέον έρχονται σε αμεσότερη επαφή με τις διαδικασίες υλοποίησης και τις θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις των συναφών θεμάτων και με αυτόν τον τρόπο ενεργοποιούνται και βελτιώνουν τις δεξιότητες που συνδέονται με την επικοινωνία και τη συνεργασία.

Βασικός στόχος των παρεμβάσεων είναι η ενδυνάμωση των ομάδων στόχου η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων τους, ώστε να έχουν αυξημένα κίνητρα και ευκαιρίες για ολοκληρωμένη κοινωνική ένταξη και την επαγγελματική αποκατάσταση.

2.3. Αποτίμηση των αποτελεσμάτων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου

2.3.1. Αναπτυξιακός Σχεδιασμός προγραμματικής περιόδου 2000-2006

Βασική συνιστώσα **εκκίνησης του αναπτυξιακού σχεδιασμού** των διοικητικών ενότητων της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης και Νήσων Αιγαίου» στην προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 αποτελεί η ανάδειξη τον οικονομικών και αναπτυξιακών χαρακτηριστικών τους είτε μέσω της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους είτε μέσω της άρσης συγκεκριμένων δεδομένων υστέρησης που αποδυναμώνουν τις ευκαιρίες ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, οι στρατηγικές επιλογές ανά Περιφέρεια, για την προγραμματική περίοδο 2000-2006, παρουσιάζονται εν συντομία στον παρακάτω πίνακα, ενώ αναλύονται ανά διοικητική ενότητα στη συνέχεια.

Πίνακας 27 Στρατηγική ανά Διοικητική Περιφέρεια 2000-2006 – Σύγκριση με Στρατηγική 2007-2013

Περιφέρειες	Προγραμματική περίοδος 2000-2006 <i>Στρατηγική – Όραμα</i>	Προγραμματική περίοδος 2007-2013 <i>Στρατηγική – Όραμα</i>
Κρήτη	Ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό και ερευνητικό κέντρο στο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου.	Αναβάθμιση του ρόλου της Κρήτης στην ευρύτερη περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου στη βάση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της, της χρήσης προηγμένων ΤΠΕ και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων της.
Νότιο Αιγαίο	Μακροπρόθεσμη και αυτόνομη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας.	Νότιο Αιγαίο, η ανταγωνιστικότερη ελληνική Περιφέρεια (Ποιότητα στο τουριστικό και πολιτιστικό προϊόν σε συνθήκες αειφορίας, χώρος σύγχρονης έρευνας και επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας)
Βόρειο Αιγαίο	Άρση της γεωγραφικής απομόνωσης, της φθίνουσας πληθυσμιακής εξέλιξης και της οικονομικής υστέρησης που έχει προκαλέσει ο παραμεθόριος νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας.	Αμβλυνση της διπλής περιφερειακότητας και η ενδυνάμωση της εξωστρέφειάς της, με τη διερεύνηση / μεγέθυνση και αναδιοργάνωση της παραγωγικής της βάσης.

Η εξειδίκευση της στρατηγικής αυτής σε γενικούς στόχους, διαμορφώνει μία δέσμη ταυτόσημων γενικών στόχων, οι οποίοι συνέκλιναν από την τρέχουσα Προγραμματική περίοδο σε μία κοινή στρατηγική πλατφόρμα. Ειδικότερα:

Ο στρατηγικός στόχος του προγραμματισμού της **Περιφέρειας Κρήτης** για την περίοδο 2000-2006 είναι «η ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό και ερευνητικό κέντρο στο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου».

Οι γενικοί στόχοι στους οποίους στηρίχθηκε η υλοποίηση του παραπάνω στρατηγικού στόχου είναι:

- η αναβάθμιση του ερευνητικού ιστού, η ανάληψη ερευνητικής δραστηριότητας από ιδιώτες και η δικτύωση με επιχειρήσεις, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του δευτερογενή τομέα δημιουργώντας προϋποθέσεις επέκτασης και η ενίσχυση των εξαγωγών και του διαμετακομιστικού εμπορίου.
- η ολοκληρωμένη ανάπτυξη με έμφαση στον πρωτογενή και τριτογενή τομέα. Στον πρωτογενή τομέα, επιδιώκεται η ενίσχυση της παραγωγικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και η βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο. Για τον τριτογενή επιδιώκεται η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος και η βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών.
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η εφαρμογή μιας ορθολογικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Η επίτευξη του στόχου αυτού προσεγγίζεται μέσα από την εκπλήρωση της προστασίας και αναβάθμισης του περιβάλλοντος και της βελτίωσης των αστικών υποδομών.
- η ενίσχυση της συνοχής στο εσωτερικό της Περιφέρειας με την βελτίωση της προσπελασιμότητας τοπικών κέντρων και την ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου.

- η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού με την βελτίωση δεξιοτήτων και την εξοικείωση με καινοτομίες και εφαρμογές νέων τεχνολογιών.

Η στρατηγική του προγραμματισμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για την περίοδο 2000-2006 προσδιορίζεται σύμφωνα με τους βασικούς τομείς παρέμβασης, οι οποίοι ταυτοποιούνται με τους **γενικούς αναπτυξιακούς στόχους** του προγράμματος (ΠΕΠ Νότιου Αιγαίου), ως εξής:

1. Προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος: Ο στόχος εκφράζεται αφενός με τη δημιουργία δομών και υποδομών προστασίας του περιβάλλοντος και αφετέρου με την επιδίωξη αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων στην ανάπτυξη του χώρου. Αποτελεί μαζί με τον στόχο 2 τους δύο κύριους μοχλούς για μια μακροπρόθεσμη και αυτόνομη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας.
2. Άρση της απομόνωσης - Ενίσχυση του συστήματος μεταφορών-επικοινωνιών: Με το συγκεκριμένο στόχο επιδιώκεται η αντιμετώπιση και επίλυση του προβλήματος της "προσπελασιμότητας" που αποτελεί τη βάση τόσο της συγκράτησης του πληθυσμού στις απομακρυσμένες περιοχές και νησιά της Περιφέρειας, όσο και της ανάπτυξης οποιασδήποτε οικονομικής δραστηριότητας. Η διατύπωση του εν λόγω στόχου εμπεριέχει όλο το φάσμα των απαραίτητων βελτιώσεων στο επίπεδο των τεχνικών υποδομών σχετικά με τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, των απαραίτητων κοινωνικών υποδομών, της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, της διοικητικής οργάνωσης, των εξυπηρετήσεων και της ποιότητας ζωής.
3. Τουρισμός: Η προσέγγιση της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας μέσα από το Πρόγραμμα αναφέρεται:

Στην αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών

Στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με νέες μορφές τουριστικής δραστηριότητας

Στη μείωση της εποχικότητας

Στην ενίσχυση της προβολής της τουριστικής εικόνας της χώρας

Στην αναδιάρθρωση και βελτίωση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Καινοτομία και Κοινωνία της Πληροφορίας: Η εφαρμογή καινοτομιών αντιμετωπίζεται μέσα στο ΠΕΠ Νότιου Αιγαίου 2000 - 2006:

Με την εξασφάλιση και ενίσχυση επενδύσεων για εξοπλισμό και χρήση νέων τεχνολογιών σε συγκεκριμένους τομείς (εκπαίδευση, υγεία, δημόσια διοίκηση, μεταφορές, εμπόριο, τουρισμό) που θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα γενικά της Περιφέρειας, αίροντας σημαντικό μέρος από τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από τον νησιώτικο χαρακτήρα και την πολυδιάσπαση του χώρου. Κύριος στόχος είναι η διασύνδεση της καινοτομίας με τις επιχειρηματικές υποδομές.

Με την επιλογή και εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων ή προσεγγίσεων σε μια σειρά δράσεων (όχι αποκλειστικά συνυφασμένων με χρήση νέας ή υψηλής τεχνολογίας) όπως π.χ. η προώθηση εναλλακτικών τουριστικών ή αγροτικών δραστηριοτήτων (οικολογικού ή περιβαλλοντικού χαρακτήρα), η προβολή και ενίσχυση καινοτόμων μεθόδων παραγωγής (βιοκαλλιέργειες, υδροπονία), εφαρμογών εξοικονόμησης νερού, ενέργειας κλπ. Τέτοιου είδους καινοτομικές εφαρμογές αναμένεται να έχουν υψηλή αναπτυξιακή επίπτωση και «πολλαπλασιαστικότητα» σε τοπικό κυρίως επίπεδο. Στόχος των παραπάνω είναι η ενίσχυση των υφισταμένων και η δημιουργία νέων επιχειρηματικών δομών

4. Ανάπτυξη της Υπαίθρου: Η συνολική ανάπτυξη των νησιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου "ως ενιαίου αγροτικού νησιωτικού χώρου" προσεγγίζεται στο πλαίσιο του ΠΕΠ Νότιου Αιγαίου 2000 - 2006:

Με οριζόντιες δράσεις ενίσχυσης των αγροτικών υποδομών και των επενδύσεων στον πρωτογενή τομέα που αφορούν όλα τα νησιά, με ιδιαίτερη μέριμνα για την κατανομή των πόρων στα νησιά και τις περιοχές χαμηλής ανάπτυξης.

Με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε συγκεκριμένες περιοχές του νησιωτικού χώρου, που αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας. Οι παρεμβάσεις αυτές

υλοποιούνται στα πλαίσια ολοκληρωμένων τοπικών προγραμμάτων ανάπτυξης.

5. Αστική Ανάπτυξη / Δυναμικά Νησιωτικά Κέντρα: Η θεματική ενότητα των παρεμβάσεων σε αστικές περιοχές με στόχο την αναβάθμιση του περιβάλλοντος για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου δεν περιορίζεται μόνο στα αστικά κέντρα με την αυστηρή στατιστική ερμηνεία του όρου (Ρόδο, Ερμούπολη) αλλά θα περιλαμβάνει ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε μικρότερα δυναμικά οικιστικά κέντρα τόσο για βελτίωση και αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος όσο και δράσεις πρόληψης και αποφυγής φαινομένων υποβάθμισης, καταστροφής ή/και εγκατάλειψης τμημάτων του οικιστικού ιστού.

Ο γενικός αναπτυξιακός στόχος της **Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου**, όπως έχει ορισθεί την προγραμματική περίοδο 2000-2006, είναι «η άρση της γεωγραφικής απομόνωσης, της φθίνουσας πληθυσμιακής εξέλιξης και της οικονομικής υστέρησης που έχει προκαλέσει ο παραμεθόριος νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας».

Ο γενικός αυτός αναπτυξιακός στόχος εξειδικεύεται στους κύριους **στρατηγικούς στόχους**:

Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας, με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων.

Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας, εκπαίδευσης και πολιτισμού - αναψυχής.

Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας από την αποκλειστική εκμετάλλευση του τουρισμού.

2.3.2. Αποτίμηση της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (2000-2006) ανά Διοικητική Περιφέρεια

Περιφέρεια Κρήτης: Οι επιλογές των παρεμβάσεων των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και του ΠΕΠ Κρήτης στα πλαίσια του Γ'ΚΠΣ, έδωσαν συγκεκριμένα αναπτυξιακά αποτελέσματα μέσω της διάθεσης σημαντικών πόρων.

Οι συνολικοί πόροι που διατέθηκαν στην Περιφέρεια Κρήτης κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006 (Γ' ΚΠΣ) από τα διάφορα προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες ανέρχονται συνολικά σε 2.693.424.200 ευρώ και φαίνονται στον επόμενο συγκεντρωτικό πίνακα.

Κατανομή Πόρων Γ' ΚΠΣ	Δημόσια Δαπάνη
Ενταγμένες δράσεις ΠΕΠ	696.022.498
Ενταγμένες δράσεις Τομεακών Ε.Π.	1.866.401.702
Ενταγμένες δράσεις Ταμείου Συνοχής	131.000.000
Σύνολο	2.693.424.200

Η καταγραφή ακολούθησε τις παρακάτω παραδοχές:

Οι αναφερόμενοι πόροι προέρχονται από το ονομαστικό κόστος της αντίστοιχης περιόδου εκφρασμένο σε ευρώ.

Οι πόροι αφορούν στις ενταγμένες δράσεις και αναφέρονται στη Δημόσια Δαπάνη.

Από την εφαρμογή των προγραμμάτων και την διάθεση των πόρων που αναφέρθηκαν προέκυψαν (η αναμένεται να προκύψουν) τα παρακάτω εκτιμώμενα αποτελέσματα και οι οικονομικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη της Περιφέρειας Κρήτης.

1. Κάλυψη κατά 80% των αναγκών του μόνιμου πληθυσμού σε ΕΕΛ.
2. Μείωση του χρόνου ταξιδιού κατά 0,3 λεπτά /χλμ στο σύνολο του βασικού οδικού δικτύου μήκους 400 χλμ.
3. Δημιουργία 175 νέων αιθουσών διδασκαλίας α/βάθμιας και β/βάθμιας εκπαίδευσης.

4. Εκσυγχρονισμός 65 υφισταμένων μεταποιητικών επιχειρήσεων.
5. Εκσυγχρονισμός 5.000 υφισταμένων τουριστικών κλινών.
6. Αποκατάσταση 20 ΧΑΔΑ.
7. Ταμίευση 31 εκ. μ3 νερού.
8. Ενίσχυση 310 επενδυτικών σχεδίων γεωργικής εκμετάλλευσης.
9. Αποκατάσταση και ανάδειξη 70 μνημείων.
10. Αναβάθμιση 4 λιμένων της Περιφέρειας.
11. Υλοποίηση 5 προγραμμάτων Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης σε αστικά κέντρα.
12. Υλοποίηση 15 Τοπικών Πρωτοβουλιών Απασχόλησης.
13. Υλοποίηση 180 προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Οι επιλογές των σχετικών παρεμβάσεων των εθνικών τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων και του Περιφερειακού Προγράμματος Νοτίου Αιγαίου στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ, έδωσαν συγκεκριμένα αναπτυξιακά αποτελέσματα μέσω της διάθεσης σημαντικών πόρων.

Οι συνολικοί πόροι που διατέθηκαν στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2000-2006 (Γ' ΚΠΣ) από τα διάφορα προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες ανέρχονται συνολικά σε 1.182.000.000 ευρώ και φαίνονται στον επόμενο συγκεντρωτικό πίνακα. Η καταγραφή ακολούθησε τις εξής παραδοχές:

Οι αναφερόμενοι πόροι προέρχονται από το ονομαστικό κόστος της αντίστοιχης περιόδου εκφρασμένο σε Ευρώ.

Οι πόροι αφορούν τις ενταγμένες δράσεις και αναφέρονται στη δημόσια δαπάνη.

Κατανομή Πόρων Γ' ΚΠΣ	Δημόσια Δαπάνη
Ενταγμένες δράσεις ΠΕΠ	514.000.000
Ενταγμένες δράσεις Τομεακών Ε.Π.	533.000.000
Ενταγμένες δράσεις Ταμείου Συνοχής	135.000.000
Σύνολο	1.182.000.000

Από την εφαρμογή των προγραμμάτων και τη διάθεση των πόρων που αναφέρθηκαν, προέκυψαν (ή αναμένεται να προκύψουν όταν ολοκληρωθούν οι παρεμβάσεις) τα παρακάτω εκτιμώμενα αποτελέσματα και οικονομικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Γενικές επιπτώσεις:

- Βελτίωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας κατά 30% (6%/έτος) μεταξύ 2000-2006
- Συγκράτηση της ανεργίας σε χαμηλό επίπεδο.

Αποτελέσματα:

- Σημαντική κάλυψη των αναγκών σε βασικές υποδομές λιμανιών, αεροδρομίων και οδικού δικτύου.
- Σημαντική κάλυψη των αναγκών σε υποδομές πρωτοβάθμιας περίθαλψης με την βελτίωση και εξοπλισμό των 5 νοσοκομείων της ΠΝΑ.
- Κάλυψη των αναγκών σε σχολικές αίθουσες (στο σύνολο της Περιφέρειας, όχι κατά νησί) με τη κατασκευή συνολικά 644 αιθουσών.
- Κατάρτιση 30,000 ατόμων που αντιστοιχεί στο 70% των εκτιμώμενων αναγκών.
- Κάλυψη του 76% των αναγκών σε δίκτυα ύδρευσης, του 70% σε δίκτυα αποχέτευσης και

του 84% σε επεξεργασία λυμάτων (ΒΙΟΚΑ σε λειτουργία και υπό κατασκευή), σύμφωνα με τις κοινοτικές απαιτήσεις.

- Ενίσχυση συνολικά 1,101 νέων επενδύσεων, που εντάχθηκαν και υλοποιούνται, συνολικού προϋπολογισμού 138,53 εκατ. ευρώ στους τομείς τουρισμού, μεταποίησης, ενέργειας και έρευνας μέσω των σχετικών αναπτυξιακών νόμων (βλ. παράρτημα).
- Εξασφάλιση (κατασκευή) 2,000 θέσεων ελλιμενισμού, σκαφών αναψυχής σε μαρίνες.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Παρεμβάσεις στον τομέα της ανταγωνιστικότητας: Στην Τρίτη Προγραμματική Περίοδο 2000-2006, όσον αφορά στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου, οι δράσεις ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας αφορούν τόσο τον Άξονα 3, όσο και τον Άξονα 4. Οι δράσεις αφορούν τόσο υποδομές, στον τομέα του εναλλακτικού τουρισμού, όσο και ενέργειες άμεσης ενίσχυσης επιχειρήσεων στην μεταποίηση και τουρισμό. Από τα έως σήμερα στοιχεία της υλοποίησης έχουν ενισχυθεί 147 επιχειρήσεις στον τουρισμό (ίδρυση και εκσυγχρονισμός μέσω Κ(ΕΚ) 70/2001 και Ν. 2601/98) και 125 στην μεταποίηση, ενώ προβλέπονται επιπλέον ενισχύσεις έως το τέλος της προγραμματικής περιόδου. Στον αγροτικό τομέα, η ενίσχυση μέσω των σχεδίων βελτίωσης ανέρχεται ήδη σε 413 επενδύσεις, ενώ η επιχειρηματικότητα θα ενισχυθεί και μέσω των δράσεων στις περιοχές ΟΠΑΑΧ καθώς και άλλων δράσεων (π.χ. προβολής / προώθησης κλπ), που υλοποιούνται από τον Άξονα 4 «Αγροτική Ανάπτυξη».

Μέσω των Τομεακών Παρεμβάσεων κυρίως στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» και του ΕΠΑΑΥ, ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα, με σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων να ενισχύονται στην κατεύθυνση του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού. Το ύψος των παρεμβάσεων αυτών ανέρχεται στα 205 εκατ. Ευρώ, περίπου.

Γενικότερα, συμπεραίνεται ότι από την υλοποίηση των παρεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, φαίνεται πρώτιστα να ευνοείται ο εκσυγχρονισμός των μονάδων, χωρίς όμως να ενισχύεται σε σημαντικό βαθμό η ανταγωνιστικότητα και η εξωστρέφειά τους, καθώς η παραγωγική διαδικασία δεν ενσωμάτωσε νέες τεχνικές για τη δημιουργία καινοτομικών προϊόντων.

Παρεμβάσεις στον τομέα των υποδομών γενικού οικονομικού συμφέροντος: Κατά την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006 στο πλαίσιο του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου υλοποιήθηκαν ή / και υλοποιούνται τα εξής:

- στον τομέα των λιμενικών υποδομών, εκτελούνται έργα σε 6 λιμάνια της Περιφέρειας ενώ ολοκληρώνεται η Μαρίνα Μυτιλήνης,
- στον τομέα των έργων οδοποιίας, υλοποιούνται / αναμένεται να υλοποιηθούν παρεμβάσεις βελτίωσης και νέας χάραξης σε 110 περίπου χλμ. εθνικού και επαρχιακού / διακοινοτικού δικτύου
- στο τομέα της Α' θμιας και Β' θμιας εκπαίδευσης, έχουν ενταχθεί και υλοποιούνται έργα κατασκευής 33 και βελτίωσης 128 αιθουσών διδασκαλίας, 13 αιθουσών πολλαπλών χρήσεων και 135 εργαστηρίων. Παράλληλα, έχουν προγραμματιστεί και πραγματοποιούνται παρεμβάσεις στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σε έκταση 6.600 τ.μ., με την δημιουργία 148 δωματίων σε φοιτητικές εστίες.
- στον τομέα της υγείας έχει ήδη ολοκληρωθεί η προμήθεια εξοπλισμού στα Νοσοκομεία Μυτιλήνης και Λήμνου, ενώ υλοποιούνται παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού και επέκτασης στο Νοσοκομείο Χίου και σε 6 από τα 7 Κέντρα Υγείας της Περιφέρειας.

Παράλληλα, στο πλαίσιο των λοιπών προγραμμάτων που υλοποιούνται κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, οι παρεμβάσεις στους τομείς των μεταφορών, του πολιτισμού, της εκπαίδευσης και της υγείας-πρόνοιας, ανέρχονται σε 108,8 εκατ. Ευρώ περίπου, ενισχύοντας σημαντικά τις παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του ΠΕΠ. Επίσης, σημαντικά έργα μηχανοργάνωσης και πληροφορικής έχουν προγραμματιστεί για τα 5 Νοσοκομεία και στα 7 κέντρα υγείας μέσω του Ε.Π. ΚτΠ. Επίσης, 2 έργα τηλειατρικής χρηματοδοτήθηκαν μέσω της Κ.Π. INTERREG III Α/ Ελλάδα – Κύπρος. Τέλος από το Ε.Π. ΚτΠ (Μέτρο 3.2 «Επικοινωνίες») θα υποστηριχθούν δράσεις ΚτΠ για την εξυπηρέτηση του πολίτη, με σύστημα περιφερειακής και τοπικής ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Παρεμβάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος: Στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006, οι παρεμβάσεις για το περιβάλλον υλοποιούνται μέσα από τα Μέτρα 1.3. και 2.1., αλλά και μέσω των Μέτρων του Άξονα 4. Με βάση τον προγραμματισμό των δράσεων, αλλά και με τη μέχρι σήμερα υλοποίηση, στις δράσεις για το περιβάλλον κυριαρχούν οι παρεμβάσεις στα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, συνολικού μήκους 60 και 65 χλμ, αντίστοιχα, η δημιουργία / ολοκλήρωση 5 ΕΕΛ, οι παρεμβάσεις σε περιοχές Natura, σε έκταση που υπερβαίνει τα 3.000 στρέμματα, καθώς και οι αναδασώσεις σε έκταση 800 περίπου στρεμμάτων. Η έντονη ανάγκη για έργα περιβάλλοντος της Περιφέρειας, διαφαίνεται και από το γεγονός ότι κατά τη διαδικασία της Αναθεώρησης του Προγράμματος, τα Μέτρα του Περιβάλλοντος ενισχύθηκαν με πολύ σημαντικούς πόρους της τάξης των 45 εκατ. Ευρώ. Με βάση τα παραπάνω έργα που υλοποιούνται στο πλαίσιο του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006, τα αποτελέσματα που αναμένονται είναι:

- Κάλυψη αναγκών ύδρευσης σε ποσοστό 4,3% του συνολικού πληθυσμού
- Κάλυψη αναγκών σε δίκτυα αποχέτευσης, σε ποσοστό 40% των κατοίκων που διαμένουν σε οικισμούς (Δ.Δ.) άνω των 2000 κατοίκων
- Κάλυψη αναγκών σε ΕΕΛ, σε ποσοστό 15% των κατοίκων σε οικισμούς άνω των 2000 κατοίκων.

Εκτός από το ΠΕΠ, παρεμβάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος υλοποιούνται και από άλλα προγράμματα κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, κυρίως το ΕΠΑΑ-ΑΥ και το ΕΠΠΕΡ, συνολικού ύψους 22 εκατ. Ευρώ, περίπου. Επιπλέον, ο τομέας του περιβάλλοντος ενισχύθηκε από τις παρεμβάσεις του Ταμείου Συνοχής, στο πλαίσιο του οποίου υλοποιήθηκαν (Ταμείο Συνοχής I και II) και εξακολουθούν να υλοποιούνται (Ταμείο Συνοχής III) τα εξής έργα: α) Ύδρευση – Αποχέτευση και Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Αστικών Λυμάτων Μυτιλήνης, β) Ύδρευση – Αποχέτευση Μυτιλήνης, γ) Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων στη νήσο Σάμο, δ) Ύδρευση- Αποχέτευση και Διάθεση λυμάτων Δήμου Ερεσού-Αντίσσης, ε) Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων Νομού Λέσβου. Η κάλυψη αναγκών σε ΕΕΛ από τις προαναφερόμενες παρεμβάσεις ανέρχονται σε ποσοστό 11,7% του συνολικού πληθυσμού, ενώ σε ΧΥΤΑ καλύπτονται οι ανάγκες στο νησί της Σάμου και μεγάλο μέρος των αναγκών στο νησί της Λέσβου.

Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης: Στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006, οι παρεμβάσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού υλοποιούνται μέσα από τις παραδοσιακές δράσεις κατάρτισης, όσο και από ενέργειες στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων (αστικών, ΟΠΑΑΧ και ΤΠΑ). Με βάση τα στοιχεία από τον σχεδιασμό των προγραμμάτων και την έως σήμερα υλοποίηση, προκύπτει ότι έως το τέλος της προγραμματικής περιόδου εκτιμάται ότι θα υλοποιηθούν 170 προγράμματα κατάρτισης και θα καταρτιστούν 3.200 άτομα. Τέλος, ο προσανατολισμός / υλοποίηση των δράσεων ανθρώπινου δυναμικού και στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων (χωρικού ή/ & τομεακού προσανατολισμού), αποτέλεσε ένα θετικό βήμα, κυρίως αναφορικά με το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην διαδικασία στήριξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Εκτός από τις παρεμβάσεις στο πλαίσιο του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου, παράλληλα υλοποιούνται και άλλες δράσεις ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού, κυρίως στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση», ύψους 52,5 εκατ. Ευρώ, περίπου. Η υλοποίηση δράσεων στην κατεύθυνση της αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού, αποτέλεσε, όπως προκύπτει από τα προαναφερθέντα, βασική προτεραιότητα της Περιφέρειας. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η αποτελεσματικότητα εκτιμάται κυρίως αναφορικά με τη βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών, καθώς και με την επίπτωση που είχαν οι παρεμβάσεις αυτές στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

2.4. Ανάλυση SWOT

2.4.1. Ανάλυση SWOT και κατευθύνσεις πολιτικής σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου

Η SWOT ανάλυση σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας ακολουθεί τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ. Τα επιμέρους ευρήματα των δυνατών σημείων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών ποσοτικοποιούνται, έτσι ώστε παράλληλα να ελεγχθεί η συνέπεια με τις διαπιστωμένες ανάγκες της ανάλυσης, αλλά και να υποστηριχθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων πολιτικής. Συνακόλουθα, σε κάθε επιμέρους σημείο-σχόλιο του Πίνακα, αποδίδεται βαθμολογία από το 1 μέχρι το 3 ανάλογα με τη σημασία του, όπως αυτή αξιολογείται βάσει της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης και τις εκτιμήσεις του Αξιολογητή. Όσο αφορά τα δυνατά σημεία και τις ευκαιρίες η βαθμολόγηση έχει θετική έννοια (μικρότερη 1 βαθμός – μεγαλύτερη 3 βαθμοί), ενώ στις αδυναμίες και απειλές έχει αρνητική έννοια (μικρότερη 1 βαθμός – μεγαλύτερη 3 βαθμοί). Στη συνέχεια, σε κάθε θεματική κατηγορία της ανάλυσης SWOT αθροίζεται η επιμέρους βαθμολόγηση των σημείων ευκαιριών, απειλών, δυνατοτήτων και αδυναμιών.

Πίνακας 28 Ανάλυση SWOT

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (14)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (16)	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ (21)	ΑΠΕΙΛΕΣ (17)
ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ			
⇒ Ευνοϊκή θέση της χωρικής Ενότητας στο θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου (3) ⇒ Σημαντικοί ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας(1) ⇒ Επιχειρηματική κουλτούρα και παράδοση εξωστρέφειας (2) ⇒ Σημαντική συμμετοχή του τουριστικού τομέα στην οικονομία της χωρικής ενότητας και υψηλής σπουδαιότητας ύπαρξη τουριστικών πόρων (3) ⇒ Καλή ποιότητα, ευρεία ποικιλία και αναγνωρίσιμα προβεβλημένα τοπικά προϊόντα (Κρητική κουζίνα, επώνυμα τοπικά αγροτικά προϊόντα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου) (2). ⇒ Σημαντική συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με σημαντικά στοιχεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος (3)	⇒ Χωρική και χρονική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας και εξάρτησης της από το μοντέλο «μάζικου τουρισμού»(2) ⇒ Χαμηλό επίπεδο τυποποίησης και απόδοσης αγροτικής παραγωγής.(1) ⇒ Αδύναμοι μηχανισμοί εμπορίας και προβολής(1) ⇒ Μικρός βαθμός ανάπτυξης διατομεακών και ενδοτομεακών συνεργιών (δικτυώσεις).(2) ⇒ Απουσία εκσυγχρονισμού στις επιχειρήσεις και αδυναμία ανάπτυξης οικονομιών κλίμακας.(2) ⇒ Μικρός βαθμός ελκυστικότητας για ξένες επενδύσεις(1) ⇒ Υψηλό κόστος μεταφορών από και προς τα Νησιά του Αιγαίου (2) ⇒ Ανισοκατανομή πόρων και υποδομών (2) ⇒ Έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις επιχειρήσεις(1) ⇒ Μικρή έως μηδενική διάχυση της έρευνας και χρήσης ΤΠΕ από την επιχειρηματική κοινότητα(2)	⇒ Εμπλουτισμός, διαφοροποίηση και ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, μέσω της ενίσχυσης πολιτικών προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού(3) ⇒ Αξιοποίηση του πολιτισμού και του φυσικού περιβάλλοντος ως συγκριτικό πλεονέκτημα.(3) ⇒ Ενσωμάτωση πρακτικών εξωστρέφειας, επιθετικού μάρκετινγκ και σύγχρονων μεθόδων παραγωγής(3) ⇒ Δυνατότητες διασυνδυαστικής συνεργασίας στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των τριών Περιφερειών(3) ⇒ Προώθηση προγραμμάτων / ενεργειών ενδυνάμωσης της επιχειρηματικότητας(3) ⇒ Ενίσχυση χωρικής εξειδίκευσης και δυνατότητα επίτευξης συμπληρωματικότητας παραγωγικών δραστηριοτήτων διαπεριφερειακά και ενδοπεριφερειακά(3) ⇒ Ενίσχυση διασυνδέσεων ανεπτυγμένων οικονομικών κέντρων με πύλες εισόδου και ζώνες υπαίθρου(3)	⇒ Συρρίκνωση ή και εξαφάνιση παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων ή και κλάδων.(2) ⇒ Αδυναμία διαφοροποίησης δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα.(2) ⇒ Ανάδειξη νέων ανταγωνιστικών κέντρων με πιθανά χαμηλότερο κόστος προϊόντων και υπηρεσιών στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο.(3) ⇒ Πιθανή όξυνση των ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων.(2) ⇒ Διαχρονική σταθερότητα των ΑΕΠΚ της Χ.Ε. στο 10-12% του συνόλου της χώρας, με συρρίκνωση των ΑΕΠΚ στο Β. Αιγαίο (2) ⇒ Δυσκολία προσαρμοστικότητας του εργατικού δυναμικού στα νέα δεδομένα.(3) ⇒ Αδυναμία διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος σε συνδυασμό με την παροχή χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών σε σχέση με το διεθνή ανταγωνισμό.(3)

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (15)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (17) ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ (21)	ΑΠΕΙΛΕΣ (12)
⇒ Νέα Μητροπολιτικά δίκτυα Ευρυζωνικότητας (23% του συνόλου της χώρας) και σημαντικές πρωτοβουλίες επιχειρήσεων φορέων για WIRELESS HOTSPOTS (24% του συνόλου της χώρας) (3) ⇒ Σημαντικές συλλογικές πρωτοβουλίες Αυτοδιοίκησης, ΜΚΟ και επαγγελματικών φορέων σε δράσεις εξοικείωσης με την ευρυζωνικότητα (2) ⇒ Τουριστικές Επιχειρήσεις με έντονο προσανατολισμό στις ΤΠΕ (1) ⇒ Ύπαρξη σύγχρονου επιπέδου εκπαιδευτικού και ερευνητικού ιστού με δυνατότητες ανάπτυξης και διάχυσης καινοτομιών.(2) ⇒ Λειτουργία σημαντικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πολυτεχνείο Κρήτης, ΤΕΙ Κρήτης) καθώς και ερευνητικών ιδρυμάτων παραγωγής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (ΙΤΕ, ΜΑΙΧ).(3) ⇒ Ικανοποιητική ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό της πανεπιστημιακής και σπουδαστικής κοινότητας.(2) ⇒ Σχετική επάρκεια κτιριακών υποδομών εκπαίδευσης.(2)	⇒ Υστέρηση στη χρήση νέων τεχνολογιών (διαδίκτυο, ηλεκτρονικός υπολογιστής) και ελλείψεις σε σύγχρονο εξοπλισμό εκπαίδευσης / χρήση ΤΠΕ (2) ⇒ Έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου απασχολούμενου προσωπικού σε όλους τους τομείς (1) ⇒ Χαμηλή εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της πληροφορικής και νέων τεχνολογιών (χαμηλή χρήση ηλεκτρονικών υπηρεσιών, πχ ηλεκτρονική υποβολή φόρου, εμπορικές δραστηριότητες) (2) ⇒ Χαμηλή πρόσβαση των επιχειρήσεων σε σύγχρονα χρηματοδοτικά μέσα (1) ⇒ Ισχυρή δημιουργία νέων επιχειρήσεων με προσανατολισμό σε σύγχρονους τομείς δραστηριοτήτων (1) ⇒ Μικρή έως μηδενική διάχυση της έρευνας & καινοτομίας στην περιφερειακή επιχειρηματική κοινότητα(2) ⇒ Σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα και μικρός βαθμός εξειδίκευσης των στελεχών των επιχειρήσεων.(2) ⇒ Μη ικανοποιητική εικόνα του εκπαιδευτικού επιπέδου του συνολικού πληθυσμού.(2) ⇒ Σημαντικές αποκλίσεις μορφωτικού επιπέδου διαπεριφερειακά.(2) ⇒ Έλλειψη ευέλικτου θεσμικού πλαισίου στήριξης της Καινοτομίας.(2)	⇒ Σημαντική πρόσβαση νοικοκυριών στο διαδίκτυο, ιδιαίτερα από τα μικρά και απομωνομένα νησιά (2) ⇒ Υιοθέτηση εφαρμογών πληροφορικής από τις ΜΜΕ της περιοχής (2) ⇒ Διεύρυνση εφαρμογών νέων τεχνολογιών και μεθόδων διοίκησης (1) ⇒ Προοπτικές αύξησης της ζήτησης, προϊόντων υψηλής τεχνολογίας (1) ⇒ Περιθώρια βελτίωσης επιχειρηματικότητας ευκαιρίας (1) ⇒ Δυναμική δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε περιοχές εξαρτώμενες από τους Πόλους Ανάπτυξης της Χ.Ε. (Δωδεκάνησα, Χανιά, Ηράκλειο) (2) ⇒ Αξιοποίηση διαθέσιμων κοινοτικών πόρων για έρευνα και τεχνολογία και προσέλκυση - αξιοποίηση νέων επιστημόνων (2) ⇒ Περιατέρω αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από την επιχειρηματική κοινότητα, ιδιαίτερα της μη-τεχνολογικής.(2) ⇒ Σταδιακή εξοικείωση στη χρήση τηλεκατάρτισης, τηλεεκπαίδευσης και τηλεεργασίας.(2) ⇒ Ανάπτυξη διασυνδέσεων μεταξύ της κοινωνίας της πληροφορίας και των καινοτομιών σε εδραιωμένους τομείς της οικονομίας.(1) ⇒ Δυνατότητες διακρατικής συνεργασίας με μεσογειακές χώρες σε τομείς έρευνας, επιχειρηματικότητας κ.λ.π. (1) ⇒ Ευρωμεσογειακή συνεργασία στους τομείς της έρευνας και του περιβάλλοντος.(2) ⇒ Αξιοποίηση των εκπαιδευτικών δομών και πιστοποιημένων δομών κατάρτισης για την αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού. (2)	⇒ Χαμηλότερο κόστος προϊόντων και υπηρεσιών στον ευρύτερο χώρο της Μεσογείου(1) ⇒ Δυσμενείς πολιτικές συγκυρίες στην ευρύτερη περιοχή (1) ⇒ Συνέχιση της έλλειψης διασύνδεσης έρευνας και παραγωγής.(2) ⇒ Έλλειψη διαθεσιμότητας ιδιωτικών κεφαλαίων για ΕΤΑ.(2) ⇒ Έλλειψη σχεδίων αξιοποίησης συστήματος ΕΤΑ και εξαιρετικά μικρός αριθμός σχετικών επενδύσεων(2) ⇒ Διεύρυνση του αποκλεισμού των μικρών νησιών από τα κέντρα πληροφόρησης και παροχής υπηρεσιών (2) ⇒ υψηλά ποσοστά νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που έχουν ως τελικό πελάτη τον καταναλωτή και μείωση του ποσοστού των επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες σε επιχειρήσεις (2)

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (12)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (12)	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ (12)	ΑΠΕΙΛΕΣ (11)
ΑΓΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ			
⇒ Φυσική αύξηση πληθυσμού αλλά και προσέλκυση πληθυσμού από της περιοχές εντός και εκτός της χώρας.(3) ⇒ Τα ποσοστά ανεργίας μειώνονται διαχρονικά και στις τρεις Περιφέρειες με ταχύτερους ρυθμούς στην Περιφέρεια Κρήτης στην οποία σημειώνονται τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας και τα υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας στη χώρα.(3) ⇒ Θετική τάση για την αύξηση της απασχόλησης με διαφορετική της κατανομή ανά τομέα παραγωγής σε κάθε περιφέρεια.(3) ⇒ Υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης από το συνολικό ποσοστό στη χώρα (3)	⇒ Διατήρηση / μικρή βελτίωση των ποσοστών ανεργίας, παρά τους θετικούς ρυθμούς επενδύσεων και επιχειρηματικότητας (2) ⇒ Άνιση διαπεριφερειακή και ενδοπεριφερειακή κατανομή εισοδήματος και απασχόλησης.(2) ⇒ Σχετικά χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης των απασχολούμενων ως προς το μέσο όρο της χώρας.(2) ⇒ Έντονες διακυμάνσεις απασχολησιμότητας μεταξύ των νησιών.(2) ⇒ Μειωμένη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και δυσκολίες στην ένταξη άνεργων γυναικών στην αγορά εργασίας.(2) ⇒ Έλλειψη εξειδικευμένου απασχολούμενου προσωπικού.(2)	⇒ Βελτίωση δεξιοτήτων και αναβάθμιση των γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού, πολυ-ειδίκευση, ενίσχυση για ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας του τοπικού εργατικού δυναμικού.(3) ⇒ Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών για την εκπαίδευση και κατάρτιση προσαρμοσμένη της τοπικές ιδιαιτερότητες.(3) ⇒ Σταδιακή και μεθοδευμένη κοινωνική, οικονομική ενσωμάτωση οικονομικών μεταναστών.(3) ⇒ Ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας αξιοποιώντας δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας.(3)	⇒ Απαξίωση δεξιοτήτων των απασχολούμενων.(2) ⇒ Ένταση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού.(2) ⇒ Τάσεις αύξησης του μη ενεργού οικονομικά πληθυσμού.(2) ⇒ Τάσεις εγκατάλειψης των νησιών ή οικισμών από παραγωγικές ηλικίες.(3) ⇒ Ενίσχυση φαινομένων ανισότητας στην εργασία.(2)
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ			
⇒ Θεσμικές και διοικητικές ρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν και θα διευκόλυναν την υλοποίηση παρεμβάσεων υπόλοιπων αξόνων.(3) ⇒ Αναβάθμιση του επιπέδου εκπαίδευσης-κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού στη δημόσια διοίκηση.(3) ⇒ Βαθμιαία αποκέντρωση αρμοδιοτήτων.(3) ⇒ Εμπειρία των στελεχών της δημόσιας διοίκησης σχετικά με τις τοπικές παραμέτρους και την γενική αναπτυξιακή εικόνα της Χωρικής Ενότητας.(3) ⇒ Απόκτηση πολύχρονης εμπειρίας στην διαχείριση συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων.(3)	⇒ Ελλείψεις στους μηχανισμούς υποστήριξης κύρια για παρακολούθηση του συνόλου των παρεμβάσεων (από πολλαπλές πηγές χρηματοδότησης) στο πλαίσιο των αναπτ. προγραμμάτων.(3) ⇒ Ελλείψεις σε υλικοτεχνικά μέσα και χαμηλός βαθμός αξιοποίησης νέων τεχνολογιών.(3)	⇒ Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και της κοινωνίας της πληροφορίας.(3) ⇒ Προγράμματα βελτίωσης της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης.(3)	⇒ Η απώλεια πόρων από αδυναμία ανταπόκρισης των τελικών δικαιούχων όχι μόνο στο επίπεδο της υλοποίησης αλλά και της ζήτησης.(3)
ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΩΣ ΤΟΠΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ			
⇒ Υψηλή βιοποικιλότητα (Ειδών και Οικοσυστημάτων και ποικιλότητα τοπίων)(3) ⇒ Υψηλός αριθμός προτεινόμενων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας για ένταξη στο Δίκτυο NATURA 2000 και σημαντικός αριθμός Ζωνών Ειδικής Προστασίας.(3) ⇒ Πλούσια διάσπαρτη πολιτιστική κληρονομιά.(3) ⇒ Δρομολογημένες διαδικασίες ολοκληρωμένου	⇒ Έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις στις «αναπτυγμένες ζώνες» λόγω αστικής και τουριστικής ανάπτυξης – ανισομερής κατανομή ζήτησης από την κατανομή της προσφοράς στο χρόνο και στο χώρο.(3) ⇒ Μη συστηματική προσέγγιση στη διαχείριση και εξασφάλιση υδάτινων πόρων – συστηματική υποβάθμιση υπόγειων υδροφορέων – ύπαρξη	⇒ Ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια για τα δάση, την ύδρευση, άρδευση και τα απορρίμματα.(3) ⇒ Ανάπτυξη πολιτικών προστασίας του περιβάλλοντος και πρόληψης κινδύνων.(3) ⇒ Ολοκληρωμένες διαχειριστικές παρεμβάσεις για προστασία-ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.(3)	⇒ Διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ των νησιών(2) ⇒ Υποβάθμιση ορισμένων ζωνών και περιοχών με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά(2) ⇒ Έλλειψη χωροταξικής οργάνωσης και θεσμοθέτησής της (3) ⇒ Εξάντληση αποθεμάτων φυσικών πόρων(3)

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (15)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (23)	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ (33)	ΑΠΕΙΛΕΣ (18)
σχεδιασμού ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος μέσω της δημιουργίας βασικών υποδομών περιβάλλοντος. (3) ⇒ Υπαρξη σημαντικών υποδομών στις μεταφορές (αεροδρόμια, λιμένες, βασικό οδικό δίκτυο) και μερικά ικανοποιητικών υποδομών τεχνολογικής υποστήριξης.(3)	πολλών ανυδρών ή με ελάχιστους υδατικούς πόρους νησιά στη Χωρική Ενότητα.(3) ⇒ Υψηλός κίνδυνος μεγάλου ποσοστού διάβρωσης εδαφών.(3) ⇒ Έλλειψη κοινωνικών υποδομών σε συνδυασμό με τους υψηλούς δείκτες γήρανσης του πληθυσμού.(3) ⇒ Μη καλυπτόμενες ενεργειακές ανάγκες κατά τους θερινούς μήνες, μικρή χρήση ΑΠΕ, εξάρτηση από το πετρέλαιο (2) ⇒ Συνεχόμενες ελλείψεις σε υποδομές μεταφορών με υψηλό κόστος μεταφοράς και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης. (3) ⇒ Ελλείψεις στις κοινωνικές υποδομές.(3) ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις σε υποδομές λόγω διασποράς πληθυσμού.(1) ⇒ Δυσχέρεια στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και επικοινωνιών λόγω του νησιωτικού και απομονωμένου χαρακτήρα των περιφερειών.(2)	⇒ Ευρωμεσογειακή συνεργασία στους τομείς της έρευνας και του περιβάλλοντος.(3) ⇒ Ολοκλήρωση του πλέγματος υποδομών υγείας- πρόνοιας (3) ⇒ Διεύρυνση της χρήσης ΑΠΕ.(3) ⇒ Θεσμικό πλαίσιο και απελευθέρωση των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών (3) ⇒ Προσδιορισμός - εξειδίκευση του ρόλου των λιμανιών και μέτρα για τον θεματικό τουρισμό.(3) ⇒ Ενίσχυση της Αριστείας στον τομέα των επικοινωνιών.(3) ⇒ Ανάπτυξη νέας οικονομίας – διάχυση τεχνολογίας στον τομέα περιβάλλοντος και πολιτισμού.(3) ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας φυσικού, ιστορικού περιβάλλοντος σε περιοχές όπου αλλάζουν οι όροι προσπελασιμότητας (3)	⇒ Φυσικές περιβαλλοντικές απειλές (2) ⇒ Υψηλά ποσοστά απειλούμενων ειδών.(2) ⇒ Ανθρωπογενείς περιβαλλοντικές απειλές (2) ⇒ Κίνδυνος υποβάθμισης της περιοχής λόγω περιβαλλοντικών προβλημάτων.(2)

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (9)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (6)	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ (18)	ΑΠΕΙΛΕΣ (6)
ΧΩΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ – ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ			
⇒ Συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.(3) ⇒ Έντονη παρουσία και χωρική διασπορά περιοχών με σημαντικά στοιχεία ιστορικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος.(3) ⇒ Υπαρξη θεσμοθετημένων Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (3)	⇒ Δυσχέρειες στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και επικοινωνιών λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα των Περιφερειών.(3) ⇒ Υπαρξη σημαντικών διαπεριφερειακών, ενδοπεριφερειακών και ενδονησιωτικών ανισοτήτων μεταξύ των οποίων και ανισοκατανομή ανθρώπινων και φυσικών πόρων και υποδομών.(3)	⇒ Ενίσχυση χωρικής εξειδίκευσης.(3) ⇒ Ενίσχυση διασυνδέσεων ανεπτυγμένων οικονομικών κέντρων και πυλών εισόδου.(3) ⇒ Ανάδειξη τοπικών αστικών κέντρων και διασφάλιση της εταιρικής τους σχέσης με τις ζώνες υπαίθρου.(3) ⇒ Ολοκληρωμένες διαχειριστικές παρεμβάσεις για τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.(3) ⇒ Οργάνωση υπηρεσιών σε επίπεδο μεγάλων δήμων και μεταφορά κεντρικών αρμοδιοτήτων σε αυτούς.(3) ⇒ Ανάπτυξη πολυδραστηριότητας του τοπικού εργατικού δυναμικού.(3)	⇒ Έντονες πιέσεις στο περιβάλλον από την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και την τουριστική δραστηριότητα.(3) ⇒ Ενίσχυση της περιφερειοποίησης.(3)

Πίνακας 29 Ποσοτικοποίηση Ανάλυσης SWOT

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ	ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	%
ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	21	17	14	16	68	20,1%
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	15	17	21	12	65	19,2%
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ	12	11	12	12	47	13,9%
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	6	3	15	6	30	8,9%
ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΩΣ ΤΟΠΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ	33	18	15	23	89	26,3%
ΧΩΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ – ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	18	6	9	6	39	11,5%
ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ	105	72	86	75	338	100,0%
%	31,1%	21,3%	25,4%	22,2%	100,0%	

Στο σύνολο της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου προκύπτει «υπεροχή» των δυνατών σημείων έναντι των αδυναμιών, αφού τα πρώτα συγκεντρώνουν 86 βαθμούς έναντι 75 των δεύτερων. Αντίστοιχα προκύπτει «υπεροχή» των ευκαιριών έναντι των απειλών (αντίστοιχα 105 βαθμοί έναντι 72).

Σε σχέση με την αξιολόγηση της ανάλυσης SWOT κατά θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, προκύπτει ότι ο μεγαλύτερος βαθμός ευκαιριών, απειλών, δυνατών σημείων και αδυναμιών, άρα και ο μεγαλύτερος βαθμός συνολικής σημαντικότητας συγκεντρώνεται στην αναπτυξιακή περιοχή «Ελκυστικότητα των περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης».

Δεύτερη στη βαθμολόγηση της συνολικής σημαντικότητας εμφανίζεται η προτεραιότητα της «Επένδυσης στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας».

Η προτεραιότητα «Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία» βρίσκεται 3η με μικρή διαφορά από τη δεύτερη στη βαθμολόγηση της σημαντικότητας ως προς τα βάρη των σημείων της ανάλυσης SWOT.

Η ανωτέρω συνδυασμένη ανάλυση των ισχυρών σημείων και των αδυναμιών από κοινού με τις ευκαιρίες και τις απειλές που συνδέονται με το εξωτερικό περιβάλλον της χωρικής ενότητας, έχει ως αποτέλεσμα την προκαταρκτική διαμόρφωση των στόχων, της αναπτυξιακής στρατηγικής, καθώς και την ιεράρχηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων, με βάση το χρονικό ορίζοντα (βραχύ-, μέσο-, μακροπρόθεσμο) υλοποίησης που απαιτείται για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων.

Το αποτέλεσμα της ανάλυσης SWOT συνθέτει το πλαίσιο διαμόρφωσης του αναπτυξιακού οράματος και της επιλογής δημόσιων πολιτικών που προσανατολίζονται στην κάλυψη των ενδογενών αναγκών λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο εξωγενές δυναμικό.

Πρακτικά, η διαδικασία παραγωγής πολιτικής διενεργείται μέσω της ομαδοποίησης των τεταρτημόριων της ανάλυσης SWOT όπως εμφανίζεται στον παρακάτω πίνακα. Ειδικότερα, στον πίνακα αυτό (SWOT Matrix) παρουσιάζεται σχηματικά ο τρόπος αξιοποίησης της ανάλυσης SWOT για την διαμόρφωση κομβικών επιλογών πολιτικής για τη χωρική ενότητα, ανάλογα με την συνδυασμένη ανάγνωση των τεταρτημόριων ανά ζεύγος (ισχυρά σημεία με ευκαιρίες, αδυναμίες με ευκαιρίες, ισχυρά σημεία με απειλές, αδυναμίες με απειλές). Στα τεταρτημόρια συνδυασμού που προκύπτουν περιέχονται ειδικές αλλά ρεαλιστικές, με βάση τον συνδυασμό των ενδογενών με τα εξωγενή χαρακτηριστικά της χωρικής ενότητας, **κατευθύνσεις πολιτικής**, οι οποίες κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες σύμφωνα με τον χαρακτήρα τους.

	Ισχυρά Σημεία	Αδυναμίες
Ευκαιρίες	Επιταχυντικές πολιτικές (S-O strategies)	Διαρθρωτικές πολιτικές (W-O strategies)
Απειλές	Σταθεροποιητικές πολιτικές (S-T strategies)	Προληπτικές πολιτικές (W-T strategies)

Οι κατηγορίες των κατευθύνσεων πολιτικής που επιλέγονται κατά προτεραιότητα στη Χωρική

Ενότητα, οριοθετούνται στις ακόλουθες:

1. Επιταχυντικές αναπτυξιακές πολιτικές (growth-accelerating/expansionary policies) στη Χωρική Ενότητα με έμφαση στη διεύρυνση του ρυθμού ανάπτυξης και στη διατήρηση – διεύρυνση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων. Η ύπαρξη «συστάδων» πλεονεκτημάτων επιβάλλει ένα πολυσχιδές αναπτυξιακό πρότυπο, το οποίο εντέλει, διαμορφώνει και τον καινοτόμο χαρακτήρα του Προγράμματος.
2. Εφαρμογή διαρθρωτικών πολιτικών (structural policies), με στόχο την αντιμετώπιση των στρεβλώσεων που απορρέουν από την κατάρτιση των αγορών (λόγω νησιωτικότητας) και την άρση της λεγόμενης «διπλής περιφερειακότητας». Οι διαρθρωτικές πολιτικές καλούνται να αντιμετωπίσουν τις αναπτυξιακές υστερήσεις της χωρικής ενότητας, οικοδομώντας τη διατηρησιμότητα - βιωσιμότητα του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.
3. Σταθεροποιητικές πολιτικές (stabilisation policies). Πρόκειται για στοχευμένες / εστιασμένες πολιτικές που αντισταθμίζουν αρνητικές εξελίξεις λόγω των έντονων ενδο-περιφερειακών ανισοτήτων.
4. Προληπτικές πολιτικές (preventive/discretionary policies). Επιλεκτικές πολιτικές που προλαμβάνουν και αμβλύνουν αρνητικές επιδράσεις στον περιφερειακό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης.

Η ανάλυση αυτή (Strategic thinking logic flow) υποστηρίζει την τεκμηριωμένη προσέγγιση του αναπτυξιακού οράματος της χωρικής ενότητας, ενώ δίδονται μέθοδοι για την αναπτυξιακή κατεύθυνση της χωρικής ενότητας στο βραχυ-μεσοπρόθεσμο μέλλον, ποιες είναι οι βασικές προτεραιότητες στρατηγικής και ποιοι οι κατευθυντήριοι άξονες για την ανάπτυξή της. Τα δεδομένα του Πίνακα 30 αποτελούν βασικό υλικό για εκλογή της στρατηγικής που παρουσιάζεται σε επόμενο κεφάλαιο.

Πίνακας 30 Κατευθύνσεις Πολιτικής της Χωρικής Ενότητας 2007-2013

		Ισχυρά σημεία	Αδυναμίες
		ΕΠΙΤΑΧΥΝΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
Ευκαιρίες	Ενίσχυση και αξιοποίηση της δυναμικής ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας, με αιχμές τον τουρισμό, και το εμπόριο, αλλά και μέσω της αξιοποίησης των ΤΠΕ και της καινοτομίας.	Ενίσχυση του πολυλειτουργικού πρότυπου ανάπτυξης στη χωρική ενότητα.	Επενδύσεις σε υλικό κεφάλαιο – Ολοκλήρωση δικτύου μεταφορικών υποδομών και διευκόλυνση των ροών μεταφορών στη χωρική ενότητα - επέκταση και ολοκλήρωση των ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών υποδομών προσπελασιμότητας (Λιμάνια, οδικοί άξονες στην Κρήτη και στη Ρόδο).
	Ανάδειξη και αξιοποίηση της στρατηγικής θέσης της Χωρικής Ενότητας Κρήτης Νήσων Αιγαίου στον κοινωνικο-οικονομικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.	Ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και των συνεργασιών στη Μεσογειακή Ζώνη Ελεύθερου Εμπορίου.	Εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος, ανάδειξη νέων προϊόντων και τοπικών αγορών, ισόρροπη κατανομή της επισκεψιμότητας και προσέλκυση συνδυασμένων επενδύσεων με αξιοποίηση των ΤΠΕ.
	Ενίσχυση της λειτουργίας σημαντικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πολυτεχνείο Κρήτης, ΤΕΙ Κρήτης) καθώς και των Ιδρυμάτων παραγωγής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (ΙΤΕ, ΕΛΚΕΘΕ, ΕΘΙΑΓΕ, ΜΑΙΧ κλπ).	Ανάδειξη και αειφόρος αξιοποίηση των περιβαλλοντικών και φυσικών πόρων.	Ενίσχυση της παραγωγής τοπικών ποιοτικών προϊόντων με αυξημένη προστιθέμενη αξία.
	Ανάδειξη και αξιοποίηση των πλούσιων ιστορικών και πολιτισμικών πόρων.	Ενίσχυση της λειτουργίας σημαντικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πολυτεχνείο Κρήτης, ΤΕΙ Κρήτης) καθώς και των Ιδρυμάτων παραγωγής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (ΙΤΕ, ΕΛΚΕΘΕ, ΕΘΙΑΓΕ, ΜΑΙΧ κλπ).	Προστασία και αειφόρος διαχείριση των περιβαλλοντικών και φυσικών πόρων μέσω της εφαρμογής των Κοινοτικών Οδηγιών και Κανονισμών αλλά και της Εθνικής Νομοθεσίας.
	Ενίσχυση της Ψηφιακής Σύγκλισης με άξονες την ποιότητα ζωής και την επιχειρηματικότητα. Ειδικά για τον τουρισμό / πολιτισμό, ανάπτυξη / διάχυση ηλεκτρονικού περιεχομένου (e-content industry).	Ενίσχυση της παραγωγής τοπικών ποιοτικών προϊόντων με αυξημένη προστιθέμενη αξία.	Προστασία και αειφόρος διαχείριση των περιβαλλοντικών και φυσικών πόρων μέσω της εφαρμογής των Κοινοτικών Οδηγιών και Κανονισμών αλλά και της Εθνικής Νομοθεσίας.
	Πρώθηση της ενεργειακής αυτοτέλειας με τη χρήση ΑΠΕ.	Ενίσχυση της διασύνδεσης της έρευνας και διάχυση της καινοτομίας που παράγεται στα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς και στα ερευνητικά ιδρύματα της χωρικής ενότητας με την παραγωγή και την κοινωνία.	Ενίσχυση της διασύνδεσης της έρευνας και διάχυση της καινοτομίας που παράγεται στα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς και στα ερευνητικά ιδρύματα της χωρικής ενότητας με την παραγωγή και την κοινωνία.

		Ισχυρά σημεία	Αδυναμίες
		ΕΠΙΤΑΧΥΝΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
		Ενίσχυση του δικτύου αστικών κέντρων, της πολυκεντρικότητας και αξιοποίηση αναδυόμενων πόλων ανάπτυξης.	
		ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΑΠΕΙΛΕΣ		Ανάπτυξη εκπαιδευτικών υποδομών. Συγκράτηση του πληθυσμού ιδίως στα μικρά νησιά μέσω ολοκληρωμένων σχεδίων αγροτικής αναγέννησης. Ανάπτυξη και ολοκλήρωση των κοινωνικών υποδομών. Ανάπτυξη υποδομών υγείας.	Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρόληψη κινδύνων. Προστασία των ιστορικών μνημείων. Εξομάλυνση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού μέσω ολοκληρωμένων σχεδίων αστικής αναγέννησης.

2.4.2. Ανάλυση SWOT ανά Διοικητική Περιφέρεια

Περιφέρεια Κρήτης

Πίνακας 31 Ανάλυση SWOT για την Περιφέρεια Κρήτης

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1: Επένδυση στον Παραγωγικό Τομέα της οικονομίας			
⇒ Ταχείς ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας άνω του μέσου εθνικού όρου. ⇒ Η δυναμική της οικονομίας στηρίζεται σχεδόν ισόρροπα σε 2 σημαντικές δραστηριότητες (τουρισμός και γεωργία). ⇒ Οικονομία συνάθροισης στον τομέα του τουρισμού. ⇒ Υψηλής ποιότητας ξενοδοχειακές υποδομές. ⇒ Καλή ποιότητα, ευρεία ποικιλία και αναγνωρίσιμα προβεβλημένα τοπικά προϊόντα (κρητική κουζίνα). ⇒ Σημαντική συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με σημαντικά στοιχεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.	⇒ Εξάρτηση από το μοντέλο του μαζικού τουρισμού θερινών διακοπών το οποίο δεν επιτρέπει τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου ⇒ Χαμηλό επίπεδο τυποποίησης αγροτικής παραγωγής και αδύναμοι μηχανισμοί εμπορίας και προβολής. ⇒ Μικρός βαθμός ανάπτυξης διατομεακών και ενδοτομεακών συνεργιών (δικτυώσεις). ⇒ Μικρός βαθμός ελκυστικότητας για ξένες επενδύσεις.	⇒ Εμπλουτισμός και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. ⇒ Αξιοποίηση του πολιτισμού ως συγκριτικό πλεονέκτημα της Κρήτης. ⇒ Περαιτέρω ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας του τριτογενούς τομέα, και ειδικότερα του τουρισμού. ⇒ Σταθερότητα ποιότητας, τυποποίηση και ολοκληρωμένη πολιτική προώθησης επιλεγμένων τοπικών προϊόντων. ⇒ Ενίσχυση επιχειρηματικότητας και οργάνωσης των επιχειρήσεων σε σύγχρονη βάση. ⇒ Δυνατότητες ανάπτυξης συνεργιών με νέα κράτη μέλη (Μάλτα, Κύπρος). ⇒ Ενίσχυση χωρικής εξειδίκευσης. ⇒ Ενίσχυση διασυνδέσεων ανεπτυγμένων οικονομικών κέντρων με πύλες εισόδου και ζώνες υπαίθρου.	⇒ Συρρίκνωση ή και εξαφάνιση παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων ή και κλάδων. ⇒ Ανάδειξη ανταγωνιστικών κέντρων (Μάλτα, Κύπρος). ⇒ Πιθανή όξυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. ⇒ Επιπτώσεις από τη νέα ΚΑΠ. ⇒ Υψηλά επίπεδα επιχειρηματικού κινδύνου. ⇒ Έλλειψη διαθεσιμότητας κεφαλαίων..
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2: Κοινωνία της γνώσης και Καινοτομία			
⇒ Υπαρξη υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικού και ερευνητικού ιστού με δυνατότητες ανάπτυξης και διάχυσης καινοτομιών. ⇒ Υπαρξη απαραίτητων υποδομών, τεχνολογικής υποστήριξης για ανάπτυξη κοινωνίας πληροφοριών. ⇒ Σημαντική υποδομή ευρέος φάσματος υψηλών τεχνολογιών διεθνώς ανταγω-νιστικών, σχετικά αυτόνομη λειτουργία (20% αιτούμενη κρατική χρηματοδότηση), κινητικότητα και ανταλλαγή επιστημονικού προσωπικού στην παραγωγή και προσφορά τεχνολογίας.	⇒ Χαμηλή ζήτηση για καινοτομίες τοπικά. ⇒ Κενά σε θέματα εισαγωγής καινοτομιών στη διοίκηση και οργάνωση επιχειρήσεων. ⇒ Σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα και μικρός βαθμός εξειδίκευσης των απασχολουμένων. ⇒ Χαμηλού βαθμού εισαγωγή καινοτομίας στον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό. ⇒ Έλλειψη θεσμικών κινήτρων στήριξης. ⇒ Συνδυασμός τουρισμού με υψηλής ποιότητας υπηρεσίες υγείας.	⇒ Ανάπτυξη ισχυρών διασυνδέσεων μεταξύ της κοινωνίας της πληροφορίας και των καινοτομιών σε εδραιωμένους τομείς όπως ο τουρισμός και η γεωργία. ⇒ Δυνατότητες ανάπτυξης συνεργιών με νέα κράτη μέλη (Μάλτα, Κύπρος)..	⇒ Έλλειψη σχεδίων αξιοποίησης συστήματος E+T και εξαιρετικά μικρός αριθμός σχετικών επενδύσεων. ⇒ Υψηλά επίπεδα επιχειρηματικού κινδύνου. ⇒ Έλλειψη διαθεσιμότητας κεφαλαίων.
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3: Απασχόληση & Κοινωνική Συνοχή			
⇒ Σημαντική φυσική αύξηση πληθυσμού αλλά και προσέλκυση πληθυσμού από άλλες περιοχές εντός και εκτός της χώρας. Ο συντελεστής φυσικής κίνησης πληθυσμού εμφανίζει καλύτερη	⇒ Βαθμιαία αύξηση ποσοστών ανεργίας. ⇒ Άνιση ενδοπεριφερειακή κατανομή εισοδήματος και απασχόλησης. ⇒ Σχετικά χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και	⇒ Βελτίωση δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και πολύ-ειδίκευση. ⇒ Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών για την εκπαίδευση και κατάρτιση προσαρμοσμένη στις	⇒ Απαξίωση δεξιοτήτων των απασχολουμένων. ⇒ Ένταση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού.

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
πορεία συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας (706 έναντι 2.623 του μέσου όρου της χώρας). ⇒ Χαμηλά ποσοστά ανεργίας (7,7%) συγκριτικά με το επίπεδο της χώρας (10%). ⇒ Ικανοποιητικά επίπεδα κατάρτισης των ανέργων.	κατάρτισης των απασχολουμένων ως προς το μέσο όρο της χώρας. ⇒ Αυξημένοι δείκτες γήρανσης και εξάρτησης κύρια στην ενδοχώρα και στο νότο. ⇒ Μειωμένη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό με έντονη τάση συγκέντρωσης της γυναικείας απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, και δυσκολίες στην ένταξη άνεργων γυναικών στην αγορά εργασίας.	τοπικές ιδιαιτερότητες. ⇒ Καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού.	
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας & διαβίωσης			
⇒ Ύπαρξη υποδομών στις μεταφορές (αεροδρόμια, λιμένες, βασικό οδικό δίκτυο). ⇒ Στις επικοινωνίες, συγκριτικό πλεονέκτημα θέσης και τεχνολογικής υποστήριξης. ⇒ Ικανοποιητικοί δείκτες υγείας. ⇒ Σημαντικός αριθμός και μεγάλη έκταση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος. ⇒ Ολοκλήρωση βιολογικών καθαρισμών στα αστικά κέντρα και τις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές. ⇒ Δρομολογημένες διαδικασίες ολοκληρωμένου σχεδιασμού ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος. ⇒ Δυνατότητα ολοκληρωμένου σχεδιασμού αυτόνομης λειτουργικά χωρικής μονάδας λόγω νησιωτικού χαρακτήρα και μεγάλου μεγέθους. ⇒ Ύπαρξη θεσμοθετημένου Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας. ⇒ Πολύ καλές δυνατότητες ανάπτυξης όλων των μορφών ΑΠΕ. ⇒ Πολλοί και σημαντικοί χώροι και σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος.	⇒ Στον τομέα της ενέργειας, εξάρτηση από το πετρέλαιο. ⇒ Υψηλοί ρυθμοί ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας. ⇒ Ελλείψεις σε υποδομές και οργάνωση μεταφορών για τα προϊόντα του πρωτογενή τομέα. ⇒ Ελλείψεις στις κοινωνικές υποδομές και υψηλός δείκτης γήρανσης στις ορεινές περιοχές. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις σε υποδομές λόγω διασποράς πληθυσμού σε πολυάριθμους μικρού μεγέθους οικισμούς. ⇒ Δυσχέρεια στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και επικοινωνιών λόγω νησιωτικού χαρακτήρα. ⇒ Έντονες πιέσεις στη βόρεια ζώνη λόγω αστικής και τουριστικής ανάπτυξης δημιουργούν απαιτήσεις για διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας φυσικού και ιστορικού πολιτιστικού περιβάλλοντος σε σημαντικό τμήμα της Περιφέρειας και με σημαντική χωρική διασπορά. ⇒ Μη συστηματική προσέγγιση στη διαχείριση υδάτινων πόρων.	⇒ Εφαρμογή πιλοτικών έργων για όλες τις τεχνολογίες ΑΠΕ. ⇒ Υψηλή ζήτηση από ιδιώτες για δημιουργία αιολικών πάρκων και φωτοβολταϊκών. ⇒ Προσδιορισμός - εξειδίκευση ρόλου των λιμανιών της Κρήτης (εμπορικά, επιβατικά ή τουριστικά) και μέτρα για τουρισμό κρουαζιέρας. ⇒ Στον τομέα των επικοινωνιών, η ανάδειξη της Κρήτης σαν Κέντρο Τηλεματικών Εφαρμογών και Υπηρεσιών. ⇒ Άρση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στο θέμα της υγείας, και βελτίωση των αστικών υποδομών. ⇒ Ολοκλήρωση του πλέγματος κοινωνικών υποδομών ιδιαίτερα στον τομέα παροχής υπηρεσιών φύλαξης. ⇒ Ανάπτυξη νέας οικονομίας - διάχυση τεχνολογίας στον τομέα περιβάλλοντος και πολιτισμού. ⇒ Δημιουργία ολοκληρωμένων διαχειριστικών σχεδίων στους τομείς των δασικών εκτάσεων, της ύδρευσης-άρδευσης, των απορριμμάτων. ⇒ Δημιουργία των απαραίτητων υποδομών για την προστασία του περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων, κυρίως μέσω της ορθής διαχείρισης των υπό πίεση περιοχών. ⇒ Ολοκληρωμένες διαχειριστικές παρεμβάσεις για προστασία-ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. ⇒ Εξειδίκευση του χωροταξικού σχεδιασμού μέσα από εν εξελίξει ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ. ⇒ Προτεραιότητα εθνικού επιπέδου της ανάδειξης του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης.	⇒ Ενίσχυση της ελκυστικότητας ήδη ανεπτυγμένων περιοχών. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας φυσικού, ιστορικού περιβάλλοντος σε περιοχές όπου αλλάζουν οι όροι προσπελασιμότητας. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις για προστασία περιβάλλοντος λόγω ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας / ελκυστικότητας των ήδη ανεπτυγμένων περιοχών. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας από την ανάδειξη νέων περιοχών ανάπτυξης. ⇒ Κίνδυνος συγκέντρωσης περαιτέρω πολιτιστικής δραστηριότητας σε ήδη ανεπτυγμένες περιοχές σε βάρος των υπολοίπων.
ΧΩΡΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ: Χωρική διάσταση (βιώσιμη αστική ανάπτυξη, ορεινές και αγροτικές περιοχές, νησιωτικός χώρος)			
⇒ Σημαντική συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος. ⇒ Έντονη παρουσία και χωρική διασπορά χώρων με σημαντικά στοιχεία ιστορικού πολιτιστικού	⇒ Δυσχέρειες στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και επικοινωνιών λόγω νησιωτικού χαρακτήρα. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις σε υποδομές λόγω	⇒ Ενίσχυση χωρικής εξειδίκευσης. ⇒ Ενίσχυση διασυνδέσεων ανεπτυγμένων οικονομικών κέντρων και πυλών εισόδου. ⇒ Ανάδειξη τοπικών αστικών κέντρων και	⇒ Έντονες πιέσεις στο περιβάλλον από την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στο βόρειο τμήμα. ⇒ Κίνδυνος περαιτέρω ανάπτυξης των ήδη

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
ενδιαφέροντος. ⇒ Δυνατότητα ολοκληρωμένου σχεδιασμού αυτόνομης λειτουργικά χωρικής μονάδας λόγω νησιωτικού χαρακτήρα και μεγάλου μεγέθους.	διασποράς πληθυσμού σε πολυάριθμους μικρού μεγέθους οικισμούς. ⇒ Αυξημένες απαιτήσεις για προστασία φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος	διασφάλιση της εταιρικής τους σχέσης με τις ζώνες υπαίθρου. ⇒ Ολοκληρωμένες διαχειριστικές παρεμβάσεις για τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.	ανεπτυγμένων περιοχών σε βάρος των υπολοίπων.
ΧΩΡΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ: Χωρική συνεργασία (διακρατική - διαπεριφερειακή)			
⇒ Μακροχρόνια παρουσία και αναγνωρισιμότητα στο πεδίο των διαπεριφερειακών/διακρατικών συνεργασιών. ⇒ Εμπειρία στελεχών σε διαπεριφερειακές συνεργασίες. ⇒ Σχετική εστίαση προσπαθειών σε επιλεγμένους τομείς αλλά και περιοχές.	⇒ Μη ύπαρξη θεσμοθετημένου συντονιστικού οργάνου. ⇒ Μικρός βαθμός διάχυσης των αποτελεσμάτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας.	⇒ Η ένταξη της Κύπρου με την οποία προϋπάρχει πλαίσιο συνεργασίας. ⇒ Η ένταξη της Μάλτας με παρόμοια νησιωτικά χαρακτηριστικά που επιτρέπει, σε συνεργασία και με άλλες νησιωτικές περιφέρειες, την ανάδειξη των ιδιαίτεροτήτων ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου.	⇒ Να χαθεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της μακρόχρονης συνεργασίας με την Κύπρο, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα προσαρμογής μετά την ένταξη της Κύπρου.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Πίνακας 32 Ανάλυση SWOT για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1: ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ			
⇒ Υπαρξη σημαντικών πολιτιστικών πόρων εθνικής και διεθνούς εμβέλειας ⇒ Συνεχής ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος σε σημαντικό αριθμό νησιών – τουριστικών πόλων ⇒ Συνεχής πληθυσμιακή αύξηση (φυσική αύξηση, προσέλκυση από άλλες περιοχές και οικονομικοί μετανάστες) ⇒ Τάση επιχειρηματικότητας του γηγενούς δυναμικού ⇒ Ευνοϊκή θέση της Περιφέρειας στον θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου ⇒ Η ιστορική παράδοση στην εξωστρέφεια	⇒ Υψηλό κόστος μεταφορών και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης ⇒ Χρονική και χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας ⇒ Μικρή τοπική αγορά - Αδυναμία εκμετάλλευσης οικονομικών κλίμακας ⇒ Έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου απασχολούμενου προσωπικού σε όλους τους τομείς	⇒ Αξιοποίηση της διεθνούς ζήτησης και προοπτικές ανάπτυξης νέων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικού, θαλάσσιου, οικολογικού) και σημαντικές προοπτικές για την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής μικρής κλίμακας σε μη κορεσμένες περιοχές ⇒ Αξιοποίηση των μέσων και ευκαιριών που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας ⇒ Το ευρωπαϊκό και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου για την επόμενη προγραμματική περίοδο ⇒ Αξιοποίηση της ζήτησης προϊόντων με ονομασία προέλευσης και βιολογικής παραγωγής. ⇒ Σταδιακή εξοικείωση στη χρήση εξ αποστάσεως κατάρτισης, τηλε-εκπαίδευσης και τηλε-εργασίας ⇒ Εγκατάσταση οικονομικών μεταναστών ⇒ Δυνατότητες διασυνοριακής συνεργασίας σε εμπόριο και τουρισμό με ενταγμένες και υπό ένταξη χώρες	⇒ Ανάπτυξη ανταγωνιστικών περιοχών με χαμηλότερο κόστος προϊόντων και υπηρεσιών στον ευρύτερο χώρο της Μεσογείου ⇒ Τάσεις εγκατάλειψης νησιών ή οικισμών από τις παραγωγικές ηλικίες
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2: ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ			
⇒ Ικανοποιητική κάλυψη σε υποδομές εκπαίδευσης στα σημαντικότερα από πλευράς πληθυσμού νησιά	⇒ Έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου απασχολούμενου προσωπικού σε όλους τους τομείς	⇒ Αξιοποίηση των μέσων και ευκαιριών που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας	

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
	⇒ Χαμηλή εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της πληροφορικής και νέων τεχνολογιών	⇒ Δυνατότητες διακρατικής συνεργασίας με μεσογειακές χώρες σε τομείς έρευνας και περιβάλλοντος	
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ			
⇒ Πραγματική ανεργία χαμηλότερη του εθνικού μέσου όρου		⇒ Αξιοποίηση κινητικότητας εργασίας, λόγω τουριστικών επενδύσεων ⇒ Εγκατάσταση οικονομικών μεταναστών	⇒ Τάσεις εγκατάλειψης νησιών ή οικισμών από τις παραγωγικές ηλικίες
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4: ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΩΣ ΤΟΠΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ			
⇒ Εξαιρετικό φυσικό και δομημένο περιβάλλον ⇒ Υπαρξη σημαντικών πολιτιστικών πόρων εθνικής και διεθνούς εμβέλειας ⇒ Σχετικά μικρές αποστάσεις μεταξύ νησιών και ενδοχώρας και σχετικά μικρές διανησιωτικές αποστάσεις ⇒ Αντιμετωπίσιμες προς το παρόν ανθρωπογενείς πιέσεις στο περιβάλλον	⇒ Υψηλό κόστος μεταφορών και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης ⇒ Χρονική και χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας ⇒ Ανεπάρκεια οργάνωσης των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών συνδέσεων ⇒ Χαμηλή εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της πληροφορικής και νέων τεχνολογιών ⇒ Αδυναμία ανάπτυξης συνεκτικών οικιστικών δικτύων (πόλοι ανάπτυξης) και διάχυσης των θετικών αναπτυξιακών επιπτώσεων, εξ αιτίας της ασυνέχειας του χώρου ⇒ Αδυναμία ελέγχου εφαρμογής περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών στη δόμηση και στις διάφορες δραστηριότητες, εξ αιτίας της έλλειψης καθορισμού χρήσεων γης ⇒ Ελλιπής διαχείριση των περιορισμένων υδατικών πόρων ⇒ Ανεπάρκεια συστημάτων διάθεσης απορριμμάτων	⇒ Αξιοποίηση των μέσων και ευκαιριών που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας ⇒ Αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών και απελευθέρωση των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών ⇒ Σταδιακή εξοικείωση στη χρήση τηλεκατάρτισης, τηλεεκπαίδευσης και τηλεεργασίας ⇒ Χρήση νέων μεθόδων και τεχνολογιών διαχείρισης νερού ⇒ Διεύρυνση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ⇒ Δυνατότητες διακρατικής συνεργασίας με μεσογειακές χώρες σε τομείς έρευνας και περιβάλλοντος	⇒ Εξάντληση υδροφόρου ορίζοντα και υπαλμύρωση ⇒ Φυσικές περιβαλλοντικές απειλές (σεισμοί, κατολισθήσεις, πυρκαγιές, πλημμύρες, διάβρωση) ⇒ Ανθρωπογενείς περιβαλλοντικές απειλές (ανεξέλεγκτη απόρριψη σκουπιδιών, υπερβόσκηση, αυθαίρετη δόμηση, κλπ)
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 5: ΧΩΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ - ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ			
⇒ Σχετικά μικρές αποστάσεις μεταξύ νησιών και ενδοχώρας και σχετικά μικρές διανησιωτικές αποστάσεις	⇒ Μεγάλες ενδοπεριφερειακές ανισότητες φυσικών πόρων και σημαντική ενδοπεριφερειακή ανισοκατανομή ανθρωπίνων πόρων και υποδομών ⇒ Αδυναμία ανάπτυξης συνεκτικών οικιστικών δικτύων (πόλοι ανάπτυξης) και διάχυσης των θετικών αναπτυξιακών επιπτώσεων, εξ αιτίας της ασυνέχειας του χώρου ⇒ Χρονική και χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας	⇒ Αξιοποίηση των μέσων και ευκαιριών που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας ⇒ Οργάνωση υπηρεσιών σε επίπεδο μεγάλων Δήμων και μεταφορά κεντρικών αρμοδιοτήτων σ' αυτούς ⇒ Αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών και απελευθέρωση των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών ⇒ Σταδιακή εξοικείωση στη χρήση τηλεκατάρτισης, τηλεεκπαίδευσης και τηλεεργασίας	⇒ Τάσεις αποκλεισμού των μικρών νησιών από τα κέντρα πληροφόρησης και παροχής υπηρεσιών ⇒ Τάσεις εγκατάλειψης νησιών ή οικισμών από τις παραγωγικές ηλικίες

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Πίνακας 33 Ανάλυση SWOT για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ / ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1: ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ			
⇒ Καλή ποιότητα και μεγάλη ποικιλία παραγόμενων τοπικών προϊόντων (πρωτογενών και μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων) ⇒ Επώνυμα τοπικά αγροτικά προϊόντα ⇒ Τάσεις αύξησης του ακαθάριστου προϊόντος	⇒ Χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα ⇒ Χαμηλό επίπεδο τεχνολογικού εξοπλισμού ⇒ Αδύναμες μεταποιητικές μονάδες ⇒ Παραδοσιακά / πλεονασματικά στην ΕΕ γεωργικά προϊόντα ⇒ Χαμηλός βαθμός διακλαδικής – διατομεακής διασύνδεσης ⇒ Χαμηλό επίπεδο βασικών υποδομών ⇒ Έλλειψη / ανεπάρκεια ενεργειακού δυναμικού ⇒ Μικρού μεγέθους επιχειρήσεις με στόχευση στην τοπική αγορά ⇒ Ενδοπεριφερειακές / ενδονησιωτικές ανισότητες ⇒ Δυσκολία στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και λειτουργικών / παραγωγικών διασυνδέσεων	⇒ Ενίσχυση της διεύρυνσης / εμπλουτισμού και διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος ⇒ Δυνατότητα επίτευξης συμπληρωματικότητας παραγωγικών δραστηριοτήτων ⇒ Αξιοποίηση τοπικών επώνυμων προϊόντων και ενδυνάμωση της γεωγραφικής τους προέλευσης ⇒ Εξωστρέφεια των επώνυμων αγροτικών προϊόντων ⇒ Ενίσχυση της ανάπτυξης καινοτομιών με τη διασύνδεση της έρευνας και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις ⇒ Ύπαρξη χρηματοδοτικών ενισχύσεων ⇒ Προοπτική διεύρυνσης της ΕΕ προς ανατολάς.	⇒ Έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον ⇒ Μείωση των επιδοτήσεων / ενισχύσεων των αγροτικών προϊόντων από την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2: ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ			
⇒ Ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό της πανεπιστημιακής και σπουδαστικής κοινότητας	⇒ Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο	⇒ Αξιοποίηση του Πανεπιστημίου Αιγαίου για βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης και ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού.	
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ			
⇒ Σχετικά χαμηλή ανεργία ⇒ Ομοιογένεια πληθυσμού ⇒ Ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό της πανεπιστημιακής και σπουδαστικής κοινότητας	⇒ Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ⇒ Αυξημένος δείκτης γήρανσης ⇒ Περιορισμένο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών ⇒ Δυσκολίες ένταξης γυναικών στην αγορά εργασίας ⇒ Αυξημένο ποσοστό μη ενεργού οικονομικά πληθυσμού	⇒ Ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα στους τομείς της κοινωνικής οικονομίας ⇒ Ενίσχυση για ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού	⇒ Τάσεις αύξησης του μη ενεργού οικονομικά πληθυσμού. ⇒ Αδυναμία διαφοροποίησης δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα (πλην μαστίχας).
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4: ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΩΣ ΤΟΠΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ			
⇒ Πλούσια διάσπαρτη πολιτιστική κληρονομιά ⇒ Συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος ⇒ Αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον	⇒ Διπλή περιφερειακότητα ⇒ Απομόνωση / δυσκολίες πρόσβασης / επικοινωνίας από τα μητροπολιτικά κέντρα ⇒ Δυσκολία στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και λειτουργικών / παραγωγικών διασυνδέσεων ⇒ Διαμορφωμένη κατάσταση σε σχέση με το ενεργειακό δυναμικό ⇒ Έλλειψη / ανεπάρκεια υδάτινων πόρων ⇒ Έλλειψη οργανωμένης χωροταξικής διεύθετης των παραγωγικών και οικονομικών δραστηριοτήτων	⇒ Αξιοποίηση και διαφύλαξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. ⇒ Ανάπτυξη παραγωγικών / εμπορικών διασυνδέσεων μεταξύ των νησιών της Περιφέρειας ⇒ Πύλη εισόδου-εξόδου της ΕΕ σε τρίτες χώρες ⇒ Αξιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας και των νέων τεχνολογιών στις επικοινωνίες ⇒ Ενίσχυση της χωρικής εξειδίκευσης	⇒ Περαιτέρω περιφερειοποίηση των νησιών ως η πλέον απομακρυσμένη Περιφέρεια της Ε.Ε. ⇒ Υποβάθμιση ορισμένων ζωνών και περιοχών με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά ⇒ Έλλειψη χωροταξικής οργάνωσης και θεσμοθέτησής της.
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 5: ΧΩΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ - ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ			
	⇒ Διπλή περιφερειακότητα	⇒ Αξιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας και των νέων τεχνολογιών στις επικοινωνίες ⇒ Ενίσχυση της χωρικής εξειδίκευσης	⇒ Περαιτέρω περιφερειοποίηση των νησιών ως η πλέον απομακρυσμένη Περιφέρεια της Ε.Ε. ⇒ Υποβάθμιση ορισμένων ζωνών και περιοχών με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά

2.5. Συμπεράσματα: Αναπτυξιακά Προβλήματα, Ανάγκες και Ιεράρχησή τους

2.5.1. Κωδικοποίηση προβλημάτων σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης με συνδυασμό με την ανάλυση SWOT της Χωρικής Ενότητας οδηγούν στα παρακάτω κοινά προβλήματα τα οποία, κωδικοποιούνται ως ακολούθως:

Πρ.1: Ύπαρξη σημαντικών διαπεριφερειακών, ενδοπεριφερειακών και ενδονησιωτικών ανισοτήτων, μεταξύ των οποίων και ανισοκατανομή ανθρώπινων και φυσικών πόρων και υποδομών.

Πρ.2: Δυσχέρεια στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και επικοινωνιών λόγω του νησιωτικού και απομονωμένου χαρακτήρα των Περιφερειών.

Πρ.3: Συνεχόμενες ελλείψεις σε υποδομές μεταφορών με υψηλό κόστος μεταφοράς και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης.

Πρ.4: Χωρική ανισοκατανομή κάλυψης των αναγκών ιατρικής περίθαλψης και φροντίδας, οι οποίες πολλαπλασιάζονται τη θερινή περίοδο.

Πρ.5: Μειωμένη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και δυσκολίες στην ένταξη άνεργων γυναικών στην αγορά εργασίας.

Πρ.6: Σημαντικές αποκλίσεις μορφωτικού επιπέδου διαπεριφερειακά και υστέρηση σε σύγχρονες υποδομές εκπαίδευσης.

Πρ.7: Σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα, μικρός βαθμός εξειδίκευσης των απασχολούμενων και έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις επιχειρήσεις. Χαμηλή ενσωμάτωση πτυχιούχων και επιστημόνων στην τοπική παραγωγική και κοινωνική βάση.

Πρ. 8: Έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις στις «αναπτυγμένες ζώνες» λόγω αστικής και τουριστικής ανάπτυξης.

Πρ. 9: Μη συστηματική προσέγγιση στη διαχείριση και εξασφάλιση υδάτινων πόρων.

Πρ.10: Μικρός βαθμός ανάπτυξης διατομεακών και ενδοτομεακών συνεργιών (δικτυώσεις, συμπράξεις), με στόχο τη μεταφορά τεχνογνωσίας, τη «γέννηση» επιχειρηματικών ιδεών κ.λπ.

Πρ.11: Μη εκσυγχρονισμένες μέθοδοι παραγωγής και προώθησης στον πρωτογενή τομέα, χαμηλές επενδύσεις στο δευτερογενή και ελλειμματική διασύνδεσή τους.

Πρ.12: Χαμηλό επίπεδο σύγχρονης και «καθιερωμένης» επιχειρηματικότητας, απουσία εκσυγχρονισμού στις επιχειρήσεις και αδυναμία ανάπτυξης οικονομιών κλίμακας.

Πρ.13: «Ρηχή» επιχειρηματικότητα. Μικρή έως μηδενική διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας και χρήσης ΤΠΕ στην επιχειρηματική κοινότητα.

Πρ.14: Χαμηλός βαθμός προσέλκυσης ξένων επενδύσεων, στατική κατανομή των ΑΕΠΚ.

Πρ.15: Άνιση διαπεριφερειακή και ενδοπεριφερειακή κατανομή εισοδήματος και απασχόλησης.

Πρ.16: Χωρική και χρονική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας, χαμηλή αξιοποίηση πολιτισμικών πόρων σε σχέση με τις υπάρχουσες δυνατότητες και εξάρτηση του τουριστικού μοντέλου από το πρότυπο «μαζικού τουρισμού».

Πρ.17: Μη καλυπτόμενες ενεργειακές ανάγκες, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, μικρή χρήση ΑΠΕ, εξάρτηση από το πετρέλαιο.

2.5.2. **Διατύπωση και Ιεράρχηση Αναγκών και Στόχων σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου**

Τα παραπάνω προβλήματα, σε συνδυασμό με την ανάλυση SWOT, οδηγούν στις παρακάτω ανάγκες:

Αν. 1: Αντιμετώπιση των έντονων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, καθώς και της σύνδεσης των περιφερειών της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» με τη λοιπή χώρα (διπλή περιφερειακότητα).

Αν. 2: Άρση της νησιωτικής απομόνωσης μέσω της αναβάθμισης υφιστάμενων και δημιουργίας νέων υποδομών φυσικής και τεχνολογικής προσπελασιμότητας.

Αν. 3: Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.

Αν. 4: Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της ισότητας των ευκαιριών στην ποιότητα ζωής και στην απασχόληση.

Αν. 5: Ενεργητικές πολιτικές μείωσης της ανισοκατανομής της απασχόλησης ενδο-περιφερειακά και δια-περιφερειακά, ενίσχυση της πολυαπασχόλησης και της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού.

Αν. 6: Αναβάθμιση των δεξιοτήτων και των γνώσεων του ανθρωπίνου δυναμικού αναβαθμίζοντας τις υποδομές εκπαίδευσης και χρησιμοποιώντας ως εργαλείο, μεταξύ άλλων, τις νέες τεχνολογίες.

Αν. 7: Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της περιφερειακής δημόσιας διοίκησης και της αυτοδιοίκησης με έμφαση στην ενίσχυση της ποιότητας ζωής και της παραγωγικότητας μέσω των ΤΠΕ.

Αν. 8: Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας φυσικού και ιστορικού πολιτιστικού περιβάλλοντος με σημαντική χωρική διασπορά.

Αν. 9: Ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια για τα δάση, την ύδρευση, άρδευση και τα απορρίμματα.

Αν. 10: Ανάπτυξη διαπεριφερειακών και διακρατικών συνεργιών και συνεργασιών για το Περιβάλλον, την Έρευνα και την Κοινωνία της Πληροφορίας.

Αν. 11: Εκσυγχρονισμός της παραγωγικής βάσης των περιφερειακών οικονομιών, ενσωμάτωση πρακτικών τοποθέτησης των τοπικών προϊόντων στις εθνικές και διεθνείς αγορές, προτεραιότητα προώθησης των προϊόντων με ονομασία προέλευσης.

Αν.12: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας «ευκαιρίας» έναντι της επιχειρηματικότητας «ανάγκης», προώθηση νέας επιχειρηματικότητας και της διείσδυσης των ΤΠΕ. Διασύνδεση της έρευνας και των εφαρμογών των νέων τεχνολογιών με την οικονομία.

Αν. 13: Δημιουργία ικανής ερευνητικής βάσης και δια-πανεπιστημιακής συνεργασίας, για την προσέλκυση και αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού και ανάπτυξη της καινοτομίας (τεχνολογικής και μη).

Αν. 14: Διασφάλιση της ενεργειακής αυτοτέλειας των νησιών.

Αν. 15: Εμπλουτισμός τουριστικού προϊόντος, αξιοποίηση πολιτισμικών πόρων, μείωση της εποχικότητας. Προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού με χρήση των συγκριτικών φυσικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής.

Η κάλυψη των ανωτέρω αναγκών θα αντιμετωπισθεί μέσω αξιοποίησης των συνεργιών που απορρέουν από την αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2007-2013. Οι ανάγκες 1, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 15 αντιμετωπίζονται με πόρους του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου και των τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (για τις Περιφέρειες Στόχου 1). Οι ανάγκες 4, 5, και 6 αντιμετωπίζονται κυρίως στο πλαίσιο τόσο του Ε.Π. Ανθρωπίνων Πόρων, όσο και του Ε.Π. Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση. Όσον αφορά ειδικότερα στην ανάγκη 4, η ισότητα των ευκαιριών θα καλυφθεί οριζόντια και από τις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου». Οι ανάγκες 7, 13 και 14 θα καλυφθούν για τις Περιφέρειες του

Στόχου 1 και από τομεακές παρεμβάσεις (αντίστοιχα από συνδυασμό των Ε.Π. Ψηφιακή σύγκλιση και Ε.Π.: Βελτίωση της Διοικητικής Ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης, από το Ε.Π. Αρχική Εκπαίδευση και Διαβίου Μάθηση, και από το Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα). Σημειώνεται ότι για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, οι ανάγκες 7, 13 και 14 πρόκειται να καλυφθούν αποκλειστικά από πόρους του ΠΕΠ.

Οι ανάγκες βελτίωσης της ποιότητας ζωής και της κοινωνικής συνοχής θα αντιμετωπισθούν μέσω συνεκτικών παρεμβάσεων ανάπτυξης υποδομών πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, ανάπτυξης και προστασίας της Δημόσιας Υγείας, ανάπτυξης Υποδομών στην Β'θμια και Γ'θμια Περιθαλψη και άλλων συμπληρωματικών κοινωνικών υποδομών.

2.5.3. Αντιστοίχιση Αναγκών Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου με Θεματικές Προτεραιότητες του ΕΣΠΑ

Στο παρακάτω πίνακα επιχειρείται η συσχέτιση και αντιστοίχιση των αναγκών της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» με τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ.

Συγκεκριμένα:

Οι ανάγκες 2, 4, 11, 12, 13, 14, και 15 ταξινομούνται ως ανάγκες για την **επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας**, καθώς αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξή τους αποτελεί η αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της Χωρικής Ενότητας, η προβολή της ως ασφαλούς και ελκυστικού προορισμού (Γενικός Στόχος 3) καθώς και η βελτίωση της παραγωγικότητάς της (Γενικός Στόχος 2).

Πίνακας 34 Συσχέτιση αναγκών Χωρικής Ενότητας Κ-ΝΑ με προτεραιότητες ΕΣΠΑ

ΑΝΑΓΚΕΣ	Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας	Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία	Απασχόληση και κοινωνική συνοχή	Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπος επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης	Θεσμικό περιβάλλον	Χωρική διάσταση της Στρατηγικής
1			X	X	X	X
2	X			X	X	X
3			X	X	X	
4	X		X			
5			X	X	X	
6		X	X	X		
7				X	X	X
8				X		X
9				X		X
10		X	X	X		X
11	X	X	X			
12	X	X				
13	X	X	X	X		
14	X			X		X
15	X	X	X	X		X

Οι 6, 10, 11, 12, 13, 14 15 αποτελούν ανάγκες για την **ενίσχυση της καινοτομίας και της κοινωνίας της γνώσης**, καθώς αναγκαίες προϋποθέσεις για την επίτευξή τους αποτελούν:

1. η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης των περιφερειακών οικονομιών
2. η αξιοποίηση των ΤΠΕ και επικοινωνιών.

Ανάγκες που αντιστοιχούν στην **προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής** είναι οι 1-6, 10, 11, 13, και 15.

Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» επιτυγχάνεται μέσω των αναγκών 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 13, 14, 15, καθώς μέσω της κάλυψής τους θα ενισχυθεί σημαντικά:

1. η αύξηση της εισροής επενδύσεων

2. η συγκράτηση του πληθυσμού ενδοπεριφερειακά
3. ο εκσυγχρονισμός των φυσικών και τεχνολογικών υποδομών
4. η συμβολή του ενεργειακού τομέα στην ανταγωνιστικότητα, την εξωστρέφεια και την αειφόρο ανάπτυξη
5. η αειφορική προσέγγιση στην περιβαλλοντική πολιτική
6. ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος ενδο περιφερειακά και διαπεριφερειακά.

Οι 1, 2, 3, 5 και 7 δημιουργούν μια ομαδοποίηση αναγκών σχετικών με τη **βελτίωση της διακυβέρνησης των αναπτυξιακών παρεμβάσεων** (βελτίωση θεσμικού περιβάλλοντος).

Τέλος, ως ανάγκες **ενίσχυσης της χωρικής διάστασης της στρατηγικής** χαρακτηρίζονται 1, 2, 7, 8, 9, 10, 14, 15 καθώς η κάλυψή τους θα εμπλουτίσει σημαντικά το χωροταξικό σχεδιασμό στη λογική της πολυκεντρικής προσέγγισης, στην ανάπτυξη διασυνδέσεων αγροτικών και αστικών περιοχών και εν γένει στην άμβλυση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα στη χωρική ενότητα.

3. Αναπτυξιακή Στρατηγική για την Περίοδο 2007 – 2013

3.1. Αναπτυξιακό Όραμα και Στρατηγική της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου

Η Περιφερειακή Ανάπτυξη αποτελεί διακριτή στρατηγική επιλογή στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Η επίτευξη και διατήρηση της περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας εστιάζεται στην εντατικοποίηση των προσπαθειών για πραγματική σύγκλιση των ελληνικών περιφερειών στο ευρωπαϊκό μέσο όρο σε όρους κοινωνικής, οικονομικής και χωρικής συνοχής. Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2007-2013, η περιφερειακή ανάπτυξη συνδέεται με την ταυτόχρονη επίτευξη δύο στόχων:

την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των Περιφερειών στο πλαίσιο του διεθνούς και ευρωπαϊκού καταμερισμού του ανταγωνισμού και της επιχειρηματικότητας και

τη διασφάλιση ενός σύγχρονου και άνετου επιπέδου ποιότητας ζωής για τους κατοίκους τους.

Στο πλαίσιο αυτό, ο στόχος της περιφερειακής πολιτικής της χώρας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 συμπυκνώνεται στην ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας, στη διασφάλιση καλύτερου επιπέδου ποιότητας ζωής, στην αύξηση της απασχόλησης και στη μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης.

Στο νέο αναπτυξιακό περιβάλλον που δημιουργείται, η Χωρική Ενότητα Κρήτης-Νήσων Αιγαίου θα πρέπει να αντιμετωπίσει τα έντονα προβλήματα προσπελασιμότητας, να διαφυλάξει και να αξιοποιήσει με βιώσιμο τρόπο τους σημαντικούς περιβαλλοντικούς, πολιτισμικούς και τουριστικούς πόρους, ο μοναδικός συνδυασμός των οποίων αποτελεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των υπό αναφορά Περιφερειών. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να αυξήσει την **ελκυστικότητα** της ως τόπου επενδύσεων, επιχειρηματικότητας, αλλά και ως τουριστικού προορισμού.

Η **κοινή στρατηγική** της χωρικής ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου εντάσσεται κατά βάση σε δύο περιοχές ανάληψης αναπτυξιακών πρωτοβουλιών (αντιστοίχιση της ανάλυσης εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος του κεφαλαίου 1):

1. στην **ενεργό και βιώσιμη** ενσωμάτωση των Περιφερειών της χωρικής ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου στο διεθνές οικονομικό γίγνεσθαι, προβάλλοντας μία διακριτή και αναγνωρίσιμη «περιφερειακή ανταγωνιστικότητα». Ειδικότερα:
  - Οι τρεις διοικητικές Περιφέρειες της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης - Νήσων Αιγαίου» παρουσιάζουν μία δυναμική εξωστρέφεια, η οποία εκτός από ιστορικούς λόγους, διευρύνεται λόγω των τουριστικών και των εμπορικών ροών, που απορρέουν από τον τουρισμό και τις συναφείς προς αυτόν δραστηριότητες.
  - Οι τεχνολογικές μεταβολές ευνοούν αυτή την εξωστρέφεια. Η ανάπτυξη των ευρωμεσογειακών σχέσεων και οι ευρωπαϊκές σχέσεις «καλής» γειτονίας (ENPI), συμβάλλουν σε αυτή την προοπτική³⁷, δημιουργώντας ευκαιρίες για την ανάδειξη των νησιών του Αιγαίου ως ελκυστικού πόλου γνώσης και επενδύσεων, σε περισσότερα πεδία δραστηριοτήτων από αυτά που παρουσιάζονται σήμερα.
  - Περαιτέρω, η σταδιακή μετατόπιση του παραδοσιακού εμπορίου από τη γεωγραφική κλίμακα στον κυβερνοχώρο, δημιουργεί σημαντικές μεταβολές στην ανθρώπινη οργάνωση και μειώνει τη σημασία της χωροθέτησης, ιδιαίτερα όταν οι επιχειρηματικές δραστηριότητες διακρίνονται από υψηλή προστιθέμενη αξία. Έχει μεγαλύτερη σημασία η πρόσβαση στην πληροφορία, παρά η φυσική ανταλλαγή ενός προϊόντος. Η αλυσίδα αυτή

37 Από την μία πλευρά, η Μεσογειακή Ζώνη Ελεύθερου Εμπορίου (1η Ευρω-Μεσογειακή Υπουργική Συνάντηση ECOFIN / Ραμπάτ-Σκιράτ, Ιούνιος 2005 και 2η στο Ντόνταλκ τον Απρίλιο 2005 για την ΚτΠ στοχεύει : 1. στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του επιχειρηματικού τομέα, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στις ανάγκες των ΜΜΕ, 2. στην προώθηση των επενδύσεων, 3. στη διευκόλυνση της ελεύθερης διακίνησης βιομηχανικών και άλλων προϊόντων και, 4. στην προώθηση της καινοτομίας και την κοινωνίας της πληροφορίας στον μεσογειακό χώρο. Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ENPI) για τη συνεργασία για την περαιτέρω οικονομική ολοκλήρωση ενθαρρύνει τις μεταρρυθμίσεις που θα φέρουν οφέλη για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

διαμορφώνει διαφορετικά κριτήρια για την επιλογή εγκατάστασης νέων επενδύσεων. Στο πλαίσιο αυτό, οι νησιωτικές περιοχές μπορούν να διεκδικήσουν την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων και να προσελκύσουν νέες δραστηριότητες, προσφέροντας υψηλή ποιότητα ζωής, ανθρώπινο δυναμικό με τις απαραίτητες δεξιότητες και, βεβαίως, σύγχρονες υποδομές με έμφαση στην αξιοποίηση των ΤΠΕ.

2. στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των νησιών, τα οποία διαμορφώνουν **κοινά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά**, τα οποία συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Ευαισθησία σχετικά με την ανάδειξη και αξιοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων.
- Σημαντική συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με σημαντικά στοιχεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Ευνοϊκή στρατηγική θέση της Χωρικής Ενότητας Κρήτης Νήσων Αιγαίου στον κοινωνικο-οικονομικό χώρο της Μεσογείου.
- Σημαντική συμμετοχή του τουριστικού τομέα στην οικονομία της Χωρικής Ενότητας και διεθνούς εμβέλειας ύπαρξη τουριστικών και πολιτιστικών πόρων.
- Στην τουριστική ανάπτυξη με δυνατότητες εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος, ανάδειξης νέων προϊόντων, ισόρροπης κατανομής της επισκεψιμότητας και προσέλκυσης συνδυασμένων επενδύσεων και με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.
- Υψηλού επιπέδου πολιτισμικό προϊόν, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται εκτός από τους παραδοσιακούς πολιτιστικούς πόρους και τα μουσεία, η σύγχρονη τέχνη και ο «πολιτισμός της γεύσης».
- Πολύ-λειτουργικό δίκτυο «ζωντανών» αστικών κέντρων, με συγκροτημένη ιεράρχηση στο περιφερειακό κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι και συγκεκριμένους, αλλά και αναδυόμενους πόλους ανάπτυξης.
- Ευρεία ποικιλία και προβεβλημένα τοπικά ποιοτικά προϊόντα.
- Λειτουργία σημαντικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πολυτεχνείο Κρήτης, ΤΕΙ Κρήτης) καθώς και ερευνητικών ιδρυμάτων παραγωγής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (ΙΤΕ, ΕΛΚΕΘΕ, ΕΘΙΑΓΕ, ΜΑΙΧ κλπ).
- Φυσική αύξηση πληθυσμού αλλά και προσέλκυση πληθυσμού από τις περιοχές εντός και εκτός της χώρας, ευέλικτες και ανοιχτές αγορές εργασίας σε συνδυασμό με ανυπαρξία σημαντικών προβλημάτων κοινωνικής συνοχής.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο βαθμός αξιοποίησης των ανωτέρω συγκριτικών πλεονεκτημάτων μειώνεται από την ένταση των **ενδο- περιφερειακών ανισοτήτων**. Η πρόκληση του «Multi-objective» Προγράμματος εστιάζεται στο κατάλληλο μείγμα στρατηγικής και παρεμβάσεων για την μεγιστοποίηση του επιθυμητού αποτελέσματος (πολιτικές εστίασης, βλέπε και ενότητα 3.2.1).

Τα παραπάνω αναπτυξιακά χαρακτηριστικά στην ουσία περιγράφουν την πολυπαραγωγικότητα των νησιών (Total Factor Productivity – TFP), η οποία ενισχύεται όχι μόνο από την διεισδυτικότητα των τεχνολογικών αλλαγών στα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη, αλλά και από τον συνεχή εμπλουτισμό και αξιοποίηση της γνώσης, η οποία αξιοποιεί ποικίλες πηγές. Με μια ευρύτερη προσέγγιση, οι προσδιοριστικοί παράγοντες αύξησης της πολυπαραγωγικότητας των τοπικών οικονομιών της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου αναδεικνύουν ένα πολυλειτουργικό πρότυπο ανάπτυξης,³⁸ το οποίο περιλαμβάνει ευελιξία των αγορών συντελεστών παραγωγής, αγαθών και υπηρεσιών, βελτιώσεις στην ποιότητα και την παραγωγικότητα των δημοσίων αγαθών και των παρεχόμενων υπηρεσιών προς πολίτες, επισκέπτες και επιχειρήσεις, αλλά και βελτιώσεις στην ποιότητα της κυβερνητικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων θεσμικών και διοικητικών αλλαγών. Η

38 Βλ. και ΕΣΠΑ 2007-2013, Ενότητα 4.4.

ευαισθητοποίηση και κινητικότητα των τοπικών αρχών και εταίρων προάγει σημαντικά αυτή την πολυπαραγωγικότητα και, κυρίως, την «διαχείρι» στις τοπικές κοινωνίες και οικονομίες.

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ανάλυση σε σχέση με τα φυσικά μειονεκτήματα της Χωρικής Ενότητας και σε συνδυασμό με τα κοινά αναπτυξιακά δεδομένα συνάγεται ότι οι τρεις νησιωτικές Περιφέρειες αντιμετωπίζουν στην 4^η προγραμματική περίοδο δύο κοινές στρατηγικές προκλήσεις:

- την *αξιοποίηση του μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος* (τεχνολογικές αλλαγές ιδιαίτερα στους τομείς των πληροφοριών και των επικοινωνιών, τη βαρύτητα των υπηρεσιών στο σχηματισμό του εθνικού πλούτου, στη στροφή των επιδιώξεων των ανθρώπων υπέρ ποιοτικών στόχων, κλπ) ώστε να μετατραπούν οι νησιωτικές ιδιαιτερότητες από μειονεκτήματα σε πλεονεκτήματα.
- την εφαρμογή της έννοιας της *αειφορίας, δηλαδή της σταθερής και βιώσιμης αναπτυξιακής πορείας* που να επιτρέπει τη διατήρηση της φυσιογνωμίας τους και των χαρακτηριστικών τους σε βάθος χρόνου, βελτιώνοντας την ελκυστικότητά τους.

Με βάση την ανάλυση που έχει προηγηθεί, το γενικό αναπτυξιακό όραμα της **Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου»** διαμορφώνεται:

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΟΡΑΜΑ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΡΗΤΗΣ – ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007-2013
<i>Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και ανάδειξη της ελκυστικότητας της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης και Νήσων Αιγαίου» σε συνθήκες αειφόρου ανάπτυξης</i>

Το αναπτυξιακό όραμα της Χωρικής Ενότητας εξυπηρετείται από τους παρακάτω **Στρατηγικούς Στόχους**, μέσω των οποίων αξιοποιούνται οι ευκαιρίες και τα πλεονεκτήματα που τεκμηριώθηκαν και αναδείχθηκαν (Strategic thinking logic flow) εστιάζουν στην εφαρμογή «επιταχυντικών αναπτυξιακών πολιτικών» (growth-accelerating/expansionary policies) στη χωρική ενότητα, δηλαδή με συνδυασμό διεύρυνσης του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και διατήρησης – διεύρυνσης των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων:

Ισχυρά Σημεία	
Ευκαιρίες	Στρατηγικοί Στόχοι 1. Βελτίωση της επιχειρηματικότητας και προσέλκυση επενδύσεων στις περιοχές της Χωρικής Ενότητας 2. Προώθηση της καινοτομίας και της έρευνας και σύνδεσή τους με την επιχειρηματικότητα 3. Διασφάλιση της βιωσιμότητας και λειτουργικότητας των περιφερειακών υποδομών, έμφαση στην ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας 4. Βελτίωση του επιπέδου της ποιότητας ζωής 5. Ενίσχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και αύξηση της ελκυστικότητας της Χωρικής Ενότητας, ως τόπου διαβίωσης και άσκησης επιχειρηματικών και επενδυτικών δραστηριοτήτων 6. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού για την αποτελεσματική ενίσχυση της απασχόλησης, της παραγωγικότητας και της κοινωνικής συνοχής (Επιταχυντικές πολιτικές (S-O strategies))

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τη διατύπωση των αναγκών, αναδεικνύονται σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες, πολλές από τις οποίες οφείλονται στη νησιωτικότητα. Στο επίπεδο αυτό, θα εφαρμοστούν επιλεκτικές διαρθρωτικού τύπου πολιτικές (structural policies), κυρίως στα ζητήματα κάλυψης του ελλείμματος του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού, στις υποδομές των μεταφορών και στην προστασία – βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος, ώστε να αντιμετωπισθούν διαχρονικές στρεβλώσεις και αναπτυξιακές στερήσεις και να συμβάλουν στη διατηρησιμότητα - βιωσιμότητα του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης της χωρικής ενότητας (βλ. ενότητα 3.2.1).

Οι ανωτέρω στρατηγικοί στόχοι αντιστοιχίζονται ευθέως με τους αντίστοιχους του ΕΣΠΑ

(Ενότητα 4.1).

Επιπροσθέτως, η στρατηγική του ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου διαμορφώνει διακριτή **χωρική διάσταση**, η οποία σε επίπεδο χωρικής ενότητας ολοκληρώνεται μέσα από τους ακόλουθους στόχους:

- την ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού συστήματος οικισμών και μιας νέας σχέσης πόλης – υπαίθρου, με έμφαση αφενός στην αξιοποίηση των διαχυτικών επιδράσεων των πόλων ανάπτυξης (υφιστάμενων και αναδυόμενων) και, αφετέρου, στην υλοποίηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στις νησιωτικές και στις ορεινές περιοχές της Χωρικής Ενότητας,
- την εξασφάλιση της ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση και
- την αιεφόρο ανάπτυξη και την ορθολογική διαχείριση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Χωρικής Ενότητας.

Η ανωτέρω στρατηγική ικανοποιείται από τους **Γενικούς Στόχους** του Προγράμματος,³⁹ οι οποίοι συνδέονται με τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ ως εξής:

Πίνακας 35 Συνάφεια Γενικών Στόχων ΠΕΠ ΧΕ Κ-ΝΑ με Γενικούς Στόχους ΕΣΠΑ

Γενικοί Στόχοι ΠΕΠ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΡΗΤΗΣ - ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ		Γενικοί Στόχοι ΕΣΠΑ
1 ^{ος}	Βελτίωση της προσπελασιμότητας (ενδοπεριφερειακής και διαπεριφερειακής)	13, 14
2 ^{ος}	Διασφάλιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων	10
3 ^{ος}	Ενσωμάτωση της αιεφορίας στις αναπτυξιακές επιλογές και παρεμβάσεις σε συνδυασμό με την προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος της χωρικής ενότητας	15, 16
4 ^{ος}	Ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης και ενδυνάμωση των εξωστρεφών συνεργασιών	4, 5, 6
5 ^{ος}	Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, καλλιέργεια της καινοτομίας, προσέλκυση επενδύσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	1, 2, 4, 5, 6
6 ^{ος}	Συνδυασμένη αξιοποίηση των τουριστικών και πολιτισμικών πόρων	3,17
7 ^{ος}	Αντιμετώπιση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και των αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων	Οριζόντιες Συνέργιες & Περιφερειακή διάσταση – Χωρική στρατηγική ΕΣΠΑ
8 ^{ος}	Ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων της χωρικής ενότητας και ανάδειξη πόλων ανάπτυξης	Οριζόντιες Συνέργιες & Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη – Πόλοι Ανάπτυξης

Οι παραπάνω **Γενικοί Στόχοι** που αφορούν στο σύνολο της χωρικής ενότητας, εξειδικεύονται ανά διοικητική Περιφέρεια ως εξής:

Περιφέρεια Κρήτης

- Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών
- Ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων, προώθηση της καινοτομίας και αποτελεσματική αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Περιφέρεια Κρήτης
- Αναβάθμιση των υποδομών εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, αιεφορική

³⁹ ΥΠΟΙΟ, Τεχνική Οδηγία 1, ενότητα 2.2.1. Από την άποψη αναπτυξιακού προγραμματισμού, οι γενικοί στόχοι αποτελούν τις «στρατηγικές περιοχές παρεμβάσεων».

διαχείριση του περιβάλλοντος και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Περιφέρεια Κρήτης, που θεωρούνται βασικοί πυλώνες για την ενίσχυση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της

- Οι παραπάνω Γενικοί Αναπτυξιακοί Στόχοι της Περιφέρειας αναλύονται περαιτέρω σε Ειδικούς Στόχους ως ακολούθως:
- Δημιουργία και λειτουργία ολοκληρωμένου δικτύου συνδυασμένων μεταφορών επιβατών και φορτίων
- Ενίσχυση της έρευνας και της χρήσης νέων τεχνολογιών και σύνδεση των ερευνητικών αποτελεσμάτων με την παραγωγική διαδικασία και επιχειρηματικότητα.
- Ανάπτυξη Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών
- Αναβάθμιση του τουρισμού
- Προστασία - Ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος και πολιτιστικού αποθέματος
- Αστική ανάπτυξη
- Ανάπτυξη ορεινών και αγροτικών περιοχών
- Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

- Ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος
- Βελτίωση της προσπελασιμότητας
- Επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και στη κοινωνία της γνώσης
- Περιβαλλοντική διαχείριση και βελτίωση της ποιότητας ζωής
- Στήριξη της δημιουργίας «πρωτότυπων» πόλων ανάπτυξης για την προσέλκυση επιχειρήσεων παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας
- Διαμόρφωση ανταγωνιστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος
- Ενδυνάμωση της χωρικής συνοχής και στήριξη των συνεργασιών (ενδοπεριφερειακών και δια-περιφερειακών)

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

- Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας
- Ενίσχυση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας
- Άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών – διανησιωτικών και ενδονησιωτικών / τοπικών ανισοτήτων

3.2. Εξειδίκευση Οράματος και Στρατηγικής στις Περιφέρειες

3.2.1. Εξειδίκευση των στρατηγικών επιλογών στο πλαίσιο της χωρικής στόχευσης των Περιφερειών του Στόχου 1 και του Στόχου 2 της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου

Η στρατηγική της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συνίσταται στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την ποσοτική και ποιοτική διεύρυνση των αναπτυξιακών επιλογών, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάδειξη της ελκυστικότητας της χωρικής ενότητας «Κρήτης και Νήσων Αιγαίου» σε συνθήκες αιεφόρου ανάπτυξης.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός για την περιφερειακή ανάπτυξη κατά την περίοδο 2007-2013, ο οποίος είναι σύμφωνος με το ΕΣΠΑ 2007-2013 και διαφοροποιείται από τα προηγούμενα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην καινοτομία, στην

επιχειρηματικότητα, στη γνώση, στην παιδεία και στον πολιτισμό, στο περιβάλλον και στη διοικητική ανασυγκρότηση.

Όσον αφορά στα σημαντικά προβλήματα που έχουν ήδη διαφανεί (λ.χ. προσπελασιμότητα και ανισότητες, απομόνωση, περιβάλλον, παραγωγική διάρθρωση κ.λπ.), επιβάλλονται «πολιτικές εστίασης» για την ταχύτερη αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προβλημάτων στις Περιφέρειες Κρήτης και Βορείου Αιγαίου, μέσω των οποίων αναμένεται να επιταχυνθεί η ανάπτυξή τους, ενώ ταυτόχρονα, η «επιβραδυντική δράση» των παραμέτρων που μειώνουν την αποτελεσματικότητα των ασκούμενων αναπτυξιακών πολιτικών, θα περιορισθεί. Οι πολιτικές πάντως που θα αναδειχθούν στο σύνολο των Περιφερειών του Στόχου 1 θα είναι ενιαίες και ομογενοποιημένες, ενώ η εστίαση θα προβλέπεται και θα εφαρμόζεται μέσα από τα «συστήματα» που θα δημιουργηθούν στο πλαίσιο του ΕΠΑΠ 2007-2013.

Από την άλλη πλευρά, οι περιφέρειες του Στόχου 2 (ή φυσικής σύγκλισης ή σταδιακής ένταξης ή phasing in), διαπνέονται θεωρητικά από ομογενοποιημένα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, στην περίπτωση όμως της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εμφανίζονται έντονα φαινόμενα ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, αντίστοιχα με εκείνα των δύο λοιπών περιφερειών που συνιστούν την Χωρική Ενότητα Κρήτης - Νήσων Αιγαίου. Η θετική αναπτυξιακή επίδοση του Νοτίου Αιγαίου θα πρέπει να αναλύεται σε βάθος και οι πολιτικές να αξιολογούνται συνεχώς. Η σταθεροποίηση και ενδυνάμωση των θετικών αναπτυξιακών παραμέτρων αποτελεί την κύρια στρατηγική επιλογή, ενώ η με βιώσιμο τρόπο επίλυση των αρνητικών φαινομένων, θα επιτρέψει την επιτάχυνση της ανάπτυξης.

Η συγκεκριμένη χωρική στόχευση στο επίπεδο της Χωρικής Ενότητας συνδυάζεται με την γενικότερη στρατηγική του ΕΣΠΑ 2007-2013, σύμφωνα με την οποία, στις ταχύτερα αναπτυσσόμενες Περιφέρειες της χώρας θα δοθεί έμφαση στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δυναμικών κλάδων, με την ενίσχυση των υποδομών, των θεσμικών μηχανισμών και των οργανωτικών καινοτομιών που κρίνονται αναγκαίες για την περαιτέρω στήριξη της ανάπτυξης. Στις Περιφέρειες με μη ικανοποιητικό αναπτυξιακό δυναμισμό, ο σχεδιασμός της πολιτικής για την νέα περίοδο επικεντρώνεται σε παρεμβάσεις με ουσιαδότερο αναπτυξιακό περιεχόμενο με βάση τα πλεονεκτήματα και ευκαιρίες που παρουσιάζονται καθώς και τις εκτιμήσεις της οικονομικής απόδοσης των μέτρων και δράσεων που εντάσσονται σε αυτές.

3.2.2. Εξειδίκευση των γενικών στρατηγικών επιλογών του ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου

Περιφέρεια Κρήτης: Ο στρατηγικός στόχος - όραμα «Κρήτη Κέντρο Οικονομίας και Έρευνας στη Ν.Α. Μεσόγειο» που είχε τεθεί στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους επαναπροσδιορίζεται σε «**Ανάδειξη του ρόλου της Κρήτης στην ευρύτερη περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου στη βάση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της, της χρήσης προηγμένων τεχνολογιών και καινοτομίας και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων της**» λαμβάνοντας υπόψη:

- τις διεθνείς εξελίξεις,
- τις δυνατότητες της τοπικής οικονομίας,
- τη στρατηγική της Λισσαβόνας και τις πολιτικές Συνοχής,
- τις τρεις βασικές αρχές του ΕΣΠΑ: ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια, ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Το παραπάνω όραμα βασίζεται στις εξής παραμέτρους:

- τη δυνατότητα ανάδειξης του Ηρακλείου σε εμπορευματικό κέντρο στην ευρύτερη περιοχή, με δεδομένη την ύπαρξη άλλων ισχυρών και ήδη ανεπτυγμένων λιμανιών, τόσο στην ανατολική όσο και στην κεντρική Μεσόγειο. Διαρθρωτικές αλλαγές που προωθούνται στη λειτουργία του λιμένος, σε συνδυασμό με τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται, δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς του.
- τα οικονομικά χαρακτηριστικά της Κρήτης που προσδιορίζουν τις δυνατότητες ανάπτυξής της ως οικονομικού κέντρου, με βάση τη σύνθεση της τοπικής παραγωγής, τις εισαγωγικές και εξαγωγικές δραστηριότητες βασικών τοπικών παραγωγικών μονάδων και

τα σημερινά στοιχεία προέλευσης-προορισμού εμπορευμάτων. Οι αναβαθμισμένες υπηρεσίες και συγκεκριμένα ο τουρισμός και οι προηγμένες υπηρεσίες υποστήριξης (έρευνα-μεταφορά, τεχνολογία-τηλεπικοινωνίες) αποτελούν τη βάση για εξωστρεφείς προσανατολισμούς της τοπικής οικονομίας.

- τις στρατηγικές που ακολουθούν άλλα ανταγωνιστικά κέντρα στην ευρύτερη περιοχή και τις επιλογές που κάνουν για να σταθεροποιήσουν ή και να διευρύνουν τον ρόλο τους στην ευρύτερη περιοχή.
- Ο παραπάνω αυτός στόχος ως προς το ρόλο της Κρήτης στη Ν.Α. Μεσόγειο, μετά και την ένταξη της Κύπρου και της Μάλτας στην ΕΕ, επαναπροσδιορίζεται σε σχέση με συγκεκριμένους πλέον άξονες συνεργασίας και αλληλεγγύης τους οποίους η νέα στρατηγική της Κρήτης θα κληθεί να εξυπηρετήσει. Ενδεικτικά αναφέρονται οι υπάρχουσες συνεργασίες με την Κύπρο στο πλαίσιο και της Κ.Π. INTERREG. Όμως και σε αυτή την περίπτωση ο νέος στόχος στηρίζεται σε εδραιωμένους τομείς της τοπικής οικονομίας και εξυπηρετείται από καλά προγραμματισμένες υποδομές και δράσεις που εξασφαλίζουν λειτουργικές συνδέσεις. (τηλεπικοινωνιακές – συγκοινωνιακές - οικονομικές – πολιτισμικές).

Τα μεγαλύτερα περιθώρια αξιοποίησης ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων εκτιμάται ότι υπάρχουν:

- Στον τουρισμό και τον πολιτισμό, με βελτίωση των πυλών εισόδου-εξόδου, ανάδειξη του φυσικού, πολιτισμικού και ιστορικού περιβάλλοντος, καθώς και με την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Στον τομέα του τουρισμού, η διασφάλιση κρίσιμου βιώσιμου μεγέθους και δικτύωσης αποτελεί προϋπόθεση για την περεταίρω ανάπτυξη του. Ταυτόχρονα προωθείται με επιτυχία το άνοιγμα νέων αγορών στον τομέα του τουρισμού. Επιπλέον, προϋποθέσεις ανάπτυξης του τουριστικού τομέα είναι η δημιουργία τουριστικών προϊόντων που απευθύνονται σε ειδικές κατηγορίες καταναλωτών (ειδικές μορφές τουρισμού), ο σαφής προσδιορισμός του επιδιωκόμενου ρόλου της Περιφέρειας στο ενιαίο Ευρωπαϊκό και ευρύτερο Μεσογειακό χώρο και η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των ευκαιριών της Κοινωνίας της Πληροφορίας.
- Στις προηγμένες υπηρεσίες, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και επικοινωνιών καθώς και στη βιοτεχνολογία.
- Στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Όπως αναφέρεται και στην Λευκή Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ενέργεια για το Μέλλον: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», η Κρήτη θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως «πιλοτική» Περιφέρεια, κέντρο ανταλλαγής εμπειριών και μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για εκτεταμένες εφαρμογές Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Ευρώπη και την Μεσόγειο.
- Στη γεωργία, εφόσον εξασφαλισθούν εφαρμογές συστημάτων ειδικής ποιότητας σε επιλεγμένα τοπικά προϊόντα και βελτίωση του συστήματος τυποποίησης, διακίνησης και προώθησης των προϊόντων. Με δεδομένες τις διαφοροποιήσεις στα καταναλωτικά πρότυπα αλλά και στις κατευθύνσεις της ΚΑΠ, η έμφαση πρέπει να δοθεί κατά κύριο λόγο στην σταθερότητα της ποιότητας στην τυποποίηση, στην εκμετάλλευση του θεσμού της «ονομασίας προέλευσης», στην βιολογική γεωργία και στην επιθετική πολιτική προώθησης με τη δημιουργία αποτελεσματικών δικτύων διανομής στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

Όσον αφορά στην αιφορική διαχείριση του περιβάλλοντος, προτεραιότητα της Περιφέρειας Κρήτης είναι η ολοκλήρωση των βασικών έργων υποδομής σε σχέση με τη διαχείριση των υδατικών πόρων και των στερεών και υγρών αποβλήτων, καθώς και η προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Ειδικότερα, θα ληφθεί μέριμνα για την ασφαλή διάθεση των στερεών και υγρών αποβλήτων για το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας, και θα διαμορφωθούν οι προϋποθέσεις για το «κλείσιμο» και την αποκατάσταση όλων των ανεξέλεγκτων χώρων διάθεσης (ΧΑΔΑ) που υπάρχουν.

Σημειώνεται, τέλος, ότι για την εφαρμογή όλων των προαναφερομένων, είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός και η άσκηση ενεργού πολιτικής για το ανθρώπινο δυναμικό της Περιφέρειας αλλά και των οικονομικών μεταναστών.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Τα κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας Νοτίου

Αιγαίου στηρίζονται στη δυναμική δημογραφική της εικόνα, στο εξαιρετικό φυσικό και δομημένο περιβάλλον της, στους τουριστικούς και πολιτισμικούς πόρους διεθνούς εμβέλειας καθώς και στην παραδοσιακή νησιωτική κουλτούρα εξωστρέφειας που τη χαρακτηρίζουν. Οι δυνατότητες που διαφαίνονται στην επερχόμενη δεκαετία και είναι δυνατόν να τις αξιοποιήσει η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου βασίζονται:

- στη διεθνή ζήτηση για ειδικές μορφές τουρισμού
- στις εφαρμογές νέων τεχνολογιών επικοινωνίας
- στην απελευθέρωση των αγορών συγκοινωνιών, ενέργειας και επικοινωνιών
- στο ευρωπαϊκό και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου για την επόμενη προγραμματική περίοδο (Περιφέρεια Στόχου 2)

Κύρια αναπτυξιακή επιλογή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, αποτελεί η **ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας** της Περιφέρειας.

Η επιλογή αυτή αφορά όλους τους παραγωγικούς τομείς και στοχεύει στην περαιτέρω ενίσχυση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας της Περιφέρειας. Επικεντρώνεται στον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στον τουρισμό, όπου η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και τη διαφοροποίησή του, με αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Παράλληλα θα επιχειρηθεί η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας να στηριχθεί σ' ένα νέο, δυναμικό και "πρωτότυπο" πόλο ανάπτυξης, που αφορά στην έρευνα και την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας.

Η επιλογή αυτή, ως προτεραιότητα ανάπτυξης κατά την νέα προγραμματική περίοδο, θα γίνει αφορμή να προωθήσει άμεσα την διαπεριφερειακή και διακρατική συνεργασία και αναμένεται μακροπρόθεσμα να καταστήσει το Νότιο Αιγαίο ένα σύγχρονο Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογίας διεθνούς εμβέλειας. Έτσι η "στρατηγική αναπτυξιακή επιλογή" της Περιφέρειας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 διατυπώνεται ως εξής: **«Ποιότητα στο τουριστικό και πολιτιστικό προϊόν σε συνθήκες αειφορίας, χώρος σύγχρονης έρευνας και επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας», ώστε το Νότιο Αιγαίο να καταστεί η πιο ανταγωνιστική Περιφέρεια της Ελλάδας.**

Αναγκαίες προϋποθέσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, αποτελούν:

- Η βελτίωση της προσπελασιμότητας, που αποτελεί και ιδιαίτερο πρόβλημα λόγω της πολυνησιακής μορφής της Περιφέρειας. Η προσπελασιμότητα ερμηνεύεται τόσο σαν χωρική πρόσβαση όσο και σαν δυνατότητα βελτιωμένης πρόσβασης των κατοίκων και επισκεπτών σε υπηρεσίες.
- Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, δηλαδή, η συγκράτηση κρίσιμου μεγέθους πληθυσμού και παραγωγικών ηλικιών αλλά και η αναβάθμισή του (από άποψη κατάρτισης και ειδικοτήτων) ώστε να στηρίξει την επιθυμητή ανάπτυξη.
- Η εξασφάλιση της αειφορίας των πόρων, που σημαίνει συνετή διαχείριση και αξιοποίησή τους.
- Η βελτίωση της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης, χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει ομαλή ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου.
- Η παροχή κινήτρων για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας.

Υπογραμμίζεται ότι, όσον αφορά την περιβαλλοντική διαχείριση, οι ανάγκες σε έργα αποχέτευσης, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων σε οικισμούς Γ' προτεραιότητας (Οδηγία 91/271), θα καλυφθούν στο σύνολό τους από πόρους του ΕΠΠΕΡΑΑ, συμπεριλαμβανομένων και των έργων "γέφυρας" της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

Το σύνολο των προβλεπόμενων έργων διαχείρισης απορριμμάτων (νέοι ΧΥΤΑ, ΣΜΑ), καθώς και η αποκατάσταση των ΧΑΔΑ, προβλέπεται να καλυφθούν από πόρους του Ταμείου Συνοχής.

Από το ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου προβλέπονται συμπληρωματικές παρεμβάσεις για την

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου σε εκσυγχρονισμούς και βελτιώσεις υφισταμένων έργων αποχέτευσης, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, οικισμών Β' και Γ' προτεραιότητας, καθώς και σε έργα διαχείρισης λυμάτων σε παραθαλάσσιους οικισμούς.

Η επιτυχία του νέου σχεδιασμού έγκειται στην ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών και στην προστασία του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου, προκειμένου να επιτευχθεί το ποιοτικό άλμα, το οποίο θα οδηγήσει στην πραγματοποίηση της αναπτυξιακής επιλογής της Περιφέρειας.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Από την ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης, προκύπτει η ανάγκη επαναπροσέγγισης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας Β. Αιγαίου, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τις επιδράσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος. Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να καθοδηγείται από το αναπτυξιακό δυναμικό σε τομείς της πολιτικής και δράσεις που η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου μπορεί να αξιοποιήσει και, κυρίως να μετατρέψει το μέχρι σήμερα συγκριτικό μειονέκτημά της, που είναι ο νησιωτικός χαρακτήρας της, σε συγκριτικό πλεονέκτημα, στηριζόμενη παράλληλα στα αντικειμενικά συγκριτικά πλεονεκτήματά της, όπως:

- Το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό υπόβαθρο της Περιφέρειας, πόροι οι οποίοι δεν έχουν πληγεί από τις μέχρι σήμερα ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, δημιουργούν προϋποθέσεις για διεύρυνση, εμπλουτισμό και διαφοροποίηση κυρίως του τουριστικού προϊόντος, αλλά και την εν γένει αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας.
- Την υψηλή ποιότητα των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων με την κατάλληλη διαδικασία μεταποίησης και εμπορίας, η οποία δημιουργεί σημαντικές προοπτικές βελτιστοποίησης της παραγωγικότητας των αγροτικών δραστηριοτήτων και τη διασύνδεση των τομέων κλάδων στο σύνολο της παραγωγικής / οικονομικής δραστηριότητας, έτσι ώστε να αυξηθεί η προστιθέμενη αξία όλων των παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας ο οποίος με την σταδιακή βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου και των δεξιοτήτων του δημιουργεί σημαντικά θετικές προοπτικές / δυνατότητες ανάληψης παραγωγικών / επιχειρηματικών και κοινωνικών πρωτοβουλιών για αυτοτροφοδοτούμενη / αειφόρο ανάπτυξη της Περιφέρειας.
- Την ύπαρξη του Πανεπιστημίου Αιγαίου και την επί πολλά έτη δραστηριοποίησή του, με παράλληλο υψηλό βαθμό ενσωμάτωσής του στον κοινωνικό και δημόσιο ιστό της Περιφέρειας. Το πλεονέκτημα αυτό δημιουργεί ευκαιρίες και προοπτικές σύνδεσης του Πανεπιστημίου και με το παραγωγικό / επιχειρηματικό ιστό της Περιφέρειας για τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την εφαρμογή καινοτομιών στην παραγωγική και διοικητική λειτουργία των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, με την παράλληλη ανάπτυξη έρευνας και τεχνολογίας προσβάσιμης στη παραγωγική διαδικασία και κοινωνικές ανάγκες της Περιφέρειας.
- Την ομοιογένεια του πληθυσμού της Περιφέρειας και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του, βασισμένα σε ιστορικοπολιτισμικά στοιχεία, τα οποία δημιουργούν ελκυστικό κοινωνικό πρότυπο για ανάπτυξη παραγωγικών και κοινωνικο-πολιτισμικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια.

Η νέα αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου απαιτεί το κατάλληλο μείγμα Πολιτικής για τη Συνοχή και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας που θα συμβάλει στην επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης, στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, στην αύξηση της παραγωγικότητας, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, στον εξωστρεφή προσανατολισμό της οικονομίας και στη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης, με παράλληλη άμβλυση των ενδοπεριφερειακών / διανησιωτικών και τοπικών / ενδονησιωτικών κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων.

Συνακόλουθα, ο Γενικός στρατηγικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου είναι **η άμβλυση της διπλής περιφερειακότητας και η ενδυνάμωση της εξωστρέφειάς της, με τη διεύρυνση / μεγέθυνση και αναδιοργάνωση της παραγωγικής της βάσης.**

Η προαναφερόμενη συνολική αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας βασίζεται στους παρακάτω πυλώνες / αναπτυξιακές προτεραιότητες:

- Εξωστρέφεια της παραγωγικής της δραστηριότητας και αύξηση της ελκυστικότητάς της,
- Βελτίωση του επιπέδου της ποιότητας ζωής,
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού για την ενίσχυση της απασχόλησης, της παραγωγικότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Αυτοί οι πυλώνες με τις επιμέρους θεματικές/ τομειακές παρεμβάσεις και με εστίαση στη νησιωτική και χωρική / τοπική - χωρική διάσταση στα μεγάλα νησιά, εξασφαλίζουν την αιεφόρο / αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη της Περιφέρειας, με βασικό συστατικό της στόχο την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών / διανησιωτικών και εσωτερικών / ενδονησιωτικών - τοπικών ανισοτήτων.

Η επίτευξη του Γενικού Στρατηγικού Αναπτυξιακού Στόχου, στο πλαίσιο των τριών πυλώνων που αυτός βασίζεται, θα πραγματοποιηθεί με την εφαρμογή δράσεων που θα χρηματοδοτηθούν:

- Από το Περιφερειακό Πρόγραμμα Βορείου Αιγαίου, 2007-2013, το οποίο συγχρηματοδοτείται μόνο από το ΕΤΠΑ και το οποίο αποτελεί μέρος του ενιαίου Περιφερειακού Προγράμματος της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου.
- Από τα Τομιακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, που θα συγχρηματοδοτηθούν από τα Ταμεία της Ε.Ε. κατά την περίοδο 2007-2013, ήτοι:

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Ταμείο Συνοχής (Τ.Σ.)

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)

Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ)

- Από τα, με αμιγώς εθνικούς πόρους, χρηματοδοτούμενα έργα, εντασσόμενα στο Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης, 2007-2013.

Όσον αφορά στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου, βασικός κορμός του Στρατηγικού Σχεδιασμού του συγχρηματοδοτούμενου από το ΕΤΠΑ Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, είναι η ανάδειξη και η βιώσιμη αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων, οι οποίοι είναι διάσπαρτοι σε όλα τα νησιά της Περιφέρειας, με παράλληλη διεύρυνση, αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού της προϊόντος, στο πλαίσιο της γενικότερης διαφοροποίησης του παραγωγικού της προτύπου.

Για την επίτευξη της σχεδιαζόμενης προαναφερόμενης βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού και του πολιτισμού της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, κρίσιμες προϋποθέσεις είναι η προστασία του περιβάλλοντος με τις ανάλογες υποδομές και δραστηριότητες, καθώς και η αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών προσπελασιμότητας, σε όλη την έκταση της Περιφέρειας, με παράλληλη διεύρυνση και αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών, με ορθολογική χωροταξική κατανομή στο σύνολο των νησιών της Περιφέρειας, για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου τουριστικών υπηρεσιών και αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων.

Ως εκ τούτου, ο **Κεντρικός Στρατηγικός Στόχος** του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου εστιάζεται στην **εξασφάλιση της ισόρροπης χωρικής / νησιωτικής και οικονομικής / παραγωγικής ανάπτυξης και αναβάθμισης του επιπέδου ζωής των πολιτών της.**

Με αυτόν τον Κεντρικό Στρατηγικό Στόχο του Προγράμματος και τις δράσεις με τις οποίες αυτός θα επιτευχθεί, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου σκοπεύει να καλύψει κατά ένα σημαντικό βαθμό τις ανάγκες των εξής αναπτυξιακών προτεραιοτήτων:

- Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας
- Ενίσχυση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας

- Άμβλυση των ενδοπεριφερειακών / διανησιωτικών και ενδονησιωτικών ανισοτήτων.

Οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής, των τριών αναπτυξιακών πυλώνων / προτεραιοτήτων, οι οποίες λειτουργούν ως επί μέρους στρατηγικοί στόχοι, είναι οι παρακάτω

- **Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας.** Για την επίτευξη αυτού του επιμέρους στρατηγικού στόχου, οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής ως γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι:

Ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας, με τη βελτίωση και επέκταση των οδικών και λιμενικών μεταφορικών υποδομών

Βελτίωση / ανάδειξη υποδομών επιπέδου διαβίωσης, με τη δημιουργία υποδομών υγείας, εκπαίδευσης, την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και την αύξηση της λειτουργικότητας των αστικών κέντρων και των αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών

- Ενίσχυση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας. Για την αύξηση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής, ως γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι:

Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στον παραγωγικό εξοπλισμό, και στις λοιπές λειτουργίες των επιχειρήσεων,

Ενίσχυση της αιφόρου ανάπτυξης, στηριζόμενη στην προστασία και αξιοποίηση των ιδιαίτερων και πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας, προς την κατεύθυνση παροχής υψηλού επιπέδου τουριστικών υπηρεσιών, με παράλληλη αποτελεσματική προβολή του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος, στο εσωτερικό της Χώρας και στο εξωτερικό.

- Άμβλυση των ενδοπεριφερειακών – διανησιωτικών και ενδονησιωτικών / τοπικών ανισοτήτων. Για την επίτευξη αυτού του στόχου / προτεραιότητας, οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής / γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι:

Η ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας, με τη βελτίωση και επέκταση των οδικών και λιμενικών μεταφορικών υποδομών. Η εξειδίκευση αυτού του γενικού στόχου, στο επίπεδο των Αξόνων Προτεραιότητας, προς την κατεύθυνση της άμβλυσης των προαναφερθεισών ανισοτήτων, θα αποτυπωθεί με την αναφορά επί της σκοπιμότητας, των υποδομών αυτών, τόσο για τη θαλάσσια σύνδεση των νησιών, μεταξύ τους, αλλά και με άλλες περιοχές της Χώρας, όσο και για την οδική σύνδεση των εσωτερικών ζωνών και των αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών κάθε νησιού, καθώς και με την οδική σύνδεση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των νησιών με υφιστάμενους οδικούς άξονες ή / και λιμάνια, αλλά και με διοικητικά και παραγωγικά κέντρα κάθε νησιού.

Η ενίσχυση της αιφόρου ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, με εξειδίκευση σε ειδικούς στόχους που άπτονται των παρεμβάσεων στην χαμηλής ανάπτυξης περιοχές και νησιά όπου σήμερα υφίστανται αναξιοποίητοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και υπάρχει έλλειμμα κοινωνικών υποδομών.

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στο παραγωγικό εξοπλισμό και στις λοιπές λειτουργίες των επιχειρήσεων σε σχετικά μικρή κλίμακα και σύμφωνα με τα τοπικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματικού ιστού .

Η στρατηγική του Προγράμματος για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, όσον αφορά στην ολοκληρωμένη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, ενσωματώνοντας τους στόχους του εγκεκριμένου Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης των απορριμμάτων, το οποίο ανταποκρινόμενο στις ανάγκες / απαιτήσεις για αιφόρο / βιώσιμη ανάπτυξη, προβλέπει την συνολική αντιμετώπιση της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων με τη δημιουργία επτά (7) μεγάλων και ενός μικρού ΧΥΤΑ / ΧΥΤΥ, καθώς και πέντε (5) ΧΥΤ Αδρανών. Μέχρι δε την ολοκλήρωση των ΧΥΤ Αδρανών, προβλέπεται η κατασκευή μονάδων υποδοχής / διαλογής αδρανών. Παράλληλα δε με την αποκατάσταση των ΧΑΔΑ, προβλέπονται έξι (6) ΣΜΑ, εκ των οποίων τέσσερις μικροί κινητοί ΣΜΑ στο Νομό Λέσβου, στην περίπτωση που η απόσταση από ΧΥΤΑ είναι μεγάλη. Πέραν αυτών των παρεμβάσεων για ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ και ΣΜΑ, στον ΠΕΣΔΑ της Περιφέρειας προβλέπονται πέντε (5) μονάδες Μηχανικής Επεξεργασίας και Λιπασματοποίησης, με παράλληλα προγράμματα διαλογής στην πηγή, καθώς επίσης και τρία (3) Κέντρα Ανακύκλωσης, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι ένα μέρος των δράσεων που

περιλαμβάνεται στο ΠΕΣΔΑ υλοποιούνται κατά την Προγραμματική Περίοδο 2000-2006.

Οι προαναφερόμενοι επιμέρους Στρατηγικοί και Γενικοί στόχοι του Προγράμματος, οι οποίοι αποτελούν μέρος της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας, θα επιτευχθούν με τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των Αξόνων Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.

Με δεδομένο ότι, η προώθηση της ισότητας των φύλων και ευκαιριών αποτελεί μια οριζόντια πολιτική της ΕΕ και λαμβάνοντας υπ' όψιν το πλαίσιο του Άρθρου 16 του Καν. 1083/2006 αναφορικά με την Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση, καθώς και την προσέγγιση του Γενικού Στόχου 11 του ΕΣΠΑ, το Πρόγραμμα του Βορείου Αιγαίου 2007-2013, διασφαλίζει:

- την προώθηση της ισότητας των φύλων με συγκεκριμένες δράσεις τις οποίες περιλαμβάνει.
- την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σύνολο των παρεμβάσεων του.

Για την προαγωγή της ισότητας των φύλων και την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος στον τομέα αυτό πρόκειται να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα με τον προσφορότερο δυνατό τρόπο, προκειμένου να αποτραπεί κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου και να καθοριστούν συγκεκριμένες δράσεις για το σκοπό αυτό. Οι δράσεις αυτές θα καθορισθούν με απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013.

3.2.3. Οι πόλοι ανάπτυξης ως μέσο προώθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας

3.2.3.1. Η σημασία των πόλεων για την προώθηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας

Οι Ευρωπαϊκές Στρατηγικές Κατευθύνσεις για την Πολιτική της Συνοχής κατά τη νέα προγραμματική περίοδο αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στη συμβολή των πόλεων (αστικά κέντρα) στην ανάπτυξη και την απασχόληση.

Η μεγάλη σημασία που αποδίδεται στις πόλεις συνδέεται με την αναγνώριση του ρόλου τους ως κινητήρων της ανάπτυξης των περιοχών που βρίσκονται στην άμεση επιρροή τους, της υπαίθρου που τα περιβάλλει, αλλά και των μικρότερων αστικών κέντρων που βρίσκονται στην ακτίνα επιρροής τους. Συνακόλουθα, η ανάπτυξη των αστικών κέντρων μπορεί να λειτουργήσει και ως προωθητικός μηχανισμός της πραγματικής σύγκλισης.

Το ΕΣΠΑ αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην αστική ανάπτυξη στοχεύοντας στη συγκρότηση μιας συνολικής αλλά και εξειδικευμένης αναπτυξιακής πολιτικής με ιδιαίτερη έμφαση στην αναβάθμιση των πόλεων και τη συμβολή τους στην προώθηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας.

Παράλληλα, οι στόχοι της Πολιτικής της Συνοχής υλοποιούνται μέσω της διάχυσης της ανάπτυξης στις ευρύτερες περιοχές όπου αποτυπώνεται η δυναμική των αστικών κέντρων, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό και στη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και την ισόρροπη ανάπτυξη γενικότερα.

3.2.3.2. Οι πόλοι ανάπτυξης στη στρατηγική του ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την περίοδο 2007-2013.

Έννοια των πόλων ανάπτυξης

Με δεδομένα τα παραπάνω και για το σκοπό της ενίσχυσης της οικονομικής μεγέθυνσης και της απασχόλησης των Περιφερειών της χώρας, η εφαρμογή των πόλων ως εργαλείου εδαφικής ανάπτυξης, αποτελεί σημαντικό και καινοτόμο στοιχείο της στρατηγικής του ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων κατά τη νέα προγραμματική περίοδο.

Ως δυναμικοί πόλοι ανάπτυξης νοούνται ιδιαίτερα δυναμικά αστικά κέντρα της χώρας, μητροπολιτικής και περιφερειακής σημασίας, τα οποία, μέσα από τις επιδράσεις και επιρροές που ασκούν στην χώρα, τις περιφέρειες και τα λειτουργικά ή ημερήσια αστικά τους συστήματα, αναμένεται να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, με έμφαση στη

δημιουργία δυναμικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, έρευνας και τεχνολογίας, καινοτομίας, και περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας, στο πλαίσιο της εφαρμογής της Στρατηγικής της Λισαβόνας.

Πεδίο Εφαρμογής

Στο πλαίσιο της υλοποίησης της στρατηγικής της ανάπτυξης στο ΕΣΠΑ, κατά την επόμενη περίοδο προγραμματισμού, όλες οι πόλεις θα υποδεχθούν αναπτυξιακές δράσεις μέσα από τα Τομεακά και Περιφερειακά Προγράμματα, συγχρηματοδοτούμενες από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις στους πόλους ανάπτυξης θα εστιάσουν σε τέσσερα θεματικά πεδία, αλληλένδετα μεταξύ τους, σύμφωνα και με τις προτεραιότητες του Εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 2006 και συγκεκριμένα: την Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, την Καινοτομία, την Επιχειρηματικότητα και την Απασχολησιμότητα.

Τα πεδία αυτά είναι σε πλήρη συμφωνία με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση και αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισαβόνας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι παρεμβάσεις στους πόλους ανάπτυξης θα στοχεύουν στη:

Δημιουργία και μεταφορά καινοτομίας.

Προώθηση της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης και σύνδεσή της με την παραγωγική διαδικασία.

Ανάπτυξη και τον προσανατολισμό της επιχειρηματικότητας σε νέες και καινοτόμες δραστηριότητες.

Ανάπτυξη και προώθηση υπηρεσιών ΤΠΕ και ποιοτικών δημόσιων υπηρεσιών προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Δημιουργία και την ανάπτυξη Κέντρων Αριστείας για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την απασχόληση.

Οι παραπάνω αναφερόμενες παρεμβάσεις θα χρηματοδοτηθούν τόσο από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα, Ψηφιακή Σύγκλιση, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, Βελτίωση της Διοικητικής Ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης) όσο και από τα Περιφερειακά (ΠΕΠ).

Διαδικασία επιχειρησιακής εξειδίκευσης της στρατηγικής των πόλων ανάπτυξης – Χρονοδιάγραμμα.

Ο καθορισμός πόλων ανάπτυξης και η εξειδίκευση της στρατηγικής σε επίπεδο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων πρέπει να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2008. Κρίσιμη κρίνεται η συμμετοχή και η εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στον καθορισμό και τη διαμόρφωση του πλαισίου εφαρμογής των πόλων ανάπτυξης.

Για το σκοπό αυτό, τα επόμενα βήματα στο πλαίσιο της διαδικασίας είναι τα ακόλουθα:

1. Κατά το δεύτερο εξάμηνο **2007** θα πραγματοποιηθούν **ημερίδες διαβούλευσης σε κάθε μια από τις 13 Περιφέρειες** της χώρας, με τη συμμετοχή των τοπικών εμπλεκόμενων φορέων (Περιφέρειες, τοπική αυτοδιοίκηση, επιμελητήρια, επιχειρήσεις, επαγγελματικές οργανώσεις, Ανώτατα Εκπαιδευτικά και Ερευνητικά Ιδρύματα, κτλ). Στόχος είναι η σε βάθος διαβούλευση με τους παραπάνω φορείς για το επιχειρησιακό πλαίσιο της στρατηγικής των πόλων ανάπτυξης.
2. Με την ολοκλήρωση των τοπικών ημερίδων θα πραγματοποιηθεί **συνέδριο διαβούλευσης σε εθνικό επίπεδο**, με τη συμμετοχή των κοινωνικοοικονομικών εταίρων, με σκοπό την οριστικοποίηση των συμπερασμάτων των 13 περιφερειακών ημερίδων διαβούλευσης, σε ό,τι αφορά το επιχειρησιακό πλαίσιο της στρατηγικής των πόλων ανάπτυξης.
3. Με εκκίνηση τον Απρίλιο 2008, θα πραγματοποιηθεί η πρώτη **πρόσκληση υποβολής προτάσεων**.

Οι προτάσεις αυτές θα περιέχουν ολοκληρωμένα σχέδια που θα εστιάζουν στην ανάπτυξη και την απασχόληση μέσω παρεμβάσεων στα πεδία που αναφέρονται στην παράγραφο 2.2 του παρόντος. Θα μπορούν να υποβάλλονται από συνεργασίες ή συμπράξεις φορέων που σχετίζονται/δραστηριοποιούνται στα παραπάνω πεδία και βρίσκονται σε **πρωτεύουσες νομών ή σε σημαντικά αστικά κέντρα της χώρας**. Η επιλογή των ολοκληρωμένων σχεδίων ανάπτυξης για την ανάπτυξη και την απασχόληση της πρώτης πρόσκλησης (2008) θα ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος 2008. Η επόμενη πρόσκληση θα πραγματοποιηθεί μετά από αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των εμπειριών του πρώτου κύκλου.

3.2.4. Η Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού στη Χωρική Ενότητα

Για τη χωρική ενότητα που καλύπτει το παρόν ΠΕΠ, ήδη το ΕΣΠΑ (κεφ 4.3.3) έχει οριοθετήσει τις βασικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τόσο στο επίπεδο κοινών για όλες τις περιφέρειες της χώρας στρατηγικών επιλογών (Γενικοί στόχοι 7,8,9 του ΕΣΠΑ) όσο και με εξειδικευμένες κατευθύνσεις ανά Περιφέρεια:

Σε γενικές γραμμές, η Κρήτη παρουσιάζει τα λιγότερα προβλήματα σε ότι αφορά απασχόληση, την ανεργία και την φτώχεια. Το Νότιο Αιγαίο παρουσιάζει περιορισμένα προβλήματα ανεργίας, απασχόλησης και φτώχειας, ενώ το Βόρειο Αιγαίο παρουσιάζει ιδιαίτερα έντονα προβλήματα ανεργίας, αλλά περιορισμένα προβλήματα φτώχειας.

Η εξειδίκευση των παρεμβάσεων ανά διοικητική Περιφέρεια έχει ως εξής:

Περιφέρεια Κρήτης: Σύμφωνα με τους σχετικούς δείκτες η Κρήτη βρίσκεται στη πρώτη θέση σε ότι αφορά στην απασχόληση και στην ανεργία, ενώ ως προς το κίνδυνο έκθεσης σε φτώχεια βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση καθώς ακολουθεί την Περιφέρεια Αττικής.

Έμφαση θα δοθεί στη στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων που αποτελούν τον εκσυγχρονιστικό κλάδο ως οικονομίας του νησιού (διαφοροποιημένος τουρισμός, έρευνα, υπηρεσίες εκπαίδευσης και πολιτισμού και υγείας, διαφοροποίηση και καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής) σε συνδυασμό με την προώθηση της παραγωγής ποιοτικών και ανταγωνιστικών προϊόντων ώστε να ενδυναμωθούν, ταυτόχρονα, και οι δυναμικοί κλάδοι του νησιού και οι παραδοσιακοί που συμβάλλουν ιδιαίτερα στη διατήρηση του περιβάλλοντος του.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Σύμφωνα με τους δείκτες απασχόλησης και ανεργίας η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται σε ενδιάμεση θέση σε ότι αφορά την απασχόληση και σε προνομιακή θέση σε ότι αφορά την ανεργία. Ως προς την έκθεση στον κίνδυνο της φτώχειας η Περιφέρεια βρίσκεται σε ενδιάμεση θέση.

Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από την ολοένα και αυξανόμενη σημασία του τουρισμού στην οικονομία της, από πιέσεις αστικής και οικιστικής ανάπτυξης σε συνάρτηση με την θέση των νησιών ως προς το μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας- Αττικής και τους ενδοπεριφερειακούς τουριστικούς πόλους και από τάσεις σύνδεσης των δραστηριοτήτων του πρωτογενή με τις τουριστικές δραστηριότητες με την παραγωγή ποιοτικών τοπικών προϊόντων. Στόχος της πολιτικής αποτελεί η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού στο πλαίσιο ενός παραγωγικού προτύπου που συνδυάζει την πολυαπασχόληση και πολυλειτουργικότητα, με τη δημιουργία προϋποθέσεων βιώσιμων επιχειρηματικών μονάδων και βελτίωση των υπηρεσιών.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, ως εξωτερικό σύνορο της χώρας, ιστορικά υπέστη τις συνέπειες των αρνητικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας οι οποίες αποτυπώθηκαν και στο παραγωγικό της πρότυπο, ενώ σχετικά πρόσφατα η Περιφέρεια γνωρίζει τις θετικές συνέπειες της τουριστικής ανάπτυξης και της αναθέρμανσης των σχέσεων με την άλλη πλευρά των συνόρων.

Όσον αφορά στην απασχόληση το Βόρειο Αιγαίο βρίσκεται στην τελευταία θέση στο σύνολο των Περιφερειών της χώρας, ενώ σε ότι αφορά την ανεργία στην ενδιάμεση κατηγορία. Αντίθετα η Περιφέρεια βρίσκεται σε προνομιακή θέση σε ότι αφορά την σχετική έκθεση στον κίνδυνο της φτώχειας.

Η στρατηγική θα εστιάσει στον εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα με τον εμπλουτισμό προϊόντων, καθετοποίηση της παραγωγής ανταγωνιστικών και ποιοτικών προϊόντων, και με την ανάπτυξη των υπηρεσιών εκπαίδευσης πολιτισμού και τουρισμού σε στενή σχέση με τον λοιπό νησιωτικό και ηπειρωτικό κορμό της χώρας, αλλά και με την άλλη πλευρά των

συνόρων.

Με βάση το ανωτέρω πλαίσιο, οι προκλήσεις και οι αναπτυξιακές ανάγκες που εντοπίστηκαν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνική συνοχή στην Ενότητα 1 του ΠΕΠ θα αντιμετωπισθούν για τη Χωρική Ενότητα των Περιφερειών Κρήτης, Νοτίου και Βορείου Αιγαίου, κυρίως στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του ΕΠ Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού με συγχρηματοδότηση από το ΕΚΤ.

3.3. Ανάλυση των Γενικών Στόχων – Τεκμηρίωση της Εσωτερικής Συνέπειας της Στρατηγικής

Γενικός Στόχος 1: Βελτίωση της προσπελασιμότητας (ενδοπεριφερειακής και διαπεριφερειακής)

Ο συγκεκριμένος Γενικός Στόχος έχει ως σκοπό να καλύψει κυρίως ανάγκες μεταφορικών υποδομών τοπικής κλίμακας στα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου, και μεγαλύτερης κλίμακας στην Κρήτη μέσα από την ολοκλήρωση και αναβάθμιση του οδικού δικτύου, των λιμανιών και των αεροδρομίων, με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών (στήριξη των συνδυασμένων μεταφορών επιβατών και φορτίων). Περιλαμβάνει επίσης την άμβλυση της εσωτερικής απομόνωσης των νησιών και διευκόλυνσης της διασύνδεσης των νησιών μεταξύ τους, αλλά και με την ηπειρωτική χώρα (άρση της διπλής περιφερειακότητας), ενώ ειδικά για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού των νησιών. Προβλέπεται, ακόμα, η δυνατότητα χρηματοδότησης υποδομών αλιείας (π.χ. αλιευτικά καταφύγια) όπου κρίνεται απαραίτητο, σε εκείνες τις περιπτώσεις που οι ανάγκες δεν καλύπτονται από το ΕΤΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας).

Η σκοπιμότητα της επιλογής των κατάλληλων μεταφορικών υποδομών για την εξυπηρέτηση του συγκεκριμένου στρατηγικού στόχου θα λάβει υπόψη της τις αντίστοιχες δράσεις μεταφορικών υποδομών και υπηρεσιών που προγραμματίζονται να υλοποιηθούν στην χωρική ενότητα από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».

Για την αποφυγή υποβάθμισης του τοπίου, οι δράσεις που αφορούν σε λιμενικά έργα, να εντάσσονται στο περιβάλλον σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Ο ΓΣ 1 θα συμβάλλει:

- *Στη θεματική προτεραιότητα 5: «Ελκυστικότητα της Ελλάδας & των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης», στον Γενικό στόχο 13: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» και στον Γενικό Στόχο 14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία» του ΕΣΠΑ.*
- *Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.*
- *Στην ΚΣΚΓ 1 «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση»*
- *Στην ΟΚΓ 16: «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι Ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας»*

Γενικός Στόχος 2: Διασφάλιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων

Ο συγκεκριμένος Γενικός Στόχος, εξυπηρετεί τις ανάγκες της χωρικής ενότητας για την κάλυψη των κοινωνικών υποδομών (Υγεία – Πρόνοια και Εκπαίδευση), καθώς και τις πρωτοβουλίες προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η κάλυψη των αναγκών της εκπαίδευσης θα επέλθει μέσω παρεμβάσεων στις κτηριακές υποδομές και τον εξοπλισμό. Ειδικότερα:

A. Κτιριακές Υποδομές:

- Προσχολική Αγωγή (νηπιαγωγεία) με προτεραιότητα κάλυψης του συνόλου των αναγκών
- Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με προτεραιότητα κάλυψης ει δυνατόν το

σύνολου των περιπτώσεων όπου λειτουργούν σχολικές μονάδες με διπλά ωράρια.

- Κτιριακές παρεμβάσεις αναβάθμισης χώρων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση και στη δια βίου εκπαίδευση, προκειμένου να αντιμετωπιστούν ανάγκες λειτουργίας εργαστηρίων, δομών έρευνας και καινοτομίας καθώς και συστημάτων δικτύωσης και επικοινωνίας.

B. Υποδομές σε εξοπλισμό

- Προμήθεια νέου ή αναβάθμιση υπάρχοντος εργαστηριακού και τεχνολογικού εξοπλισμού, ιδίως σε ΤΠΕ, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση και στη δια βίου μάθηση, με προτεραιότητα κάλυψης στο σύνολο της λειτουργίας:
  1. των ολοήμερων σχολείων
  2. των επαγγελματικών λυκείων (ΕΠΑΛ) και επαγγελματικών σχολών (ΕΠΑΣ)
  3. της έρευνας και της καινοτομίας

Η διασφάλιση της ποιότητας ζωής ενισχύει την ελκυστικότητα της χωρικής ενότητας, η οποία αποκτά διπλό χαρακτήρα, δηλαδή τόσο την προσέλκυση επενδύσεων και απασχόλησης, όσο και την αξιοποίηση και χρήση τουριστικών πόρων και άλλων υπηρεσιών. Η ελκυστικότητα αυτή συμβάλλει αντίστοιχα στη δημιουργία επενδύσεων και απασχόλησης, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί ένα ανταγωνιστικό επίπεδο ποιότητας ζωής, το οποίο ενισχύει την εξωστρέφεια της χωρικής ενότητας συνολικά.

Ο ΓΣ 2 θα συμβάλλει:

- *Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο: 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τους Γενικούς στόχους 9 «Πρωώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης» και 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας» και στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15 «Αειφόρος διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ*
- *Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.*
- *Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση», στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».*
- *Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες»*

Γενικός Στόχος 3: Ενσωμάτωση της αειφορίας στις αναπτυξιακές επιλογές και παρεμβάσεις σε συνδυασμό με την προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος

Η εξασφάλιση της αειφορίας των πόρων και της βιωσιμότητας της ανάπτυξης της χωρικής

ενότητας, συνδέεται αφενός με την συνετή διαχείριση των φυσικών και περιβαλλοντικών πόρων και, αφετέρου, με τον έλεγχο της έντασης της επιδιωκόμενης ανάπτυξης. Στοχεύεται η ολοκλήρωση της διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, η ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, η εξειδίκευση του χωροταξικού σχεδιασμού και η ολοκλήρωση του εθνικού κτηματολογίου. Δίδεται προτεραιότητα στην περιβαλλοντική προστασία περιοχών όπου εκτελούνται μεγάλα έργα, παρουσιάζονται έντονες τουριστικές συγκεντρώσεις, εντοπίζονται επιπτώσεις από τη γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, αλλά και στις περιοχές χαμηλής ανάπτυξης ή σε μικρά νησιά, όπου σήμερα υφίστανται αναξιοποίητοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και υπάρχει έλλειμμα βασικών τεχνικών και κοινωνικών υποδομών.

Η στρατηγική στον τομέα περιβάλλοντος της Χωρικής Ενότητας, όπως προβλέπεται από τους επιμέρους ΠΕΣΔΑ των τριών Περιφερειών που συνθέτουν τη Χωρική Ενότητα, θα ενισχυθεί, από κοινού, τόσο από το Τομεακό ΕΠ «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ), όσο και από το Περιφερειακό Πρόγραμμα της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου 2007-2013. Όσον αφορά στη στρατηγική για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, που κατά κύριο λόγο θα αντιμετωπισθεί από το Περιφερειακό Πρόγραμμα, εξαιρουμένης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, για την οποία τα έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων θα αντιμετωπισθούν αποκλειστικά από το ΕΠΠΕΡΑΑ, εναρμονίζεται με το πλαίσιο της «Ολοκληρωμένης διαχείρισης των στέρεων αποβλήτων».

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Διαχείριση των Στερεών Αποβλήτων, που παρουσιάζεται στο ΕΠΠΕΡΑΑ, στόχος είναι στον ορίζοντα της 4ης προγραμματικής περιόδου, η σημαντική μείωση της εξάρτησης της χώρας από τη μονομερή επιλογή της τελικής διάθεσης σύμμεικτων στερεών αποβλήτων σε ΧΥΤΑ και η επίτευξη των στόχων, που έχουν τεθεί για την εκτροπή βιοαποδομήσιμου κλάσματος στερεών αποβλήτων από την υγειονομική ταφή. Οι ΧΥΤΑ, που είναι σε κάθε περίπτωση απαραίτητοι να δημιουργηθούν, όπως προβλέπεται και από τους ΠΕΣΔΑ, σε κατάλληλο βάθος χρόνου θα μετεξελιχθούν σε ΧΥΤΥ με παράλληλη σημαντική επιμήκυνση του χρόνου ζωής τους. Αναφορικά με τις δράσεις των υδατικών πόρων, θα εφαρμοστεί το masterplan για την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60, καλύπτοντας το σύνολο των απαιτούμενων δράσεων με τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας για τη διαχείριση των υδάτων εθνικής αρχής (ΚΚΥ του ΥΠΕΧΩΔΕ).

Στο πλαίσιο των δράσεων του ΠΕΠ για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, εξετάζεται η δυνατότητα προώθησης της προστασίας και ανάδειξης φυσικών περιοχών και ανάδειξης και προστασίας περιοχών και μνημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Για την ορθολογική διαχείριση των υδατινών πόρων στο πλαίσιο των μηχανισμών εφαρμογής του ΠΕΠ και όπου υπάρχει σχετική συνάφεια με το στόχο αυτόν, δύναται να ενθαρρύνεται η περιβαλλοντική επιχειρηματικότητα στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας των υδατινών πόρων.

Τέλος, σημειώνεται ότι η Στρατηγική του Προγράμματος είναι σε αρμονία με το πλαίσιο πολιτικής, που έχει τεθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο ΓΣ 3 θα συμβάλλει:

- Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο: 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τους Γενικούς στόχους 9 «Πρωώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης» και 10 «Δημιουργία ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης» και στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ.
- Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση», στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».
- Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες».

Γενικός Στόχος 4: Ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης και ενδυνάμωση των εξωστρεφών συνεργασιών

Η γεωγραφική θέση της χωρικής ενότητας σε συνδυασμό με τη σημαντική συγκέντρωση ακαδημαϊκών, ερευνητικών και τεχνολογικών ιδρυμάτων, δημιουργούν θετικές προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των ΤΠΕ και των εφαρμογών τους, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος μέσω της αξιοποίησης ΤΠΕ, την ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και την ενίσχυση δικτυώσεων για την αποκόμιση θετικών εμπειριών. Προβλέπεται η παροχή ανταγωνιστικών ψηφιακών υποδομών προς τις επιχειρήσεις, τους κοινωνικούς εταίρους, του πολίτες κ.λπ. Στοιχείται επίσης η ενίσχυση δημιουργίας ψηφιακού περιεχομένου στον πολιτισμό, στον τουρισμό, στην παιδεία κ.λπ., ενώ θα ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για την αναβάθμιση των υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης με τη χρήση ΤΠΕ και η ενσωμάτωση της χρήσης των ΤΠΕ στην καθημερινότητα.

Ο παρών γενικός στόχος θα συμβάλλει επίσης στην αύξηση της διείσδυσης των ΤΠΕ σε γενικές και ειδικές ομάδες πληθυσμού της χωρικής ενότητας.

Ο ΓΣ 4 θα συμβάλλει:

- Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τους Γενικούς στόχους: 1 «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», 2 «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας» και στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία και τους Γενικούς στόχους: 5 «Ενίσχυση της Ε&Τ και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της Ελληνικής Οικονομίας και μετάβασης στην Οικονομία της γνώσης» και 6 «Ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ΤΠΕ» του ΕΣΠΑ.
- Στην προτεραιότητα 2 «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.» και 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.
- Στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη»
- Στις ΟΚΓ 7 «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης, ιδίως του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης», 8 «Να διευκολυνθεί η καινοτομία», 9 «Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των ΤΠΕ και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», 10 «Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης» και 15 «Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)».

Γενικός Στόχος 5: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, καλλιέργεια της καινοτομίας, προσέλκυση επενδύσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

Στοιχεύονται η δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη τεχνολογικών και μη

καινοτομιών, η αξιοποίηση νέων μορφών επιχειρηματικότητας και εργασίας, η χρήση καινοτόμων εργαλείων στη χρηματοδότηση και δραστηριοποίηση των ΜΜΕ όλων των κλάδων και η βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας με αναβάθμιση του εργασιακού περιβάλλοντος.

Ο συνδυασμός βελτίωσης των υποδομών, της διασφάλισης της ποιότητας ζωής και της αύξησης της (διπλής) ελκυστικότητας της χωρικής ενότητας, αξιοποιεί τις ευκαιρίες προσέλκυσης νέων επενδυτικών και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Η επιχειρηματικότητα θα συνδυασθεί επίσης με πρωτοβουλίες αξιοποίησης της δυναμικής των τοπικών προϊόντων, ενώ μεσοπρόθεσμα στοχεύεται η δημιουργία πόλων καινοτομίας, με κατάλληλο μείγμα δράσεων και πρωτοβουλιών.

Λαμβάνοντας υπόψη και τις προγραμματιζόμενες, σε μεγάλη κλίμακα, παρεμβάσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» και «Ψηφιακή Σύγκλιση», οι οποίες θα υλοποιηθούν στις Περιφέρειες Κρήτης και Βορείου Αιγαίου και, αντιστοίχως από το ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ο παρών Γενικός Στόχος θα συμπεριλάβει ειδικές δράσεις προς την κατεύθυνση της άμβλυνσης των ενδοπεριφερειακών / διανοησιωτικών και τοπικών / ενδονησιωτικών ανισοτήτων, οι οποίες θα αποτυπωθούν με εστίαση των αντίστοιχων παρεμβάσεων σε νησιά ή περιοχές χαμηλής ανάπτυξης.

Ο ΓΣ 5 θα συμβάλλει:

- Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τους Γενικούς στόχους: 1 «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», 2 «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας» και στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία και τους Γενικούς στόχους: 5 «Ενίσχυση της E&T και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της Ελληνικής Οικονομίας και μετάβασης στην Οικονομία της γνώσης» και 6 «Ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ΤΠΕ» του ΕΣΠΑ.
- Στην προτεραιότητα 2 «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.» και 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.
- Στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη»
- Στις ΟΚΓ 7 «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης, ιδίως του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης», 8 «Να διευκολυνθεί η καινοτομία», 9 «Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των ΤΠΕ και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», 10 «Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης» και 15 «Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)».

Γενικός Στόχος 6: Συνδυασμένη αξιοποίηση των τουριστικών και πολιτισμικών πόρων

Ο τουριστικός τομέας της χωρικής ενότητας συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση της τουριστικής βιομηχανίας της χώρας και συνδέεται με συστηματοποιημένες παρεμβάσεις διατήρησης και αναβάθμισης του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος της χωρικής ενότητας (competitiveness in a large scale). Στοχεύεται η αναβάθμιση της ποιότητας και ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος, η μείωση της εποχικότητας και η προώθηση ειδικών μορφών θεματικού τουρισμού, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των πολιτισμικών πόρων. Η διεθνής αναγνωρισιμότητα της χωρικής ενότητας θα ενισχυθεί με καλύτερη και συνολική προβολή του τουριστικού προϊόντος, στην οποία η παραγωγή σύγχρονου και ανταγωνιστικού ηλεκτρονικού περιεχομένου αποτελεί ένα σοβαρό, πρωτοπόρο και καινοτόμο εγχείρημα.

Ο τουρισμός αποτελεί έναν εξόχως ανοιχτό και οριζόντιο τομέα της περιφερειακής οικονομίας

με εξωστρεφείς δραστηριότητες και συνεργασίες. Η διεθνής οριοθέτηση του τομέα ως «travel & tourism» αποτελεί τη βάση για την περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική της χωρικής ενότητας, με εμφανή την ανάγκη αντιμετώπισης των μεταφορικών ροών⁴⁰. Η τουριστική ανάπτυξη της χωρικής ενότητας αγκαλιάζει όλους τους αναπτυξιακούς τομείς και συνδυάζεται με εμπλουτισμό του προσφερόμενου προϊόντος, ανάπτυξη νέων προϊόντων και νέων αγορών προέλευσης εισερχόμενων τουριστικών ροών, καθώς και την ανάδειξη νέων προορισμών (τοπικών αγορών) στα νησιά του Αιγαίου. Το νέο χωροταξικό σχέδιο για την τουριστική ανάπτυξη αποτελεί όχι μόνο έναν οδηγό-χάρτη που θα διευκολύνει τις τουριστικές επενδύσεις στην Περιφέρεια, αλλά και θα συνδυάσει την τουριστική ανάπτυξη με την προστασία του ευαίσθητου νησιωτικού περιβάλλοντος.

Πρόκειται για έναν γενικό στόχο που συνδέεται οριζόντια με τις στοχεύσεις και τις παρεμβάσεις των υπολοίπων, εκφράζοντας την «διαλειτουργικότητα» του τουριστικού προϊόντος και εκφράζοντας το «πολύ-λειτουργικό πρότυπο» ανάπτυξης της χωρικής ενότητας. Η αξιοποίηση των λεγόμενων τουριστικών και πολιτισμικών πόρων συνδέεται με την επίλυση του ζητήματος των μεταφορών, την αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης, και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών, μεταξύ των οποίων την εισαγωγή των πράσινων υποδομών και της ποιότητας στις τουριστικές εγκαταστάσεις. Ο τουρισμός αποτελεί κατεξοχήν τομέα κινητικότητας για εύρεση εργασίας, ενώ οικοδομεί στην πράξη την ισότητα των ευκαιριών.

Από άποψη στρατηγικής, η ποσοτική αύξηση των αφίξεων συνδέεται με την αντιμετώπιση των φαινόμενων περιβαλλοντικής επιβάρυνσης, σε οριζόντιο επίπεδο, αλλά και με εστίαση σε ζητήματα ποιότητας και αποδοτικότητας των αφίξεων. Τέλος, απαιτείται ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον τουριστικό τομέα, ώστε να αποτελέσει το μέσο διεύθυνσης νέων και καινοτόμων δραστηριοτήτων στις τοπικές οικονομίες.

Ο ΓΣ 6 θα συμβάλλει:

- Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο: 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τους Γενικούς στόχους 9 «Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης» και 10 «Δημιουργία ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης» και στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ
- Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.
- Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση», στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».
- Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργιες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες»

Γενικός Στόχος 7: Αντιμετώπιση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και των αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων

Στοχεύεται η αντιμετώπιση των ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων, οι οποίες δημιουργούν καθυστερήσεις και στρεβλώσεις στην οικονομική ανάπτυξη, τόσο μεταξύ των διοικητικών Περιφερειών και των νομών της Χωρικής Ενότητας, όσο και μεταξύ των νησιωτικών συμπλεγμάτων της Χωρικής Ενότητας. Θα αντιμετωπισθούν επίσης οι ενδονησιωτικές ανισότητες μεταξύ εσωτερικών αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών και

40 Χάρτα Τουριστικής Ανάπτυξης και Εθνικό Σχέδιο ανάπτυξης του Τουρισμού, ΥΤΑΝ 2007.

αστικών / ημιαστικών κέντρων ή / και παραθαλάσσιων περιοχών.

Ο ΓΣ 7 θα συμβάλλει:

- *Στη θεματική προτεραιότητα 5: «Ελκυστικότητα της Ελλάδας & των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» και στον Γενικό στόχο 13: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» του ΕΣΠΑ.*
- *Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.*
- *Στην ΚΣΚΓ 1 «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση»*
- *Στην ΟΚΓ 16: «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι Ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας»*

Γενικός Στόχος 8: Ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου και ανάδειξη πόλων ανάπτυξης.

Ο παρών Γενικός Στόχος συμπυκνώνει τις χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας. Εστιάζει στη βιώσιμη ανάπτυξη των αστικών κέντρων της χωρικής ενότητας και στην αναζωογόνηση των περιοχών που παρουσιάζουν σύνθετα μειονεκτήματα (απομόνωση λόγω νησιωτικότητας, μικρής δυναμικότητας παραγωγικό περιβάλλον, μονοκαλλιέργεια δραστηριοτήτων, πληθυσμιακή αποδιάρθρωση κ.λπ.). Βρίσκεται σε απόλυτη συνέργια με τη περιφερειακή διάσταση και τη χωρική στρατηγική του ΕΣΠΑ.

Η ενίσχυση και δικτύωση μεταξύ των αστικών κέντρων και η ανάδειξη πόλων ανάπτυξης κρίνεται σημαντική αναπτυξιακά τόσο για τους πόλους (υφιστάμενους και αναδυόμενους) όσο και για τα αστικά κέντρα στα νησιά που επιτελούν αστικές λειτουργίες ως τοπικοί πόλοι ανάπτυξης.

Η αστική ανάπτυξη στο επίπεδο της Χωρικής Ενότητας αφορά στην ενίσχυση της «ανταγωνιστικότητας» των αστικών περιοχών μέσα από την αξιοποίηση των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων. Παράλληλη επιδίωξη αποτελεί η ενίσχυση της «ελκυστικότητας» των αστικών κέντρων ως τόπων κατοικίας και η διασφάλιση συνοχής τόσο στο επίπεδο του δικτύου των πόλεων της χωρικής ενότητας της Περιφέρειας, όσο και στο εσωτερικό τους.

Στον Γενικό Στόχο ενσωματώνονται οι αρχές της πολυλειτουργικής ανάπτυξης των αστικών κέντρων, η ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων, η βελτίωση και ανάπτυξη των υποδομών, η αιφορική ανάπτυξη των πόλεων, η αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα και η συστηματοποίηση των πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στα αστικά κέντρα⁴¹

Γενικότερα, η ανάπτυξη των αστικών κέντρων της χωρικής ενότητας ως συμπυκνώσεων της αναπτυξιακής διαδικασίας, στοχεύει να κινητοποιήσει μέσα από τις αναδυόμενες δικτυώσεις, τη διάχυση της ανάπτυξης στις περιοχές άμεσης επιρροής τους, είτε αυτή προσδιορίζεται ως ύπαιθρος είτε ως μικρότερες αστικές συγκεντρώσεις.⁴² Στο ανωτέρω στρατηγικό πλαίσιο, στοχεύεται η μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων μεταξύ άλλων μέσω Συνολικών Επιχορηγήσεων.

Ο ΓΣ 8 θα συμβάλλει:

41 ΕΣΠΑ 2007-2013, Ενότητα 4.4 «Χωρικές Προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής».

42 Βλ. «Αστικό Κεκτημένο» (Ρόττερνταμ, Νοέμβριος 2004) και «Βιώσιμες Κοινότητες» (Sustainable Communities, Bristol, Δεκέμβριος 2005). Η στρατηγική της αστικής ανάπτυξης συγκροτείται στο τρίπτυχο της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, της κοινωνικής συνοχής και στο υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας, συνοδεύεται δε από αποτελεσματική διοίκηση και αποτελεσματικό επίπεδο υπηρεσιών.

- Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο: 4 «Η βελτίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας.» και στη θεματική προτεραιότητα 5:Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ
- Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.
- Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση», στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».
- Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες»

3.4. Ανάλυση Στρατηγικής σε Άξονες Προτεραιότητας

Με βάση τα παραπάνω και, με συνεκτίμηση του ανοιχτού κοινωνικού διαλόγου που υποστήριξε το σχεδιασμό, οι στρατηγικές παρεμβάσεις του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Χωρικής Ενότητας Κρήτης Νήσων-Αιγαίου 2007-2013 εξειδικεύονται – όπως ήδη διατυπώθηκε- στους ακόλουθους Γενικούς Στόχους:

1. Βελτίωση της προσπελασιμότητας (ενδοπεριφερειακής και διαπεριφερειακής),
2. Διασφάλιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων,
3. Ενσωμάτωση της αειφορίας στις αναπτυξιακές επιλογές και παρεμβάσεις σε συνδυασμό με την προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος,
4. Ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης και ενδυνάμωση των εξωστρεφών συνεργασιών,
5. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, καλλιέργεια της καινοτομίας, προσέλκυση επενδύσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας,
6. Συνδυασμένη αξιοποίηση των τουριστικών και πολιτισμικών πόρων
7. Αντιμετώπιση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και των αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων
8. Ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων της Χωρικής Ενότητας και ανάδειξη πόλων ανάπτυξης

Με βάση την περιφερειοποίηση των ανωτέρω στις Περιφέρειες του Στόχου 1 και του Στόχου 2, οι **θεματικές προτεραιότητες** του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Χωρικής Ενότητας Κρήτης Νήσων-Αιγαίου 2007-2013 και η στρατηγική που διέπει την κάθε μία εξ αυτών φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 36 Συνάφεια Θεματικών Προτεραιοτήτων Αξόνων Προτεραιότητας και Γενικών Στόχων

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ Π.Ε.Π. ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
A	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας	1, 7, 8
B	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα	4, 5
Γ	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής	2, 3, 6, 8
Δ	Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης της Χωρικής Συνοχής	1, 7, 8

Η θεματική διάρθρωση των Επιχειρησιακών Στρατηγικών / Πολιτικών συνδέεται ευθέως με τους Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007-2013, οι οποίοι διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 37 Συνάφεια Θεματικών Προτεραιοτήτων Αξόνων Προτεραιότητας

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΡΗΤΗΣ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
A. Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας	1	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης
	2	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
	3	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου
B. Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα	4	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Κρήτης
	5	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
	6	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου
Γ. Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής	7	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης
	8	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
	9	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
Δ. Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης	10	Χωρική Συνοχή και Συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΡΗΤΗΣ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
της Χωρικής Συνοχής		
Ε. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής	11	Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης - Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο
	12	Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Στόχου Σταδιακής Εισόδου – Νότιο Αιγαίο

Με βάση τη χωρική εξειδίκευση των ανωτέρω στις Περιφέρειες του Στόχου 1 και του Στόχου 2, οι **Αξόνες Προτεραιότητας** του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Χωρικής Ενότητας Κρήτης Νήσων-Αιγαίου 2007-2013 και η στρατηγική που διέπει τον καθένα εξ αυτών φαίνεται εμποπτικά στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 38 Πλαίσιο Παρεμβάσεων Αξόνων Προτεραιότητας

Αξόνες Προτεραιότητας	Περιγραφή	Στρατηγική Αξονα – Πλαίσιο Παρεμβάσεων
Θεματική Προτεραιότητα Α: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας		
1	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης	- ο Ολοκλήρωση και αναβάθμιση του οδικού δικτύου περιφερειακού και τοπικού επιπέδου και των λιμένων της Περιφέρειας με απώτερο σκοπό την ουσιαστική βελτίωση του επιπέδου προσβασιμότητας, βασικής παραμέτρου βελτίωσης της ελκυστικότητας της Περιφέρειας και της αναβάθμισης της συνολικής ανταγωνιστικότητάς της. - ο Συμπλήρωση και αναβάθμιση των βασικών οδικών αρτηριών των αστικών κέντρων της Περιφέρειας με στόχο την βελτίωση της ελκυστικότητας και λειτουργικότητας των πόλεων.
2	Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	- ο Βελτίωση της διασύνδεσης των νησιών της Περιφέρειας με τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου, καθώς και με τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας. - ο Λειτουργική και χωρική διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους και ενδυνάμωση της προσπελασιμότητας από και προς τις εσωτερικές ζώνες των νησιών με τα διοικητικά, οικονομικά / παραγωγικά κέντρα των νησιών, καθώς και με τις πύλες εισόδου / εξόδου της Περιφέρειας (αεροδρόμια, λιμάνια).
3	Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	ο Βελτίωση της προσπελασιμότητας και της διασύνδεσης των νησιών της Περιφέρειας με τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου, καθώς και με τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας.
Θεματική Προτεραιότητα Β: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα		
4	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Κρήτης	- ο Υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην αύξηση των εξαγωγών και στην μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης. - ο Υποστήριξη επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού που συμβάλλουν στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου - ο Υποστήριξη των επιχειρήσεων προκειμένου να παράξουν υπηρεσίες και προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και υψηλής τεχνολογίας. - ο Ενίσχυση των υποδομών των Ερευνητικών Ιδρυμάτων της Κρήτης με στόχο την παραγωγή νέας γνώσης και την εν συνεχεία μετατροπή της σε καινοτομικά προϊόντα, σε τομείς που ενδιαφέρουν τον παραγωγικό ιστό της Κρήτης, αλλά και της χώρας γενικότερα.
5	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	- ο Αναβάθμιση και επέκταση της επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας. Ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων. - ο Μικρής κλίμακας παρεμβάσεις με την εγκατάσταση νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για κάλυψη τοπικών αναγκών
6	Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	- ο Διαμόρφωση ανταγωνιστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Περιφέρεια - ο Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης - ο Ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος

Άξονες Προτεραιότητας	Περιγραφή	Στρατηγική Άξονα – Πλαίσιο Παρεμβάσεων
		- ο Δημιουργία πόλων καινοτομίας για την παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας - ο Ανάπτυξη δικτύων διασυνοριακής, μεσογειακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας και μεταφοράς καινοτομίας και τεχνογνωσίας
Θεματική Προτεραιότητα Γ: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής		
7	Αειφόρος Ανάπτυξη & Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης	- ο Προστασία φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. - ο Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων με αναβάθμιση περιβάλλοντος και συνθηκών διαβίωσης (υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, περιβάλλον) τόσο σε αστικά κέντρα όσο και σε οικισμούς της υπαίθρου. - ο Ανάδειξη και διαχείριση του πολιτιστικού αποθέματος και ένταξή του στη σύγχρονη πολιτιστική ζωή και την εκπαιδευτική διαδικασία. - ο Προσέλκυση υψηλού επιπέδου επισκεπτών ιστορικών χώρων / μνημείων. - ο Συμπλήρωση –βελτίωση των υποδομών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης προκειμένου το Περιφερειακό Εκπαιδευτικό Σύστημα να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας - ο Πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων υψηλού κινδύνου. - ο Ανάδειξη – αναβάθμιση του ρόλου επιλεγμένων αστικών κέντρων με γνώμονα την βιώσιμη ανάπτυξη και εννοποίηση /συνοχή του γεωγραφικού, κοινωνικού και οικονομικού χώρου της Κρήτης.
8	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	- ο Βελτίωση των συνθηκών προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ως κυρίαρχοι πόροι για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Β. Αιγαίου, αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. - ο Βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, στόχος ο οποίος και αυτός έχει άμεση σχέση με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, ενώ συμβάλλει παράλληλα και στην υποστήριξη της τουριστικής ανάπτυξης. - ο Ανάδειξη - αναβάθμιση του ρόλου επιλεγμένων αστικών / ημιαστικών κέντρων και περιοχών της υπαίθρου με γνώμονα τη βιώσιμη ανάπτυξη. - ο Διαφοροποίηση του αναπτυξιακού προτύπου της Περιφέρειας με υποστήριξη της διεύρυνσης και αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος και της άμβλυνσης των διανοητικών και ενδοησιακών ανισοτήτων. - ο Εννοποίηση / συνοχή του γεωγραφικού, κοινωνικού, οικονομικού χώρου της Περιφέρειας.
9	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	- ο Περιβαλλοντική διαχείριση - ο Βελτίωση προσπελασιμότητας (κοινωνικές υποδομές) - ο Ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος
Θεματική Προτεραιότητα Δ: Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης της Χωρικής Συνοχής		
10	Χωρική Συνοχή και Συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	- ο Στήριξη περιοχών χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης - ο Εστιασμένη περιβαλλοντική διαχείριση - ο Βελτίωση προσπελασιμότητας στις ενδο-περιφερειακές κοινωνικοοικονομικές ροές
Θεματική Προτεραιότητα Ε: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής		
11	Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης - Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο	- ο Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και Επαλήθευση - ο Αξιολόγηση και μελέτες, ενημέρωση και επικοινωνία
12	Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Στόχου Σταδιακής Εισόδου – Νότιο Αιγαίο	- ο Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και Επαλήθευση - ο Αξιολόγηση και μελέτες, ενημέρωση και επικοινωνία

3.5. Τεκμηρίωση εσωτερικής συνέπειας της στρατηγικής.

Η εσωτερική συνέπεια της στρατηγικής του Προγράμματος αποτιμάται με τη διερεύνηση της σχέσης των Γενικών Στόχων με τις διατυπωθείσες Ανάγκες. Η συνάφεια αυτή εκτιμάται σε ποιοτικούς όρους, μέσω της άμεσης / σημαντικής συμβολής – συνέργιας της Ανάγκης με τον Γενικό Στόχο και της εκτιμώμενης έμμεσης συμβολής, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί. Προκύπτει σχετικά ότι η εσωτερική συνέπεια της στρατηγικής του Προγράμματος κινείται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα.

Πίνακας 39 Συνάφεια Γενικών Στόχων με τις Διατυπωθείσες Ανάγκες

Γενικοί Στόχοι ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου	1 ^{ος}	2 ^{ος}	3 ^{ος}	4 ^{ος}	5 ^{ος}	6 ^{ος}	7 ^{ος}	8 ^{ος}
ΑΝΑΓΚΕΣ								
Αντιμετώπιση των έντονων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, καθώς και της σύνδεσης των περιφερειών της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου με τη λοιπή χώρα (διπλή περιφερειακότητα)	•	•	(•)	(•)	•		•	•
Άρση της νησιωτικής απομόνωσης μέσω της αναβάθμισης υφιστάμενων και δημιουργίας νέων υποδομών φυσικής και τεχνολογικής προσπελασιμότητας	•	(•)		(•)	(•)		•	
Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.	•	•	•	(•)	•	•	•	•
Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της ισότητας των ευκαιριών στην ποιότητα ζωής και στην απασχόληση.	(•)	•	•	•	•	•	•	•
Ενεργητικές πολιτικές μείωσης της ανισοκατανομής της απασχόλησης ενδό και δια περιφερειακά, ενίσχυση της πολυαπασχόλησης και της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού.	(•)	•	(•)	•	(•)	•		
Αναβάθμιση των δεξιοτήτων και των γνώσεων του ανθρωπίνου δυναμικού χρησιμοποιώντας ως εργαλείο, μεταξύ άλλων, τις νέες τεχνολογίες.	(•)	(•)	(•)	•	(•)			
Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της περιφερειακής δημόσιας διοίκησης και της αυτοδιοίκησης.	(•)	•	(•)	•			(•)	•
Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας φυσικού και ιστορικού πολιτιστικού περιβάλλοντος με σημαντική χωρική διασπορά.	(•)	•	•	(•)		•	•	
Ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια για τα δάση, την ύδρευση, άρδευση και τα απορρίμματα.	(•)	•	•				•	•
Ανάπτυξη διαπεριφερειακών και διακρατικών συνεργιών και συνεργασιών για το Περιβάλλον, την Έρευνα και την Κοινωνία της Πληροφορίας.		•	•	(•)			•	
Εκσυγχρονισμός της παραγωγικής βάσης των περιφερειακών οικονομιών, ενσωμάτωση πρακτικών τοποθέτησης των τοπικών προϊόντων στις εθνικές και διεθνείς αγορές, προτεραιότητα προώθησης των προϊόντων με ονομασία προέλευσης.	(•)	•	(•)	•	•		•	
Διασύνδεση της έρευνας και των εφαρμογών των νέων τεχνολογιών με την οικονομία.		•	(•)	(•)	•			
Δημιουργία ικανής ερευνητικής βάσης και δια-πανεπιστημιακής συνεργασίας, για την προσέλκυση και αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού, ανάπτυξη καινοτομίας (τεχνολογικής και μη).		(•)		•	(•)			
Διασφάλιση της ενεργειακής αυτοτέλειας των νησιών	(•)	•	•		(•)		•	
εμπλουτισμός τουριστικού προϊόντος, αξιοποίηση πολιτισμικών πόρων, μείωση της εποχικότητας. Προώθηση ειδικών και εναλλακτικών τουρισμού με χρήση των συγκριτικών φυσικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής	(•)	(•)	(•)	(•)	(•)	•	•	(•)

• : Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή – συνέργεια / (•) : Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

3.6. Τεκμηρίωση εξωτερικής συνέπειας της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων

3.6.1. Γενικά

Στην παρούσα ενότητα περιλαμβάνεται συνοπτική τεκμηρίωση της συνάφειας-συμβολής της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου με εθνικές και ευρωπαϊκές προτεραιότητες. Η συνοπτική αυτή τεκμηρίωση πραγματοποιείται σε σχέση με τα παρακάτω βασικά έγγραφα αναφοράς:

- Τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής (ΚΣΚΓ),
- Το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση .
- Το ΕΣΠΑ 2007-2013
- Η συνέπεια (και η συμβολή) της στρατηγικής του ΠΕΠ με τις ανωτέρω πολιτικές εξετάζεται και αποτυπώνεται συνοπτικά στο ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου:

Σε όρους περιεχομένου των πολιτικών, των προτεραιοτήτων και των μέτρων πολιτικής, εξετάζοντας δηλαδή στη βάση ποιοτικής περισσότερο ανάλυσης, ποια μέτρα / προτεραιότητες προτείνονται-εντάσσονται στο ΠΕΠ προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανωτέρω ευρωπαϊκές και εθνικές προτεραιότητες

Σε όρους χρηματοδοτικής συμβολής

3.6.2. Συνάφεια της στρατηγικής του ΠΕΠ με τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική συνοχής 2007-2013

Οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ για τη Συνοχή 2007-2013 (ΚΣΚΓ) παρέχουν στα κράτη-μέλη και τις περιφέρειες ενδεικτικές κοινοτικές προτεραιότητες, υπογραμμίζουν την ανάγκη ενίσχυσης των συνεργιών μεταξύ της Πολιτικής συνοχής, των εθνικών και περιφερειακών προτεραιοτήτων και της στρατηγικής της Λισσαβόνας, και ενισχύουν την οικειοποίηση της πολιτικής συνοχής από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους κοινωνικούς εταίρους και άλλους εμπλεκόμενους παράγοντες.

Διαρθρώνονται σε τρεις πρωταρχικούς στόχους: I - Να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και εργασίας, II - Γνώση και καινοτομία για την ανάπτυξη, III - Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας. Οι κατευθυντήριες γραμμές δίδουν επίσης ιδιαίτερη έμφαση στην εδαφική συνοχή και συνεργασία. Αναγνωρίζουν τη συνεισφορά των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση, στηρίζουν την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών και προωθούν τη διασυνοριακή, διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία.

Στο επόμενο πίνακα αναλύεται η αποτύπωση της συνάφειας των ΚΣΚΓ με τις προτεραιότητες του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου. Από τον πίνακα προκύπτει ότι:

Η ΚΣΚΓ 1 «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» επηρεάζεται από τους Άξονες Προτεραιότητας 1, 2, 3, 7, 8, 9 και 10 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου.

Η ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» ενισχύεται από τους Άξονες προτεραιότητας 4, 5, 6, 7, 8, 9 και 10 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου.

Η ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» επηρεάζεται από παρεμβάσεις των Αξόνων Προτεραιότητας 7, 8, 9 και 10 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου.

Όπως προκύπτει, η αναπτυξιακή στρατηγική του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με τις ΚΣΚΓ, το σύνολο των οποίων εξυπηρετούνται μέσα από τις θεματικές και χωρικές του προτεραιότητες και εξειδικεύονται στους επιμέρους Άξονες Προτεραιότητας.

Πίνακας 40 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με ΚΣΚΓ

Εξυπηρέτηση των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή 2007-2013 από το ΠΕΠ Κρήτης και νήσων Αιγαίου	ΠΕΠ Κρήτης και νήσων Αιγαίου											
	Α.Π. 1	Α.Π. 2	Α.Π. 3	Α.Π. 4	Α.Π. 5	Α.Π. 6	Α.Π. 7	Α.Π. 8	Α.Π. 9	Α.Π. 10	Α.Π. 11	Α.Π. 12
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση												
1.1.1 Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών	•	•	•							•		
1.1.2 Ενίσχυση των συνεργειών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη	(•)	(•)	(•)	(•)	(•)	(•)	•	•	•	•		
1.1.3 Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας		•								(•)		
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη												
1.2.1 Αύξηση και βελτίωση της στοχοθέτησης των επενδύσεων στην ΕΤΑ				•	•	•						
1.2.2 Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας				•	•	•						
1.2.3. Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους				•	•	•						
1.2.4. Βελτίωση της πρόσβασης στην χρηματοδότηση							(•)	(•)	(•)	(•)		
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ : Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας												
1.3.1 Προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας				(•)	(•)	(•)				•		
1.3.2. Βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση της ευελξίας της αγοράς εργασίας				(•)	(•)	(•)				•		
1.3.3. Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων										•		
1.3.4. Διοικητικές ικανότητες							(•)	(•)	(•)	(•)		
1.3.5. Προστασία της υγείας των εργαζομένων							(•)	(•)	(•)	(•)		
Η εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής												

Εξυπηρέτηση των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή 2007-2013 από το ΠΕΠ Κρήτης και νήσων Αιγαίου	ΠΕΠ Κρήτης και νήσων Αιγαίου											
	Α.Π. 1	Α.Π. 2	Α.Π. 3	Α.Π. 4	Α.Π. 5	Α.Π. 6	Α.Π. 7	Α.Π. 8	Α.Π. 9	Α.Π. 10	Α.Π. 11	Α.Π. 12
2.1. Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση								•		•		
2.2. Υποστήριξη για την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών, των περιοχών αλιείας και των περιοχών με φυσικά πλεονεκτήματα								•		•		
2.3 – 2.6. Διασυνοριακή, Διαπεριφερειακή, Διακρατική συνεργασία												

• : Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή – συνέργεια

(•) : Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

3.6.3. Συνέπεια των προτεραιοτήτων του ΠΕΠ Κρήτης-Νήσων Αιγαίου με τους στόχους του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων και τις Ευρωπαϊκές Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση

Το Ελληνικό ΕΠΜ 2005-2008 καλύπτει τα αρχικά έτη εφαρμογής της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 των Διαρθρωτικών Ταμείων και του ΕΣΠΑ. Ένας σημαντικός αριθμός πολιτικών, αναπτυξιακών μέσων και παρεμβάσεων που έχουν περιληφθεί στο ΕΠΜ εξυπηρετούνται από το ΚΠΣ 2000 - 2006 και σημαντικό μέρος τους θα συγχρηματοδοτηθεί από το ΕΣΠΑ 2007-2013.

Οι παρεμβάσεις του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου θα έχουν άμεση και σημαντική συμβολή στην 2η, 3η και 4η προτεραιότητα του ΕΠΜ (αύξηση της παραγωγικότητας, βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, αύξηση της απασχόλησης).

Ειδικότερα από τον επόμενο πίνακα προκύπτει ότι:

- Οι Άξονες Προτεραιότητας 1, 2, και 3 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλουν στην Προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.
- Οι Άξονες Προτεραιότητας 4, 5, και 6 ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλουν στην Προτεραιότητα 2 «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης» στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.
- Οι Άξονες Προτεραιότητας 7, 8, και 9 ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλουν στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της

ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.

- Ο Άξονας Προτεραιότητας 10 ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλει στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.

Πίνακας 41 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με το ΕΠΜ

ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου												
ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Προτεραιότητες του ΕΠΜ 2005-2008												
Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.												
Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.				•	•	•	(•)	(•)	(•)	(•)		
Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.	•	•	•	•	•	•	(•)	(•)	(•)	•		
Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού.				(•)	(•)	(•)	•	•	•	•		

• : Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή – συνέργεια

(•) : Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

3.6.4. Συνέπεια των προτεραιοτήτων του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση

Όπως καταδεικνύεται από τον πίνακα που ακολουθεί, συνολικά τόσο το σκέλος των μικροοικονομικών κατευθύνσεων (microeconomic guidelines) όσο και το σκέλος των κατευθύνσεων για την απασχόληση (employment guidelines) από τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ (ΟΚΓ), εξυπηρετούνται μέσα από τους Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου στους τομείς:

- έρευνας και καινοτομίας (ΟΚΓ 7-9),
- φυσικού περιβάλλοντος (ΟΚΓ 11),
- επιχειρηματικού περιβάλλοντος (ΟΚΓ 10, 12-15),
- υποδομών (ΟΚΓ 16),

- και απασχόλησης (ΟΚΓ 17-24).

Ειδικότερα από τον επόμενο πίνακα προκύπτει ότι:

Οι Άξονες Προτεραιότητας 1, 2, και 3 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου *συμβάλλουν*:

Στην ΟΚΓ 16: «*Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι Ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας*».

Οι Άξονες Προτεραιότητας 4, 5, και 6 ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου *συμβάλλουν*:

Στις ΟΚΓ 7: «*Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης, ιδίως του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης*», **ΟΚΓ 8** «*Να διευκολυνθεί η καινοτομία*», **ΟΚΓ 9** «*Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των ΤΠΕ και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς*», **ΟΚΓ 10** «*Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης*» και **ΟΚΓ 15** «*Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)*».

Οι Άξονες Προτεραιότητας 7, 8, και 9 ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου *συμβάλλουν*:

Στις ΟΚΓ 11: «*Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης*» και **ΟΚΓ 24** «*Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες*»

Ο Άξονας Προτεραιότητας 10 ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου *συμβάλλει*:

Στην ΟΚΓ 11: «*Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης*».

Πίνακας 42 Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας με τις ΟΚΓ

ΟΚΓ	ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου											
	Α.Π. 1	Α.Π. 2	Α.Π. 3	Α.Π. 4	Α.Π. 5	Α.Π. 6	Α.Π. 7	Α.Π. 8	Α.Π. 9	Α.Π. 10	Α.Π. 11	Α.Π. 12
Μικροοικονομικές Κατευθυντήριες Γραμμές (Microeconomic guidelines)												
(7) Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα της Έρευνας & Ανάπτυξης, ιδίως στον ιδιωτικό τομέα, με σκοπό τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης				•	•	•						
(8) Να διευκολυνθεί η καινοτομία				•	•	•						
(9) Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και να οικοδομηθεί μια Κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς				•	•	•						
(10) Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης				•	•	•						
(11) Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης		•					•	•	•	•		
(12) Να επεκταθεί σε έκταση και σε βάθος η Εσωτερική Αγορά				(•)	(•)	(•)				(•)		
(13) Να εξασφαλισθούν ανοιχτές και ανταγωνιστικές αγορές εντός και εκτός της Ευρώπης και να προσκομισθούν οφέλη από την παγκοσμιοποίηση												
(14) Να δημιουργηθεί ελκυστικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον και να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω της βελτίωσης των κανονιστικών ρυθμίσεων												
(15) Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)				•	•	•				(•)		

ΟΚΓ	ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου											
	Α.Π. 1	Α.Π. 2	Α.Π. 3	Α.Π. 4	Α.Π. 5	Α.Π. 6	Α.Π. 7	Α.Π. 8	Α.Π. 9	Α.Π. 10	Α.Π. 11	Α.Π. 12
(16) Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας	•	•	•	(•)	(•)	(•)						
Κατευθυντήριες Γραμμές των πολιτικών Απασχόλησης (Employment guidelines)												
(17) Να εφαρμοσθούν πολιτικές απασχόλησης που θα στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας στην εργασία και στην ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής				(•)	(•)	(•)						
(18) Να προωθηθεί προσέγγιση της εργασίας βασιζόμενη στον κύκλο ζωής												
(19) Να δημιουργηθούν αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, να ενισχυθεί η ελκυστικότητα της εργασίας και να καταστεί αποδοτική για όλους αναζητούν εργασία, συμπεριλαμβανομένων μειονεκτούντων ατόμων και των άεργων												
(20) Να βελτιωθεί η κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας												
(21) Να προωθηθεί η ευελιξία σε συνδυασμό με την εργασιακή ασφάλεια και να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου δεόντως υπόψη του ρόλου των κοινωνικών εταίρων												
(22) Να εξασφαλισθεί ευνοϊκή προς την απασχόληση εξέλιξη των μισθών και άλλων στοιχείων κόστους που συνδέονται με την εργασία												
(23) Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο												
(24) Να προσαρμοσθούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες							(•)	(•)	(•)			

• : Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή – συνέργεια (•) : Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

3.6.5. Συνέπεια των προτεραιοτήτων ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου με τους στόχους του ΕΣΠΑ

Τα κύρια σημεία της στρατηγικής του ΕΣΠΑ αφορούν:

- στη διάρθρωση της αναπτυξιακής στρατηγικής σε πέντε θεματικές προτεραιότητες, δεκαεπτά (17) γενικούς στόχους και περαιτέρω εξειδίκευση σε ειδικούς στόχους και κύρια μέσα επίτευξης.
- στη διαμόρφωση πέντε χωρικών ενοτήτων και στην ανάπτυξη ανταγωνιστικών πόλων σε αυτές (αστικά κέντρα).
- στη περιφερειακή διάσταση των θεματικών προτεραιοτήτων, που εστιάζει στη διαμόρφωση και τη διατύπωση προσαρμοσμένης αναπτυξιακής στρατηγικής ανά Περιφέρεια, αποτελεί σημαντικό παράγοντα τόνωσης της ανταγωνιστικότητας των Περιφερειών της χώρας.

Όπως καταδεικνύεται από τον πίνακα που ακολουθεί, συνολικά τόσο το σκέλος των Θεματικών Προτεραιοτήτων όσο και στο σκέλος των Γενικών Στόχων της στρατηγικής του ΕΣΠΑ υπάρχει ισχυρή συνάφεια με τους Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου.

Ειδικότερα από τον επόμενο πίνακα προκύπτει ότι:

Οι Άξονες Προτεραιότητας 1, 2, και 3 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλουν: Στη θεματική προτεραιότητα :«Ελκυστικότητα της Ελλάδας & των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» και στον Γενικό στόχο 13: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» και στον Γενικό στόχο 14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία» του ΕΣΠΑ.

Οι Άξονες Προτεραιότητας 4, 5, και 6 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλουν:

Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τους Γενικό στόχο 1: «Αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», Γενικό στόχο 2 «Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», Γενικό στόχο 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας» και στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία και τους Γενικούς στόχους: 5 «Ενίσχυση της Ε&Τ και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της Ελληνικής Οικονομίας και μετάβασης στην Οικονομία της γνώσης» και Γενικό στόχο 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τον Γενικό στόχο 11 και 12 του ΕΣΠΑ.

Οι Άξονες Προτεραιότητας 7, 8, και 9 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλουν: Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τον Γενικό στόχο 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας» και στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15, 17 και 13: του ΕΣΠΑ.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 10 του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τον Γενικό στόχο 9 «Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης» και στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και τον Γενικό στόχο 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ.

Πίνακας 43 Σύναφεια Αξόνων Προτεραιότητας με το ΕΣΠΑ

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος	Αξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου. ⁴³											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας	1 Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων				•	•	•						
	2 Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας				•	•	•	(•)	(•)	(•)	(•)		
	3 Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας				•	•	•	(•)	(•)	(•)	(•)		

⁴³ Καταγράφεται η συμβολή των αξόνων προτεραιότητας στις θεματικές προτεραιότητες και τους γενικούς στόχους του ΕΣΠΑ

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος	Αξόνες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου. ⁴⁴											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2 Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία	4 Βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.								(•)	(•)	(•)	(•)	
	5 Ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης.				•	•	•						
	6 Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης				(•)	(•)	•						

⁴⁴ Καταγράφεται η συμβολή των αξόνων προτεραιότητας στις θεματικές προτεραιότητες και τους γενικούς στόχους του ΕΣΠΑ

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος	Αξόνες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου. ⁴⁵											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
3 Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή	7				(•)	(•)	(•)						
	8												
	9							(•)	(•)	(•)	•		
	10									•	•	•	•

45 Καταγράφεται η συμβολή των αξόνων προτεραιότητας στις θεματικές προτεραιότητες και τους γενικούς στόχους του ΕΣΠΑ

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος	Αξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου. ⁴⁵											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	11 Ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση - κοινωνική συνοχή).						(.)						

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος	Αξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4 Θεσμικό Περιβάλλον	12 Βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης						•						

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος		Αξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου																
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12					
5 Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπου επενδύσεων, εργασιών και διαβίωσης.	13	Ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας.	•	•	•														

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος		Αξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου																
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12					
5 Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπου επενδύσεων, εργασιών και διαβίωσης.	14	Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία			•														
	15	Αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος				(.)	(.)	(.)	•	•	•	•							

Θεματική Προτεραιότητα	Γενικός Στόχος	Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	16 Άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής								(.)	(.)	(.)	(.)		
	17 Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.								•	•	•	•		

3.7. Σύνοψη των πορισμάτων της εκ των προτέρων αξιολόγησης

3.7.1. Πλαίσιο Συνεργασίας και Διαδικασία Σύνταξης της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης

Γενικά, Αρχές, Δομή και Περιεχόμενο της Σύνοψης

Στόχος της εκ των προτέρων (ex ante) αξιολόγησης είναι «να βελτιστοποιήσει την κατανομή των δημοσιονομικών πόρων στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και να βελτιώσει την ποιότητα προγραμματισμού» (Άρθρο 46 παράγραφος 2 του Κανονισμού 1083/2006).

Η εν λόγω συμβολή σε όλα τα στάδια κατάρτισης του Προγράμματος διασφαλίζει την απαιτούμενη τεκμηρίωση και τη διατύπωση αιτιολογημένων προτάσεων στα κρίσιμα αξιολογικά ερωτήματα, τα οποία εν κατακλείδι αφορούν:

- στην καταλληλότητα της στρατηγικής του Προγράμματος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την ικανοποίηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει συνολικά η Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου,
- στην επαρκώς καθορισμένη και με σαφείς στόχους και προτεραιότητες διατυπωθείσα στρατηγική της χωρικής ενότητας, με παράλληλη τεκμηρίωση του βαθμού επίτευξης των στόχων, σύμφωνα με την κατανομή των πόρων στις επιλεγείσες προτεραιότητες,
- στη συνάφεια της στρατηγικής με τις πολιτικές αφενός σε περιφερειακό, εθνικό και κοινοτικό επίπεδο και αφετέρου στη συνάφεια της στρατηγικής του Προγράμματος στις ευρωπαϊκές πολιτικές, με έμφαση στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας,
- στην καταλληλότητα των δεικτών για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της υλοποίησης καθώς και της συνάφειας τους με τους στόχους του Προγράμματος,
- στις επιπτώσεις της προτεινόμενης στρατηγικής σε ποσοτικοποιημένους όρους,
- στην καταλληλότητα των συστημάτων εφαρμογής για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος.

Τα ανωτέρω ερωτήματα διαμορφώνουν και τις ενότητες της παρούσας σύνοψης της Έκθεσης Αξιολόγησης, η οποία γίνεται τόσο σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου 2007-2013, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Τα στοιχεία των τελευταίων προέρχονται από τις αντίστοιχες εκ των προτέρων αξιολογήσεις των επιμέρους προγραμμάτων, με εξαίρεση τρεις ενότητες που πραγματεύονται οριζόντια θέματα και προσεγγίζονται σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας. Με βάση αυτή τη λογική, το περιεχόμενο της σύνοψης της έκθεσης της εκ των προτέρων αξιολόγησης, φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 44 Διάρθρωση και Περιεχόμενο Σύνοψης Έκθεσης της εκ των προτέρων Αξιολόγησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΠΕΠ Κρήτης-Νήσων Αιγαίου	ΚΡΗΤΗ	Β. ΑΙΓΑΙΟ	Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ
3.7.2	Επιτελική Σύνοψη (Συμπεράσματα)	X	-	-	-
3.7.3	Αξιολόγηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάλυσης και των προσδιορισθεισών αναγκών	X	X	X	X
3.7.4	Αξιολόγηση του βαθμού συνέπειας της στρατηγικής και του βαθμού επικινδυνότητας της εφαρμογής	X	X	X	X
3.7.5	Εξέταση της συνεκτικότητας της Στρατηγικής με τις εθνικές πολιτικές και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις	X	X	X	X
3.7.6	Αξιολόγηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων	X	X	X	X
3.7.7	Εξέταση των προτεινόμενων συστημάτων / διαδικασιών εφαρμογής.	X	-	-	-
3.7.8	Αξιολόγηση της χωρικής διάστασης του Επιχειρησιακού Προγράμματος	X	X	X	X
3.8.9	Αξιολόγηση της συμβολής του	X	-	-	-

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΠΕΠ Κρήτης-Νήσων Αιγαίου	ΚΡΗΤΗ	Β. ΑΙΓΑΙΟ	Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ
	Επιχειρησιακού Προγράμματος στη μεγιστοποίηση της Κοινοτικής Προστιθέμενης Αξίας.				

Με τη διαδικασία εκπόνησης της εκ των προτέρων Αξιολόγησης ο Σύμβουλος Αξιολόγησης (Σ.Α.), ακολουθώντας αφενός τις σχετικές εγκυκλίους και οδηγίες⁴⁶ και, αφετέρου, υιοθετώντας ως βασική μεθοδολογία το πλαίσιο που προσδιορίζουν τόσο το σχετικό Έγγραφο Εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁷ όσο και ο Κανονισμός 1083/2006 των Διαρθρωτικών Ταμείων, διατύπωσε σταδιακά τις προτάσεις του επί της σειράς των εκδόσεων του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας, συμμετέχοντας ουσιαστικά στο σχεδιασμό και συμβάλλοντας κατά τα προβλεπόμενα στην πληρότητα του.

Η εκ των προτέρων αξιολόγηση του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου συνέβαλε κυρίως σε τρία επίπεδα:

- Στο επίπεδο του σχολιασμού του σχεδιασμού και της προετοιμασίας του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου,
- Στο επίπεδο συμπλήρωσης της κατάρτισης των επιμέρους αναπτυξιακών προγραμμάτων Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου ώστε να εξελίσσονται σε ένα κοινό πλαίσιο σχεδιασμού και, στο σύνολό τους, να ικανοποιούν το «παραδεικτό» του Προγράμματος σε σχέση με τις τεχνικές απαιτήσεις και τις κατευθύνσεις του σχεδιασμού,
- Στο επίπεδο της βελτιστοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος μέσω του εμπλουτισμού του με ποιοτικά στοιχεία, ύστερα από τις συζητήσεις και τις κοινές συνεδριάσεις των ΟΣΠ των Προγραμμάτων των τριών διοικητικών Περιφερειών της Χωρικής Ενότητας με το Σύμβουλο Αξιολόγησης.

Οι τρεις ΟΣΠ λειτούργησαν ως «στρατηγικοί εταίροι» του Προγράμματος, συμβάλλοντας στην **ποιότητα** του έργου της αξιολόγησης (quality of evaluation).⁴⁸ Η ποιότητα ως ικανή και αναγκαία συνθήκη του έργου της αξιολόγησης υιοθετήθηκε από τον Σ.Α.:

- με βασική λειτουργία την επιβεβαίωση / τεκμηρίωση των προτάσεων (accountability of evaluation),
- με την κατάλληλη πληροφόρηση των τριών ΟΣΠ με στόχο να λαμβάνονται ορθές και τεκμηριωμένες αποφάσεις
- με συνεκτίμηση της ανοιχτής κοινωνικής διαβούλευσης που προηγήθηκε και στις τρεις Περιφέρειες.⁴⁹

Οι προτάσεις του Σ.Α. συζητήθηκαν στις κοινές συνεδριάσεις των ΟΣΠ των Περιφερειών και αποτέλεσαν βασική εισροή στις βελτιωμένες εκδόσεις του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος, αφορούσαν δε κυρίως:

- σε επισημάνσεις και σενάρια για τη συμπλήρωση πιθανών κενών και αδυναμιών, τεχνικού και ουσιαστικού χαρακτήρα (λ.χ. υιοθέτηση δομής Προγράμματος με βάση το πλαίσιο των

⁴⁶ Σχετικά κείμενα που λαμβάνονται υπόψη:Εγκύκλιος για τη διεξαγωγή της εκ των προτέρων αξιολόγησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων της περιόδου 2007-2013, ΥΠΟΙΟ, Αθήνα 6 Ιουνίου 2006 Α.Π.: 23527/ΕΥΣΣΑΑΠ 1813 3η εγκύκλιος για την κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, ΥΠΟΙΟ, Ιούνιος 2006 1η Τεχνική Οδηγία Δομή, περιεχόμενο και μεθοδολογία κατάρτισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2007-2013, ΥΠΟΙΟ, Ιούλιος 2006 4η εγκύκλιος για την κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, ΥΠΟΙΟ, Νοέμβριος 2006 Επιστολή 6/12/2006 του ΥΠΟΙΟ ΑΠ: 4196 με θέμα: «Διευκρινίσεις για την υποβολή των εκ των προτέρων αξιολογήσεων μαζί με το κείμενο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2007- 2013

⁴⁷ The new Programming Period,2007-2013: Methodological Working Paper «Draft Working Paper on Ex Ante Evaluation»)

⁴⁸ Preparing an evaluation with quality as a priority, C3E, Building on MEANS, Σεμινάριο, Μάιος 2000, Βρυξέλλες

⁴⁹ Διαδρομές στις θεωρίες του χώρου, Η. Κουρλιούρος, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001.

Διαρθρωτικών Κανονισμών και των εγγράφων εργασίας, ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης στη λογική του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος, συνθετική διάγνωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και κατάληξη σε κωδικοποιημένα (κοινά) προβλήματα και ανάγκες,

- στη διασφάλιση της πληρότητας και της συνέπειας της στρατηγικής του Προγράμματος (λ.χ. διατύπωση συνεκτικών και ιεραρχημένων προβλημάτων και αναγκών, συσχέτιση με SWOT και, αυτών, τόσο με τη στρατηγική / μείγμα πολιτικής και τους γενικούς / ειδικούς στόχους του Προγράμματος, όσο και με τις εθνικές πολιτικές και τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθύνσεις),
- στην επάρκεια και στην πληρότητα της διατύπωσης της στρατηγικής,
- στη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της κατανομής των πόρων του Προγράμματος σε σχέση με την επίτευξη των στρατηγικών/γενικών στόχων,
- στην εκτίμηση του βαθμού πιθανής επικινδυνότητας που αναδύεται κατά την υλοποίηση της στρατηγικής / προτεραιοτήτων του Προγράμματος,
- στην ενιαία –κατά το δυνατόν- και τεκμηριωμένη μεθοδολογική προσέγγιση, όσον αφορά στην υιοθέτηση δεικτών, μετρήσιμων και στο επίπεδο του ΕΣΠΑ.

Η διεργασία αυτή συνέβαλε στη **βελτιστοποίηση** του σχεδιασμού του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου, καθιστώντας την εκ των προτέρων αξιολόγηση χρήσιμο και πρακτικό εργαλείο για τη βελτίωση του Προγράμματος (πέρα από το ρόλο της ως μέσου αποτίμησης), προσδίδοντας εντέλει στην εκ των προτέρων αξιολόγηση επιχειρησιακό χαρακτήρα και συγκεκριμένη προστιθέμενη αξία.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο της συνδρομής του Σ.Α. στο σχεδιασμό του Προγράμματος, τα στελέχη της Ομάδας Έργου του Σ.Α. συμμετείχαν στις συνεδριάσεις των ΟΣΠ, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκαν επιμέρους συναντήσεις με τις ΕΥΔ των ΠΕΠ και με τους Συμβούλους Σχεδιασμού των επιμέρους Προγραμμάτων. Τέλος, ο Σ.Α. συμμετείχε στις συναντήσεις των ΟΣΠ με την ΕΥΣΣΑΑΠ (ΥΠΟΙΟ).

3.7.2. **Επιτελική Σύνοψη**

Τα **γενικά συμπεράσματα** της διαδικασίας αξιολόγησης στο επίπεδο του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου συνοψίζονται στα ακόλουθα:

1. Το ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» καλείται να αντιμετωπίσει με συνολικό και βιώσιμο τρόπο τις μέσο- και μακρο-πρόθεσμες ανάγκες της χωρικής ενότητας και της εφαρμογής σε αυτήν τομεακών πολιτικών, θέτοντας συγκεκριμένη στρατηγική επιλογή, η οποία εδράζεται σε οκτώ Γενικούς Στόχους.
2. Οι Γενικοί Στόχοι του Προγράμματος τεκμηριώνονται επαρκώς, προκύπτουν δε ευθέως από την καταγραφή των αναπτυξιακών προβλημάτων, αναγκών της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και των ευκαιριών / πλεονεκτημάτων / προοπτικών της SWOT ανάλυσης.
3. Οι Γενικοί Στόχοι του Προγράμματος εξειδικεύονται επαρκώς σε ειδικούς στόχους και προτεραιότητες, ενσωματώνοντας την απαιτούμενη περιφερειακή τεκμηρίωση, τόσο όσον αφορά στις Περιφέρειες Αμιγούς Σύγκλισης του Στόχου 1 (Κρήτη, Βόρειο Αιγαίο), όσο και στην Περιφέρεια του Στόχου 2 (Νότιο Αιγαίο).
4. Η «συνοχή» της Στρατηγικής του Προγράμματος δεν αποδεικνύεται ευαίσθητη σε κινδύνους, κυρίως λόγω της καθαρότητας αποτύπωσης-περιεχομένου, αλλά και δεδομένων των άμεσων και έμμεσων επιτευγμάτων των αντίστοιχων ΠΕΠ 2000-2006, καθώς και της σχετικής εμπειρίας και της τεχνολογίας που έχει συγκεντρωθεί. Για την ελαχιστοποίηση των πιθανών κινδύνων, θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής η ταχύτητα ωρίμανσης και ενεργοποίησης, η πληρότητα της εξειδίκευσης των νέων παρεμβάσεων και ο συντονισμός με συμπληρωματικές παρεμβάσεις των τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω, διασφαλίζεται στο πλαίσιο των Συστημάτων Επιτελικής Εποπτείας).

5. Οι παρεμβάσεις εκτιμάται ότι χαρακτηρίζονται από οικονομίες κλίμακας, ενιαίο σχεδιασμό και αξιοποίηση τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών. Η ίδια μεθοδολογία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξειδίκευση των παρεμβάσεων σε επιμέρους δράσεις.
6. Στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ενσωματώνεται η ανάγκη για θετικές δράσεις υπέρ των γυναικών και υιοθετείται η αρχή της μη διάκρισης» (συμπεριλαμβανομένων των ΑμΕΑ).
7. Ικανοποιούνται οι στρατηγικές κατευθύνσεις του ΕΣΠΑ και οι προτεραιότητες των Ευρωπαϊκών Πολιτικών, όσον αφορά στη Συνοχή και στη ΣΤΛ.
8. Προσδιορίζεται ένα ελάχιστο επίπεδο 21 δεικτών εκροών -ως απόρροια της στοχευμένης στρατηγικής- και 16 δεικτών αποτελεσμάτων, οι οποίοι διαμορφώνουν μια ενιαία «πλατφόρμα» στο ΠΕΠ, παρά τα προβλήματα διαφορετικού μοναδιαίου κόστους, που πηγάζει από τη νησιωτικότητα. Από αυτούς τους δείκτες, οι 7 αποτελούν δείκτες του ΕΣΠΑ. Οι προτεινόμενοι δείκτες εκτιμάται ότι απεικονίζουν με σαφήνεια τους τιθέμενους στόχους και αποτελούν αντικειμενική βάση για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης του Προγράμματος. Το Σύστημα Δείκτες του Προγράμματος απεικονίζονται εποπτικά σε επόμενη παράγραφο της παρούσης και αναλυτικά στους Άξονες Προτεραιότητας.
9. Οι «νέοι» μηχανισμοί της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 (Συστήματα Επιτελικής Εποπτείας και Συστήματα Διαχείρισης και Ελέγχου) δημιουργούν ένα πλήρες και ταυτόχρονα σαφές πλαίσιο εφαρμογής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και οικονομικής διαχείρισης, ενώ αναδεικνύουν την σημασία της εταιρικής σχέσης στον προγραμματισμό και σχεδιασμό του Προγράμματος.
10. Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει συγκεκριμένο και σαφές πλαίσιο χωρικής διάστασης στη δομή του, το οποίο αξιολογείται ως εξής:

ΚΡΗΤΗ: Η χωρική θεώρηση έχει συμπεριληφθεί σε αντίστοιχη ενότητα στο Πρόγραμμα στο πλαίσιο της οποίας γίνεται προσπάθεια ανάλυσης των ορεινών και αγροτικών δεδομένων που προσδιορίζουν και τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην Περιφέρεια Κρήτης. Ως προς την αστική ανάπτυξη αναφέρονται οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικού τύπου ενώ γίνεται εκτεταμένη αναφορά στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Σημειώνεται ότι τόσο η αστική ανάπτυξη όσο και η ανάπτυξη ορεινών και αγροτικών περιοχών αποτελούν διακριτούς στόχους (ειδικοί στόχοι) της Περιφέρειας για την 4^η προγραμματική περίοδο.

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ: Η χωρική προσέγγιση του προγράμματος εστιάζεται στην έννοια της νησιωτικότητας και συγκεκριμένα στη λογική μικρών – μεγάλων νησιών επιχειρώντας μια κατηγοριοποίηση των νησιών σε δυο ταχύτητες από πλευράς ανάπτυξης και αντιμετώπισης των σχετικών αδυναμιών και αναγκών με διαφοροποιημένη προσέγγιση.

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ: Από την εξέταση της αντίστοιχης ενότητας του Προγράμματος, διαπιστώνεται ότι γίνεται μια προσπάθεια προσδιορισμού κάποιων περιοχών στην Περιφέρεια, με ιδιαίτερα χωρικά χαρακτηριστικά, κυρίως γεωφυσικά και δημογραφικά, τα οποία αναφέρονται στην αστικότητα, στην ορεινότητα, στην αραιοκατοίκηση και στον αγροτικό χαρακτήρα, σε επίπεδο Δημοτικού Διαμερίσματος. Παράλληλα, προσδιορίζονται, τα μικρά νησιά (με πληθυσμό μικρότερο των 3.100 κατοίκων), ως περιοχές ιδιαίτερων παρεμβάσεων.

11. Τέλος, όσον αφορά στο πλαίσιο αποτίμησης της Κοινωνικής Προστιθέμενης Αξίας (ΚΠΑ), ο Σ.Α. του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου εκτιμά ότι τίθενται οι σχετικές προϋποθέσεις, ως εξής:

- διαμορφώνεται συγκροτημένη περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική, σε συνέργια με την αντίστοιχη εθνική, με συγκεκριμένους μεσοπρόθεσμους στόχους για το τέλος της νέας επταετούς προγραμματικής περιόδου.
- προβλέπονται στο πλαίσιο του Προγράμματος προωθητικές πολιτικές (driving forces) για την επίτευξη του οράματος, δια των οποίων επιτυγχάνεται μία σειρά από διαρθρωτικές και μακροοικονομικές στοχεύσεις, όπως η βελτίωση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας, η αύξηση της παραγωγικότητας, η προστασία και βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος, η αύξηση της απασχόλησης, η αύξηση του ΑΕΠ κ.λπ.

- προάγεται η «επιχειρησιακή» προστιθέμενη αξία μέσω των προβλέψεων που εισάγουν οι Διατάξεις Εφαρμογής, α) για τη Συγκρότηση των Συστημάτων Εποπτείας και Ελέγχου με στόχο το Συντονισμό του Εθνικού με τον Κοινοτικό Σχεδιασμό, β) για την συνολική αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης και των διαχειριστικών συστημάτων, αλλά και την απλοποίηση του εθνικού θεσμικού πλαισίου και γ) με την πρόβλεψη για την αξιοποίηση νέων «χρηματοδοτικών εργαλείων και τεχνικών».
- Προάγεται η βελτίωση της διακυβέρνησης, κυρίως μέσω της αξιοποίησης της εταιρικής σχέσης με την ευρεία συμμετοχή των τοπικών αρχών, των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, στη φάση του προγραμματισμού, κ.λπ.

Εκτιμάται ότι επιτυγχάνεται σημαντική οικονομική προστιθέμενη αξία -από την άποψη της προσθετικότητας και της αύξησης της αποδοτικότητας κεφαλαίου (μόχλευση), κατ' αναλογία της μεθοδολογίας του ΕΣΠΑ (Ενότητα 7.1, Πίνακας 14) για τις Περιφέρειες του Στόχου 1 και, κατ' επέκταση και για το Νότιο Αιγαίο, ως Περιφέρειες του Στόχου 2.

Η ενσωμάτωση και διάχυση της ΚΠΑ προωθείται τέλος αποτελεσματικά μέσω της καλλιέργειας της «μάθησης» και προαγωγής της καινοτομίας σε συνδυασμό με τη διάδοση καινοτομιών, δικτυώσεων, νέων τεχνολογιών κ.λπ. με στόχο την παραγωγή οικονομικού και κοινωνικού οφέλους «αξίας».

3.7.3. Αξιολόγηση της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης και των προσδιορισθεισών αναγκών

ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου: Η ανάλυση της κατάστασης κατά την έναρξη της προγραμματικής περιόδου όπως αυτή περιγράφεται στο ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου ακολουθεί την εξής δομή:

- Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, σε δυο επίπεδα:

κοινωνικοοικονομική κατάσταση των Περιφερειών και το εσωτερικό περιβάλλον: η ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος αναπτύσσεται σύμφωνα με τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ τόσο σε επίπεδο της Χωρικής Ενότητας όσο και ανά διοικητική περιφέρεια αναλύοντας τα κοινά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, τα αναπτυξιακά δεδομένα, τα προβλήματα, τις ιδιαιτερότητες, αλλά και τις ευκαιρίες.

ανάλυση εξωτερικού περιβάλλοντος, όπου παρουσιάζονται οι στρατηγικές και οι στόχοι του ΕΣΠΑ 2007-2013 και, οι συνέργιες με τις εθνικές Τομεακές Πολιτικές ενώ λόγω της τομεακής βαρύτητας του πρωτογενή τομέα στις περιοχές αναφοράς, γίνεται ειδική αναφορά στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αγροτική Ανάπτυξη (το αντίστοιχο της Αλιείας στην παρούσα φάση δεν έχει αποκτήσει οριστικό περιεχόμενο). Στο εξωτερικό περιβάλλον συγκαταλέγονται οι Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις για τη Συνοχή 2007-2013, η (ανανεωμένη) Στρατηγική της Λισαβόνας (ΑΣΤΛ), η οποία εξειδικεύεται σε εθνικό επίπεδο από το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) καθώς και οι προτεραιότητες του Επιχειρησιακού Προγράμματος Διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδας - Κύπρος. Τέλος, στην ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος περιλαμβάνεται και η οριζόντια διάσταση της ενσωμάτωσης της ισότητας των φύλων και της ισότητας των ευκαιριών.

- Ανάλυση SWOT, προκειμένου να αποτυπωθεί η κατάσταση των ευκαιριών και των απειλών που συνδέονται με το εξωτερικό περιβάλλον: Η αποτίμηση των αποτελεσμάτων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου γίνεται συνολικά σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας, αλλά και ανά Περιφέρεια. Τέλος, η «σύνθεση» των ευρημάτων της υφιστάμενης κατάστασης αξιοποιεί τα δεδομένα της ανάλυσης SWOT, η οποία αντίστοιχα επιχειρείται σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου και ανά Περιφέρεια. Η «διαδρομή» αυτή οδηγεί σε συμπεράσματα, τα οποία αποκωδικοποιούνται σε αναπτυξιακά προβλήματα και, σε ανάγκες, οι οποίες ιεραρχούνται, με βάση ποιοτικά κριτήρια.
- Συστηματοποίηση προβλημάτων και σαφώς διατυπωμένων αναγκών, που απορρέουν, όπως ήδη σημειώθηκε, τεκμηριωμένα από την προηγούμενη ανάλυση.

Από την εξέταση, των στοιχείων της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης του Προγράμματος, ο ΣΑ

διέγνωσε αρχικά αφενός ασάφεια στην εξαγωγή συμπερασμάτων και αφετέρου νεφελώδη «μετάβαση» από τις διαπιστώσεις της υφιστάμενης κατάστασης στις επισημάνσεις των δεδομένων της SWOT. Για να καλυφθεί το παραπάνω κενό προτάθηκε από τον Σ.Α. η αναμόρφωση της ανάλυσης SWOT ώστε να καταστεί αξιοποιήσιμη για τη διαμόρφωση κομβικών επιλογών πολιτικής. Υπό αυτήν την έννοια η SWOT αναπτύχθηκε ανά θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ και γνώμονα τα ευρήματα της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης. Συνακόλουθα, ο Σ.Α., πρότεινε αφενός την αναδιάρθρωση του περιεχομένου της εν λόγω ενότητας και αφετέρου τον εμπλουτισμό της όσον αφορά ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία για την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα, την κοινωνία της γνώσης και το περιβάλλον, προωθώντας συγκεκριμένη πρόταση η οποία και έγινε αποδεκτή από τις τρεις ΟΣΠ.

Περαιτέρω, με μέριμνα του Σ.Α. ενσωματώθηκε πλήρως η νέα αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2007-2013 (Κανονισμός 1083/06, Άρθρο 37) και οι λοιπές κατευθύνσεις των Κανονισμών, μεταξύ των οποίων η περιφερειακή ειδίκευση, η παρακολούθηση και η χρηματοδότηση (Κανονισμός 1083/06, Άρθρο 35, Κανονισμός 1828/06, άρθρο 11 και παραρτήματα II, III & XVIII).

Ειδικότερα, ο Σ.Α. προχώρησε σε συγκεκριμένες επισημάνσεις / συμπληρώσεις που αφορούσαν σε:

- ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της Χωρικής Ενότητας με γνώμονα τους στόχους του ΕΣΠΑ και της Ε.Ε. (EU objectives driven analysis) και περιγραφή της κατάστασης σε σχέση με τους στόχους αυτούς.
- αποτύπωση του γενικού «αναπτυξιακού περιβάλλοντος» των Περιφερειών Στόχου 1 και 2 της Χωρικής Ενότητας με τη χρήση διαρθρωτικών δεικτών (λ.χ. ΑΕΠ, τομεακή σύνθεση, Ακαθ. Προστ. Αξία Παραγωγής, παραγωγικότητα της εργασίας, απασχόληση, μορφωτικό επίπεδο κ.λπ), για τους οποίους ο Σ.Α. διερεύνησε και παρείχε κατάλληλα και επικαιροποιημένα δεδομένα.
- διαχρονική αποτύπωση –όπου ήταν εφικτό– των στοιχείων για τους χρησιμοποιούμενους γενικούς και ειδικούς διαρθρωτικούς δείκτες.
- παρουσίαση του εξωτερικού περιβάλλοντος σύμφωνα με το περιεχόμενο των σχετικών Ευρωπαϊκών Πολιτικών όπως λ.χ. οι κατευθύνσεις για τη Συνοχή 2007-2013 και η Στρατηγική της Λισσαβόνας, ενώ διερευνήθηκαν οι τομεακές πολιτικές της χώρας ως προς την Ανταγωνιστικότητα, τη Ψηφιακή σύγκλιση, την Απασχόληση, τη Νέα Γεωργική Πολιτική και την Αγροτική Ανάπτυξη (πολυλειτουργικότητα της υπαίθρου), την εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία (κοινωνία της γνώσης).
- συμπλήρωση της ανάλυσης SWOT ειδικά ως προς την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα, την κοινωνία της γνώσης και το περιβάλλον. Με τον τρόπο αυτόν ευθυγραμμίζεται η διαδρομή από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τη SWOT, στη διατύπωση των κοινών αναγκών και την κάλυψή τους από την αναπτυξιακή στρατηγική της Χωρικής Ενότητας.
- ποσοτικοποίηση των επιμέρους ευρημάτων των δυνατών σημείων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών έτσι ώστε να ελεγχθεί η συνέπεια με τις διαπιστωμένες ανάγκες της ανάλυσης αλλά και να υποστηριχθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων πολιτικής. Η συνδυασμένη ανάλυση των δεδομένων της SWOT είχε ως αποτέλεσμα την προκαταρκτική διαμόρφωση των στόχων, της αναπτυξιακής στρατηγικής καθώς και την ιεράρχηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων, με βάση το χρονικό ορίζοντα υλοποίησης που απαιτείται για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων.
- προσθήκη της μεθοδολογίας «SWOT matrix» και της ανάλυσης «strategic thinking flow» με σκοπό την κατηγοριοποίηση των κατευθύνσεων πολιτικής που επιλέγονται στη Χωρική Ενότητα σύμφωνα με α) επιταχυντικές πολιτικές, β) διαρθρωτικές πολιτικές, γ) σταθεροποιητικές πολιτικές, δ) προληπτικές πολιτικές.

Περιφέρεια Κρήτης: Ο Σ.Α. συνέβαλε σε όλη την πορεία του σχεδιασμού και ανάλυσης της κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης της περιφέρειας με συγκεκριμένες προτάσεις εμπλουτισμού ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων. Σημείο εκκίνησης των αξιολογικών παρατηρήσεων του Σ.Α. για την ανάλυση της κατάστασης κατά την έναρξη της περιόδου προγραμματισμού (Ενότητα 1)

ήταν ότι αυτή θα έπρεπε να περιλαμβάνει μια δυναμική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης με γνώμονα τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λισσαβόνα, ΕΠΜ, ΟΚΓ). Συνεπώς, ο Σ.Α. σημείωσε προσθήκες αναφορικά με:

- Τα γενικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας
- Τη χωρική κατανομή του πληθυσμού ενδοπεριφερειακά
- Την πληθυσμιακή ανάλυση με βάση το φύλο και την ηλικιακή σύνθεση.
- Την παραγωγικότητα, το ΑΕΠ, το κατά κεφαλή ΑΕΠ και την ενδοπεριφερειακή κατανομή τους
- Ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία για την καινοτομία και την κοινωνία της γνώσης
- Την τομεακή διάρθρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας με εκτεταμένη αναφορά στον τουρισμό
- Την απασχόληση και την ανεργία σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο με ειδικές αναφορές την απασχόληση των γυναικών και των νέων
- Δεδομένα για την αστική ανάπτυξη και την εταιρικότητα των πόλεων
- Την κοινωνικοοικονομική ανάλυση αναφορικά με στοιχεία για την Υγεία Πρόνοια σε περιφερειακό επίπεδο.

Καθώς στις αρχικές εκδόσεις του Προγράμματος της Περιφέρειας Κρήτης δεν είχε ενταχθεί ενότητα στο πλαίσιο της οποίας αποτυπώνεται ευδιάκριτα η ιεράρχηση των αναγκών με συνοπτική περιγραφή τους ο Σ.Α. πρότεινε συγκεκριμένη ιεράρχηση και αντιστοίχιση η οποία έγινε και αποδεκτή. Τέλος, ο Σ.Α. προχώρησε σε συμπληρώσεις και προτάσεις βελτιστοποίησης της ανάλυσης SWOT ώστε να τεκμηριώνεται από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και να συνεργεί στην αναπτυξιακή λογική του Προγράμματος, διασφαλίζοντας την αντίστοιχη λογική στο επίπεδο του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Οι αξιολογικές παρατηρήσεις της Ενότητας 1 που αφορούν στην ανάλυση της κατάστασης κατά την έναρξη της περιόδου προγραμματισμού εστίασαν στο ότι θα έπρεπε να περιλαμβάνει μια συνοπτική και δυναμική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης με γνώμονα τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λισσαβόνα, ΟΚΓ). Επιπλέον, με βάση το γεγονός ότι η Περιφέρεια παρουσιάζει «δύο ταχύτητες ανάπτυξης» -η αντιμετώπιση των οποίων ουσιαστικά ενσωματώνεται και στις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου- η ανάλυση πρέπει να καταδείξει τα ειδικά εκείνα σημεία που είτε εγγενώς δημιουργούν το πρόβλημα είτε απλώς το διαγιγνώσκουν.

Συνακόλουθα, ο Σ.Α. συνέβαλε στα ακόλουθα:

- Στη διατύπωση προτάσεων εμπλουτισμού της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης (π.χ. δημογραφικά στοιχεία, Ενεργός Πληθυσμός και την Απασχόληση, ΑΕΠ και ΑΠΑ, δεδομένα για την Κοινωνία της Γνώσης, της Κοινωνίας της Πληροφορίας και της Καινοτομίας, Επιχειρηματικότητα).
- Στην ανάδειξη της έλλειψης αποτύπωσης της «θέσης» της Περιφέρειας σύμφωνα με τη συσχέτιση Εξωτερικού-Εσωτερικού Περιβάλλοντος και δεν παρουσιάζεται οριζόντια στην ανάλυση η προβληματική του νησιώτικου χαρακτήρα της Περιφέρειας ο οποίος αναγνωρίζεται από την Κοινότητα ως φυσικό μειονέκτημα για την ανάπτυξη μιας περιοχής. (Άρθρο 154 Συνθήκη του Μάαστριχτ, Άρθρο 158 Συνθήκη του Άμστερνταμ).
- Στην πρόταση για την περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης της Περιφέρειας σε σχέση με τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ.
- Στην αξιολογική παρατήρηση για την προσθήκη α) υποενότητας με την ανάλυση του Εξωτερικού Περιβάλλοντος που επηρεάζει τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και β) των ομοειδών ή/και συμπληρωματικών παρεμβάσεων του περιφερειακού προγράμματος με εκείνα των Τομεακών «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη», «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας», «Ψηφιακή Σύγκλιση», «Ανταγωνιστικότητα», «Αγροτική Ανάπτυξη» κ.λπ. με σκοπό την

αναγνώριση συνεργιών και διασφάλιση της διαλειτουργικότητας ανάμεσα στις τομεακές με τις περιφερειακές παρεμβάσεις.

- Στην πρόταση ιεράρχησης των αναπτυξιακών αναγκών ως βάση προβληματισμού και συζήτησης ώστε –στη συνέχεια– να οριστικοποιηθεί και να ενσωματωθεί στο Πρόγραμμα της Περιφέρειας.
- Τέλος, σε συμπληρώσεις και προτάσεις βελτιστοποίησης της ανάλυσης SWOT ώστε να τεκμηριώνεται από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και να συνεργεί στην αναπτυξιακή λογική του Προγράμματος, ικανοποιώντας έτσι και τη σχετική προσέγγιση του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Η διάρθρωση της κοινωνικο-οικονομικής ανάλυσης της Περιφέρειας στο Πρόγραμμα, είναι συμβατή με τις κατευθύνσεις της Τεχνικής Οδηγίας 1 του ΥΠ.ΟΙ.Ο., περιλαμβάνοντας μεγάλο αριθμό από στατιστικά δεδομένα (κυρίως Eurostat και ΕΣΥΕ), με αποτύπωση των διαρθρωτικών δεικτών, οι οποίοι προσδιορίζουν το αναπτυξιακό επίπεδο της Περιφέρειας. Παράλληλα όμως, γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση των διαρθρωτικών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας ανά τομέα παραγωγής και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, τόσο ως προς το παραγόμενο ΑΕΠ και ΑΠΑ, όσο και ως προς την απασχόληση.

Από αυτήν την αναλυτική παρουσίαση, η οποία αναδεικνύει τη διπλή ή και τριπλή περιφερειακότητα των νησιών του Βορείου Αιγαίου, προσεγγίζοντας και τις αναπτυξιακές διαφοροποιήσεις ανά νομό, αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις ανά νησί της Περιφέρειας, διαπιστώνονται τα ιδιαίτερα διαρθρωτικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Τα χαρακτηριστικά αυτά αναδεικνύουν, αφ' ενός την πρόοδο που έχει συντελεστεί κατά την προηγούμενη δεκαετία, αφ' ετέρου τα διαρθρωτικά προβλήματα στους παραγωγικούς τομείς και στην αγορά εργασίας, ενώ παράλληλα είναι εμφανείς οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες μεταξύ των τριών νομών της Περιφέρειας, αλλά και οι διανομοκρατικές ανισότητες, τόσο στα δημογραφικά / κοινωνικά χαρακτηριστικά, όσο και στους παραγωγικούς / οικονομικούς δείκτες.

Ιδιαίτερη δε αναφορά γίνεται στην επικρατούσα κατάσταση, όσον αφορά στην ισότητα των φύλων και στις χωρικές διαφοροποιήσεις (διανομαρχιακές, διανομοκρατικές και ενδοπεριφερειακές). Για την πρώτη περίπτωση προσδιορίζονται σαφώς οι διαφοροποιήσεις στην αγορά εργασίας μεταξύ ανδρών και γυναικών στην Περιφέρεια, αλλά και σε σύγκριση με τους αντίστοιχους δείκτες σε επίπεδο Χώρας και ΕΕ. Για τη δεύτερη προσέγγιση των χωρικών διαφοροποιήσεων με βάση, αφ' ενός τη διοικητική διαίρεση ανά νομό και αφ' ετέρου την ορεινότητα και αστικότητα, τα στοιχεία εστιάζονται σε κοινωνικο-οικονομικές και δημογραφικές διαφοροποιήσεις ανά νομό και σε πληθυσμιακές διαφοροποιήσεις και πυκνότητες, ανά κατηγορία δημοτικού διαμερίσματος, με δεδομένη την έλλειψη στατιστικών οικονομικών στοιχείων σε επίπεδο ΟΤΑ και Δημοτικών Διαμερισμάτων.

Όσον αφορά στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου (2000-2006), ενώ καταγράφονται σε πολύ αναλυτικό βαθμό οι πραγματοποιηθείσες και πραγματοποιούμενες παρεμβάσεις, τόσο από το πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όσο και από τα τομεακά προγράμματα, με ποσοτικοποιημένα στοιχεία υλοποίησης, δεν γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις αυτών των παρεμβάσεων σε αναπτυξιακούς δείκτες της Περιφέρειας, αντικείμενο εξ' άλλου της Εκ των υστέρων αξιολόγησης του Γ' ΚΠΣ, ιδιαίτερα δε με τις δυσκολίες για παρακινδυνευμένες εκτιμήσεις σε περιφερειακό επίπεδο. Παρόλα αυτά, γίνεται μια προσπάθεια εκτίμησης κάλυψης των αναγκών από αυτές τις παρεμβάσεις, εντοπίζοντας τις ανάγκες που εξακολουθούν να υφίστανται, με τη λήξη της τρέχουσας Προγραμματικής Περιόδου.

Η ανακεφαλαίωση και τα συμπεράσματα επί της κοινωνικο-οικονομικής ανάλυσης, με την παρουσίαση της ανάλυσης SWOT, οδηγούν σε κατευθύνσεις πολιτικών-στρατηγικής για την ανάπτυξη της Περιφέρειας, οι οποίες όμως εξαρτώνται από ένα πλέγμα έντονων παρεμβάσεων πολλών Προγραμμάτων στην Περιφέρεια, διαδραματίζοντας παράλληλα σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία της Περιφέρειας, τα δημοσιονομικά της Χώρας και οι γενικότερες θεσμικές ρυθμίσεις.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι προσδιοριζόμενοι κίνδυνοι / απειλές και οι ευκαιρίες / προοπτικές, μπορούν να οδηγήσουν και να αιτιολογήσουν τη συνολική αναπτυξιακή στρατηγική για την Περιφέρεια, άσχετα από τα μέσα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν κατά την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.

3.7.4. Αξιολόγηση της συνέπειας της στρατηγικής

ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου: Στο πλαίσιο της αξιολόγησης της συνέπειας / καταλληλότητας της στρατηγικής, επιβεβαιώνεται η καταλληλότητα της επιλεγείσας στρατηγικής του Προγράμματος σε σχέση με τις ανάγκες που διατυπώθηκαν στη φάση της διαγνωστικής προσέγγισης. Η επιβεβαίωση αυτή τεκμηριώνεται μέσω της επαρκούς διαδρομής αποτίμησης-αναγκών-προβλημάτων-γενικών στόχων.

Από την ανάλυση αυτής της ενότητας, τεκμηριώνεται η, σε υψηλό βαθμό, εσωτερική και εξωτερική συνοχή του Προγράμματος. Οι επιμέρους προτεραιότητες δεν συγκρούονται, ενώ εμφανίζουν συμπληρωματικότητα και ουσιαστικές συνέργειες. Ειδικότερα, μέσω των πινάκων συνάφειας που προετοίμασε ο Σ.Α. και περιέχονται στις Ενότητες 3.5 και 3.6. του παρόντος επιβεβαιώνονται:

- η συνέπεια των παρεμβάσεων που περιλαμβάνονται στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα με τις διατυπωμένες ανάγκες και ως προς τα ευρήματα της SWOT.
- η οριζόντια και κάθετη εμβέλεια των αναγκών που προσδιορίζονται στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα με τους στόχους και τις προτεραιότητες του.
- το αναπτυξιακό όραμα της Χωρικής Ενότητας καθώς και οι μέθοδοι για την αναπτυξιακή κατεύθυνσή της στο βραχυ-μεσοπρόθεσμο μέλλον.

Περαιτέρω, εξετάσθηκε η καταλληλότητα του μείγματος πολιτικής, το οποίο χαρακτηρίζεται από την επικέντρωση των στόχων και παρεμβάσεων σε Άξονες Προτεραιότητας με κριτήριο, όπως διαφαίνεται από τους Ειδικούς Στόχους των Αξόνων, την παρέμβαση σε κρίσιμους τομείς όπως η ελκυστικότητα, η νησιωτικότητα κ.λπ., τομείς που εκφράζονται πλήρως μέσω των γενικών στόχων του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου.

Η ομογενοποίηση αυτή έχει το πλεονέκτημα της επίτευξης οικονομικών κλίμακας πόρων και μέσων, αλλά οδηγεί στη γενική περιγραφή των πράξεων που υλοποιούν.

Εφαρμόστηκε «ανάλυση ευαισθησίας» για την εκτίμηση των πιθανών κινδύνων, τόσο στο επίπεδο της συνέπειας στρατηγικής και επιλεγμένων μέσων του Προγράμματος, όσο και στο πλαίσιο των διατάξεων εφαρμογής (σε συνδυασμό με τα δεδομένα του επόμενου μεθοδολογικού επιπέδου). Ειδικότερα:

- Δεν διαπιστώνονται κίνδυνοι κατά την υλοποίηση των στρατηγικών και των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί, δεδομένης της σαφούς σχέσης επιλογών και παρεμβάσεων. Όμως, οι τελευταίες χρήζουν ειδικότερης ανάλυσης και εξειδίκευσης προκειμένου να είναι «διαχειρίσιμες». Σημαντικές εστίες κινδύνων αναδεικνύονται από το χρόνο και την πληρότητα της εξειδίκευσης, ιδιαίτερα σε έργα που συγκεντρώνουν σύνθετες και χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες μελέτης και αδειοδότησης.
- Η συνεκτικότητα της σχέσης στρατηγικής – προτεραιοτήτων – παρεμβάσεων οφείλει να λάβει υπόψη του και το σύστημα των Δικαιούχων, η ποιοτική αποτελεσματικότητα του οποίου αναμένεται να ενδυναμωθεί μέσω σειράς υποστηρικτικών παρεμβάσεων.

Περιφέρεια Κρήτης: Σε ένα αρχικό επίπεδο και για λόγους ομοιογένειας στην παρουσίαση των αξόνων προτεραιότητας και της αντιστοίχησης με τις Θεματικές Προτεραιότητες του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας προτάθηκε από τον Σ.Α. η αναδιάρθρωση της δομής ανάλυσης των Αξόνων Προτεραιότητας.

Στην ανάλυση των στόχων και των προτεραιοτήτων προτάθηκε η αλλαγή της συσχέτισης ορισμένων ειδικών στόχων σε διαφορετικές θεματικές προτεραιότητες ώστε να υπάρχει αντιστοίχηση ειδικής στοχοθεσίας και κατηγοριών παρέμβασης. Ο επαναπροσδιορισμός των κατηγοριών παρεμβάσεων και της κατανομής των πόρων επέφερε ισορροπία στο Πρόγραμμα όσον αφορά στην εξυπηρέτηση των στόχων και των τομέων πολιτικής με τους οποίους συνδέονται.

Στο πλαίσιο της ίδια συλλογιστικής επιβεβαιώθηκε και η καταλληλότητα της στρατηγικής του Προγράμματος σε σχέση με τις ανάγκες που διατυπώθηκαν στη φάση της διαγνωστικής προσέγγισης καθώς και σε σχέση με τη συμπληρωματικότητα των προτεραιοτήτων. Μάλιστα, το επιλεγμένο μείγμα πολιτικής ελαχιστοποιεί τους κινδύνους σε επίπεδο πολιτικής και στρατηγικής

και εξυπηρετεί τις προτεραιότητες και τους στόχους των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών. Ειδικότερα:

Το Πρόγραμμα ομαδοποιεί ως σημαντικότερες ανάγκες δυο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά στην ενίσχυση των τεχνολογικών υποδομών και την προώθηση της επιχειρηματικότητας ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην ποιοτική αναβάθμιση του τουρισμού.

Πράγματι, ένα σημαντικό ποσοστό των πόρων κατανέμεται σε κατηγορίες παρέμβασης σχετικές με την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Κρήτης. Ειδικότερα, η υλοποίηση δράσεων αναφερόμενων στην περιβαλλοντική προστασία και πρόληψη κινδύνων (12,59% της Κ.Σ.), στον πολιτισμό (6,56% της Κ.Σ.) και τουρισμό (0,53% της Κ.Σ.) συνιστούν ένα συνδυασμό μέσων και παρεμβάσεων με σκοπό την ενίσχυση του προφίλ της Κρήτης ως σημαντικού τουριστικού προορισμού. Ενισχυτικά, η βελτίωση βασικών υποδομών, όπως για παράδειγμα των οδικών αξόνων, των λιμένων (Μεταφορές: 37,23% της Κ.Σ.) και των υποδομών υγείας συνεισφέρουν πολλαπλασιαστικά στην επίτευξη της ειδικής στοχοθεσίας της Περιφέρειας.

Με δεδομένο το χαρακτηρισμό της Κρήτης ως Περιφέρεια αμιγούς Στόχου 1 δεν είναι δυνατόν όλοι οι στόχοι της αναπτυξιακής στρατηγικής να καλυφθούν από το μονοτομεακό χαρακτήρα του περιφερειακού προγράμματος και ως εκ τούτου να χρηματοδοτηθεί ένα σύνολο παρεμβάσεων που θα αντιμετωπίζουν ολιστικά τις ανάγκες του προγράμματος. Επομένως, η κάλυψη των σχετικών, με την Επιχειρηματικότητα και την προώθηση της Έρευνας και της Τεχνολογίας, αναγκών, εκτός των ήδη κατανεμημένων κονδυλίων σε σχετικούς κωδικούς των θεματικών πεδίων παρέμβασης (π.χ. Έρευνα και τεχνολογική Ανάπτυξη (R&TD), καινοτομία και επιχειρηματικότητα: 6,56%), τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα «Ανταγωνιστικότητα-Επιχειρηματικότητα» και «Ψηφιακή Σύγκλιση» μπορούν να χρηματοδοτήσουν κάθε είδους επένδυση σε αυτούς τους τομείς.

Συμπερασματικά, το Πρόγραμμα παρουσιάζει σφαιρικά τις ανάγκες της Περιφέρειας οι οποίες πρόκειται να καλυφθούν συνδυαστικά τόσο από το περιφερειακό όσο και από τα Τομεακά προγράμματα. Επιπλέον, οι στόχοι και οι προτεραιότητες που τέθηκαν ικανοποιούν τις προσδιορισθείσες ανάγκες της Περιφέρειας και το Πρόγραμμα παρουσιάζει σημαντικό βαθμό εσωτερικής συνοχής.

Το επιλεγμένο μείγμα πολιτικής ελαχιστοποιεί τους κινδύνους σε επίπεδο πολιτικής και στρατηγικής και εξυπηρετεί τις προτεραιότητες και τους στόχους των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Η κύρια αναπτυξιακή επιλογή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, αποτελεί η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας η οποία προσδιορίζεται μέσα από την ενίσχυση της ποιότητας του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος σε συνθήκες αειφορίας καθώς και από την προώθηση της σύγχρονης έρευνας και των επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας. Φαίνεται πως η αναπτυξιακή επιλογή της Περιφέρειας βρίσκεται σε αρμονία με τη στοχοθεσία (γενική και ειδική) και τις επιλεχθείσες Κατηγορίες Παρέμβασης ανά Θεματική Προτεραιότητα καθώς:

- Όλοι οι στόχοι του προγράμματος καλύπτονται επαρκώς από την κατανομή των Κατηγοριών Παρέμβασης ανά Θεματική Προτεραιότητα ενώ το πρόγραμμα παρουσιάζει υψηλή εσωτερική συνοχή και αλληλοσυμπλήρωση των ειδικών του στόχων.
- Οι στόχοι της πρότασης προγράμματος της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου σύμφωνα με την ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση του Σ.Α., συνεισφέρουν σημαντικά στην κάλυψη των αναγκών της περιφέρειας με σημαντική έντασης συνέργια των στόχων του προγράμματος της Περιφέρειας «Αναβάθμιση τουριστικού προϊόντος» και «περιβαλλοντική διαχείριση».
- Ομοίως, η αντίστοιχη μήτρα συνάφειας συσχέτισης των ειδικών στόχων με τους γενικούς στόχους του προγράμματος ανέδειξε την «Αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος» ως τον ιεραρχικά σημαντικότερο στόχο του Προγράμματος.

Ειδικότερα: Σύμφωνα με την προτεινόμενη χρηματοδοτική κατανομή το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου θα αξιοποιήσει για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου πόρους κοινοτικής συνδρομής (πόροι ΕΤΠΑ) της τάξης των 140.300 εκ €. Από το σύνολο των πόρων της κοινοτικής συνδρομής:

- το 12,12% θα διατεθεί στην Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη (R&TD), την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα,
- το 12,69% σε δράσεις Κοινωνίας της Πληροφορίας,
- το 11,55% σε Μεταφορές,
- το 9,98% στην Ενέργεια,
- το 9,84% στην Περιβαλλοντική προστασία και πρόληψη κινδύνων,
- το 3,42% στον Τουρισμό,
- το 8,13% στον Πολιτισμό,
- το 1,43% στην Αστική και Αγροτική Αναγέννηση,
- το 26,28% σε επενδύσεις κοινωνικών υποδομών και τέλος,
- το 1,30% θα κατευθυνθεί σε δράσεις που αφορούν σε «μείωση του πρόσθετου κόστους που αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη των εξόχως απομακρυσμένων περιφερειών».

Πράγματι, η ποσοστιαία εικόνα της κατανομής των πόρων καταδεικνύει τη θέληση της Περιφέρειας για επενδύσεις σχετικές με την ποιοτική αναβάθμιση της Περιφέρειας με σκοπό τη βελτίωση της εκclusivότητάς της ως τόπου επενδύσεων, περιηγήσεων και διαμονής.

Ενώ δεν εμφανίζονται ιδιαίτεροι κίνδυνοι, όσον αφορά στον καθορισμό του μείγματος πολιτικής, υπάρχει πιθανότητα ανάδειξης κινδύνων που σχετίζονται με τον προγραμματισμό και την υλοποίηση των έργων.

Συμπερασματικά, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ολοκληρώνει με το πέρας της Γ προγραμματικής περιόδου τις βασικές της υποδομές σε όλους τους τομείς πολιτικής, και σύμφωνα με την κατάταξή της στο Στόχο 2 «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» η πρόταση προγράμματος δικαίως δίδει έμφαση σε παρεμβάσεις σχετικές με την Επιχειρηματικότητα, την Κοινωνία της Πληροφορίας και την Ισόρροπη Αειφόρο Ανάπτυξη.

Οι συμπληρωματικοί πόροι από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής συνεισφέρουν πολλαπλά στους τομείς των ανθρωπίνων πόρων, των μεταφορών και των υποχρεώσεων της Περιφέρειας αναφορικά με το περιβάλλον (ΧΥΤΑ, ΧΥΤΥ, ΧΑΔΑ, κ.α). Η στρατηγική υλοποίησης των συστατικών μερών του οράματος της Περιφέρειας (όπως επεξηγείται από το συμπληρωματικό προσδιορισμό του), εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί μέσα από το προτεινόμενο μείγμα πολιτικής, σύμφωνα με την στρατηγική του Προγράμματος.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Τα κυριότερα συμπεράσματα της εκ των προτέρων Αξιολόγησης του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, ως προς τη συνέπεια της στρατηγικής του Προγράμματος αναφέρονται στα εξής:

- Με βάση την αποτύπωση της κοινωνικο-οικονομικής ανάλυσης και της ανάλυσης SWOT, προσδιορίζεται η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την Περίοδο 2007-2013, προσδιορίζοντας ως Γενικό Στρατηγικό Αναπτυξιακό Στόχο τη «διεύρυνση της παραγωγικής βάσης στο σύνολο της Περιφέρειας, με την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειάς της για την ανάδειξη και προώθηση κυρίως υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών και αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος, την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την εφαρμογή καινοτομιών».
- Η εκ των προτέρων Αξιολόγηση διαπιστώνει ότι οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της Περιφέρειας ταυτίζονται με τις Τομεακές Εθνικές Πολιτικές της Περιόδου 2007-2013 και ως εκ τούτου θα ήταν σκόπιμο να είναι εμφανής η ιεράρχηση αυτών των προτεραιοτήτων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, με βάση την κοινωνικο-οικονομική ανάλυση της Περιφέρειας και την ανάλυση SWOT, χωρίς να εξαιρείται ως προτεραιότητα η χωρική συνεργασία, όλες οι προτεραιότητες είναι βαρύνουσας σημασίας και στο μόνο που μπορεί να διαφοροποιηθεί η ιεράρχησή τους είναι στις επιμέρους δράσεις ανά προτεραιότητα.
- Η επίτευξη των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων που απορρέουν από τον Κεντρικό Στρατηγικό

Στόχο, προσδιορίζει τους τρεις Στρατηγικούς στόχους του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, για την περίοδο 2007-2013. Η εκ των προτέρων Αξιολόγηση διαπιστώνει ότι για την εξυπηρέτηση αυτών των στόχων, σε συνδυασμό με τους τομείς πολιτικής με τους οποίους συνδέονται, κατανεμήθηκαν ανάλογα τα διατιθέμενα κονδύλια του Προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη και τις αντίστοιχες, ομοειδείς συμπληρωματικές παρεμβάσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Λαμβανομένης υπ' όψη της συμπληρωματικότητας των παρεμβάσεων στην Περιφέρεια από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, προκειμένου να μην παρατηρηθούν φαινόμενα ανισοροπιών μεταξύ αναπτυξιακών αναγκών της Περιφέρειας και στόχων του Προγράμματος, είναι απαραίτητο κατά την υλοποίηση / εφαρμογή των Τομεακών Προγραμμάτων της περιόδου 2007-2013, να τηρηθεί μια ισοροπημένη και με περιφερειακή αναπτυξιακή προοπτική, κατανομή, των πόρων και των δράσεων. Με δεδομένη την κατανομή των κονδυλίων των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, σύμφωνα με τον Προγραμματισμό τους, μπορεί να υποστηριχθεί ότι εξασφαλίζεται η προαναφερόμενη αναγκαία ισοροπία, ενώ θα πρέπει να διασφαλισθεί η συμπληρωματικότητα των δράσεων και η κατεύθυνσή τους προς την αποτελεσματική κάλυψη των αναπτυξιακών απαιτήσεων της Περιφέρειας. Με δεδομένο ότι η επίτευξη των τριών στρατηγικών στόχων του Προγράμματος και των αντίστοιχων γενικών του στόχων, επιχειρείται μέσω των τριών βασικών αξόνων προτεραιότητας, σε καθ' έναν εκ των οποίων τίθενται αντίστοιχα ειδικοί στόχοι, η εκ των προτέρων αξιολόγηση διερευνά τη συνέπεια της στρατηγικής του Προγράμματος.

Από τη διερεύνηση αυτή διαπιστώθηκαν τα παρακάτω:

- Με βάση την κλίμακα συμβολής 0-2 (μέγιστο το 2) των ειδικών στόχων του Προγράμματος στα δώδεκα (12) σημαντικότερα προβλήματα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όπως αυτά συμπεραίνονται από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, διαπιστώνεται ότι:

Το σύνολο των ειδικών στόχων του Προγράμματος συμβάλλει στην αντιμετώπιση του συνόλου των προβλημάτων της Περιφέρειας με ένα βαθμό 0,21, όταν η απόλυτη συμβολή (ως επίλυση) επί του συνόλου των προβλημάτων εκφράζεται με τη μονάδα (1).

Ο πρώτος άξονας προτεραιότητας «Υποδομές προσπελασιμότητας» συμβάλλει κατά 0,18, ο δεύτερος άξονας προτεραιότητας «Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής», συμβάλλει κατά 0,22, ενώ ο τρίτος άξονας προτεραιότητας «Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα» συμβάλλει στην επίλυση των προβλημάτων της Περιφέρειας κατά 0,19.

Οι μεγαλύτεροι βαθμοί συμβολής (0,73-0,31) των ειδικών στόχων του Προγράμματος εμφανίζονται στα προβλήματα που αναφέρονται στις ενδοπεριφερειακές / ενδονησιωτικές ανισότητες, στη δυσκολία ανάπτυξης σχέσεων συνεργασίας και λειτουργικών / παραγωγικών διασυνδέσεων και στο χαμηλό επίπεδο βασικών συγκοινωνιακών υποδομών.

Από τα παραπάνω ενδεικτικά στοιχεία μπορεί να υποστηριχθεί ότι το Πρόγραμμα συμβάλει σημαντικά στα κυριότερα αναπτυξιακά προβλήματα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, λαμβανομένης υπόψη τα συμπληρωματικότητας των παρεμβάσεων των Τομεακών Προγραμμάτων για την επίλυση των αναπτυξιακών προβλημάτων της Περιφέρειας.

- Επίσης, με βάση την ίδια κλίμακα συνάφειας / συμβολής (0-2) των γενικών στόχων του Προγράμματος στους στόχους / κατευθύνσεις πολιτικής του ΕΣΠΑ, διαπιστώνεται ότι στο σύνολο των γενικών στόχων του Προγράμματος συμβάλλει ή έχει συνάφεια με τους στόχους / κατευθύνσεις πολιτικής του ΕΣΠΑ με ένα συνολικό βαθμό 0,23, ο οποίος είναι μεν κατά πολύ μικρότερος από τη χρηματοδοτική βαρύτητα του Προγράμματος στο σύνολο των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων και του Ταμείου Συνοχής που διατίθενται στην Περιφέρεια ($\approx 45\%$). Αντίθετα ο βαθμός συμβολής / συνάφειας του Προγράμματος της Περιφέρειας στις χωρικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ φθάνει στο 0,53, μεγαλύτερο από το ποσοστό συμμετοχής των πόρων του Προγράμματος στους συνολικούς κοινοτικούς πόρους του ΕΣΠΑ που διατίθενται για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Παράλληλα, το Πρόγραμμα παρουσιάζει υψηλό βαθμό εσωτερικής συνάφειας, όπως αυτή εκφράζεται στη σύνδεση των ειδικών στόχων των Αξόνων Προτεραιότητας, με τους γενικούς στόχους του Προγράμματος.

Όσον αφορά στην επικινδυνότητα εφαρμογής της Στρατηγικής της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου, η δομή του Προγράμματος στους συγκεκριμένους Άξονες Προτεραιότητας, με τις συγκεκριμένες κατηγορίες παρεμβάσεων που περιλαμβάνονται σε αυτούς και την αντίστοιχη κατανομή πόρων, αμβλύνουν τους κινδύνους εφαρμογής / υλοποίησης των προτεραιοτήτων στο σύνολό τους, παρά την ύπαρξη καινοτόμων κατηγοριών δράσεων με δυσκολίες υλοποίησης, όπως οι Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής και Αγροτικής Αναγέννησης ή οι δράσεις ψηφιακής σύγκλισης και επιχειρηματικότητας, οι οποίες εν πολλοίς εξαρτώνται από τη ζήτηση των εν δυνάμει ωφελουμένων.

Ένας άλλος κίνδυνος για την εφαρμογή των προτεραιοτήτων που ενδεχομένως να υφίσταται, είναι η ικανότητα «αντίδρασης» των Δικαιούχων να εκτελέσουν αποτελεσματικά τα έργα του Προγράμματος. Ο κίνδυνος αυτός όμως αμβλύνεται κατά ένα βαθμό, σε επίπεδο Άξονων Προτεραιότητας, πρώτον, διότι οι κατηγορίες δράσεων, εντός του Άξονα Προτεραιότητας, προοιωνίζουν διασπορά σε διάφορες κατηγορίες Δικαιούχων και δεύτερον, διότι σύμφωνα με τα νέα σχεδιαζόμενα συστήματα και μηχανισμούς υλοποίησης και διαχείρισης, προβλέπεται η μείωση του αριθμού των Δικαιούχων με παράλληλη ενδυνάμωση της δυναμικότητάς τους και «πιστοποίηση» της ικανότητάς τους.

3.7.5. Εξέταση της συνεκτικότητας της στρατηγικής με τις Εθνικές πολιτικές και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις

ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου: Η συνεκτικότητα της στρατηγικής του Προγράμματος αποτιμάται με:

- Τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής (ΚΣΚΓ),
- Το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση,
- Το ΕΣΠΑ 2007-2013.

Η συνέπεια (και η συμβολή) της στρατηγικής του ΠΕΠ με τις ανωτέρω πολιτικές εξετάσθηκε:

- Σε όρους περιεχομένου των πολιτικών, των προτεραιοτήτων και των μέτρων πολιτικής, διερευνώντας με βάση ποιοτική προσέγγιση ποια μέτρα / προτεραιότητες προτείνονται-εντάσσονται στο ΕΠ προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανωτέρω ευρωπαϊκές και εθνικές προτεραιότητες
- Σε όρους χρηματοδοτικής συμβολής

Από τις σχετικές συσχετίσεις εξάγεται συνολικά το συμπέρασμα ότι το ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου ικανοποιεί με επάρκεια όλες τις ανωτέρω πολιτικές.

Περιφέρεια Κρήτης: Το Πρόγραμμα παρουσιάζει υψηλή συνάφεια ως προς τη συσχέτιση της στρατηγικής με τις Εθνικές και Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις. Η συσχέτιση του προγράμματος με την εθνική στρατηγική κατέδειξε:

- Σημαντική συσχέτιση με όλες τις προτεραιότητες του ΕΣΠΑ και ειδικά με τις προτεραιότητες 1 «Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας», 2 «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» και 5 «Ελκυστικότητα της Ελλάδος και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης».
- Μεγάλης έντασης συνάφεια με όλες (πλην της πρώτης) τις αρχές του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.

Ομοίως, το Πρόγραμμα παρουσιάζει σημαντική συνάφεια με τις προτεραιότητες της Στρατηγικής της Λισαβόνας, τις ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση και τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Συνοχή καθώς:

- Ενσωματώνει δράσεις για την ενίσχυση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας μέσα από την αναβάθμιση του δικτύου μεταφορών, τη χρήση της έρευνας στην παραγωγή, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάπτυξη Τεχνολογιών, Πληροφορικής και Επικοινωνιών.
- Διαμορφώνει πολιτικές για την ισόρροπη αειφορική ανάπτυξη μέσω της ολοκλήρωσης των

υποδομών περιβάλλοντος, της προώθησης της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, της συμπεριληψης της αξιοποίησης του πολιτιστικού αποθέματος.

- Επιχειρεί να ενισχύσει την εξωστρέφεια της Περιφέρειας μέσα από το ερευνητικό έμπυχο δυναμικό της, τη χρήση ΤΠΕ στον πολιτισμό, το περιβάλλον, τις υπηρεσίες υγείας, την ενίσχυση των θεματικών μορφών τουρισμού.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, στην αναλυόμενη έκδοσή του, παρουσιάζει σημαντική συνάφεια με τις πρώτες δυο προτεραιότητες, ενώ συνεισφέρει στους τομείς παρέμβασής του στην τρίτη. Οι κατευθυντήριες γραμμές που επωφελούνται από το συνδυασμό των παρεμβάσεων του Προγράμματος είναι οι 1.2. «περιβαλλοντική προστασία», 2.2. «Διευκόλυνση της Καινοτομίας και προώθηση επιχειρηματικότητας», 2.3. «προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας», 1.1. «επέκταση και βελτίωση μεταφορικών υποδομών». Όσον αφορά τη συνεκτικότητα της στρατηγικής του προγράμματος με τις προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, από τη σχετική ανάλυση προέκυψε υψηλής ένταση συνάφεια καθώς όλες οι Προτεραιότητες του ΕΣΠΑ συσχετίζονται έστω και με έναν Ειδικό Στόχο του Προγράμματος. Χαμηλής έντασης συνάφειας εντοπίζεται στην Θεματική Προτεραιότητα «Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή» καθώς η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου θα ενισχυθεί από το Τομεακό «Ανθρώπινοι Πόροι» όσον αφορά τη συγκεκριμένη προτεραιότητα και ως εκ τούτου δεν φαίνεται να την ενισχύει σημαντικά μέσα από το συνδυασμό παρεμβάσεων του προγράμματός της.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η συνάφεια της στρατηγικής και των πολιτικών του Προγράμματος με τις Εθνικές πολιτικές και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθύνσεις, ήτοι με το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ), τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για τη Συνοχή (ΣΚΓΚ) και με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (ΟΚΓ).

Από την αναλυτική αποτύπωση στο Πρόγραμμα αυτής της διάστασης, αλλά και από την προσεκτική μελέτη της Στρατηγικής του Προγράμματος και των Αξόνων Προτεραιότητας στη λεπτομέρειά τους, διαπιστώνεται ότι, τόσο η συνολική Αναπτυξιακή Στρατηγική της Περιφέρειας, όσο και η Στρατηγική του Προγράμματος και όπως αυτή εξειδικεύεται σε Άξονες Προτεραιότητας και κατηγορίες δράσεων, παρουσιάζουν συνάφεια και συνέργεια με τα παραπάνω έγγραφα. Συγκεκριμένα, αφ' ενός άμεση και στενή συνάφεια παρουσιάζουν με συγκεκριμένες θεματικές και χωρικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, με αντίστοιχες προτεραιότητες του ΕΠΜ, καθώς και με συγκεκριμένες Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας (ΣΚΓΚ), αφ' ετέρου έμμεση συνάφεια εμφανίζουν με αρκετές θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, προτεραιότητες του ΕΠΜ και με αρκετές ΣΚΓΚ και ΟΚΓ. Η έμμεση συνάφεια και συνέργεια οφείλεται, είτε στο χαρακτήρα των δράσεων, είτε στη μικρή χρηματοδοτική βαρύτητα των δράσεων, σε σχέση με το σύνολο αντίστοιχων παρεμβάσεων σε επίπεδο Χώρας.

Από την ανάλυση του Συμβούλου Αξιολόγησης, ως προς αυτό το αξιολογικό θέμα, διαπιστώνεται ότι το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου έχει άμεση και ισχυρή συνάφεια και συνέργεια:

α) Ως προς το ΕΣΠΑ 2007-2013, με τις εξής θεματικές προτεραιότητες:

- (4.2.1) - Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας
- (4.2.5) - Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης)

Επίσης, με τις χωρικές προτεραιότητες:

- (4.4.1) - Βιώσιμη αστική ανάπτυξη
- (4.4.2.) - Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών
- (4.4.3.) - Ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών

β) Ως προς το ΕΠΜ, με τις εξής προτεραιότητες:

- (3.1, 3.1.3, 3.3) - Διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων, όπως αυτή εξειδικεύεται για

το επιχειρησιακό περιβάλλον και ιδιαίτερα για τον τουρισμό, καθώς και με δράσεις για την εξωστρέφεια

- (6) - Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη

γ) Ως προς τις ΣΚΓΚ, με την εξής κατευθυντήρια γραμμή:

- (1.1): Να γίνει η Ευρώπη και οι Περιφέρειές της περισσότερο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση και πιο συγκεκριμένα:

(1.1.1): Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών

(1.1.2): Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη

(1.2.2): Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της Επιχειρηματικότητας

δ) Ως προς τις ΟΚΓ, με τις εξής κατευθυντήριες γραμμές:

- ((11): Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρησιμοποίηση των πόρων και να ενισχυθούν συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης
- (14): Να δημιουργηθεί ελκυστικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον και να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω της βελτίωσης των κανονιστικών ρυθμίσεων.

3.7.6. Αξιολόγηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων

Σε επίπεδο του **οργανωτικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού**, ήτοι στην εξέταση της σχέσης παρεμβάσεων, πόρων μέσων και δεικτών, τα αναφερόμενα στο κείμενο της εκ των προτέρων αξιολόγησης συνοψίζονται:

- στην αναζήτηση από τον Σ.Α. κατάλληλων δεικτών και στόχων στο πλαίσιο των Εθνικών και Ευρωπαϊκών Πολιτικών για την περιφερειακή πολιτική και ανάπτυξη και, στην επιλογή δέσμη καταλληλότερων δεικτών εκρών και αποτελέσματος από ένα ευρύτερο δείγμα, μέσω:

ελέγχου αντιστοιχίας δεικτών και παρεμβάσεων,

μεγιστοποίησης της ορθολογικής απεικόνισης των παρεμβάσεων του Προγράμματος.

Η μεθοδολογία αξιολόγησης των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων έλαβε υπόψη της ότι:

- Στο Πρόγραμμα απαιτείται να περιέχεται ένας περιορισμένος αριθμό δεικτών με τους ποσοτικοποιημένους στόχους που θα επιτευχθούν μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου.
- Οι δείκτες εκρών, αποτελέσματος και επιπτώσεων και οι στόχοι τους προτείνονται, στη βάση των προγραμματισμένων οικονομικών κατανομών στους διαφορετικούς τύπους δραστηριοτήτων.
- Η αξιολόγηση οφείλει να επικυρώσει την καταλληλότητα της διάρθρωσης και της ιεράρχησης των στόχων και των δεικτών που έχουν προσδιορισθεί, καθώς επίσης και της προτεινόμενης ποσοτικοποίησης, βάσει της προηγούμενης εμπειρίας και κατάλληλων συγκριτικών μετρήσεων.
- Η αξιολόγηση πρέπει να ελέγξει την αιτιότητα μεταξύ των εκρών, των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων και να υποβάλει συστάσεις για βελτιώσεις, εάν κρίνεται απαραίτητο.

Το προτεινόμενο σύστημα δεικτών εξετάζεται ως προς την ικανοποίηση των ακόλουθων κριτηρίων:

1. να είναι αντιπροσωπευτικοί των κύριων στόχων και προτεραιοτήτων που έχουν τεθεί από το Πρόγραμμα,
2. να είναι μετρήσιμοι στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου αναφοράς ως τιμές βάσης και τιμές στόχου
3. οι τιμές – στόχοι τους να μπορούν να επιτευχθούν με τους οικονομικούς πόρους που

διατίθενται στις διάφορες προτεραιότητες και

4. αυτοί οι δείκτες και οι τιμές – στόχοι τους να μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της υλοποίησης του Προγράμματος.

Προσδιορίζεται ένα ελάχιστο επίπεδο **19 δεικτών εκροών** -ως απόρροια της στοχευμένης στρατηγικής- και **16 δεικτών αποτελεσμάτων**, οι οποίοι διαμορφώνουν μια ενιαία «πλατφόρμα» στο ΠΕΠ, παρά τα προβλήματα διαφορετικού μοναδιαίου κόστους, που πηγάζει από τη νησιωτικότητα. Από αυτούς τους δείκτες, οι 5 αποτελούν δείκτες του ΕΣΠΑ.

Οι προτεινόμενοι δείκτες εκτιμάται ότι απεικονίζουν με σαφήνεια τους τιθέμενους στόχους και αποτελούν αντικειμενική βάση για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης του Προγράμματος. **Οι δείκτες του Προγράμματος απεικονίζονται συνολικά στον Πίνακα που ακολουθεί:**

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΡΗΤΗ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
Βελτίωση – κατασκευή οδών εκτός αυτοκινητοδρόμων και εθνικής οδοποιίας (E)	X	X	X
Λιμένες που αναβαθμίζονται (E)	X	X	X
Βελτίωση - κατασκευή εθνικής οδοποιίας (E)		X	
Μήκος υποβρυχίων καλωδίων (E)			X
Συνολική εγκατεστημένη ισχύς από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (E)			X
Ποσοστό αναβάθμισης οδικού δικτύου (A)	X	X	
Παρεμβάσεις αναβάθμισης λιμένων επί των υφιστάμενων (A)		X	
Αριθμός νησιών που διασυνδέονται με το ηπειρωτικό δίκτυο ενέργειας (A)			X
Επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν από προγράμματα (E)	X	X	X
Τουριστικές κλίνες που εκσυγχρονίζονται (E)			X
Δημιουργία clusters (E)			X
Χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις για ενσωμάτωση ΤΠΕ στην καθημερινή τους λειτουργία (E)			X
Δημιουργούμενες & Νέες Επιχειρήσεις σε τομείς που παράγουν ή αξιοποιούν ΤΠΕ και Χρηματοδοτούνται από venture capital και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία (E)			X
Χρηματοδοτούμενοι κόμβοι παροχής ψηφιακών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (E)			X
Αριθμός Επιχειρήσεων που ωφελούνται από δομές στήριξης (E)			X
ICT projects που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΕΠ (E)			X
Επωφελοούμενοι πολίτες από χρηματοδοτούμενους εξοπλισμούς ΤΠΕ (A)			X
Ποσοστό επιχειρήσεων με δυνατότητα αποδοχής Ηλεκτρονικών Παραγγελιών (A)			X
Νέες θέσεις απασχόλησης που δημιουργούνται από ΜΜΕ (A)			X
ΜΜΕ που εκσυγχρονίζονται / βελτιώνονται (A)	X	X	
Ποσοστό τουριστικών κλινών που εκσυγχρονίζονται (A)	X		X
Χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις με δυνατότητα υποδοχής Ηλεκτρονικών Πληρωμών για πωλήσεις μέσω διαδικτύου (A)			X
Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν δημιουργούμενες υπηρεσίες Δημόσιας Διοίκησης που είναι πλήρως διαθέσιμες ηλεκτρονικά (A)			X
Ποσοστό πολιτών που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες υπηρεσίες που είναι πλήρως διαθέσιμες ηλεκτρονικά (εκτός Δημόσιας Διοίκησης) (A)			X
Νέες ΕΕΛ (E)	X		
ΕΕΛ που αναβαθμίζονται (E)	X	X	
Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων που δημιουργούνται (E)		X	
ΧΥΤΑ που δημιουργούνται (E)	X	X	
Νοσοκομειακές Κλίνες που δημιουργούνται / αναβαθμίζονται (E)	X	X	
Υποδομές μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας (E)			X
Σχολικές αίθουσες που αναβαθμίζονται / κατασκευάζονται (E)	X	X	X

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΡΗΤΗ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ
Μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι που αναδεικνύονται (Ε)	X	X	X
Ποσοστό Ισοδύναμου Πληθυσμού που εξυπηρετείται από ΕΕΛ (Α)	X		
Ποσοστό Πληθυσμού που εξυπηρετείται από ΧΥΤΑ-ΣΜΑ (Α)	X	X	
Πληθυσμός που καλύπτεται από αναβαθμισμένα δίκτυα ύδρευσης (Α)		X	
Αύξηση επισκεπτών σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (Α)			X
Νοσοκομειακές κλίνες που δημιουργούνται / αναβαθμίζονται % (Α)		X	X

Συνακόλουθα, τα αναμενόμενα αποτελέσματα των παρεμβάσεων του Προγράμματος εκφράζουν μία λογική εστίασης και διακρίνονται από την απλότητα της μέτρησης και της χρηστικότητας σε κάθε φάση υλοποίησης του Προγράμματος.

3.7.7. Εξέταση των προτεινόμενων συστημάτων/διαδικασιών εφαρμογής

Τα Συστήματα Επιτελικής Εποπτείας και Διαχείρισης / Ελέγχου (ΣΕΕ και ΣΔΕ):

- Προσδιορίζουν τις Αρχές και τους Φορείς που θα αναλάβουν τους ρόλους της αρχής διαχείρισης, της αρχής πιστοποίησης και της αρχής ελέγχου που απαιτούνται από το άρθρο 59 του Κανονισμού 2083/2006.
- Εξειδικεύουν επαρκώς τα επιμέρους στοιχεία του «συστήματος» που προβλέπεται για την παρακολούθηση της ποιότητας υλοποίησης του ΠΕΠ και της αποτελεσματικότητάς του (εξειδίκευση / περιεχόμενο ΣΕΕ και ΣΔΕ).
- Προβλέπουν τα επίπεδα και την κλιμάκωση των αξιολογήσεων του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.
- Περιγράφουν το πλαίσιο και τους μηχανισμούς πληροφόρησης και δημοσιότητας με τους οποίους θα ικανοποιηθούν οι προβλεπόμενες κανονιστικές διατάξεις για τη δημοσιότητα του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου και των έργων και την πληροφόρηση των δυνητικών δικαιούχων)
- Προβλέπουν τις διαδικασίες κινητοποίησης και κυκλοφορίας των χρηματοδοτικών ροών ώστε να διασφαλίζεται η διαφάνειά τους).
- Προσδιορίζουν τη διαδικασία ανταλλαγής ηλεκτρονικών δεδομένων που απαιτούνται για τη διαχείριση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.
- Διασφαλίζουν και αναδεικνύουν την εταιρική σχέση.
- Προάγουν την ισότητα των δύο φύλων και προβλέπουν τη μη διάκριση (ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, της αρχής της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας, κ.λπ.).
- Προβλέπουν τη «ρήτρα ευελιξίας», σε εφαρμογή του άρθρου 34 του Καν.1083/06, ενώ επεξεργάζονται ειδικά και λοιπά θέματα (λ.χ. μηχανισμοί που απαιτούνται για την εφαρμογή των δράσεων των κοινωνικών εταίρων σε εφαρμογή του άρθρου 5, παρ.3 του Καν. 1081/06 δημόσιες συμβάσεις, κρατικές ενισχύσεις, ίσες ευκαιρίες, διαχειριστική επάρκεια των δυνητικών δικαιούχων των ΠΕΠ κ.λπ.).
- Προβλέπουν νέα / σύγχρονα μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής (σύμφωνα με το άρθρο 44 του Καν.1083/06).
- Οριοθετούν σαφώς τις προϋποθέσεις για τα έργα που η εκτέλεσή τους γίνεται σε δύο προγραμματικές περιόδους (έργα γέφυρες).

Από την επισκόπηση των ΣΕΕ και ΣΔΕ διαπιστώνονται τα εξής βασικά σημεία:

- Επιχειρείται εξορθολογισμός της διάρθρωσης και των αρμοδιοτήτων των μηχανισμών, με

επιμερισμό και σαφήνεια στη διατύπωση των αρμοδιοτήτων τους και με κεντρικό, σαφή και αυστηρό συντονισμό, το οποίο θα δημιουργήσει τις συνθήκες μικρότερης επιβάρυνσης των συστημάτων, με θετικά αποτελέσματα στην αποτελεσματική και αποδοτική εφαρμογή του Προγράμματος.

- Η μείωση του αριθμού των δικαιούχων / φορέων υλοποίησης, με παράλληλη ενδυνάμωση της ικανότητάς τους, θεωρείται θετική παράμετρος για τα συστήματα εφαρμογής του Προγράμματος.
- Ο προγραμματισμός δημιουργίας / λειτουργίας συντονιστικών μηχανισμών για δράσεις που άπτονται σημαντικών εθνικών και κοινοτικών πολιτικών δημιουργεί τις προοπτικές ορθολογικής, αποτελεσματικής και ολοκληρωμένης αναπτυξιακής παρέμβασης στην Χωρική Ενότητα.
- Η δυνατότητα που διαφαίνεται και, αφορά στη σύνδεση του υπάρχοντος συστήματος εφαρμογής με το νέο, δημιουργεί θετικές προοπτικές έγκαιρης ενεργοποίησης του νέου, αν και πρέπει να ληφθεί υπόψη η για δύο έτη ακόμη «υπερφόρτωση» του υπάρχοντος συστήματος από την υλοποίηση του Προγράμματος της περιόδου 2000-2006.
- Οι διαδικασίες σχεδιασμού, η σύνθεση και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Παρακολούθησης, καθώς και οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε σχέση με εκείνες του Κράτους-Μέλους ή/και της Περιφέρειας, προάγουν και ενδυναμώνουν την εταιρική σχέση.

3.7.8. Η συμβολή της εκ των προτέρων αξιολόγησης στην εκτίμηση της χωρικής διάστασης του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου

ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου: Το Πρόγραμμα ενσωματώνει συγκεκριμένη «χωρική διάσταση», καθώς λαμβάνεται υπόψη κατά το αρχικό στάδιο του σχεδιασμού, αναλύεται διεξοδικά μέσω της Ενότητας 1 και συγκεκριμένα της υποενότητας 2.5.1. «Η χωρική διάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων».

Ειδικότερα:

- Αναλύονται, σε περιφερειακό επίπεδο, οι ανισότητες όπως αποτυπώνονται στα πληθυσμιακά μεγέθη, στο ΑΕΠ, στη συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων
- Προσδιορίζονται οι διαφοροποιήσεις που υφίστανται στις ορεινές, ημιορεινές και πεδινές περιοχές
- Υπογραμμίζονται όλα τα δεδομένα που αφορούν τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και τέλος,
- Με δεδομένη τη νησιωτικότητα και τις αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες που αυτή ορίζει σημειώνονται ιδιαίτερα τα θέματα που αφορούν τα μικρά νησιά σε επίπεδο Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου.

Περιφέρεια Κρήτης: Η χωρική θεώρηση έχει συμπεριληφθεί σε αντίστοιχη ενότητα στο Πρόγραμμα στο πλαίσιο της οποίας γίνεται προσπάθεια ανάλυσης των ορεινών και αγροτικών δεδομένων που προσδιορίζουν και τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην Περιφέρεια Κρήτης. Ως προς την αστική ανάπτυξη αναφέρονται οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικού τύπου ενώ γίνεται εκτεταμένη αναφορά στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Σημειώνεται ότι τόσο η αστική ανάπτυξη όσο και η ανάπτυξη ορεινών και αγροτικών περιοχών αποτελούν διακριτούς στόχους (ειδικοί στόχοι) της Περιφέρειας για την 4^η προγραμματική περίοδο.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Από την εξέταση της αντίστοιχης ενότητας του Προγράμματος, διαπιστώνεται ότι γίνεται μια προσπάθεια προσδιορισμού κάποιων περιοχών στην Περιφέρεια, με ιδιαίτερα χωρικά χαρακτηριστικά, κυρίως γεωφυσικά και δημογραφικά, τα οποία αναφέρονται στην αστικότητα, στην ορεινότητα, στην αραιοκατοίκηση και στον αγροτικό χαρακτήρα, σε επίπεδο Δημοτικού Διαμερίσματος. Παράλληλα, προσδιορίζονται, τα μικρά νησιά (με πληθυσμό μικρότερο των 3.100 κατοίκων), ως περιοχές ιδιαίτερων παρεμβάσεων.

Τα χαρακτηριστικά αυτά των συγκεκριμένων τύπων περιοχών, μπορούν σε ένα βαθμό να προσδιορίσουν και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των Δημοτικών Διαμερισμάτων και νησιών και ως εκ τούτου και τις ανάγκες τους για άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών /

διανομαρχιακών-διανοησιωτικών ανισοτήτων, ο οποίος είναι και ένας από τους Στρατηγικούς Στόχους της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Απαιτείται όμως τυπολογία των περιοχών αυτών, έτσι ώστε να προσδιορισθούν συγκεκριμένες υποπεριοχές, ευρύτερες των ΟΤΑ, με συγκεκριμένα ομοειδή χαρακτηριστικά, προς την κατεύθυνση ανάδειξης των οικιστικών κέντρων με αστικές λειτουργίες και λειτουργικής διασύνδεσης αυτών των κέντρων με περιοχές ιδιαίτερων αναπτυξιακών και χωρικών χαρακτηριστικών, προκειμένου να προσδιορισθούν οι αναγκαίες παρεμβάσεις. Αυτό εξ άλλου αναφέρεται και στο Πρόγραμμα της Περιφέρειας, με τον προσδιορισμό κατάλληλων κριτηρίων, όσον αφορά στις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Αστικής και Αγροτικής αναγέννησης.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Η χωρική προσέγγιση του προγράμματος εστιάζεται στην έννοια της νησιωτικότητας και συγκεκριμένα στη λογική μικρών – μεγάλων νησιών επιχειρώντας μια κατηγοριοποίηση των νησιών σε δυο ταχύτητες από πλευράς ανάπτυξης και αντιμετώπισης των σχετικών αδυναμιών και αναγκών με διαφοροποιημένη προσέγγιση.

Η ως άνω χωρική προσέγγιση αναφέρεται στα ανεπτυγμένα οικονομικά και διοικητικά νησιά / κέντρα, στα οποία πραγματοποιήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους και υφίσταται τώρα η ανάγκη του ποιοτικού άλματος τόσο σε διοικητικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Στα μικρότερα νησιά, στα οποία οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν μικρής κλίμακας και αποτελέσματος και στα οποία υπάρχει ακόμη ευρύ πεδίο για ενέργειες, που θα οδηγήσουν στην οικονομική και κοινωνική ενδοπεριφερειακή σύγκλιση.

3.7.9. **Μεγιστοποίηση της Κοινωνικής Προστιθέμενης Αξίας (ΚΠΑ)**

Η εκτίμηση της ΚΠΑ στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα μετά το έτος 2006 θα πρέπει να ικανοποιεί τα παρακάτω κριτήρια και υποκριτήρια (γίνεται συνοπτική ποιοτική εκτίμηση και αναφορά):

1. Προστιθέμενη Αξία Συνοχής:

Διαμορφώνεται μακρόπνοη περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική, σε συνέργια με την αντίστοιχη εθνική (συνεκτιμώμενων των επιμέρους τομεακών πολιτικών), με διακριτούς μεσοπρόθεσμους στόχους για το τέλος της νέας επταετούς προγραμματικής περιόδου.

Αναδεικνύεται συμβολή του Προγράμματος στη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων διαπεριφερειακά και ενδοπεριφερειακά και συνεισφορά στην οικονομική ανάπτυξη (λ.χ. δημιουργία ή διατήρηση απασχόλησης, δραστηριότητες Έρευνας και Ανάπτυξης κλπ),

Το ΠΕΠ συνεισφέρει στην ΚΠΑ σε πεδία όπως η αύξηση του Α.Ε.Π., οι επενδύσεις και η απασχόληση, λόγω της εφαρμογής του σε Περιφέρειες Στόχου 1, ενώ οι παρεμβάσεις του Στόχου 2 συνεισφέρουν σε περισσότερο ποιοτικές διαστάσεις της Προστιθέμενης Αξίας.

Ενσωματώνεται το περιβαλλοντικό κεκτημένο, που οριοθετούν οι οδηγίες της Ε.Ε και η Στρατηγική του Γκέτεμποργκ.

2. Πολιτική Προστιθέμενη Αξία:

Πρωτεύεται βελτίωση της διακυβέρνησης, μέσω της αξιοποίησης της διαμορφωθείσας στο πλαίσιο της εθνικής διαμόρφωσης μιας εταιρικής σχέσης με την ευρεία συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών αρχών, των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, στη φάση του προγραμματισμού και με την ουσιαστική αξιοποίηση των επιμέρους προτάσεων της εκ των προτέρων αξιολόγησης καθ' όλη τη διάρκεια της κατάρτισης του Προγράμματος.

3. Προστιθέμενη Αξία της Πολιτικής:

Επιτυγχάνεται σημαντική οικονομική προστιθέμενη αξία -από την άποψη της προσθετικότητας και της αύξησης της αποδοτικότητας κεφαλαίου (μόχλευση) στις Περιφέρειες του Στόχου 1 (κατ' αναλογία της μεθοδολογία του ΕΣΠΑ, Ενότητα 7.1, Πίνακας 14) και, κατ' επέκταση και στο Ν. Αιγαίο, ως Περιφέρειας του Στόχου 1).

Προβλέπεται η δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την κινητοποίηση πρόσθετων πόρων από ιδιωτικά κεφάλαια μέσω της αξιοποίησης Συνολικών Επιχορηγήσεων, συμπεριλαμβανομένων

δράσεων στο πλαίσιο των Προτύπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης κ.λπ.

Σε ορισμένες παρεμβάσεις, προβλέπεται μεταφορά διεθνώς επιτυχημένων πρακτικών στις εσωτερικές / περιφερειακές πολιτικές και πρακτικές.

4. Επιχειρησιακή Προστιθέμενη Αξία:

Στην ΚΠΑ συμβάλλουν σημαντικά τα Συστήματα Επιτελικής Εποπτείας (Σ.Ε.Ε.) και τα Συστήματα Διαχείρισης και Ελέγχου (Σ.Δ.Ε.), τα οποία καλύπτουν όλα τα στάδια εφαρμογής του Προγράμματος (Σχεδιασμού, ανάλυσης, διαμόρφωσης της στρατηγικής, προγραμματισμού και χρηματοδότησης, διαβούλευσης, χρηματοδοτικής κατανομής, παρακολούθησης και αξιολόγησης).

Με τα Σ.Ε.Ε. αναδεικνύεται η εταιρική σχέση ως θεμελιώδης αρχή προγραμματισμού στο πλαίσιο των παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων,

5. Ενσωμάτωση-διάχυση της Προστιθέμενης Αξίας:

- ✓ Ανταλλαγή εμπειριών και διάδοση καλών πρακτικών.
- ✓ Καλλιέργεια της «μάθησης» και προαγωγή της καινοτομίας σε συνδυασμό με τη διάδοση νέων τεχνολογιών με στόχο την παραγωγή οικονομικού και κοινωνικού οφέλους «αξίας»⁵⁰.

3.8. Αειφόρος ανάπτυξη – Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

3.8.1. Μη Τεχνική περίληψη της ΣΜΠΕ

Γενικά

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» εκφράζει την αναπτυξιακή στρατηγική της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου, τους επιμέρους γενικούς και ειδικούς στόχους, καθώς και τις παρεμβάσεις και τα μέσα που εξειδικεύουν και υλοποιούν τον αναπτυξιακό σχεδιασμό για την προγραμματική περίοδο 2007-2013.

Το γενικό αναπτυξιακό όραμα της Αναπτυξιακής Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» είναι η «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και η ανάδειξη της ελκυστικότητας σε συνθήκες αειφόρου ανάπτυξης».

Στην παρούσα Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), ως περιοχή μελέτης ορίζεται η χωρική ενότητα των Περιφερειών Κρήτης, Βορείου και Νοτίου Αιγαίου, με ευρύτερη περιοχή μελέτης όλη τη χώρα. Η εκπόνηση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) αποτελεί τον πυρήνα της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ), η οποία έχει θεσμοθετηθεί στην χώρα μας με την ΚΥΑ 107017/28.8.2006 (ΦΕΚ 1225/Β/5-9-2006), στα πλαίσια εναρμόνισης της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» συσχετίζεται άμεσα με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς και την Αναθεωρημένη Ατζέντα της Λισσαβόνας, καθώς και με τα εξής προγράμματα: Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση, Χωρική Συνεργασία και Ανθρώπινοι Πόροι, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ενίσχυσης Προσπελασιμότητας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής», Εθνικό Σχεδιασμό Στερεών Αποβλήτων, Εθνικό Πρόγραμμα Μείωσης των Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου, Εθνικό Χωροταξικό Σχεδιασμό, Εθνική Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και Περιφερειακοί Χωροταξικοί Σχεδιασμοί.

Οι περιβαλλοντικοί στόχοι, που είναι υποχρεωτικοί σε επίπεδο χωρικής ενότητας και που έχουν

⁵⁰ λ.χ. σε συνδυασμό καινοτόμων παρεμβάσεων, βλ. Στρατηγικό Σχέδιο ανάπτυξης της Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, 2ο Σχέδιο, Ιανουάριος 2007.

άμεση σχέση με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα είναι οι εξής:

- Κάλυψη του πληθυσμού με αποχετευτικά δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων έως το τέλος του 2006. Η αποπεράτωση των έργων θεωρείται εξαιρετικής σημασίας για το ΕΠ.
- Δημιουργία ΧΥΤΑ, Μονάδων Επεξεργασίας Αποβλήτων και συνοδών έργων. Το ΕΠ από μόνο του δεν είναι δυνατό να καλύψει τις ανάγκες και θα απαιτηθεί η συμβολή του Ταμείου Συνοχής και των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠΠΕΡ)
- Αποκατάσταση των υφιστάμενων ΧΑΔΑ έως το τέλος του 2008. Τα απαιτούμενα έργα θεωρούνται εξαιρετικής σημασίας. Εκτιμάται ότι το ΕΠ από μόνο του δεν είναι δυνατό να καλύψει τις ανάγκες και θα απαιτηθεί η συμβολή του των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠΠΕΡ) και άλλων χρηματοδοτικών μέσων (Πρόγραμμα Θησέας).
- Θεσμοθέτηση καθεστώτος προστασίας για τις περιοχές που είναι ενταγμένες στο δίκτυο NATURA 2000, εξαιτίας του ποσοστού της έκτασης που καταλαμβάνουν οι περιοχές NATURA σε σχέση με την έκταση της Χωρικής Ενότητας.
- Διαχείριση των υδάτινων πόρων ως το 2015 (Οδηγία 2000/60) να έχει επιτευχθεί η καλή οικολογική κατάσταση των υδάτων. Μέχρι σήμερα στις Περιφέρειες έχουν συγκροτηθεί οι Διευθύνσεις υδάτων. Η υλοποίηση των έργων που αφορούν την προστασία υδροτόπων αναμένεται να συνεισφέρει σημαντικά.
- Διατήρηση της καλής ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα. Η ποιότητα του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος στην χωρική ενότητα είναι γενικά καλή και δεν παρατηρούνται υπερβάσεις των οριακών τιμών συγκέντρωσης.

Περιβαλλοντική Κατάσταση Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου

Αέρας

Η κατάσταση της ατμόσφαιρας στη Χωρική Ενότητα δεν παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό επιβάρυνσης με εξαίρεση τις μεγάλες αστικές πόλεις, όπως είναι τα Χανιά, το Ηράκλειο και η Ρόδος. Σε αυτές, οι εκπομπές αερίων ρύπων οφείλονται κυρίως στην βιομηχανία, στην οδική κυκλοφορία και στην κεντρική θέρμανση, στη χρήση δηλαδή του πετρελαίου και των παραγώγων του.

Η κατάσταση της ατμόσφαιρας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου δεν παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό επιβάρυνσης στις αστικές περιοχές, δεδομένου ότι πρόκειται για μια νησιωτική περιοχή, με μια κυρίως αγροτική φυσιογνωμία, με κάποιες βιομηχανικές / γεωργικό – κτηνοτροφικές μονάδες μικρής κλίμακας.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Στην Περιφέρεια Κρήτης και συγκεκριμένα στην περιοχή του Ηρακλείου είναι εγκατεστημένος σταθμός παρακολούθησης παραμέτρων της ατμόσφαιρας, των οποίων τα αποτελέσματα αξιολογούνται από το Πανεπιστήμιο της Κρήτης.

Βασικές παράμετροι, που επηρεάζουν έμμεσα ή άμεσα την περιοχή της Κρήτης είναι το όζον (O₃) και PM₁₀. Συγκεκριμένα έχει βρεθεί ότι και στις δύο περιπτώσεις γίνεται υπέρβαση των ορίων, η οποία κατά κύριο λόγο αποδίδεται σε ότι αφορά το O₃ στη συμβολή από φαινόμενα που συμβαίνουν στη Βόρεια Ευρώπη και μεταφορά των αερίων μαζών από Βορρά προς Νότο και σε ότι αφορά στις συγκεντρώσεις PM₁₀, που μετρήθηκαν κατά την περίοδο 2000-2005 σε συνδυασμό των μετρήσεων του Σταθμού του Ηρακλείου (Αστικός ιστός) και της «Φινοκαλιάς», βρέθηκε ότι υπάρχει σε ορισμένες χρονικές στιγμές αυξημένη επιρροή στις συνολικές συγκεντρώσεις PM₁₀, από την περιοχή του Ηρακλείου, ενώ ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιρροή των μεταφερόμενων μαζών σκόνης από τη Βόρειο Αφρική, που είναι πλέον συχνό φαινόμενο την άνοιξη και το φθινόπωρο.

Κλίμα

Ο τύπος κλίματος της Κρήτης, είναι ένας μεταβατικός ενδιάμεσος τύπος, μεταξύ του χερσαίου Μεσογειακού και του ερημοειδούς Μεσογειακού, στον οποίο υπάγεται κυρίως η νοτιοανατολική

Κρήτη. Το κύριο χαρακτηριστικό του κλίματος είναι η γλυκύτητα και η ηπιότητα.

Το κλίμα στα επιμέρους νησιά του Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει αρκετές διαφοροποιήσεις. Η Λέσβος, η Λήμνος και ο Αγ. Ευστράτιος χαρακτηρίζονται από εύκρατο κλίμα, η πρώτη όμως έχει σημαντικά περισσότερες βροχοπτώσεις. Η Χίος, οι Οινούσες και τα Ψαρά έχουν μεσογειακό κλίμα με ανομβρία το καλοκαίρι. Τέλος, το κλίμα της Σάμου, Ικαρίας και Φούρνων χαρακτηρίζεται από ήπιο χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι.

Το κλίμα των νησιών του Νοτίου Αιγαίου είναι εύκρατο, με ήπιους κατά κανόνα χειμώνες και αρκετά ξηρό. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του κλίματος είναι οι συχνά ισχυροί βόρειοι άνεμοι (τα γνωστά μελτέμια), που πνέουν κατά τη διάρκεια της ημέρας, το μεσοκαλοκαίρι.

Η Ελλάδα έχει δεσμευθεί για τον περιορισμό της αύξησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά την περίοδο 2008 – 2012 στο 25% σε σχέση με τις εκπομπές του αντίστοιχου έτους βάσης. Οι συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην Ελλάδα το 2002 έχουν αυξηθεί κατά 21,1% σε σχέση με τις εκπομπές βάσης.

Θόρυβος

Οι περιοχές με ιδιαίτερο πρόβλημα υποβάθμισης του ακουστικού περιβάλλοντος είναι οι αστικές περιοχές και σχεδόν όλες οι τουριστικές των Περιφερειών που μελετώνται.

Υδατικό Περιβάλλον

Η συνολική απορροή που διακινείται ετησίως στην Κρήτη επιφανειακά και προέρχεται από πηγαία νερά ή από απευθείας απορροή των υδατορευμάτων ανέρχεται σε 500 x106 m³/ετησίως. Η κατανάλωση του νερού υπολογίζεται σε 372,5 hm³/έτος, από τα οποία 320 hm³/έτος διατίθεται στην άρδευση, το 10,2 hm³/έτος στην κτηνοτροφία και 42,3 hm³/έτος στην ύδρευση.

Η επιφανειακή ροή ετησίως στο Βόρειο Αιγαίο είναι ίση με 147,95 hm³. Η κατανάλωση του νερού υπολογίζεται σε 56,06 hm³/έτος, από τα οποία 37,90 hm³/έτος διατίθεται στην άρδευση, το 3,30 hm³/έτος στην κτηνοτροφία και 14,86 hm³/έτος στην ύδρευση.

Η επιφανειακή ροή ετησίως στο Νότιο Αιγαίο είναι ίση με 729,53 hm³. Η κατανάλωση του νερού υπολογίζεται σε 68,08 hm³/έτος, από τα οποία 42,30 hm³/έτος διατίθεται στην άρδευση, το 3,50 hm³/έτος στην κτηνοτροφία και 22,33 hm³/έτος στην ύδρευση.

Εδαφος

Τα κυριότερα προβλήματα σε ότι αφορά στους εδαφικούς πόρους εντοπίζονται στην ερημοποίηση (συμπεριλαμβανομένων της διάβρωσης και της αλάτωσης) που έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγικότητας των εδαφικών πόρων και την υποβάθμιση της ποσότητας και ποιότητας των υδατικών πόρων.

Τα υφιστάμενα έργα διαχείρισης αστικών στερεών αποβλήτων στην Περιφέρεια Κρήτης περιλαμβάνουν μια μονάδα μηχανικής ανακύκλωσης και κομποστοποίησης και τρεις ΧΥΤΑ στο Νομό Χανίων, δύο ΧΥΤΑ στο Νομό Ρεθύμνου, τρεις ΧΥΤΑ, ένα ΧΔΑ, ένα ΣΜΑ και ένα ΚΔΑΥ στο Νομό Ηρακλείου, καθώς και δύο ΧΥΤΑ στο Νομό Λασιθίου. Συνολικά στην Περιφέρεια υπάρχουν 125 ΧΑΔΑ.

Η διάθεση των στερεών αποβλήτων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου γίνεται σε μη ελεγχόμενους ή ημιελεγχόμενους χώρους διάθεσης που δεν πληρούν τους όρους του θεσμικού πλαισίου. Στη Λέσβο, τη Λήμνο, τη Χίο, τους

Φούρνους και την Ικαρία λειτουργούν οργανωμένοι χώροι διάθεσης, κι αυτοί όμως δεν πληρούν τους όρους του θεσμικού πλαισίου. Τρεχόντως κατασκευάζεται ένας ΧΥΤΑ στη Λέσβο και ένας στην Λήμνο και δύο στην Σάμο, ενώ έχει δημοπρατηθεί ένας ακόμη στη Χίο.

Σύμφωνα με διάφορες απογραφές και μελέτες που έχουν εκπονηθεί για τους Νομούς της Περιφέρειας, έχουν καταγραφεί περίπου 86 χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) συνολικά. Οι ενεργοί χώροι της Περιφέρειας ανέρχονται στους 50, ενώ οι υπόλοιποι 36 υφίστανται χωρίς να έχουν αποκατασταθεί.

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν συνολικά 6 ΧΥΤΑ, 4 στο Νομό Δωδεκανήσου και 2 Νομό Κυκλάδων. Σύμφωνα με έρευνα του ΥΠΕΧΩΔΕ (2005) στην Περιφέρεια υπάρχουν 53

ενεργοί και 17 ανενεργοί ΧΑΔΑ, εκ των οποίων οι 8 βρίσκονται σε επικίνδυνη περιοχή (σε απόσταση μικρότερη των 100μ από δάσος). Επίσης υπάρχουν 6 ΧΥΤΑ σε λειτουργία, ένας είναι ημιτελής, και 9 πρόκειται να κατασκευαστούν (έχουν εγκριθεί και βρίσκονται σε φάση χωροθέτησης ή ένταξης σε πρόγραμμα χρηματοδότησης).

Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ στην Περιφέρεια Κρήτη λειτουργούν 26 Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ) , βρίσκονται υπό κατασκευή 11 ΕΕΛ, ενώ κατασκευάστηκαν αλλά δεν λειτουργούν 2 ΕΕΛ (Δήμος Μοιρών Ηρακλείου και Δήμος Ανωγείων Ρεθύμνης).

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου λειτουργούν 13 ΕΕΛ, 4 ΕΕΛ βρίσκονται υπό μελέτη και μία ΕΕΛ βρίσκεται εκτός λειτουργίας, διότι δεν έχει ολοκληρωθεί το αποχετευτικό δίκτυο.

Στο Νομό Δωδεκανήσου μόνο έξι δήμοι έχουν μονάδα επεξεργασίας λυμάτων και αυτά είναι ο Δήμος Πάτμου, ο Δήμος Ατταβύρου, ο Δήμος Καλλιθέας, ο Δήμος Πεταλούδων, ο Δήμος Κω και ο Δήμος Ρόδου.

Στον Νομό Κυκλάδων υπάρχουν μονάδες επεξεργασίας λυμάτων σε έντεκα Δήμους: Δήμος Άνω Σύρου, Δήμος Δρυμαλίας, Δήμος Εξωμβούργου, Δήμος Θήρας, Δήμος Μυκόνου, Δήμος Πάρου, Δήμος Σίφνου, Δήμος Τήνου, Κοινότητα Οίας, Κοινότητα Κιμώλου, και ο Δήμος Σερίφου.

Βιοποικιλότητα

Στο πλαίσιο της δημιουργίας του καταλόγου των περιοχών προς ένταξη στο Δίκτυο Natura 2000 καταγράφηκαν στην Κρήτη 55 τύποι οικοτόπων από τους 109 που καταγράφηκαν σε όλη την Ελλάδα. Σε μία έκταση 8306 km², που αντιπροσωπεύει το 6% περίπου της συνολικής έκτασης της χώρας απαντάται το 28% περίπου του συνόλου των γνωστών ειδών της ελληνικής χλωρίδας.

Στο Νομό Ηρακλείου έχουν καταγραφεί και οριοθετηθεί 6 περιοχές σημαντικές προς προστασία και διαχείριση στα πλαίσια του Προγράμματος «Φύση 2000», στο Νομό Λασιθίου έχουν καταγραφεί και οριοθετηθεί εννιά (9) περιοχές, στο Νομό Ρεθύμνης έχουν καταγραφεί και οριοθετηθεί 5 περιοχές και στο Νομό Χανίων έχουν καταγραφεί και οριοθετηθεί 14 περιοχές.

Στην Περιφέρεια Κρήτης έχουν εκπονηθεί Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (15) και Διαχειριστικά Σχέδια (5) για να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα των περιοχών, που προτείνονται για ένταξη στο Δίκτυο Φύση 2000.

Με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 126/Β/7-2-2003) και διάδοχη, που την τροποποίησε (ΦΕΚ 1072/Β/1-8-2003) έχει καθορισθεί η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς (Εθνικού Πάρκου Ε.Δ. Λευκών Ορέων).

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου έχουν καταγραφεί 18 περιοχές σημαντικές προς προστασία και διαχείριση στα πλαίσια του Προγράμματος «Φύση 2000», ενώ στο Νότιο Αιγαίο 30 περιοχές.

Στη Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου έχουν κηρυχθεί ένας Εθνικός Δρυμός, Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και Καταφύγια άγριας ζωής.

Πληθυσμός

Η Χωρική Ενότητα Κρήτης – Νήσων Αιγαίου συγκεντρώνει το 9,99% του πληθυσμού της χώρας με ενισχυμένο ποσοστό σε άνδρες, μεγαλύτερο, μάλιστα από το αντίστοιχο εθνικό ποσοστό. Από το σύνολο του πληθυσμού το 54,3% συγκεντρώνεται στην Περιφέρεια Κρήτης. Το υπόλοιπο μοιράζεται σχεδόν ισόποσα στις δυο άλλες περιφέρειες με ελαφρώς ενισχυμένη την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Στο σύνολο της χώρας ο Δείκτης αναλογίας φύλων είναι υψηλότερος στην ηλικιακή κατηγορία των 0-14 ετών ενώ μειώνεται σημαντικά στην ηλικιακή κατηγορία των 65 ετών. Στην Ενότητα της Κρήτης – Νήσων Αιγαίου ο δείκτης κυμαίνεται σε μεγαλύτερα επίπεδα στις νεότερες ηλικιακές κατηγορίες με έμφαση στην κατηγορία 25-29 στην Κρήτη και στο Νότιο Αιγαίο και 20-24 στο Βόρειο Αιγαίο. Στο σύνολο του πληθυσμού η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό αναλογίας φύλων σε σύγκριση με τις άλλες δυο Περιφέρειες υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο.

Το Βόρειο Αιγαίο συγκαταλέγεται στις 3 πρώτες Περιφέρειες της χώρας με τον υψηλότερο δείκτη δημογραφικής γήρανσης, με 152%, ενώ οι Περιφέρειες Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου δημιουργούν

μια ομαδοποίηση περιοχών με χαμηλά ποσοστά του δείκτη σε σύγκριση με το αντίστοιχο εθνικό.

Κοινωνικοοικονομικό Περιβάλλον

Η Περιφέρεια Κρήτης παρήγαγε το 2004 το 5,36% (2005) του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας, το 8,2% της αγροτικής παραγωγής, το 1,3% της μεταποιητικής και 5,8% των υπηρεσιών. Η διαχρονική μέση ετήσια μεταβολή (2002-2004) του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του εθνικού μέσου όρου ήτοι 8,7% έναντι 8,1%.

Το Βόρειο Αιγαίο ως 12^η Περιφέρεια σημειώνει μόλις το 2% στο ετήσιο ΑΕΠ.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, κατά το έτος 2003 παρήγαγε το 3,2% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας, το 3,6% της αγροτικής παραγωγής, το 0,3% της μεταποίησης και το 3,8% των υπηρεσιών. Το ΑΕΠ της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει αυξητική τάση από το 1999 έως σήμερα.

Σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ του 2001 στην Κρήτη οι οικονομικά ενεργοί κάτοικοι ανέρχονται σε 259.094, από τους οποίους οι 231.333 απασχολούνται στους τρεις παραγωγικούς τομείς. Το 23,42 % των απασχολούμενων δραστηριοποιείται στον πρωτογενή τομέα, το 16,08 % στον δευτερογενή τομέα και το 55,67 % στον τριτογενή τομέα. Οι άνεργοι στο νησί ανέρχονται στους 27.761.

Ο συνολικός οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει αυξητική τάση διαχρονικά από το 2000 μέχρι και το 2004, με σημαντικές ορισμένες φορές διακυμάνσεις κατ' έτος, κυμαινόμενος σε ένα ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 62% και σε αριθμό της τάξης των 76.000 ατόμων. Κατά το 2004 το 17% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα (22% το 1999), το 16% στο δευτερογενή (18% το 1999) και το 67% στον τριτογενή τομέα (60% το 1999).

Το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, κατά τα έτη 1998-2004, αυξήθηκε από 63,4% το 1998 σε 67,9% το 2004. Επίσης, το ποσοστό απασχόλησης κατά την ίδια χρονική περίοδο αυξήθηκε από 59,2% το 1998 σε 62,1% το 2004. Ο πρωτογενής τομέας απασχολεί ολοένα και μικρότερο αριθμό εργαζομένων. Αντίθετα, στον τριτογενή τομέα οι απασχολούμενοι το 2004 κατείχαν ποσοστό 70,1% του πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Σύμφωνα με στοιχεία του Ενεργειακού Κέντρου Περιφέρειας Κρήτης οι Εγκαταστάσεις Αξιοποίησης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Κρήτη είναι:

- 16 Αιολικά Πάρκα: συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 124,87 MW
- 4 επιπλέον αιολικά πάρκα υπό κατασκευή
- Βιομάζα: (Θερμικές χρήσεις: ελαιουργεία, φούρνοι, θερμοκήπια, κατοικίες, ξενοδοχεία): 8,5% της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης – Βιοαέριο: 2 πιλοτικές εγκαταστάσεις συμπαραγωγής (ΔΕΥΑΗ, ΔΕΥΑΧ, πιλοτικές μονάδες ελαιουργείων)
- Ηλιακοί Θερμοσίφωνες – Κεντρικά Ηλιακά Συστήματα >200.000 m² («παραγωγή» ενέργειας: ~3% της συνολικής ενεργειακής ζήτησης) – 20 νέα πιλοτικά κεντρικά ηλιακά συστήματα για ξενοδοχεία και ΜΜΕ συνολικής επιφάνειας 8.450 m² – 2 εγκαταστάσεις ηλιακού κλιματισμού
- Φωτοβολταϊκά Συστήματα: (Φάροι, μικρές μονάδες οικολογικού τουρισμού, ξενοδοχεία): 50 εγκαταστάσεις ισχύος 1MW. Υπό κατασκευή νέες εγκαταστάσεις
- Μικρά υδροηλεκτρικά: 2 εγκαταστάσεις ισχύος 0,6 MW/Συνολικό δυναμικό: 6 MW
- Παθητικά ηλιακά συστήματα – Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική: Κατοικίες, σχολεία, κτίρια ΤΕΙ κλπ./50 εγκαταστάσεις
- Πιλοτικές εγκαταστάσεις (π.χ. παραγωγή ηλεκτρισμού από ηλιακά κάτοπτρα κλπ.)
- Αντλησιοταμίευση: Πιλοτικές μικρές εγκαταστάσεις / Μελέτες για μεγαλύτερες

Στο νησί της Λέσβου βρίσκεται ένας σταθμός παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, με συνολική ισχύ 45,82 MW και ένας αεριοστρόβιλος 14 MW. Το καύσιμο που χρησιμοποιείται είναι μαζούτ. Στη Λήμνο λειτουργεί νηξελοηλεκτρικός σταθμός, με εγκατεστημένη ισχύ 10.500 KW. Στο Αγ. Ευστράτιο υπάρχει μια μικρή μονάδα της ΔΕΗ και δίκτυο που εξυπηρετεί τον οικισμό.

Όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σημειώνεται ότι αιολικά πάρκα υπάρχουν στη Λέσβο, Λήμνο, Χίο, Ψαρά, Σάμο και Ικαρία. Η εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων ΑΠΕ στο Βόρειο Αιγαίο σε MW (Δεκέμβριος 2005-Ιανουάριος 2006), αφορά αιολικά πάρκα και είναι 28,7 MW (ΙΣΤΑΜΕ, Δεκέμβριος 2006).

Το Νότιο Αιγαίο έχει σήμερα εγκατεστημένη ισχύ 20,1 MW σε αιολικά πάρκα ή το 3,2% του συνόλου.

Πολιτιστική Κληρονομιά

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά, που βρίσκονται εντός των ορίων των Περιφερειών, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλάσσιων ζωνών. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά και προστατεύεται με το Ν. 3028/2002.

Σύμφωνα με τη Δ/ση Αρχείου Μνημείων και Δημοσιευμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού, σε ολόκληρη την Περιφέρεια Κρήτης υπάρχει πλήθος κηρυγμένων κλασικών και βυζαντινών μνημείων. Συγκεκριμένα στο Νομό Ηρακλείου καταγράφονται 33 αρχαιολογικοί χώροι, 25 ιστορικά μνημεία, 11 Ιερές Μονές και Ναοί και 2 οικισμοί. Στο Νομό Λασιθίου καταγράφονται 116 αρχαιολογικοί χώροι, 12 ιστορικά μνημεία, 9 Ιερές Μονές και Ναοί και 1 οικισμός. Στο Νομό Ρεθύμνου καταγράφονται 19 αρχαιολογικοί χώροι, 6 ιστορικά μνημεία, 5 Ιερές Μονές και Ναοί και 1 οικισμός. Στο Νομό Χανίων καταγράφονται 44 αρχαιολογικοί χώροι, 19 ιστορικά μνημεία και 3 Ιερές Μονές και Ναοί.

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει μια πολυμορφία στοιχείων, τόσο από την άποψη του ανθρωπογενούς, ιστορικού, πολιτιστικού, όσο και φυσικού περιβάλλοντος. Στην κατηγορία των αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων, η Περιφέρεια, είναι πολύ πλούσια ως προς τα ευρήματα της πολιτιστικής, ιστορικής κληρονομιάς όλων των εποχών, όπως προϊστορικά, αρχαιότητες, παλαιοχριστιανικά και μεσαιωνικά κάστρα, πλήθος βυζαντινών μοναστηριών και εκκλησιών κ.λ.π. Υπάρχουν επίσης 75 αξιόλογοι παραδοσιακοί οικισμοί με καλά διατηρημένο πολεοδομικό ιστό, όπως οι μεσαιωνικοί οικισμοί στο Πυργί, στα Μεστά, στους Ολύμπους Χίου, στο Καρλόβασι, στο Πυθαγόρειο, στο Μαραθοκάμπου Σάμου, στον Εύδηλο Ικαρίας, στο Μόλυβο, την Πέτρα Λέσβου κ.λ.π.

Το πολιτισμικό δυναμικό του Νοτίου Αιγαίου συνθέτουν:

- αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία εθνικής και διεθνούς εμβέλειας
- οχυρωματικές κατασκευές (κάστρα κλπ)
- θρησκευτικά μνημεία (ναοί, μοναστήρια, εξωκλήσια)
- αξιόλογα οικιστικά σύνολα και παραδοσιακοί οικισμοί
- μεμονωμένα κτίρια και σύνολα αστικής αρχιτεκτονικής
- βιομηχανικά κτίρια και σύνολα
- ιστορικοί τόποι
- μουσειακοί χώροι

Είναι χαρακτηριστική της δυναμικής, που υπάρχει, η λειτουργία στο σύνολο της Περιφέρειας 69 Μουσείων και Λαογραφικών Κέντρων, άνω των 120 Πολιτιστικών και Πνευματικών Κέντρων, 20 κινηματογράφων, 14 θεάτρων και 78 βιβλιοθηκών.

ΠΕΠ «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007 - 2013»

Το γενικό αναπτυξιακό όραμα της Χωρικής Ενότητας «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» εξυπηρετείται από τους παρακάτω Στρατηγικούς Στόχους:

1. Βελτίωση της επιχειρηματικότητας και προσέλκυση επενδύσεων στις περιοχές της χωρικής ενότητας,
2. Προώθηση της καινοτομίας και της έρευνας και σύνδεσή τους με την επιχειρηματικότητα,
3. Διασφάλιση της βιωσιμότητας και λειτουργικότητας των περιφερειακών υποδομών, έμφαση στην ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας
4. Βελτίωση του επιπέδου της ποιότητας ζωής.
5. Ενίσχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και αύξηση της ελκυστικότητας της χωρικής ενότητας, ως τόπου διαβίωσης και άσκησης επιχειρηματικών και επενδυτικών δραστηριοτήτων
6. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού για την αποτελεσματική ενίσχυση της απασχόλησης, της παραγωγικότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Οι θεματικές προτεραιότητες του Επιχειρησιακού Προγράμματος είναι οι εξής:

- A. Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας
- B. Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα
- Γ. Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής
- Δ. Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης της Χωρικής Συνοχής
- E. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής

Η θεματική διάρθρωση των Επιχειρησιακών Στρατηγικών / Πολιτικών συνδέεται ευθέως με τους Άξονες Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007 - 2013», οι οποίοι διαμορφώνονται ως εξής:

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΕ Κ-ΝΑ	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
Α. Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας	1	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης
	2	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
	3	Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου
B. Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα	4	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Κρήτης
	5	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου
	6	Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου
Γ. Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής	7	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης
	8	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
	9	Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
Δ. Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης της Χωρικής Συνοχής	0	Χωρική συνοχή και συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
E. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής	1	Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης - Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο
	2	Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Στόχου Σταδιακής Εισόδου – Νότιο Αιγαίο

Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Ως πλέον συναφείς με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτης – Νήσων Αιγαίου» θεωρούνται και μελετώνται αναλυτικά οι ακόλουθοι βασικοί περιβαλλοντικοί στόχοι:

- ΠΣ1 Προστασία Βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανόμενης της αποφυγής πρόκλησης βλαβών σε χλωρίδα, πανίδα και φυσικές περιοχές
- ΠΣ2 Βελτίωση συνθηκών υγείας, μείωση θορύβου και αύξηση πληθυσμού
- ΠΣ3 Μείωση ρύπανσης και απώλειας εδαφών
- ΠΣ4 Μείωση ρύπανσης νερών
- ΠΣ5 Μείωση ρύπανσης αέρα
- ΠΣ6 Μείωση αερίων θερμοκηπίου και βελτίωση ενεργειακής απόδοσης
- ΠΣ7 Αύξηση αξίας περιουσιακών στοιχείων
- ΠΣ8 Προστασία και ανάδειξη Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- ΠΣ9 Προστασία Τοπίου, συμπεριλαμβανόμενου αστικού, αγροτικού και φυσικού τοπίου
- ΠΣ10 Αειφόρος χρήση φυσικών πόρων, οικολογικός σχεδιασμός και περιβαλλοντική διαχείριση
- ΠΣ11 Βιώσιμη προπελασιμότητα
- ΠΣ12 Μείωση φτώχειας και κοινωνικών αποκλεισμών.

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις στο περιβάλλον σε σχέση με τους άξονες προτεραιότητας (ΑΠ) του Επιχειρησιακού Προγράμματος εκτιμάται ότι θα είναι:

- Οι επιπτώσεις των ΑΠ 1, 2 και 3 κατά πλειοψηφία αρνητικές, κυρίως άμεσες, βραχυ-μεσοπρόθεσμης εμφάνισης.
- Οι επιπτώσεις των ΑΠ 4, 5 και 6 μικτές προς θετικές, κυρίως έμμεσες, μεσο-μακροπρόθεσμης εμφάνισης.
- Οι επιπτώσεις των ΑΠ 7, 8 και 9 ουδέτερες προς θετικές, άμεσες και έμμεσες, βραχυπρόθεσμης αλλά και μακροπρόθεσμης εμφάνισης.
- Οι επιπτώσεις του ΑΠ 10 μικτές, άμεσες και έμμεσες, βραχυπρόθεσμης αλλά και μακροπρόθεσμης εμφάνισης.

Οι επιπτώσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος στους κύριους περιβαλλοντικούς τομείς αναφοράς για την αντιμετώπισή τους παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα - Πανίδα

Οι επιπτώσεις του ΕΠ αναμένονται αρνητικές λόγω των γραμμικών υποδομών, της αυξημένης παραγωγικής και οικοδομικής δραστηριότητας και κυρίως δραστηριοτήτων που μπορούν να επηρεάσουν φυσικές περιοχές και είδη χλωρίδας και πανίδας. Η μεγάλη έκταση των φυσικών περιοχών, κυρίως για τις Περιφέρειες Βορείου και Νοτίου Αιγαίου καθιστά σχεδόν βέβαιη την πιθανότητα εμπλοκής δραστηριοτήτων του ΕΠ με φυσικές περιοχές.

Υπάρχει δυνατότητα μέσα από το ΕΠ να αναληφθούν δράσεις βελτιωτικές της κατάστασης μέσω της κατασκευής "πράσινων" υποδομών, ενώ δράσεις ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος έχουν προβλεφθεί στον τομέα του Τουρισμού.

Είναι απαραίτητο να γίνουν πλήρεις μελέτες επιπτώσεων και να ληφθούν διορθωτικά μέτρα σε όλες τις περιπτώσεις όπου υπάρχει πιθανότητα επηρεασμού φυσικών περιοχών και ειδών.

Βελτίωση είναι δυνατόν να υπάρξει μόνο αν γίνει αποδεκτή η προοπτική της ανάπτυξης με παράλληλη λήψη μέτρων προστασίας της βιοποικιλότητας. Στην περίπτωση που συνεχίσουν να

εφαρμόζονται οι συνήθεις πρακτικές, οι επιπτώσεις θα παραμείνουν αρνητικές.

Πληθυσμός

Δεν αναμένονται ιδιαίτερες επιπτώσεις στον συνολικό πληθυσμό, ο οποίος όμως τουλάχιστον για τις Περιφέρειες Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου θα συνεχίσει να αυξάνεται με ρυθμό υψηλότερο του μέσου όρου της χώρας, είναι όμως πιθανό να υπάρξουν τοπικές επιπτώσεις από τις μετακινήσεις θέσεων εργασίας και ανθρώπινου δυναμικού. Για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, είναι πιθανό ο ρυθμός αύξησης να πλησιάσει ή και να ξεπεράσει το μέσο όρο της χώρας.

Ανθρώπινη Υγεία

Το υψηλότερο εισόδημα και η βελτιωμένη προσπελασιμότητα, θα επιτρέψουν σε μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού την πρόσβαση σε ικανο-ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, ενώ και η αυξημένη συμμετοχή στην οικονομική δραστηριότητα μειονεκτικών ομάδων και ατόμων θα τους επιτρέψει και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

Οι θετικές επιπτώσεις από τις νέες υποδομές υγείας θα είναι πλέον ορατές στις Περιφέρειες Βόρειου και Νοτίου Αιγαίου, όπου υπάρχει υστέρηση σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο νοσοκομειακών κλινών ανά κάτοικο, ενώ στην Κρήτη η κατάσταση είναι ήδη ελαφρά καλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο.

Θετική επίπτωση θα έχουν και οι βελτιωμένες συνθήκες εργασίας, η μείωση των ατυχημάτων, εργατικών και οδικών, καθώς και η βελτίωση των συστημάτων περίθαλψης και των συνθηκών δημόσιας υγείας. Προγράμματα υγιεινής ζωής και αναψυχής σε συνάρτηση με την εργασία θα είναι πολύ θετικά βήματα προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των συνθηκών υγείας. Μικρή επιδείνωση των συνθηκών υγείας μπορεί να προκύψει από την αυξημένη αέρια ρύπανση και τον θόρυβο, με τις θετικές επιπτώσεις να υπερισχύουν.

Εδαφος

Από πλευράς ΕΠ δεν αναμένεται σοβαρή συμβολή στην υποβάθμιση εδαφών, που είναι κυρίως επίπτωση που οφείλεται στην εντατική γεωργία και ορισμένες παραγωγικές και εξορυκτικές δραστηριότητες.

Αναμένεται όμως απώλεια εδαφών από την κατασκευή χώρων εργασίας και υποδομών, την αστικοποίηση των περιοχών γύρω από τις νέες διανοίξεις οδών, καθώς και από την αυξημένη ζήτηση χώρων για τη διάθεση των αυξημένων ποσοτήτων στερεών αποβλήτων.

Θετική θα πρέπει να αποβεί η βελτίωση της διαχείρισης στερεών απορριμμάτων που σήμερα δεν βρίσκεται σε ιδιαίτερα καλή κατάσταση.

Νερό

Οι αυξημένες παραγωγικές δραστηριότητες, ή αύξηση του μόνιμου και κυρίως του εποχικού πληθυσμού και η βελτιωμένη ποιότητα ζωής θα έχουν σαν αποτέλεσμα την αυξημένη πίεση στους υδάτινους πόρους, ποσοτικά και ποιοτικά. Ακόμη και με βελτιωμένη διαχείριση, εξοικονόμηση ή ανακύκλωση, δύσκολα θα αναστραφούν οι τάσεις, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του ΕΠ. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, τη νότια Χίο και την ανατολική Κρήτη που αντιμετωπίζουν ήδη σοβαρά προβλήματα επάρκειας πόσιμου νερού.

Αέρας

Οι επιπτώσεις αναμένονται μικτές. Οι αυξημένες παραγωγικές δραστηριότητες αλλά και η αυξημένη κινητικότητα, με παράλληλη αύξηση του μεταφορικού έργου και της κυκλοφορίας, θα τείνουν να αυξήσουν την αέρια ρύπανση, ενώ αντίθετα αποτελέσματα αναμένονται από την εφαρμογή προγραμμάτων τηλεματικής που θα μειώνουν την ανάγκη μετακίνησης των πολιτών, καθώς και από τη δρομολόγηση ΜΜΜ αντιρρυπαντικής τεχνολογίας.

Η ακριβής συμβολή του ΕΠ είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, καθώς δεν είναι βέβαιο το κατά πόσο θα γίνει δυνατή η αντικατάσταση μονάδων υψηλής ρύπανσης.

Θετική θεωρείται για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η συμβολή του τομέα του ΕΠ που αφορά στις

ΑΠΕ.

Κλιματικοί παράγοντες

Η παραγωγή αερίων θερμοκηπίου αναμένεται ανοδική. Αυτό οφείλεται στην αύξηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων αλλά και στην αύξηση του μεταφορικού έργου.

Μόνο μέσω της χρήσης των ΑΠΕ και επιτυχίας στην προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας μπορούν να μειωθούν οι επιπτώσεις. Η συνιστώσα του ΕΠ που αφορά στην ανάπτυξη των ΑΠΕ στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, θα έχει θετικές επιπτώσεις για την Περιφέρεια αυτή.

Περιουσιακά στοιχεία

Είναι σαφές ότι η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος και η βελτιωμένη προπελασιμότητα θα δημιουργήσει περαιτέρω αύξηση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων μέσω αυξημένων επενδύσεων και υπεραξιών. Είναι επίσης πιθανό ορισμένες παραγωγικές δραστηριότητες να προκαλέσουν δυσμενείς επιπτώσεις σε μεμονωμένα περιουσιακά στοιχεία που αυτή τη στιγμή δεν μπορούν να προσδιορισθούν χωρικά και χρονικά. Η προστασία αυτών των περιουσιακών στοιχείων είναι θέμα επαρκούς αστυνόμευσης και δικαστικής συνδρομής.

Πολιτιστική κληρονομιά

Μικτές επιπτώσεις αναμένονται, καθώς η μεν αύξηση των οδικών υποδομών και της παραγωγικής δραστηριότητας μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις, οι δράσεις όμως ανάδειξης και αποκατάστασης στα πλαίσια της αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος θα έχουν θετικές επιπτώσεις.

Τοπίο

Η επίδραση του ΕΠ στο τοπίο αναμένεται αρνητική λόγω της πιθανής εγκατάστασης υποδομών και μονάδων αλλά και λόγω της αυξημένης οικιστικής πίεσης που θα δημιουργήσει το αυξημένο εισόδημα.

Απαιτείται σοβαρή αλλαγή νοοτροπίας και θεσμικού πλαισίου για να μπορέσουν οι αυξημένες οικονομικές δυνατότητες να χρησιμεύσουν για την χρηματοδότηση βελτιωτικών δράσεων για το τοπίο.

Φυσικοί πόροι

Οι επιπτώσεις του ΕΠ στους φυσικούς πόρους είναι στο σύνολό τους αρνητικές, κυρίως λόγω της κατανάλωσης πρώτων υλών στις κατασκευές και την αύξηση της κυκλοφορίας, ενώ υπάρχουν και κάποια θετικά στοιχεία από τη βελτίωση της διαχείρισης στερεών αποβλήτων.

Μείωση φτώχειας και κοινωνικών αποκλεισμών

Οι επιπτώσεις του ΕΠ στη μείωση της φτώχειας και των κοινωνικών αποκλεισμών θα είναι θετικές, λόγω βελτίωσης της προπελασιμότητας, των περιβαλλοντικών και κοινωνικών υποδομών, των υποδομών εκπαίδευσης και υγείας, καθώς και λόγω της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος και της πρόσβασης σε τηλεματικές εφαρμογές.

Αντιμετώπιση των επιπτώσεων

Τα προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση των πιθανών σημαντικών επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος και των συνολικών σωρευτικών επιπτώσεων είναι τα εξής:

Απώλεια βιοποικιλότητας

- Αξιοποίηση Διαδικασίας ΜΠΕ για την αποφυγή βλαβών σε φυσικές περιοχές, NATURA 2000 και βιότοπους
- Ενσωμάτωση κριτηρίων προστασίας βιοποικιλότητας στη διαδικασία επιλογής προτάσεων για ένταξη στο ΕΠ
- Χρήση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι δράσεις για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, για την ανάδειξη και προστασία φυσικών περιοχών
- Παροχή συμβουλών προς τους ενδιαφερόμενους για τη βελτίωση των προτάσεών τους σε

ότι αφορά την προστασία της βιοποικιλότητας

Υγεία και θόρυβος

- Σε περιπτώσεις υψηλής όχλησης θορύβου μπορούν να τοποθετηθούν ηχοπετάσματα ή να δοθούν κίνητρα για εγκατασταθούν διπλοί υαλοπίνακες.
- Λωρίδες πρασίνου στις πλευρές των οδών θα αποδώσουν πολλαπλή ωφέλεια από πλευράς μείωσης θορύβου και αισθητικής.
- Ενίσχυση MMM και αντιρρυπαντικής τεχνολογίας
- Βελτίωση τοπικών υποδομών υγείας

Απώλεια, ρύπανση ή καταστροφή εδαφών

- Ενθάρρυνση ενδιαφερόμενων για εγκατάσταση σε θεσμοθετημένες ή υποβαθμισμένες περιοχές, αποφεύγοντας την εγκατάσταση σε φυσικές ή αγροτικές περιοχές
- Ενθάρρυνση της χρήσης καθαρών τεχνολογιών, πρακτικών μείωσης των στερεών αποβλήτων και αποφυγής διάθεσης τοξικών αποβλήτων, ελαιωδών ουσιών ή αλάτων στο έδαφος
- Προώθηση της επιχειρηματικότητας στον τομέα της εισαγωγής καινοτομίας στη διαχείριση στερεών αποβλήτων και στην ανάπτυξη E & A και εξειδικευμένων υπηρεσιών στον τομέα
- Μείωση των επιπτώσεων των οδικών έργων με την αξιοποίηση των ΜΠΕ

Υποβάθμιση υδάτινων πόρων

- Ενθάρρυνση της χρήσης καθαρών τεχνολογιών, πρακτικών μείωσης των υγρών αποβλήτων και αποφυγής διάθεσης αποβλήτων στο υδάτινο περιβάλλον.
- Ενθάρρυνση για την εισαγωγή τεχνολογιών ανακύκλωσης και εξοικονόμησης νερού
- Ενθάρρυνση περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας των υδάτινων πόρων

Επιδείνωση αέριας ρύπανσης

- Ενθάρρυνση της χρήσης καθαρών τεχνολογιών, αντικατάστασης καυσίμων με καθαρότερα, εγκατάσταση φίλτρων αντιρρύπανσης κ.α.
- Ενίσχυση χρήσης MMM

Επιδείνωση κλιματικών παραγόντων

- Ενσωμάτωση κριτηρίων εξοικονόμησης ενέργειας και μείωσης παραγωγής αερίων θερμοκηπίου στη διαδικασία επιλογής προτάσεων για ένταξη στο ΕΠ
- Παροχή συμβουλών προς τους ενδιαφερόμενους, σε ότι αφορά την επίτευξη των παραπάνω στόχων, καθώς και την ανάγκη μείωσης του μεταφορικού έργου, σε σχέση με τις μετακινήσεις εργαζομένων, πρώτων υλών και προϊόντων

Υποβάθμιση πολιτιστικού περιβάλλοντος

- Αποφυγή εγκατάστασης οχλουσών δραστηριοτήτων μέσα σε ή διέλευσης από περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- Χρήση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι δράσεις για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, για την ανάδειξη και προστασία περιοχών και μνημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- Λήψη μέτρων ώστε η βελτίωση της προσβασιμότητας σε περιοχές και εκδηλώσεις πολιτιστικού ενδιαφέροντος να μην αποβεί αρνητική για το πολιτιστικό περιβάλλον

Υποβάθμιση τοπίου

- Το ΕΠ θα πρέπει να εισαγάγει στα κριτήρια επιλογής προτάσεων την εγκατάσταση σε

θεσμοθετημένες ή υποβαθμισμένες περιοχές, την προστασία του αγροτικού και αστικού τοπίου και την ανάπτυξη πράσινων υποδομών

- Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις δράσεις που θα δώσουν ζωή στα κέντρα των πόλεων και θα αναβαθμίσουν υποβαθμισμένες περιοχές.
- Παροχή συμβουλών προς τους ενδιαφερόμενους για την προστασία του τοπίου από υποβάθμιση

Μη βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων

- Ενσωμάτωση κριτηρίων οικολογικού σχεδιασμού, περιβαλλοντικής διαχείρισης και βιώσιμης διαχείρισης φυσικών πόρων στη διαδικασία επιλογής προτάσεων για ένταξη στο ΕΠ
- Παροχή συμβουλών προς τους ενδιαφερόμενους, σε ότι αφορά την επίτευξη των παραπάνω στόχων

Παρακολούθηση Επιπτώσεων

Με βάση την ανάλυση και αξιολόγηση των πιθανών σημαντικών επιπτώσεων προτείνονται, χωρίς να επιβάλλονται ως αναγκαίοι, οι παρακάτω δείκτες παρακολούθησης.

Περιβαλλοντικός τομέας	Προτεινόμενοι δείκτες παρακολούθησης
Βιοποικιλότητα	Αριθμός και έκταση φυσικών περιοχών που καταλαμβάνονται
Ποιότητα ατμόσφαιρας και κλιματική αλλαγή	Ημέρες υπέρβασης ορίων ποιότητας % μεταβολής των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου % ενέργειας από ΑΠΕ
Θόρυβος	% πληθυσμού που εκτίθεται σε επίπεδα θορύβου μεγαλύτερα των οριακών τιμών
Έδαφος	Ποσότητες στερεών αποβλήτων που διατίθενται σε ΧΥΤΑ Ποσοστό ανακύκλωσης
Νερό	Ποιότητα επιφανειακών και υπόγειων νερών
Τοπίο και Πολιτισμός	Αριθμός επισκεπτών, Αστικό πράσινο ανά κάτοικο

Τα μέτρα παρακολούθησης περιγράφονται στην ΚΥΑ έγκρισης της ΣΜΠΕ του Προγράμματος.

3.8.2. Εναλλακτικές λύσεις και Αξιολόγηση αυτών

Για την κατάρτιση του προγράμματος εξετάστηκαν η μηδενική λύση και δύο επιπλέον εναλλακτικές λύσεις, οι εξής:

Η πρώτη λύση επικεντρώνεται στην ταχύρρυθμη ανάπτυξη με στόχο την άμεση απόδοση του προγράμματος, ώστε να επιτευχθεί όσο το δυνατόν ταχύτερα η σύγκλιση με τις οικονομίες της ΕΕ, με ενίσχυση στους Άξονες Προτεραιότητας 4,5 και 6 (ΑΠ4, ΑΠ5 και ΑΠ6) επιχειρηματικών προτάσεων άμεσης απόδοσης, και μείωση αντίστοιχα των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας 7,8 και 9 (ΑΠ7, ΑΠ8, ΑΠ9).

Η δεύτερη λύση έχει σαν κύριο στόχο την αιεφόρο ανάπτυξη και ποιότητα ζωής, με έμφαση στις περιβαλλοντικές και κοινωνικές υποδομές, όπου επενδύεται περίπου το 55% των πόρων του ΠΕΠ, με αντίστοιχη μείωση του Άξονα Προτεραιότητας 4, 5 και 6 (ΑΠ4, ΑΠ5, ΑΠ6), με την προοπτική το όποιο έλλειμμα να καλυφθεί από τα αντίστοιχα τομεακά προγράμματα και κυρίως το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα».

Προτιμότερη περιβαλλοντικά από τις δύο (2) εναλλακτικές λύσεις είναι η δεύτερη. Η επιλογή της λύσης δεν στηρίζεται μόνο σε περιβαλλοντικά κριτήρια αλλά και στο γεγονός ότι στοχεύει σε μια ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη σε βάθος χρόνου, πέρα δηλαδή από τα χρονικά όρια της προγραμματικής περιόδου, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στις άμεσες παραγωγικές επενδύσεις, αλλά και στις περιβαλλοντικές και κοινωνικές υποδομές και την ποιότητα ζωής, τον εναλλακτικό

τουρισμό και την άρση των αποκλεισμών, που θα καταστήσουν τις Περιφέρειες Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου πιο ελκυστικές στην προσέλκυση ποιοτικών επενδύσεων και υψηλής ποιότητας ανθρώπινου δυναμικού, που θα έχουν σωρευτικά θετικές επιπτώσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη σε βάθος χρόνου.

3.8.3. Διαβούλευση για την ΣΜΠΕ

Σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στην ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/5-9-06.51 Συγκεκριμένα το ΥΠΕΧΩΔΕ με το Α.Π. 128306 (20 Απριλίου 2007) έγγραφό του απέστειλε τη ΣΜΠΕ του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013 με σκοπό την εκκίνηση διαδικασίας διαβούλευσης με τις Δημόσιες Αρχές (Υπουργεία, Περιφερειακές Υπηρεσίες και Νομαρχίες της Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου) οι οποίες, σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία, έπρεπε να διαβιβάσουν τις παρατηρήσεις τους εντός 45 ημερών από την παραλαβή του φακέλου.

Η ΣΜΠΕ του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013, συζητήθηκε στα Περιφερειακά Συμβούλια των τριών Διοικητικών Περιφερειών που συγκροτούν τη Χωρική Ενότητα Κρήτης - Νήσων Αιγαίου, οι συνεδριάσεις των οποίων διενεργήθηκαν τις παρακάτω ημερομηνίες:

1. Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: 31/5/2007 (Μυτιλήνη)
2. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: 30/5/2007 (Ρόδος)
3. Περιφέρεια Κρήτης: 4/6/2007 (Ηράκλειο)

Τα Περιφερειακά Συμβούλια των τριών Περιφερειών **γνωμοδότησαν θετικά** για την παραπάνω αναφερόμενη μελέτη, χωρίς την υποβολή παρατηρήσεων.

Επιπλέον, η ΣΜΠΕ του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013, τέθηκε **σε διαδικασία διαβούλευσης με το ενδιαφερόμενο κοινό**. Η δημοσιοποίηση πραγματοποιήθηκε από τις ΟΣΠ των τριών Διοικητικών Περιφερειών αφενός με δημοσιεύσεις σχετικών ανακοινώσεων σε ημερήσιες εφημερίδες εθνικής και νομαρχιακής εμβέλειας και αφετέρου με ανάρτηση της μελέτης στις ιστοσελίδες www.pepkritis.gr, www.notioaigaiio.gr, www.perba.gr

Στο πλαίσιο της παραπάνω αναφερόμενης διαδικασίας **δεν υπεβλήθησαν εγγράφως απόψεις** από το ενδιαφερόμενο κοινό, εντός της προθεσμίας των 30 ημερών από τη δημοσίευση της ανακοίνωσης, η οποία τίθεται από τη σχετική με την εναρμόνιση με την οδηγία ΚΥΑ.

Οι προβλεπόμενοι όροι, οι περιορισμοί και οι κατευθύνσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, που περιλαμβάνονται στην ΚΥΑ έγκρισης της ΣΜΠΕ του ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου ενσωματώθηκαν στα κατάλληλα σημεία του Προγράμματος.

⁵¹ (ΦΕΚ 1225/Β/2006) περί «Εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρ. Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2001»

3.8.4. Σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος (ΚΥΑ έγκρισης της ΣΜΠΕ του ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου)

1. Η παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος πραγματοποιείται με ευθύνη της Αρχής Σχεδιασμού και με τη συνεργασία και υποστήριξη κάθε Υπηρεσίας Περιβάλλοντος με αρμοδιότητα παρακολούθησης περιβαλλοντικών μέσων και παραμέτρων στον τομέα της, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να εντοπισθούν εγκαίρως απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να ληφθούν τα κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα. Οι εκθέσεις που ορίζονται στις επόμενες παραγράφους της παρούσας ενότητας υποβάλλονται στην αρμόδια Ειδική Υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ, όπως προβλέπεται στο ΕΣΠΑ (παρ. 8.1.4), προκειμένου μεταξύ άλλων να συναξιολογηθούν με τις αντίστοιχες εκθέσεις των προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και άλλων σχεδίων και προγραμμάτων, ενώ παράλληλα τίθενται στη διάθεση κάθε ενδιαφερόμενου.
2. Η ως άνω παρακολούθηση διεξάγεται μέσω ετήσιων εκθέσεων, καθώς και δια μιας συγκριτικής έκθεσης, στο στάδιο υλοποίησης που επιτρέπει τη λήψη διορθωτικών ενεργειών, εάν τέτοιες αποδειχθούν απαραίτητες. Το περιεχόμενο των εκθέσεων αυτών θα πρέπει να συμμορφώνεται με τις ακόλουθες κατευθύνσεις:
  - α) Η ετήσια έκθεση παρακολούθησης έχει σκοπό την καταγραφή των δεικτών που συνδέονται με τις δράσεις του προγράμματος και αντιπροσωπεύουν ενδεχόμενες περιβαλλοντικές μεταβολές. Τέτοιοι δείκτες μπορούν να αντληθούν από τη ΣΜΠΕ (κεφ. 8.2) ή να καθοριστούν μετά από συνεννόηση με την ΕΥΠΕ του ΥΠΕΧΩΔΕ. Η Αρχή Σχεδιασμού θα πρέπει να μεριμνά για την συγκέντρωση των σχετικών πληροφοριών από τους τελικούς αποδέκτες των δράσεων του προγράμματος. Η έκθεση για κάθε έτος συντάσσεται, υποβάλλεται και δημοσιοποιείται εντός του πρώτου εξαμήνου του επομένου έτους. Η πρώτη ετήσια έκθεση θα αφορά στο έτος 2008 και θα περιλαμβάνει επίσης και τα πεπραγμένα του προγράμματος εντός του 2007.
  - β) Η συγκριτική έκθεση παρακολούθησης εκπονείται εντός του πρώτου εξαμήνου του έτους 2011 παράλληλα με την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος. Σκοπός της συγκριτικής έκθεσης είναι η αποτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών που οφείλονται στο υλοποιηθέν τμήμα του προγράμματος, η σύγκριση με τις εκτιμήσεις της ΣΜΠΕ και τις εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο για το περιβάλλον, καθώς και η διαπίστωση της αναγκαιότητας ή μη ανάληψης διορθωτικών ενεργειών. Για το σκοπό αυτό, το εύρος των δεικτών που εξετάζονται στη συγκριτική έκθεση θα πρέπει να είναι τουλάχιστον αντίστοιχο με αυτό των ετησίων εκθέσεων. Σε περίπτωση διαπίστωσης είτε σημαντικών αποκλίσεων από τις εκτιμήσεις της ΣΜΠΕ είτε νέων υποχρεώσεων από το τότε ισχύον θεσμικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος, προτείνονται κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα. Τέλος, στο πλαίσιο της έκθεσης δύναται να προταθεί από την Αρχή Σχεδιασμού, εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο, η εκπόνηση νέας συγκριτικής έκθεσης σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα.

3.9. Ενσωμάτωση της οριζόντιας διάστασης της ισότητας των φύλων, της αρχής της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας

Λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο του Άρθρου 16 του Καν. 1083/2006 αναφορικά με την Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση, καθώς και την προσέγγιση του Γενικού Στόχου 11 του ΕΣΠΑ, το παρόν Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα διασφαλίζει:

- ο την προώθηση της ισότητας των φύλων με συγκεκριμένες δράσεις,
- ο την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σύνολο των παρεμβάσεων του, καθώς και
- ο την αρχή της μη διάκρισης εξαιτίας της φυλής ή της εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ύπαρξης αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού, επίσης με συγκεκριμένες δράσεις.

Επίσης, το παρόν Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, λαμβάνει υπόψη το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης με χρονικό ορίζοντα το 2010 με στόχο την ένταξη των θεμάτων αναπηρίας στις σχετικές κοινοτικές πολιτικές και την ανάπτυξη συγκεκριμένων ενεργειών σε καίριους τομείς για την προώθηση της άρσης του αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία⁵²:

Όσον αφορά στην προαγωγή της ισότητας των φύλων και την επίτευξη των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος πρόκειται να δεσμευτεί με τον προσφορότερο δυνατό τρόπο συγκεκριμένο ποσοστό από τον προϋπολογισμό του προγράμματος. Το ποσοστό αυτό θα καθορισθεί με απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησής του.

Περαιτέρω, η προσέγγιση της ισότητας των ευκαιριών στο πλαίσιο του παρόντος ΠΕΠ, δεν εξαντλείται στην εφαρμογή συγκεκριμένων δράσεων, αλλά αντίθετα όλες οι πολιτικές και δράσεις κινητοποιούνται προκειμένου να επιτευχθεί η ισότητα. Αυτό σημαίνει ότι τα θέματα ισότητας αποτελούν ενδογενή συστατικά στοιχεία του προγραμματισμού του ΠΕΠ, από την αρχική ανάλυση και τη διαμόρφωση στρατηγικής έως την τελική αξιολόγηση, ενώ ενσωματώνονται στο σχεδιασμό και εφαρμογή όλων των αξόνων, δράσεων και προτεραιοτήτων κάθε παρέμβασης.

Η εφαρμογή της πολιτικής ισότητας των φύλων διαπνέει όλους τους άξονες του Προγράμματος. Μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών και προώθηση της ισότιμης πρόσβασης σε αυτήν, τη λήψη ειδικών μέτρων για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, κ.λπ.

Πρόσθετες πολιτικές για την προώθηση της ισότητας των φύλων και των ευκαιριών θα αποτελέσουν η ενθάρρυνση των κοινωνικών εταίρων και των επιχειρήσεων να αναπτύξουν πρωτοβουλίες υπέρ της ισότητας των φύλων, η προαγωγή προγραμμάτων για την ισότητα των φύλων στο χώρο εργασίας, η δημιουργία κινήτρων στις επιχειρήσεις για την ανάπτυξη ενδο-επιχειρησιακών δομών υποστήριξης των γυναικών και συμφιλίωσης του οικογενειακού και εργασιακού βίου, και η συμμετοχή των κοινωνικοοικονομικών εταίρων στην υλοποίηση δράσεων υπέρ της ισότητας των φύλων στην εργασία. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση εργαζομένων και διευθυντικών στελεχών σε θέματα ισότητας και ενσωμάτωση της έννοιας της ισότητας στις διοικητικές πρακτικές.

Όσον αφορά πολιτικές που θα προωθούν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, πέραν της ενίσχυσης για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων από γυναίκες, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί και στην προετοιμασία, ωρίμανση και υποστήριξη των επιχειρήσεων αυτών κατά τη διάρκεια λειτουργίας τους, ώστε να αντιμετωπιστεί η χρονικά περιορισμένη βιωσιμότητα που παρατηρείται στις επιχειρήσεις που δημιουργούνται από γυναίκες. Ανάλογες πρωτοβουλίες θα εφαρμοσθούν για την επιχειρηματικότητα των ΑΜΕΑ.

Τα παραπάνω θέματα προβλέπεται να διατρέχουν οριζόντια όλο το φάσμα των συντελεστών

52 Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομώνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «2010: Μια Ευρώπη προσβάσιμη για όλους» (Οκτώβριος 2003).

προετοιμασίας, υλοποίησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης-Νήσων Αιγαίου (στο βαθμό που εμπíπτουν στο πλαίσιο αρμοδιοτήτων των οργάνων διοίκησης και διαχείρισης του Προγράμματος) και σε συντονισμό με το σχετικό Ε.Π. «Ανθρώπινοι Πόροι».

Στο πλαίσιο του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης - Νήσων Αιγαίου θα αξιοποιηθούν μεταξύ άλλων πρωτοβουλίες που αφορούν στη θέσπιση πλαισίου που ενισχύουν την αρχή της μη διάκρισης, όπως λ.χ. μείωση χάσματος στις αμοιβές, άρση των εμποδίων στην επαγγελματική εξέλιξη, διασφάλιση υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία, καθώς και λοιπά μέτρα, όπως μέτρα συμβατότητας επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων, που θα παροτρύνουν τις γυναίκες να ενταχθούν και να παραμείνουν στην αγορά εργασίας, ώστε να αυξηθεί το συνολικό ποσοστό απασχόλησης της χώρας.

Παράλληλη προτεραιότητα αποτελεί η οριζόντια ένταξη των αρχών της μη διάκρισης των ατόμων με αναπηρία και της προσβασιμότητας στο σύνολο των Αξόνων Προτεραιότητας του ΠΕΠ.

Τόσο οι γενικοί και ειδικοί στόχοι όσο και οι ενδεικτικές κατηγορίες παρέμβασης όλων των Αξόνων Προτεραιότητας του ΠΕΠ θεωρείται ότι περιέχουν ενσωματωμένες τις αρχές του Σχεδιασμού για Όλους (Design for All), τις οποίες και σε όλα τα στάδια υλοποίησης θα κληθούν οι δικαιούχοι να εξειδικεύσουν, εφαρμόσουν και πιστοποιήσουν, με στόχο τη διασφάλιση της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία κάθε αναπτυξιακής δράσης της Περιφέρειας με σκοπό την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία.

Για την προαγωγή της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία, η οποία και αποτελεί τη μοναδική προϋπόθεση για την εξάλειψη της μη διάκρισης εις βάρος τους, και την επίτευξη των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος, θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διαδικασία επιλογής πράξεων για συγχρηματοδότηση εξειδικευμένα κριτήρια διασφάλισης της «προσβάσιμης αλυσίδας»⁵³.

3.10. Διαδικασία σχεδιασμού στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης

Γενικά: Σε εφαρμογή της οριζόντιας οδηγίας του ΥΠΟΙΟ, ακολουθήθηκε και από τις τρεις (3) Περιφέρειες της χωρικής ενότητας ανοιχτή κοινωνική διαβούλευση, η οποία διήρκεσε περίπου 15 μήνες. Η κινητοποίηση των κοινωνικών εταίρων και της αυτοδιοίκησης ήταν συνολική και μπορεί να εκτιμηθεί ως αποτελεσματική. Η διαβούλευση στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης ακολούθησε συγκεκριμένο πλαίσιο, το οποίο προδιαγράφηκε από τα ακόλουθα έγγραφα:

1. Την 23681/ΕΥΣΑΠ 82/04.06.2004 1η εγκύκλιο του ΥΠ.ΟΙ.Ο.
2. Την 42154/ΕΥΣΑΠ 1861/24.10.2004 2η εγκύκλιο του ΥΠ.ΟΙ.Ο.
3. Την 3794/31.05.2006 3η εγκύκλιο του ΥΠ.ΟΙ.Ο.
4. Την ΕΥΣΑΠ 2545/28.07.2006 1η Τεχνική Οδηγία του ΥΠ.ΟΙ.Ο.

Στο πλαίσιο της Εγκυκλίου 2, προετοιμάσθηκαν «αναπτυξιακά προγράμματα» για κάθε Περιφέρεια τα οποία τέθηκαν σε δημόσιο διάλογο, μέσω ημερίδων, συναντήσεων εργασίας και Περιφερειακών Αναπτυξιακών Συνεδρίων (Μάιος-Ιούλιος 2005). Ταυτόχρονα, συγκροτήθηκαν σε κάθε Περιφέρεια «Ομάδες Σχεδιασμού Προγραμμάτων» (ΟΣΠ), ενώ στο επίπεδο της χωρικής ενότητας λειτούργησε σε συνεργασία και υπό την καθοδήγηση του ΥΠΟΙΟ, Ομάδα Σχεδιασμού με εκπροσώπους των επιμέρους ΟΣΠ, με λειτουργίες συντονιστικού / καθοδηγητικού οργάνου, κυρίως ως προς την στρατηγική και επιχειρησιακή συνέπεια του ΠΕΠ Κρήτης - Νήσων Αιγαίου με τον σχεδιασμό σε επίπεδο διοικητικής Περιφέρειας.

⁵³ Ως προσβάσιμη αλυσίδα νοείται μια σειρά αλληλοεξαρτώμενων και αλληλοσυμπληρούμενων παρεμβάσεων, που διασφαλίζουν την αυτονομία, άνεση και ασφάλεια των ατόμων με αναπηρία, των ηλικιωμένων ατόμων και γενικότερα των εμποδιζόμενων ατόμων. Η συνδυασμένη εφαρμογή προσβάσιμων αλυσίδων δημιουργεί τα προσβάσιμα δίκτυα. Έκθεση ΕΣΑΜΕΑ, Δεκέμβριος 2005.

Περιφέρεια Κρήτης: Στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης και, με στόχο την επίτευξη ενός ορθολογικού σχεδιασμού για το Ε.Π. Κρήτης της περιόδου 2007-2013 με τη μεγαλύτερη δυνατή συμβολή, συνδρομή, συμμετοχή και ευαισθητοποίηση των κοινωνικών εταίρων, η Περιφέρεια Κρήτης προχώρησε σε μια εκτεταμένη κινητοποίηση των φορέων και των πολιτών της Κρήτης μέσα από συστηματικές συμμετοχικές διαδικασίες.

Έτσι, η ευρεία διαβούλευση για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό που ξεκίνησε το 2004 και βρίσκεται σε εξέλιξη, μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

- Το Δεκέμβριο του 2004 η Περιφέρεια Κρήτης παρουσίασε μια πρώτη δομή των προτάσεων της για το Σχέδιο Ανάπτυξης και διατύπωσε τις βασικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη της. Το κείμενο αυτό παρουσιάστηκε κατά τη Συνεδρίαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Κρήτης στις 20 Δεκεμβρίου 2004 και έγινε εκτενής συζήτηση πάνω στον αναπτυξιακό προγραμματισμό 2007-2013.
- Το Φεβρουάριο του 2005 διατυπώθηκε από την Περιφέρεια Κρήτης ένα συνεκτικό κείμενο με Προτάσεις για τη σύνταξη των κατευθύνσεων Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007-2013, στο πλαίσιο της στρατηγικής που προσδιόρισε το Περιφερειακό Συμβούλιο.
- Παράλληλα, ξεκίνησαν οι διεργασίες για τη διεξαγωγή του Αναπτυξιακού Συνεδρίου της Περιφέρειας με εκτεταμένη διαβούλευση με οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους.
- Από τον Ιανουάριο του 2005, ξεκίνησε η υλοποίηση μιας σειράς Αναπτυξιακών Συνεδρίων ανά Νομό με τη συμμετοχή της Περιφέρειας Κρήτης.
- Τον Ιούλιο του 2005, πραγματοποιήθηκε το Αναπτυξιακό Συνέδριο Κρήτης με ευρεία συμμετοχή φορέων από την Κρήτη και το απόδημο κρητικό στοιχείο και διατυπώθηκε συνοπτικό και συνεκτικό κείμενο Συμπερασμάτων.
- Παράλληλα με τη διοργάνωση ενημερωτικών Ημερίδων για τους Φορείς της Κρήτης, η Περιφέρεια Κρήτης συμμετείχε ενεργά στα Εθνικά Αναπτυξιακά Συνέδρια που οργανώθηκαν τον Ιούλιο και το Δεκέμβριο του 2005.
- Σε συνέχεια των προαναφερομένων διαδικασιών διαβούλευσης η Περιφέρεια Κρήτης τον Μάρτιο του 2006 συγκέντρωσε κατά τρόπο τυποποιημένο απόψεις – προτάσεις από τους τοπικούς – νομαρχιακούς και περιφερειακούς φορείς, για έργα που κρίνουν ως σκόπιμα για υλοποίηση κατά την 4^η Προγραμματική Περίοδο.

Στόχος της Περιφέρειας ήταν η περαιτέρω εξειδίκευση και προσδιορισμός των αναγκαίων αναπτυξιακών πρωτοβουλιών ως επιστέγασμα των μέχρι τότε διεργασιών.

Η Συγκρότηση της Ομάδας Σχεδιασμού προγράμματος τον Μάιο του 2006, έδωσε νέα ώθηση στον όλο αναπτυξιακό Σχεδιασμό, με διατύπωση, πλέον, συνεκτικών κειμένων για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης 2007-2013, με τη σύμπραξη του Συμβούλου Κατάρτισης και του Συμβούλου της εκ των προτέρων αξιολόγησής.

Πραγματοποιήθηκαν πολυάριθμες κοινές συνεδριάσεις της ΟΣΠ με τους επικεφαλής των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, των ΟΤΑ, των Πανεπιστημιακών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων, των Επιμελητηρίων και άλλων φορέων της Κρήτης και μελετήθηκαν εμπειριστικά τα συμπεράσματα του 3^{ου} και του 4^{ου} Εθνικού Αναπτυξιακού Συνεδρίου (Ιούνιος και Οκτώβριος 2006)

Έτσι, διατυπώθηκε μια σειρά διαδοχικών προσχεδίων Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης 2007-2013 σε συμφωνία εκάστοτε με τις εγκυκλίους του Υπουργείου Οικονομίας & Οικονομικών (ΥΠΟΙΟ) και σε πλήρη συμβατότητα με το κείμενο ΕΣΠΑ.

Το σχέδιο Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης 2007-2013 όπως διαμορφώθηκε, τέθηκε προς δημόσια διαβούλευση κατά την Συνεδρίαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Κρήτης στα Χανιά στις 3 Αυγούστου 2006.

Στη συνέχεια, και αφού υποβλήθηκε το κείμενο αυτό στο Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών (ΥΠΟΙΟ), συνεχίστηκε η διαβούλευση και συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών (ΥΠΟΙΟ) και τα Υπουργεία που εκφράζουν τομεακές πολιτικές, προκειμένου να διαμορφωθεί τελικά ένα κείμενο Επιχειρησιακού Σχεδίου συμβατό με όλες τις αναπτυξιακές

πολιτικές.

Το τελικό αυτό κείμενο συζητήθηκε κατά τη Συνεδρίαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Κρήτης στις 11 Δεκεμβρίου 2006 και έγινε αποδεκτό ως προς τη στρατηγική του, τους άξονες προτεραιότητας και την κατανομή των πόρων. Ήδη δε, μέσα από συνεχείς διαβουλεύσεις, αποτελεί συστατικό στοιχείο για τη διατύπωση του ΠΕΠ της Χωρικής Ενότητας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου: Η διαδικασία προετοιμασίας του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος, περιλάμβανε την πραγματοποίηση δύο θεματικών συναντήσεων και ενός αναπτυξιακού συνεδρίου, με την συμμετοχή τοπικών φορέων, κοινωνικών εταίρων, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και επιχειρηματικού κόσμου.

Η θεματολογία των θεματικών συναντήσεων έλαβε χώρα και κάλυψε τις εξής ενότητες:

Πάρος 05.05.2005: Τουρισμός – Πολιτισμός, Νέα Οικονομία – Κοινωνία της γνώσης

Ρόδος 17-18.05.2005: Μεταφορές – Επικοινωνίες, Ανταγωνιστικότητα, Υψηλή Τεχνολογία

Σύρος 10.06.2005: Περιβάλλον, Ανθρώπινο δυναμικό

Οι παραπάνω ενότητες επιλέχθηκαν διότι αποτελούν τις βασικές συνιστώσες του πλαισίου εντός του οποίου θα κινηθούν οι προτεραιότητες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, ως Περιφέρειας κατηγορίας σταδιακής εισόδου (phasing-in) στο στόχο περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση. Επιπλέον η θεματολογία αυτή αποτελεί τον βασικό κορμό της στρατηγικής, τόσο της Λισσαβόνας, όσο και του Göteborg.

Τα αναπτυξιακά αυτά συνέδρια προσέφεραν αξιόλογο υλικό, το οποίο καταγράφηκε και έγινε αντικείμενο επεξεργασίας με περιλήψεις και εντοπισμό των βασικών σημείων, αποτέλεσε δε κύρια εισροή ιδεών και θέσεων, που η ομάδα σχεδιασμού χρησιμοποίησε μεταξύ άλλων για την κατάρτιση της παρούσας πρότασης του Αναπτυξιακού Προγράμματος.

Τα περιεχόμενα αυτού του πίνακα λήφθηκαν υπόψη στην επιλογή των κυριότερων προτεραιοτήτων, στον βαθμό που επιτρέπουν οι περιορισμοί των εφαρμοστικών κοινοτικών κανονισμών και το μέγεθος των διατιθέμενων πόρων στο υπό κατάρτιση Αναπτυξιακό Πρόγραμμα.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου: Η κινητοποίηση / ενεργοποίηση και συμμετοχή του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας και, κυρίως η συμμετοχή και συστράτευση στην αναπτυξιακή προσπάθεια των περιφερειακών και τοπικών κοινωνικών εταίρων και αυτοδιοικητικών φορέων, αποτέλεσε κυρίαρχη στρατηγική επιλογή και περιεχόμενο του κοινωνικού διαλόγου της Περιφέρειας.

Όσον αφορά στο σχεδιασμό του συνολικού Αναπτυξιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, αλλά του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας, το οποίο θα συγχρηματοδοτηθεί από το ΕΤΠΑ, υπήρξε μια ευρεία διαβούλευση με τους τοπικούς / περιφερειακούς φορείς η οποία συνοψίζεται στα εξής:

- Το Δεκέμβριο του 2004 η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρουσίασε το πρώτο κείμενο-πρόταση στρατηγικού σχεδιασμού με τις Προγραμματικές κατευθύνσεις της Περιφέρειας για την περίοδο 2007-13.
- Η πρόταση παρουσιάστηκε και τέθηκε υπόψη του Περιφερειακού Συμβουλίου Βορείου Αιγαίου κατά τη 15η συνεδρίασή του στις 17.02.05.
- Στο πλαίσιο της στρατηγικής που προσδιόρισε το Περιφερειακό Συμβούλιο, για τη διεξαγωγή δημόσιας διαβούλευσης με τους τοπικούς φορείς των νησιών, απεστάλη προς όλους τους αρμόδιους περιφερειακούς, νομαρχιακούς και τοπικούς φορείς το Προγραμματικό Κείμενο, μαζί με ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, για την καταγραφή των απόψεων τους σχετικά με την αναπτυξιακή στρατηγική σε τοπικό επίπεδο κατά τη νέα προγραμματική περίοδο. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν ευρείες συσκέψεις ανά Νομό της Περιφέρειας στο διάστημα Μαρτίου – Απριλίου 2005, κατά τις οποίες συζητήθηκαν οι κατευθύνσεις σχεδιασμού του νέου Αναπτυξιακού Προγράμματος της Περιφέρειας για την περίοδο 2007-2013.

- Παράλληλα ξεκίνησε από την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου η διαδικασία σχεδιασμού και προετοιμασίας του Αναπτυξιακού Συνεδρίου της Περιφέρειας το οποίο πραγματοποιήθηκε στις 4 και 5 Ιουλίου 2005 στη Χίο.
- Μέσα από τις εισηγήσεις και την ευρεία συζήτηση των φορέων των νησιών της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, το Συνέδριο κατέληξε σε ένα Προγραμματικό Κείμενο με τις βασικές κατευθύνσεις και άξονες ανάπτυξης της Περιφέρειας κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013.
- Σαν συνέχεια των παραπάνω διαδικασιών διαβούλευσης, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου στοχεύοντας να συγκεντρώσει τις απόψεις των τοπικών – νομαρχιακών και περιφερειακών φορέων για έργα (ή ενέργειες) που κρίνουν ως αναγκαία (ή αναγκαίες) στο πλαίσιο της 4ης Προγραμματικής Περιόδου, απέστειλε κατάλληλα διαμορφωμένο "Τεχνικό Δελτίο σκοπιμότητας /ετοιμότητας έργου ή ενέργειας".
- Η συμπλήρωση αυτών από τους τοπικούς φορείς έδωσε τη δυνατότητα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου να συγκεντρώσει τις απόψεις τους για αναγκαία, κατ' αυτούς, έργα ή ενέργειες που θα εξειδικεύουν την αναπτυξιακή στρατηγική κάθε φορέα, έτσι όπως αυτή εκφράστηκε από την μέχρι τώρα διαδικασία.
- Η διαδικασία διαβούλευσης συνεχίστηκε με την διεξαγωγή από την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ημερίδων ενημέρωσης των τοπικών φορέων στα μεγάλα νησιά της Περιφέρειας.
- Οι ημερίδες αυτές πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα Φεβρουαρίου – Απριλίου 2006, στη Χίο, Μυρίνα, Μυτιλήνη, Βαθύ Σάμου και Αγιο Κήρυκο Ικαρίας.
- Στη συνέχεια, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, σε συνεργασία με τον Σύμβουλο Τεχνικής Υποστήριξης, επεξεργάστηκε το υλικό των υποβληθέντων Τεχνικών Δελτίων σε συνάρτηση με τα Ερωτηματολόγια στα οποία απάντησαν οι τοπικοί φορείς κατά την πρώτη φάση σχεδιασμού, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων η οποία θα αποτελέσει βασικό υποστηρικτικό υλικό για την οριστικοποίηση της τελικής Αναπτυξιακής Πρότασης του Βορείου Αιγαίου για τη Δ΄ Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 που θα υποβληθεί από την Περιφέρεια στο ΥΠ.ΟΙ.Ο., σαν επιστέγασμα της όλης διαδικασίας του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε Περιφερειακό επίπεδο.
- Παράλληλα, η Ομάδα Σχεδιασμού του Προγράμματος της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, σε συνεργασία με το Σύμβουλο Τεχνικής Υποστήριξης στην βάση της 3ης Εγκυκλίου του ΥΠ.ΟΙ.Ο. και των τεχνικών οδηγιών που δόθηκαν από το ίδιο Υπουργείο προχώρησε στην κατάρτιση του Προγράμματος 2007-2013 του Βορείου Αιγαίου, αφού συνέλεξε και επεξεργάστηκε τα συμπληρωμένα ΤΔΕ αναγκαίων έργων, έτσι ώστε να διαφανούν οι τάσεις των τοπικών φορέων ως προς την άποψή τους για τις αναπτυξιακές ανάγκες της Περιφέρειας κατά τη νέα Προγραμματική Περίοδο.
- Με την ολοκλήρωση του πρώτου προσχεδίου του Προγράμματος 2007-2013 της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου παρουσιάσθηκαν και συζητήθηκαν κατά τη συνεδρίαση του Περιφερειακού Συμβουλίου, ως 27/7/2006, στη Χίο, τα κείμενα αυτά, τα οποία και εγκρίθηκαν, αφού ελήφθησαν υπόψη οι σχετικές παρατηρήσεις και προτάσεις.

3.11. Συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων με αυτές που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης(ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ) - Κριτήρια Διαχωρισμού των Παρεμβάσεων των Ταμείων με το ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ.

3.11.1. Γενικά

Ο κύριος όγκος των παρεμβάσεων που αφορούν στη βελτίωση της προσπελασιμότητας των αγροτικών περιοχών και τις παρεμβάσεις σε υποδομές περιβάλλοντος, **θα καλυφθεί από το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)**, η ενίσχυση μεγάλης κλίμακας επενδυτικών σχεδίων, η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, η αναβάθμιση του συστήματος υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, η προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης, καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος **θα καλυφθούν από το ΕΤΠΑ**, ενώ η αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης, η βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και οι παρεμβάσεις στους ανθρώπινους πόρους, **θα καλυφθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)**.

Η **θέσπιση κριτηρίων διαχωρισμού** μεταξύ των ομοειδών κατηγοριών πράξεων που δύνανται να χρηματοδοτηθούν από τα διαφορετικά Ταμεία δεν διαπνέεται από «διαχειριστική» λογική, αλλά **αντανακλά τις προτεραιότητες των επιμέρους πολιτικών** (περιφερειακή πολιτική, πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, αλιευτική πολιτική) το σύνολο των οποίων βεβαίως επηρεάζεται από τη διάσταση του χώρου.

Η μεγάλη έκταση των αγροτικών περιοχών, το μήκος της ακτογραμμής και το πλήθος των νησιών καθιστούν απαγορευτική την υιοθέτηση ως μόνου κριτηρίου διαχωρισμού των πράξεων των Ταμείων το «χωρικό – γεωγραφικό» κριτήριο, διότι είναι δεδομένο ότι οι πόροι του ΕΓΤΑΑ και του ΕΤΑ δεν επαρκούν για να καλύψουν ικανοποιητικά τις ανάγκες στις **δύο γενικές ομάδες παρεμβάσεων**, μέσω των οποίων θα εξυπηρετηθούν **ο στόχος της διαφοροποίησης της οικονομίας των αγροτικών περιοχών και των περιοχών που εξαρτώνται από την αλιεία και ο στόχος της βελτίωσης της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές**.

Οι δύο γενικές ομάδες παρεμβάσεων αφορούν:

- Στις παρεμβάσεις στο παραγωγικό περιβάλλον
- Στα έργα υποδομών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών και των περιοχών που εξαρτώνται από την αλιεία.

Αναγκαιότητα θέσπισης κριτηρίων εντοπίζεται, επίσης στους ακόλουθους τομείς παρεμβάσεων:

- Δράσεις κατάρτισης – Ανθρώπινο δυναμικό
- Παρεμβάσεις στον τομέα του Περιβάλλοντος.
- Παρεμβάσεις με βάση την προσέγγιση LEADER που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ
- Παρεμβάσεις για την ανάπτυξη επιλεγμένων αλιευτικών περιοχών μέσω μιας τοπικής στρατηγικής, που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΑ.

Με βάση την παραπάνω προσέγγιση, τα κριτήρια διαχωρισμού των πράξεων που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποτελούν ένα συγκερασμό χωρικών – γεωγραφικών, οικονομικών και διοικητικών κριτηρίων.

Για τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στις περιοχές εφαρμογής του **Άξονα Προτεραιότητας 4 Leader του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007 -2013**, με νομική βάση τα άρθρα 61 - 64 του Καν. (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου, της 20/9/2005, «για τη στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)» **κριτήριο διαχωρισμού των παρεμβάσεων αποτελεί αυτή καθ' αυτή η προσέγγιση Leader**.

Επίσης, για τις παρεμβάσεις με στόχο την ανάπτυξη **επιλεγμένων αλιευτικών περιοχών** στο πλαίσιο εφαρμογής του **άξονα Προτεραιότητας 4 του Ε.Π Αλιείας (ΕΠΑΛ) 2007 -2013**, με νομική βάση τα άρθρα 43 - 45 του Καν.(ΕΚ) 1198/2006 του Συμβουλίου, της 27/7/2006, για το «Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας», κριτήριο διαχωρισμού των παρεμβάσεων αποτελεί αυτή καθ' αυτή

η επιλεχθείσα τοπική στρατηγική για την κάθε αλιευτική περιοχή.

Επενδύσεις για τον **εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων** (κατεύθυνσης φυτικής και ζωικής παραγωγής) και **δασοκομικών εκμεταλλεύσεων (άξονας 1 ΠΑΑ)**, στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, **χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ.**

Επενδύσεις για την **αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών, κτηνοτροφικών και δασοκομικών προϊόντων (άξονας 1 ΠΑΑ)**, δράσεις επιχειρηματικότητας και γενικότερα **όλες οι δράσεις**, οι οποίες αφορούν στην πρώτη μεταποίηση ή/και εμπορία προϊόντων (δεν αφορά επενδύσεις στο λιανικό εμπόριο) που καλύπτονται από το Παράρτημα Ι της Συνθήκης, καθώς και **δασικών προϊόντων**, χρηματοδοτούνται κατά αποκλειστικότητα από το ΕΓΤΑΑ. Σύμφωνα με τον Καν. 1698/2005, η στήριξη από το ΕΓΤΑΑ περιορίζεται στις πολύ μικρές, τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, κατά την έννοια της Σύστασης 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής⁵⁴ καθώς και για τις επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 750 υπαλλήλους ή έχουν κύκλο εργασιών μικρότερο των 200 εκ. €. Στην περίπτωση της δασοκομίας η στήριξη παρέχεται από το ΕΓΤΑΑ στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, σύμφωνα με τον Καν. 1698/2005.

Οι επενδύσεις στον τομέα της **υδατοκαλλιέργειας**, της **αλιείας εσωτερικών υδάτων και της θαλάσσιας αλιείας**, χρηματοδοτούνται από το ΕΤΑ μέχρι εξαντλήσεων των πόρων του ΕΠΑΛ.

Οι επενδύσεις στην πρώτη **μεταποίηση και εμπορία** ιχθύων, οστράκων κ.λ.π. χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΤΑ, μέχρι εξαντλήσεως των πόρων του ΕΠΑΛ.

Η στήριξη στην **υδατοκαλλιέργεια και στη μεταποίηση των προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας**, από το ΕΤΑ, περιορίζεται στις επιχειρήσεις, όπως αυτές προβλέπονται στον Καν. 1198/2005⁵⁵.

Υδρεύσεις, αποχετεύσεις και βιολογικοί καθαρισμοί χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ.

Τα κριτήρια διαχωρισμού, που παρουσιάζονται στη συνέχεια και τα οποία εκφράζονται σε χρηματοοικονομικούς όρους, αφορούν στο συνολικό προϋπολογισμό της παρέμβασης (δημόσια δαπάνη και ιδιωτική συμμετοχή).

3.11.2. **Ειδικά Κριτήρια Διαχωρισμού**

Έργα υποδομών που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ

Παρεμβάσεις σε υποδομές υλοποιούνται στο σύνολο των αγροτικών περιοχών εφαρμογής του άξονα προτεραιότητας 3 του Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη (ΠΑΑ) 2007 -2013 σε Δημοτικά Διαμερίσματα έως 3000 κατοίκους και στις περιοχές εφαρμογής του ΕΠΑΛ, ως ακολούθως:

Υποδομές για την ενθάρρυνση της τουριστικής δραστηριότητας και η διατήρηση και αναβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς (άξονας 3 ΠΑΑ)

⁵⁴ Οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ορίζονται με βάση τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων και τον κύκλο εργασιών τους ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους. Ειδικότερα:

- ☑ Ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζόμενους και της οποίας ο κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. Ευρώ.
- ☑ Ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζόμενους και ο κύκλος εργασιών της ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. Ευρώ.
- ☑ Ως μεσαία επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 250 εργαζόμενους και της οποίας ο κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. Ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. Ευρώ.

⁵⁵ Οι ενισχύσεις επενδύσεων από το ΕΤΑ περιορίζονται σύμφωνα με τον Καν. 1198/2006 σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ομοίως, σύμφωνα με τη Σύσταση 2003/361/ΕΚ, της Επιτροπής) καθώς και σε επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν λιγότερους από 750 υπαλλήλους ή των οποίων ο κύκλος εργασιών είναι μικρότερος από 200 εκ. Ευρώ.

- Τοπικά κέντρα τουριστικής πληροφόρησης (γραφεία-περίπτερα ενημέρωσης και πληροφόρησης), σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, κ.λ.π., ποδηλατικές διαδρομές σε περιοχές της αγροτικής υπαίθρου, προβολή και προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών.
- Υποδομές για τη διατήρηση, αποκατάσταση και αναβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της αγροτικής υπαίθρου (μνημεία, γεφύρια, μύλοι, λιοτρίβια, πατητήρια, βρύσες κ.λ.π.) και το τοπίο της υπαίθρου (όπως αναβαθμίδες κ.λ.π.).

Τα ανωτέρω αφορούν σε παρεμβάσεις τοπικής κλίμακας και **δεν επιτρέπονται παρεμβάσεις σε μνημεία αρμοδιότητας του Υπουργείου Πολιτισμού.**

Ως ανώτατο ύψος συνολικού προϋπολογισμού των παρεμβάσεων αυτών είναι τα 300.000€ .

Ίδιες κατηγορίες παρέμβασης, συνολικού προϋπολογισμού υψηλότερου αυτού του ορίου, θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.

Υποδομές και Υπηρεσίες για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές (άξονας 3 ΠΑΑ)

A) Παρεμβάσεις σε κτίρια για τη μετατροπή τους σε μουσεία – συλλογές - εκθετήρια που σχετίζονται με την λαογραφική / αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, κέντρα φροντίδας παιδιών προσχολικής ηλικίας, βιβλιοθήκες, ωδεία, χώροι άσκησης πολιτιστικών δραστηριοτήτων (θέατρο, κινηματογράφος).

Ως ανώτατο ύψος συνολικού προϋπολογισμού των παρεμβάσεων αυτών είναι τα 300.000 €. Ίδιες κατηγορίες παρέμβασης, συνολικού προϋπολογισμού υψηλότερου αυτού του ορίου, θα **συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.**

B) Ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς – στήριξη πολιτιστικών φορέων για μικρής κλίμακας υποδομή, προμήθεια εξοπλισμού, μουσικών οργάνων, στολών κλπ.

Ως ανώτατο ύψος συνολικού προϋπολογισμού των παρεμβάσεων αυτών, είναι τα 300.000 €. Ίδιες κατηγορίες παρέμβασης, προϋπολογισμού υψηλότερου αυτού του ορίου, θα **συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.**

Οι παρεμβάσεις των σημείων A, B, ανωτέρω δεν σχετίζονται με επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών (άξονας 3 ΠΑΑ).

Για την ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, θα χρηματοδοτηθούν δράσεις για τη συνολική αναβάθμιση χωριών (Δημοτικά Διαμερίσματα έως 3.000 κατοίκων κατά βάση ορεινών και μειονεκτικών στο πλαίσιο εφαρμογής του άξονα 3 του ΠΑΑ) σε **εφαρμογή συνολικής μελέτης αναβάθμισης**⁵⁶ του οικισμού. Οι επιλέξιμες κατηγορίες δαπανών αφορούν τα παρακάτω:

- βελτίωση και ανάπλαση κοινοχρήστων χώρων (διαμόρφωση υπαίθριων χώρων, πλακοστρώσεις, πεζοδρομήσεις, φωτισμός κ.λ.π.)
- αποκατάσταση κτιρίων για κοινωφελή χρήση
- αποκατάσταση εξωτερικών όψεων κτισμάτων με ιδιαίτερα στοιχεία αισθητικής και ιστορικής αξίας

Το μέτρο αφορά κυρίως σε **δημόσια έργα** και συνολικά για τις ανωτέρω παρεμβάσεις ο συνολικός προϋπολογισμός θα ανέρχεται έως **1.000.000 €** .

---

⁵⁶ Ως προς αυτό το μέτρο απαραίτητη προϋπόθεση είναι η σύνταξη μελέτης συνολικής θεώρησης αισθητικής και λειτουργικής αναβάθμισης και ανάδειξης συνολικά του οικισμού ή σύνταξη σχεδίου αναβάθμισης αυτού. Αυτή η κατηγορία παρέμβασης δεν εφαρμόζεται σε εγκαταλελειμμένους οικισμούς. Το περιεχόμενο της μελέτης θα προσδιορισθεί σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ. Κατά προτεραιότητα εντάσσονται περιοχές που έχουν ήδη ολοκληρωθεί τα βασικά δίκτυα (ύδρευσης, αποχέτευσης)

Δράσεις για την ανακαίνιση και ανάπτυξη χαρακτηρισμένων «παραδοσιακών οικισμών» θα συγχρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ.

Υποδομές πρόσβασης.

Μικρά έργα πρόσβασης στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις συνολικού προϋπολογισμού **μέχρι 500.000€**, χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ.

Αλιευτικά καταφύγια (Άξονας 3 ΕΠΑΛ).

Το ΕΤΑ θα χρηματοδοτεί:

(α) Την κατασκευή μόνο μικρών αλιευτικών καταφυγίων (μέχρι 50 θέσεις ελλιμενισμού και προϋπολογισμού μέχρι 1,5Μ€ στα απομακρυσμένα Ελληνικά Νησιά, όπως αυτά αναφέρονται στο κεφάλαιο 1 του Ε.Π Αλιείας 2007 –2013.

(β) Τον εκσυγχρονισμό και εξοπλισμό των υφιστάμενων αλιευτικών καταφυγίων.

Υποδομές Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)

Το σύνολο των παρεμβάσεων που άπτονται υποδομών, ανάπτυξης και εφαρμογών ΤΠΕ για την εξυπηρέτηση του πολίτη, χρηματοδοτούνται αποκλειστικά και μόνο από το ΕΤΠΑ.

Λοιπά έργα υποδομών

Τα λοιπά έργα υποδομών, στις αγροτικές και αλιευτικές περιοχές, χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ.

3.11.3. Ανθρώπινο δυναμικό

Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013

Η διαφοροποίηση μεταξύ ΕΓΤΑΑ και ΕΚΤ, για δράσεις **επαγγελματικής κατάρτισης**, εξειδικεύεται, ως ακολούθως:

ΕΓΤΑΑ		ΕΚΤ	
Το ταμείο θα καλύπτει αποκλειστικά κατάρτιση που θα αφορά στη θεματολογία και στους δικαιούχους των παρακάτω μέτρων του Άξονα 2 του ΠΑΑ 2007-2013.		Το ταμείο θα καλύπτει αποκλειστικά κατάρτιση που θα αφορά στη θεματολογία και στους δικαιούχους των παρακάτω μέτρων του άξονα 1 καθώς και των μέτρων των αξόνων 3 και 4 του ΠΑΑ 2007-2013	
211	Ενισχύσεις για φυσικά μειονεκτήματα στους γεωργούς ορεινών περιοχών	112	Εγκατάσταση Νέων Γεωργών
212	Ενισχύσεις στους γεωργούς περιοχών με μειονεκτήματα, εκτός των ορεινών περιοχών.	121	Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων
213	Natura 2000	123	Αύξηση προστιθέμενης αξίας στα γεωργικά και δασοκομικά προϊόντα
214	Γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις	Κατάρτιση στο πλαίσιο εφαρμογής των αξόνων 3 και 4 του ΠΑΑ (Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας – Προσέγγιση Leader), όπως αυτοί καθορίζονται στον Καν. 1698/05.	
215	Ενισχύσεις για την καλή διαβίωση των ζώων		
216	Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις (γεωργία)		
221	Πρώτη δάσωση γεωργικών γαιών		
222	Πρώτη εγκατάσταση γεωργοδασοκομικών συστημάτων σε γεωργική γή		
223	Πρώτη δάσωση μη γεωργικών		

ΕΓΤΑΑ		ΕΚΤ
Το ταμείο θα καλύπτει αποκλειστικά κατάρτιση που θα αφορά στη θεματολογία και στους δικαιούχους των παρακάτω μέτρων του Άξονα 2 του ΠΑΑ 2007-2013.		Το ταμείο θα καλύπτει αποκλειστικά κατάρτιση που θα αφορά στη θεματολογία και στους δικαιούχους των παρακάτω μέτρων του άξονα 1 καθώς και των μέτρων των αξόνων 3 και 4 του ΠΑΑ 2007-2013
	γαιών	
225	Δασοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις	
226	Αποκατάσταση του δασοκομικού δυναμικού και εισαγωγή δράσεων πρόληψης.	
227	Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις (δάση)	

Η διαφοροποίηση μεταξύ ΕΓΤΑΑ και ΕΚΤ, για δράσεις ενημέρωσης-πληροφόρησης-εκπαίδευσης, εξειδικεύεται, ως ακολούθως:

Όσον αφορά **δράσεις ενημέρωσης-εκπαίδευσης**, οι οποίες αφορούν **όλες τις στρατηγικές, πολιτικές και κατευθύνσεις για την Αγροτική Ανάπτυξη** στη νέα προγραμματική περίοδο, υλοποιούνται κυρίως στο πλαίσιο χρηματοδότησης του ΕΓΤΑΑ, μέσω του ΠΑΑ.

Ειδικότερα:

- Οι δράσεις ενημέρωσης για **θέματα αγροτικής ανάπτυξης, τα οποία αφορούν Περιβαλλοντικά ζητήματα** (Κοινοτική Στρατηγική Βιοποικιλότητας, Δίκτυο Natura 2000, Πλαίσιο για τα νερά, Θεματική στρατηγική για την προστασία του εδάφους, Κοινοτικό πρόγραμμα για την κλιματική αλλαγή, Θεματική στρατηγική για τη μόλυνση του αέρα, Θεματική στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων), **στρατηγική για τα δάση, καινοτομία στις στρατηγικές για την αγροτική ανάπτυξη, βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, βιοενέργεια, θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΓΤΑΑ.**
- Οι δράσεις ενημέρωσης-εκπαίδευσης για **θέματα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές καθώς και για Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για γεωργική και αγροτική ανάπτυξη, θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ.**

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας (ΕΠΑΛ) 2007-2013

Δεν περιλαμβάνονται δράσεις κατάρτισης στο ΕΠ Αλιείας 2007 – 2013 και οι σχετικές δράσεις θα υλοποιηθούν με συγχρηματοδότηση του ΕΚΤ.

3.11.4. Περιβάλλον

Κριτήρια διαχωρισμού ανά περιβαλλοντικό τομέα

Οι ειδικότερες περιβαλλοντικές δράσεις ομαδοποιήθηκαν ανά περιβαλλοντικό τομέα (φύση, έδαφος, ατμοσφαιρικό περιβάλλον, ακουστικό περιβάλλον, κλιματική αλλαγή, πολιτική προστασία, μηχανισμοί-εργαλεία-θεσμοί, υδατικό περιβάλλον, χωροταξία-πολεοδομία).

Για τα πεδία που μπορούν να χρηματοδοτηθούν από περισσότερα του ενός Ταμείου και για τα οποία υπάρχει αναγκαιότητα προσδιορισμού κριτηρίων διαχωρισμού και διασφάλισης συμπληρωματικότητας εφαρμόζονται τα ακόλουθα κριτήρια, τα οποία παρατίθενται ανά τομέα:

Τομέας «Φύση»:

- Η εφαρμογή **μέτρων προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων και γενικότερα τα θέματα παρεμβάσεων σε περιοχές Δικτύου Natura 2000** αποτελεί από τα σημαντικότερα πεδία εφαρμογής κριτηρίων διαχωρισμού, ιδιαίτερα μεταξύ των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (βλ. ανάλυση στον πίνακα 2 που ακολουθεί).
- **Μεταχείριση και παρακολούθηση γενετικά τροποποιημένων προϊόντων και οργανισμών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή.** Οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από κάθε Ε.Π. εξειδικεύονται στις αντίστοιχες περιγραφές των

προγραμματικών κειμένων. **Γενικό κριτήριο διαχωρισμού αποτελεί το Παράρτημα Ι της Συνθήκης**, όπου σχετικές δράσεις είναι επιλέξιμες μόνο στο πλαίσιο του ΕΓΤΑΑ.

- **Πυρκαγιές:** Το ΠΑΑ θα καλύψει τον τομέα των δασικών πυρκαγιών και ειδικότερα θα χρηματοδοτήσει δράσεις αντίστοιχες αυτών που χρηματοδοτήθηκαν από τα ΠΕΠ, μέσω του ΕΓΤΠΕ-Π κατά τη Γ' προγραμματική περίοδο, όπως **έργα πρόληψης και προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων από πυρκαγιές και άλλες φυσικές καταστροφές**. (Ο εξοπλισμός δασοπυρόσβεσης χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ (βλ. και πίνακα 1)).

Τομέας «Ατμοσφαιρικό περιβάλλον»:

- **Ενίσχυση ασφάλειας προστατευόμενων περιοχών από φυσικούς ή άλλους κινδύνους** (Μεταφορά, χρήση ή αποθήκευση ουσιών – πυρκαγιές).

Το ΕΓΤΑΑ συγχρηματοδοτεί δράσεις για την πρόληψη των δασικών ..πυρκαγιών, ως ανωτέρω.

Τομέας «Κλιματική Αλλαγή»:

- **Προώθηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ):** Το ΕΓΤΑΑ (μέσω ΠΑΑ), θα συγχρηματοδοτήσει αποκλειστικά **μικρής κλίμακας** (συνολικού προϋπολογισμού έως **300.000 €**) επενδυτικά σχέδια προώθησης ΑΠΕ που αφορούν σε δικαιούχους γεωργούς και για ίδια κατανάλωση, στο πλαίσιο του **Άξονα 3, του ΠΑΑ**.

Επενδύσεις στο σύνολο της χώρας που αφορούν σε μονάδες παραγωγής ΑΠΕ για την πώληση ενέργειας στην αγορά, ανεξαρτήτως προϋπολογισμού, θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.

Οι επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης για την προώθηση των ενεργειακών καλλιεργειών θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΓΤΑΑ (από τον Άξονα Προτεραιότητας 1 του ΠΑΑ 2007 – 2013).

- **Ενίσχυση τεχνολογιών και προϊόντων για την προστασία της στοιβάδας του όζοντος:**

Οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ στο συγκεκριμένο τομέα αφορούν αποκλειστικά σε επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις (ζωικής και φυτικής παραγωγής) καθώς και των επιχειρήσεων σχετιζομένων με την πρώτη μεταποίηση των ..... προϊόντων του Παραρτήματος Ι της Συνθήκης.

Παρεμβάσεις για την προστασία της στοιβάδας του όζοντος περιλαμβάνονται στο ΠΑΑ, μέσω της παροχής στρεμματικών ενισχύσεων, στο πλαίσιο εφαρμογής γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων.

Τομέας «Μηχανισμοί, Εργαλεία, Θεσμοί»:

Αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα του ΕΤΠΑ

Τομέας «Χωροταξία – Πολεοδομία»:

- Οι παρεμβάσεις χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ. Όσον αφορά παρεμβάσεις σχετικές με την οριοθέτηση, καταγραφή και αποτύπωση δασών και δασικών εκτάσεων, δύναται η χρηματοδότηση να γίνει από το ΕΓΤΑΑ.

Με βάση τα σημαντικότερα πεδία δυνητικών επικαλύψεων που εντοπίστηκαν, διαμορφώθηκε ο Πίνακας 45, που ακολουθεί, στον οποίο εξειδικεύονται οι δράσεις του τομέα περιβάλλοντος που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ, το Ταμείο Συνοχής και το ΕΓΤΑΑ.

Πίνακας 45 Επικαλύψεις Τομέων Παρέμβασης μεταξύ ΕΤΠΑ, Τ.Σ. και ΕΓΤΑΑ, στον τομέα του Περιβάλλοντος: Προτεινόμενα κριτήρια Διαχωρισμού

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	ΕΤΠΑ	ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ	ΕΓΤΑΑ
Αντιπλημμυρικά έργα	♦	♦	
Αντιπλημμυρικά έργα, στο πλαίσιο παρεμβάσεων ορεινής υδρονομίας σε δάση			♦
Αρδευτικά δίκτυα ⁵⁷			♦
Δίκτυα ύδρευσης	♦	♦	
Ταμιευτήρες, Λιμνοδεξαμενές, Φράγματα για άρδευση			♦
Ταμιευτήρες, Λιμνοδεξαμενές, Φράγματα για ύδρευση	♦	♦	
Ταμιευτήρες, Λιμνοδεξαμενές, Φράγματα στα νησιά ή αγροτικές περιοχές υπό όρους (μικτής χρήσης, ύδρευση-άρδευση)			♦
Βιοποικιλότητα, παρεμβάσεις σε περιοχές Natura 2000 ⁵⁸	♦		
Βιοποικιλότητα, παρεμβάσεις σε περιοχές Υψηλής Αισθητικής αξίας, μέσω γεωργοπεριβαλλοντικών και δασοπεριβαλλοντικών μέτρων, στο πλαίσιο εφαρμογής του Καν. 1698/2005			♦
Έρευνα και τεχνολογία σε θέματα περιβάλλοντος	♦		
Δάση, πρόληψη πυρκαγιών, αναδασώσεις			♦
Μονοπάτια, ποδηλατικές διαδρομές, σήμανση, παρατηρητήρια, θέσεις θέας (αγροτικές περιοχές)			♦
Μονοπάτια, ποδηλατικές διαδρομές, σήμανση, παρατηρητήρια, θέσεις θέας (περιοχές Natura 2000)	♦		
Ύδρευση / αντικατάσταση δικτύων κλπ.	♦		
Βιολογικοί καθαρισμοί	♦	♦	
Διαχείριση απορριμμάτων	♦	♦	
Απειλούμενοι φυτικοί και ζωικοί πόροι (είδη και φυλές)			♦
Άγρια πανίδα και χλωρίδα	♦		
Προστασία άγριας πανίδας και χλωρίδας μέσω εφαρμογής γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων στο πλαίσιο εφαρμογής του Καν. 1698/2005			♦
Έργα υποδομής σε περιοχές NATURA ⁵⁹	♦		♦
Μηχανισμοί πιστοποίησης και σήμανσης (προϊόντα του παραρτήματος 1 της συνθήκης)			♦
Μηχανισμοί πιστοποίησης και σήμανσης (λοιπά προϊόντα)	♦		
Μηχανισμοί παρακολούθησης της ποιότητας του περιβάλλοντος	♦		
Βιοκαύσιμα μικρής κλίμακας - μονάδες παραγωγής για ίδια χρήση			♦
Βιοκαύσιμα (μεγάλες μονάδες παραγωγής)	♦		
Αξιοποίηση βιομάζας γεωργοκτηνοτροφικής και δασικής προέλευσης			♦
Εξοπλισμός δασοπυρόσβεσης	♦		

Κριτήρια διαχωρισμού για παρεμβάσεις στις περιοχές του δικτύου Natura 2000

Το Δίκτυο Natura 2000 καλύπτει διαφορετικούς τύπους εκτάσεων και εδαφών της χώρας, στους

57 Δεν υπάρχουν μικτά δίκτυα

58 Κατηγοριοποίηση των Παρεμβάσεων σύμφωνα με τον τεχνικό Οδηγό για τη χρηματοδότηση του Δικτύου Natura 2000 (2006)

59 Έργα υποδομών, σε περιοχές Natura 2000 ακολουθούν την κατηγοριοποίηση ανά Ταμείο, όπως αποτυπώνονται στους πίνακες 1 και 2.

οποίους περιλαμβάνονται γεωργικές εκτάσεις, δάση, άλλες χερσαίες εκτάσεις (όπως αλπικές, θαμνώδεις, εγκαταλελειμμένες γεωργικές εκτάσεις κλπ), εσωτερικά ύδατα, υγρότοποι, παράκτιες ζώνες και θαλάσσιες ζώνες. Ως εκ τούτου, καθίσταται προφανές ότι οι σχετικές δραστηριότητες εμπίπτουν στο πεδίο παρέμβασης τόσο των προγραμμάτων του ΕΤΠΑ όσο και των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΑ και χρήζουν διαχωρισμού.

Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος της Κοινοτικής συγχρηματοδότησης του Δικτύου **Natura 2000** παρέχεται μέσω των υφιστάμενων Κοινοτικών πόρων που προορίζονται για την ενίσχυση της αγροτικής, περιφερειακής και θαλάσσιας ανάπτυξης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε έναν Τεχνικό Οδηγό για την καταγραφή των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων για το Δίκτυο **Natura 2000** (Τεχνικός Οδηγός για τη Χρηματοδότηση του δικτύου Natura 2000, (Ε.Ε). 2006). Ο συγκεκριμένος Τεχνικός Οδηγός αποτέλεσε χρήσιμο εργαλείο για τον προσδιορισμό της συμπληρωματικότητας και των συνεργιών που αναπτύσσονται μεταξύ των διαφορετικών χρηματοδοτικών μέσων καθώς και την αποφυγή πιθανών επικαλύψεων και επαναλήψεων, σε ότι αφορά τη χρηματοδότηση επιμέρους δραστηριοτήτων, που αναπτύσσονται στις περιοχές του δικτύου και χρηματοδοτούνται από διαφορετικά μέσα.

Ως **βασικές αρχές για το διαχωρισμό των δραστηριοτήτων** σημειώνονται οι εξής:

- Οι δραστηριότητες που αφορούν στο καθεστώς προστασίας των περιοχών (φορείς διαχείρισης, μελέτες, επιχειρησιακά σχέδια κλπ) καθώς και στην υλοποίηση πιλοτικών έργων, θα χρηματοδοτηθούν από τα προγράμματα του ΕΤΠΑ.
- Οι δράσεις που αφορούν στην εφαρμογή γεωργικών και δασικών πρακτικών μέσω της παροχής στρεμματικών ενισχύσεων, συγχρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ.
- Δράσεις προστασίας και μελέτης συγκεκριμένων ειδών θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.
- Δράσεις προστασίας ειδών, μέσω της εφαρμογής γεωργοπεριβαλλοντικών και δασοπεριβαλλοντικών μέτρων, συγχρηματοδοτείται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ, ενώ
- Υποδομές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης, την ενθάρρυνση της επισκεψιμότητας, δράσεις για την αποκατάσταση οικοτόπων ή ειδών θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.

Ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων στις περιοχές του δικτύου **Natura 2000** αποτυπώνεται στον Πίνακα 46, που ακολουθεί:

Πίνακας 46 Κατηγοριοποίηση / Διαχωρισμός Δραστηριοτήτων NATURA 2000

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ NATURA 2000	ΕΤΠΑ	ΕΓΤΑΑ	Παρατηρήσεις
Διαχείριση της διαδικασίας επιλογής	+		
Επιστημονικές Μελέτες/ Κατάλογοι Απογραφής για τον προσδιορισμό και την κήρυξη περιοχών	+		
Προετοιμασία αρχικού Ενημερωτικού & Διαφημιστικού Υλικού	+		
Πιλοτικά Έργα	+		
Προετοιμασία Σχεδίων & Στρατηγικών Διαχείρισης	+		
Σύσταση Φορέων Διαχείρισης ή άλλων οργανωτικών σχημάτων διαχείρισης	+		
Διαβούλευση και Δικτύωση-Δημόσιες Συσκέψεις, Δικτύωση, Σύνδεσμοι με Γαιοκτήμονες	+		
Εκπόνηση και Αναθεώρηση Σχεδίων & Στρατηγικών Διαχείρισης	+		
Τρέχουσες Δαπάνες Φορέων Διαχείρισης ή άλλων οργανωτικών σχημάτων διαχείρισης	+		
Συντήρηση Εγκαταστάσεων για το Κοινό - Πρόσβαση και Χρήση Περιοχών	+		

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ NATURA 2000	ΕΤΠΑ	ΕΓΤΑΑ	Παρατηρήσεις
Τρέχουσες Δαπάνες Προσωπικού	+		
Διαχείριση Προστασίας - Οικότοποι			
Ενισχύσεις για Φυσικά Μειονεκτήματα στους γεωργούς ορεινών περιοχών		+	
Ενισχύσεις στους γεωργούς περιοχών με μειονεκτήματα, εκτός ορεινών		+	
Ενισχύσεις Natura 2000 και ενισχύσεις που συνδέονται με την Οδηγία 2000/60		+	
Αγροπεριβαλλοντικές ενισχύσεις		+	
Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις (γεωργικές εκτάσεις)		+	
Πρώτη Δάσωση Γεωργικών Γαιών		+	
Πρώτη εγκατάσταση αγροδασοκομικών συστημάτων σε γεωργική γη		+	
Πρώτη δάσωση μη γεωργικών γαιών		+	
Ενισχύσεις Natura (δάση)		+	
Δασοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις		+	
Αποκατάσταση δασοκομικού δυναμικού & δράσεις πρόληψης		+	
Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις (δάση)		+	
Διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς		+	
Διαχείριση Προστασίας - Είδη	+		
Διαχείριση Προστασίας – Είδη, μέσω γεωροπεριβαλλοντικών και δασοπεριβαλλοντικών μέτρων		+	
Διαχείριση Προστασίας – Εισβάλλοντα Ξενικά Είδη	+		
Υλοποίηση Σχεδίων και Συμβάσεων Διαχείρισης	+		
Παροχή Υπηρεσιών και απώλεια εσόδων από αγροτικές δραστηριότητες		+	
Παρακολούθηση και επισκόπηση	+		
Διαχείριση Κινδύνων	+		
(Συνεχιζόμενη) Επιτήρηση Περιοχών	+		
Παροχή Ενημερωτικού και Διαφημιστικού Υλικού Εθνικής και Περιφερειακής εμβέλειας	+		
Παροχή Ενημερωτικού και Διαφημιστικού Υλικού Τοπικής εμβέλειας		+	
Επιμόρφωση και Εκπαίδευση στις περιοχές Natura από τους Φορείς Διαχείρισης	+		
Εγκαταστάσεις για την ενθάρρυνση της χρήσης επισκεπτών και την	+		

εκτίμηση περιοχών Natura 2000			
Αγορά γαιών, περιλαμβανομένης της αποζημίωσης για δικαιώματα ανάπτυξης	+		
Υποδομή που απαιτείται για την αποκατάσταση οικοτόπων ή ειδών	+		
Υποδομή που απαιτείται για την αποκατάσταση οικοτόπων ή ειδών μέσω γεωργοπεριβαλλοντικών και δασοπεριβαλλοντικών μέτρων		+	
Υποδομή για Δημόσια Πρόσβαση	+		
Υποδομή για Δημόσια Πρόσβαση (αγροτική οδοποιία)		+	

Στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου, δημιουργείται Ειδική Υπηρεσία για το συντονισμό των δράσεων στον τομέα του Περιβάλλοντος. Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της Ειδικής Υπηρεσίας περιγράφονται αναλυτικά στο ΕΣΠΑ. Η σύσταση της Ειδικής Υπηρεσίας αναμένεται ότι όχι μόνο θα διασφαλίσει την αποφυγή επικαλύψεων, αλλά θα συμβάλει στην μέγιστη συνέργεια και συμπληρωματικότητα των πράξεων στον τομέα του Περιβάλλοντος, ανεξάρτητα πηγής (Ταμείου) χρηματοδότησης.

Περιβάλλον στο πλαίσιο της αλιείας

Στο βαθμό που η αειφόρος διαχείριση των περιοχών που εξαρτώνται από την αλιεία και η προστασία του περιβάλλοντος αποτελούν βασικούς στρατηγικούς στόχους της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής και του ΕΣΣΑΑΛ για την Δ' προγραμματική περίοδο, σχεδόν το σύνολο των δράσεων που προβλέπονται στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος αποτελούν δράσεις για το περιβάλλον.

Ειδικότερα, **οι δράσεις προς την κατεύθυνση του περιβάλλοντος που θα χρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από το ΕΠΑΛ**, είναι αυτές που προβλέπονται από τον Κανονισμό του ΕΤΑ και περιλαμβάνουν:

- Μεθόδους υδατοκαλλιέργειας που μειώνουν τον αρνητικό αντίκτυπο ή ενισχύουν το θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον, σε σχέση με τη συνήθη πρακτική στον τομέα τα υδατοκαλλιέργειας.
- Στήριξη παραδοσιακών μεθόδων υδατοκαλλιέργειας για τη διατήρηση και ανάπτυξη του οικονομικού και κοινωνικού πλέγματος και του περιβάλλοντος.
- Μορφές υδατοκαλλιέργειας για τη βελτίωση του περιβάλλοντος, των φυσικών πόρων και της γενετικής ποικιλίας καθώς και την διαχείριση των χαρακτηριστικών τοπίου και των παραδοσιακών χαρακτηριστικών των ζωνών υδατοκαλλιέργειας.
- Βιώσιμη υδατοκαλλιέργεια συμβατή με συγκεκριμένους περιβαλλοντικούς περιορισμούς, που προκύπτουν από το χαρακτηρισμό των περιοχών Natura 2000, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.
- Βιώσιμη συμβολή στην καλύτερη διαχείριση ή προστασία των αλιευτικών πόρων.
- Δράσεις που αφορούν άμεσα στις αλιευτικές δραστηριότητες για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος στο πλαίσιο του Δικτύου Natura, εκτός λειτουργικών εξόδων.
- Προστασία του περιβάλλοντος σε μικρές αλιευτικές περιοχές για τη διατήρηση της ελκυστικότητάς τους, ανάπτυξη μικρών παράκτιων κωμοπόλεων και χωριών και προστασία και βελτίωση της φυσικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- Για την ανάπτυξη, αναδιάρθρωση ή την βελτίωση ζωνών υδατοκαλλιέργειας, στους φορείς διαχείρισης Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ), (Νόμος 2742/1999 & αριθ Η.Π.17239 / 30.8.2002 Υπουργική Απόφαση), χορηγείται στήριξη προκειμένου να υλοποιούν ενέργειες συλλογικού χαρακτήρα, ιδίως για την προμήθεια

συλλογικού εξοπλισμού για παρακολούθηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του νερού στις ΠΟΑΥ και για αντιμετώπιση περιστατικών έκτακτης ρύπανσης, διενέργεια σχετικών μελετών κλπ.

- Στο πλαίσιο την εφαρμογής του Κανονισμού 1967/2006, για τα μέτρα διαχείρισης στη Μεσόγειο, χορηγείται ενίσχυση, ιδίως για:
  - i. τη συλλογή επιστημονικών πληροφοριών προκειμένου να χαρτογραφηθούν οι βιοτόποι που θα προστατευθούν (*Posidonia oceanica*) σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού,
  - ii. τη συλλογή επιστημονικών πληροφοριών για την επιστημονική ταυτοποίηση και χαρτογράφηση των περιοχών (Εθνικές προστατευόμενες περιοχές), οι οποίες θα προστατευθούν στο πλαίσιο του άρθρου 7 του Κανονισμού, και
  - iii. την επιστημονική παρακολούθηση των σχεδίων διαχείρισης, σύμφωνα με τα άρθρα 18 και 19 του Κανονισμού.

3.11.5. Παρεμβάσεις στο Παραγωγικό περιβάλλον

Οι παρεμβάσεις στο Παραγωγικό Περιβάλλον, στο πλαίσιο εφαρμογής του άξονα 3 του ΠΑΑ, που αφορά στη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές, συνδέονται με μέτρα τα οποία περιλαμβάνουν :

- διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες
- στήριξη για τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων (όπως αυτές ορίζονται στη σύσταση 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής)
- ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων.

Τα κριτήρια διαχωρισμού, οι όροι και οι προϋποθέσεις, για παρεμβάσεις από γεωργούς και μη γεωργούς, στις περιοχές εφαρμογής του Άξονα 3 του ΠΑΑ, ορίζονται στα παρακάτω σημεία.

3.11.5.1. Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες - Επενδύσεις από Γεωργούς

Οι γεωργοί, όπως η ιδιότητα αυτή προσδιορίζεται από το εκάστοτε Εθνικό θεσμικό πλαίσιο, οι ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ και τα μέλη των νοικοκυριών τους, **μπορούν να χρηματοδοτηθούν μόνο από το ΕΓΤΑΑ (σύμφωνα με τον Καν. 1698/2005) για τη δημιουργία, τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση πολύ μικρών επιχειρήσεων, κατά την έννοια της σύστασης 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής.**

Ενδεικτικές δράσεις είναι οι εξής:

- Μικρής δυναμικότητας υποδομές διανυκτέρευσης, έως 40 κλίνες
- Χώροι εστίασης και αναψυχής
- Επισκέψιμα αγροκτήματα
- Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του τουρισμού της υπαίθρου (π.χ. εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ειδικές μορφές τουρισμού, χώροι αθλοπαιδιών, χώροι γευσιγνωσίας κλπ.).
- Οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης, βιοτεχνικές μονάδες
- Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών
- Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την α΄ μεταποίηση
- Βελτίωση επιχειρήσεων προς την κατεύθυνση προστασίας του περιβάλλοντος, εκτός των όσων προβλέπονται από τη νομοθεσία (π.χ. φωτοβολταϊκά, αξιοποίηση βιομάζας με σκοπό την ίδια κατανάλωση ΑΠΕ, γεωθερμίας κλπ.).

Θα συγχρηματοδοτηθούν επίσης ενέργειες για την εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας και απόκτηση ποιοτικών σημάτων.

Όσον αφορά τις **επενδύσεις από γεωργούς στον τουρισμό**, αυτές χρηματοδοτούνται **αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ, μέχρι ύψους συνολικού προϋπολογισμού 600.000 ευρώ**. Μεγαλύτερου συνολικού προϋπολογισμού επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού, θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.

Επίσης, **οι παρεμβάσεις από γεωργούς στη μεταποίηση και τις υπηρεσίες** χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το **ΕΓΤΑΑ, μέχρι ύψους συνολικού προϋπολογισμού 300.000 ευρώ**. Μεγαλύτερου συνολικού προϋπολογισμού επενδύσεις στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών, θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ.

3.11.5.2. Διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας / Επενδύσεις από μη γεωργούς

Βασικές αρχές που θα διέπουν τα κριτήρια διαχωρισμού για επενδύσεις **από μη γεωργούς**, όπως ορίστηκαν ανωτέρω, στους **τομείς της μεταποίησης, εμπορίας, υπηρεσιών και τουρισμού** είναι οι παρακάτω:

- Γεωγραφικό κριτήριο.** Για τις περιοχές εφαρμογής των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ), που θα είναι ορεινές και μειονεκτικές, κατά την έννοια του Καν.1698/05 και που θα προσδιοριστούν μετά την συνεξέταση μιας σειράς παραμέτρων, η χρηματοδότηση αντίστοιχων επενδύσεων θα γίνει από το ΕΓΤΑΑ. Η χρηματοδότηση από το ΕΓΤΑΑ δεν θα αφορά σε Δημοτικά Διαμερίσματα άνω των 3.000 κατοίκων.
- Ύψος Προϋπολογισμού.** Στις παραπάνω περιοχές, **οι παρεμβάσεις στη μεταποίηση και τις υπηρεσίες από το ΕΓΤΑΑ δεν θα υπερβαίνουν τις 300.000 €** (συνολικός προϋπολογισμός). Οι **επενδύσεις στον τουρισμό για ίδρυση και εκσυγχρονισμό με αύξηση δυναμικότητας** (με προσθήκη καθ' ύψος και κατ' επέκταση) **χρηματοδοτούνται, για τις ίδιες περιοχές, αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ και μέχρι ύψους συνολικού προϋπολογισμού 600.000€.**
- Κλαδικό κριτήριο.** Η εξειδίκευση του κριτηρίου αυτού, στους κλάδους της μεταποίησης, εμπορίου και υπηρεσιών, παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα 47, ο οποίος αφορά στους κλάδους/παρεμβάσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ. .

Πίνακας 47 Κλάδοι που θα συγχρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ

Κωδικός ΣΤΑΚΟΔ ⁶⁰	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΛΑΔΟΥ
153.3	Παραγωγή ζαχαρωδών προϊόντων από φρούτα και λαχανικά
158.1	Αρτοποιία, παραγωγή νηπών ειδών ζαχαροπλαστικής
158.2	Παραγωγή φρυγανιών, μπισκότων, παραγωγή διατηρούμενων ειδών ζαχαροπλαστικής
158.4	Παραγωγή κακάου, σοκολάτας και ζαχαρωτών
158.5	Παραγωγή μακαρονιών, λαζανιών, κουσκούς και παρόμοιων αλευρωδών προϊόντων
158.6	Επεξεργασία τσαγιού και καφέ

60 Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας.

Κωδικός ΣΤΑΚΟΔ ⁶⁰	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΛΑΔΟΥ
158.9	Παραγωγή άλλων ειδών διατροφής μ.α.κ.
159.1	Παραγωγή αποσταγμένων αλκοολούχων ποτών
172	Υφαντήρια
175.1	Ταπητουργία
182.1	Κατασκευή ενδυμάτων εργασίας
192.0	Κατασκευή ειδών ταξιδιού, τσαντών και παρόμοιων ειδών, ειδών σελοποΐας και σαγματοποΐας
201.0	Πριόνισμα, πλάνισμα και εμποτισμός ξύλου
203.0	Κατασκευή ξυλουργικών προϊόντων για την οικοδομική
205.2	Κατασκευή ειδών από φελλό και ειδών καλαθοποΐας και σπαρτοπλεκτική
212.1	Κατασκευή κυματοειδούς χαρτιού και χαρτονιού και ειδών συσκευασίας από χαρτί και χαρτόνι.
241.4	Παραγωγή άλλων οργανικών βασικών χημικών ουσιών (παραγωγή ξυλάνθρακα)
245.1	Παραγωγή σαπουνιών και απορρυπαντικών, προϊόντων καθαρισμού και στίλβωσης
246.3	Παραγωγή αιθέριων ελαίων
261.3	Κατασκευή κοίλου γυαλιού
262.1	Κατασκευή κεραμικών ειδών οικιακής χρήσης και κεραμικών διακοσμητικών ειδών
262.5	Κατασκευή άλλων κεραμικών προϊόντων
286.1	Κατασκευή ειδών μαχαιροποΐας
286.2	Κατασκευή εργαλείων
293.9	Κατασκευή άλλων γεωργικών και δασοκομικών μηχανημάτων
361.1	Κατασκευή καρεκλών και καθισμάτων
361.2	Κατασκευή άλλων επίπλων για γραφεία και καταστήματα
361.3	Κατασκευή άλλων επίπλων κουζίνας
361.4	Κατασκευή άλλων επίπλων
362.9	Κατασκευή κοσμημάτων και συναφών ειδών
363.0	Κατασκευή μουσικών οργάνων

Κωδικός ΣΤΑΚΟΔ ⁶⁰	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΛΑΔΟΥ
521.2	Παντοπωλεία
522.5	Λιανικό εμπόριο οινοπνευματωδών και λοιπών ποτών
525.5	Λιανικό εμπόριο αναμνηστικών ειδών και ειδών λαϊκής τέχνης
528.1	Επισκευή υποδημάτων κάθε είδους και άλλων δερμάτινων ειδών
923.1	Καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία και ερμηνεία
923.2	Εκμετάλλευση αιθουσών θεαμάτων και συναφείς δραστηριότητες
923.3	Υπαίθριες ψυχαγωγικές εκδηλώσεις και πάρκα αναψυχής
930.1	Πλύσιμο και στεγνό καθάρισμα κλωστοϋφαντουργικών και γούνινων προϊόντων
930.2	Δραστηριότητες κομμωτηρίων, κουρείων
930.4	Δραστηριότητες σχετικές με τη φυσική ευεξία

3.11.6. Κριτήρια διαχωρισμού δράσεων, που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (ΠΑΑ) και του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας 2007-2013 (ΕΠΑΛ).

Παρεμβάσεις, οι οποίες στοχεύουν στην οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών και των αλιευτικών περιοχών θα υλοποιηθούν μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 και ειδικότερα μέσω των Άξονων Προτεραιότητας 3 και 4 αλλά και μέσω του Ε.Π Αλιεία 2007-2013, Άξονας Προτεραιότητας 4: «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών».

Για την αποφυγή επικαλύψεων αλλά και την διασφάλιση της συμπληρωματικότητας μεταξύ των Ταμείων θα χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα κριτήρια διαχωρισμού των δράσεων που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των δύο Προγραμμάτων.

Άξονας Προτεραιότητας 4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 «Προσέγγιση LEADER» και Άξονας Προτεραιότητας 4: «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών» του Ε.Π. Αλιεία 2007 – 2013

Οι δύο Άξονες Προτεραιότητας υλοποιούνται μέσω Τοπικών Στρατηγικών Ανάπτυξης που υποβάλλονται από Ομάδες Τοπικής Δράσης, στη βάση της εκ των κάτω προς τα άνω προσέγγισης (bottom up).

Οι περιοχές, οι οποίες θα ενταχθούν στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του ΠΑΑ και στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του ΕΠΑΛ, θα διαφοροποιούνται γεωγραφικά.

Άξονας Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 «Ποιότητα Ζωής στις Αγροτικές Περιοχές και Διαφοροποίηση της Αγροτικής Οικονομίας» και Άξονας Προτεραιότητας 4: «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών» του Ε.Π Αλιεία 2007 – 2013.

Παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 3 του ΠΑΑ είναι δυνατόν να υλοποιούνται σε περιοχές, οι οποίες εντάσσονται παράλληλα και στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του ΕΠΑΛ. Στις περιπτώσεις αυτές η χρηματοδότηση πράξεων ακολουθεί τα παρακάτω κριτήρια διαχωρισμού:

- Προκειμένου για δημόσια έργα, ο Άξονας Προτεραιότητας 4 του ΕΠΑΛ χρηματοδοτεί αποκλειστικά και μόνο τα έργα, τα οποία αναφέρονται ονομαστικά και κατά προτεραιότητα στα Τοπικά Προγράμματα που θα υποβληθούν από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης Αλιευτικών Περιοχών, για την ένταξή τους στον Άξονα Προτεραιότητας. Λοιπά δημόσια

έργα στις ίδιες περιοχές είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν από τον Άξονα Προτεραιότητας 3 του ΠΑΑ «Ποιότητα Ζωής στις Αγροτικές Περιοχές και Διαφοροποίηση της Αγροτικής Οικονομίας»

- Οι ιδιωτικές επενδύσεις στις περιοχές αυτές χρηματοδοτούνται από τον Άξονα Προτεραιότητας 4 του ΕΠΑΛ και μέχρι την εξάντληση του προϋπολογισμού του, για κάθε περιοχή παρέμβασης.

3.11.7. Οριζόντια Διάταξη

Ο όρος εφαρμογής των κριτηρίων μέχρι την εξάντληση του διαθέσιμου προϋπολογισμού (με βάση την ολοκλήρωση της διαδικασίας υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο των σχετικών προκηρύξεων) ισχύει για όλα τα κριτήρια που παρατίθενται στο παρόν κεφάλαιο του προγράμματος. Στην περίπτωση εξάντλησης του προϋπολογισμού, η αρμόδια Διαχειριστική Αρχή ενημερώνει σχετικά το μηχανισμό συντονισμού, ο οποίος με τη σειρά του μεριμνά για τη σχετική κατά περίπτωση άρση των κριτηρίων.

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι η υλοποίηση των προγραμμάτων είναι μια δυναμική διαδικασία, η οποία καλύπτει χρονική περίοδο τουλάχιστον 7 ετών, τα κριτήρια διαχωρισμού μπορούν να συμπληρωθούν ή/και να αναθεωρηθούν, όποτε αυτό κριθεί απαραίτητο.

4. Άξονες Προτεραιότητας

4.1. Άξονας Προτεραιότητας 1: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος: Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της Περιφέρειας

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται στους ακόλουθους ειδικούς στόχους:

- ολοκλήρωση και αναβάθμιση του οδικού δικτύου περιφερειακού και τοπικού επιπέδου και των λιμένων της Περιφέρειας, με απώτερο σκοπό την περαιτέρω βελτίωση του επιπέδου προσβασιμότητας και ασφάλειας της κυκλοφορίας, βασικών παραμέτρων για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας και της αναβάθμισης της συνολικής ανταγωνιστικότητάς της.
- συμπλήρωση και αναβάθμιση των βασικών οδικών αρτηριών των αστικών κέντρων της Περιφέρειας με στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας και λειτουργικότητας των πόλεων.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 1 του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 5: «Ελκυστικότητα της Ελλάδας & των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» και στον Γενικό στόχο 13: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση»

Στην ΟΚΓ 16: «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι Ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας»

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 1 και 7.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή/Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Βελτίωση - κατασκευή οδών εκτός αυτοκινητοδρόμων και εθνικής οδοποιίας	χιλιόμετρα	ΝΑ Κρήτης / ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	13.347	158
Λιμένες που αναβαθμίζονται*	αριθμός	Λιμενικά Ταμεία, 2006	5	5
Δείκτες αποτελέσματος			Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Ποσοστό αναβάθμισης οδικού δικτύου**	%	ΝΑ Κρήτης / ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	0	6,8

* Κύριοι Λιμένες

** Η μέτρηση αφορά στα 124 βελτιούμενα χιλιόμετρα επαρχιακού δικτύου (από το σύνολο των 158 χλμ.) προς το υπάρχον επαρχιακό δίκτυο (1.800 χλμ.)

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Βελτίωση των συνδέσεων ζωνών με έντονη παραγωγικότητα του α' γενή τομέα με πύλες εξόδου της Περιφέρειας (λιμάνια, αεροδρόμια) ή αστικά κέντρα και τουριστικές περιοχές ευρείας κατανάλωσης.
2. Βελτίωση της προσπελασιμότητας και της διασύνδεσης αναπτυγμένων τουριστικών ζωνών.
3. Βελτίωση της προσπελασιμότητας, κυκλοφοριακή εξυγίανση και αισθητική αναβάθμιση των οδικών αρτηριών του αστικού ιστού των πόλεων της Κρήτης
4. Βελτίωση των υποδομών και της δικτύωσης των περιφερειακών και τοπικών λιμανιών της Περιφέρειας με αποτέλεσμα την καλύτερη εξυπηρέτηση του επιβατικού κοινού (ημεδαποί και αλλοδαποί) και τη διακίνηση προϊόντων.
5. Μείωση τροχαίων ατυχημάτων
6. Ενίσχυση μακροπρόθεσμα της εσωτερικής συνοχής και της άρσης των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας (συμπεριλαμβανομένων και των ΟΤΑ) σε γεωγραφικούς και κοινωνικο-οικονομικούς όρους.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας,
Αγροτικές, τουριστικές, εμπορικές, κλπ, επιχειρήσεις,

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

Στο πλαίσιο αυτού του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται έργα «περιφερειακής και τοπικής κλίμακας». Έργα εθνικής εμβέλειας ενταγμένα και στα Διευρωπαϊκά Δίκτυα, όπως η ολοκλήρωση και αναβάθμιση του ΒΟΑΚ και τμημάτων του ΝΟΑΚ, αλλά και η συμπλήρωση των λιμενικών εγκαταστάσεων του Λιμένα Ηρακλείου θα χρηματοδοτηθούν από το Τομεακό Ε. Π. «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».

Κατηγορίες Παρέμβασης**(23) Περιφερειακές– Τοπικές Οδοί**

Οι δράσεις περιλαμβάνουν τη βελτίωση περιφερειακών – τοπικών Οδών και εξειδικεύεται μεταξύ άλλων στην κατασκευή νέων και βελτιώσεις υφισταμένων οδών περιφερειακής και τοπικής εμβέλειας και στα έργα και μέτρα για την βελτίωση της ασφάλειας και των συνθηκών κυκλοφορίας των οδών. Επιπλέον, περιλαμβάνει διανοίξεις, αισθητικές αναβαθμίσεις των οδικών αρτηριών, στους οικισμούς και στις περιοχές με έντονες τουριστικές πιέσεις.

(30) Λιμένες

Οι δράσεις περιλαμβάνουν παρεμβάσεις για την κατασκευή και βελτίωση λιμενικών έργων, τη δημιουργία ποιοτικών χερσαίων εγκαταστάσεων στα λιμάνια για την εξυπηρέτηση της επιβατικής και εμπορευματικής κίνησης, έργα και μέτρα ασφάλειας στα λιμάνια, στις υποδομές και μέτρα για την προστασία του θαλάσσιου και λιμενικού περιβάλλοντος και την αποφυγή ρύπανσης, καθώς και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών τηλεματικής και διαχείρισης της εμπορευματικής επιβατικής κίνησης.

Η συνέργεια και συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων μεταξύ του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου με το ΕΠ «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
Μεταφορικές Υποδομές	Οδικές μεταφορές – Οδικό δίκτυο.	Οι δράσεις περιλαμβάνουν τη βελτίωση περιφερειακών – τοπικών Οδών και εξειδικεύεται μεταξύ άλλων στην κατασκευή νέων και βελτιώσεις υφισταμένων οδών περιφερειακής και τοπικής εμβέλειας και στα έργα και μέτρα για την βελτίωση της ασφάλειας και των συνθηκών κυκλοφορίας των οδών. Επιπλέον, περιλαμβάνει διανοίξεις, αισθητικές αναβαθμίσεις των οδικών αρτηριών, στους οικισμούς και στις περιοχές με έντονες τουριστικές πιέσεις. Ως προς τις παραπάνω δράσεις, η κατηγορία βρίσκεται σε συνέργεια με τις αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».
	Θαλάσσιες Μεταφορές	Οι δράσεις περιλαμβάνουν παρεμβάσεις για την κατασκευή και βελτίωση λιμενικών έργων, τη δημιουργία ποιοτικών χερσαίων εγκαταστάσεων στα λιμάνια για την εξυπηρέτηση της επιβατικής και εμπορευματικής κίνησης., τα έργα και μέτρα ασφάλειας στα λιμάνια, στις υποδομές και μέτρα για την προστασία του θαλάσσιου και λιμενικού περιβάλλοντος και την αποφυγή ρύπανσης, καθώς και στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών τηλεματικής και διαχείρισης της εμπορευματικής επιβατικής κίνησης. Ως προς τις παραπάνω δράσεις, η κατηγορία βρίσκεται σε συνέργεια με τις αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Θα εξετασθεί η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, καθώς και του χρηματοδοτικού μέσου Jessica.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται η χρήση της ρήτρας ευελιξίας.

Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Δεν προβλέπονται

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Έργα που αφορούν υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (σε αγροτικές περιοχές) και τα Τομεακά Ε.Π: «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας», «Χωρική Συνεργασία», «Ψηφιακή Σύγκλιση» και «Περβάλλον –αειφόρος ανάπτυξη»

Καθεστώς Ενίσχυσης

Δεν προβλέπεται η χρήση καθεστώτων ενίσχυσης

4.2. Άξονας Προτεραιότητας 2: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος: Βελτίωση της διασύνδεσης των νησιών της Περιφέρειας με τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας, αλλά και η λειτουργική και χωρική διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους, με παράλληλη ενδυνάμωση της προσπελασιμότητας από και προς τις εσωτερικές ζώνες των νησιών με τα διοικητικά, οικονομικά / παραγωγικά κέντρα των νησιών, καθώς και με τις πύλες εισόδου / εξόδου της Περιφέρειας (αεροδρόμια, λιμάνια).

Ο Γενικός Στόχος εξυπηρετείται / επιτυγχάνεται με την επίτευξη τριών ειδικών στόχων οι οποίοι αναφέρονται:

1. στη βελτίωση και επέκταση των λιμενικών υποδομών
2. στη βελτίωση και επέκταση της εθνικής οδοποιίας
3. στη βελτίωση και επέκταση του επαρχιακού / διαδημοτικού οδικού δικτύου

Ο Άξονας 2 του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 5: «Ελκυστικότητα της Ελλάδας & των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» και στον Γενικό στόχο 13: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» και 14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση»

Στην ΟΚΓ 16: «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι Ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας»

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 1 και 7.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Δείκτες εκρμών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Βελτίωση - κατασκευή εθνικής οδοποιίας	χλμ.	N/A B. Αιγαίου/Ενδιάμεση Αξιολόγηση ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006	124	16
Βελτίωση - κατασκευή οδών εκτός αυτοκινητοδρόμων και εθνικής οδοποιίας	χλμ.	N/A B. Αιγαίου/Ενδιάμεση Αξιολόγηση ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006	1.252	40
Λιμένες που αναβαθμίζονται	αριθμός	Λιμενικά Ταμεία, 2006	9	4
Δείκτες αποτελέσματος			Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Ποσοστό αναβάθμισης οδικού δικτύου	%	ΕΥΔ ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006/Ενημέρωση της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006	9*	4
Παρεμβάσεις αναβάθμισης λιμένων επί των	%	ΕΥΔ ΠΕΠ Β. Αιγαίου	69*	44,4

υφιστάμενων		2000-2006/Ενημέρωση της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006		

*Αποτέλεσμα των παρεμβάσεων ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Βελτίωση των συνδέσεων περιοχών με αγροτικές και μεταποιητικές δραστηριότητες με τις πύλες εξόδου της Περιφέρειας (κυρίως λιμάνια), τα αστικά κέντρα και τουριστικές περιοχές.
2. Βελτίωση της προσπελασιμότητας και της διασύνδεσης τουριστικών ζωνών με πύλες εισόδου / εξόδου.
3. Βελτίωση της προσπελασιμότητας και κυκλοφοριακή εξυγίανση των οδικών αρτηριών
4. Βελτίωση των υποδομών και της δικτύωσης των περιφερειακών και τοπικών λιμανιών της Περιφέρειας με αποτελέσματα, αφενός την καλύτερη εξυπηρέτηση του επιβατικού κοινού και, αφετέρου, τη διακίνηση προϊόντων.
5. Βελτίωση της ασφάλειας / μείωση τροχαίων ατυχημάτων.
6. Ενίσχυση μακροπρόθεσμα της εσωτερικής συνοχής και της άρσης των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας, συμβολή στην άμβλυνση των προβλημάτων της νησιωτικότητας.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας,

Αγροτικές, τουριστικές, εμπορικές κλπ. επιχειρήσεις,

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

Οι προαναφερόμενοι στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας θα επιτευχθούν με την υλοποίηση των παρακάτω βασικών κατηγοριών παρεμβάσεων.

(30) «Λιμένες»

Όσον αφορά στις λιμενικές υποδομές προβλέπεται να πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις βελτίωσης των χερσαίων ή / και των θαλάσσιων υποδομών σε επιβατικά κυρίως λιμάνια των νησιών της Περιφέρειας για εκσυγχρονισμό ή / και επέκταση των εγκαταστάσεών τους, με σκοπό την αναβάθμιση της λειτουργικότητάς τους και την αύξηση της δυναμικότητάς τους.

Αφορά κυρίως έργα σε μικρής κλίμακας λιμενικές υποδομές και δημιουργία ή / και αναβάθμιση των χερσαίων εγκαταστάσεων για αύξηση της λειτουργικότητας των λιμένων της Περιφέρειας.³

(22) «Εθνικές οδοί»

Σ' αυτή την κατηγορία μεταφορικών υποδομών προβλέπεται να πραγματοποιηθούν έργα συμπλήρωσης ή / και βελτίωσης του εθνικού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, το οποίο συνδέει τουριστικές περιοχές με αστικά κέντρα ή / και με βασικά δίκτυα, ή / και με λιμενικές και αεροπορικές υποδομές, καθώς επίσης και παρακαμπτήριες οδοί αστικών ή ημιαστικών κέντρων. Θα υλοποιηθούν κυρίως έργα βελτίωσης και εφ' όσον απαιτείται για τη λειτουργικότητα των παρεμβάσεων, καθώς και δράσεις νέων χαραξέων.

(23) «Περιφερειακές – τοπικές οδοί»

Αφορά έργα κατασκευής ή / και βελτίωσης του επαρχιακού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, το οποίο συνδέει οικιστικά σύνολα της Περιφέρειας με τουριστικούς / πολιτιστικούς πόρους, Δήμους ή / και Δημοτικά Διαμερίσματα με βασικά οδικά δίκτυα ή λιμάνια, καθώς και παρακαμπτήριες οδοί ημιαστικών κέντρων ή / και οικισμών. Θα έχουν προτεραιότητα έργα βελτίωσης και νέας χάραξης του αντίστοιχου οδικού δικτύου, με στόχο τη διασύνδεση των εσωτερικών ζωνών με οικιστικά και εμπορικά κέντρα.

Η συνέργεια και συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας του ΠΕΠ Χωρικής ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου με το ΕΠ «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
Μεταφορικές Υποδομές	Οδικές μεταφορές – Οδικό δίκτυο.	Οι δράσεις περιλαμβάνουν «Εθνικές οδούς», όπου προβλέπεται να πραγματοποιηθούν έργα συμπλήρωσης ή / και βελτίωσης του εθνικού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, το οποίο συνδέει τουριστικές περιοχές με αστικά κέντρα ή / και με βασικά δίκτυα, ή / και με λιμενικές και αεροπορικές υποδομές, καθώς επίσης και παρακαμπτήριες οδοί αστικών ή ημιαστικών κέντρων. Θα υλοποιηθούν κυρίως έργα βελτίωσης και εφ' όσον απαιτείται για τη λειτουργικότητα των παρεμβάσεων, καθώς και δράσεις νέων χαράξεων, και «Περιφερειακές – τοπικές οδούς» που αφορούν έργα κατασκευής ή / και βελτίωσης του επαρχιακού οδικού δικτύου της Περιφέρειας, το οποίο συνδέει οικιστικά σύνολα της Περιφέρειας με τουριστικούς / πολιτιστικούς πόρους, Δήμους ή / και Δημοτικά Διαμερίσματα με βασικά οδικά δίκτυα ή λιμάνια, καθώς και παρακαμπτήριες οδούς ημιαστικών κέντρων ή / και οικισμών. Ως προς τις παραπάνω δράσεις, η κατηγορία βρίσκεται σε συνέργεια με τις αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».
	Θαλάσσιες Μεταφορές	Οι δράσεις περιλαμβάνουν παρεμβάσεις βελτίωσης των χερσαίων ή / και των θαλάσσιων υποδομών σε επιβατικά κυρίως λιμάνια των νησιών της Περιφέρειας για εκσυγχρονισμό ή / και επέκταση των εγκαταστάσεών τους, με σκοπό την αναβάθμιση της λειτουργικότητάς τους και την αύξηση της δυναμικότητάς τους. Αφορά κυρίως έργα σε μικρής κλίμακας λιμενικές υποδομές και δημιουργία ή / και αναβάθμιση των χερσαίων εγκαταστάσεων για αύξηση της λειτουργικότητας των λιμένων της Περιφέρειας. Ως προς τις παραπάνω δράσεις, η κατηγορία βρίσκεται σε συνέργεια με τις αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Θα εξετασθεί η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται η χρήση της ρήτρας ευελιξίας. Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Δεν προβλέπονται.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Έργα που αφορούν σε υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας μπορούν να

χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (σε αγροτικές περιοχές) και τα Τομεακά Ε.Π: «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» και «Χωρική Συνεργασία»

Καθεστώτα Ενίσχυσης

Δεν προβλέπεται η χρήση καθεστώτων ενίσχυσης στον παρόντα Άξονα.

4.3. Άξονας Προτεραιότητας 3: Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός στόχος: Βελτίωση της προσπελασιμότητας και της ενεργειακής επάρκειας.

Μέσω των παρεμβάσεων του Άξονα στοχεύονται:

1. η βελτίωση των αεροπορικών και κυρίως των ακτοπλοϊκών συνδέσεων
2. η αναβάθμιση των υποδομών, κυρίως σε χώρους εξυπηρέτησης επιβατών.
3. η βελτίωση της σύνδεσης λιμανιών και αεροδρομίων με τα νησιωτικά κέντρα.
4. η αποσυμφόρηση αστικών κέντρων και η εξασφάλιση πρόσβασης σε φυσικούς και πολιτιστικούς χώρους.

Συνακόλουθα, οι Ειδικοί στόχοι του άξονα αφορούν:

1. στη βελτίωση των εγκαταστάσεων σε λιμάνια και αεροδρόμια της Περιφέρειας.
2. στην εξασφάλιση επάρκειας ενέργειας και Ενίσχυση επενδύσεων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
3. στη βελτίωση των συνθηκών των οδικών μεταφορών.

Ο Άξονας 3 του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 5: «Ελκυστικότητα της Ελλάδας & των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης» και στον Γενικό στόχο 13: «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» και 14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση»

Στην ΟΚΓ 11: «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης» και στην ΟΚΓ 16: «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι Ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας»

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 1 και 7.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες:

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Βελτίωση – κατασκευή οδών εκτός αυτοκινητοδρόμων και εθνικής οδοποιίας	χιλιόμετρα	ΝΑ Ν. Αιγαίου / Ενδιάμεση Αξιολόγηση ΠΕΠ Ν. Αιγαίου 2000-2006.	1,582	28
Λιμένες που αναβαθμίζονται	αριθμός	Λιμενικά Ταμεία 2006	10	3
Μήκος υποβρύχιων καλωδίων	χιλιόμετρα	ΕΥΔ ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου, Υπουργείο Ανάπτυξης	87	89

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Συνολική εγκατεστημένη ισχύς από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ	MW	Υπουργείο Ανάπτυξης	20	17

Δείκτες αποτελέσματος			Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Αριθμός νησιών που διασυνδέονται με το ηπειρωτικό δίκτυο ενέργειας	αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου, Υπουργείο Ανάπτυξης	0	6

Αναμενόμενες επιπτώσεις:

1. Αύξηση του συνολικού μόνιμου πληθυσμού και συγκράτηση των παραγωγικών ηλικιών
2. Άρση των αρνητικών επιπτώσεων της νησιωτικότητας
3. Προσέλκυση νέων επενδύσεων και επισκεπτών
4. Αύξηση ενεργειακής επάρκειας

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας,

Αγροτικές, τουριστικές, εμπορικές κλπ. επιχειρήσεις,

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

Οι Στόχοι της περιφέρειας στο πλαίσιο του άξονα πρόκειται να υλοποιηθούν μέσω των παρακάτω κατηγοριών πράξεων.

(34) «Ηλεκτρισμός (TEN –E)»

Η διασύνδεση των Κυκλάδων αποτελεί έργο μείζονος σημασίας για τη μελλοντική τροφοδότησή τους, λόγω των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης των φορτίων τους αλλά και των περιορισμένων δυνατοτήτων εγκατάστασης νέας τοπικής παραγωγής στα εν λόγω νησιά για περιβαλλοντικούς λόγους. Το προτεινόμενο έργο αφορά τη διασύνδεση των νήσων Σύρου, Πάρου, Νάξου, Τήνου και Μυκόνου, με δυνατότητα επέκτασης μελλοντικά προς Μήλο για αξιοποίηση του γεωθερμικού της δυναμικού. Το έργο επιμερίζεται στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Στερεάς Ελλάδας, Αττικής, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου.

Η ενεργειακή σύνδεση των μεγαλύτερων νησιών με το ηπειρωτικό δίκτυο (υποβρύχιο καλώδιο), αφ' ενός μεν συμβάλλει στην εξασφάλιση ενεργειακής επάρκειας κατά τη θερινή περίοδο, δρα δε συμπληρωματικά με τις δράσεις των θεματικών πεδίων 39, 40 και 42, του Άξονα.

(39) (40) (42) (43) «Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας»

Δεδομένου ότι η χωρική ενότητα της Περιφέρειας ευνοεί την ανάπτυξη ήπιων μορφών ενέργειας, προβλέπεται η ενίσχυση επενδύσεων σε αιολική, ηλιακή και άλλες πηγές ενέργειας, καθώς και δράσεις συμπαραγωγής και διαχείρισης ενέργειας.

(30) «Λιμένες»

Παρά το γεγονός ότι υπήρξε ικανή διάθεση πόρων για λιμενικές εγκαταστάσεις σε όλες τις

προγραμματικές περιόδους (Α', Β' και Γ' ΚΠΣ), εν τούτοις η πληθώρα των αναγκών (48 κατοικημένα νησιά), σε συνδυασμό με την τεχνολογική εξέλιξη των μέσων θαλάσσιας μεταφοράς, δεν έχουν εξασφαλίσει την επάρκεια του συνόλου των λιμενικών εγκαταστάσεων, ούτε ως προς την εξυπηρέτηση των πλοίων, ούτε ως προς την εξυπηρέτηση των επιβατών, αλλά ούτε ως προς την ασφάλεια.

Προτεραιότητα θα δοθεί σε δράσεις που θα επικεντρώνονται σε χερσαίες εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση των επιβατών και των αλιέων, καθώς και σε δράσεις που θα εξασφαλίζουν την ασφάλεια των πλοίων.

(22) «Εθνικές οδοί»

Σ' αυτή την κατηγορία μεταφορικών υποδομών προβλέπεται να πραγματοποιηθούν έργα συμπλήρωσης ή / και βελτίωσης του εθνικού οδικού δικτύου της Ρόδου, το οποίο συνδέει τουριστικές περιοχές με αστικά κέντρα.

(23) «Περιφερειακές / τοπικές οδοί»

Προτεραιότητα θα δοθεί στη σύνδεση αστικών κέντρων με πύλες εισόδου, καθώς και αστικών κέντρων με νέους τουριστικούς προορισμούς ή προορισμούς σημαντικού πολιτιστικού ή και οικολογικού ενδιαφέροντος.

(25) «Αστικές μεταφορές»

Αν και οι οικισμοί των μεγάλων νησιών δεν έχουν τον συγκοινωνιακό φόρτο των μεγαλουπόλεων της ενδοχώρας, εν τούτοις έχει αρχίσει να παρατηρείται μία αύξηση του συγκοινωνιακού φόρτου κατά την θερινή περίοδο. Η εξασφάλιση αξιόπιστων αστικών μεταφορών θα βοηθήσει στην εφαρμογή περιοριστικών μέτρων στην κυκλοφορία των ΙΧ αυτοκινήτων.

(24) «Ποδηλατόδρομοι»

Προβλέπονται δράσεις μόνον για οικισμούς μεγάλων αστικών κέντρων και μόνον για πόλεις που η τοπογραφία τους το επιτρέπει.

Η συνέργεια και συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Κρήτης – Νήσων Αιγαίου με το ΕΠ «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ
Μεταφορικές Υποδομές	Οδικές μεταφορές – Οδικό δίκτυο.	Οι δράσεις περιλαμβάνουν «Περιφερειακές – τοπικές οδούς» με προτεραιότητα στη σύνδεση αστικών κέντρων με πύλες εισόδου, καθώς και αστικών κέντρων με νέους τουριστικούς προορισμούς ή προορισμούς σημαντικού πολιτιστικού ή και οικολογικού ενδιαφέροντος. Επίσης περιλαμβάνει «Εθνικές οδούς» με σκοπό την πραγματοποίηση έργων συμπλήρωσης ή / και βελτίωσης του εθνικού οδικού δικτύου της Ρόδου, το οποίο συνδέει τουριστικές περιοχές με αστικά κέντρα. Ως προς τις παραπάνω δράσεις, η κατηγορία βρίσκεται σε συνέργεια με τις αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».
	Θαλάσσιες Μεταφορές	Οι δράσεις περιλαμβάνουν παρεμβάσεις σε χερσαίες εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση των επιβατών και των αλιέων, καθώς και σε δράσεις που θα εξασφαλίζουν την ασφάλεια των πλοίων. Ως προς τις παραπάνω δράσεις, η κατηγορία βρίσκεται σε συνέργεια με τις αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας».

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Θα εξεταστεί η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, ενώ θα υπάρξει προσπάθεια χρήσης του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται η χρήση της ρήτρας ευελιξίας. Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Εργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Ο κατάλογος πόλεων θα τεκμηριωθεί μέσω σχετικής εμπειρογνωμοσύνης και δημόσιας διαβούλευσης. Σε γενικές γραμμές στον Άξονα δεν προβλέπονται καινοτόμες και πιλοτικές παρεμβάσεις.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Οι κυριότερες υποδομές προσπελασιμότητας για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου που αφορούν στα κομβικά λιμάνια και στα σημαντικά οδικά έργα θα χρηματοδοτηθούν από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» με συγχρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής.

Καθεστώς Ενίσχυσης

Προβλέπεται η χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο του νέου χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων 2007-2013 για τις δράσεις του άξονα που αφορούν στην ενέργεια και στις τηλεπικοινωνίες.

4.4. Άξονας Προτεραιότητας 4: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Κρήτης

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος: Ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων, προώθηση της καινοτομίας και αποτελεσματική αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Περιφέρεια Κρήτης.

Ο ανωτέρω γενικός στόχος εξειδικεύεται στους ακόλουθους **ειδικούς στόχους**:

5. υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην αύξηση των εξαγωγών και στην μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης
6. υποστήριξη επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού που συμβάλλουν στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
7. υποστήριξη των επιχειρήσεων προκειμένου να παράξουν υπηρεσίες και προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και υψηλής τεχνολογίας
8. ενίσχυση των υποδομών των Ερευνητικών Ιδρυμάτων της Κρήτης με στόχο την παραγωγή νέας γνώσης και την εν συνεχεία μετατροπή της σε καινοτομικά προϊόντα, σε τομείς που ενδιαφέρουν τον παραγωγικά ιστό της Κρήτης, αλλά και της χώρας γενικότερα.

Ο Άξονας 4 του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τους Γενικούς Στόχους 1: «Αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», 2: «Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», 3: «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας». Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία και το Γενικό Στόχο 5 «Ενίσχυση της E&T και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της Ελληνικής Οικονομίας και μετάβασης στην Οικονομία της γνώσης» και 6: «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 2 «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.» και 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη»

Στις ΟΚΓ 7: «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης, ιδίως του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης», 8 «Να διευκολυνθεί η καινοτομία», 9 «Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των ΤΠΕ και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», 10 «Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης» και 15 «Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)».

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 4 και 5.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν από προγράμματα	Αριθμός	Μητρώο Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ / 2003	51.160	225
Δείκτες αποτελέσματος	Μονάδα μέτρησης		Τιμή βάσης	Στόχος 2013
ΜΜΕ που εκσυγχρονίζονται / βελτιώνονται	%	ΕΣΥΕ / 2005	0	0,43

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων μέσω της διεύρυνσης των αγορών και του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους.
2. Προώθηση της καινοτομίας.
3. Ενθάρρυνση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας και την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.
4. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Μόνιμοι και προσωρινοί κάτοικοι της Περιφέρειας, επιχειρήσεις

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις - ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

Στα θέματα της ανταγωνιστικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης οι δράσεις του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας λειτουργούν συμπληρωματικά και σε συνεργασία με τις δράσεις του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα» και του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση».

Στο πλαίσιο του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας σε θέματα Έρευνας και Ανάπτυξης θα ενισχυθούν κατά περίπτωση ερευνητικές και τεχνολογικές υποδομές, εξοπλισμός έρευνας κ.α., οι οποίες γεωγραφικά ανήκουν στην Περιφέρεια Κρήτης.

Οι δράσεις ενισχύσεων του Άξονα Προτεραιότητας θα είναι εστιασμένες κατά κύριο λόγο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες του παραγωγικού ιστού της περιφέρειας με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας προϊόντων, υπηρεσιών και διαδικασιών, τη βελτίωση της επιχειρηματικής δομής και την ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιφερειακής οικονομίας. Έτσι, στο πλαίσιο του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας θα ενισχυθούν:

Σε θέματα Έρευνας και Ανάπτυξης, ερευνητικές και τεχνολογικές υποδομές και εξοπλισμοί που υποστηρίζουν την έρευνα και την καινοτομία στα Ερευνητικά και Εκπαιδευτικά ιδρύματα που ανήκουν γεωγραφικά στην Περιφέρεια Κρήτης.

Επιχειρήσεις τόσο του δευτερογενή όσο και του τριτογενή τομέα.

Στον δευτερογενή τομέα θα χρηματοδοτηθούν δράσεις ενίσχυσης **υφισταμένων** ΜΜΕ-ΠΜΕ για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους στο πλαίσιο των απαιτήσεων της νέας οικονομίας, καθώς και η **δημιουργία νέων** επιχειρήσεων, με στόχο την διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας και την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Στον τριτογενή τομέα ο τουρισμός αποτελεί μία από τις βασικότερες δραστηριότητες της οικονομίας του νησιού, ενώ τα τουριστικά προϊόντα της Κρήτης εξακολουθούν να κινούνται σε αγορές υψηλού ανταγωνισμού.

Στον τομέα αυτό θα αναληφθούν δράσεις ποιοτικής αναβάθμισης των τουριστικών καταλυμάτων, αναβάθμισης των υπηρεσιών και εμπλουτισμού των τουριστικών προϊόντων, καθώς επίσης και η ανάπτυξη ειδικών υποδομών με στόχο τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.

Τέλος προβλέπεται η ενίσχυση μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων του κλάδου του εμπορίου και των υπηρεσιών για την υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων με στόχο την βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Ειδικότερα θα δρομολογηθούν οι παρακάτω ομάδες παρεμβάσεων:

(02) «Υποδομή έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (συμπεριλαμβάνοντας υλικό εξοπλισμό, τεχνολογική εγκατάσταση και δίκτυα υπολογιστών υψηλής ταχύτητας που συνδέουν κέντρα ερευνών) και κέντρα αναγνωρισμένου κύρους σε εξειδικευμένη

τεχνολογία».

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Κατασκευή νέων και εκσυγχρονισμός κτιριακών εγκαταστάσεων εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων.

Προμήθεια και εγκατάσταση σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού

Ανάπτυξη κέντρων έρευνας –καινοτομίας και τεχνολογίας των εκπαιδευτικών δομών.

(08) «Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Ενίσχυση υφισταμένων επιχειρήσεων και δημιουργία νέων, στους τομείς της μεταποίησης, του τουρισμού, του εμπορίου και των υπηρεσιών, σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα καθεστώτα ενίσχυσης.

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Θα εξεταστεί η δυνατότητα αξιοποίησης του χρηματοδοτικού μέσου Jeremie για την ανάπτυξη των ΜΜΕ.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται η χρήση της ρήτρας ευελιξίας. Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Δεν προβλέπονται.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Έργα που αφορούν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στην προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης σε αγροτικές περιοχές μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και τα Τομεακά Ε.Π. «Ψηφιακή Σύγκλιση» και «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»

Καθεστώτα Ενίσχυσης

Προβλέπεται η χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο του νέου χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων 2007-2013 (ενδεικτικά, Κανονισμός 364/2004, Αναπτυξιακός Νόμος όπως θα ισχύσει, Κανόνας ήσσονος σημασίας όπως κάθε φορά ισχύει, λοιπά καθεστώτα προς έγκριση).

4.5. Άξονας Προτεραιότητας 5: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός στόχος Διεύρυνση και εκσυγχρονισμός της επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας

Ο γενικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας αναφέρεται κυρίως στη συμβολή για τον εκσυγχρονισμό αλλά και τη διεύρυνση της επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας, με έμφαση στις τοπικές ανάγκες και δυνατότητες για την επιτάχυνση της ανάπτυξης της Περιφέρειας και την αύξηση της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειάς της, με ορθολογικά σχεδιασμένη συμπληρωματικότητα με τις παράλληλες αντίστοιχες δράσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Η επίτευξη αυτού του Γενικού στόχου θα πραγματοποιηθεί με την αποτελεσματική επίτευξη των παρακάτω **ειδικών στόχων**:

1. Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στο τοπικό, κοινωνικο-οικονομικό / επιχειρηματικό ιστό της Περιφέρειας.
2. Εκσυγχρονισμός της λειτουργίας των Επιχειρήσεων.

Ο Άξονας 5 του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τους Γενικούς στόχους 2 «Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας» και στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία και τους Γενικούς στόχους: 5 «Ενίσχυση της E&T και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της Ελληνικής Οικονομίας και μετάβασης στην Οικονομία της γνώσης» και 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 2 «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης» και 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και αναλυτικότερα με τις κατευθυντήριες γραμμές 1.2.2 «Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας» και 1.2.3 «Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους»

Στις ΟΚΓ 8 «Να διευκολυνθεί η καινοτομία», 9 «Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των ΤΠΕ και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», 10 «Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης» και 15 «Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)».

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 4 και 5.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες:

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν από προγράμματα	αριθμός	Μητρώο Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ, 2003	11.971*	340
Δείκτες αποτελέσματος			Τιμή βάσης	Στόχος 2013
ΜΜΕ που εκσυγχρονίζονται / βελτιώνονται	%	ΕΥΔ ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006	3,0**	2,8

* Επιλέξιμες για χρηματοδότηση Επιχειρήσεις

** Αποτέλεσμα των παρεμβάσεων ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων μέσω αναβάθμισης του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους και διεύρυνση των αγορών.
2. Προώθηση της καινοτομίας, τεχνολογικής και μη.
3. Ενθάρρυνση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας.
4. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα.
5. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Κυρίως οι ΜΜΕ της Περιφέρειας, καθώς και οι χρήστες των ευρυζωνικών δικτύων.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις - Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων

Στα θέματα της ανταγωνιστικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης οι δράσεις του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας λειτουργούν συμπληρωματικά και σε συνεργασία με τις δράσεις του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα» και του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση».

Ειδικότερα, στο πλαίσιο του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας σε θέματα Έρευνας και Ανάπτυξης θα ενισχυθούν κατά περίπτωση ερευνητικές και τεχνολογικές υποδομές, εξοπλισμός έρευνας κ.α., οι οποίες γεωγραφικά ανήκουν στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Οι δράσεις ενισχύσεων του Άξονα Προτεραιότητας θα είναι εστιασμένες κατά κύριο λόγο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες του παραγωγικού ιστού της περιφέρειας με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας προϊόντων, υπηρεσιών και διαδικασιών, τη βελτίωση της επιχειρηματικής δομής και την ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιφερειακής οικονομίας. όπως λ.χ. αντιμετώπιση των κατακερματισμένων αγορών και του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων, διείσδυση νέων τεχνολογιών σε όλες τις επιχειρηματικές λειτουργίες, προώθηση της νέας και πράσινης επιχειρηματικότητας κ.λπ.

Συνακόλουθα, στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας προβλέπονται δράσεις όπως:

(10) «Υποδομή τηλεπικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων και των ευρυζωνικών δικτύων)»

Αφορά έργα τοπικής εμβέλειας, σχετικά με την εγκατάσταση και χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών (πχ ευρυζωνικά δίκτυα)

Για την αποτελεσματικότητα των προβλεπόμενων δράσεων του Περιφερειακού Προγράμματος στον τοπικό κοινωνικο-οικονομικό ιστό του Β. Αιγαίου θα καλυφθούν οι ιδιαίτερες ανάγκες τοπικών φορέων, συμπληρωματικά με ανάλογες αντίστοιχες δράσεις εθνικής εμβέλειας, με την εξασφάλιση του κατάλληλου συντονισμού με το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ψηφιακή Σύγκλιση»

(08) «Άλλες επενδύσεις σε Επιχειρήσεις»

Στο πλαίσιο αυτής της κατηγορίας δράσεων, με ιδιαίτερη εστίαση στις επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα και κυρίως στις τουριστικές επιχειρήσεις, προβλέπονται οι πλέον απλές από πλευρά καινοτομίας δράσεις ενίσχυσης των επιχειρήσεων για εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού τους και των παραγωγικών / διοικητικών λειτουργιών τους, είτε στο πλαίσιο των απαλλακτικών Κανονισμών, όσον αφορά στα καθεστάτα ενίσχυσης, είτε στο πλαίσιο του Εθνικού Αναπτυξιακού

νόμου περί κινήτρων για παραγωγικές επενδύσεις, όπως αυτός εκάστοτε ισχύει.

Οι δράσεις ενισχύσεων του Άξονα Προτεραιότητας θα είναι εστιασμένες, κατά κύριο λόγο, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας, τα οποία αναφέρονται κυρίως σε πολύ μικρό μέγεθος, στην έλλειψη ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών, στις διοικητικές και παραγωγικές αδυναμίες τους και στην άμεση ή έμμεση σύνδεσή τους με τον γεωργικό, κατασκευαστικό και τουριστικό τομέα.

Για την εξασφάλιση της υποστήριξης των επιχειρήσεων με αυτά τα χαρακτηριστικά, θα επιδιωχθεί ο κατάλληλος συντονισμός των δράσεων του ΑΠ με τις ενισχύσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα», ώστε να μη λειτουργούν ανταγωνιστικά, τόσο ως προς το είδος των παρεμβάσεων και το ύψος των ενισχύσεων, όσο και ως προς το χρονισμό των σχετικών προκηρύξεων.

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Στο πλαίσιο του Άξονα προβλέπονται πιλοτικές καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με τη μορφή Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ) και, ενδεχομένως της Πρωτοβουλίας JEREMIE.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται η χρήση της ρήτρας ευελιξίας. Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Τα ΠΣΚΑ θα υλοποιηθούν ως Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Παρεμβάσεις που αφορούν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στην προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης σε αγροτικές περιοχές μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και τα Τομεακά Ε.Π: «Ψηφιακή Σύγκλιση» και «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»

Καθεστώς Ενίσχυσης

Προβλέπεται η χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο του νέου χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων 2007-2013 (ενδεικτικά, Κανονισμός 364/2004, Αναπτυξιακός Νόμος όπως θα ισχύσει, Κανόνας ήσσονος σημασίας όπως κάθε φορά ισχύει, λοιπά καθεστώτα προς έγκριση).

4.6. Άξονας Προτεραιότητας 6: Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος: Δυνατότητα επαρκούς διοικητικής κάλυψης των κατοίκων και επισκεπτών και διαμόρφωση ανταγωνιστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στους τομείς που συμβάλλουν στην υλοποίηση του οράματος της Περιφέρειας, με επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και στη κοινωνία της γνώσης.

Ο ανωτέρω γενικός στόχος εξειδικεύεται στους ακόλουθους ειδικούς στόχους:

1. Βελτίωση προσφερομένων υπηρεσιών και εφαρμογών για τον πολίτη (ηλεκτρονική διακυβέρνηση, διοικητική κάλυψη με καινοτόμες εφαρμογές).
2. Προώθηση χρήσης Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) από επιχειρήσεις της Περιφέρειας.
3. Ενίσχυση των επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων στη μεταποίηση, το εμπόριο, τον τουρισμό και τις υπηρεσίες με έμφαση στην προώθηση της καινοτομίας, στην προστασία του περιβάλλοντος και την περιβαλλοντική διαχείριση, στη διαφοροποίηση των προϊόντων και σε όλες τις πρακτικές βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς τους.
4. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ομάδων πληθυσμού και ενίσχυση πρωτοβουλιών της ευρύτερης κοινωνικής οικονομίας.
5. Προώθηση της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας με έμφαση στην ενσωμάτωσή τους στον παραγωγικό ιστό της χώρας ως παράγοντα ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας. Συμμετοχή στα προγράμματα και δράσεις της Έρευνας, της Τεχνολογίας και της Καινοτομίας των υπόλοιπων περιφερειών.
6. Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων στις απαιτήσεις της νέας οικονομίας.
7. Εξασφάλιση επαρκών τηλεπικοινωνιών.
8. Ενίσχυση των εποπτικών μηχανισμών και των υποδομών Ποιότητας και προστασίας του Καταναλωτή.
9. Εκσυγχρονισμός θεσμών και φορέων που άπτονται της λειτουργίας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Ενίσχυση δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, με στόχο την παροχή έγκυρων και αποτελεσματικών υπηρεσιών προς τον επιχειρηματία /επενδυτή στην λογική του "one stop shop".
10. Εκσυγχρονισμός τουριστικών επιχειρήσεων καθώς και των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών.
11. Ενίσχυση δράσεων και επενδύσεων σε συγκεκριμένες ειδικές μορφές τουρισμού.
12. Ανάδειξη του πολιτισμού ως σημαντικού κινήτρου προσέλκυσης επισκεπτών υψηλού επιπέδου και σύνδεση με τουριστικές δραστηριότητες.
13. Ανάπτυξη διασυνοριακών τουριστικών προγραμμάτων στον Μεσογειακό χώρο.
14. Προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.
15. Ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων (clusters).
16. Βελτίωση οδικής ασφάλειας μέσω συστημάτων τηλεματικής.

Επίσης θα ενισχυθούν ιδιωτικές επενδύσεις εγκεκριμένες μέχρι 31.12.2006, οι οποίες θα υλοποιηθούν κατά την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.

Επισημαίνεται ότι τα προγράμματα της Περιφέρειας, ανάλογα και με τους επιμέρους στόχους του κάθε προγράμματος, θα είναι ανοικτά και σε συνεργασίες και δικτυώσεις με φορείς των άλλων περιφερειών της χώρας, ιδιαίτερα στον τομέα Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας με στόχο την επίτευξη οικονομίας κλίμακας και σκοπού.

Ο Άξονας 6 του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου θα *συμβάλλει*:

Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τους Γενικούς Στόχους 1: «Αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», 2 «Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας». Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία και τους Γενικούς στόχους: 5 «Ενίσχυση της Ε&Τ και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της Ελληνικής Οικονομίας και μετάβασης στην Οικονομία της γνώσης» και 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 2 «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης» και 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη»

Στις ΟΚΓ 7 «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης, ιδίως του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης», 8 «Να διευκολυνθεί η καινοτομία», 9 «Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των ΤΠΕ και να οικοδομηθεί μια κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», 10 «Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης» και 15 «Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)».

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 4 και 5.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες:

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Δημιουργία clusters	αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2000-2006	0	1
Τουριστικές κλίνες που εκσυγχρονίζονται	αριθμός	ΕΣΥΕ 2005	156.106	12.000
Επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν από προγράμματα	αριθμός	Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ 2003	37.734	137
Δημιουργούμενες και νέες Επιχειρήσεις σε τομείς που παράγουν ή αξιοποιούν ΤΠΕ και Χρηματοδοτούνται από venture capital και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία	Αριθμός	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	0	8
Χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις για ενσωμάτωση ΤΠΕ στην καθημερινή τους λειτουργία	Αριθμός	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	294	635
Χρηματοδοτούμενοι κόμβοι παροχής ψηφιακών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις	Αριθμός	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	0	1
Επιχειρήσεις που οφελούνται από δομές στήριξης	Αριθμός	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	2.700	1.580
ICT projects που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΕΠ	Αριθμός	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή	0	14

Δείκτες αποτελέσματος		Σύγκλιση»		Στόχος 2013
			Τιμή βάσης	
Επωφελοούμενοι πολίτες από χρηματοδοτούμενους εξοπλισμούς ΤΠΕ	Αριθμός	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	0	11.889
Νέες θέσεις απασχόλησης που δημιουργούνται από τις ΜΜΕ	αριθμός	Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ 2003	0	198
Ποσοστό τουριστικών κλινών που εκσυγχρονίζονται	%	ΕΣΥΕ 2005	0	7,6
Χρηματοδοτούμενες Επιχειρήσεις με δυνατότητα υποδοχής Ηλεκτρονικών Παραγγελιών	%	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	6,21	8,18
Χρηματοδοτούμενες Επιχειρήσεις με δυνατότητα υποδοχής Ηλεκτρονικών Πληρωμών για Πωλήσεις μέσω Διαδικτύου	%	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	0,57	1,23
Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν Δημιουργούμενες Υπηρεσίες του Δημοσίου που είναι Πλήρως Διαθέσιμες Ηλεκτρονικά	% επί του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	92,68	100,00
Ποσοστό πολιτών που χρησιμοποιούν τις Δημιουργούμενες Υπηρεσίες Δημόσιας Διοίκησης που είναι Πλήρως Διαθέσιμες Ηλεκτρονικά	% επί του πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	7,00	13,00
Ποσοστό πολιτών που χρησιμοποιούν τις Δημιουργούμενες Υπηρεσίες που είναι Πλήρως Διαθέσιμες Ηλεκτρονικά (εκτός Δημόσιας Διοίκησης)	% επί του πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	Σύμφωνα με κατευθύνσεις του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση»	6,00	13,00

Αναμενόμενες επιπτώσεις:

1. Διεύρυνση της παροχής ψηφιακών υπηρεσιών προς τους πολίτες της Περιφέρειας και εδραίωση της ηλεκτρονικής δημοκρατίας σε περιφερειακό επίπεδο
2. Βελτιωμένη πρόσβαση των κατοίκων και επισκεπτών σε υπηρεσίες και κοινωνικές παροχές
3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των υφισταμένων ΜΜΕ της Περιφέρειας
4. Αύξηση των ΜΜΕ που εγκαθίστανται στην Περιφέρεια - προσέλκυση νέων άμεσων επενδύσεων
5. Αύξηση του ΑΕΠΠ
6. Αύξηση της απασχόλησης
7. Αύξηση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα
8. Ενθάρρυνση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων
9. Βελτίωση των τηλεπικοινωνιών

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Μόνιμοι και προσωρινοί κάτοικοι της Περιφέρειας, επιχειρήσεις και, γενικά, οι χρήστες των ευρυζωνικών δικτύων.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων και δράσεων:

Οι δράσεις που ακολουθούν είναι ενδεικτικές. Στο πλαίσιο του Άξονα δύνανται να υλοποιούνται κυρίως δράσεις οι οποίες εξυπηρετούν τη στρατηγική για την ανταγωνιστικότητα στη χώρα, όπως αυτή αποτυπώνεται στο ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα».

(05) «Προηγμένες υπηρεσίες υποστήριξης για επιχειρήσεις και ομίλους επιχειρήσεων»

(06) «Βοήθεια προς τις ΜΜΕ για την προώθηση φιλοπεριβαλλοντικών προϊόντων και διαδικασιών παραγωγής»

(07) «Επενδύσεις σε επιχειρήσεις που συνδέονται άμεσα με την έρευνα και την καινοτομία»

(09) «Άλλα μέτρα για την τόνωση της έρευνας και της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ»

(11) «Τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας»

(12) «Τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ-ΔΕΔ)»

(14) «Υπηρεσίες και εφαρμογές για ΜΜΕ»

και (15) «Άλλα μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ στις ΤΠΕ και την αποτελεσματική χρήση τους από τις ΜΜΕ»

Προβλέπονται ενδεικτικά οι ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Ενίσχυση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας.
- Δράσεις ανάδειξης της καταλληλότητας του γεωγραφικού χώρου της Περιφέρειας για την εγκατάσταση επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών οι οποίες δραστηριοποιούνται μέσω των τηλεπικοινωνιών (telemarketing, εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων κλπ).
- Ενίσχυση επενδύσεων δημιουργίας δικτύων συνεργασίας των ΜΜΕ με εκπαιδευτικά ιδρύματα και δημόσιους φορείς.
- Ενίσχυση επενδύσεων διαφοροποίησης της παραγωγικής διαδικασίας (καινοτομία).
- Δράσεις ενίσχυσης της αξιοποίησης νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών συμπεριλαμβανομένης και της οδικής ασφάλειας.
- Υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και των νέων επιχειρήσεων μέσω της προώθησης δραστηριοτήτων ΕΤΑ, καθώς και η παρακίνηση εκτέλεσης Ε&Τ έργων από μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων.
- Υποστήριξη Εκκολαπτηρίων Επιχειρήσεων, ενίσχυση θερμοκοιτίδων, δημιουργία νέων επιχειρήσεων υψηλής έντασης γνώσης (spin-off και spin-out), συμμετοχή της Περιφέρειας και των ΜΜΕ στη δημιουργία Εθνικών Τομεακών Πόλων Ε&Α, προώθηση της συνεργασίας παραγωγικών και Ε&Τ φορέων (Συνεργασία) και προώθηση της επιβράβευσης (BONUS) των ΜΜΕ.
- Ανάπτυξη δικτύων επιχειρήσεων και άλλων υποστηρικτικών οργανισμών του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα, συνδεδεμένων σε μια αλυσίδα προστιθέμενης αξίας που συνδυάζουν ένταση γνώσης, υψηλή τεχνολογία και δυνατότητα ενίσχυσης της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στην εγχώρια και στις διεθνείς αγορές.
- Ενίσχυση της Προσφοράς και της Ζήτησης Υπηρεσιών Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας («Voucher for SMEs, δημόσια εργαστήρια παροχής υπηρεσιών κ.ά.) με στόχο την υποστήριξη των τεχνολογικών αναγκών των επιχειρήσεων και ειδικότερα των ΜΜΕ και η ενίσχυση του τομέα των παραπάνω υπηρεσιών.
- Επιχειρηματικά Σχέδια ίδρυσης, εκσυγχρονισμού και επέκτασης της λειτουργίας των σύγχρονων χρηματοοικονομικών εργαλείων, αξιοποιώντας και την πρωτοβουλία JEREMIE όπως: παροχή εγγυήσεων, κεφαλαίων κλπ, Venture Capital, Business Angels

και Mentoring, Μικροπίστωση, Δημιουργία Κεφαλαίου Υψηλού Επιχειρηματικού Κινδύνου (seed capital) κ.λπ. Διευκόλυνση της πρόσβασης ΜΜΕ στις παρεχόμενες υπηρεσίες

- Επέκταση της Εγγυοδοσίας Μεσαίων Επιχειρήσεων ή δικτύων ΜΜΕ σε νέα προϊόντα.

(08) « Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις »

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκληρωμένα Επιχειρηματικά Σχέδια για υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων, μεταξύ των οποίων και συλλογικού χαρακτήρα επιχειρηματικά σχέδια.
- Απόκτηση επιχειρηματικής αριστείας και σύνδεσή της με τη διάχυση καλών πρακτικών σε νέους επιχειρηματίες.
- Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας
- Ανάδειξη –προβολή προϊόντων και υπηρεσιών
- Λοιπές δράσεις οριζόντιου χαρακτήρα (μη-ενισχύσεων) που αφορούν στη βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος και βελτίωσης των επιχειρηματικών υποδομών.

(10) «Υποδομή τηλεπικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων των ευρυζωνικών δικτύων)»

Η εξασφάλιση επαρκών υποδομών μεταφοράς πολυμέσων, αποτελεί προϋπόθεση για την ικανοποιητική διοικητική κάλυψη, ενώ εξυπηρετεί την υλοποίηση των κυριότερων θεματικών πεδίων του Άξονα.

(57) «Συνδρομή στη βελτίωση τουριστικών υπηρεσιών»

Στο πλαίσιο της ποιοτικής βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, προβλέπονται:

Δράσεις προώθησης ειδικών μορφών τουρισμού και σύνδεση του τουρισμού με την τοπική παραγωγή και τη σύγχρονη πολιτιστική πραγματικότητα.

Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής.

Δράσεις δημιουργίας δημόσιων τουριστικών υποδομών που βελτιώνουν τις προσφερόμενες τουριστικές υπηρεσίες.

(60) «Συνδρομή στη βελτίωση πολιτιστικών υπηρεσιών»

Ποιοτική αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός πολιτιστικών υπηρεσιών και διασύνδεσή τους με τουριστικές δραστηριότητες.

(82) «Εξισορρόπηση του πρόσθετου κόστους λόγω ελλείμματος προσβασιμότητας και χωρικού κατακερματισμού»

Η ύπαρξη 48 κατοικημένων νησιών, δημιουργεί προβλήματα υψηλού κόστους μεταφοράς, έλλειψης οικονομιών κλίμακας και χαμηλής αποτελεσματικότητας του συστήματος θαλασσίων μεταφορών. Προβλέπονται παρεμβάσεις ενίσχυσης των ΥΓΟΣ.

(13) «Υπηρεσίες και εφαρμογές για τον πολίτη (ηλεκτρονική υγεία, ηλεκτρονική διακυβέρνηση ηλεκτρονική εκμάθηση, ηλεκτρονική ενσωμάτωση , κ.λ.π.)»

Κατά την προγραμματική περίοδο 2000-06, υλοποιήθηκε ένας μικρός αριθμός δράσεων που αφορούσε στην τηλεϊατρική καθώς και στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση (Δήμοι Ερμούπολης, Καλύμνου, Νάξου, Ρόδου κλπ). Στη νέα προγραμματική περίοδο, προβλέπονται δράσεις οι οποίες θα διευκολύνουν και θα επιταχύνουν την εξυπηρέτηση του πολίτη, όπως η εφαρμογή της έξυπνης κάρτας από το σύνολο σχεδόν των ΟΤΑ των μεγάλων νησιών, τις Νομαρχίες και την Περιφέρεια.

Στο πλαίσιο του Άξονα στοχεύεται η αξιοποίηση τεχνολογιών που ενισχύουν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στις δημοκρατικές διαδικασίες, ενώ θα αναπτυχθούν εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε όλους τους τομείς, μεταξύ των οποίων εφαρμογές αναβάθμισης των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, ανάπτυξη στοχευμένου ψηφιακού περιεχομένου, καθώς και ανάπτυξη καινοτομικών τεχνολογικών δράσεων που έχουν εφαρμογή στην εκπαιδευτική

διαδικασία κ.λπ.⁶¹ Οι δράσεις αυτού του χαρακτήρα συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στις πολιτικές ισότητας. Σημειώνεται ότι οι παρεμβάσεις αυτής της κατηγορίας δρουν συμπληρωματικά με το Ε.Π. «Βελτίωση Διοικητικής Ικανότητας Δημόσιας Διοίκησης», στο επίπεδο της υποστήριξης του ανασχεδιασμού διαδικασιών των υπηρεσιών της Δημόσιας Διοίκησης και της Αυτοδιοίκησης που είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια, καθώς και της εισαγωγής καινοτόμων υπηρεσιών διοίκησης και της εκπαίδευσης των στελεχών των ανωτέρω⁶² υπηρεσιών.

Γενικά, οι δράσεις Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας της Περιφέρειας, ανάλογα και με τους επιμέρους στόχους τους, θα είναι ανοικτές και σε συνεργασίες και δικτυώσεις με φορείς των άλλων περιφερειών της χώρας καθώς και με αντίστοιχους φορείς άλλων χωρών.

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Στο πλαίσιο του Άξονα προβλέπονται πιλοτικές καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με τη μορφή Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ) και, στην περίπτωση του Άξονα της Πρωτοβουλίας JEREMIE.

Περιλαμβάνονται επίσης καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής και διευκόλυνσης επιμερισμού του κινδύνου (RISK SHARING FINANCE FACILITY-RSFF) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων κ.λπ.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Το παρόν επιχειρησιακό πρόγραμμα δύναται να χρηματοδοτήσει, κατά συμπληρωματικό τρόπο και εντός ορίου 10 % της κοινοτικής χρηματοδότησης του κάθε άξονα προτεραιότητάς του (εφεξής "ρήτρα ευελιξίας"), δράσεις που εμπίπτουν στο πεδίο συνδρομής του ΕΚΤ (εφεξής δράσεις ή παρεμβάσεις "τύπου ΕΚΤ"), εφόσον απαιτούνται για την ικανοποιητική υλοποίηση μιας πράξης και συνδέονται άμεσα με αυτήν. Στο πλαίσιο του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας πρόκειται να γίνει χρήση της ρήτρας ευελιξίας για τη χρηματοδότηση κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ οι οποίες εμπίπτουν στη στρατηγική του Υπουργείου Ανάπτυξης και θα συμβάλουν κατά τρόπο συμπληρωματικό στην υλοποίηση των ενδεικτικών κύριων κατηγοριών παρεμβάσεων του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας. Προβλέπεται να υλοποιηθούν οι ακόλουθες κατηγορίες παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ:

- Ενέργειες εκπαίδευσης, κατάρτισης, προσέλκυσης ερευνητών, και εξειδίκευσης νέων ερευνητών στο πλαίσιο των δράσεων της δημιουργίας δικτύων έρευνας και πόλων καινοτομίας που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα.
- Ειδικά προγράμματα κατάρτισης επιχειρηματιών και προσωπικού νέων επιχειρήσεων, των οποίων η δημιουργία χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα.
- Κατάρτιση επαγγελματιών, εργοδοτών και εργαζομένων που ωφελούνται από κύριες παρεμβάσεις του Προγράμματος, όπως τα ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια, τις επιχειρηματικές δικτυώσεις και συσπειρώσεις, και τις δράσεις αναδιάρθρωσης και διεύρυνσης δραστηριοτήτων.
- Κατάρτιση προσωπικού για ειδικές μορφές τουρισμού και τη σύνδεσή τους με την παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων των οποίων το επιχειρηματικό σχέδιο χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα.
- Δράσεις ενημέρωσης και κατάρτισης για τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς, την προστασία του καταναλωτή, την προώθηση νέας καταναλωτικής κουλτούρας και την προστασία του περιβάλλοντος, σε δομές και εποπτευόμενους φορείς του ΥΠΑΝ και του

⁶¹ Τον συντονισμό των δράσεων αυτών μεταξύ του Ε.Π. Ψ.Σ. και του Περιφερειακού Προγράμματος θα αναλάβει η Συντονιστική για το ΕΤΠΑ που θα συσταθεί στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

⁶² Μεταξύ της Ειδικής Γραμματείας Ψηφιακού Σχεδιασμού, του ΥΠΟΙΟ και της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του ΥΠΕΣΔΔΑ θα υπάρξει συστηματική συνεργασία που περιγράφεται από σχετικό μνημόνιο, ενώ επιπρόσθετα προβλέπεται Επιτροπή Συντονισμού στο πλαίσιο του νέου (σχεδίου) Νόμου και του νέου Νόμου για τη «Διαχείριση Αναπτυξιακών παρεμβάσεων 2007-2013»..

ΥΤΑΝ που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα.

- Δράσεις κατάρτισης ερευνητών και άλλων ομάδων εργαζομένων σε επιχειρηματικές - τεχνολογικές υποδομές, παρεμβάσεις των οποίων, όπως η μεταφορά τεχνολογίας, χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα»

Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Εργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Τα ΠΣΚΑ θα υλοποιηθούν ως Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Δεδομένου ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υπάγεται στον στόχο “Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση”, δεν προβλέπονται τομεακές παρεμβάσεις, πλην εκείνων που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ και έχουν έμμεση σχέση με τις επιδιώξεις του Άξονα (λ.χ. κοινωνική διάσταση της ΚτΠ).

Καθεστώς Ενίσχυσης

Προβλέπεται η χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο του νέου χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων 2007-2013 (ενδεικτικά, Κανονισμός 364/2004, Αναπτυξιακός Νόμος όπως θα ισχύσει, Κανόνας ήσσονος σημασίας όπως κάθε φορά ισχύει, λοιπά καθεστώτα προς έγκριση).

4.7. Άξονας Προτεραιότητας 7: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος: *Η αναβάθμιση των υποδομών εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, η αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος, και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Περιφέρεια Κρήτης, βασικοί πυλώνες για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της.*

Ο ανωτέρω γενικός στόχος εξειδικεύεται στους ακόλουθους **ειδικούς στόχους**:

1. Προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
2. Βελτίωση της ποιότητας ζωής κατοίκων με αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης (υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, περιβάλλον) τόσο σε αστικά κέντρα όσο και σε οικισμούς της υπαίθρου.
3. Ανάδειξη και διαχείριση του πολιτισμικού αποθέματος και ένταξή του στη σύγχρονη πολιτιστική ζωή και την εκπαιδευτική διαδικασία.
4. Προσέλκυση υψηλού επιπέδου επισκεπτών ιστορικών χώρων / μνημείων.
5. Συμπλήρωση-βελτίωση των υποδομών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης προκειμένου το Περιφερειακό Εκπαιδευτικό σύστημα να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας.
6. Πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων υψηλού κινδύνου.
7. Ανάδειξη - αναβάθμιση του ρόλου επιλεγμένων αστικών κέντρων με γνώμονα τη βιώσιμη ανάπτυξη και ενοποίηση / συνοχή του γεωγραφικού, κοινωνικού, οικονομικού χώρου της Κρήτης.

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος».

Στη Θεματική Προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τον Γενικό στόχο 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας».

Στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση», στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».

Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες»

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 2, 3, 6 και 8.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Α. ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ	Μονάδα Μέτρησης	Πηγή / Έτος	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013
Νέες ΕΕΛ	Αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	25	2
ΕΕΛ που αναβαθμίζονται	Αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	0	1
ΧΥΤΑ που δημιουργούνται	Αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	10	1
Νοσοκομειακές κλίνες που δημιουργούνται – αναβαθμίζονται	Αριθμός	Υπουργείο Υγείας 2007	2.314	1.774
Μνημεία και Αρχαιολογικοί χώροι που αναδεικνύονται	Αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	1.374	53
Σχολικές αίθουσες που αναβαθμίζονται – κατασκευάζονται	Αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	5.205	100
Β. ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ				
Ποσοστό Ισοδύναμου πληθυσμού που εξυπηρετείται από ΕΕΛ	%	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	83,2	86,5
Ποσοστό πληθυσμού που εξυπηρετείται από ΧΥΤΑ/ΣΜΑ	%	ΕΥΔ ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006	85	100

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Ολοκλήρωση των υποδομών που διασφαλίζουν υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά και την ορθολογική διαχείριση του υδάτινου δυναμικού στα αστικά κέντρα και στην ύπαιθρο της Κρήτης.
2. Ολοκλήρωση των υποδομών διαχείρισης λυμάτων και στερεών απορριμμάτων στην Κρήτη.
3. Ενδυνάμωση του σύγχρονου πολιτισμού.
4. Καλύτερες συνθήκες εκπαίδευσης (α' βάθμια και β' βάθμια).
5. Αύξηση επισκεπτών ιστορικών χώρων, μουσείων κλπ.
6. Διάσωση, προβολή και απόδοση σε χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς, λειτουργώντας υποστηρικτικά στη βαθύτερη γνώση της Κρήτης, στη δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα πολιτιστικά αγαθά και στην ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας.
7. Ενδυνάμωση των προϋποθέσεων για ανάπτυξη θεματικού τουρισμού.
8. Θωράκιση των περιφερειακών και τοπικών αρχών όσον αφορά την πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων υψηλού κινδύνου.
9. Δημιουργία ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και επισκεπτών της Περιφέρειας.
10. Διαφοροποίηση / ανάδειξη / ενδυνάμωση της ταυτότητας των επιλεγμένων πόλεων/περιοχών και ενδυνάμωση των δικτύων συνεργασίας
11. Αύξηση της ελκυστικότητας των αστικών περιοχών και της υπαίθρου.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Όλος ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας,

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται κατηγορίες δράσεων συμπληρωματικές αυτών που χρηματοδοτούνται από τα Τομεακά ΕΠ «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη», «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση» και «Χωρική Συνεργασία».

(44) «Διαχείριση οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Έργα εκσυγχρονισμού του συστήματος διαχείρισης των στερεών αποβλήτων

Έργα διαχείρισης ειδικών και επικίνδυνων στερεών αποβλήτων (π.χ νοσοκομειακά απόβλητα)

Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013 θα καλυφθούν οι ανάγκες που αφορούν στις παρακάτω κατηγορίες παρέμβασης του ΠΕΣΔΑ Περιφέρειας Κρήτης.

Σταθμοί Μεταφόρτωσης Αποβλήτων (ΣΜΑ)

Επεκτάσεις –Αποκαταστάσεις ΧΥΤΑ και ΧΥΤΥ

(45) «Διαχείριση και διανομή ύδατος»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Δράσεις και έργα για τη βελτίωση των συνθηκών ύδρευσης και της ποιότητας του πόσιμου νερού.

(46) «Επεξεργασία υδάτων (λύματα)»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.

Βελτίωση και επέκταση δικτύων αποχέτευσης, ακαθάρτων και όμβριων.

Από το ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου προβλέπεται η κάλυψη αναγκών σε έργα αποχέτευσης, επεξεργασίας & διάθεσης λυμάτων σε οικισμούς με έντονες τουριστικές και οικιστικές πιέσεις λόγω των οποίων υπάρχει κίνδυνος ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος ή του υπόγειου υδροφορέα, καθώς και κίνδυνος για τη δημόσια υγεία .

Από το τομεακό ΕΠ «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» σχεδιάζεται να καλυφθούν οι ανάγκες της Περιφέρειας Κρήτης σε έργα αποχέτευσης, επεξεργασίας & διάθεσης λυμάτων σε οικισμούς Γ' Προτεραιότητας (Οδηγία 91/271 για αστικά λύματα).

(51) «Πρώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

1. Έργα ενημέρωσης –ευαισθητοποίησης σε τοπικό επίπεδο
2. Παρεμβάσεις σε προστατευόμενες περιοχές (Natura 2000 ή εθνικώς προστατευόμενες περιοχές) οι οποίες δεν υπόκεινται σε διαχείριση από Φορέα Διαχείρισης ή άλλο οργανωτικό σχήμα διαχείρισης, ή περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος που δεν υπόκεινται στις προηγούμενες κατηγορίες αλλά εμπίπτουν στην περιοχή δικαιοδοσίας τους.

Για την υλοποίηση των παρεμβάσεων αυτών θα υπάρξει συνεργασία με την αρμόδια Υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ.

(52) «Πρώθηση Καθαρών Αστικών Μεταφορών»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Εκσυγχρονισμός παλαιών αμαξοστασίων /κατασκευή νέων.

Προμήθεια σύγχρονου τροχαίου υλικού αντιρρυπαντικής τεχνολογίας.

(53) «Πρόληψη κινδύνων»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Κατάρτιση και εφαρμογή σχεδίων, για την πρόληψη και την διαχείριση των φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών.

(57) «Συνδρομή στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Έργα και ενέργειες προώθησης θεματικών μορφών τουρισμού και σύνδεση του τουρισμού με την τοπική παραγωγή και τη σύγχρονη πολιτιστική πραγματικότητα.

Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής.

Αναβάθμιση των υποδομών που προάγουν την εκπαίδευση στον τομέα του Τουρισμού.

Διαδρομές επισκεπτών –οικοτουριστικά δίκτυα.

(58) «Προστασία και διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων.

Εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης επισκεπτών.

Συστήματα ασφαλείας – εξοπλισμός.

Δράσεις και μέσα προβολής

(59) «Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

◇ Κατασκευή / εκσυγχρονισμός Μουσείων.

◇ Υποδομές σύγχρονου πολιτισμού.

(61) «Ολοκληρωμένα σχέδια για αστική και αγροτική αναγέννηση»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων

Αστικός Χώρος

Αναβάθμιση του δημόσιου χώρου και η αναδιοργάνωση του οδικού δικτύου .

Ανάπλαση όψεων κτιρίων για αισθητική αναβάθμιση περιοχών.

Ανάδειξη μνημείων ή διατηρητέων κτιρίων και η δημιουργία πολιτιστικών υποδομών.

Δημιουργία κοινωνικών υποδομών.

Βελτίωση-επέκταση των δικτύων διαχείρισης αποβλήτων, των δικτύων ύδρευσης καθώς και η κατασκευή δικτύων πυρόσβεσης.

Δράσεις υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού συμπληρωματικές των παραπάνω έργων

Ενίσχυση ΜΜΕ.

Υπαίθρος

Ανακαίνιση και ανάπτυξη παραδοσιακών οικισμών και προστασία – διατήρηση αγροτικής κληρονομιάς και της αρχιτεκτονικής της υπαίθρου.

Αναβάθμιση του δημόσιου χώρου.

Δημιουργία πολιτιστικών υποδομών.

Δημιουργία κοινωνικών υποδομών.

Βελτίωση-επέκταση των δικτύων διαχείρισης αποβλήτων, των δικτύων ύδρευσης.

Δράσεις υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού συμπληρωματικές των παραπάνω έργων .

Ενίσχυση ΜΜΕ

(69) «Μέτρα για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στην εργασία και την ενδυνάμωση της βιώσιμης εργασιακής συμμετοχής και εξέλιξης της γυναίκας ώστε να μειωθούν οι διακρίσεις φύλου στην αγορά εργασίας και να εναρμονιστεί η εργασιακή με την ιδιωτική ζωή, όπως οι διευκολύνσεις παροχής υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και φροντίδας εξαρτημένων ατόμων»

Αφορά σε ανάπτυξη και λειτουργία υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιφέρειας.

(75) «Υποδομές εκπαίδευσης»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Κατασκευή και αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων προσχολικής αγωγής

Κατασκευή και αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων α/βάθμιας και β/βάθμιας εκπαίδευσης με προτεραιότητα κάλυψης του συνόλου των περιπτώσεων σχολικών μονάδων που λειτουργούν με διπλά ωράρια.

Κατασκευή και αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με προτεραιότητα στις σχολές που σχετίζονται στις θετικές επιστήμες.

Κατασκευή και αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και της δια βίου μάθησης

Προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης.

Ανάπτυξη και εμπλουτισμός σχολικών βιβλιοθηκών και εργαστηρίων.

Ανάπτυξη υποδομών ειδικής εκπαίδευσης και σχολείων, για άτομα με ειδικές ανάγκες.

(76) «Υποδομές υγείας»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Δημιουργία /αναβάθμιση υποδομών περίθαλψης όλων των βαθμίδων (Α'θμια, Β'θμια, Τ'θμια).

Έργα ανάπτυξης και προστασίας της Δημόσιας Υγείας.

Έργα και δράσεις αναβάθμισης του τομέα της Ψυχικής Υγείας .

(77) «Υποδομές φροντίδας παιδιών»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Δημιουργία βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών

(79) «Άλλες κοινωνικές υποδομές»

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Δημιουργία Κέντρων υποστήριξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού.

Υποδομές για την δημιουργία κέντρων υποστήριξης θυμάτων βίας, εμπορίας και κακοποίησης.

Οι ως άνω παρεμβάσεις του άξονα συνεργούν ισχυρά με παρεμβάσεις στα Τομεακά Προγράμματα και των δύο διαρθρωτικών Ταμείων.

Η έμφαση στην **πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας** αποτελεί βασική κατεύθυνση για τον τομέα υγείας στο ΕΣΠΑ, με προτεραιότητα στις υποβαθμισμένες περιοχές και στοχεύει στην αποσυμφόρηση των νοσοκομείων. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (ΠΦΥ)

εκφράζεται μία στρατηγική που δίνει μεγαλύτερη έμφαση στον τομέα του συστήματος υγείας που αφορά στην πρόληψη, την προαγωγή της υγείας, τις βασικές φροντίδες υγείας προς το σύνολο του πληθυσμού.

Ο γενικός στόχος για την πρωτοβάθμια φροντίδα είναι η διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου υγείας που θα στηρίζεται στην αναδιάρθρωση των υπηρεσιών αυτών σε τοπικό επίπεδο. Η επιτυχία του κοινωνικού και τοπικού προσανατολισμού θα βοηθήσει περιοριστεί στο ελάχιστο η προσφυγή σε δευτεροβάθμια νοσοκομειακή περίθαλψη.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί επίσης στη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων από τις αρμόδιες αρχές (Γενικός Γραμματέας ΥΓΚΑ και Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού για τα θέματα υγείας στο ΕΣΠΑ) για τη **διασφάλιση της πλήρους λειτουργικότητας των συγχρηματοδοτούμενων υποδομών υγείας** μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένου και **ποσοτικά-ποιοτικά επαρκούς στελέχωσής τους**.

Στο πλαίσιο αυτό οι αρμόδιες υπηρεσίες ανάπτυξης προσωπικού του ΥΓΚΑ ενημερώνονται μετά την σύναψη σύμβασης εργολαβίας υποδομών ή προμήθειας εξοπλισμών ώστε να ελέγχουν την επάρκεια του υφιστάμενου προσωπικού και να πραγματοποιούν την έναρξη και προγραμματισμό των απαιτούμενων ενεργειών μέχρι την πλήρη λειτουργία των νέων υπηρεσιών.

Οι παρεμβάσεις αυτές θα συμβάλλουν:

A. Στην προώθηση του **Γενικού Στόχου 10 του ΕΣΠΑ** και ειδικότερα των ειδικών του στόχων:

- Ανάπτυξη του δικτύου της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και της Δημόσιας Υγείας.
- Προώθηση της Πληροφορικής Τεχνολογίας και των e-υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης - Ολοκλήρωση της πολιτικής εισαγωγής ψηφιακής τεχνολογίας.
- Μεταρρύθμιση στην ψυχική υγεία και ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης.

Στην προώθηση του **Γενικού Στόχου 9 του ΕΣΠΑ** και στον ειδικό του στόχο που αφορά στην Αποϊδρυματισμό και την ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης των Ατόμων με Αναπηρία.

B. Στην προώθηση των ακόλουθων **Γενικών Στόχων της Εθνικής Στρατηγικής Υγείας**:⁶³

- 1.α.: Ανάπτυξη της Δημόσιας Υγείας
- 1.β.: Ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας περίθαλψης και προληπτικής ιατρικής
- 2.β: Αναβάθμιση των υπηρεσιών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια φροντίδα υγείας
- 4.α: Εδραίωση της Μεταρρύθμισης της Ψυχικής Υγείας
- 4.β: Αποϊδρυματισμός ΑμεΑ και Πολιτικές προώθησης στην αυτόνομη διαβίωση
- 4.δ.: Κοινωνική Αλληλεγγύη - Προώθηση ισότητας και προστασία ευπαθών ομάδων

Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο αυτό έχει υπογραφεί **Μνημόνιο Συνεργασίας** μεταξύ των ΥΠΟΙΟ, ΥΠΥΚΑ, ΥΠΑΚΠ για το γενικό πλαίσιο προγραμματισμού και τις προτεραιότητες υγείας για την περίοδο 2007-2013 στο ΕΣΠΑ».⁶⁴

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

63 Η Εθνική Στρατηγική για την Υγεία στην περίοδο 2007-2013 αποτυπώνεται στο κείμενο προγραμματισμού που διαμόρφωσε το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΥΠΥΚΑ) τον Ιανουάριο του 2007: "ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ. Δ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007-2013", (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ygeia-pronoia.gr/4pp.htm>).

64 Memorandum of Understanding of the Ministries of Economy and Finance, Employment and Social Protection, Health and Social Solidarity, regarding the Programming framework and priorities for Health at the Hellenic NSRF 2007-2013.

Στο πλαίσιο του Άξονα προβλέπονται πιλοτικές καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με τη μορφή Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ) και, στην περίπτωση του Άξονα της Πρωτοβουλίας JESSICA.

Στις παρεμβάσεις του Άξονα θα μπορούσε να εξετασθεί επίσης η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Το παρόν περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα δύναται να χρηματοδοτήσει, κατά συμπληρωματικό τρόπο και εντός ορίου 10 % της κοινοτικής χρηματοδότησης του κάθε άξονα προτεραιότητάς του (εφεξής "ρήτρα ευελιξίας"), δράσεις που εμπίπτουν στο πεδίο συνδρομής του ΕΚΤ (εφεξής δράσεις ή παρεμβάσεις "τύπου ΕΚΤ"), εφόσον απαιτούνται για την ικανοποιητική υλοποίηση μιας πράξης και συνδέονται άμεσα με αυτήν.

Στο πλαίσιο του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας δύναται να γίνει χρήση της ρήτρας ευελιξίας για τη χρηματοδότηση κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ σχετικών με την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, όπως "Βοήθεια στο Σπίτι", "Κοινωνική Μέριμνα", "ΚΗΦΗ", οι οποίες εμπίπτουν στην πολιτική κοινωνικής συνοχής της Περιφέρειας, ενισχύουν το στόχο του Άξονα Προτεραιότητας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας και το γενικό στόχο 9 του ΕΣΠΑ, και θα συμβάλουν κατά τρόπο συμπληρωματικό στην υλοποίηση των ενδεικτικών κύριων κατηγοριών παρεμβάσεων του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας σχετικών με τις υποδομές Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας.

Η χρηματοδότηση των παραπάνω κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ με χρήση της ρήτρας ευελιξίας θα γίνει σύμφωνα με τους όρους του θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα εκπονηθεί από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και το οποίο θα διασφαλίζει την εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας στους τελικούς ωφελούμενους.

Η εν λόγω χρηματοδότηση θα αφορά μεταβατική περίοδο με καταληκτική ημερομηνία την 31/12/2010, η οποία θα επιτρέψει την πλήρη υλοποίηση σχετικής Συστημικής Παρέμβασης στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού" που στοχεύει στη δημιουργία και εφαρμογή ενός βιώσιμου συστήματος παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.

Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις)

Στο πλαίσιο του Άξονα προβλέπονται πιλοτικές καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με τη μορφή Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ)

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Έργα που αφορούν στο περιβάλλον και στην ποιότητα ζωής μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Καθεστώς Ενίσχυσης

Δεν προβλέπονται

4.8. Άξονας Προτεραιότητας 8: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Οι Γενικοί Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας αναφέρονται στα εξής:

- Γενικοί Στόχοι:**
- α) Βελτίωση των συνθηκών προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ως κυρίαρχοι πόροι για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας, αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
  - β) Βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, στόχος ο οποίος και αυτός έχει άμεση σχέση με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, και την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, ενώ συμβάλλει παράλληλα και στην υποστήριξη της τουριστικής ανάπτυξης.
  - γ) Διαφοροποίηση του Αναπτυξιακού Προτύπου της Περιφέρειας, με υποστήριξη της διεύρυνσης και αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος και της άμβλυνσης των διανοησιωτικών και ενδοησιωτικών ανισοτήτων.

Οι τρεις αυτοί Γενικοί Στόχοι επιτυγχάνονται σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό, αντίστοιχα από την επίτευξη του συνόλου ή μέρους των παρακάτω **ειδικών στόχων**.

1. Ανάδειξη μνημείων / αρχαιολογικών χώρων
2. Αναβάθμιση ή / και αύξηση της δυναμικότητας και λειτουργικότητας των κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευσης, υγείας – πρόνοιας)
3. Βελτίωση των συνθηκών ή / και αύξηση του εξυπηρετούμενου πληθυσμού των νησιών και των επισκεπτών σε πόσιμο νερό, με παράλληλη μείωση των απωλειών νερού
4. Προστασία του περιβάλλοντος από στερεά και υγρά απόβλητα
5. Προστασία και ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλλους και ευαίσθητων περιοχών
6. Αύξηση της λειτουργικότητας των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας
7. Αναζωογόνηση των αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών στα μεγάλα νησιά της Περιφέρειας
8. Στήριξη και ενδυνάμωση του κοινωνικο-οικονομικού ιστού των μικρών νησιών της Περιφέρειας

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 1: Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και στο Γενικό στόχο 2 «Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας» και τον Γενικό στόχο 3 «Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας», στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και στο Γενικό στόχο 8 «Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση», το Γενικό στόχο 9 «Πρωώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης», το Γενικό στόχο 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας» και το Γενικό στόχο 11 «Ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεση τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη - απασχόληση - κοινωνική συνοχή)», στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και τον Γενικό στόχο 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας», του ΕΣΠΑ.
Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από

στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.
 Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και αναλυτικότερα στην κατευθυντήρια γραμμή 1.1.2 «Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» και αναλυτικότερα στην κατευθυντήρια γραμμή 1.3.3 «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων» και 1.3.5 «Προστασία της υγείας των εργαζομένων».
 Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες»
 Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 2, 3, 6 και 8.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Μνημεία / αρχαιολογικοί χώροι που αναδεικνύονται	αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Β. Αιγαίου / 2006	65	8
Νοσοκομειακές Κλίνες που δημιουργούνται / αναβαθμίζονται	αριθμός	Υπουργείο Υγείας / 2005	732*	300
ΕΕΛ που αναβαθμίζονται	αριθμός	Σ. ΣΠΕ 2006	12	2
ΧΥΤΑ που δημιουργούνται	αριθμός	ΥΠΕΧΩΔΕ 2006	6	1
Σχολικές Αίθουσες που αναβαθμίζονται / κατασκευάζονται	αριθμός	Δ/νσεις Εκπαίδευσης Ν/Α Β. Αιγαίου / 2006	1.976	250
Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων που δημιουργούνται (ΣΜΑ)	αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ / 2006	0	5
Δείκτες αποτελέσματος	Μονάδα μέτρησης		Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Νοσοκομειακές Κλίνες που δημιουργούνται / αναβαθμίζονται (επί των υφιστάμενων)	%	ΕΥΔ ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006/Ενημέρωση της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006	75%**	41
Πληθυσμός που καλύπτεται από αναβαθμισμένα Δίκτυα Ύδρευσης	%	Ν/Α Β. Αιγαίου/Ενημέρωση της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006	96	98
Πληθυσμός που εξυπηρετείται από ΧΥΤΑ / ΣΜΑ	%	Ν/Α Β. Αιγαίου/Ενημέρωση της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης ΠΕΠ Β. Αιγαίου 2000-2006	82,8	100

*περιλαμβάνονται και οι 85 κλίνες των ιδιωτικών νοσοκομείων, για τις οποίες δεν προβλέπονται παρεμβάσεις

**Αποτέλεσμα των παρεμβάσεων ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Ολοκλήρωση των υποδομών που διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής
2. Προστασία / διατήρηση και ορθολογική αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος
3. Κάλυψη των αναγκών σε υποδομές διαχείρισης στερεών απορριμμάτων .
4. Διάσωση, προβολή και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με παράλληλη ενδυνάμωση του σύγχρονου πολιτισμού και αύξηση επισκεπτών ιστορικών χώρων, μουσείων κλπ
5. Βελτίωση συνθηκών εκπαίδευσης και αρχικής κατάρτισης.

6. Δημιουργία προϋποθέσεων αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος.
7. Συμβολή στην πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων υψηλού κινδύνου.
8. Δημιουργία ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και επισκεπτών της Περιφέρειας.
9. Διάχυση της ανάπτυξης, μέσω λειτουργικών διασυνδέσεων των νησιών αλλά και των ορεινών / μειονεκτικών περιοχών εντός των νησιών, με τα αστικά / ημιαστικά κέντρα και τις πύλες εισόδου / εξόδου κάθε νησιού.
10. Διάχυση της ανάπτυξης, μέσω λειτουργικών διασυνδέσεων των νησιών αλλά και των ορεινών / μειονεκτικών περιοχών εντός των νησιών, με τα αστικά / ημιαστικά κέντρα και τις πύλες εισόδου / εξόδου κάθε νησιού.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Άμεσα ωφελούμενοι είναι οι κάτοικοι των περιοχών στις οποίες πραγματοποιούνται οι αντίστοιχες παρεμβάσεις, ενώ έμμεσα ωφελούμενοι είναι το σύνολο των τουριστικών επιχειρηματιών, αλλά και των επιχειρηματιών άλλων δραστηριοτήτων, λόγω της διεύρυνσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων από την υλοποίηση και λειτουργία των έργων που θα πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο αυτού του Άξονα Προτεραιότητας

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

- Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

(58) «Προστασία και Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Στο πλαίσιο της κατηγορίας παρέμβασης προβλέπεται να αναδειχθούν ή / και να βελτιωθούν οι υποδομές που συμβάλλουν στην αύξηση του βαθμού επισκεψιμότητας των αρχαιολογικών χώρων της Περιφέρειας, στα Βυζαντινά και μεταβυζαντινά ή / και της νεότερης ιστορίας μνημεία.

(59) «Ανάπτυξη πολιτιστικής υποδομής (60) «Άλλη συνδρομή για τη βελτίωση των πολιτιστικών υπηρεσιών».

Σε αυτή την κατηγορία δράσεων, προγραμματίζεται να δημιουργηθούν ή / και να βελτιωθούν οι πολιτιστικές υποδομές, κυρίως μουσεία αρχαιολογικά, θεματικά, καθώς και άλλες υποδομές νεότερου πολιτισμού. Παράλληλα προβλέπονται δράσεις υποστήριξης και ενίσχυσης πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

(75) «Υποδομές στον τομέα της Εκπαίδευσης»

Όσον αφορά στις υποδομές εκπαίδευσης, για την αειφόρο ανάπτυξη στην εκπαίδευση και τη συμβολή τους στη στρατηγική της Λισσαβόνας, συμπεριλαμβανομένης και της υποστήριξης / διευκόλυνσης των ατόμων με αναπηρία και των ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων, προβλέπονται:

- Η ανάπτυξη (προμήθεια) σύγχρονου εργαστηριακού και τεχνολογικού εξοπλισμού των μονάδων, των εργαστηρίων και των βιβλιοθηκών όλων των βαθμίδων και επιπέδων εκπαίδευσης, με προτεραιότητα στη συμπλήρωση και παράλληλη ολοκλήρωση του σχετικού εξοπλισμού.
- Η αναβάθμιση και πραγματοποίηση κτιριακών παρεμβάσεων σε όλες τις βαθμίδες και τα επίπεδα εκπαίδευσης, προκειμένου να αντιμετωπισθούν ανάγκες λειτουργίας αιθουσών, εργαστηρίων, βιβλιοθηκών κλπ
- Η ανάπτυξη των εκπαιδευτικών δομών με την υποστήριξη συστημάτων δικτύωσης και επικοινωνιών.

Οι παραπάνω κατηγορίες δράσεων με τον συντονισμό του Υπουργείου Παιδείας και

Θρησκευμάτων θα είναι συμβατές και θα εξυπηρετούν τους στόχους της Λισσαβόνας για τους τομείς της Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης και της δια βίου μάθησης.

(76) «Υποδομές στον τομέα της υγείας»

Για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών περίθαλψης, προβλέπεται να βελτιωθούν οι κτιριακές υποδομές και ο εξοπλισμός των Κέντρων Υγείας ή / και περιφερειακών ιατρείων της Περιφέρειας, ενώ προγραμματίζεται, κατά δεύτερο λόγο, να συμπληρωθούν τυχόν ελλείψεις κτιριακών υποδομών και εξοπλισμού νοσοκομειακών μονάδων της Περιφέρειας, καθώς και υποδομές διαχείρισης αποβλήτων και λοιπές παρεμβάσεις σε νοσηλευτικές μονάδες, οι οποίες σχετίζονται και με την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών πρωτοβάθμιας περίθαλψης.

Πιο συγκεκριμένα:

- Οι παρεμβάσεις για την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας εστιάζονται ενδεικτικά, τόσο στην δημιουργία νέων υποδομών, όσο και στον εκσυγχρονισμό και την λειτουργική αναβάθμιση της κτιριακής υποδομής των μονάδων παροχής Α' θμιας φροντίδας υγείας. Επιπλέον, για την κάλυψη απομακρυσμένων περιοχών και μικρών νησιών, εφ' όσον είναι αναγκαίο, θα προβλεφθούν κινητές μονάδες, ενώ θα συνεχιστεί η ανάπτυξη δομών ψυχικής υγείας σε πρωτοβάθμιο επίπεδο.
- Όσον αφορά στην Προστασία της Δημόσιας Υγείας επιδιώκεται η δικτύωση των υφιστάμενων υπηρεσιών μέσω της ενίσχυσης και αναβάθμισης των υποδομών τους, η ανάπτυξη συστήματος παρακολούθησης προσδιοριστικών παραγόντων της υγείας, η ανάπτυξη υπηρεσιών για τον έλεγχο των πυλών εισόδου της χώρας και η προώθηση προγραμμάτων υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων. Επίσης προβλέπεται να προωθηθούν συντονισμένες δράσεις προγραμμάτων πρόληψης και προαγωγής της δημόσιας υγείας τόσο στον γενικό πληθυσμό, όσο και σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού.
- Οι ενδεικτικές παρεμβάσεις σε Β'θμιας και Γ'θμιας μονάδες περίθαλψης αφορούν σε δημιουργία, ενίσχυση και αναβάθμιση υποδομών που έχουν απαξιωθεί, στον λειτουργικό εκσυγχρονισμό υφιστάμενων μονάδων (Τυποποίηση διαδικασιών, Διασφάλιση Ποιότητας, Εσωτερικό Έλεγχο κ.ά). Επιδιώκεται μέσω της ενίσχυσης των νοσοκομειακών υποδομών η άρση των περιφερειακών ανισοτήτων και η ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών. Επιπλέον, στο πλαίσιο αυτής της κατηγορίας παρεμβάσεων, θα επιδιωχθεί η δημιουργία ή ενίσχυση Ψυχιατρικών τμημάτων σε νοσηλευτικές μονάδες.

(77) «Υποδομές στον τομέα της φροντίδας παιδιών» και (79) «Άλλες Κοινωνικές Υποδομές»

Για την εξυπηρέτηση / αποδέσμευση του γυναικείου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας της Περιφέρειας, προκειμένου να ενταχθεί στην Αγορά Εργασίας, καθώς και για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών φύλαξης παιδιών και υποστήριξης ατόμων που χρειάζονται βοήθεια, προβλέπονται δράσεις βελτίωσης, επέκτασης ή / και δημιουργίας των αντίστοιχων κοινωνικών υποδομών, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αναγκαίες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις σε τοπικό και νομαρχιακό επίπεδο. Παράλληλα, για τη βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας και για την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, προβλέπονται δράσεις/έργα εξυπηρέτησης προστασίας και κοινωνικής ένταξης ατόμων με αναπηρία και άλλων κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων.

Πιο συγκεκριμένα, οι παρεμβάσεις στις Κοινωνικές Υποδομές αναφέρονται ενδεικτικά σε δημιουργία, ενίσχυση και αναβάθμιση υποδομών για δομές ανοικτής φροντίδας, αυτόνομης και ημιαυτόνομης διαβίωσης, κοινοτικών ή διαδημοτικών δικτύων υποστήριξης, επέκταση και δημιουργία δομών βραχείας νοσηλείας, μονάδες κοινωνικής αποκατάστασης και διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για την εφαρμογή καινοτόμων υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Τα είδη / κατηγορίες των προαναφερόμενων παρεμβάσεων θα είναι απόλυτα συναφή με το συνολικό σχεδιασμό της στρατηγικής υγείας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του ΕΣΠΑ, για το συγκεκριμένο τομέα.

Οι ως άνω κατηγορίες παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας που αφορούν στις υποδομές Υγείας και Άλλες Κοινωνικές Υποδομές, συνεργούν ισχυρά με παρεμβάσεις στα Τομεακά Προγράμματα και των δύο διαρθρωτικών Ταμείων.

Η έμφαση στην **πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας** αποτελεί βασική κατεύθυνση για τον τομέα υγείας στο ΕΣΠΑ, με προτεραιότητα στις υποβαθμισμένες περιοχές και στοχεύει στην αποσυμφόρηση των νοσοκομείων. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (ΠΦΥ) εκφράζεται μία στρατηγική που δίνει μεγαλύτερη έμφαση στον τομέα του συστήματος υγείας που αφορά στην πρόληψη, την προαγωγή της υγείας, τις βασικές φροντίδες υγείας προς το σύνολο του πληθυσμού.

Ο γενικός στόχος για την πρωτοβάθμια φροντίδα είναι η διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου υγείας που θα στηρίζεται στην αναδιάρθρωση των υπηρεσιών αυτών σε τοπικό επίπεδο. Η επιτυχία του κοινωνικού και τοπικού προσανατολισμού θα βοηθήσει περιοριστεί στο ελάχιστο η προσφυγή σε δευτεροβάθμια νοσοκομειακή περίθαλψη.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί επίσης στη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων από τις αρμόδιες αρχές (Γενικός Γραμματέας ΥΓΚΑ και Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού για τα θέματα υγείας στο ΕΣΠΑ) για τη **διασφάλιση της πλήρους λειτουργικότητας των συγχρηματοδοτούμενων υποδομών υγείας** μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένου και **ποσοτικά-ποιοτικά επαρκούς στελέχωσής τους**. Στο πλαίσιο αυτό οι αρμόδιες υπηρεσίες ανάπτυξης προσωπικού του ΥΓΚΑ ενημερώνονται μετά την σύναψη σύμβασης εργολαβίας υποδομών ή προμήθειας εξοπλισμών ώστε να ελέγχουν την επάρκεια του υφιστάμενου προσωπικού και να πραγματοποιούν την έναρξη και προγραμματισμό των απαιτούμενων ενεργειών μέχρι την πλήρη λειτουργία των νέων υπηρεσιών.

Οι παρεμβάσεις αυτές θα συμβάλλουν:

A. Στην προώθηση του **Γενικού Στόχου 10 του ΕΣΠΑ** και ειδικότερα των ειδικών του στόχων:

- Ανάπτυξη του δικτύου της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και της Δημόσιας Υγείας.
- Προώθηση της Πληροφορικής Τεχνολογίας και των e-υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης - Ολοκλήρωση της πολιτικής εισαγωγής ψηφιακής τεχνολογίας.
- Μεταρρύθμιση στην ψυχική υγεία και ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης.

Στην προώθηση του **Γενικού Στόχου 9 του ΕΣΠΑ** και στον ειδικό του στόχο που αφορά στην Αποϊδρυματισμό και την ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης των Ατόμων με Αναπηρία.

B. Στην προώθηση των ακόλουθων **Γενικών Στόχων της Εθνικής Στρατηγικής Υγείας**:⁶⁵

- 1.α.: Ανάπτυξη της Δημόσιας Υγείας
- 1.β.: Ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας περίθαλψης και προληπτικής ιατρικής
- 2.β: Αναβάθμιση των υπηρεσιών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια φροντίδα υγείας
- 4.α: Εδραίωση της Μεταρρύθμισης της Ψυχικής Υγείας
- 4.β: Αποϊδρυματισμός ΑμεΑ και Πολιτικές προώθησης στην αυτόνομη διαβίωση
- 4.δ.: Κοινωνική Αλληλεγγύη - Προώθηση ισότητας και προστασία ευπαθών ομάδων

Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο αυτό έχει υπογραφεί **Μνημόνιο Συνεργασίας** μεταξύ των ΥΠΟΙΟ, ΥΠΥΚΑ, ΥΠΑΚΠ για το γενικό πλαίσιο προγραμματισμού και τις προτεραιότητες υγείας για την περίοδο 2007-2013 στο ΕΣΠΑ».⁶⁶

(69) «Μέτρα για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στην εργασία και την ενδυνάμωση της

65 Η Εθνική Στρατηγική για την Υγεία στην περίοδο 2007-2013 αποτυπώνεται στο κείμενο προγραμματισμού που διαμόρφωσε το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΥΠΥΚΑ) τον Ιανουάριο του 2007: "ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ. Δ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007-2013", (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ygeia-pronoia.gr/4pp.htm>).

66 Memorandum of Understanding of the Ministries of Economy and Finance, Employment and Social Protection, Health and Social Solidarity, regarding the Programming framework and priorities for Health at the Hellenic NSRF 2007-2013.

βιώσιμης εργασιακής συμμετοχής και εξέλιξης της γυναίκας ώστε να μειωθούν οι διακρίσεις φύλου στην αγορά εργασίας και να εναρμονιστεί η εργασιακή με την ιδιωτική ζωή, όπως οι διευκολύνσεις παροχής υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και φροντίδας εξαρτημένων ατόμων»

Για την αποτελεσματικότερη παρέμβαση στον τομέα της Κοινωνικής Αλληλεγγύης στην Περιφέρεια, προβλέπονται δράσεις ανάπτυξης και λειτουργίας υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας.

Οι συγκεκριμένες δράσεις θα συνδέονται, το δυνατό, κατά τρόπο συμπληρωματικό με αντίστοιχες δράσεις ΕΤΠΑ, ήτοι, είτε με δράσεις ανάπτυξης δομών Δικτύου Πρωτοβάθμιας Υγείας, είτε και με αντίστοιχες δράσεις που συνδέονται με τη γυναικεία απασχολησιμότητα και θα χρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από το Τομεακό Ε.Π. «Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού»

(55) «Πρώθηση των φυσικών πόρων» και (56) «Προστασία και ανάπτυξη της φυσικής κληρονομιάς»

Για την αποτελεσματικότερη σύνδεση του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας μέσω της προστασίας και της ανάδειξής του, με την διεύρυνση και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, προβλέπονται δράσεις προστασίας και ανάδειξης μνημείων φυσικού κάλλους, καθώς και άλλων πόρων φυσικής κληρονομιάς, σε απόλυτη συμπληρωματικότητα με αντίστοιχες δράσεις του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη», το οποίο κατά κύριο λόγο παρεμβαίνει στις περιοχές NATURA 2000 και γενικότερα περιλαμβάνει δράσεις για την προστασία της φύσης. Οι παρεμβάσεις θα είναι σε σχέση πάντα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία της Φύσης και της Βιοποικιλότητας 2007-2013 που θα περιλαμβάνονται στο ΕΠΠΕΡΑΑ, ενώ για την υλοποίηση τους θα προηγηθεί συνεννόηση και θα ληφθεί η σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ. Σημειώνεται ότι οι παρεμβάσεις σε προστατευόμενες περιοχές αφορούν τις περιοχές οι οποίες δεν υπόκεινται σε διαχείριση από Φορέα Διαχείρισης ή άλλο οργανωτικό σχήμα διαχείρισης ή περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος που δεν υπόκεινται στις προηγούμενες κατηγορίες αλλά εμπίπτουν στην περιοχή δικαιοδοσίας τους.

(57) «Άλλη Συνδρομή για τη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών», (61) «Ολοκληρωμένα σχέδια για την αστική και αγροτική αναγέννηση», (83) «Ειδικές δράσεις για την αντιστάθμιση του πρόσθετου κόστους που οφείλεται σε παράγοντες σχετιζόμενους με το μέγεθος της αγοράς»

Στο πλαίσιο της διαδικασίας διεύρυνσης και αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, προβλέπονται δράσεις, δημιουργία δημόσιων τουριστικών υποδομών, με στόχο την αναβάθμιση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών, την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς και δράσεις προώθησης / προβολής του αναβαθμισμένου τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.

Οι προαναφερόμενες κατηγορίες δράσεων θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά στην ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας της Περιφέρειας, με δράσεις ενίσχυσης της τουριστικής επιχειρηματικότητας, οι οποίες προβλέπονται στον Άξονα Προτεραιότητας 5 «Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα».

(44) «Διαχείριση Οικιακών και Βιομηχανικών Αποβλήτων (Απορρίμματα)»

Όπως έχει αναφερθεί στη στρατηγική του Προγράμματος, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, πέραν των δεσμεύσεων που προκύπτουν από την Εθνική και Κοινωνική νομοθεσία, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, με δεδομένο ότι το φυσικό περιβάλλον ανάγεται πλέον στον κυρίαρχο πλουτοπαραγωγικό της πόρο, για την προώθηση και επίτευξη του στόχου της, για αειφόρο / βιώσιμη ανάπτυξη. Ανταποκρινόμενος σε αυτές τις ανάγκες / απαιτήσεις, το εγκεκριμένο ΠΕΣΔΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου προβλέπει τις αναγκαίες σχετικές δράσεις για ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων. Με δεδομένο ότι κατά την Περίοδο 2000-2006 υλοποιούνται έργα έξι (6) μεγάλων και ενός μικρού ΧΥΤΑ, με παράλληλη αποκατάσταση ΧΑΔΑ, για την επίτευξη αυτού του στόχου, στο πλαίσιο του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας, προβλέπονται μια σειρά παρεμβάσεων, οι οποίες αφορούν:

Δημιουργία ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ

Δημιουργία ΧΥΤ Αδρανών

Δημιουργία αναγκαίων ΣΜΑ

Αποκατάσταση ΧΑΔΑ

Οι παραπάνω παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας θα συμβάλουν στην αποτελεσματική διαχείριση απορριμμάτων, για κάλυψη του συνόλου των αναγκών της Περιφέρειας, σύμφωνα με την Εθνική και Κοινοτική νομοθεσία, ως προς την ορθολογική και αποτελεσματική διαχείριση των στερεών αποβλήτων και όπως αποτυπώνεται στον Περιφερειακό Σχεδιασμό αυτού του τομέα.

(45) «Διαχείριση και διανομή ύδατος (πόσιμο νερό)»

Ορθολογική και αποτελεσματική διαχείριση και διανομή του πόσιμου νερού, για μείωση των απωλειών και κάλυψη των αναγκών, έτσι όπως αυτές οξύνονται το καλοκαίρι στις τουριστικές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτής της κατηγορίας παρέμβασης, προβλέπονται έργα συλλογής, διανομής και διαχείρισης πόσιμου νερού, με παράλληλη επέκταση ή / και αντικατάσταση παλαιών δικτύων που συμβάλλουν σε απώλειες ύδατος.

(46) «Επεξεργασία υδάτων ύδατος (λύματα)»

Κάλυψη κατά το μεγαλύτερο δυνατό μέρος των αναγκών επέκτασης και αντικατάστασης δικτύων αποχέτευσης και αναβάθμισης εγκαταστάσεων ΕΕΛ σε άμεση συμπληρωματικότητα με παρεμφερείς δράσεις του Ε.Π. «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη», το οποίο κατά κύριο λόγο θα καλύψει τις ανάγκες επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων στην Περιφέρεια, συμπεριλαμβανομένων των έργων γεφυρών της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου σε ότι αφορά τους οικισμούς Γ΄ Προτεραιότητας λαμβάνοντας υπόψη και τις πιέσεις που δημιουργούνται κατά την τουριστική περίοδο σε περιοχές τουριστικής δραστηριότητας.

(54) «Άλλα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων»

Αφορά παρεμβάσεις προστασίας του περιβάλλοντος και πρόληψης καταστροφών από καιρικά φαινόμενα, όπως αντιπλημμυρικά έργα, ή προστασία των ακτών.

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Στο πλαίσιο του Άξονα προβλέπονται πιλοτικές καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με τη μορφή Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ). Στις παρεμβάσεις του Άξονα θα μπορούσε να εξετασθεί επίσης η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το παρόν Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα δύναται να χρηματοδοτήσει, κατά συμπληρωματικό τρόπο και εντός ορίου 10 % της κοινοτικής χρηματοδότησης του κάθε άξονα προτεραιότητάς του (εφεξής "ρήτρα ευελιξίας"), δράσεις που εμπίπτουν στο πεδίο συνδρομής του ΕΚΤ (εφεξής δράσεις ή παρεμβάσεις "τύπου ΕΚΤ"), εφόσον απαιτούνται για την ικανοποιητική υλοποίηση μιας πράξης και συνδέονται άμεσα με αυτήν, στο πλαίσιο του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας δύναται να γίνει χρήση της ρήτρας ευελιξίας για τη χρηματοδότηση κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ. Οι παρεμβάσεις αυτές είναι σχετικές με την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, όπως "Βοήθεια στο Σπίτι", "Κοινωνική Μέριμνα", "ΚΗΦΗ", οι οποίες εμπίπτουν στην πολιτική κοινωνικής συνοχής της Περιφέρειας, ενισχύουν το στόχο του Άξονα Προτεραιότητας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας και το γενικό στόχο 9 του ΕΣΠΑ, και θα συμβάλουν κατά τρόπο συμπληρωματικό στην υλοποίηση των ενδεικτικών κύριων κατηγοριών παρεμβάσεων του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας σχετικών με τις υποδομές Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας.

Η χρηματοδότηση των παραπάνω κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ, με χρήση της ρήτρας ευελιξίας θα γίνει σύμφωνα με τους όρους του θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα εκπονηθεί από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και το οποίο θα διασφαλίζει την εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας στους τελικούς ωφελούμενους. Η εν

λόγω χρηματοδότηση θα αφορά μεταβατική περίοδο με καταληκτική ημερομηνία την 31/12/2010, η οποία θα επιτρέψει την πλήρη υλοποίηση σχετικής Συστημικής Παρέμβασης στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού" που στοχεύει στη δημιουργία και εφαρμογή ενός βιώσιμου συστήματος παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.

Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Όσον αφορά στην επιλογή των αστικών κέντρων της Περιφέρειας για παρεμβάσεις Αστικής αναγέννησης / αναζωογόνησης, με δεδομένη την ιδιαιτερότητα της σημασίας των αστικών κέντρων για τα νησιά της Περιφέρειας κατ' αναλογία του πληθυσμού κάθε νησιού και των κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων, σε συνδυασμό με το βαθμό περιφερειακότητας κάθε νησιού, θα χρησιμοποιηθούν κριτήρια, τα οποία θα προσδιορισθούν από την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος κατά τη διαδικασία προετοιμασίας εφαρμογής της παρέμβασης.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Υπάρχει συμπληρωματικότητα με Έργα που αφορούν στο περιβάλλον και στην ποιότητα ζωής, που χρηματοδοτούνται από το Ε.Π. «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη», καθώς επίσης και με έργα που θα μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης .

Καθεστώς Ενίσχυσης

Δεν προβλέπονται

4.9. Άξονας Προτεραιότητας 9: Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος: *Βιώσιμη ανάπτυξη και ποιότητα ζωής μέσα από τη συνετή διαχείριση των πόρων καθώς και την εξασφάλιση των αναγκών περιβαλλοντικών υποδομών και των υποδομών κοινωνικού χαρακτήρα.*

Ειδικοί στόχοι άξονα:

1. Ενίσχυση / συμπλήρωση υποδομών περιβάλλοντος με έμφαση στη διαχείριση των λυμάτων.
2. Βελτίωση της διαχείρισης και διανομής ύδατος.
3. Εξασφάλιση επάρκειας υπηρεσιών εκπαίδευσης.
4. Εξασφάλιση επάρκειας υπηρεσιών υγειονομικής κάλυψης.
5. Εξασφάλιση επάρκειας άλλων υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα.
6. Πρόληψη και διαχείριση περιβαλλοντικών κινδύνων.
7. Προστασία και διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς.
8. Έλεγχος της δόμησης και των χρήσεων γης.
9. Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών.

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 2: Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία και τον Γενικό στόχο 4 «Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος», στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τον Γενικό στόχο 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας» και στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους: 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ.

Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση», στην ΚΣΚΓ 2: «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και στην ΚΣΚΓ 3: «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».

Στις ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης» και 24 «Να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες»

Στους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 2, 3, 6 και 8.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

<i>Δείκτες εκροών</i>	<i>Μονάδα μέτρησης</i>	<i>Πηγή / Έτος</i>	<i>Τιμή βάσης</i>	<i>Στόχος 2013</i>
Μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι που αναδεικνύονται	αριθμός	ΕΥΔ ΠΕΠ Ν. Αιγαίου 2000 - 2006	35	15
Υποδομές μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας	αριθμός	Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, 2006	74	5
Σχολικές αίθουσες που αναβαθμίζονται – κατασκευάζονται	αριθμός	Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, 2006	2.701	49
<i>Δείκτες αποτελέσματος</i>	<i>Μονάδα μέτρησης</i>		<i>Τιμή βάσης</i>	<i>Στόχος 2013</i>
Νοσοκομειακές κλίνες που δημιουργούνται / αναβαθμίζονται	%	Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, 2006	0	10
Αύξηση επισκεπτών σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία	%	Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, 2006	0	10

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Βελτίωση ποιότητας ζωής και συνθηκών εργασίας και διαβίωσης.
2. Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας.
3. Εξασφάλιση της αιεφορίας των φυσικών πόρων.

Ειδική Στόχευση (σε όρους ομάδων – στόχων / δικαιούχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)**ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ**

Οι δράσεις αφορούν κυρίως τους κατοίκους που ζουν και εργάζονται στην Περιφέρεια καθώς και τους επισκέπτες / τουρίστες.

Το κύριο βάρος των δράσεων κατευθύνεται στους πόλους έλξης της τουριστικής κίνησης και των μεγαλύτερων οικισμών λόγω των σημαντικών περιβαλλοντικών αναγκών και πιέσεων του τουρισμού.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Όλη η Περιφέρεια

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων**Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων και δράσεων:****(45) Διαχείριση και διανομή ύδατος (πόσιμο νερό)**

Οι δράσεις θα εφαρμοστούν στα πλαίσια του Masterplan για την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60 και θα εστιαστούν στην κατασκευή και συμπλήρωση δικτύων ύδρευσης, στην κατασκευή μονάδων αφαλάτωσης και διύλισης, δεξαμενών και αντλητικών συγκροτημάτων.

(46) Επεξεργασία υδάτων (λύματα)

Τα έργα αποχέτευσης, επεξεργασίας & διάθεσης λυμάτων σε οικισμούς Γ' προτεραιότητας (Οδηγία 91/271 για τα αστικά λύματα), θα καλυφθούν στο σύνολό τους από το Ταμείο Συνοχής.

Από το ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου προβλέπονται συμπληρωματικές παρεμβάσεις για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου σε εκσυγχρονισμούς και βελτιώσεις υφισταμένων έργων αποχέτευσης, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, οικισμών Β' και Γ' προτεραιότητας.

(51) Προώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας

Μελέτες – έρευνες και δράσεις που σχετίζονται με την προστασία της χλωρίδας, της πανίδας (σπάνιων και προστατευόμενων ειδών) και των φυσικών σχηματισμών στον χερσαίο και θαλάσσιο χώρο (σπήλαια, ακτές κλπ.) χαρακτηριστικών των νησιών του Νότιου Αιγαίου.

(53) Πρόληψη κινδύνων

Μέτρα και δράσεις που αφορούν: α) Την πρόληψη πυρκαγιών, β) τη θαλάσσια ρύπανση ακτών και λιμένων από απόβλητα πλοίων και πετρελαιοκηλίδες, γ) την πρόληψη ή αποκατάσταση κατολισθήσεων και διαβρώσεων μεγάλης κλίμακας, την πρόληψη πλημμυρών.

(54) Άλλα μέτρα για τη διατήρηση της κατάστασης του περιβάλλοντος

Έργα αποκατάστασης χώρων λατομείων και άλλων εξορυκτικών δραστηριοτήτων συντήρησης και αποκατάστασης αναβαθμίδων, μέτρα και δράσεις αντιθορυβικής προστασίας και ηχορύπανσης, από δραστηριότητες βιομηχανίας και έργων υποδομής.

(55) Προώθηση τόπων φυσικού κάλλους

(56) Προστασία και ανάδειξη φυσικής κληρονομιάς

Προβλέπονται μέτρα και έργα ανάδειξης τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, οργάνωσης οικολογικών διαδρομών και μονοπατιών.

Για τις κατηγορίες πράξης σχετικές με το φυσικό περιβάλλον (όλων των σχετικών κατηγοριών παρέμβασης του εν λόγω άξονα) θα εφαρμοστεί το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία και τη διαχείριση της Φύσης και Βιοποικιλότητας 2007-2013, το οποίο περιγράφεται στο ΕΠΠΕΡΑΑ σε ότι αφορά στην περιοχή δικαιοδοσίας του ΠΕΠ καλύπτοντας τις απαιτούμενες παρεμβάσεις στις θεσμοθετημένες και υπο θεσμοθέτηση προστατευόμενες περιοχές της Περιφέρειας.

(58) Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Προβλέπονται δράσεις ανάδειξης μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, κτιρίων και συνόλων. Επίσης προβλέπονται δράσεις σε εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης επισκεπτών, καθώς και δράσεις προβολής.

(59) Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών

Προβλέπεται η κατασκευή και βελτίωση μουσείων και σύγχρονων πολιτιστικών υποδομών.

(61) Ολοκληρωμένα σχέδια για την αστική και αγροτική αναγέννηση

Προβλέπονται δράσεις αναβάθμισης περιοχών αστικών κέντρων που αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικά, κοινωνικά ή περιβαλλοντικά.

(75) Υποδομές εκπαίδευσης

Σε ότι αφορά τις κτιριακές υποδομές εκπαίδευσης προβλέπονται έργα:

Στην προσχολική αγωγή (νηπιαγωγεία)

Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Στην αναβάθμιση χώρων όλων των βαθμίδων, προκειμένου να αντιμετωπισθούν ανάγκες λειτουργίας εργαστηρίων, δομών έρευνας και καινοτομίας, καθώς και συστημάτων δικτύωσης και επικοινωνίας

Στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση και δια βίου εκπαίδευση

Σε ότι αφορά τις υποδομές εξοπλισμού προβλέπονται έργα:

Προμήθειας νέου ή αναβάθμισης υφιστάμενου εργαστηριακού και τεχνολογικού εξοπλισμού των μονάδων, των εργαστηρίων και των βιβλιοθηκών όλων των βαθμίδων και επιπέδων εκπαίδευσης.

(76) Υποδομές υγείας

Για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, προβλέπεται η βελτίωση του εξοπλισμού και η συμπλήρωση των κτιριακών υποδομών.

Πιο συγκεκριμένα:

- Οι παρεμβάσεις για την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας εστιάζονται ενδεικτικά, τόσο στην δημιουργία νέων υποδομών, όσο και στον εκσυγχρονισμό και την λειτουργική αναβάθμιση

της κτιριακής υποδομής των μονάδων παροχής Α' θμιας φροντίδας υγείας. Επιπλέον, για την κάλυψη απομακρυσμένων περιοχών και μικρών νησιών, θα προβλεφθούν κινητές μονάδες, ενώ θα συνεχιστεί η ανάπτυξη δομών ψυχικής υγείας σε πρωτοβάθμιο επίπεδο.

- Όσον αφορά στην Προστασία της Δημόσιας Υγείας επιδιώκεται η δικτύωση των υφιστάμενων υπηρεσιών μέσω της ενίσχυσης και αναβάθμισης των υποδομών τους, η ανάπτυξη συστήματος παρακολούθησης προσδιοριστικών παραγόντων της υγείας, η ανάπτυξη υπηρεσιών για τον έλεγχο των πυλών εισόδου της χώρας και η προώθηση προγραμματιών υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων. Επίσης προβλέπεται να προωθηθούν συντονισμένες δράσεις προγραμμάτων πρόληψης και προαγωγής της δημόσιας υγείας τόσο στον γενικό πληθυσμό, όσο και σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού.
- Οι ενδεικτικές παρεμβάσεις σε Β' θμιας και Γ' θμιας μονάδες περίθαλψης αφορούν σε δημιουργία, ενίσχυση και αναβάθμιση υποδομών που έχουν απαξιωθεί, στον λειτουργικό εκσυγχρονισμό υφιστάμενων μονάδων (Τυποποίηση διαδικασιών, Διασφάλιση Ποιότητας, Εσωτερικό Έλεγχο κ.ά). Επιδιώκεται μέσω της ενίσχυσης των νοσοκομειακών υποδομών η άρση των περιφερειακών ανισοτήτων και η ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών. Επιπλέον, στο πλαίσιο αυτής της κατηγορίας παρεμβάσεων, θα επιδιωχθεί η δημιουργία ή ενίσχυση Ψυχιατρικών τμημάτων σε νοσηλευτικές μονάδες.

(77) Υποδομές στον τομέα φροντίδας παιδιών

Προβλέπονται δράσεις συμπλήρωσης υποδομών σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς.

(79) Άλλες κοινωνικές υποδομές

Αναφορικά με τις παρεμβάσεις στις Κοινωνικές Υποδομές, προβλέπονται δράσεις αναβάθμισης υποδομών για δομές ανοικτής φροντίδας, αυτόνομης και ημιαυτόνομης διαβίωσης, κοινοτικών ή διαδημοτικών δικτύων υποστήριξης, επέκτασης και δημιουργίας δομών βραχείας νοσηλείας, μονάδες κοινωνικής αποκατάστασης, καθώς και διαμόρφωσης των κατάλληλων συνθηκών για την εφαρμογή καινοτόμων υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Οι ως άνω παρεμβάσεις του άξονα συνεργούν ισχυρά με παρεμβάσεις στα Τομεακά Προγράμματα και των δύο διαρθρωτικών Ταμείων.

Η έμφαση στην **πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας** αποτελεί βασική κατεύθυνση για τον τομέα υγείας στο ΕΣΠΑ, με προτεραιότητα στις υποβαθμισμένες περιοχές και στοχεύει στην αποσυμφόρηση των νοσοκομείων. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (ΠΦΥ) εκφράζεται μία στρατηγική που δίνει μεγαλύτερη έμφαση στον τομέα του συστήματος υγείας που αφορά στην πρόληψη, την προαγωγή της υγείας, τις βασικές φροντίδες υγείας προς το σύνολο του πληθυσμού.

Ο γενικός στόχος για την πρωτοβάθμια φροντίδα είναι η διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου υγείας που θα στηρίζεται στην αναδιάρθρωση των υπηρεσιών αυτών σε τοπικό επίπεδο. Η επιτυχία του κοινωνικού και τοπικού προσανατολισμού θα βοηθήσει περιοριστεί στο ελάχιστο η προσφυγή σε δευτεροβάθμια νοσοκομειακή περίθαλψη.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί επίσης στη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων από τις αρμόδιες αρχές (Γενικός Γραμματέας ΥΥΚΑ και Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού για τα θέματα υγείας στο ΕΣΠΑ) για τη **διασφάλιση της πλήρους λειτουργικότητας των συγχρηματοδοτούμενων υποδομών υγείας** μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένου και **ποσοτικά-ποιοτικά επαρκούς στελέχωσής τους**. Στο πλαίσιο αυτό οι αρμόδιες υπηρεσίες ανάπτυξης προσωπικού του ΥΥΚΑ ενημερώνονται μετά την σύναψη σύμβασης εργολαβίας υποδομών ή προμήθειας εξοπλισμών ώστε να ελέγχουν την επάρκεια του υφιστάμενου προσωπικού και να πραγματοποιούν την έναρξη και προγραμματισμό των απαιτούμενων ενεργειών μέχρι την πλήρη λειτουργία των νέων υπηρεσιών.

Οι παρεμβάσεις αυτές θα συμβάλλουν:

A. Στην προώθηση του **Γενικού Στόχου 10 του ΕΣΠΑ** και ειδικότερα των ειδικών του στόχων:

- Ανάπτυξη του δικτύου της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και της Δημόσιας Υγείας.
- Προώθηση της Πληροφορικής Τεχνολογίας και των e-υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής

αλληλεγγύης - Ολοκλήρωση της πολιτικής εισαγωγής ψηφιακής τεχνολογίας.

- Μεταρρύθμιση στην ψυχική υγεία και ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης.

Στην προώθηση του **Γενικού Στόχου 9 του ΕΣΠΑ** και στον ειδικό του στόχο που αφορά στην Αποϊδρυματισμό και την ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης των Ατόμων με Αναπηρία.

Β. Στην προώθηση των ακόλουθων Γενικών Στόχων της Εθνικής Στρατηγικής Υγείας:⁶⁷

- 1.α.: Ανάπτυξη της Δημόσιας Υγείας
- 1.β.: Ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας περίθαλψης και προληπτικής ιατρικής
- 2.β: Αναβάθμιση των υπηρεσιών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια φροντίδα υγείας
- 4.α: Εδραίωση της Μεταρρύθμισης της Ψυχικής Υγείας
- 4.β: Αποϊδρυματισμός ΑμεΑ και Πολιτικές προώθησης στην αυτόνομη διαβίωση
- 4.δ.: Κοινωνική Αλληλεγγύη - Προώθηση ισότητας και προστασία ευπαθών ομάδων

Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο αυτό έχει υπογραφεί **Μνημόνιο Συνεργασίας** μεταξύ των ΥΠΟΙΟ, ΥΠΥΚΑ, ΥΠΑΚΠ για το γενικό πλαίσιο προγραμματισμού και τις προτεραιότητες υγείας για την περίοδο 2007-2013 στο ΕΣΠΑ».⁶⁸

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Θα εξεταστεί η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, ενώ θα υπάρξει προσπάθεια χρήσης του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Το παρόν περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα δύναται να χρηματοδοτήσει, κατά συμπληρωματικό τρόπο και εντός ορίου 10 % της κοινοτικής χρηματοδότησης του κάθε άξονα προτεραιότητάς του (εφεξής "ρήτρα ευελιξίας"), δράσεις που εμπίπτουν στο πεδίο συνδρομής του ΕΚΤ (εφεξής δράσεις ή παρεμβάσεις "τύπου ΕΚΤ"), εφόσον απαιτούνται για την ικανοποιητική υλοποίηση μιας πράξης και συνδέονται άμεσα με αυτήν. Στο πλαίσιο του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας δύναται να γίνει χρήση της ρήτρας ευελιξίας για τη χρηματοδότηση κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ σχετικών με την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, όπως "Βοήθεια στο Σπίτι", "Κοινωνική Μέριμνα", "ΚΗΦΗ", οι οποίες εμπίπτουν στην πολιτική κοινωνικής συνοχής της Περιφέρειας, ενισχύουν το στόχο του Άξονα Προτεραιότητας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας και το γενικό στόχο 9 του ΕΣΠΑ, και θα συμβάλουν κατά τρόπο συμπληρωματικό στην υλοποίηση των ενδεικτικών κύριων κατηγοριών παρεμβάσεων του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας σχετικών με τις υποδομές Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας.

Η χρηματοδότηση των παραπάνω κατηγοριών παρεμβάσεων τύπου ΕΚΤ με χρήση της ρήτρας ευελιξίας θα γίνει σύμφωνα με τους όρους του θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα εκπονηθεί από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και το οποίο θα διασφαλίζει την εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας στους τελικούς ωφελούμενους. Η εν λόγω χρηματοδότηση θα αφορά μεταβατική περίοδο με καταληκτική ημερομηνία την 31/12/2010, η οποία θα επιτρέψει την πλήρη υλοποίηση σχετικής Συστημικής Παρέμβασης στο πλαίσιο του

67 Η Εθνική Στρατηγική για την Υγεία στην περίοδο 2007-2013 αποτυπώνεται στο κείμενο προγραμματισμού που διαμόρφωσε το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΥΠΥΚΑ) τον Ιανουάριο του 2007:" ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ. Δ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2007-2013", (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.ygeia-pronoia.gr/4pp.htm>).

68 Memorandum of Understanding of the Ministries of Economy and Finance, Employment and Social Protection, Health and Social Solidarity, regarding the Programming framework and priorities for Health at the Hellenic NSRF 2007-2013.

Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού" που στοχεύει στη δημιουργία και εφαρμογή ενός βιώσιμου συστήματος παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.

Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Εργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Στο πλαίσιο του Άξονα προβλέπονται πιλοτικές καινοτόμες παρεμβάσεις σχετικά με τη χρήση νεωτεριστικών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής με τη μορφή Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ)

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Οι δράσεις που αφορούν στην κατασκευή χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, στην αποκατάσταση χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων και στην εξασφάλιση των απαιτούμενων υποδομών για τη συγκέντρωση και επεξεργασία των λυμάτων των οικισμών, για τους οποίους έχει υποχρέωση η χώρα σύμφωνα με τη σχετική Οδηγία, θα χρηματοδοτηθούν από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη» με συγχρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής.

Καθεστώτα Ενίσχυσης

Δεν προβλέπονται

4.10. Άξονας Προτεραιότητας 10: Χωρική Συνοχή και Συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός Στόχος:

Αντιμετώπιση των ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων που υπάρχουν μεταξύ των απομακρυσμένων και μικρότερων νησιών και περιοχών χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης και των μεγαλύτερων και περισσότερο ανεπτυγμένων νησιών / κέντρων.

Ειδικόί στόχοι άξονα:

1. Ενίσχυση αναγκαίων υποδομών περιβάλλοντος.
2. Προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.
3. Συμπλήρωση – Βελτίωση βασικών υποδομών μεταφορών (λιμάνια –δρόμοι).
4. Ανάδειξη πολιτιστικών πόρων και σύνδεσή τους με τουριστική δραστηριότητα.
5. Βελτίωση της διαχείρισης και διανομής ύδατος.
6. Εφαρμογή ειδικών δράσεων εξισορρόπησης πρόσθετου κόστους οφειλόμενου στο μικρό μέγεθος της αγοράς και της δυσκολίας προσβασιμότητας και χωρικού κατακερματισμού.
7. Βελτίωση υποδομών κοινωνικού χαρακτήρα (εκπαίδευση, υγεία, πρόνοια).

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλλει:

Στη θεματική προτεραιότητα 3: Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή και τον Γενικό στόχο 9 «Πρωώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης» , στη θεματική προτεραιότητα 5: Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης και τους Γενικούς στόχους 15 «Αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος» και 17 «Ανάδειξη του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» του ΕΣΠΑ

Στην προτεραιότητα 3: «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης» και στην προτεραιότητα 4: «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» του ΕΠΜ.

Στην ΚΣΚΓ 1: «Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και στην ΚΣΚΓ 3: «Διάσταση της πολιτικής της συνοχήςΠερισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας».

Στην ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης».

Στο Γενικό Στόχο του ΠΕΠ Κ-ΝΑ 7.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Δείκτες εκροών	Μονάδα μέτρησης	Πηγή / Έτος	Τιμή βάσης	Στόχος 2013
Βελτίωση – κατασκευή οδών εκτός αυτοκινητοδρόμων και εθνικής οδοποιίας	χιλιόμετρα	ΝΑ Ν.Αιγαίου, ΕΥΔ ΠΕΠ Ν. Αιγαίου 2000-2006	431	15
Λιμένες που αναβαθμίζονται	αριθμός	Λιμανικά Ταμεία Περιφέρειας	25	3
Υποδομές μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας	αριθμός	Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, 2006	29	5
Σχολικές αίθουσες που αναβαθμίζονται / κατασκευάζονται	χιλιόμετρα	ΕΥΔ ΠΕΠ Ν. Αιγαίου 2000-2006	404	21

Αναμενόμενες επιπτώσεις

1. Ανάσχεση της τάσης εγκατάλειψης των μικρών νησιών και αύξηση της ελκυστικότητάς τους.
2. Ενίσχυση κλίματος τοπικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

Οι δράσεις αφορούν τους κατοίκους των μικρών νησιών και κυρίως το νέο παραγωγικό δυναμικό για παραμονή και δημιουργία επενδύσεων και απασχόλησης. Οι Τελικοί Δικαιούχοι θα προσδιορισθούν ανάλογα με το είδος, το περιεχόμενο και το επίπεδο εφαρμογής των παρεμβάσεων, ικανοποιώντας τις τοπικές ιδιαιτερότητες και την πληρότητα των αποτελεσμάτων.

Δράσεις- ενδεικτικές Κατηγορίες Πράξεων

Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων και δράσεων:

(23) Περιφερειακές /τοπικές οδοί

Προτεραιότητα θα δοθεί στη σύνδεση της «χώρας» κάθε νησιού με το λιμάνι ή το αεροδρόμιο και με χώρους σημαντικού τουριστικού, πολιτιστικού ή οικολογικού ενδιαφέροντος.

(30) Λιμένες

Προτεραιότητα θα δοθεί σε δράσεις που θα επικεντρώνονται σε μικρά λιμενικά έργα, εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση των επιβατών, καθώς και σε δράσεις που θα εξασφαλίζουν την ασφάλεια των πλοίων.

(45) Διαχείριση και διανομή ύδατος (πόσιμο νερό)

Οι δράσεις θα εφαρμοστούν στα πλαίσια του Masterplan για την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60 και θα εστιαστούν στην κατασκευή και συμπλήρωση δικτύων ύδρευσης, στην κατασκευή μονάδων αφαλάτωσης και διύλισης, δεξαμενών και αντλητικών συγκροτημάτων.

(46) Επεξεργασία υδάτων (λύματα)

Από το ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου προβλέπονται συμπληρωματικές παρεμβάσεις για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου σε εκσυγχρονισμούς και βελτιώσεις υφισταμένων έργων αποχέτευσης, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, οικισμών Β' προτεραιότητας.

(58) Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Προβλέπονται δράσεις ανάδειξης μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, κτιρίων και συνόλων. Επίσης προβλέπονται δράσεις σε εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης επισκεπτών, καθώς και δράσεις προβολής.

(59) Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών

Προβλέπεται η κατασκευή και βελτίωση μουσείων και πολιτιστικών διαδρομών.

(60) Συνδρομή στη βελτίωση πολιτιστικών υπηρεσιών

(75) Υποδομές εκπαίδευσης

Σε ότι αφορά τις κτιριακές υποδομές εκπαίδευσης προβλέπονται έργα:

Στην προσχολική αγωγή (νηπιαγωγεία)

Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Στην αναβάθμιση χώρων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να αντιμετωπισθούν ανάγκες λειτουργίας εργαστηρίων, δομών έρευνας και καινοτομίας, καθώς και συστημάτων δικτύωσης και επικοινωνίας

Σε ότι αφορά τις υποδομές εξοπλισμού προβλέπονται έργα:

Προμήθειας νέου ή αναβάθμισης υφιστάμενου εργαστηριακού και τεχνολογικού εξοπλισμού των μονάδων, των εργαστηρίων και των βιβλιοθηκών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

(76) Υποδομές υγείας

Για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, προβλέπεται η βελτίωση του εξοπλισμού και η συμπλήρωση των κτιριακών υποδομών.

Πιο συγκεκριμένα:

- Οι παρεμβάσεις για την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας εστιάζονται ενδεικτικά, τόσο στην δημιουργία νέων υποδομών, όσο και στον εκσυγχρονισμό και την λειτουργική αναβάθμιση της κτιριακής υποδομής των μονάδων παροχής Α' θμιας φροντίδας υγείας. Επιπλέον, για την κάλυψη απομακρυσμένων περιοχών και μικρών νησιών, θα προβλεφθούν κινητές μονάδες.
- Όσον αφορά στην Προστασία της Δημόσιας Υγείας επιδιώκεται η δικτύωση των υφιστάμενων υπηρεσιών μέσω της ενίσχυσης και αναβάθμισης των υποδομών τους, η ανάπτυξη συστήματος παρακολούθησης προσδιοριστικών παραγόντων της υγείας και η προώθηση προγραμμάτων υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων. Επίσης προβλέπεται να προωθηθούν συντονισμένες δράσεις προγραμμάτων πρόληψης και προαγωγής της δημόσιας υγείας τόσο στον γενικό πληθυσμό, όσο και σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού.

(77) Υποδομές στον τομέα φροντίδας παιδιών

Προβλέπονται δράσεις συμπλήρωσης υποδομών σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς.

(79) Άλλες κοινωνικές υποδομές

Αναφορικά με τις παρεμβάσεις στις Κοινωνικές Υποδομές, προβλέπονται δράσεις αναβάθμισης υποδομών για δομές ανοικτής φροντίδας, αυτόνομης και ημιαυτόνομης διαβίωσης, κοινοτικών ή διαδημοτικών δικτύων υποστήριξης, μονάδες κοινωνικής αποκατάστασης, καθώς και διαμόρφωσης των κατάλληλων συνθηκών για την εφαρμογή καινοτόμων υποστηρικτικών υπηρεσιών.

(83) Ειδικές δράσεις για την εξισορρόπηση πρόσθετου κόστους που οφείλεται σε παράγοντες σχετιζόμενους με το μέγεθος της αγοράς

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Θα εξεταστεί η δυνατότητα υποστήριξης από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, ενώ θα υπάρξει προσπάθεια χρήσης του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται η χρήση της ρήτρας ευελιξίας. Ο διαχωρισμός πράξεων προσδιορίζεται μέσω των κριτηρίων της ενότητας 3.11.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Προβλέπεται η δυνατότητα εφαρμογής των συνολικών επιχορηγήσεων στις δράσεις του θεματικού πεδίου 83.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Οι δράσεις που αφορούν στην κατασκευή χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, στην αποκατάσταση χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων και στην εξασφάλιση των απαιτούμενων υποδομών για τη συγκέντρωση και επεξεργασία των λυμάτων των οικισμών, για τους οποίους έχει υποχρέωση η χώρα σύμφωνα με τη σχετική Οδηγία, θα χρηματοδοτηθούν από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη» με συγχρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής.

Καθεστώτα Ενίσχυσης

Δεν προβλέπονται

4.11. Άξονας Προτεραιότητας 11: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης - Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Για την αποτελεσματική, έγκαιρη και αποδοτική εφαρμογή του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Χωρικής Ενότητας Κρήτης Νήσων - Αιγαίου, απαιτείται η εντατικοποίηση αξιοποίησης της τεχνικής βοήθειας για την υποστήριξη και προετοιμασία (Διοικητική και Τεχνική) των φορέων / μηχανισμών και των δράσεων που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα.

Στόχος του Άξονα είναι η κάλυψη των ιδιαίτερα σημαντικών αναγκών του Επιχειρησιακού Προγράμματος των ΠΑΣΣ, για προετοιμασία και υποστήριξη κατά την εφαρμογή του, λόγω των απαιτήσεων των νέων Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων, όσον αφορά στις υποβοηθητικές / υποστηρικτικές ενέργειες για την ορθολογική και αποτελεσματική υλοποίησή του, καθώς και για την αξιόπιστη παρακολούθησή του.

Η βέλτιστη εφαρμογή των Κανονισμών των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων Καν. 1083/06 και Καν. 1080/06, μέσω της χρηματοδότησης δραστηριοτήτων:

Προπαρασκευής, Διαχείρισης, Παρακολούθησης και Ελέγχου των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Ενίσχυσης της διοικητικής ικανότητας για την υλοποίηση των Ταμείων

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Η κάλυψη των ιδιαίτερα σημαντικών αναγκών του Επιχειρησιακού Προγράμματος που συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο ΕΤΠΑ όσον αφορά στον σχεδιασμό, στην προετοιμασία, στην αξιολόγηση, στη διαχείριση, στην παρακολούθηση, στη δημοσιότητα και πληροφόρηση, στην εφαρμογή και στον έλεγχο των πράξεων.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

Θα επιλεγούν μετά από ειδική διαδικασία (κριτήρια, ιεράρχηση)

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Οι Περιφέρειες Κρήτης και Βορείου Αιγαίου.

Ενδεικτικές κατηγορίες πράξεων / δράσεων

Στο πλαίσιο του Άξονα αυτού εντάσσονται ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων, όπως αυτές προβλέπονται στα άρθρα 45 και 46 του Κανονισμού των διαρθρωτικών ταμείων 1083/06 και στο άρθρο 3 του Κανονισμού ΕΤΠΑ.

Στην συγκεκριμένη κατηγορία ενεργειών δύναται να περιλαμβάνονται δράσεις ενίσχυσης των μηχανισμών υποστήριξης των φορέων υλοποίησης για την προετοιμασία, την παρακολούθηση και διαχείριση του Προγράμματος και των έργων που περιλαμβάνονται σ' αυτό. Επίσης, περιλαμβάνονται δράσεις υποστήριξης της Επιτροπής Παρακολούθησης και του συστήματος διαχείρισης του Προγράμματος.

Αναλυτικά:

(85) Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και επιθεώρηση

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Εγκατάσταση, λειτουργία και διασύνδεση μηχανογραφημένων συστημάτων διαχείρισης παρακολούθησης, επιθεώρησης και αξιολόγησης.

Βελτιώσεις των μεθόδων αξιολόγησης και ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις πρακτικές που ακολουθούνται στον τομέα αυτό.

(86) Αξιολόγηση και μελέτες, ενημέρωση και επικοινωνία

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Συνδρομή για την εκπόνηση και την αξιολόγηση έργων, μεταξύ άλλων από κοινού με την ΕΤΕπ, μέσω επιχορήγησης ή άλλων μορφών συνεργασίας, ανάλογα με την περίπτωση.

Μελέτες που συνδέονται με την εκπόνηση των κοινοτικών στρατηγικών κατευθυντηρίων γραμμών για τη συνοχή, τις εκθέσεις της Επιτροπής για την πολιτική συνοχής και την τριετή έκθεση για τη συνοχή.

Αξιολογήσεις, εκθέσεις εμπειρογνομώνων, στατιστικές και μελέτες, στις οποίες περιλαμβάνονται και μελέτες γενικής φύσεως που αφορούν στην λειτουργία των Ταμείων, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιούνται ανάλογα με την περίπτωση, από την ΕΤΕΠπ ή το ΕΤΕ μέσω επιχορήγησης ή άλλων μορφών συνεργασίας .

Μέτρα που έχουν ως στόχο τους εταίρους, τους δικαιούχους συνδρομής των Ταμείων και το κοινό γενικά, συμπεριλαμβανομένων μέτρων πληροφόρησης.

Μέτρα για την διάδοση των πληροφοριών, τη δικτύωση, την ευαισθητοποίηση, την προαγωγή της συνεργασίας και την ανταλλαγή εμπειριών σε ολόκληρη την Κοινότητα.

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Δεν προβλέπεται.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Έργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Δεν προβλέπεται.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Ο Άξονας θα λειτουργήσει συμπληρωματικά με το Τομεακό ΕΠ «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής».

Καθεστώτα Ενίσχυσης

Δεν προβλέπονται.

4.12. Άξονας Προτεραιότητας 12: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Στόχου Σταδιακής Εισόδου – Νότιο Αιγαίο

Στόχοι του Άξονα - Γενική Επισκόπηση

Γενικός στόχος άξονα:

Η βέλτιστη εφαρμογή των Κανονισμών των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων 1083/06 και 1080/06.

Ειδικοί στόχοι:

1. Εκπόνηση μελετών
2. Ανταλλαγή εμπειριών
3. Δημοσιότητα, προβολή και πληροφόρηση

Ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων:

- Προπαρασκευή, διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος
- Μελέτες και εμπειρογνωμοσύνες
- Δράσεις ανταλλαγής εμπειριών
- Ενέργειες δημοσιότητας, προβολής και πληροφόρησης
- Υπηρεσίες συμβούλων / εμπειρογνομόνων

Αναμενόμενες επιπτώσεις:

Η κάλυψη των ιδιαίτερα σημαντικών αναγκών των δράσεων που συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, αναφορικά με τον σχεδιασμό, την προετοιμασία, την αξιολόγηση, τη διαχείριση, την παρακολούθηση, τη δημοσιότητα, την πληροφόρηση, την εφαρμογή και τον έλεγχο.

Ειδική στόχευση (σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων)

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ

θα επιλεγούν μετά από ειδική διαδικασία (κριτήρια, ιεράρχηση)

ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Ενδεικτικές κατηγορίες πράξεων / δράσεων

Στο πλαίσιο του Άξονα αυτού εντάσσονται ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων, όπως αυτές προβλέπονται στα άρθρα 45 και 46 του Γενικού Κανονισμού των διαρθρωτικών ταμείων 1083/06 και στο άρθρο 3 του Κανονισμού ΕΤΠΑ.

(85) Προετοιμασία, εφαρμογή , παρακολούθηση και επιθεώρηση

Εξειδικεύεται στις παρακάτω κατηγορίες πράξεων:

Εγκατάσταση, λειτουργία και διασύνδεση μηχανογραφημένων συστημάτων διαχείρισης παρακολούθησης, επιθεώρησης και αξιολόγησης.

Βελτιώσεις των μεθόδων αξιολόγησης και ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις πρακτικές που ακολουθούνται στον τομέα αυτό.

Ενέργειες υποστήριξης για την εφαρμογή δράσεων ψηφιακής σύγκλισης και επιχειρηματικότητας

(86) Αξιολόγηση και μελέτες, ενημέρωση και επικοινωνία

Εξειδικεύεται στις παρακάτω ενδεικτικές κατηγορίες πράξεων:

Συνδρομή για την εκπόνηση και την αξιολόγηση έργων, μεταξύ άλλων από κοινού με την ΕΤΕπ, μέσω επιχορήγησης ή άλλων μορφών συνεργασίας, ανάλογα με την περίπτωση.

Μελέτες που συνδέονται με την εκπόνηση των κοινοτικών στρατηγικών κατευθυντηρίων γραμμών για τη συνοχή, τις εκθέσεις της Επιτροπής για την πολιτική συνοχής και την τριετή έκθεση για τη συνοχή.

Αξιολογήσεις, εκθέσεις εμπειρογνομώνων, στατιστικές και μελέτες, στις οποίες περιλαμβάνονται και μελέτες γενικής φύσεως που αφορούν στην λειτουργία των Ταμείων, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιούνται ανάλογα με την περίπτωση, από την ΕΤΕπ ή το ΕΤΕ μέσω επιχορήγησης ή άλλων μορφών συνεργασίας .

Μέτρα που έχουν ως στόχο τους εταίρους, τους δικαιούχους συνδρομής των Ταμείων και το κοινό γενικά, συμπεριλαμβανομένων μέτρων πληροφόρησης.

Μέτρα για την διάδοση των πληροφοριών, τη δικτύωση, την ευαισθητοποίηση, την προαγωγή της συνεργασίας και την ανταλλαγή εμπειριών σε ολόκληρη την Κοινότητα.

Χρήση εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αστική ανάπτυξη – Συνεισφορά Ε.Τ.Επ. και Ε.Τα.Ε.

Δεν προβλέπεται.

Ειδικά ζητήματα (Ρήτρα ευελιξίας 10% ΕΚΤ/ΕΤΠΑ)

Δεν προβλέπεται.

Ειδικά θέματα (Κατάλογος Πόλεων, Ενδεικτικός Κατάλογος Μεγάλων Εργων, Καινοτόμες και Πιλοτικές Παρεμβάσεις).

Δεν προβλέπεται.

Συμπληρωματικότητα / Συνάφεια με άλλες Δράσεις

Ο Άξονας θα λειτουργήσει συμπληρωματικά με το Τομεακό ΕΠ «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής».

5. Διατάξεις Εφαρμογής.

5.1. Αρχές και Φορείς Διαχείρισης και Ελέγχου

Σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 και ειδικότερα τα όσα προβλέπονται στα άρθρα 58 έως 62 και του Καν. (ΕΚ) 1828/2006, άρθρα 12 έως 26, για κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα (ΕΠ) ορίζονται η διαχειριστική αρχή, η αρχή πιστοποίησης και η αρχή ελέγχου και προσδιορίζονται οι ενδιάμεσοι φορείς που θα οριστούν για τη διαχείρισή του. Στο κοινό σύστημα διαχείρισης και ελέγχου των ΕΠ του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, εφεξής ΕΣΠΑ, ορίζεται εθνική αρχή συντονισμού για τη διασφάλιση του απαραίτητου συντονισμού της εφαρμογής των ΕΠ και την επίτευξη των στόχων του ΕΣΠΑ. Η εθνική αρχή συντονισμού συνεργάζεται με την ειδική υπηρεσία συντονισμού και παρακολούθησης δράσεων ΕΚΤ του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας για θέματα που άπτονται του ΕΚΤ. Η εξειδίκευση των αρμοδιοτήτων, η απαραίτητη διάκριση καθηκόντων και ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας αυτών των αρχών και φορέων καθορίζονται με νόμο και όπου απαιτείται θα εκδοθούν επί μέρους κανονιστικές πράξεις. Οι αρμοδιότητες διαχείρισης, πιστοποίησης και ελέγχου ασκούνται μέσω διακριτών υπηρεσιών προκειμένου να διασφαλίζεται η απαιτούμενη διάκριση καθηκόντων μεταξύ των αρχών αυτών.

Η εθνική αρχή συντονισμού, η ειδική υπηρεσία συντονισμού και παρακολούθησης δράσεων ΕΚΤ και οι διαχειριστικές αρχές των ΕΠ συνιστούν δίκτυο με στόχο τη στενή συνεργασία, την άμεση ενημέρωση και τη μεταφορά των καλών πρακτικών που αναπτύσσονται.

Αναλυτική περιγραφή του τρόπου άσκησης των αρμοδιοτήτων κάθε αρχής και φορέα στην διαχείριση και τον έλεγχο του ΕΠ θα γίνει στην περιγραφή του κοινού Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου των ΕΠ που θα κοινοποιηθεί στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 71 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006.

Το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών εκπροσωπεί τις ελληνικές αρχές έναντι της ΕΕ για θέματα που άπτονται του ΕΣΠΑ. Για θέματα που άπτονται των ΕΠ εκπροσωπεί τις ελληνικές αρχές σε συνεργασία με τα κατά περίπτωση αρμόδια Υπουργεία. Η διαχειριστική αρχή έχει την ευθύνη έναντι της Επιτροπής για θέματα του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

5.1.1. Εθνική αρχή συντονισμού αναπτυξιακών προγραμμάτων 2007-2013

Η εθνική αρχή συντονισμού έχει την ευθύνη του συντονισμού του προγραμματισμού και της εφαρμογής των ΕΠ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ και της καθοδήγησης των διαχειριστικών αρχών, με στόχο την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης και της εφαρμογής τους. Στο πλαίσιο αυτό η εθνική αρχή συντονισμού:

- (i) παρακολουθεί και συντονίζει τον προγραμματισμό και την εφαρμογή του ΕΣΠΑ και των ΕΠ του ΕΣΠΑ, παρέχοντας κατευθύνσεις για τη συμβατότητά τους με τις εθνικές πολιτικές και τις πολιτικές και προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- (ii) έχει την ευθύνη για το σχεδιασμό του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου, την κοινοποίησή του στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Καν. (ΕΚ) 1828/06, συνοδευόμενο από τη γνώμη συμμόρφωσης του άρθρου 71 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006, την εποπτεία της αποτελεσματικής εφαρμογής του και την προσαρμογή του ώστε να διασφαλίζεται η επίτευξη των στόχων του,
- (iii) συντονίζει τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ του ΕΣΠΑ και εκδίδει οδηγίες και παρέχει κατευθύνσεις σχετικές με τον προγραμματισμό, τη διαχείριση, την εξειδίκευση των ΕΠ, την αξιολόγηση, τις επαληθεύσεις και κάθε δραστηριότητα που υπάγεται στην αποστολή των διαχειριστικών αρχών των ΕΠ,
- (iv) παρέχει την απαραίτητη πληροφόρηση προς τη Διυπουργική Επιτροπή κοινοτικών προγραμμάτων που συστάθηκε με το άρθρο 20 του Ν.3483/2006 και τη διάσκεψη των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ και μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεων τους,
- (v) συνεργάζεται με τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ του ΕΣΠΑ, την αρχή πιστοποίησης, την αρχή ελέγχου και τον αρμόδιο για τη λειτουργία του ΟΠΣ φορέα, προκειμένου το

- Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις διαχείρισης, παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης των ΕΠ του ΕΣΠΑ, καθώς και ενημέρωσης της Επιτροπής,
- (vi) παρέχει οδηγίες και κατευθύνσεις για τη διενέργεια των αξιολογήσεων που συνδέονται με την παρακολούθηση ΕΠ, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 47 και 48 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 και στο υποκεφάλαιο 3 του παρόντος, επεξεργάζεται τα πορίσματα των αξιολογήσεων και παρέχει κατευθύνσεις στις διαχειριστικές αρχές σχετικά με την αναθεώρηση των ΕΠ,
  - (vii) ενημερώνει τις διαχειριστικές αρχές σχετικά με το κοινοτικό και εθνικό δίκαιο, παρακολουθεί και ενημερώνεται για τις σχετικές ενέργειες των διαχειριστικών αρχών για τη διασφάλιση της συμβατότητας των παρεμβάσεων με το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, ιδίως σε ό,τι αφορά την τήρηση των διατάξεων για τον ανταγωνισμό, τις δημόσιες συμβάσεις, την προστασία του περιβάλλοντος, την εξάλειψη των ανισοτήτων, την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και της αρχής της μη διάκρισης εξαιτίας του φύλου, της φυλής ή της εθνικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ύπαρξης αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού και εισηγείται στη Διυπουργική Επιτροπή τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την αποτελεσματική εφαρμογή αυτών,
  - (viii) διαμορφώνει προτάσεις για τον προγραμματισμό και τη διαχείριση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006,
  - (ix) διαμορφώνει το πλαίσιο αρχών δημοσιότητας και πληροφόρησης για τα ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ομοιογένεια, η συνοχή και ο συντονισμός των μέτρων δημοσιότητας και πληροφόρησης των ΕΠ και του ΕΣΠΑ και μεριμνά για την παρακολούθηση και τήρηση του πλαισίου αυτού,
  - (x) συμμετέχει στις ετήσιες συναντήσεις των διαχειριστικών αρχών των ΕΠ και της Επιτροπής που προβλέπονται στο άρθρο 68 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006,
  - (xi) παρακολουθεί την τήρηση των δεσμεύσεων για την προσθετικότητα και παρέχει στην Επιτροπή τις απαιτούμενες πληροφορίες για την επαλήθευσή της, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 15 του Κανονισμού,
  - (xii) μεριμνά για το συντονισμό του ΕΣΠΑ με τις πολιτικές του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και υποβάλλει τα αναγκαία στοιχεία σχετικά με τη συμβολή των ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία στην εφαρμογή του ΕΠΜ, προκειμένου να συμπεριληφθούν στην ετήσια έκθεση υλοποίησής του κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 29 παρ 1 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006,
  - (xiii) συντάσσει τις εκθέσεις στρατηγικής παρακολούθησης του ΕΣΠΑ που προβλέπονται στις παρ.2 και 3 του άρθρου 29 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006, σχετικά με τη συμβολή των ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία στην επίτευξη των στόχων της πολιτικής για τη συνοχή όπως ορίζεται στη Συνθήκη, των στόχων των Ταμείων όπως ορίζονται στον Κανονισμό, των προτεραιοτήτων που διατυπώνονται στις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή όπως προσδιορίζονται στο ΕΣΠΑ και του στόχου προώθησης της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης,
  - (xiv) διασφαλίζει από κοινού με τις διαχειριστικές αρχές του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και του ΕΠ Αλιείας, το συντονισμό μεταξύ της συνδρομής των διαφόρων Ταμείων, του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), του Ευρωπαϊκού Ταμείου Αλιείας (ΕΤΑ) και το συντονισμό μεταξύ των Ταμείων και των παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και άλλων χρηματοδοτικών μέσων,
  - (xv) έχει την ευθύνη για την τήρηση της κατανομής των πόρων των Ταμείων κατά τύπο Περιφερειών (Περιφέρειες αμιγούς στόχου 1, στατιστικής σύγκλισης, σταδιακής εισόδου)
  - (xvi) μεριμνά για την υλοποίηση των αποφάσεων και κατευθύνσεων της ειδικής επιτροπής της παρ. 5.1.2.6 για τον προγραμματισμό και την εφαρμογή των συγχρηματοδοτούμενων δράσεων κρατικών ενισχύσεων και για την τήρηση του κοινοτικού θεσμικού πλαισίου σε ό,τι αφορά τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων,
  - (xvii) διαμορφώνει το σύστημα επιβεβαίωσης της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων εξαιρουμένων αυτών που λαμβάνουν κρατική ενίσχυση κατά τα άρθρα 87 και 88 της συνθήκης, παρέχει οδηγίες και εποπτεύει την ορθή και ενιαία εφαρμογή του,
  - (xviii) διαμορφώνει σε συνεργασία με την αρχή πιστοποίησης τους κανόνες για την επιλεξιμότητα των δαπανών και εκδίδει οδηγίες για την υποστήριξη των διαχειριστικών

- (xix) αρχών και των δικαιούχων, συγκροτεί και λειτουργεί θεματικές δικτυώσεις με στόχο τη διερεύνηση και διάχυση καλών πρακτικών και προτάσεων απλούστευσης και μείωσης της γραφειοκρατίας,
- (xx) οργανώνει και λειτουργεί την ηλεκτρονική δικτύωση όλων των διαχειριστικών αρχών, καθώς και των ειδικών υπηρεσιών συντονισμού, με στόχο την καλύτερη και ταχύτερη ενημέρωση και την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών στην αντιμετώπιση και επίλυση κοινών θεμάτων,
- (xxi) υποστηρίζει την αποστολή και τις εργασίες της διάσκεψης των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ
- (xxii) μεριμνά για την παρακολούθηση της προόδου/εφαρμογής των κωδικών παρέμβασης που συνδέονται με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας (earmarking) σύμφωνα με το άρθρο 9.3 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006,
- (xxiii) παρακολουθεί την εφαρμογή των πολιτικών που σχετίζονται με τους πόλους ανάπτυξης, όπως αυτές έχουν αποτυπωθεί στο ΕΣΠΑ και τα ΕΠ 2007-2013.

Η εθνική αρχή συντονισμού έχει την ευθύνη του συντονισμού και της καθοδήγησης των διαχειριστικών αρχών των ΕΠ του ΕΣΠΑ και δεν τις υποκαθιστά στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.

Η άσκηση των αρμοδιοτήτων που περιγράφονται ανωτέρω γίνεται μέσω ειδικών υπηρεσιών που υπάγονται στη Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιφερειακής Πολιτικής και Δημοσίων Επενδύσεων της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

5.1.2. Βασικοί μηχανισμοί συντονισμού

Πέραν της εθνικής αρχής συντονισμού, η οποία συντονίζει το σύνολο των διαχειριστικών αρχών για θέματα εφαρμογής του ΕΣΠΑ και των ΕΠ του ΕΣΠΑ, όπως ορίζεται στο υποκεφάλαιο 1.1, προσδιορίζονται μηχανισμοί συντονισμού των δράσεων σε συγκεκριμένους τομείς, με στόχο τη διασφάλιση της συνάφειας των συγχρηματοδοτούμενων δράσεων με τις εθνικές πολιτικές κάθε τομέα, καθώς και μεταξύ των παρεμβάσεων του ΕΓΤΑΑ, του ΕΑΤ, της ΕΤΕπ και άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων.

Για το σκοπό αυτό οι μηχανισμοί συντονισμού:

- i. Καθορίζουν, σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού, προτεραιότητες και παρέχουν κατευθύνσεις για την υλοποίηση των εθνικών τομεακών πολιτικών,
- ii. συνεργάζονται με τις αρμόδιες διαχειριστικές αρχές και την εθνική αρχή συντονισμού για την ενσωμάτωση στα ΕΠ των κατευθύνσεων άσκησης πολιτικής στο τομέα αρμοδιότητάς τους,
- iii. παρακολουθούν την πρόοδο και αποτελεσματικότητα των δράσεων και τη συμβολή τους στην επίτευξη των τεθέντων στόχων,
- iv. προβαίνουν στις απαιτούμενες προτάσεις αναθεώρησης των κατευθύνσεων εφόσον απαιτείται.

5.1.2.1 Συντονισμός δράσεων ΕΚΤ

Ο συντονισμός των δράσεων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ ασκείται από την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων ΕΚΤ (ΕΥΣΕΚΤ) του Υπουργείου Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού και τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

Ειδικότερα η ΕΥΣΕΚΤ:

- (i) Ασκήει καθήκοντα συντονισμού και παρακολούθησης των δράσεων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και

Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, εξειδικεύονται οι αρμοδιότητες της υπηρεσίας καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

(ii) Παρακολουθεί τις εθνικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις και πολιτικές στα θέματα που σχετίζονται με την απασχόληση, την κοινωνική ένταξη, τη δια βίου μάθηση, την προώθηση της ισότητας των φύλων και των ίσων ευκαιριών καθώς και τις επιπτώσεις άλλων πολιτικών (εθνικών, Ε.Ε., διεθνών) και συμμετέχει στις σχετικές επιτροπές της Ε.Ε. Παρακολουθεί την εφαρμογή των πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης και συμβάλλει στο σχεδιασμό τους.

(iii) Παρακολουθεί την τήρηση της περιφερειακής κατανομής των πόρων του ΕΚΤ ανά ΕΠ/δράση και τύπο Περιφερειών (Περιφέρειες αμιγούς στόχου 1, στατιστικής σύγκλισης, σταδιακής εισόδου).

(iv) Εκπονεί το αναγκαίο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την υλοποίηση δράσεων συγχρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ, όπου αυτό απαιτείται, σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού, τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ και τα συναρμόδια Υπουργεία, προκειμένου να διασφαλίζεται η ενιαία υλοποίηση δράσεων ίδιου τύπου. Στο πλαίσιο αυτό, εκδίδει οδηγίες και παρέχει κατευθύνσεις σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς.

(v) Παρακολουθεί και επεξεργάζεται τις χρηματοδοτικές ροές και τις συνολικές δεσμεύσεις των επιχειρησιακών προγραμμάτων ΕΚΤ για τον έγκαιρο εντοπισμό τυχόν προβλημάτων και σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού εισηγείται κατάλληλα διορθωτικά μέτρα στις οικείες επιτροπές παρακολούθησης, για την αποφυγή εφαρμογής του κανόνα αυτόματης αποδέσμευσης $v+3/v+2$.

(vi) Είναι αρμόδια για την παροχή κατευθύνσεων και την παρακολούθηση δράσεων τύπου ΕΚΤ που συγχρηματοδοτούνται μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%) σε όλα τα εμπλεκόμενα ΕΠ, με στόχο την αποφυγή επικαλύψεων και την επίτευξη συνεργιών.

(vii) Εκδίδει οδηγίες και παρέχει κατευθύνσεις για το σχεδιασμό και τις τροποποιήσεις των δεικτών και για τα θέματα αξιολόγησης γενικά, που αφορούν σε παρεμβάσεις ΕΚΤ στο επίπεδο του ΕΣΠΑ και των ΕΠ, σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού και τους συναρμόδιους φορείς. Μεριμνά για τη συμβατότητα των παραπάνω με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση και τους συναφείς στόχους της Κοινότητας στους τομείς της Κοινωνικής Ένταξης, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της ισότητας.

(viii) Παρακολουθεί και συντονίζει την εκ των προτέρων αξιολόγηση και τις αξιολογήσεις που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της περιόδου προγραμματισμού σε επίπεδο ΕΣΠΑ και ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ, σε συνεργασία με τους συναρμόδιους φορείς.

(ix) Συντονίζει τους αρμόδιους εθνικούς φορείς και συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την εκπόνηση των αξιολογήσεων σε θέματα Ανθρωπίνων Πόρων, που πραγματοποιούνται με ευθύνη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με το Άρθρο 49 του Γεν. Κανονισμού 1083/2006.

(x) Συμμετέχει στη διαμόρφωση του σχεδίου των αξιολογήσεων της περιόδου 2007-2013 σε ό,τι αφορά θέματα ανθρωπίνων πόρων, σε συνεργασία με τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ του ΕΚΤ και την εθνική αρχή συντονισμού.

(xi) Οργανώνει, συντονίζει και παρακολουθεί τις δράσεις πληροφόρησης και δημοσιότητας για την προβολή των πολιτικών και των παρεμβάσεων του ΕΚΤ στην Ελλάδα, προκειμένου να εξασφαλίζεται η συνέργια των δράσεων επικοινωνίας μεταξύ των ΕΠ, καθώς και τη συμπληρωματικότητα αυτών με τις δράσεις επικοινωνίας του ΕΣΠΑ. Συνεργάζεται προς τούτο, κυρίως με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Γεν. Δ/σης Απασχόλησης της Ε.Ε., την εθνική αρχή συντονισμού, τις αρμόδιες εθνικές αρχές και τις διαχειριστικές αρχές για όλα τα ζητήματα που αφορούν σε δράσεις επικοινωνίας για το ΕΚΤ.

(xii) Αναπτύσσει υποβοηθητικά εργαλεία σε συνεργασία με τις αρμόδιες εθνικές αρχές για την υποστήριξη των φορέων διαχείρισης και υλοποίησης και μεριμνά για την εκπόνηση μελετών, ερευνών, εμπειρογνωμοσυνών και αξιολογήσεων σχετικά με ζητήματα ανθρωπίνων πόρων για την εκτέλεση του έργου της.

Για την αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων της ΕΥΣΕΚΤ, διασφαλίζεται η επαρκής στελέχωσή της. Επίσης, στις διαχειριστικές αρχές των Περιφερειακών ΕΠ, καθώς και των ΕΠ τα οποία θα υλοποιήσουν δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%), ορίζονται στέλεχος /στελέχη με αποκλειστικό καθήκον τη διαχείριση πράξεων ΕΚΤ και τη

συνεργασία τους με την ΕΥΣΕΚΤ και με τις διαχειριστικές αρχές των αρμοδίων υπουργείων για θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων τους.

Η ενσωμάτωση των αρχών της EQUAL κάθετα και οριζόντια (horizontal and vertical mainstreaming) θα διασφαλιστεί μέσω ειδικής υπηρεσίας, η οποία θα αποτελεί μετεξέλιξη της ειδικής υπηρεσίας διαχείρισης του Προγράμματος της Κ.Π. EQUAL του ΚΠΣ 2000-2006. Η ειδική αυτή υπηρεσία αφενός θα εντοπίζει ευκαιρίες για την ενσωμάτωση των αρχών της EQUAL στις δράσεις των ΕΠ, αφετέρου θα παρέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία προς την κατεύθυνση αυτή με ενδεδειγμένες εμπειρογνώμοσύνες. Επίσης θα παρακολουθεί και θα παρέχει συμβουλευτική για την ορθή εφαρμογή των αρχών της EQUAL.

Οι υφιστάμενες Ειδικές Υπηρεσίες Εφαρμογής που λειτουργούν στο πλαίσιο του Γ'ΚΠΣ στα Υπουργεία Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης συνεχίζουν τη λειτουργία τους και την προγραμματική περίοδο 2007-2013.

Για την υποστήριξη της αποτελεσματικής εφαρμογής του ΕΠ «Διοικητική Μεταρρύθμιση», προωθείται ο μετασχηματισμός της ανώνυμης μη κερδοσκοπικής εταιρίας του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα «Κοινωνία της Πληροφορίας» σε «Διοικητική Αναδιοργάνωση Α.Ε.», με κύριο αντικείμενο τον περιορισμό της πολυνομίας, την αξιολόγηση και αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας των δημόσιων οργανισμών, τον οργανωτικό και λειτουργικό ανασχεδιασμό και την ανασυγκρότησή τους.

Για την υποστήριξη της αποτελεσματικής εφαρμογής του άξονα «Συστημικές Προτεραιότητες» του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», συνιστάται στο Υπουργείο Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, στη Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών & άλλων Πόρων, αρμόδια δομή για το σχεδιασμό την οργάνωση και την παρακολούθηση της εφαρμογής και αξιολόγησης των δράσεων του εν λόγω άξονα.

5.1.2.2 Συντονισμός δράσεων στον τομέα του περιβάλλοντος

Ο συντονισμός των δράσεων στον τομέα του περιβάλλοντος ασκείται μέσω Ειδικής Υπηρεσίας στο ΥΠΕΧΩΔΕ, η οποία θα συντονίζει, θα καθορίζει προτεραιότητες και θα παρακολουθεί σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού, το σύνολο των περιβαλλοντικών έργων και δράσεων ανεξάρτητα από την πηγή χρηματοδότησής τους, ώστε να διασφαλιστεί η αναγκαία συνέργια και συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος. Επιπλέον θα συνεργάζεται με την εθνική αρχή συντονισμού για την ενσωμάτωση των κατευθύνσεων άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής στα περιφερειακά ΕΠ.

Η ειδική αυτή υπηρεσία θα υποστηρίζει και θα συντονίζει τη λειτουργία περιβαλλοντικού δικτύου (Environmental Network) σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ) και τις λοιπές Υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ και τις συναρμόδιες Κεντρικές & Περιφερειακές Αρχές, θα συντάσσει ετήσιες απολογιστικές εκθέσεις για την πρόοδο των έργων και δράσεων περιβάλλοντος τις οποίες θα αποστέλλει και προς την εθνική αρχή συντονισμού και τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΕ, θα υποστηρίζει με επεξεργασμένα στοιχεία και αναφορές την Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΠ «Περιβάλλον - Αειφόρος Ανάπτυξη» και την Ετήσια Διάσκεψη των Προέδρων των Επιτροπών Παρακολούθησης (ΕΔΙΠ), θα συμμετέχει στις Επιτροπές Παρακολούθησης των ΕΠ και θα υποστηρίζει το ΥΠΕΧΩΔΕ και τις λοιπές δημόσιες αρχές στην αναγκαία διαρκή δημόσια διαβούλευση με τους Κοινωνικούς Εταίρους και τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) για συναφή ζητήματα.

Στην ειδική αυτή υπηρεσία υποβάλλονται επίσης οι εκθέσεις που προβλέπονται στην κοινή υπουργική απόφαση έγκρισης της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του ΕΠ και αφορούν στην παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του ΕΠ.

5.1.2.3 Συντονισμός δράσεων στον τομέα της υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης

Ο συντονισμός των δράσεων του τομέα της υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης ασκείται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μέσω:

(α) Διυπουργικού Οργάνου, όπως αυτό θα οριστεί από κοινή υπουργική απόφαση των εμπλεκόμενων εθνικών αρχών και υπό την προεδρία του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου

Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το οποίο θα καθορίζει σε στρατηγικό, επιτελικό επίπεδο, τις αναγκαίες παρεμβάσεις στα τομεακά και περιφερειακά ΕΠ και τις προτεραιότητες του συνόλου των έργων και δράσεων ανεξάρτητα από την πηγή χρηματοδότησής τους, ώστε να διασφαλιστεί η αναγκαία συνέργια και συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων,

(β) ειδικής δομής που θα οριστεί με Κοινή Υπουργική Απόφαση και η οποία θα αποτελεί μετεξέλιξη της ειδικής υπηρεσίας διαχείρισης του ΕΠ «Υγεία – Πρόνοια» της προγραμματικής περιόδου 2000 – 2006. Η δομή αυτή θα υποστηρίζει αφενός το διυπουργικό όργανο για θέματα κατάρτισης της στρατηγικής και θα συντονίζει αφετέρου την εφαρμογή των δράσεων του τομέα υγείας – κοινωνικής αλληλεγγύης που θα υλοποιούνται από τα ΕΠ του ΕΣΠΑ. Στο πλαίσιο του συντονισμού θα παρέχει οδηγίες και κατευθύνσεις για το σχεδιασμό και τις τροποποιήσεις των παρεμβάσεων των ΕΠ με την σύμφωνη γνώμη της εθνικής αρχής συντονισμού και των εμπλεκόμενων συναρμόδιων αρχών.

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής δομής θα αναληφθούν επίσης καθήκοντα ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης, ο οποίος θα οριστεί σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο υποκεφάλαιο 5.1.4.

5.1.2.4 Συντονισμός δράσεων ΕΤΠΑ στον τομέα της εκπαίδευσης

Ο συντονισμός των δράσεων ΕΤΠΑ στον τομέα της εκπαίδευσης θα διασφαλιστεί από την αντίστοιχη μονάδα της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία θα αναλάβει και αρμοδιότητες συντονισμού της εφαρμογής των δράσεων ΕΤΠΑ του τομέα της εκπαίδευσης που υλοποιούνται από τα περιφερειακά ΕΠ του ΕΣΠΑ και από το ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση».

5.1.2.5 Συντονισμός των ΕΠ «Διοικητική Μεταρρύθμιση» και «Ψηφιακή Σύγκλιση»

Για το συντονισμό της εφαρμογής των ΕΠ: «Διοικητική Μεταρρύθμιση» και «Ψηφιακή Σύγκλιση» του ΕΣΠΑ 2007-2013, συνιστάται διυπουργική επιτροπή στην οποία μετέχουν ο Γενικός Γραμματέας Εσωτερικών και ο Γενικός Γραμματέας Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, ο Ειδικός Γραμματέας Ψηφιακού Σχεδιασμού του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, ο προϊστάμενος της εθνικής αρχής συντονισμού και οι προϊστάμενοι των οικείων ειδικών υπηρεσιών. Αποστολή της επιτροπής είναι ο συντονισμός των δύο ΕΠ στον προγραμματισμό των προσκλήσεων για τις δράσεις και την εφαρμογή των αλληλοσυμπληρούμενων παρεμβάσεων. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, καθορίζονται η συγκρότηση και οι ειδικότερες αρμοδιότητες της επιτροπής.

5.1.2.6 Συντονισμός συγχρηματοδοτούμενων δράσεων κρατικών ενισχύσεων, μέσω χρηματοοικονομικής τεχνικής και δανείων ΕΤΕπ

Για το συντονισμό του προγραμματισμού και της εφαρμογής των συγχρηματοδοτούμενων δράσεων κρατικών ενισχύσεων, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων για τη σώρευση ενισχύσεων και την αποφυγή της διπλής χρηματοδότησης της δαπάνης από άλλα κοινοτικά ή εθνικά χρηματοδοτικά μέσα ή από άλλη προγραμματική περίοδο, συνιστάται επιτροπή στην οποία μετέχουν οι προϊστάμενοι της εθνικής αρχής συντονισμού, της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση», της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» και της διαχειριστικής αρχής των ΠΕΠ. Στις συνεδριάσεις της επιτροπής δύναται να μετέχουν κατά περίπτωση και εκπρόσωποι άλλων φορέων.

Η ανωτέρω επιτροπή υποστηρίζει, επίσης, την εθνική αρχή συντονισμού στην εποπτεία της οργάνωσης και διαχείρισης των ταμείων που ιδρύονται και οργανώνονται και λειτουργούν σύμφωνα με το άρθρο 44 του Κανονισμού.

Ο συντονισμός των δανείων που χορηγούνται από την ΕΤΕπ για τη χρηματοδότηση μεγάλων έργων που εντάσσονται στα ΕΠ (συμπεριλαμβανομένων και των μεγάλων έργων που προωθούνται με συγχρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα) ή άλλων επενδύσεων μικρότερου μεγέθους, ασκείται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομίας & Οικονομικών, σε συνεργασία με την ανωτέρω επιτροπή και τις αρμόδιες διαχειριστικές αρχές.

5.1.2.7 Συντονισμός και προώθηση της Έρευνας και Τεχνολογίας

Ο συντονισμός των δράσεων και παρεμβάσεων Έρευνας και Τεχνολογίας ασκείται μέσω της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας η οποία αποτελεί τον αρμόδιο φορέα για τη χάραξη και άσκηση πολιτικής στους τομείς αυτούς.

5.1.2.8 Συντονισμός δράσεων στον τομέα του πολιτισμού

Ο συντονισμός των δράσεων στον τομέα του πολιτισμού θα διασφαλιστεί από την ειδική υπηρεσία του ΕΠ «Πολιτισμός» η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο του ΚΠΣ 2000-2006 στο Υπουργείο Πολιτισμού, η οποία θα αναλάβει και αρμοδιότητες συντονισμού της εφαρμογής των δράσεων του τομέα πολιτισμού που υλοποιούνται από τα ΕΠ του ΕΣΠΑ.

5.1.2.9 Συντονισμός ΕΠ του ΕΣΠΑ με ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ

Ο συντονισμός μεταξύ των ΕΠ του ΕΣΠΑ και των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΑ, ασκείται από την εθνική αρχή συντονισμού και τις ειδικές υπηρεσίες διαχείρισης του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) και του ΕΠ Αλιείας (ΕΠΑ), σε συνεργασία με αρμόδιες εθνικές αρχές, κατά τον προγραμματισμό και την παρακολούθηση της υλοποίησης των αντίστοιχων δράσεων.

Ο συντονισμός αυτός ασκείται μέσω μηχανισμού προώθησης της συμπληρωματικότητας των δράσεων, χωρικά (περιοχή παρέμβασης) και θεματικά (τομέας παρέμβασης), που λειτουργεί σε επίπεδο α) προγραμματισμού, β) παρακολούθησης υλοποίησης (διαχειριστικές αρχές), και γ) επανεξέτασης στρατηγικής (εθνική αρχή συντονισμού και διαχειριστικές αρχές του ΠΑΑ και του ΕΠΑ).

Στο πρώτο επίπεδο, ο μηχανισμός αυτός εξειδικεύει κατευθύνσεις για τη διασφάλιση της συμπληρωματικότητας και του διαχωρισμού των δράσεων και συντονίζει το πλαίσιο εφαρμογής τους, θεματικά και γεωγραφικά.

Στο δεύτερο επίπεδο, οι διαχειριστικές αρχές των ΕΠ του ΕΣΠΑ, του ΠΑΑ και του ΕΠΑ τηρούν τις κατευθύνσεις κατά τη διαδικασία επιλογής των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων. Σε ετήσια βάση, συντάσσουν ειδική αναφορά για την πρόοδο και αποτελεσματικότητα των δράσεων με χρήση των κωδικών θεματικής και εδαφικής διάστασης και τις γνωστοποιούν στον μηχανισμό αυτό.

Στο τρίτο επίπεδο και στο πλαίσιο της ανωτέρω ειδικής αναφοράς, ο μηχανισμός, εξετάζει την πρόοδο και αποτελεσματικότητα των δράσεων, προσδιορίζει ενδεχόμενη ανάγκη αναθεώρησης των κατευθύνσεων και της κατανομής των Κοινοτικών πόρων, συνεπεία αλλαγών στις προτεραιότητες (κοινοτικές, εθνικές, περιφερειακές) ή στις συνθήκες υλοποίησής τους και εισηγείται μέτρα στην Ετήσια Διάσκεψη των προέδρων των Επιτροπών Παρακολούθησης.

5.1.3. Διαχειριστική αρχή του επιχειρησιακού προγράμματος

Ως διαχειριστική αρχή του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου, σύμφωνα με το άρθρο 59, παράγραφος 1 στοιχείο (α) του Καν. (ΕΚ) 1083/06, ορίζεται Ειδική Υπηρεσία η οποία υπάγεται στη Γενική Δ/ση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιφερειακής Πολιτικής και Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

Η διαχειριστική αρχή, σύμφωνα με το άρθρο 60 του Καν. (ΕΚ) 1083/06, είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση και την υλοποίηση του ΕΠ σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και ασκεί τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

(i) συντονίζει και εποπτεύει την άσκηση των αρμοδιοτήτων των ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης της ενότητας 5.1.4 του παρόντος κεφαλαίου σύμφωνα με τις απαιτήσεις του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου και έχει την τελική ευθύνη έναντι της Επιτροπής για το ΕΠ. Στο πλαίσιο αυτό:

μεριμνά για την ύπαρξη και πλήρη εφαρμογή συστήματος αναφοράς και παρακολούθησης των δράσεων, η διαχείριση των οποίων έχει εκχωρηθεί σε ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης,

παρακολουθεί την ορθή και έγκαιρη ενημέρωση του ΟΠΣ με τα απαραίτητα δεδομένα και έγγραφα από τους ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης,

παρέχει στην Επιτροπή, κατόπιν γραπτού σχετικού αιτήματός της, τις πληροφορίες που αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του Καν. (ΕΚ) 1828/06 εντός δεκαπέντε εργάσιμων ημερών από την παραλαβή του αιτήματος ή εντός οποιασδήποτε άλλης συμφωνημένης περιόδου, με σκοπό τον έλεγχο εγγράφων και τη διενέργεια επιτόπιων ελέγχων.

(ii) διασφαλίζει ότι οι αξιολογήσεις του ΕΠ που αναφέρονται στο άρθρο 48(3) του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 εκτελούνται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 47 του ίδιου Κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό:

προετοιμάζει και οργανώνει τις αξιολογήσεις που προβλέπονται στο υποκεφάλαιο 4 του παρόντος κεφαλαίου κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου, μεριμνώντας ιδιαίτερα για τη διεξαγωγή των αξιολογήσεων σύμφωνα με οδηγίες και κατευθύνσεις της εθνικής αρχής συντονισμού

κοινοποιεί τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων στην εθνική αρχή συντονισμού, και στην ΕΥΣΕΚΤ εφόσον το ΠΕΠ υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%), στην επιτροπή παρακολούθησης και την Επιτροπή,

εξασφαλίζει την κατάλληλη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων των αξιολογήσεων, με βάση τους κανόνες που αφορούν στην πρόσβαση στα έγγραφα,

συνεργάζεται με τους ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης του υποκεφαλαίου 5.1.4. για την αξιοποίηση των συμπερασμάτων τους

(iii) διασφαλίζει ότι η αρχή πιστοποίησης λαμβάνει τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες και τις επαληθεύσεις για σκοπούς πιστοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό εποπτεύει και συντονίζει πριν από κάθε αίτημα πληρωμής την πληρότητα των πληροφοριών που παρέχονται στην αρχή πιστοποίησης,

(iv) συντονίζει την εξειδίκευση των περιφερειακών ΕΠ και παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής τους συμπεριλαμβανομένου του κανόνα $v+3/v+2$. Στο πλαίσιο αυτό:

παρέχει κατευθύνσεις για την εξειδίκευση του ΕΠ,

συντάσσει περιοδικές αναφορές για την πορεία εφαρμογής του ΕΠ,

παρέχει κατευθύνσεις για προτάσεις αναθεώρησης του προγράμματος τις οποίες συνθέτει, επεξεργάζεται και τις υποβάλλει στην οικεία επιτροπή παρακολούθησης,

(v) συνθέτει και επεξεργάζεται τις αναφορές των ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης του υποκεφαλαίου 5.1.4 που αφορούν στις ετήσιες και τελικές εκθέσεις των προγραμμάτων και μετά την έγκριση της οικείας επιτροπής παρακολούθησης τις υποβάλλει στην Επιτροπή,

(vi) διασφαλίζει τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις ενημέρωσης και δημοσιότητας που ορίζονται στο άρθρο 69 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006. Στο πλαίσιο αυτό εκπονεί το επικοινωνιακό σχέδιο του ΕΠ σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Καν. (ΕΚ) 1828/2006 και το πλαίσιο αρχών δημοσιότητας και πληροφόρησης που διαμορφώνει η εθνική αρχή συντονισμού σε συνεργασία με την ΕΥΣΕΚΤ εφόσον το ΠΕΠ υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%), ενημερώνει σχετικά την επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ και την Επιτροπή και αξιολογεί την αποτελεσματικότητά του σύμφωνα με το άρθρο 4 του Καν. (ΕΚ) 1828/2006

5.1.4. Ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης

Στο πλαίσιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου ορίζονται οι ακόλουθοι ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 6 και το άρθρο 59 παράγραφος 2 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006:

Ειδικές Υπηρεσίες Περιφερειών

- (α) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006 ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης για κατηγορίες πράξεων περιφερειακής εμβέλειας που υλοποιούνται στην Περιφέρεια Κρήτης.
- (β) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006 ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης για κατηγορίες πράξεων περιφερειακής εμβέλειας που υλοποιούνται στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.
- (γ) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2000-2006 ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης για κατηγορίες πράξεων περιφερειακής εμβέλειας που υλοποιούνται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, προσδιορίζονται:

οι πράξεις ή κατηγορίες πράξεων των οποίων αναλαμβάνεται η διαχείριση και ο συνολικός προϋπολογισμός αυτών

οι υποχρεώσεις του ενδιάμεσου φορέα και της διαχειριστικής αρχής.

Κάθε ένας από τους ανωτέρω ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης αναλαμβάνει σύμφωνα με το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο, τις ακόλουθες αρμοδιότητες διαχείρισης:

- v. επιλέγει τις προς χρηματοδότηση πράξεις σύμφωνα με τα κριτήρια που εφαρμόζονται στο ΕΠ και διασφαλίζει τη συμμόρφωση των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων με τους ισχύοντες κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες, καθ' όλη την περίοδο υλοποίησής τους,

Στο πλαίσιο αυτό κάθε ενδιάμεσος φορέας:

- Μεριμνά, μέσω πρόσκλησης, για την παροχή στους δυνητικούς δικαιούχους λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με:

τους όρους επιλεξιμότητας τους οποίους πρέπει να πληρούν οι προτεινόμενες πράξεις προκειμένου να ενταχθούν για χρηματοδότηση στο πλαίσιο του ΕΠ,

τα τυποποιημένα έντυπα που θα χρησιμοποιηθούν για την υποβολή αιτήσεων χρηματοδότησης,

τις διαδικασίες για την εξέταση των αιτήσεων χρηματοδότησης και των σχετικών χρονικών περιόδων,

τα κριτήρια για την ένταξη των προς χρηματοδότηση πράξεων,

τους αρμόδιους σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, οι οποίοι μπορούν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το ΕΠ,

τη δημοσιοποίηση καταλόγου στον οποίο παρατίθενται ο τίτλος των πράξεων, οι δικαιούχοι και το ποσό της δημόσιας χρηματοδότησης που χορηγείται.

- Εφαρμόζει διαδικασίες αξιολόγησης των πράξεων με βάση τα κριτήρια ένταξης που εγκρίνονται από την επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ. Οι προτάσεις που δεν έχουν αξιολογηθεί ή δεν έχουν λάβει θετική αξιολόγηση δεν δύνανται να ενταχθούν στο ΕΠ. Ως ομάδες κριτηρίων δύναται να χρησιμοποιεί τη σκοπιμότητα της πράξης, τη συμβατότητα της πράξης με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές, τη συμβολή της πράξης στους στόχους του ΕΠ, τη φύση και το είδος της πράξης στο πλαίσιο της διενεργούμενης πρόσκλησης, την πληρότητα και την ωριμότητα της πράξης. Εξετάζει τη διαχειριστική επάρκεια των δικαιούχων εξαιρουμένων αυτών που λαμβάνουν κρατική ενίσχυση κατά τα άρθρα 87 και 88 της συνθήκης, σύμφωνα με το σύστημα που προσδιορίζεται στην παράγραφο (xvii) του υποκεφαλαίου 1.1, πριν ληφθεί η απόφαση ένταξης της πράξης στο ΕΠ. Στις περιπτώσεις πράξεων για τις οποίες κατά τη χρονική στιγμή υποβολής τους στο ΕΠ έχουν αναληφθεί νομικές δεσμεύσεις ή βρίσκονται σε εκτέλεση ή περατώθηκαν μετά την ημερομηνία έναρξης της επιλεξιμότητας, συνεκτιμά τυχόν αξιολογήσεις που έχουν διενεργηθεί από αρμόδιες αρχές και διασφαλίζει ότι η επιλογή των πράξεων ικανοποιεί τα κριτήρια που εφαρμόζονται για το ΕΠ.
- Γνωστοποιεί τις προς ένταξη πράξεις προϋπολογισμού άνω των πέντε εκατ. (5.000.000)

ευρώ στην εθνική αρχή συντονισμού προκειμένου να διατυπώσει γνώμη εντός δέκα πέντε ημερών. Οι συγχρηματοδοτούμενες από το ΕΚΤ προτεινόμενες προς ένταξη πράξεις, γνωστοποιούνται στην ΕΥΣΕΚΤ για διατύπωση γνώμης, όταν είναι προϋπολογισμού άνω των δύο εκατ. (2.000.000) ευρώ. Η απόφαση ένταξης εκδίδεται με ευθύνη του ενδιαμέσου φορέα διαχείρισης μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής. Για τα δημόσια έργα προϋπολογισμού άνω των είκοσι πέντε εκατ. (25.000.000) ευρώ στον τομέα του περιβάλλοντος και άνω των πενήντα εκατ. (50.000.000) ευρώ σε άλλους τομείς, η απόφαση ένταξης εκδίδεται μόνο μετά από σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

- Εκδίδει την απόφαση ένταξης πράξεων στο ΕΠ και ενημερώνει γραπτώς τον δικαιούχο για όλες τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει. Ενημερώνει επίσης γραπτώς με επαρκή αιτιολόγηση τους φορείς των οποίων οι προτάσεις δεν έγιναν αποδεκτές, προκειμένου να καταστεί δυνατή η βελτίωση τους σε μεταγενέστερη υποβολή τους.
- Προβάνει σε εξέταση των σταδίων εξέλιξης δημοσίων συμβάσεων και ιδίως κατά τη διαδικασία διακήρυξης, ανάθεσης και τροποποίησης σύμβασης. Ο ενδιαμέσος φορέας διαχείρισης εκφράζει τη σύμφωνη γνώμη του εντός δέκα (10) εργασίμων ημερών ή εντός δέκα πέντε (15) εργασίμων ημερών σε περιπτώσεις συμβάσεων άνω των είκοσι πέντε εκατομμυρίων ευρώ η οποία και αποτελεί όρο για τη χρηματοδότηση της πράξης.
- Συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή του προγράμματος, την εθνική αρχή συντονισμού, την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία συντονισμού και την Επιτροπή και παρέχει σε αυτές κάθε πληροφορία που ζητείται.

vi. επαληθεύει την παράδοση των συγχρηματοδοτούμενων προϊόντων και υπηρεσιών και την πραγματοποίηση των δαπανών που δηλώνουν οι δικαιούχοι για τις διάφορες πράξεις, καθώς και της συμμόρφωσής τους προς τους κοινοτικούς και τους εθνικούς κανόνες.

Στο πλαίσιο αυτό κάθε ενδιαμέσος φορέας διαχείρισης:

- διενεργεί διοικητικές και επιτόπιες επαληθεύσεις, οι οποίες καλύπτουν κατάλληλα τις διοικητικές, δημοσιονομικές, τεχνικές και φυσικές πτυχές των υλοποιούμενων πράξεων. Ειδικότερα διενεργεί:
  - διοικητικές επαληθεύσεις για κάθε δήλωση δαπανών που υποβάλλεται από τους δικαιούχους, κατά τις οποίες επιβεβαιώνονται με τα κατάλληλα έγγραφα, ότι:

η δηλωθείσα δαπάνη είναι πραγματική,

τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες έχουν παραδοθεί σύμφωνα με την απόφαση ένταξης,

οι δηλώσεις δαπανών από τους δικαιούχους είναι ακριβείς,

η πράξη και η δαπάνη είναι σύμφωνες με το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο

τηρήθηκαν οι κατάλληλες διαδικασίες για την αποφυγή διπλής χρηματοδότησης της δαπάνης από άλλα κοινοτικά ή εθνικά χρηματοδοτικά μέσα ή από άλλη προγραμματική περίοδο.

Στην περίπτωση μεγάλου πλήθους δικαιολογητικών εγγράφων είναι δυνατόν να πραγματοποιούνται δειγματοληπτικές επαληθεύσεις βάσει μεθόδου δειγματοληψίας.

Το αργότερο κατά την πρώτη δήλωση δαπάνης του δικαιούχου, ο ενδιαμέσος φορέας διαχείρισης επιβεβαιώνει την εφαρμογή των όρων και προϋποθέσεων που ενδεχομένως έχει θέσει κατά την εξέταση της διαδικασίας ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων. Ο ενδιαμέσος φορέας διαχείρισης παρακολουθεί τη συμμόρφωση της σύμβασης με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησής της.

- επιτόπιες επαληθεύσεις επιμέρους πράξεων κατά τις οποίες επαληθεύεται ότι οι πράξεις όντως εκτελούνται και τα παραδιδόμενα προϊόντα ή/και παρεχόμενες υπηρεσίες συμμορφώνονται προς τους όρους της αντίστοιχης σύμβασης ή απόφασης χορήγησης ενίσχυσης, η φυσική πρόοδος της πράξης, η τήρηση των κοινοτικών κανόνων όσον αφορά τη δημοσιότητα και η ακρίβεια των πληροφοριών που παρέχει ο δικαιούχος όσον αφορά τη φυσική και οικονομική πρόοδο της πράξης.

Για τις πράξεις που η επαλήθευσή τους επιτοπίως, γίνεται δειγματοληπτικά, ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης τηρεί αρχεία που περιγράφουν και δικαιολογούν τη δειγματοληπτική μέθοδο που καθορίζει τις πράξεις ή τις συναλλαγές που επιλέγονται προς επαλήθευση. Ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης καθορίζει το μέγεθος του δείγματος, προκειμένου να αποκτήσει εύλογη βεβαιότητα ως προς τη νομιμότητα και κανονικότητα των σχετικών πράξεων όσον αφορά το επίπεδο κινδύνου που διαπιστώνεται από τον ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης για τον τύπο των σχετικών δικαιούχων και πράξεων. Ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης επανεξετάζει τη μέθοδο δειγματοληψίας σε ετήσια βάση σύμφωνα με τους κανόνες του ΣΔΕ.

Σε ότι αφορά στα δημόσια έργα ο έλεγχος που διενεργείται από τον Ειδικό Σύμβουλο Ποιοτικού Ελέγχου (ΕΣΠΕΛ) μπορεί να αντικαταστήσει επιτόπιες επαληθεύσεις του ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης και συνυπολογίζεται σε ότι αφορά στην εκτίμηση του δείγματος.

- Τηρεί αρχείο των διενεργούμενων επαληθεύσεων στο ΟΠΣ, όπου για κάθε επαλήθευση αναφέρονται οι εργασίες που υλοποιήθηκαν για την επαλήθευση, η ημερομηνία και τα αποτελέσματα της επαλήθευσης και τα μέτρα που ελήφθησαν στις περιπτώσεις ανεύρεσης παρατυπιών. Τα πορίσματα των επιτόπιων επαληθεύσεων καταχωρούνται στο ΟΠΣ και κοινοποιούνται στο δικαιούχο και στο φορέα που είναι αρμόδιος για τη χορήγηση ενισχύσεων στην περίπτωση κρατικών ενισχύσεων.
- Στην περίπτωση που η διαχειριστική αρχή ή ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης είναι και δικαιούχος στο πλαίσιο του ίδιου ΕΠ, η υλοποίηση της πράξης θα γίνεται από μονάδα διαφορετική από τη μονάδα που είναι αρμόδια για τη διενέργεια των επαληθεύσεων, ώστε να διασφαλίζεται η απαιτούμενη διάκριση καθηκόντων.

Στις περιπτώσεις πράξεων κρατικών ενισχύσεων ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης:

- διενεργεί διοικητικές και επιτόπιες επαληθεύσεις, οι οποίες καλύπτουν κατάλληλα τις διοικητικές, δημοσιονομικές, τεχνικές και φυσικές πτυχές των υλοποιούμενων πράξεων. Ειδικότερα διενεργεί διοικητικές και επιτόπιες επαληθεύσεις για κάθε δήλωση δαπανών που υποβάλλεται από τους δικαιούχους, κατά τις οποίες επιβεβαιώνονται με τα κατάλληλα έγγραφα, ότι:

η δηλωθείσα δαπάνη είναι πραγματική,

τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες έχουν παραδοθεί σύμφωνα με την απόφαση ένταξης,

οι δηλώσεις δαπανών από τους δικαιούχους είναι ακριβείς,

η πράξη και η δαπάνη είναι σύμφωνες με το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο

τηρήθηκαν οι κατάλληλες διαδικασίες για την αποφυγή διπλής χρηματοδότησης της δαπάνης από άλλα κοινοτικά ή εθνικά χρηματοδοτικά μέσα ή από άλλη προγραμματική περίοδο.

Στην περίπτωση μεγάλου πλήθους δικαιολογητικών εγγράφων είναι δυνατόν να πραγματοποιούνται δειγματοληπτικές επαληθεύσεις βάσει μεθόδου δειγματοληψίας.

Για τις πράξεις που η επαλήθευσή τους επιτοπίως, γίνεται δειγματοληπτικά, ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης τηρεί αρχεία που περιγράφουν και δικαιολογούν τη δειγματοληπτική μέθοδο που καθορίζει τις πράξεις ή τις συναλλαγές που επιλέγονται προς επαλήθευση. Ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης καθορίζει το μέγεθος του δείγματος, προκειμένου να αποκτήσει εύλογη βεβαιότητα ως προς τη νομιμότητα και κανονικότητα των σχετικών πράξεων όσον αφορά το επίπεδο κινδύνου που διαπιστώνεται για τον τύπο των σχετικών δικαιούχων και πράξεων. Ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης επανεξετάζει τη μέθοδο δειγματοληψίας σε ετήσια βάση σύμφωνα με τους κανόνες του ΣΔΕ.

- Τηρεί αρχείο των διενεργούμενων επαληθεύσεων, όπου για κάθε επαλήθευση αναφέρονται οι εργασίες που υλοποιήθηκαν για την επαλήθευση, η ημερομηνία και τα αποτελέσματα της επαλήθευσης και τα μέτρα που ελήφθησαν στις περιπτώσεις ανεύρεσης παρατυπιών. Τα πορίσματα των επιτόπιων επαληθεύσεων κοινοποιούνται στο δικαιούχο και στο φορέα που είναι αρμόδιος για τη χορήγηση των ενισχύσεων.
- vii. διασφαλίζει τη συλλογή, καταχώρηση και αποθήκευση στο ΟΠΣ λογιστικών εγγραφών για κάθε πράξη στο πλαίσιο του ΕΠ καθώς και τη συλλογή και καταχώρηση στο ΟΠΣ των

δεδομένων υλοποίησης που απαιτούνται για τη χρηματοοικονομική διαχείριση, την παρακολούθηση, τις επαληθεύσεις, τους ελέγχους και την αξιολόγηση, συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων που ορίζονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του Καν. (ΕΚ) 1828/2006. Μεριμνά για την πληρότητα και επάρκεια των στοιχείων που καταχωρούνται στο ΟΠΣ.

Στο πλαίσιο αυτό κάθε ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης:

- Συλλέγει μέσω περιοδικών αναφορών βάσει τυποποιημένων εντύπων και τηρεί στο ΟΠΣ και στο φάκελο της πράξης, λογιστικές εγγραφές για κάθε πράξη, καθώς και δεδομένα υλοποίησης που απαιτούνται για τη χρηματοοικονομική διαχείριση, την παρακολούθηση, τις επαληθεύσεις, τους ελέγχους και την αξιολόγηση. Στις περιπτώσεις πράξεων κρατικών ενισχύσεων τα δεδομένα υλοποίησης που απαιτούνται για την παρακολούθηση και τις επαληθεύσεις τηρούνται σε αρχεία.
- Παρακολουθεί την τήρηση των υποχρεώσεων των δικαιούχων για την υποβολή όλων των δεδομένων υλοποίησης των πράξεων που απαιτούνται για τη χρηματοοικονομική διαχείριση, την παρακολούθηση, τις επαληθεύσεις, τους ελέγχους και την αξιολόγηση των δράσεων,
- Έχει την ευθύνη της ποιότητας και πληρότητας των στοιχείων που καταχωρούνται στο ΟΠΣ.
- Διασφαλίζει την πρόσβαση της αρχής πιστοποίησης και της αρχής ελέγχου στα εν λόγω στοιχεία.

viii. διασφαλίζει ότι οι δικαιούχοι και οι άλλοι φορείς που εμπλέκονται στην υλοποίηση πράξεων τηρούν είτε χωριστό λογιστικό σύστημα είτε επαρκή λογιστική κωδικοποίηση για όλες τις συναλλαγές που έχουν σχέση με την πράξη με την επιφύλαξη των εθνικών λογιστικών κανόνων,

Στο πλαίσιο αυτό ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε:

- οι δικαιούχοι που υποχρεούνται από την ελληνική νομοθεσία να τηρούν ενιαίο λογιστικό σύστημα (το Γενικό ή τα Κλαδικά Λογιστικά Σχέδια) να δημιουργήσουν ειδική λογιστική μερίδα για το συγχρηματοδοτούμενο έργο,
- οι δικαιούχοι που δεν είναι υποχρεωμένοι από την ελληνική νομοθεσία στην τήρηση του Γενικού ή των Κλαδικών Λογιστικών Σχεδίων, να εφαρμόζουν κατάλληλη λογιστική κωδικοποίηση για το συγχρηματοδοτούμενο έργο, όπως αυτή θα οριστεί από τη διαχειριστική αρχή κατά την έναρξη υλοποίησής του,

ix. συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή του ΕΠ για τη διενέργεια των αξιολογήσεων που προβλέπονται στο υποκεφάλαιο 4 του παρόντος κεφαλαίου κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου,

Στο πλαίσιο αυτό ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης :

- οργανώνει την παραγωγή και τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων για την διεξαγωγή των αξιολογήσεων, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων τύπων πληροφοριών που παρέχονται από το σύστημα παρακολούθησης,
  - λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την αξιοποίηση των συμπερασμάτων των αξιολογήσεων,
  - εισηγείται στη διαχειριστική αρχή πρόταση προς την οικεία επιτροπή παρακολούθησης για τη διεξαγωγή αξιολογήσεων ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που η παρακολούθηση αναδεικνύει σημαντικές αποκλίσεις από τους στόχους που έχουν τεθεί σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της εθνικής αρχής συντονισμού,
- x. καθορίζει διαδικασίες σύμφωνα με τους κανόνες του συστήματος διαχείρισης & ελέγχου για τη διασφάλιση της τήρησης όλων των εγγράφων σχετικά με τις δαπάνες και τους λογιστικούς ελέγχους που απαιτούνται για τη διασφάλιση επαρκούς διαδρομής ελέγχου. Οι διαδικασίες αυτές πρέπει να διασφαλίζουν ότι:

- τηρούνται όλα τα απαραίτητα έγγραφα (πρωτότυπα ή επικυρωμένα αντίγραφα) στο κατάλληλο επίπεδο (διαχειριστική αρχή, ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης, δικαιούχος) για την εξασφάλιση επαρκούς διαδρομής ελέγχου όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 15 του Καν. (ΕΚ) 1828/2006,
  - στην περίπτωση τήρησης εγγράφων σε ηλεκτρονική μορφή, τα ηλεκτρονικά συστήματα τήρησης των εγγράφων συμμορφώνονται με αποδεκτά πρότυπα ασφάλειας ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ηλεκτρονικά έγγραφα πληρούν τους εθνικούς κανόνες και είναι αξιόπιστα,
  - όλα τα έγγραφα τηρούνται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών ετών από τη γνωστοποίηση της γνώμης της Επιτροπής σχετικά με το περιεχόμενο της δήλωσης κλεισίματος του ΕΠ ή μερικού κλεισίματος, με την επιφύλαξη των κανόνων που διέπουν τις κρατικές ενισχύσεις,
  - ο δικαιούχος παρέχει πρόσβαση στα τηρούμενα από αυτόν έγγραφα που σχετίζονται με την υλοποίηση της συγχρηματοδοτούμενης πράξης αλλά και αντίγραφα ή αποσπάσματα αυτών σε εξουσιοδοτημένα για το σκοπό αυτό άτομα της διαχειριστικής αρχής, του ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης, της αρχής πιστοποίησης, της αρχής ελέγχου, της Επιτροπής και των εξουσιοδοτημένων αυτής εκπροσώπων,
  - τα ονόματα των φορέων που διαθέτουν τα πρωτογενή έγγραφα που απαιτούνται για την εξασφάλιση επαρκούς διαδρομής ελέγχου, και η τοποθεσία που βρίσκονται οι έδρες των φορέων αυτών είναι γνωστά στη διαχειριστική αρχή και τηρούνται στο ΟΠΣ.
- xι. παρέχει στην αρχή πιστοποίησης όλες τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες και τις επαληθεύσεις που πραγματοποιούνται σε σχέση με κάθε δαπάνη για σκοπούς πιστοποίησης,
- Στο πλαίσιο αυτό ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης :
- μεριμνά για την έγκαιρη ενημέρωση του ΟΠΣ με όλα τα στοιχεία που απαιτούνται προκειμένου η αρχή πιστοποίησης να εκτελέσει τους απαραίτητους ελέγχους για την πιστοποίηση των δαπανών,
  - συνεργάζεται με την αρχή πιστοποίησης προκειμένου να αποσαφηνιστεί οποιοδήποτε θέμα ανακύπτει σχετικά με την πιστοποίηση εγκεκριμένων δαπανών,
- xii. υποστηρίζει τις εργασίες της επιτροπής παρακολούθησης και τον εφοδιασμό της με τα απαιτούμενα έγγραφα τα οποία καθιστούν δυνατή την παρακολούθηση της ποιότητας υλοποίησης του ΕΠ σε σχέση με τους στόχους του.
- Στο πλαίσιο αυτό ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης
- μεριμνά για τη συλλογή και επεξεργασία όλων των στοιχείων που απαιτούνται για την παρακολούθηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της υλοποίησης του ΕΠ από την επιτροπή παρακολούθησης και τη λήψη αποφάσεων από αυτήν,
  - μεριμνά για την οργάνωση και προετοιμασία της επιτροπής παρακολούθησης στην οποία προεδρεύει ο Γενικός Γραμματέας της οικείας Περιφέρειας,
  - μεριμνά για την υλοποίηση των αποφάσεων της επιτροπής παρακολούθησης,
- xiii. συντάσσει και υποβάλλει στη διαχειριστική αρχή του ΕΠ την ετήσια και τελική έκθεση εκτέλεσης που αφορά τους άξονες προτεραιότητας της οικείας Περιφέρειας σχετικά με την υλοποίηση, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 67 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006, με βάση τα στοιχεία του ΟΠΣ και τις οδηγίες της εθνικής αρχής συντονισμού,
- xiv. διασφαλίζει τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις ενημέρωσης και δημοσιότητας που ορίζονται στο άρθρο 69 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006.

Στο πλαίσιο αυτό ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης:

- υλοποιεί τις προβλεπόμενες στο εγκεκριμένο σχέδιο επικοινωνίας δράσεις,
  - ενημερώνει τους δικαιούχους για τις ενέργειες δημοσιότητας που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο εκτέλεσης πράξεων και παρακολουθεί την ορθή τήρηση των υποχρεώσεων αυτών,
- xv. υποβάλλει στην Επιτροπή, τις αναγκαίες πληροφορίες προκειμένου να αξιολογήσει τα μεγάλα έργα και να προσδιορίσει τη συνδρομή των Ταμείων σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Καν. (ΕΚ) 1828/2006,
- xvi. παρακολουθεί την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της υλοποίησης των αξόνων προτεραιότητας του ΕΠ, συμπεριλαμβανομένου του κανόνα $n+2/n+3$,
- xvii. συντάσσει και υποβάλλει στη διαχειριστική αρχή προτάσεις για αναθεώρηση σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 33 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 και τις κατευθύνσεις της εθνικής αρχής συντονισμού,
- xviii. παρακολουθεί τα έσοδα που προκύπτουν από έργα που παράγουν έσοδα και ενημερώνει σχετικά τη διαχειριστική αρχή του ΠΕΠ και την αρχή πιστοποίησης, ιδίως για τα έργα των οποίων τα έσοδα δεν είναι δυνατό να εκτιμηθούν εκ των προτέρων,
- xix. συμμετέχει στην από κοινού με την Επιτροπή ετήσια εξέταση της υλοποίησης του ΕΠ, ενημερώνει την επιτροπή παρακολούθησης για τα αποτελέσματά της και παρακολουθεί τη συνέχεια που δίδεται στα σχόλιά της,
- xx. προβαίνει σε ακύρωση μέρους ή του συνόλου της κοινοτικής συνεισφοράς της πράξης η οποία επιβάλλεται βάσει πορίσματος επαλήθευσης ή πορίσματος ελέγχου της αρχής ελέγχου,
- xxi. εισηγείται στον αρμόδιο υπουργό για την έκδοση απόφασης ανάκτησης αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών τα οποία διαπιστώνονται βάσει των επαληθεύσεων που διενεργεί.
- xxii. μεριμνά για την εφαρμογή και εξειδίκευση των οριζόμενων στην κοινή υπουργική απόφαση έγκρισης της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του ΕΠ στο πλαίσιο της υλοποίησης του ΕΠ.
- xxiii. δεσμεύεται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την υποστήριξη καινοτόμων δράσεων διασυνοριακού /διακρατικού χαρακτήρα που είναι αποτέλεσμα των δικτύων –στην περίπτωση που Περιφέρειες στην περιοχή του προγράμματος εμπλέκονται στην πρωτοβουλία «Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή»- στο βαθμό που οι δράσεις αυτές συνάδουν με τη στοχοθεσία του προγράμματος και τηρώντας τις διατάξεις εφαρμογής του.

Ειδικές Υπηρεσίες / Υπηρεσίες Υπουργείων

- (α) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠ «Σιδηρόδρομοι-Αεροδρόμια-Αστικές Συγκοινωνίες» 2000-2006, ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης για πράξεις υποδομών, προμηθειών και υπηρεσιών αρμοδιότητας του Υπουργείου Μεταφορών & Επικοινωνιών και των εποπτευόμενων από αυτό Οργανισμών, που αφορούν στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- (β) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» 2007-2013, ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης για πράξεις εθνικής εμβέλειας αρμοδιότητας Υπουργείου Ανάπτυξης και πράξεις ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας που πρόκειται να προκηρυχθούν οριζόντια και αφορούν στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- (γ) Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση» 2007-2013, ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης για πράξεις ψηφιακής σύγκλισης εθνικής εμβέλειας και για πράξεις ψηφιακής σύγκλισης που πρόκειται να προκηρυχθούν οριζόντια και αφορούν στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- (δ) Η Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, ορίζεται ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης δράσεων κρατικών ενισχύσεων που χορηγούνται μέσω του επενδυτικού νόμου, αρμοδιότητάς της.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου

Υπουργού προσδιορίζονται:

οι πράξεις ή κατηγορίες πράξεων των οποίων αναλαμβάνεται η διαχείριση και ο αντίστοιχος προϋπολογισμός αυτών. Ως πράξεις εθνικής εμβέλειας νοούνται πράξεις που υλοποιούνται σε μία ή περισσότερες Περιφέρειες και τα αποτελέσματα των οποίων, λόγω της οριζόντιας φύσης τους, ωφελούν το σύνολο της χώρας.

οι υποχρεώσεις του ενδιάμεσου φορέα και της διαχειριστικής αρχής.

Κάθε ένας από τους ανωτέρω ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης αναλαμβάνει τις αρμοδιότητες διαχείρισης (i), (ii), (iii), (iv), (vi), (vii), (x), (xi), (xiii), (xiv), (xv), (xvi) και (xvii) όπως έχουν οριστεί στην ενότητα 1.4.1. του παρόντος κεφαλαίου.

Άλλοι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του εκάστοτε αρμόδιου Υπουργού, μετά από εισήγηση της διαχειριστικής αρχής, δύναται να ορίζονται άλλοι ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης, οι οποίοι αναλαμβάνουν την άσκηση μέρους των αρμοδιοτήτων της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ, ενεργώντας σε σχέση με δικαιούχους που εκτελούν πράξεις για λογαριασμό και υπό την ευθύνη της διαχειριστικής αρχής. Στην ως άνω απόφαση καθορίζονται:

- (α) ο φορέας ο οποίος αναλαμβάνει τη διαχείριση πράξεων του οικείου ΕΠ
- (β) οι πράξεις που αναλαμβάνονται, το χρονοδιάγραμμα υλοποίησής τους και ο αντίστοιχος προϋπολογισμός αυτών
- (γ) οι αρμοδιότητες διαχείρισης που ανατίθενται με την αναγκαία εξειδίκευση ανάλογα με το είδος των δράσεων
- (δ) οι υποχρεώσεις του ενδιάμεσου φορέα και της διαχειριστικής αρχής
- (ε) το αρμόδιο για την ένταξη των πράξεων όργανο.

Με την ίδια απόφαση ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια σχετικά με την άσκηση των αρμοδιοτήτων που αναλαμβάνει ο φορέας ανάλογα με τον τύπο και το είδος των δράσεων.

Ως ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης δύναται να οριστεί δημόσια υπηρεσία ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή άλλο κρατικό νομικό πρόσωπο, το οποίο ασκεί αρμοδιότητες διαχείρισης βάσει δικαιώματος που του παρέχεται δυνάμει νομοθετικής ή κανονιστικής ρυθμίσεως.

Ως ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης πράξεων κρατικών ενισχύσεων δύναται να οριστούν μέσω σύναψης σύμβασης παραχώρησης υπηρεσιών του άρθρου 14 του ΠΔ 60/2007 (ΦΕΚ Α 64) όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που εκδηλώνουν ενδιαφέρον μετά από σχετική πρόσκληση του αρμόδιου Υπουργού.

Σε κάθε άλλη περίπτωση ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης επιλέγεται μετά από ανοικτή ή κλειστή διαγωνιστική διαδικασία. Στην περίπτωση που ο ενδιάμεσος φορέας επιλέγεται μετά από διαγωνιστική διαδικασία απαιτείται σύμβαση σύμβασης ανάθεσης. Η σύμβαση ανάθεσης υπογράφεται μεταξύ της οικείας διαχειριστικής αρχής και του ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης.

Ενδεχόμενες αλλαγές στο κοινοποιηθέν Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου συμπεριλαμβανομένου και του ορισμού νέων ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης, αποτυπώνονται στην ετήσια έκθεση ελέγχου του ΕΠ, σύμφωνα με το άρθρο 18, παρ.2 του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

Ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης και υλοποίησης συνολικών επιχορηγήσεων

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του εκάστοτε αρμόδιου Υπουργού, η διαχειριστική αρχή δύναται να αναθέτει σε ενδιάμεσους φορείς αρμοδιότητες διαχείρισης και υλοποίησης συνολικών επιχορηγήσεων, κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 42 και 43 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006. Στην ως άνω απόφαση καθορίζονται:

- (α) τα είδη των πράξεων που πρόκειται να καλυφθούν από τη συνολική επιχορήγηση
- (β) τα κριτήρια επιλογής των δικαιούχων
- (γ) τα ποσοστά συνδρομής από τα Ταμεία και οι κανόνες που διέπουν τη συνδρομή αυτή
- (δ) οι ρυθμίσεις για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την εξασφάλιση του δημοσιονομικού ελέγχου της συνολικής επιχορήγησης έναντι της διαχειριστικής αρχής, συμπεριλαμβανομένων των διευθετήσεων για την ανάκτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και την παρουσίαση των λογαριασμών
- (ε) τυχόν χρήση οικονομικής εγγύησης ή ισοδύναμου μέτρου.

Ο ενδιάμεσος φορέας πρέπει να παρέχει εγγυήσεις για τη φερεγγυότητά του, την ικανότητα διαχείρισης στο σχετικό αντικείμενο, καθώς επίσης και για την επάρκειά του όσον αφορά τη διοικητική και την οικονομική διαχείριση. Ο φορέας αυτός, κατά κανόνα, εδρεύει ή εκπροσωπείται στην ή στις περιφέρειες που καλύπτονται από το ΕΠ.

Ο ορισμός ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης ή/και διαχείρισης και υλοποίησης συνολικών επιχορηγήσεων σε ένα ΕΠ, συνεπάγεται την παροχή στην Επιτροπή των πληροφοριών που απαιτούνται σύμφωνα με το άρθρο 71 του Καν. (ΕΚ) 1083/06 και τα άρθρα 21 και 22 του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

5.1.5. Αρχή Πιστοποίησης

Η αρχή πιστοποίησης είναι υπεύθυνη για την πιστοποίηση των καταστάσεων δαπανών και αιτήσεων πληρωμών πριν αυτές διαβιβαστούν στην Επιτροπή. Στο πλαίσιο αυτό η αρχή πιστοποίησης εκτελεί τα καθήκοντα που προβλέπονται στο άρθρο 61 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006. Ειδικότερα:

- i. καταρτίζει και υποβάλλει ηλεκτρονικά πιστοποιημένες δηλώσεις δαπανών και αιτήσεις πληρωμών στην Επιτροπή σύμφωνα με το υπόδειγμα του παραρτήματος Χ του Καν. (ΕΚ) 1828/06 και κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 78 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006.
- ii. πιστοποιεί ότι:
  - η δήλωση δαπανών είναι ακριβής, ότι είναι προϊόν αξιόπιστων λογιστικών συστημάτων και ότι στηρίζεται σε επαληθεύσιμα δικαιολογητικά,
  - οι δηλωθείσες δαπάνες συμμορφώνονται προς τους ισχύοντες κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες και ότι διενεργήθηκαν για πράξεις που επελέγησαν για χρηματοδότηση σύμφωνα με τα κριτήρια που εφαρμόζονται στο πρόγραμμα και πληρούν τους ισχύοντες κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες,

στο πλαίσιο αυτό δύναται:

- να εξαιρεί προσωρινά από τις δηλώσεις δαπανών τις δαπάνες που παρουσιάζουν προβλήματα σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες και ενημερώνει γραπτώς τη διαχειριστική αρχή σχετικά με τα ποσά αυτά. Για την προσωρινή εξαίρεση πληρωμών από την πιστοποίηση της Αρχής Πιστοποίησης λαμβάνεται υπόψη και αξιολογείται η ενδεχόμενη δημοσιονομική επίπτωση ή το εύρος του κινδύνου για τις κοινοτικές χρηματοδοτήσεις που συνεπάγονται τα παρακάτω:

τα ευρήματα των επιθεωρήσεων για το επίπεδο λειτουργίας της διαχειριστικής αρχής ή/και των ενδιάμεσων φορέων που λειτουργούν εξ' ονόματος ή για λογαριασμό της,

τα αποτελέσματα των διοικητικών ελέγχων της Αρχής Πιστοποίησης,

τα ευρήματα των ελέγχων της Αρχής Ελέγχου,

τα ευρήματα των επιτόπου επαληθεύσεων της διαχειριστικής αρχής,

τα ευρήματα από ελέγχους ποιότητας του ΕΣΠΕΛ,

τα ευρήματα από ελέγχους των ελεγκτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

τα ευρήματα από άλλα ελεγκτικά όργανα (Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, Ελεγκτικό Συνέδριο),

κάθε άλλη τεκμηριωμένη πληροφορία που έρχεται σε γνώση της Αρχής Πιστοποίησης. (καταγγελίες, δημοσιεύσεις κλπ),

- να διενεργεί επιτόπιες επιθεωρήσεις στις διαχειριστικές αρχές, τους ενδιάμεσους φορείς και στους δικαιούχους,
- iii. διασφαλίζει για σκοπούς πιστοποίησης, ότι έχει λάβει επαρκείς πληροφορίες από τη διαχειριστική αρχή σχετικά με τις διαδικασίες που εφαρμόστηκαν, τα διαθέσιμα στο ΟΠΣ και στο φάκελο πράξης στοιχεία και λογιστικές εγγραφές και τις επαληθεύσεις που πραγματοποιήθηκαν όσον αφορά τις δαπάνες που περιλαμβάνονται στις δηλώσεις δαπανών,
- iv. συνυπολογίζει για σκοπούς πιστοποίησης, τα αποτελέσματα όλων των ελέγχων που διενεργήθηκαν υπό την ευθύνη της αρχής ελέγχου,
- v. τηρεί σε ηλεκτρονική μορφή, λογιστικά μητρώα για τις δαπάνες που υποβάλλονται στην Επιτροπή,
- vi. τηρεί μητρώο των ποσών που μπορούν να ανακτηθούν και των ποσών που αποσύρονται μετά από ακύρωση του συνόλου ή μέρους της συνεισφοράς για μια πράξη. Τα ανακτηθέντα ποσά επιστρέφονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης πριν από το κλείσιμο του ΕΠ, με αφαίρεσή τους από την επόμενη κατάσταση δαπανών.
- vii. υποβάλλει στην Επιτροπή προσωρινές προβλέψεις για τις μελλοντικές αιτήσεις πληρωμών σύμφωνα με το άρθρο 76, παρ.3 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006.
- viii. αποστέλλει στην Επιτροπή, έως τις 31 Μαρτίου κάθε έτους αρχής γενομένης από το 2008, δήλωση, σύμφωνα με το υπόδειγμα του Παρ. XI του Καν. (ΕΚ) 1828/06, στην οποία αναφέρονται, για κάθε άξονα προτεραιότητας των ΕΠ, τα εξής:
  - Τα ποσά τα οποία αποσύρθηκαν από δηλώσεις δαπανών που υποβλήθηκαν κατά το προηγούμενο έτος μετά την ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς για μια πράξη,
  - Τα ανακτηθέντα ποσά που αφαιρέθηκαν από αυτές τις δηλώσεις δαπανών,
  - Δήλωση των ποσών που πρέπει να ανακτηθούν στις 31 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους, ταξινομημένων κατά το έτος έκδοσης των ενταλμάτων είσπραξης,
- ix. αποστέλλει στην Επιτροπή την κατάσταση δαπανών που αναφέρεται στο άρθρο 88 του Καν. (ΕΚ) 1083/06, με βάση το υπόδειγμα του Παρ. XIV του Καν. (ΕΚ) 1828/06, προκειμένου να προβεί στο μερικό κλείσιμο ενός ΕΠ,
- x. συνεργάζεται με τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες για τον καθορισμό των κανόνων λειτουργίας του ΟΠΣ ως προς την επεξεργασία των πληροφοριών τις οποίες χρησιμοποιεί κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της.

Ως αρχή πιστοποίησης των ΕΠ του ΕΣΠΑ, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Καν.1083/2006 ορίζεται η Ειδική Υπηρεσία Αρχή Πληρωμής του ΚΠΣ, των κοινοτικών πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής του ΚΠΣ 2000-2006, η οποία υπάγεται στο Γενικό Γραμματέα Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και μετονομάζεται σε αρχή πιστοποίησης.

5.1.6. Αρχή Ελέγχου

Η αρχή ελέγχου έχει την ευθύνη για την επαλήθευση της αποτελεσματικής λειτουργίας του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου του ΕΠ. Στο πλαίσιο αυτό η αρχή ελέγχου αναλαμβάνει τα

καθήκοντα που προβλέπονται στο άρθρο 62 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006. Ειδικότερα:

- i. Διασφαλίζει την εκτέλεση των ελέγχων για την επαλήθευση της ουσιαστικής λειτουργίας του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου του ΕΠ,
- ii. Διασφαλίζει ότι οι έλεγχοι των πράξεων πραγματοποιούνται σε κατάλληλο δείγμα για την επαλήθευση των δηλωνόμενων στην Επιτροπή δαπανών, για το σκοπό αυτό διαμορφώνει μεθοδολογία δειγματοληψίας πράξεων σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Καν. (ΕΚ) 1828/2006,
- iii. Υποβάλλει στην Επιτροπή, εντός εννέα μηνών από την έγκριση του ΕΠ, στρατηγική έλεγχο, η οποία καλύπτει τους φορείς που θα εκτελέσουν τους ελέγχους, τη μέθοδο ελέγχου που θα χρησιμοποιηθεί σύμφωνα με τα διεθνώς αποδεκτά πρότυπα ελέγχου, τη μέθοδο δειγματοληψίας για τους ελέγχους των πράξεων, καθώς και ενδεικτικό προγραμματισμό των ελέγχων προκειμένου να διασφαλίζεται ο έλεγχος των κυριότερων φορέων καθώς και η ομοιόμορφη κατανομή των ελέγχων καθ' όλη την περίοδο προγραμματισμού.
- iv. Στην περίπτωση που εφαρμόζεται κοινό σύστημα σε περισσότερα του ενός επιχειρησιακά προγράμματα, είναι δυνατόν να υποβάλλεται, ενιαία στρατηγική έλεγχο.
- v. Μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους από το 2008 έως το 2015 υποβάλλει στην Επιτροπή:
  - ετήσια έκθεση ελέγχου στην οποία παρατίθενται τα πορίσματα των ελέγχων (συστημάτων και πράξεων) που πραγματοποιήθηκαν κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο που λήγει στις 30 Ιουνίου του συγκεκριμένου έτους σύμφωνα με την στρατηγική έλεγχο του ΕΠ, και αναφέρονται οι τυχόν ελλείψεις που διαπιστώθηκαν στα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου του προγράμματος. Η πρώτη έκθεση, που θα υποβληθεί στις 31 Δεκεμβρίου 2008 το αργότερο, καλύπτει την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 2007 μέχρι τις 30 Ιουνίου 2008. Οι πληροφορίες που αφορούν τους ελέγχους που διεξάγονται μετά την 1η Ιουλίου 2015 περιλαμβάνονται στην τελική έκθεση ελέγχου η οποία υποστηρίζει τη δήλωση κλεισίματος,
  - γνωμοδότηση, βάσει των ελέγχων που έχουν πραγματοποιηθεί υπό την ευθύνη της και άλλων ελέγχων, ως προς το κατά πόσον το σύστημα διαχείρισης και ελέγχου λειτουργεί ουσιαστικά ώστε να διασφαλίζει επαρκώς το γεγονός ότι οι καταστάσεις δαπανών που υποβάλλονται στην Επιτροπή είναι ορθές και, συνεπώς, ότι οι σχετικές συναλλαγές είναι νόμιμες και κανονικές,
  - δήλωση μερικού κλεισίματος, ανάλογα με την περίπτωση δυνάμει του άρθρου 88, παρ.2, σημείο(β) του Καν.1083/2006, η οποία αξιολογεί τη νομιμότητα και κανονικότητα των σχετικών δαπανών.
- vi. Υποβάλλει στην Επιτροπή, το αργότερο έως την 31η Μαρτίου 2017, δήλωση κλεισίματος του προγράμματος, στην οποία αξιολογείται η εγκυρότητα της αίτησης πληρωμής του τελικού υπολοίπου καθώς και η νομιμότητα και κανονικότητα των σχετικών συναλλαγών που καλύπτονται από την τελική κατάσταση δαπανών η οποία υποστηρίζεται από τελική έκθεση έλεγχο,
- vii. Μεριμνά για την ηλεκτρονική διαβίβαση στην Επιτροπή των παρατυπιών, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο διοικητικών και δικαστικών προσφυγών σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 27 έως 36 του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

Η αρχή έλεγχο διασφαλίζει ότι το έργο του ελέγχου ασκείται λαμβάνοντας υπόψη διεθνώς αποδεκτά πρότυπα έλεγχο.

Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της η αρχή έλεγχο διασφαλίζει τη διαφύλαξη δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και εμπιστευτικών πληροφοριών, για τα οποία λαμβάνουν γνώση αυτή ή/και τα όργανα έλεγχο που λειτουργούν υπό την ευθύνη της.

Ως αρχή έλεγχο, κοινή για όλα τα ΕΠ του ΕΣΠΑ, ορίζεται η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ), η οποία συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Δημοσιονομικής Πολιτικής (Γενικό Λογιστήριο του Κράτους). Η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου είναι επταμελής και είναι ανεξάρτητη από τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ, τους ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης και την αρχή πιστοποίησης.

5.1.7. Έλεγχοι υπό την ευθύνη της αρχής ελέγχου

Για τις ανάγκες της εκτέλεσης των ελέγχων και τη λειτουργία της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου, συνιστώνται στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών – Γενική Γραμματεία Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΓΛΚ) οι Διευθύνσεις:

- i. Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ελέγχων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και έργων που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής, αρμόδια για τον προγραμματισμό και τη διενέργεια ελέγχων Προγραμμάτων και έργων που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής,
- ii. Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ελέγχων Προγραμμάτων και έργων που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας και επιχειρησιακών προγραμμάτων που εντάσσονται στο στόχο Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία, αρμόδια για τον προγραμματισμό και τη διενέργεια ελέγχων Προγραμμάτων και έργων που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας και επιχειρησιακών προγραμμάτων που εντάσσονται στο στόχο Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία,
- iii. Διεύθυνση Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Ελέγχων, αρμόδια για την ανάπτυξη μεθοδολογίας επιλογής δείγματος, την διαχείριση της έκθεσης ελέγχου, την παροχή γνωμοδοτήσεων, την παρακολούθηση των προτεινόμενων διορθωτικών μέτρων, καθώς και για την αξιολόγηση των ελέγχων και τη δήλωση κλεισίματος ΕΠ.

Η αξιοπιστία των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου εκτιμάται με βάση κριτήρια που καθορίζονται από την αρχή ελέγχου για τους ελέγχους των συστημάτων. Περιλαμβάνει επίσης ποσοτική αξιολόγηση όλων των καίριων στοιχείων των συστημάτων και καλύπτει τις βασικές αρχές και τους ενδιάμεσους φορείς που συμμετέχουν στη διαχείριση και τον έλεγχο του επιχειρησιακού προγράμματος. Στο φάκελο ελέγχου τηρείται αρχείο των αξιολογήσεων που διενεργήθηκαν.

Οι έλεγχοι των πράξεων πραγματοποιούνται επιτόπου, βάσει εγγράφων και αρχείων που τηρούνται από το δικαιούχο. Οι έλεγχοι επαληθεύουν ότι πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

1. (α) η πράξη ικανοποιεί τα κριτήρια επιλογής για το ΕΠ, υλοποιήθηκε σύμφωνα με την απόφαση ένταξης και πληροί οποιονδήποτε ισχύοντα όρο ως προς τη λειτουργικότητα και τη χρήση της ή σχετικά με τους επιδιωκόμενους στόχους·
2. (β) οι δηλωθείσες στην Επιτροπή δαπάνες αντιστοιχούν στα λογιστικά έγγραφα και τα δικαιολογητικά που τηρούνται από το δικαιούχο·
3. (γ) οι δηλωθείσες στην Επιτροπή δαπάνες συνάδουν προς τους κοινοτικούς και τους εθνικούς κανόνες
4. (δ) η δημόσια συνεισφορά έχει καταβληθεί στο δικαιούχο σύμφωνα με το άρθρο 80 του Κανονισμού.

Οι έλεγχοι διενεργούνται βάσει ετήσιου προγραμματισμού που εγκρίνεται από την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου στο πλαίσιο της στρατηγικής ελέγχου, ύστερα από εισήγηση της αρμόδιας Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Ελέγχων. Επίσης διενεργούνται έκτακτοι έλεγχοι εκτός προγραμματισμού, όταν αυτό απαιτείται.

Όταν τα προβλήματα που διαπιστώνονται εντοπίζονται στη λειτουργία των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου και ως εκ τούτου συνεπάγονται κίνδυνο για άλλες πράξεις στο πλαίσιο του ΕΠ, η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου εξασφαλίζει τη διενέργεια περαιτέρω εξέτασης, συμπεριλαμβανομένων πρόσθετων ελέγχων όπου κρίνεται απαραίτητο, προκειμένου να προσδιοριστεί το μέγεθος αυτών των προβλημάτων.

5.1.8. Όργανα ελέγχου

Οι έλεγχοι διενεργούνται από ελεγκτικές ομάδες που συγκροτούνται από υπαλλήλους των τριών Διευθύνσεων της παραγράφου 1.6.1 και υπαλλήλους των λοιπών υπηρεσιών της Γενικής Γραμματείας Δημοσιονομικής Πολιτικής. Οι ανωτέρω ελεγκτικές ομάδες δύναται να συνεπικουρούνται στο έργο τους από εμπειρογνώμονες. Οι εμπειρογνώμονες μπορεί να είναι δημόσιοι υπάλληλοι κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ και ιδιώτες. Οι ιδιώτες εμπειρογνώμονες είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο εμπειρογνώμωνων.

Στο μητρώο εμπειρογνώμωνων, που καταρτίζεται και τηρείται από την Γενική Διεύθυνση Διοίκησης και Ελέγχου συγχρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων, εγγράφονται με απόφαση του προϊστάμενου αυτής, ύστερα από δημόσια πρόσκληση και αξιολόγηση από την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου, πρόσωπα, τα οποία έχουν ειδικές γνώσεις και εμπειρία σχετική με τους διενεργούμενους υπό την ευθύνη της ελέγχους. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών ορίζονται επιμέρους θέματα για την κατάρτιση του μητρώου εμπειρογνώμωνων.

Με απόφαση της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου μετά από εισήγηση του αρμόδιου προϊστάμενου Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Ελέγχων, οι έλεγχοι δύναται να ανατίθενται σε ελεγκτικές εταιρείες.

Στην περίπτωση που οι έλεγχοι διενεργούνται από φορείς διαφορετικούς από την αρχή ελέγχου, η αρχή ελέγχου διασφαλίζει ότι οι φορείς αυτοί διαθέτουν την αναγκαία λειτουργική ανεξαρτησία από τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ, τους ενδιαμέσους φορείς διαχείρισης και την αρχή πιστοποίησης.

5.1.9. Φορέας Υπεύθυνος για την έκθεση και παροχή γνώμης του άρθρου 71(3)

Σύμφωνα με το άρθρο 71(2) του Καν. (ΕΚ) 1083/06 η κοινοποίηση του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου του ΕΠ στην Επιτροπή πρέπει να συνοδεύεται από έκθεση στην οποία να αποτυπώνονται τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του συστήματος και διατύπωση γνώμης σχετικά με τη συμμόρφωσή του συστήματος με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 58-62 του ίδιου κανονισμού.

Η έκθεση και η γνώμη σχετικά με τα παραπάνω θα συνταχθούν είτε από την αρχή ελέγχου είτε από ιδιωτικό φορέα αποδεδειγμένης εμπειρίας, μετά από αξιολόγηση του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου του προγράμματος, κατά την οποία θα έχουν ληφθεί υπόψη διεθνώς αποδεκτά πρότυπα ελέγχου. Στην περίπτωση ιδιωτικού φορέα, αυτός θα επιλεγεί μετά από διαγωνισμό που θα γίνει με βάση τις κείμενες διατάξεις. Αναθέτουσα αρχή θα είναι η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου.

5.1.10. Φορέας υπεύθυνος για την είσπραξη των πληρωμών από την Επιτροπή

Φορέας υπεύθυνος για την είσπραξη των πληρωμών από την Επιτροπή είναι η αρχή πιστοποίησης των ΕΠ του ΕΣΠΑ, η οποία προσδιορίστηκε στο υποκεφάλαιο 1.5 του παρόντος. Η Επιτροπή παραλαμβάνοντας τις αιτήσεις, βεβαιώσεις και πιστοποιήσεις από την αρχή πιστοποίησης, ανταποκρινόμενη βάσει των εσωτερικών της διαδικασιών, καταθέτει την αιτηθείσα συμμετοχή της στην Τράπεζα της Ελλάδος, στους ειδικούς λογαριασμούς που έχει ανοίξει για το σκοπό αυτό η αρχή πιστοποίησης. Η αρχή πιστοποίησης:

- i. είναι αποδέκτης των εγκρίσεων πληρωμών των Ταμείων που πραγματοποιούνται από την Επιτροπή

- ii. ενημερώνει το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους για τη διάθεση των πιστώσεων που εισπράχθηκαν ανά ΕΠ και Ταμείο,
- iii. παρακολουθεί τη διαδικασία μεταφοράς των σχετικών πιστώσεων στους δικαιούχους και μεριμνά ώστε αυτή να πραγματοποιείται το συντομότερο δυνατό και χωρίς καμία κράτηση

5.1.11. Φορέας/είς Υπεύθυνος/οι για τη διενέργεια πληρωμών στους δικαιούχους

Η εθνική και κοινοτική συμμετοχή για όλες τις πράξεις που εντάσσονται στο ΕΠ αποτελούν δημόσιες επενδύσεις και χρηματοδοτούνται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Φορείς υπεύθυνοι για τη διενέργεια πληρωμών στους δικαιούχους (φορείς χρηματοδότησης) είναι κατά περίπτωση τα Υπουργεία, οι Περιφέρειες και οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για την υποβολή πρότασης κατάρτισης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Η πληρωμή στους δικαιούχους γίνεται τμηματικά με αποφάσεις χρηματοδότησης που εκδίδονται από τη Δ/ση Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και έγκριση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, ύστερα από αίτημα των φορέων χρηματοδότησης.

Η απόδοση στους δικαιούχους γίνεται σε κάθε περίπτωση χωρίς καμία μείωση ή κράτηση ή μεταγενέστερη ειδική επιβάρυνση που επιφέρει μείωση των ποσών αυτών.

5.2. Παρακολούθηση

5.2.1. Διυπουργική Επιτροπή κοινοτικών προγραμμάτων (ΔΕΠ)

Για την επίτευξη της πολιτικής για τη συνοχή και των στρατηγικών στόχων που περιγράφονται στο ΕΣΠΑ, έχει συσταθεί Διυπουργική Επιτροπή κοινοτικών προγραμμάτων (Νόμος 3483/2006, άρθρο 20), έργο της οποίας είναι ο συντονισμός και η παρακολούθηση της εφαρμογής των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων με στόχο τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων και τη μεγιστοποίηση της απορροφητικότητας των κοινοτικών κονδυλίων.

Η ΔΕΠ αποτελεί στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 ένα ολιγομελές σχήμα διοίκησης του ΕΣΠΑ και των προγραμμάτων, το οποίο εξασφαλίζει την απαραίτητη ευελιξία και επιτάχυνση της διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων σε στρατηγικό, διαχειριστικό και επιχειρησιακό επίπεδο, σε συνέργεια με τις πολιτικές του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ). Η ΔΕΠ εκφράζει γνώμη επί των εκθέσεων στρατηγικής παρακολούθησης του ΕΣΠΑ που υποβάλλονται στην Επιτροπή δυνάμει του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 και δίνει κατευθύνσεις στην ετήσια διάσκεψη των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης ΕΠ.

Στην Επιτροπή συμμετέχουν ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών ως πρόεδρος και οι υπουργοί Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος-Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων, Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, ως μέλη. Ως εισηγητής συμμετέχει επιπλέον ο υφυπουργός Οικονομίας & Οικονομικών, αρμόδιος για θέματα κοινοτικών προγραμμάτων.

Τη διοικητική υποστήριξη της Διυπουργικής Επιτροπής και την παρακολούθηση της υλοποίησης των αποφάσεών της αναλαμβάνει η Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπ.Οι.Ο. μέσω της εθνικής αρχής συντονισμού.

5.2.2. Ετήσια διάσκεψη Προέδρων επιτροπών παρακολούθησης επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΕΔΙΠ)

Η παρακολούθηση της εκπλήρωσης των στόχων των Ταμείων και των ΕΠ στο σύνολό τους γίνεται από την ετήσια διάσκεψη των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ.

Η διάσκεψη των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης συγκροτείται εντός 3 μηνών από τη συγκρότηση των επιτροπών παρακολούθησης του συνόλου των ΕΠ. Της διάσκεψης των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ προεδρεύει ο υπουργός Οικονομίας & Οικονομικών.

Η διάσκεψη θεσπίζει τον εσωτερικό της κανονισμό μετά από εισήγηση της εθνικής αρχής συντονισμού. Συνέρχεται ετησίως μετά από πρόσκληση του προέδρου της με αντικείμενο την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των στρατηγικών στόχων του ΕΣΠΑ και της συμβολής κάθε ΕΠ στους στόχους αυτούς.

Ως μέλη συμμετέχουν

- Οι Πρόεδροι των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ του ΕΣΠΑ (συμπεριλαμβανομένων όλων των Γενικών Γραμματέων των Περιφερειών), του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και του ΕΠ Αλιεία
- Εκπρόσωποι της εθνικής αρχής συντονισμού και της ΕΥΣΕΚΤ
- Εκπρόσωπος της αρχής πιστοποίησης
- Εκπρόσωπος της αρχής ελέγχου (με ρόλο παρατηρητή)
- Εκπρόσωποι των ειδικών υπηρεσιών συντονισμού δράσεων (π.χ. Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, κλπ)
- Εκπρόσωπος της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος
- Εκπρόσωπος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων
- Εκπρόσωποι των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων
- Εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Ισότητας
- Εκπρόσωποι αντιπροσωπευτικών μη κυβερνητικών οργανώσεων (εκπρόσωπος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία, κλπ)
- Αντιπροσωπεία της Επιτροπής με ρόλο παρατηρητή.

Στη Διάσκεψη των προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ μπορούν να προσκληθούν μη μόνιμα μέλη π.χ. ειδικοί επιστήμονες ή εμπειρογνώμονες σε οικονομικά, τεχνικά, κοινωνικά, επιστημονικά και λοιπά θέματα ανάλογα με την ημερήσια διάταξη της διάσκεψης.

Η διάσκεψη των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ:

- Παρακολουθεί τα αποτελέσματα της εφαρμογής των προγραμμάτων και τη συμβολή τους στους στρατηγικούς στόχους που περιλαμβάνονται στο ΕΣΠΑ και υποβάλλει σχετική έκθεση στη Διυπουργική Επιτροπή Κοινοτικών Προγραμμάτων.
- Παρακολουθεί την πορεία υλοποίησης των εφαρμοζόμενων πολιτικών και διαμορφώνει προτάσεις για το συντονισμό τους και την ευρεία εφαρμογή τους.
- Παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών για τη διασφάλιση του συντονισμού και της συμπληρωματικότητας των δράσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας.

Η ΕΔΙΠ δεν υποκαθιστά τις Επιτροπές Παρακολούθησης των ΕΠ στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.

Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών είναι δυνατή η συγκρότηση επιτροπών συμβουλευτικού χαρακτήρα για το συντονισμό των παρεμβάσεων σε ειδικούς τομείς, στις οποίες

προεδρεύουν μέλη της Διάσκεψης.

Για την υποβοήθηση του έργου της ΕΔΙΠ, η παρακολούθηση της εκπλήρωσης των στόχων του ΕΚΤ γίνεται από την ετήσια διάσκεψη των Προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης των ΕΠ αρμοδιότητας ΕΚΤ και των ΕΠ τα οποία υλοποιούν δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%) (ΕΔΙΠΕΚΤ). Η ΕΔΙΠΕΚΤ συνέρχεται ετησίως πριν από την ΕΔΙΠ και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα.

Για την υποβοήθηση του έργου της ΕΔΙΠ, συνιστάται τεχνική επιτροπή συμβουλευτικού χαρακτήρα στην οποία μετέχουν εκπρόσωποι των Υπουργείων που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και υλοποίηση των ΕΠ του ΕΣΠΑ και εκπρόσωποι της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ). Η επιτροπή εισηγείται στην ΕΔΙΠ προτάσεις αναφορικά με την οριζόντια ενσωμάτωση και εφαρμογή των αρχών της προσβασιμότητας και μη διάκρισης των Ατόμων με Αναπηρία στα ΕΠ του ΕΣΠΑ. Τη γραμματειακή υποστήριξη της διάσκεψης αναλαμβάνει η εθνική αρχή συντονισμού, η οποία επιφορτίζεται με την προετοιμασία της σχετικής τεκμηρίωσης για τη διεξαγωγή των συνεδριάσεων καθώς και της ημερήσιας διάταξης και των πρακτικών που τηρούνται.

5.2.3. Επιτροπή παρακολούθησης επιχειρησιακού προγράμματος

Σύμφωνα με το άρθρο 63 του Καν. (ΕΚ) 1083/06 για κάθε ΕΠ συστήνεται επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ με αποστολή την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας υλοποίησης του ΕΠ.

Η επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ συστήνεται εντός 3 μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης από την Επιτροπή της απόφασης έγκρισης του ΕΠ.

Η σύνθεση της επιτροπής παρακολούθησης του ΕΠ ορίζεται με τη σύμφωνη γνώμη της διαχειριστικής αρχής, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της εταιρικής σχέσης στη διαχείριση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των παρεμβάσεων σε όλα τα στάδια υλοποίησης του προγράμματος.

Στην επιτροπή παρακολούθησης του ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου, προεδρεύουν εκ περιτροπής οι Γενικοί Γραμματείς των Περιφερειών που καλύπτει γεωγραφικά το ΠΕΠ. Πρόεδρος της πρώτης συνεδρίασης της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΕΠ είναι ο γενικός γραμματέας της μικρότερης πληθυσμιακά Περιφέρειας. Σε κάθε συνεδρίαση της επιτροπής παρακολούθησης ορίζεται ο πρόεδρος της επόμενης συνεδρίασης.

Ως μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης συμμετέχουν:

- Ο προϊστάμενος της διαχειριστικής αρχής του ΕΠ
- Εκπρόσωπος της εθνικής αρχής συντονισμού
- Εκπρόσωπος της ΕΥΣΕΚΤ, εφόσον το ΠΕΠ υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%)
- Εκπρόσωπος της αρχής πιστοποίησης
- Εκπρόσωπος της αρχής ελέγχου (με ρόλο παρατηρητή)
- Εκπρόσωποι των ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης του ΕΠ,
- Εκπρόσωποι Υπουργείων ή άλλων κρατικών αρχών
- Εκπρόσωποι δημόσιων αρχών και ειδικών υπηρεσιών συντονισμού που είναι αρμόδιες για θέματα κρατικών ενισχύσεων, απασχόλησης, περιβάλλοντος, υγείας– κοινωνικής αλληλεγγύης, έρευνας και τεχνολογίας, δημόσιας διοίκησης, πολιτισμού κλπ.
- Εκπρόσωπος των Νομαρχιών της κάθε Περιφέρειας που αφορά το ΠΕΠ
- Εκπρόσωπος των Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων κάθε Περιφέρειας που

αφορά το ΠΕΠ

- Εκπρόσωποι των Οικονομικών και Κοινωνικών Εταίρων. Ενδεικτικά: Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (Σ.Ε.Β.), Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών, Βιοτεχνών, Εμπόρων Ελλάδος (Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.), Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.), Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (Γ.Σ.Ε.Ε.), Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (Α.Δ.Ε.Δ.Υ.), Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.) κλπ.
- Εκπρόσωπος της Επιτροπής ή και των ΕΤΕ ή ΕΤΕπ στην περίπτωση που οι τελευταίες συνεισφέρουν στο ΕΠ (με συμβουλευτικό ρόλο).
- Εκπρόσωποι αντιπροσωπευτικών μη κυβερνητικών οργανώσεων (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, περιβαλλοντικές οργανώσεις κλπ.).

Στη σύνθεση της επιτροπής παρακολούθησης διασφαλίζεται, κατά το δυνατόν, η ισόρροπη συμμετοχή ανδρών και γυναικών.

Κατά τις συνεδριάσεις της επιτροπής παρακολούθησης μπορούν να προσκληθούν μη μόνιμα μέλη π.χ. ειδικοί επιστήμονες ή εμπειρογνώμονες σε οικονομικά, τεχνικά, κοινωνικά, επιστημονικά και λοιπά θέματα ανάλογα με την ημερήσια διάταξη της συνεδρίασης. Κατά τις συνεδριάσεις δύναται επίσης να συμμετάσχει ως παρατηρητής, αντιπρόσωπος των δικτύων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της νέας πρωτοβουλίας «Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή», στην περίπτωση που το ΠΕΠ εμπλέκεται στην εν λόγω πρωτοβουλία, προκειμένου να δίδει αναφορά της προόδου των δραστηριοτήτων των δικτύων. Επίσης, στην περίπτωση εμπλοκής του ΠΕΠ στην πρωτοβουλία αυτή, θα προβλέπεται σχετικό θέμα στην ημερήσια διάταξη της Επιτροπής Παρακολούθησης, τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, για τη συζήτηση σχετικών προτάσεων για το ΠΕΠ.

Την υποστήριξη των εργασιών της επιτροπής παρακολούθησης αναλαμβάνει ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης, του οποίου ο Γενικός Γραμματέας ασκεί την προεδρία και ο οποίος επιφορτίζεται με την προετοιμασία της σχετικής τεκμηρίωσης για τη διεξαγωγή των συνεδριάσεων καθώς και της ημερήσιας διάταξης και των πρακτικών που τηρούνται.

Η επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ λειτουργεί με βάση εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξης. Ο κανονισμός λειτουργίας καθορίζεται σε συνεργασία με τη διαχειριστική αρχή του ΕΠ, ώστε να εξασφαλίζεται η εκπλήρωση των καθηκόντων της επιτροπής που απορρέουν από τον Κανονισμό (ΕΚ) 1083/2006. Στην πρώτη συνεδρίασή της η Επιτροπή εγκρίνει τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας της.

Η επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ έχει τις αρμοδιότητες που ορίζονται στο άρθρο 65 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006. Ειδικότερα :

- εξετάζει και εγκρίνει τα κριτήρια για την επιλογή των προς χρηματοδότηση πράξεων εντός έξι μηνών από την έγκριση του ΕΠ και εγκρίνει τις τυχόν αναθεωρήσεις των κριτηρίων αυτών σύμφωνα με τις ανάγκες του προγραμματισμού,
- επανεξετάζει σε περιοδική βάση την πρόοδο που σημειώθηκε στην επίτευξη των ειδικών στόχων του ΕΠ με βάση τα έγγραφα που υποβάλλει η διαχειριστική αρχή,
- εξετάζει τα αποτελέσματα της υλοποίησης, ιδίως δε την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται για κάθε άξονα προτεραιότητας και τη συμβολή στους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας και παρέχει κατευθύνσεις στην οικεία διαχειριστική αρχή για την επίτευξή τους, καθώς και τις αξιολογήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 48, παράγραφος 3, του Κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 και στο υποκεφάλαιο 3,
- εξετάζει και εγκρίνει τις ετήσιες και την τελική έκθεση υλοποίησης που αναφέρονται στο άρθρο 67 του Κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006,
- ενημερώνεται σχετικά με την ετήσια έκθεση ελέγχου ή με το τμήμα της έκθεσης που αφορά το οικείο ΕΠ, καθώς και για τυχόν σχετικά σχόλια τα οποία μπορεί να διατυπώσει η Επιτροπή μετά την εξέταση της εν λόγω έκθεσης ή του σχετικού τμήματός της,
- προτείνει στη διαχειριστική αρχή οποιαδήποτε αναθεώρηση ή εξέταση του ΕΠ η οποία

ενδεχομένως μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων του ή στη βελτίωση της διαχείρισής τους, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοοικονομικής διαχείρισής του,

- εξετάζει και εγκρίνει οποιαδήποτε πρόταση για την τροποποίηση του περιεχομένου της απόφασης της Επιτροπής σχετικά με τη συνεισφορά των Ταμείων,
- προτείνει στην ετήσια διάσκεψη των προέδρων των επιτροπών παρακολούθησης τροποποιήσεις που επιφέρουν αλλαγή στη συνολική και την ετήσια συμμετοχή των Ταμείων.

5.2.4. Δείκτες παρακολούθησης

Σύμφωνα με το άρθρο 66 παρ.2 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006, η παρακολούθηση του ΕΠ διενεργείται από τη διαχειριστική αρχή και την επιτροπή παρακολούθησης του προγράμματος, κυρίως με βάση τους δείκτες (χρηματοοικονομικούς και δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων) που έχουν καθορισθεί για κάθε άξονα προτεραιότητας του ΕΠ σύμφωνα με το άρθρο 37 παρ. 1, περ. (γ) του ίδιου κανονισμού.

Οι δείκτες του ΕΠ έχουν αναπτυχθεί και με βάση την προτεινόμενη από την Επιτροπή μεθοδολογία που αναπτύσσεται στο σχετικό έγγραφο εργασίας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, «Δείκτες για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση: Οδηγός Εφαρμογής»

Οι δείκτες που επιλέχθηκαν για την παρακολούθηση της επίτευξης των στόχων του ΕΠ ανταποκρίνονται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του ΕΠ, στους στόχους του καθώς και στις κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν στο γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του. Η παρακολούθηση των δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων πράξεων ψηφιακής σύγκλισης, θα γίνεται με την υποστήριξη του Παρατηρητηρίου για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

Τα δεδομένα που απαιτούνται για τον υπολογισμό των τιμών των δεικτών κατά την υλοποίηση του προγράμματος συλλέγονται σε επίπεδο έργου και συναθροίζονται σε επίπεδο άξονα προτεραιότητας και τέλος σε επίπεδο προγράμματος.

Στο πλαίσιο της τακτικής αξιολόγησης της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της υλοποίησης του ΕΠ, η διαχειριστική αρχή διαβιβάζει στην επιτροπή παρακολούθησης τα δεδομένα που προκύπτουν από το σύστημα παρακολούθησης και αφορούν κυρίως σε συγκεντρωτικά οικονομικά στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τους δείκτες κυρίως εκροών και αποτελεσμάτων.

Για τη συλλογή αξιόπιστων χρηματοοικονομικών και στατιστικών δεδομένων σχετικών με την υλοποίηση του προγράμματος θα χρησιμοποιηθεί το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα στο οποίο θα τηρούνται πληροφορίες για όλες τις πράξεις που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα.

5.2.5. Ετήσια έκθεση

Στο πλαίσιο της παρακολούθησης του ΕΠ η διαχειριστική αρχή συντάσσει ετήσια έκθεση υλοποίησης του προγράμματος την οποία αποστέλλει στην Επιτροπή μετά την έγκρισή της από την επιτροπή παρακολούθησης (άρθρο 67 παρ. 1 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006). Η έκθεση περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου και συντάσσεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Καν. (ΕΚ) 1828/2006 και τις οδηγίες της εθνικής αρχής συντονισμού. Επιπλέον, στην ετήσια έκθεση γίνεται αναφορά για την υλοποίηση περιφερειακών δράσεων που περιλαμβάνονται στην πρωτοβουλία «Περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή», στην περίπτωση που το ΠΕΠ εμπλέκεται στην εν λόγω πρωτοβουλία.

Στο παραπάνω πλαίσιο η διαχειριστική αρχή μεριμνά σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού και την ΕΥΣΕΚΤ εφόσον το ΠΕΠ υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%), για τη συνεχή παρακολούθηση και βελτίωση των δεικτών που

θα χρησιμοποιηθούν για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του ΕΠ.

5.2.6. Ετήσια εξέταση ΕΠ

Σύμφωνα με το άρθρο 68 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006, κάθε χρόνο μετά την υποβολή της ετήσιας έκθεσης, η διαχειριστική αρχή του ΕΠ και η Επιτροπή εξετάζουν από κοινού την πρόοδο υλοποίησης του ΕΠ, τα κύρια αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν κατά το προηγούμενο έτος, τη χρηματοοικονομική υλοποίηση καθώς και οποιοδήποτε παράγοντα μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση της υλοποίησης προκειμένου να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Είναι δυνατόν επίσης να εξετάζονται θέματα λειτουργίας του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου που επισημαίνονται στην τελευταία ετήσια έκθεση ελέγχου που προβλέπεται στο άρθρο 62 παρ.1 περ. δ-ι του Καν. (ΕΚ) 1083/2006.

Για οποιοδήποτε σχόλιο διατυπώσει η Επιτροπή μετά την ετήσια εξέταση του προγράμματος, η διαχειριστική αρχή σε συνεργασία με την εθνική αρχή συντονισμού ενημερώνει την επιτροπή παρακολούθησης και την Επιτροπή για τα μέτρα που ελήφθησαν αναφορικά με τα σχόλια αυτά.

5.2.7. Παρακολούθηση των πιστώσεων των Περιφερειών μεταβατικής στήριξης

Για τις πέντε περιφέρειες που εμπίπτουν στο άρθρο 8 του Κανονισμού 1083/06 επιβάλλονται υποχρεωτικές πιστώσεις και διακριτή παρακολούθησή των πιστώσεων αυτών στα ΕΠ (πόροι που προέρχονται από το ΕΤΠΑ και ΕΚΤ). Οι Περιφέρειες αυτές χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: στις Περιφέρειες στατιστικής σύγκλισης (Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Αττική) και στις Περιφέρειες σταδιακής εισόδου (Στερεά Ελλάδα, Νότιο Αιγαίο).

Οι συγχρηματοδοτούμενες αναπτυξιακές παρεμβάσεις στις Περιφέρειες αυτές (εκτός του Ταμείου Συνοχής) θα υλοποιηθούν μέσω:

- των αντίστοιχων περιφερειακών ΕΠ (συγχρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ) και
- των τριών (3) τομεακών ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ.

Επισημαίνεται ότι οι ανάγκες των οκτώ Περιφερειών αμιγούς Στόχου Σύγκλισης θα καλυφθούν από όλα τα τομεακά ΕΠ όσο και από τα περιφερειακά ΕΠ με απόλυτα διακριτές πιστώσεις.

Η τήρηση των πιστώσεων για τις περιφέρειες μεταβατικής στήριξης διασφαλίζεται πλήρως σε προγραμματικό επίπεδο με την ύπαρξη διακριτών αξόνων προτεραιότητας για κάθε τύπο Περιφερειών, ως εξής:

- Τα περιφερειακά ΕΠ έχουν διακριτούς Άξονες Προτεραιότητας για κάθε Περιφέρεια που περιλαμβάνουν.
- Τα τρία (3) τομεακά ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ και καλύπτουν και τους τρεις τύπους Περιφερειών (αμιγής στόχος 1, στατιστική σύγκλιση, σταδιακή είσοδος) έχουν διακριτούς θεματικούς Άξονες Προτεραιότητας που επαναλαμβάνονται για κάθε έναν από τους τρεις τύπους Περιφερειών.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται κατά την υλοποίηση, με τη σύνθεση και παρακολούθηση των σχετικών πληροφοριών στο ΟΠΣ.

5.3. Αξιολόγηση

5.3.1. Γενικά

Για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των κοινοτικών και εθνικών πόρων που συνδράμουν

την πολιτική για τη συνοχή, προβλέπεται η διεξαγωγή αξιολογήσεων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την υλοποίηση του ΕΠ (άρθρα 47-49 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006). Οι αξιολογήσεις αυτές, στρατηγικής ή επιχειρησιακής φύσης, λαμβάνουν υπόψη το στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης και τη σχετική κοινοτική νομοθεσία όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τη στρατηγική περιβαλλοντική αξιολόγηση. Πραγματοποιούνται με ευθύνη του κράτους μέλους ή της Επιτροπής και διεξάγονται από εμπειρογνώμονες ή φορείς λειτουργικά ανεξάρτητους από την αρχή πιστοποίησης και την αρχή ελέγχου που έχουν οριστεί στο πλαίσιο του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου του προγράμματος. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων δημοσιοποιούνται με βάση τους εφαρμοστέους κανόνες για την πρόσβαση στα έγγραφα.

5.3.2. Αξιολογήσεις επιχειρησιακής φύσης

Σύμφωνα με το άρθρο 48 παρ.3 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 τα κράτη μέλη πραγματοποιούν αξιολογήσεις που συνδέονται με την παρακολούθηση ΕΠ, ιδίως όταν, κατά την εν λόγω παρακολούθηση διαπιστωθεί σημαντική απόκλιση από τους στόχους που τέθηκαν αρχικά ή όταν υποβάλλονται προτάσεις για την αναθεώρηση των προγραμμάτων αυτών (αξιολογήσεις επιχειρησιακής φύσης).

Επιπλέον σύμφωνα με τον προαναφερόμενο Κανονισμό, τα κράτη μέλη μπορούν για τα ΕΠ του στόχου «Σύγκλιση» και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, να συντάσσουν σχέδιο αξιολόγησης που περιλαμβάνει τις ενδεικτικές δραστηριότητες αξιολόγησης που σκοπεύει να πραγματοποιήσει το κράτος μέλος κατά τις διάφορες φάσεις της υλοποίησης.

Στο πλαίσιο αυτό η Ελλάδα αξιοποιώντας και τις οδηγίες της Επιτροπής για την αξιολόγηση των ΕΠ

και του ΕΣΠΑ κατά την διάρκεια της προγραμματικής περιόδου (Draft Working Paper No 5: Evaluation during the programming period: on going evaluation –An integrated management tool) διαμόρφωσε ενδεικτικό σχέδιο αξιολογήσεων της περιόδου 2007-2013, όπου αποτυπώνεται ο προγραμματισμός των αξιολογήσεων σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο στο πλαίσιο των στόχων της «Σύγκλισης» και της «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης».

Οι αξιολογήσεις που συνδέονται με την παρακολούθηση του ΕΠ πραγματοποιούνται με ευθύνη της διαχειριστικής αρχής και σύμφωνα με τις γενικές αρχές που καθορίζονται από την εθνική αρχή συντονισμού για την αξιολόγηση όλων των ΕΠ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ και σε συνεργασία με την ΕΥΣΕΚΤ, εφόσον το ΕΠ συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ ή υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%).

Εκτός από τις προτεινόμενες στο σχέδιο, αξιολογήσεις, είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν, κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου και άλλες αξιολογήσεις, σε περιπτώσεις που θα κριθεί αυτό αναγκαίο, λόγω τροποποιήσεων των επιχειρησιακών προγραμμάτων ή του ΕΣΠΑ. Τροποποιήσεις του ΕΠ που θα απαιτήσουν πιθανά αξιολόγηση αφορούν τροποποιήσεις στη χρηματοδοτική κατανομή των διατιθέμενων πόρων μεταξύ των Αξόνων προτεραιότητας, τροποποιήσεις στους στόχους ή/και το περιεχόμενο των Αξόνων του ΕΠ, και τέλος τροποποιήσεις στις Διατάξεις Εφαρμογής. Οι παραπάνω αξιολογήσεις δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθούν χρονικά στην παρούσα φάση σχεδιασμού.

Για τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων αυτών η διαχειριστική αρχή ενημερώνει την επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ, την Επιτροπή, την εθνική αρχή συντονισμού και την ΕΥΣΕΚΤ, εφόσον το ΕΠ συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ ή υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%).

Το ενδεικτικό σχέδιο των αξιολογήσεων με τον προγραμματισμό της περιόδου 2007-2013 παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

5.3.3. Εκ των υστέρων αξιολόγηση

Σύμφωνα με το άρθρο 49 παρ.3 του Καν. (ΕΚ) 1083/06, η εκ των υστέρων αξιολόγηση αποτελεί ευθύνη της Επιτροπής. Κατά την εκ των υστέρων αξιολόγηση εξετάζονται ζητήματα όπως η έκταση χρήσης των πόρων, η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του προγραμματισμού των Ταμείων και οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του προγράμματος με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων για την πολιτική στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Τέλος προσδιορίζονται οι παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχία ή την αποτυχία της υλοποίησης των ΕΠ και εντοπίζονται οι ορθές πρακτικές.

Η εκ των υστέρων αξιολόγηση είναι στρατηγικής φύσης, διεξάγεται από ανεξάρτητους αξιολογητές και ολοκληρώνεται το αργότερο μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2015. Η διαχειριστική αρχή και η εθνική αρχή συντονισμού συνεργάζονται με την Επιτροπή για τη διενέργεια της αξιολόγησης παρέχοντας τα απαραίτητα στοιχεία

Πίνακας 48 Ενδεικτικός Προγραμματισμός Αξιολογήσεων για την περίοδο 2007-2013

ΕΙΔΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΚΥΡΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΑ	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ Ή ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΧΡΗΜΑΤΟ-ΔΟΤΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	Τεκμηρίωση της συμβολής των ΕΠ στην εφαρμογή του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων	Απαιτήση άρθρου 29 του Καν. 1083/2006 για τη στρατηγική υποβολή εκθέσεων από τα κράτη μέλη	Στα σημεία α, β, γ και δ της παραγράφου 2 του άρθρου 29 του Καν. 1083/2006	Συμβολή στην υποβολή των στρατηγικών εκθέσεων του άρθρου 29 του Καν. 1083/2006	2ο εξάμηνο 2007 2ο εξάμηνο 2009 2ο εξάμηνο 2012	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τεχνική Βοήθεια	Γραφείο Πρωθυπουργού, Ειδική Τεχνική Επιτροπή για την Αξιολόγηση, Ε.Ε., αρχή συντονισμού, Διαβουλευσεις με αρχές διαχείρισης ΕΠ
ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ (ΕΣΠΑ)	Αξιολόγηση της πορείας εκτέλεσης του ΕΣΠΑ στο μέσο της προγραμματικής περιόδου	Επιβεβαίωση της επικαιρότητας της στρατηγικής και της επιτευξιμότητας των στόχων του ΕΣΠΑ	Ποια είναι τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του ΕΣΠΑ έως τώρα; Που εντοπίζονται οι μεγαλύτερες αποκλίσεις των πραγματοποιήσεων σε σχέση με τους προγραμματικούς στόχους και ποιες είναι οι βασικές αιτίες; Για ποιους στόχους εκτιμάται χαμηλός βαθμός επίτευξης για το τέλος της προγραμματικής περιόδου και ποιες είναι οι απαραίτητες διορθωτικές παρεμβάσεις προκειμένου να ανατραπεί η τάση αυτή; Πως αποτιμάται η ποιότητα της στοχοθεσίας στο ΕΣΠΑ; Με ποιους τρόπους μπορεί να υπάρξει βελτίωση του προγραμματισμού και της στοχοθεσίας	Λήψη απόφασης για πιθανή αναθεώρηση του ΕΣΠΑ και των ΕΠ του	1ο εξάμηνο 2011	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τεχνική Βοήθεια	Ειδική Τεχνική Επιτροπή για την Αξιολόγηση, Ε.Ε., αρχή συντονισμού, Διαβουλευσεις με αρχές διαχείρισης ΕΠ
	Αξιολόγηση της πορείας εκτέλεσης του ΕΣΠΑ πριν τη λήξη της προγραμματικής περιόδου	Επιβεβαίωση της επικαιρότητας της στρατηγικής και της επιτευξιμότητας των στόχων του ΕΣΠΑ	Ποια είναι τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του ΕΣΠΑ έως τώρα; Που εντοπίζονται οι μεγαλύτερες αποκλίσεις των πραγματοποιήσεων σε σχέση με τους προγραμματικούς στόχους και ποιες είναι οι βασικές αιτίες; Για ποιους στόχους εκτιμάται χαμηλός βαθμός επίτευξης και ποιες είναι οι απαραίτητες διορθωτικές παρεμβάσεις προκειμένου να ανατραπεί η τάση αυτή; Πως αποτιμάται η ποιότητα της στοχοθεσίας στο ΕΣΠΑ; Υπάρχει δυνατότητα και αν ναι με ποιους τρόπους μπορεί να υπάρξει βελτίωση του προγραμματισμού και της στοχοθεσίας, ενόψει και της νέας προγραμματικής περιόδου ;	Λήψη απόφασης για πιθανή αναθεώρηση του ΕΣΠΑ και των ΕΠ του	1ο εξάμηνο 2013	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τεχνική Βοήθεια	Ειδική Τεχνική Επιτροπή για την Αξιολόγηση, Ε.Ε., αρχή συντονισμού, Διαβουλευσεις με αρχές διαχείρισης ΕΠ
ΕΙΔΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΚΥΡΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΑ	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ Ή ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΧΡΗΜΑΤΟ-ΔΟΤΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ :	Αξιολόγηση της πορείας εκτέλεσης του ΕΠ στο μέσο της προγραμματικής	Επιβεβαίωση της επικαιρότητας της στρατηγικής και της επιτευξιμότητας των στόχων του ΕΠ	Ποια είναι τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του ΕΠ έως τώρα; Που εντοπίζονται οι μεγαλύτερες αποκλίσεις των πραγματοποιήσεων σε σχέση με τους προγραμματικούς	Λήψη απόφασης για πιθανή αναθεώρηση του ΕΠ	1ο εξάμηνο 2011	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τεχνική Βοήθεια	Αρχή συντονισμού, Ε.Ε., αρχή διαχείρισης του κάθε ΕΠ
1. ΕΠ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ								

ΕΙΔΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΚΥΡΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΑ	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ Ή ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΧΡΗΜΑΤΟ-ΔΟΤΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
2. ΕΠ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	περιόδου		στόχους και ποιες είναι οι βασικές αιτίες; Για ποιους στόχους εκτιμάται χαμηλός βαθμός επίτευξης για το τέλος της προγραμματικής περιόδου και ποιες είναι οι απαραίτητες διορθωτικές παρεμβάσεις προκειμένου να ανατραπεί η τάση αυτή; Πως αποτιμάται η ποιότητα της στοχοθεσίας στο ΕΠ; Με ποιους τρόπους μπορεί να υπάρξει βελτίωση του προγραμματισμού και της στοχοθεσίας ;					
3. ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ								
4. ΕΠ ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ								
5. ΕΠ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ								
6. ΕΠ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ								
7. ΕΠ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ								
8. ΕΠ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΘΡΑΚΗΣ								
9. ΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ - ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	Αξιολόγηση της πορείας εκτέλεσης του ΕΠ πριν την λήξη της προγραμματικής περιόδου	Επιβεβαίωση της επικαιρότητας της στρατηγικής και της επιπευξιμότητας των στόχων του ΕΠ	Ποια είναι τα αποτελέσματα από την υλοποίηση του ΕΠ έως τώρα; Που εντοπίζονται οι μεγαλύτερες αποκλίσεις των πραγματοποιήσεων σε σχέση με τους προγραμματικούς στόχους και ποιες είναι οι βασικές αιτίες; Για ποιους στόχους εκτιμάται χαμηλός βαθμός επίτευξης και ποιες είναι οι απαραίτητες διορθωτικές παρεμβάσεις προκειμένου να ανατραπεί η τάση αυτή; Πως αποτιμάται η ποιότητα της στοχοθεσίας στο ΕΠ; Υπάρχει δυνατότητα και αν ναι με ποιους τρόπους μπορεί να υπάρξει βελτίωση του προγραμματισμού και της στοχοθεσίας, ενόψει και της νέας προγραμματικής περιόδου ;	Λήψη απόφασης για πιθανή αναθεώρηση του ΕΠ	1ο εξάμηνο 2013	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τεχνική Βοήθεια	Αρχή συντονισμού, Ε.Ε., αρχή διαχείρισης του κάθε ΕΠ
10. ΕΠ ΚΡΗΤΗΣ & ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ								
11. ΕΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ- ΗΠΕΙΡΟΥ								
12. ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ								

Παρατήρηση : Στην περίπτωση σημαντικών αλλαγών στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση της χώρας ή/και αν διαπιστωθεί απόκλιση από τους στόχους που τέθηκαν αρχικά, είναι δυνατόν να διενεργηθούν αξιολογήσεις του ΕΣΠΑ και των ΕΠ επιπλέον των αναφερομένων στο χρονοδιάγραμμα

5.4. Πληροφόρηση και Δημοσιότητα

Σύμφωνα με το άρθρο 69 του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 «το κράτος μέλος και η διαχειριστική αρχή για το επιχειρησιακό πρόγραμμα παρέχουν πληροφορίες όσον αφορά τις πράξεις και τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και εξασφαλίζουν τη σχετική δημοσιότητα. Η πληροφόρηση απευθύνεται στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στους δικαιούχους με στόχο την προβολή του ρόλου της Κοινότητας και τη διασφάλιση της διαφάνειας της συνδρομής των Ταμείων». Η εξειδίκευση της εφαρμογής των απαιτήσεων δημοσιότητας και πληροφόρησης περιγράφεται στις διατάξεις (άρθρα 2 έως και 10) του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

Για την παροχή των πληροφοριών αυτών αναλαμβάνονται καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος μέτρα δημοσιότητας και πληροφόρησης τα οποία αποτυπώνονται με δομημένο τρόπο στο επικοινωνιακό σχέδιο του ΕΠ. Το επικοινωνιακό σχέδιο περιλαμβάνει τους στόχους και το στοχοθετούμενο κοινό, τη στρατηγική και το περιεχόμενο των μέτρων πληροφόρησης και δημοσιότητας που θα αναληφθούν για κάθε ομάδα στόχο (δυνητικοί δικαιούχοι, δικαιούχοι, κοινό), τον ενδεικτικό προϋπολογισμό για την εφαρμογή του επικοινωνιακού σχεδίου, τα διοικητικά τμήματα ή τους διοικητικούς φορείς που θα είναι αρμόδια για την εφαρμογή των μέτρων πληροφόρησης και δημοσιότητας, ενδεικτικούς τρόπους αξιολόγησης των μέτρων δημοσιότητας και πληροφόρησης αναφορικά με την προβολή και τη γνώση του ΕΠ και το ρόλο της Κοινότητας. Αναλόγως με τις ανάγκες του ΕΠ για πληροφόρηση και δημοσιότητα δύναται να προβλεφθεί η ανάθεση σχετικών δράσεων σε εξωτερικούς εξειδικευμένους σύμβουλους.

Κατά την έναρξη των ΕΠ η διαχειριστική αρχή επιλέγει να υλοποιήσει μια ενέργεια δημοσιοποίησης σύμφωνα με τη φύση και τους στόχους του ΕΠ. Αναφέρονται ενδεικτικά: ημερίδα, δημοσιότητα στον τύπο. Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του ΕΠ πραγματοποιούνται ενέργειες πληροφόρησης και δημοσιότητας εκ των οποίων μια σημαντική ενέργεια ετησίως που θα επικοινωνεί τα επιτεύγματα και τα έργα του ΕΠ. Ενδεικτικά αναφέρονται ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια, δελτία τύπου, εκθέσεις, παραγωγή έντυπου και ηλεκτρονικού ενημερωτικού υλικού καθώς και προβολή στα ΜΜΕ. Τα ΕΠ διατηρούν ιστοσελίδες καθώς και άλλα μέσα πληροφόρησης έντυπα ή ηλεκτρονικά.

Τα μέτρα δημοσιότητας και πληροφόρησης θα κάνουν αναφορά στην προστιθέμενη αξία της κοινοτικής συνδρομής σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Δύναται να εμπλακεί στα μέτρα πληροφόρησης και δημοσιότητας ένας τουλάχιστον πολλαπλασιαστικής πληροφόρησης, αναλόγως με το περιεχόμενο του ΕΠ ή τις Περιφέρειες που καλύπτει, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Άρθρο 5 παρ.3 του Καν. (ΕΚ) 1828/06.

Το επικοινωνιακό σχέδιο, καθώς και οποιαδήποτε σημαντική τροποποίησή του, εκπονείται από τη διαχειριστική αρχή του ΕΠ με βάση τις κατευθύνσεις της εθνικής αρχής συντονισμού και σε συνεργασία με την ΕΥΣΕΚΤ εφόσον το ΕΠ συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ ή υλοποιεί δράσεις τύπου ΕΚΤ μέσω της χρήσης της ρήτρας ευελιξίας του 10% (ή 15%) και υποβάλλεται προς εξέταση στην Επιτροπή σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 3 του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

Για την εξασφάλιση της ομοιογένειας, συνοχής και συνέργιας μεταξύ των μέτρων δημοσιότητας και πληροφόρησης των ΕΠ που χρηματοδοτούνται από τα Ταμεία που συνδράμουν στο πλαίσιο της πολιτικής για τη συνοχή, η εθνική αρχή συντονισμού παρέχει ενιαίες αρχές προς τις διαχειριστικές αρχές των ΕΠ και μεριμνά για τη συνολική παρακολούθηση, εποπτεία και συντονισμό τους.

Τα ποσά που προβλέπονται για την πληροφόρηση και τη δημοσιότητα περιλαμβάνονται στη χρηματοδότηση του ΕΠ στο πλαίσιο της Τεχνικής Υποστήριξης Εφαρμογής (άρθρο 46 παρ. 1 του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006).

Η διαχειριστική αρχή ορίζει τουλάχιστον ένα πρόσωπο επαφής υπεύθυνο για την πληροφόρηση και την δημοσιότητα βάσει του άρθρου 10 του Καν. (ΕΚ) 1828/06 και ενημερώνει σχετικά την Επιτροπή.

5.5. Χρηματοδοτικές Ροές

Η εθνική και κοινοτική συμμετοχή για όλες τις πράξεις που εντάσσονται στα ΕΠ του ΕΣΠΑ αποτελούν δημόσιες επενδύσεις και μπορούν να χρηματοδοτούνται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Οι πιστώσεις των Ταμείων εγγράφονται στο Τμήμα Εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων). Στο τμήμα δαπανών του ΠΔΕ εγγράφονται οι προβλέψεις μεταφοράς πιστώσεων προς τους φορείς χρηματοδότησης του ΠΔΕ. Οι πιστώσεις προς τους δικαιούχους αφορούν την προβλεπόμενη δημόσια δαπάνη (κοινοτική και εθνική). Τυχόν ιδιωτική συμμετοχή παρακολουθείται μέσω του ΟΠΣ.

Στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων τηρούνται τα απαιτούμενα στοιχεία προκειμένου να είναι δυνατή η πρόβλεψη απαιτήσεων χρηματοδότησης για την υλοποίηση των ΕΠ του ΕΣΠΑ.

Η διαδικασία για τη διενέργεια πληρωμών στους δικαιούχους είναι η ακόλουθη:

- Εγγραφή της δημόσιας δαπάνης της πράξης (εθνική και κοινοτική συμμετοχή) στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων μετά την ένταξή της σε ΕΠ σε συλλογική απόφαση του φορέα χρηματοδότησης
- Υποβολή αιτήματος διάθεσης χρηματοδότησης από το δικαιούχο ή ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης στις περιπτώσεις κρατικών ενισχύσεων προς τον φορέα χρηματοδότησης
- Υποβολή αιτήματος από τον φορέα χρηματοδότησης προς το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών για τη διάθεση χρηματοδότησης
- Έκδοση απόφασης διάθεσης χρηματοδότησης από το Υπ.Οι.Ο. με βάση το αίτημα και το διαθέσιμο όριο πληρωμών, και κοινοποίησή της στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, στην Τράπεζα της Ελλάδος και στο φορέα χρηματοδότησης
- Εντολή κατανομής των πιστώσεων στην πράξη από το φορέα χρηματοδότησης προς το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και την Τράπεζα της Ελλάδος η οποία κοινοποιείται στο δικαιούχο ή ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης

Με την κατανομή χρηματοδότησης στην πράξη οι πιστώσεις είναι διαθέσιμες στο δικαιούχο, ο οποίος μπορεί να προχωρήσει σε χρεώσεις του λογαριασμού της πράξης εκδίδοντας επιταγές προς τους αναδόχους. Οι πληρωμές προς τους αναδόχους βαρύνουν άμεσα το λογαριασμό της πράξης.

Στις περιπτώσεις κρατικών ενισχύσεων οι πιστώσεις είναι διαθέσιμες στον ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης ο οποίος μπορεί να προχωρήσει σε χρεώσεις του λογαριασμού της πράξης εκδίδοντας επιταγές προς τους δικαιούχους. Οι πληρωμές προς τους δικαιούχους βαρύνουν άμεσα το λογαριασμό της πράξης.

Στην περίπτωση που οι δικαιούχοι ή οι ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου μετά την ολοκλήρωση των βημάτων 1 έως 4 εκδίδεται εντολή μεταφοράς των πιστώσεων από το φορέα χρηματοδότησης στο λογαριασμό του Νομικού Προσώπου προκειμένου να διενεργηθούν πληρωμές. Η μεταφορά των ποσών γίνεται υπό μορφή άμεσης επιχορήγησης ή αύξησης μετοχικού κεφαλαίου (περιπτώσεις Ανωνύμων Εταιρειών του δημοσίου).

Μετά την μεταφορά στο λογαριασμό του Νομικού Προσώπου, ο δικαιούχος ή ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης προβαίνει στις πληρωμές των αναδόχων ή δικαιούχων αντιστοίχως.

Κατά την πληρωμή στους αναδόχους ή δικαιούχους κανένα ποσό δεν αφαιρείται, ούτε παρακρατείται, ούτε εισπράττεται οποιαδήποτε ειδική επιβάρυνση ή άλλο τέλος ισοδύναμου αποτελέσματος, το οποίο θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των ποσών αυτών.

Οι δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκαν οι δικαιούχοι καταχωρούνται στο ΟΠΣ μετά την επαλήθευσή τους από τη διαχειριστική αρχή και δικαιολογούνται από εξοφλημένα τιμολόγια ή λογιστικά έγγραφα ισοδύναμης αποδεικτικής αξίας .

Η αρχή πιστοποίησης συγκεντρώνει τις καταχωρηθείσες δαπάνες μέσω του ΟΠΣ προκειμένου να πιστοποιήσει τις δαπάνες και να συντάξει τη δήλωση δαπανών που προβλέπεται στο άρθρο 78.

Τυχόν τόκοι που παράγονται από πιστώσεις για χρηματοδότηση πράξεων στο πλαίσιο του ΕΠ, θεωρούνται εθνικοί πόροι και καλύπτουν εθνική δημόσια δαπάνη. Οι φορείς που διαχειρίζονται τα ανωτέρω ποσά έχουν υποχρέωση να δηλώνουν ετησίως τους δημιουργούμενους τόκους στη διαχειριστική αρχή του οικείου ΕΠ. Τα τραπεζικά ή πιστωτικά ιδρύματα, μέσω των οποίων κινούνται τα ανωτέρω ποσά υποχρεούνται στην παροχή στοιχείων κίνησης των σχετικών λογαριασμών στην αρχή πιστοποίησης, μετά από αίτημά της.

5.6. Ανταλλαγή Ηλεκτρονικών Δεδομένων

Για τους σκοπούς των άρθρων 66 και 76 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, η διαχειριστική αρχή του ΕΠ, θα ενημερώνει το σύστημα πληροφορικής το οποίο καθιερώνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (SFC 2007), για την ανταλλαγή στοιχείων που αφορούν το ΕΠ, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 39, 40, 41 και 42 του του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

Η διαχειριστική αρχή του ΕΠ διασφαλίζει, επίσης, την ύπαρξη συστήματος καταχώρισης και αποθήκευσης, σε ηλεκτρονική μορφή, λογιστικών εγγραφών για κάθε πράξη στο πλαίσιο του ΕΠ καθώς και της συλλογής δεδομένων υλοποίησης που απαιτούνται για τη χρηματοοικονομική διαχείριση, την παρακολούθηση, τις επαληθεύσεις, τους λογιστικούς ελέγχους και την αξιολόγηση, σύμφωνα με το άρθρο 60 στοιχείο γ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006. Για το σκοπό αυτό, στο πλαίσιο της περιγραφής των Συστημάτων Διαχείρισης και Ελέγχου, θα υποβληθεί στην Επιτροπή περιγραφή του εν λόγω συστήματος, συμπεριλαμβανομένου του οργανογράμματος ροής (κεντρικό ή κοινό σύστημα δικτύου ή αποκεντρωμένο σύστημα με συνδέσεις μεταξύ των συστημάτων), σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 71 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 και κατ' αντιστοιχία στο άρθρο 21 και στο παράρτημα ΧΙΙ παράγραφος 6 του του Καν. (ΕΚ) 1828/2006.

Για τους ανωτέρω σκοπούς, θα προσαρμοστεί κατάλληλα το υφιστάμενο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, που έχει δημιουργηθεί για τις απαιτήσεις του ΚΠΣ 2000-2006.

Το ΟΠΣ θα καλύπτει, επίσης, τις απαιτήσεις συλλογής και καταχώρισης δεδομένων που αφορούν στις αρμοδιότητες των αρχών ελέγχου και πιστοποίησης του προγράμματος και θα υποστηρίζει τις εν λόγω Αρχές στις υποχρεώσεις ανταλλαγής ηλεκτρονικών δεδομένων με την Επιτροπή. Προς αυτή την κατεύθυνση θα καταβληθεί προσπάθεια να αναπτυχθεί σύστημα συμβατό με το ΟΠΣ για την εισαγωγή της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων στις διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων.

Το ΟΠΣ βρίσκεται ήδη σε λειτουργία για την κάλυψη των απαιτήσεων του ΚΠΣ 2000-2006 και με την ολοκλήρωση των απαραίτητων προσαρμογών, οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη, θα αποτελεί την έγκυρη βάση οικονομικών και στατιστικών δεδομένων, η οποία θα καλύπτει και τις ανάγκες ηλεκτρονικής ενημέρωσης της Επιτροπής.

Η διαχείριση και λειτουργία του ΟΠΣ καθώς και θέματα οργάνωσης, λειτουργίας και ανάπτυξής του προσδιορίζονται στο νόμο και στις ειδικές κανονιστικές αποφάσεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτού.

Για την αντιμετώπιση τεχνικών και διαχειριστικών θεμάτων σχετικά με το ΟΠΣ, λειτουργεί πλήρης δικτυακή εφαρμογή Helpdesk.

5.7. Διασφάλιση της Εταιρικής Σχέσης

Στο άρθρο 11 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 διατυπώνεται η απαίτηση της επίτευξης των στόχων των Ταμείων στο πλαίσιο στενής συνεργασίας, *εταιρική σχέση*, τόσο μεταξύ της Επιτροπής και του κράτους μέλους, όσο και μεταξύ του κράτους μέλους και των ενδιαφερόμενων φορέων σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο (κάθετη και οριζόντια διάσταση της εταιρικής σχέσης). Η διασφάλιση της εταιρικής σχέσης σε όλα τα επίπεδα υλοποίησης του ΕΠ, αντανακλάται από τα μέτρα που έχουν ληφθεί όπως:

- i. Η εφαρμογή διαδικασιών ευρείας διαβούλευσης σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού με στόχο τη διαμόρφωση πολύπλευρης προσέγγισης των εναλλακτικών επιλογών ανάπτυξης των περιφερειών της χώρας, μέσω γόνιμου και αποτελεσματικού διαλόγου με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.
- ii. Η εκπροσώπηση των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, των αντιπροσωπευτικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, των εκπροσώπων των ΟΤΑ Α και Β' βαθμού στη σύνθεση της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΠ, η οποία αποτελεί τον κύριο μηχανισμό για την διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του προγράμματος, όπου αντιπροσωπεύονται όλοι οι σχετικοί με τους στόχους και τις δράσεις του προγράμματος φορείς.

Η επιλογή των σχετικών εταίρων σε κάθε επίπεδο υλοποίησης του ΕΠ λαμβάνει υπόψη το βαθμό της συνεισφοράς των Ταμείων στην περιοχή που αντιπροσωπεύουν οι εταίροι, την εμπειρία και ικανότητα των εταίρων στους τομείς που εστιάζει το ΕΠ και την ανάγκη προώθησης της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών καθώς της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η μέριμνα για την αποτελεσματική λειτουργία της αρχής της εταιρικής σχέσης, ώστε να προσφέρει την αναμενόμενη προστιθέμενη αξία, αποτελεί ευθύνη του κράτους μέλους και υλοποιείται μέσω της ακριβούς και επαρκούς διάκρισης των ρόλων και αρμοδιοτήτων των διαφόρων εταίρων στο κατάλληλο κάθε φορά επίπεδο.

5.8. Προαγωγή της Ισότητας των δυο φύλων και της διασφάλισης της αρχής της μη διάκρισης

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006 τα Κ-Μ και η Επιτροπή διασφαλίζουν την προαγωγή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου κατά τη διάρκεια των διαφόρων σταδίων υλοποίησης των δράσεων των Ταμείων. Επίσης λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου, της φυλής ή της εθνικής καταγωγής της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ύπαρξης αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού κατά τα διάφορα στάδια υλοποίησης των δράσεων των Ταμείων και ειδικότερα της πρόσβασης σε αυτά. Ειδικότερα, η δυνατότητα πρόσβασης για τα άτομα με αναπηρίες αποτελεί ένα από τα κριτήρια που πρέπει να τηρούνται κατά τον καθορισμό πράξεων που συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία και που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τις διάφορες φάσεις υλοποίησης.

Τα μέτρα που προβλέπονται για την προαγωγή της ισότητας των δύο φύλων και την αποτροπή διακρίσεων στα διάφορα στάδια υλοποίησης του ΕΠ περιλαμβάνουν:

- i. Την ισόρροπη κατά το δυνατόν συμμετοχή ανδρών και γυναικών στην επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ και την εκπροσώπηση σε αυτή κρατικών αρχών που είναι αρμόδιες για θέματα ισότητας καθώς και κοινωνικών οργανώσεων ειδικών πληθυσμιακών ομάδων (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, Δίκτυο ROM κλπ)
- ii. Τη λήψη κατάλληλων μέτρων για τη δημοσιοποίηση του προγράμματος και των ειδικότερων δράσεων που περιλαμβάνονται σε αυτό, ώστε να διασφαλίζεται η κατά το δυνατό ευρύτερη δυνατότητα πρόσβασης στην κοινοτική συγχρηματοδότηση. Στα μέτρα αυτά συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η αποστολή των προκηρύξεων σε όλα τα μέλη της επιτροπής παρακολούθησης του ΕΠ αλλά και σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, οι οποίοι μπορούν να εξασφαλίσουν ευρεία διάδοση τόσο των ευκαιριών

χρηματοδότησης όσο και των ειδικών όρων και προϋποθέσεων για τη λήψη της.

- iii. Την παρακολούθηση και τη σχετική ενημέρωση της επιτροπής παρακολούθησης του ΕΠ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσω της ετήσιας έκθεσης, όσον αφορά τα μέτρα που έχουν ληφθεί σε σχέση με την παροχή ίσων ευκαιριών στο πλαίσιο του ΕΠ, την αποτελεσματικότητά τους και τις διορθωτικές παρεμβάσεις που απαιτούνται ώστε να διασφαλίζεται η αρχή της μη διάκρισης.
- iv. Τη χρήση εξειδικευμένων κριτηρίων προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρίες κατά την διαδικασία επιλογής πράξεων για συγχρηματοδότηση.

5.9. Ρήτρα Ευελιξίας

Σύμφωνα με το άρθρο 34 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006, τα ΕΠ λαμβάνουν χρηματοδότηση μόνο από ένα Ταμείο, με εξαίρεση ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής. Ωστόσο μπορούν, με την επιφύλαξη των παρεκκλίσεων που προβλέπονται στους ειδικούς κανονισμούς των Ταμείων, να χρηματοδοτούν, κατά συμπληρωματικό τρόπο και εντός του ορίου του 10% της κοινοτικής χρηματοδότησης του κάθε άξονα προτεραιότητας (ρήτρα ευελιξίας), δράσεις που εμπίπτουν στο πεδίο συνδρομής του άλλου Ταμείου, εφόσον οι δράσεις αυτές απαιτούνται για την ικανοποιητική υλοποίηση της πράξης και συνδέονται άμεσα με αυτή.

Για την υλοποίηση των ΕΠ προβλέπεται η αξιοποίηση κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου της ρήτρας ευελιξίας. Η χρηματοδότηση κατά συμπληρωματικό τρόπο του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ μπορεί να φτάσει μέχρι και 10% της κοινοτικής χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας κατά μέγιστο (ή μέχρι 15% για τον άξονα προτεραιότητας Κοινωνική Ενσωμάτωση του ΕΚΤ για όλες τις Περιφέρειες και τον άξονα προτεραιότητας Αειφόρος Αστική Ανάπτυξη του ΕΤΠΑ που αφορά στις Περιφέρειες σταδιακής εισόδου).

Στο πλαίσιο αυτό έχουν ήδη περιγραφεί στα ΕΠ οι κατηγορίες παρεμβάσεων τις οποίες οι αρμόδιες αρχές θα υλοποιήσουν μέσω της χρήσης της ανωτέρω ρήτρας. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Δράσεις για τον εμπλουτισμό, την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την αύξηση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού που εμπίπτουν στην στρατηγική του υπουργείου Ανάπτυξης και περιλαμβάνονται στο ΕΠ «Επιχειρηματικότητα-Ανταγωνιστικότητα» για τις 8 περιφέρειες αμιγούς Στόχου Σύγκλισης και στα ΠΕΠ για τις 5 περιφέρειες μεταβατικής στήριξης (π.χ. θεματικά δίκτυα E&A, δημιουργία περιφερειακών πόλων καινοτομίας, δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, βελτίωση της εποπτείας της αγοράς και στήριξη του καταναλωτή, ενίσχυση των δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας).
- Παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο μέσω των ΠΕΠ (προγράμματα τύπου «Βοήθεια στο σπίτι»), που εντάσσονται στη στρατηγική των αξόνων προτεραιότητας «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής» για την ενίσχυση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των περιφερειών και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.
- Παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται σε όλους τους άξονες προτεραιότητας του ΕΠ «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση» για την προμήθεια εξοπλισμού με στόχο τη χρήση νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία (π.χ. εξοπλισμός εργαστηρίων φυσικών επιστημών ιδιαίτερα για ΑμεΑ, εξοπλισμός εργαστηρίων για επαγγελματικά λύκεια και σχολές, εξοπλισμός για τις δομές εκπαίδευσης ενηλίκων, εξοπλισμός για την τριτοβάθμια εκπαίδευση).
- Παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται στους άξονες προτεραιότητας 1 και 2 του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση» (π.χ. εκπαίδευση στη χρήση πληροφοριακών συστημάτων όπως TAXIS).
- Παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται στους άξονες προτεραιότητας 1, 2 και 3 του ΕΠ «Διοικητική Μεταρρύθμιση» για την προμήθεια ηλεκτρονικού εξοπλισμού, δικτύωσης,

διαμόρφωσης χώρων, προμήθειας έτοιμου λογισμικού, κλπ.

Επισημαίνεται ότι όμοιες ή ομοειδείς κατηγορίες παρεμβάσεων θα υλοποιούνται κάτω από ένα και το αυτό θεσμικό πλαίσιο, ανεξάρτητα από την πηγή χρηματοδότησής τους (επιχειρησιακό πρόγραμμα ή Διαρθρωτικό Ταμείο).

Κατά τη διαδικασία αναθεώρησης των ΕΠ θα εξετάζεται από τα αρμόδια όργανα το ενδεχόμενο και η αναγκαιότητα αξιοποίησης της ρήτρας ευελιξίας και σε πρόσθετες κατηγορίες παρεμβάσεων (όπως π.χ. ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε τοπικό ή κλαδικό επίπεδο, ολοκληρωμένες παρεμβάσεις με στόχευση σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης).

Η χρησιμοποίηση της ρήτρας ευελιξίας παρακολουθείται από τη διαχειριστική αρχή μέσω του ΟΠΣ στο επίπεδο του άξονα προτεραιότητας, ώστε να διασφαλίζεται ότι το ποσοστό συμπληρωματικής χρηματοδότησης από το αντίστοιχο Ταμείο δεν υπερβαίνει το καθορισμένο ποσοστό-κατώφλι του 10% (ή 15%).

Η διαχειριστική αρχή ενημερώνει την Επιτροπή, στο πλαίσιο της ετήσιας έκθεσης, σχετικά με τη χρησιμοποίηση της ρήτρας ευελιξίας παρέχοντας πληροφορίες σε επίπεδο άξονα προτεραιότητας που να επιτρέπουν την επαλήθευση των προϋποθέσεων χρησιμοποίησης της ρήτρας ευελιξίας καθώς και της μη υπέρβασης του ανώτατου επιτρεπτού ορίου συνδρομής του αντίστοιχου Ταμείου.

5.10. Ειδικά θέματα ⁶⁹

Η αρχή της εταιρικής σχέσης εφαρμόστηκε πλήρως από το Υπουργείο Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας στις διαδικασίες κατάρτισης του τομεακού ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», με την κινητοποίηση του συνόλου των τομέων πολιτικής και των κοινωνικών εταίρων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς και βασιζόμενη στην αρχή της διαφάνειας. Η συμμετοχή των εταίρων στη διαδικασία προέκυψε με βάση την αντιπροσωπευτική εκπροσώπηση και των κοινωνικών ομάδων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, την πλήρη κάλυψη του εύρους των πολιτικών και ειδικών οριζόντιων θεμάτων που αναπτύσσονται στο ΕΠ.

Ήδη σήμερα οι κοινωνικοί εταίροι συμμετέχουν με αποφασιστικό ρόλο:

- στην Επιτελική Επιτροπή του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ).
- στις διαδικασίες εκπόνησης και ανάπτυξης των επαγγελματικών περιγραμμάτων
- στο Εθνικό Συμβούλιο Κοινωνικής Πολιτικής (ΕΣΥΚΠ).

Στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας προτίθεται να προχωρήσει σε διάλογο με τους κοινωνικούς εταίρους για την εκπόνηση ολοκληρωμένου επιχειρησιακού σχεδιασμού με στόχο την ενίσχυση του ρόλου τους, προκειμένου να αποκτήσει η εμπλοκή τους μόνιμο και βιώσιμο χαρακτήρα.

Το Υπουργείο Απασχόλησης, μέσω «προγραμματικής συμφωνίας», προτίθεται να διαθέσει έως το 2% των πόρων του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», για συγκεκριμένες ενέργειες στήριξης παρεμβάσεων και ευαισθητοποίησης των ωφελουμένων, για την υλοποίηση κοινών δράσεων, καθώς και την ενδυνάμωση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των κοινωνικών εταίρων, ειδικότερα όσον αφορά την προσαρμοστικότητα των εργαζομένων και των επιχειρήσεων.

⁶⁹ Η συγκεκριμένη ενότητα αφορά μόνο το Στόχο Σύγκλιση στο πλαίσιο του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού

5.11. Μέσα Χρηματοοικονομικής Τεχνικής

Στο πλαίσιο του ΕΠ δύναται να χρηματοδοτηθούν πράξεις που αφορούν στην ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία ταμείων ή ταμείων χαρτοφυλακίου όπως ορίζονται στο άρθρο 44 του Κανονισμού. Τα ταμεία ιδρύονται με Προεδρικό Διάταγμα, το οποίο εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και του εκάστοτε αρμόδιου Υπουργού.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του εκάστοτε αρμόδιου Υπουργού προσδιορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη συνεισφορά από ΕΠ σε ταμεία της προηγούμενης παραγράφου.

5.12. Έργα Γέφυρες

Ως έργα-γέφυρες χαρακτηρίζονται έργα των οποίων μέρος του φυσικού αντικείμενου συγχρηματοδοτείται από ΕΠ της περιόδου 2000-2006 και μέρος από ΕΠ της προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Τα έργα αυτά μπορούν να χρηματοδοτηθούν από ΕΠ της περιόδου 2007-2013 εφόσον πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- η αρμόδια αρχή κατανέμει τις πράξεις σε δύο χωριστά, σαφώς διακριτά στάδια ή τμήματα για κάθε ΕΠ της αντίστοιχης περιόδου με αντίστοιχο διακριτό οικονομικό και φυσικό αντικείμενο,
- πληρούνται οι όροι επιλεξιμότητας του ΕΠ της περιόδου 2007-2013 από το οποίο πρόκειται να συγχρηματοδοτηθεί ως έργο-γέφυρα,
- πληρούνται οι όροι επιλεξιμότητας του ΕΠ της περιόδου 2000-2006, υπό το οποίο είχε αρχικά συγχρηματοδοτηθεί. Στην περίπτωση που, βάσει εκθέσεων ελέγχου ή άλλων μέσων, προκύπτει ότι η δαπάνη ενός έργου δεν είναι επιλέξιμη για συγχρηματοδότηση κατά την περίοδο 2000-2006, η δαπάνη αυτή δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή για συγχρηματοδότηση ούτε κατά την περίοδο 2007-2013,
- αιτιολογείται επαρκώς η μη ολοκλήρωση του έργου κατά την περίοδο 2000-2006,
- για το τμήμα του έργου που θα ενταχθεί στο ΕΣΠΑ θα ισχύσουν τα ποσοστά συγχρηματοδότησης του σχετικού ΕΠ του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 ανά περίπτωση,
- στις περιπτώσεις μεγάλων έργων γεφυρών, για τα οποία το συνολικό κόστος επένδυσης και από τις δύο προγραμματικές περιόδους είναι άνω των είκοσι πέντε εκατ. (25.000.000) ευρώ στην περίπτωση του περιβάλλοντος και άνω των πενήντα εκατ. (50.000.000) ευρώ σε άλλους τομείς, σύμφωνα με το άρθρο 39 του Καν. (ΕΚ) 1083/06, στις πληροφορίες που υποβάλλονται στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 40 του ίδιου Κανονισμού, συμπεριλαμβάνονται τα στοιχεία διακρίτητος φυσικού και οικονομικού αντικείμενου μεταξύ των δύο προγραμματικών περιόδων.

Σε κάθε ΕΠ του ΕΣΠΑ προσδιορίζονται τα μεγάλα έργα γέφυρες (κατά την έννοια του άρθρου 39 του Καν. (ΕΚ) 1083/2006) που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν από αυτό.

Στις τελικές εκθέσεις εκτέλεσης των ΕΠ της περιόδου 2000-2006 θα δοθούν αναλυτικά στοιχεία σε ότι αφορά στα έργα-γέφυρες που δεν αποτελούν μεγάλα έργα κατά την έννοια του Καν. (ΕΚ) 1083/2006. Έργα που κατά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 προσδιοριστούν ως ημιτελή ή μη-λειτουργικά και τα οποία σύμφωνα με τους στόχους και τις προτεραιότητες των ΕΠ 2007-2013 δεν είναι επιλέξιμα, το κράτος μέλος υποχρεούται να τα ολοκληρώσει και να τα καταστήσει λειτουργικά με εθνικούς πόρους.

Η χρηματοδότηση των έργων γεφυρών δεν αναιρεί τις υποχρεώσεις της χώρας για την περίοδο 2007-2013, ως προς την τήρηση των περιφερειακών κατανομών και των στόχων της Λισσαβόνας.

5.13. Λοιπά Θέματα

5.13.1. *Κανόνες σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις, τις κρατικές ενισχύσεις, τις ίσες ευκαιρίες και το περιβάλλον*

Οι οδηγίες και οι κατευθύνσεις σχετικά με τους ισχύοντες κανόνες στους ανωτέρω τομείς θα προσδιοριστούν κατά την περιγραφή του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου των ΕΠ σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 21 του Καν.1828/2006 της Επιτροπής. Στο πλαίσιο αυτό θα εκδοθούν και οδηγίες για την τήρηση των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις συμπεριλαμβανομένων οδηγιών για τη σώρευση των ενισχύσεων και της αποφυγής διπλής χρηματοδότησης.

Η διαχειριστική αρχή διασφαλίζει την τήρηση του κοινοτικού θεσμικού πλαισίου σε ότι αφορά τον ανταγωνισμό και τις δημόσιες συμβάσεις, τις κρατικές ενισχύσεις, το περιβάλλον, τις μεταφορές και την ενέργεια, την διασφάλιση της υγείας του πληθυσμού και την κοινωνική φροντίδα, τις ίσες ευκαιρίες. Η διαχειριστική αρχή διασφαλίζει ότι εφαρμόζονται οι κανόνες κρατικών ενισχύσεων που ισχύουν κατά την έγκριση της απόφασης χορήγησης της ενίσχυσης.

Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανότητες παρατυπιών στη διαδικασία ανάθεσης και υλοποίησης των δημοσίων συμβάσεων, οι ελληνικές αρχές θα προχωρήσουν στην κωδικοποίηση και απλοποίηση του νομικού πλαισίου για τις δημόσιες συμβάσεις έργων.

5.13.2. *Διαχειριστική Επάρκεια Δικαιούχων ΕΠ*

Στην προγραμματική περίοδο 2007-2013 ενισχύεται η διοικητική αποτελεσματικότητα των φορέων υλοποίησης (δικαιούχων) συγχρηματοδοτούμενων έργων, με τη θέσπιση κανόνων επιβεβαίωσης της διαχειριστικής επάρκειάς τους, πριν από την ανάληψη της ευθύνης εκτέλεσης έργων. Προβλέπεται ειδική διαδικασία με την οποία καθορίζονται οι απαιτήσεις ή το πρότυπο διαχείρισης έργων, οι διαδικασίες και οι αρμόδιοι φορείς για την επιβεβαίωση της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων, λαμβάνοντας μέριμνα του μεγέθους και των ιδιαιτεροτήτων των έργων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ, καθώς και των δικαιούχων που θα τα υλοποιήσουν.

Μέχρι την έναρξη εφαρμογής της ανωτέρω διαδικασίας, η οποία προβλέπεται να γίνει την 1.1.2009, και για ειδικές κατηγορίες πράξεων και ιδίως για τα συνεχιζόμενα από το ΚΠΣ 2000-2006 έργα, η διαχειριστική επάρκεια των δικαιούχων επιβεβαιώνεται σύμφωνα με οδηγίες της εθνικής αρχής συντονισμού και με τα όσα προβλέπονται στην επιστολή με αρ. πρωτ. ΕΥΣΣΑΑΠ1469/04.05.2007 του Υπουργού Οικονομίας & Οικονομικών.

Σε περίπτωση δικαιούχων για τους οποίους δεν επιβεβαιώνεται η διαχειριστική τους επάρκεια, η αρμοδιότητα υλοποίησης δύναται να μεταβιβαστεί με προγραμματική συμφωνία των δύο μερών στην αρχή στην οποία υπάγονται ή από την οποία εποπτεύονται ή σε συναφή δημόσια υπηρεσία ή ανώνυμη εταιρεία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, η οποία ικανοποιεί τα κριτήρια διαχειριστικής επάρκειας δικαιούχων. Στην περίπτωση που στον φορέα που αναλαμβάνει υλοποίηση έργου σύμφωνα με τα προηγούμενα, προκαλούνται πρόσθετες δαπάνες για τις υπηρεσίες διοίκησης που παρέχει, αυτές περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό του έργου και καλύπτονται απολογιστικά είτε από το ίδιο το έργο είτε από την τεχνική βοήθεια του ΕΠ στο οποίο εντάσσεται. Μετά την παραλαβή προς χρήση, το έργο παραδίδεται στον δικαιούχο μαζί με πλήρη τεχνική και οικονομική τεκμηρίωση.

6. Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης – Νήσων Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 ανέρχεται σε 1.325.000.178 € (ποσό συνολικής δημόσιας δαπάνης) εκ του οποίου τα 871.300.178 € αντιπροσωπεύουν την Κοινοτική Συνδρομή.

Οι χρηματοδοτικοί πίνακες που ακολουθούν περιγράφουν το χρηματοδοτικό σχέδιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης – Νήσων Αιγαίου για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 όπως αυτό καθορίζεται από τον Γενικό Κανονισμό.

Πίνακας 49 Ετήσια κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής Στόχου 1

ΣΤΟΧΟΣ 1		ΕΤΠΑ
2007	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	98.328.239 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	98.328.239 €
2008	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	100.294.806 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	100.294.806 €
2009	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	102.300.703 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	102.300.703 €
2010	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	104.346.714 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	104.346.714 €
2011	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	106.433.648 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	106.433.648 €
2012	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	108.562.322 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	108.562.322 €
2013	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	110.733.568 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
	Σύνολο	110.733.568 €
Σύνολο 2007-2013	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	731.000.000 €
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	0
Γενικό Σύνολο 2007-2013 Στόχου 1		731.000.000 €

Πίνακας 50 Ετήσια κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής Στόχου 2

ΣΤΟΧΟΣ 2		ΕΤΠΑ
2007	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	48.117.825 €
	Σύνολο	48.117.825 €
2008	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	37.727.821 €
	Σύνολο	37.727.821 €
2009	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	26.902.968 €
	Σύνολο	26.902.968 €
2010	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	15.630.033 €
	Σύνολο	15.630.033 €
2011	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	3.895.416 €
	Σύνολο	3.895.416 €
2012	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	3.973.324 €
	Σύνολο	3.973.324 €
2013	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	4.052.791 €
	Σύνολο	4.052.791 €
Σύνολο 2007-2013	Περιφέρειες χωρίς μεταβατική στήριξη	0
	Περιφέρειες με μεταβατική στήριξη	140.300.178 €
Γενικό Σύνολο 2007-2013 Στόχου 2		140.300.178 €

Πίνακας 51 Χρηματοδοτικό Σχήμα ΠΕΠ Κρήτης – Νήσων Αιγαίου 2007 – 2013 ανά Άξονα Προτεραιότητας

Ως βάση υπολογισμού της κοινοτικής συνδρομής χρησιμοποιείται η επιλέξιμη δημόσια δαπάνη (στήλη 8)

Κωδικός Άξονα	Άξονες Προτεραιότητας	Κοινοτική Χρηματοδότηση				Εθνική Συμμετοχή	Ενδεικτική Ανάλυση του Ποσοστού Εθνικής Συμμετοχής		ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ	Ποσοστό Συγχρηματοδότησης	ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ				ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	Τ.Σ.	ΣΥΝΟΛΟ		Εθνική Δημόσια Χρηματοδότηση	Εθνική Ιδιωτική Χρηματοδότηση			Συνεισφορά ΕΤΕ	Άλλη Χρηματοδότηση			
												1	2	3	
Θεματική Προτεραιότητα 1 : Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας		282.600.000 €	0 €	0 €	282.600.000 €	78.103.325 €	78.103.325 €	0 €	360.703.325 €	78,35%	0 €	26.463.768 €	15.000.000 €	41.463.768 €	387.167.093 €
1	Άξονας Προτεραιότητας 1 : Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Κρήτης	157.500.000 €	0 €	0 €	157.500.000 €	37.500.000 €	37.500.000 €	0 €	195.000.000 €	80,77%	0 €	15.000.000 €	0 €	15.000.000 €	210.000.000 €
2	Άξονας Προτεραιότητας 2 : Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	102.500.000 €	0 €	0 €	102.500.000 €	18.100.000 €	18.100.000 €	0 €	120.600.000 €	84,99%	0 €	0 €	0 €	0 €	120.600.000 €
3	Άξονας Προτεραιότητας 3 : Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	22.600.000 €	0 €	0 €	22.600.000 €	22.503.325 €	22.503.325 €	0 €	45.103.325 €	50,11%	0 €	11.463.768 €	15.000.000 €	26.463.768 €	56.567.093 €
Θεματική Προτεραιότητα 2 : Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα		89.550.000 €	0 €	0 €	89.550.000 €	50.987.332 €	50.987.332 €	0 €	140.537.332 €	63,72%	0 €	22.334.783 €	158.000.000 €	180.334.783 €	162.872.115 €
4	Άξονας Προτεραιότητας 4 : Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Κρήτης	27.750.000 €	0 €	0 €	27.750.000 €	7.250.000 €	7.250.000 €	0 €	35.000.000 €	79,29%	0 €	2.000.000 €	28.000.000 €	30.000.000 €	37.000.000 €
5	Άξονας Προτεραιότητας 5 : Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	22.500.000 €	0 €	0 €	22.500.000 €	6.080.952 €	6.080.952 €	0 €	28.580.952 €	78,72%	0 €	400.000 €	40.000.000 €	40.400.000 €	28.980.952 €
6	Άξονας Προτεραιότητας 6 : Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	39.300.000 €	0 €	0 €	39.300.000 €	37.656.380 €	37.656.380 €	0 €	76.956.380 €	51,07%	0 €	19.934.783 €	90.000.000 €	109.934.783 €	96.891.163 €
Θεματική Προτεραιότητα 3 : Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής		458.950.000 €	0 €	0 €	458.950.000 €	159.560.713 €	159.560.713 €	0 €	618.510.713 €	74,20%	0 €	68.302.899 €	0 €	68.302.899 €	686.813.612 €
7	Άξονας Προτεραιότητας 7 : Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Κρήτης	233.250.000 €	0 €	0 €	233.250.000 €	59.750.000 €	59.750.000 €	0 €	293.000.000 €	79,61%	0 €	18.000.000 €	0 €	18.000.000 €	311.000.000 €
8	Άξονας Προτεραιότητας 8 : Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	177.000.000 €	0 €	0 €	177.000.000 €	51.319.048 €	51.319.048 €	0 €	228.319.048 €	77,52%	0 €	25.600.000 €	0 €	25.600.000 €	253.919.048 €
9	Άξονας Προτεραιότητας 9 : Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	48.700.000 €	0 €	0 €	48.700.000 €	48.491.665 €	48.491.665 €	0 €	97.191.665 €	50,11%	0 €	24.702.899 €	0 €	24.702.899 €	121.894.564 €
Θεματική Προτεραιότητα 4 : Ειδικές Παρεμβάσεις ενίσχυσης της Χωρικής Συνοχής		27.400.000 €	0 €	0 €	27.400.000 €	27.282.790 €	27.282.790 €	0 €	54.682.790 €	50,11%	0 €	13.898.550 €	0 €	13.898.550 €	68.581.340 €
10	Άξονας Προτεραιότητας 10 : Χωρική Συνοχή και Συνεργασία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	27.400.000 €	0 €	0 €	27.400.000 €	27.282.790 €	27.282.790 €	0 €	54.682.790 €	50,11%	0 €	13.898.550 €	0 €	13.898.550 €	68.581.340 €
Θεματική Προτεραιότητα 5 : Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής		12.800.178 €	0 €	0 €	12.800.178 €	6.765.840 €	6.765.840 €	0 €	19.566.018 €	65,42%	0 €	0 €	0 €	0 €	19.566.018 €
11	Άξονας Προτεραιότητας 11 : Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Κρήτη & Βόρειο Αιγαίο	10.500.000 €	0 €	0 €	10.500.000 €	3.000.000 €	3.000.000 €	0 €	13.500.000 €	77,78%	0 €	0 €	0 €	0 €	13.500.000 €
12	Άξονας Προτεραιότητας 12 : Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής – Νότιο Αιγαίο	2.300.178 €	0 €	0 €	2.300.178 €	3.765.840 €	3.765.840 €	0 €	6.066.018 €	37,92%	0 €	0 €	0 €	0 €	6.066.018 €
Σύνολο		871.300.178 €	0 €	0 €	871.300.178 €	322.700.000 €	322.700.000 €	0 €	1.194.000.178 €	72,97%	0 €	131.000.000 €	173.000.000 €	304.000.000 €	1.325.000.178 €

Στήλη 11a : Άλλοι εθνικοί πόροι, προβλεπόμενα έσοδα, μη επιλέξιμες δαπάνες κλπ.

Στήλη 11b : Ιδιωτική συμμετοχή

Πίνακας 52 Ενδεικτική ανάλυση της Κοινοτικής Συνδρομής ως προς τη διάσταση 1

ΔΙΑΣΤΑΣΗ 1				
ΘΕΜΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ				
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΕΠ Κ – ΝΑ 2007 - 2013		
		ΣΤΟΧΟΣ 1	ΣΤΟΧΟΣ 2	ΣΥΝΟΛΟ
		ΠΟΣΑ ΣΕ € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	ΠΟΣΑ ΣΕ € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	ΠΟΣΑ ΣΕ € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)
	Έρευνα και τεχνολογική Ανάπτυξη (Ε&ΤΑ), καινοτομία και επιχειρηματικότητα.	48.750.000	17.000.000	65.750.000
2	Υποδομή έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (συμπεριλαμβανοντας υλικό εξοπλισμό, τεχνολογική εγκατάσταση και δίκτυα υπολογιστών υψηλής ταχύτητας που συνδέουν κέντρα ερευνών) και κέντρα αναγνωρισμένου κύρους σε εξειδικευμένη τεχνολογία.	6.750.000	0	6.750.000
3	Μεταφορά τεχνολογίας και βελτίωση των δικτύων συνεργασίας μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), μεταξύ αυτών και άλλων επιχειρήσεων και πανεπιστημίων, ιδρυμάτων μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κάθε τύπου, περιφερειακών αρχών, ερευνητικών κέντρων και επιστημονικών και τεχνολογικών πόλων (επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, τεχνοπόλοι κ.λπ.)	0	150.000	150.000
4	Βοήθεια προς την Ε&ΤΑ, ιδίως των ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε υπηρεσίες Ε&ΤΑ ερευνητικών κέντρων)	0	150.000	150.000
5	Προηγμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες για επιχειρήσεις και ομάδες επιχειρήσεων	0	1.000.000	1.000.000
6	Ενίσχυση στις ΜΜΕ για την προώθηση σχεδίων βιώσιμης παραγωγής (εισαγωγή αποτελεσματικών συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, υιοθέτηση και χρήση τεχνολογιών για την καταπολέμηση της ρύπανσης, ενσωμάτωση μη ρυπογόνων τεχνολογιών στις επιχειρήσεις)	0	350.000	350.000
7	Επενδύσεις σε επιχειρήσεις που συνδέονται άμεσα με έρευνα και καινοτομία (καινοτόμες τεχνολογίες, ίδρυση νέων επιχειρήσεων από πανεπιστήμια, υπάρχοντα κέντρα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και επιχειρήσεις κ.λ.π.)	0	150.000	150.000
8	Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις	42.000.000	2.100.000	44.100.000
9	Άλλα μέτρα για την προώθηση έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας	0	13.100.000	13.100.000
	Κοινωνία της πληροφορίας	1.500.000	17.800.000	19.300.000
10	Υποδομή τηλεπικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων των ευρυζωνικών δικτύων)	1.500.000	2.400.000	3.900.000
11	Τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών (πρόσβαση, ασφάλεια, δυνατότητα λειτουργικής εναλλαγής συστημάτων, πρόληψη κινδύνου, έρευνα, καινοτομία, ηλεκτρονικό περιεχόμενο κ.λ.π.)	0	800.000	800.000
12	Τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών (TEN-ICT)	0	700.000	700.000

ΔΙΑΣΤΑΣΗ 1				
ΘΕΜΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ				
13	Υπηρεσίες και εφαρμογές για τον πολίτη (ηλεκτρονική υγεία, ηλεκτρονική διακυβέρνηση ηλεκτρονική εκμάθηση, ηλεκτρονική ενσωμάτωση, κ.λ.π.)	0	8.600.000	8.600.000
14	Υπηρεσίες και εφαρμογές για ΜΜΕ (ηλεκτρονικό εμπόριο, εκπαίδευση και κατάρτιση, δικτύωση κ.λ.π.)	0	2.300.000	2.300.000
15	Άλλα μέτρα για την πρόσβαση των ΜΜΕ σε τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών και στην αποτελεσματική χρήση τους.	0	3.000.000	3.000.000
	Μεταφορές	260.000.000	16.200.000	276.200.000
22	Εθνικές οδοί	28.500.000	1.300.000	29.800.000
23	Περιφερειακές/τοπικές οδοί	173.000.000	4.100.000	177.100.000
24	Ποδηλατόδρομοι	0	300.000	300.000
25	Αστικές μεταφορές	0	500.000	500.000
30	Λιμένες	58.500.000	10.000.000	68.500.000
	Ενέργεια	0	14.000.000	14.000.000
34	Ηλεκτρισμός (TEN-E)	0	10.000.000	10.000.000
39	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: άνεμος	0	1.300.000	1.300.000
40	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: ηλιακή	0	700.000	700.000
42	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: υδροηλεκτρική, γεωθερμική και άλλες	0	400.000	400.000
43	Ενεργειακή απόδοση, συμπαράγωγη, διαχείριση ενέργειας	0	1.600.000	1.600.000
	Προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων	101.570.000	13.800.000	115.370.000
44	Διαχείριση οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων	31.750.000	0	31.750.000
45	Διαχείριση και διανομή ύδατος (πόσιμο νερό)	24.500.000	4.000.000	28.500.000
46	Επεξεργασία υδάτων (λύματα)	35.820.000	5.000.000	40.820.000
51	Προώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας (συμπεριλαμβάνοντας τις περιοχές Natura 2000)	1.500.000	3.200.000	4.700.000
52	Προώθηση καθαρών αστικών μεταφορών	0	0	0
53	Πρόληψη κινδύνων (συμπεριλαμβάνοντας την επεξεργασία και εφαρμογή σχεδίων και μέτρων για την πρόληψη και διαχείριση φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων)	6.000.000	1.200.000	7.200.000
54	Άλλα μέτρα για την διατήρηση της κατάστασης περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων.	2.000.000	400.000	2.400.000
	Τουρισμός	12.000.000	4.800.000	16.800.000
55	Προώθηση Τόπων Φυσικού Κάλλους	1.000.000	500.000	1.500.000
56	Προστασία και ανάπτυξη φυσικής κληρονομιάς.	3.000.000	2.000.000	5.000.000
57	Συνδρομή στην βελτίωση τουριστικών υπηρεσιών	8.000.000	2.300.000	10.300.000
	Πολιτισμός	39.750.000	11.400.000	51.150.000
58	Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.	30.000.000	5.500.000	35.500.000
59	Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών	8.250.000	3.100.000	11.350.000

ΔΙΑΣΤΑΣΗ 1				
ΘΕΜΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ				
60	Συνδρομή στην βελτίωση πολιτιστικών υπηρεσιών.	1.500.000	2.800.000	4.300.000
	Αστική και αγροτική αναγέννηση	59.500.000	2.000.000	61.500.000
61	Ολοκληρωμένα σχέδια για την αστική και αγροτική αναγέννηση.	59.500.000	2.000.000	61.500.000
	Βελτιώνοντας την πρόσβαση στην απασχόληση και την διατήρηση των θέσεων εργασίας.	20.930.000	0	20.930.000
69	Μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και την αύξηση της διαρκούς συμμετοχής και προόδου των γυναικών στην απασχόληση, ώστε να μειωθεί ο διαχωρισμός με βάση το φύλο στην αγορά εργασίας και για την εναρμόνιση εργασίας και ιδιωτικής ζωής, όπως πχ με την ευχερέστερη πρόσβαση στη φροντίδα παιδιών και εξαρτώμενων προσώπων	20.930.000	0	20.930.000
	Επενδύσεις σε κοινωνικές υποδομές.	172.500.000	40.000.000	212.500.000
75	Υποδομές εκπαίδευσης.	100.500.000	30.000.000	130.500.000
76	Υποδομές Υγείας	51.000.000	6.800.000	57.800.000
77	Υποδομές φροντίδας παιδιών	5.500.000	1.600.000	7.100.000
79	Άλλες κοινωνικές υποδομές.	15.500.000	1.600.000	17.100.000
	Μείωση του πρόσθετου κόστους που εμποδίζει την ανάπτυξη των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών	4.000.000	1.000.000	5.000.000
82	Εξισορρόπηση του πρόσθετου κόστους λόγω ελλείμματος προσβασιμότητας και χωρικού κατακερματισμού	0	800.000	800.000
83	Ειδικές δράσεις για την εξισορρόπηση πρόσθετου κόστους που οφείλεται σε παράγοντες σχετιζόμενους με το μέγεθος της αγοράς	4.000.000	200.000	4.200.000
	Τεχνική Βοήθεια	10.500.000	2.300.178	12.800.178
85	Προετοιμασία, εφαρμογή παρακολούθηση και επιθεώρηση	5.750.000	1.180.178	6.930.178
86	Αξιολόγηση και Μελέτες, πληροφορίες και επικοινωνία	4.750.000	1.120.000	5.870.000
ΣΥΝΟΛΑ		731.000.000	140.300.178	871.300.178

Πίνακας 53 Ενδεικτική ανάλυση της Κοινοτικής συνδρομής ως προς τη διάσταση 2

ΔΙΑΣΤΑΣΗ 2 ΜΟΡΦΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ				
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΠΕΠ Κρήτης-Νήσων Αιγαίου 2007 - 2013		
		ΣΤΟΧΟΣ 1	ΣΤΟΧΟΣ 2	ΣΥΝΟΛΟ
		ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)
1	Μη επιστρεπτέα ενίσχυση	723.500.000	138.300.178	861.800.178
2	Ενίσχυση (δάνειο, επιδότηση επιτοκίου, εγγυήσεις)	7.500.000	2.000.000	9.500.000
3	Επιχειρηματικά κεφάλαια (συμμετοχή, κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου)	0	0	0
4	Άλλες μορφές χρηματοδότησης	0	0	0
	ΣΥΝΟΛΟ	731.000.000	140.300.178	871.300.178

Πίνακας 54 Ενδεικτική ανάλυση της Κοινοτικής Συνδρομής ως προς τη διάσταση 3

ΔΙΑΣΤΑΣΗ 3 ΕΔΑΦΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ				
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΕΠ Κ – ΝΑ 2007 - 2013		
		ΣΤΟΧΟΣ 1	ΣΤΟΧΟΣ 2	ΣΥΝΟΛΟ
		ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. € (ΚΟΙΝ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ)
1	Αστική περιοχή	229.500.000	5.000.000	234.500.000
2	Βουνά	34.500.000	0	34.500.000
3	Νησιά	309.500.000	135.300.178	444.800.178
4	Αραιοκατοικημένες και πολύ αραιοκατοικημένες περιοχές	0	0	0
5	Αγροτικές περιοχές (εκτός από βουνά, νησιά ή αραιοκατοικημένες και πολύ αραιοκατοικημένες περιοχές)	153.000.000	0	153.000.000
6	Πρώην εξωτερικά σύνορα της ΕΕ (μετά τις 30.04.2004)	0	0	0
7	Ιδιαίτερα απομακρυσμένη Περιφέρεια	0	0	0
8	Ζώνη διασυνοριακής συνεργασίας	0	0	0
9	Ζώνη διακρατικής συνεργασίας	0	0	0
10	Ζώνη διαπεριφερειακής συνεργασίας	0	0	0
0	Άνευ αντικειμένου	4.500.000	0	4.500.000
	ΣΥΝΟΛΟ	731.000.000	140.300.178	871.300.178

7. ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΟΡΜΟΥ (CORE INDICATORS)

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι θεματικοί δείκτες κορμού (core indicators) που αφορούν το παρόν ΠΕΠ. Οι εν λόγω δείκτες αναφέρονται στο Παράρτημα Ι του Εγγράφου Εργασίας Νο. 2 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο “Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators”.

Κατεβλήθη προσπάθεια ώστε να υπολογιστούν οι τιμές βάσης και στόχου για όσο το δυνατόν περισσότερους δείκτες κορμού. Για περιορισμένο αριθμό δεικτών που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα του Εγγράφου Εργασίας Νο. 2 και που έχουν εφαρμογή στο Πρόγραμμα, δεν κατέστη δυνατόν στην παρούσα φάση του σχεδιασμού να υπολογιστούν τιμές. Οι τιμές αυτές θα επιδιωχθεί να συμπληρωθούν μετά την εξειδίκευση των αντίστοιχων δράσεων ή/και μετά την ανάπτυξη εξειδικευμένης μεθοδολογίας.

Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Έγγραφο Εργασίας Νο. 2, οι τιμές των δεικτών κορμού θα επικαιροποιούνται στις υποβαλλόμενες ετήσιες εκθέσεις.

Πίνακας 55 Δείκτες Κορμού Περιφέρεια Κρήτης

ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη				
Αριθμός «έργων» έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης	16	11	Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στον αριθμό των έργων / υποέργων που αφορούν στις ενισχύσεις για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη καθώς και σε υποδομές για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη. Η κάθε σύμβαση αποτελεί έργο.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ, τα οποία έχουν αντίστοιχες δράσεις.
Αριθμός «έργων» συνεργασίας επιχειρήσεων με ερευνητικά ιδρύματα	-	-	Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στον αριθμό των έργων / υποέργων που αφορούν στις ενισχύσεις για συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων και των ερευνητικών ιδρυμάτων. Η κάθε σύμβαση αποτελεί έργο.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ, τα οποία έχουν αντίστοιχες δράσεις. Τέτοιες δράσεις υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Άμεση Ενίσχυση Επενδύσεων στις ΜΜΕ				
Αριθμός «έργων»	220	225	Ως έργο εννοείται η ενίσχυση κάθε μίας επιχείρησης από το Πρόγραμμα. Ο αριθμός των έργων ταυτίζεται με τον αριθμό των συμβάσεων.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Εκ των οποίων: αριθμός ενάρξεων λειτουργίας που ενισχύθηκαν (πρώτα δύο χρόνια μετά την έναρξη)	33	40	Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στην ενίσχυση για την ίδρυση / δημιουργία μιας επιχείρησης από το Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται (μεικτές, ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης)	682	660	Δείκτης που αναφέρεται στο ΕΣΠΑ και αφορά τις θέσεις απασχόλησης που προκύπτουν από την ενίσχυση επιχειρήσεων στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Επαγόμενες Επενδύσεις (€million)	69.8	56	Αναφέρεται στον προϋπολογισμό των επαγόμενων επενδύσεων και αφορά στο σύνολο της ιδιωτικής και δημόσιας δαπάνης για κρατικές ενισχύσεις στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Κοινωνία της Πληροφορίας				
Αριθμός Έργων	122	-	Αναφέρεται στο κάθε έργο / υποέργο είτε ενίσχυσης είτε υποδομής για την ψηφιακή σύγκλιση. Το έργο ταυτίζεται με τη σύμβαση.	Συνδράμουν το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Επιπρόσθετος πληθυσμός ο οποίος καλύπτεται από	-	-	Αναφέρεται στον πληθυσμό που έχει δυνατότητα	Συνδράμουν το ΕΠ Ψηφιακή

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
ευρυζωνικά			πρόσβασης σε ευρυζωνικά δίκτυα μετά την υλοποίηση των έργων υποδομών.	Σύγκλιση και τα ΠΕΠ με αντίστοιχες δράσεις. Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Μεταφορές				
Αριθμός Έργων	25	30	Ως έργο νοείται η κάθε απόφαση ένταξης στο τομέα των μεταφορών (οδικά, λιμάνια, σιδηρόδρομοι κ.λπ.)	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ.
Κατασκευή και αποπεράτωση αυτοκινητοδρόμων εντός TEN (χλμ)	24,3	-	Ο δείκτης αναφέρεται στα χλμ αυτοκινητοδρόμων εντός TEN που ολοκληρώνονται.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ (μεταβατικές περιφέρειες). Τέτοιες δράσεις υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Χιλιόμετρα κατασκευασμένων / αναβαθμισμένων δρόμων	261,4	150	Αναφέρεται στο σύνολο των χλμ που αναβαθμίζονται / κατασκευάζονται από το Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Κατασκευή και αποπεράτωση σιδηροδρόμων εντός TEN (χλμ)	-	-	Ο δείκτης αναφέρεται στα χλμ σιδηροδρόμων εντός TEN που ολοκληρώνονται.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Χιλιόμετρα αναβαθμισμένων σιδηροδρομικών γραμμών	-	-	Αφορά σε μικρές δράσεις αναβάθμισης / ασφάλειας σε σιδηρόδρομους εκτός TEN	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Επιπρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένα αστικά μέσα μαζικής μεταφοράς				Συνδράμουν το ΕΠΕΠ, το ΠΕΠ Μακεδονίας-Θράκης, το ΠΕΠ Αττικής και το ΕΠΠΕΡΑΑ
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας				
Αριθμός Έργων	-	-	Αναφέρεται στο κάθε έργο (σύμβαση) για την δημιουργία υποδομών ή ενίσχυση επενδύσεων για την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών. Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
Επιπρόσθετη δυναμικότητα για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας (MW)	-	-	Δείκτης που περιλαμβάνεται στο ΕΣΠΑ. Να χρησιμοποιηθεί στις Περιφέρειες που έχουν αντίστοιχες δράσεις και δεν περιλαμβάνεται.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών. Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
Ετήσια Εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας από επενδύσεις (Τόνοι Ισοδύναμου Πετρελαίου)				2007-2013. Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών. Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
<u>Περιβάλλον</u>				
Πληθυσμός που εξυπηρετείται από έργα διαχείρισης υδάτινων πόρων	80.000	100.000	Αναφέρεται στον πληθυσμό που εξυπηρετείται από δίκτυα ύδρευσης που προβλέπονται στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Επιπρόσθετος ισοδύναμος πληθυσμός που εξυπηρετείται από έργα διαχείρισης υγρών αποβλήτων	70.000	80.000	Αναφέρεται στον προβλεπόμενο ισοδύναμο πληθυσμό που θα εξυπηρετείται από ΕΕΛ	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων	1	8	Αναφέρεται στον προβλεπόμενο αριθμό ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ/ΣΜΑ	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός έργων αποκατάστασης περιοχών	20	5	Αναφέρεται στον αριθμό των ΧΑΔΑ και λοιπών περιοχών που θα αποκατασταθούν	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
<u>Πρόληψη Κινδύνων</u>				
Αριθμός Έργων	1	10	Αναφέρεται στο σύνολο των έργων (αντιπλημμυρικής, αντιπυρικής προστασίας και λοιπά) που εντάσσονται στην πρόληψη κινδύνων	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός ατόμων που επωφελούνται από δασική αντιπυρική προστασία και άλλα μέτρα προστασίας δασών	620.000	-	Το σύνολο του πληθυσμού της κάθε Περιφέρειας	Συνδράμουν τα ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ .Δεν υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013.
<u>Τουρισμός</u>				
Αριθμός έργων	118	120	Αναφέρεται στο σύνολο των έργων / υποέργων για υποδομές όπως τουριστικά αγκυροβόλια, μαρίνες, σε κάθε ενίσχυση για την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού καθώς και στην ενίσχυση της κάθε επιχειρήσεις στο τομέα του τουρισμού. Η σύμβαση ταυτίζεται με το έργο.	Συνδράμουν το ΕΠΑΕ και ΠΕΠ
<u>Εκπαίδευση</u>				
Αριθμός Έργων	132	150	Αναφέρεται σε όλα τα έργα / υποέργα υποδομής (κτιριακά και εξοπλισμοί) στο τομέα της Εκπαίδευσης	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
Αριθμός ωφελούμενων μαθητών	36.600	50.000	Το σύνολο των ωφελούμενων μαθητών από όλες τις προαναφερόμενες παρεμβάσεις	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
<u>Υγεία</u>				

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
Αριθμός Έργων	12	15	Αναφέρεται σε όλα τα έργα / υποέργα υποδομής (κτιριακά και εξοπλισμοί) στο τομέα της Υγείας	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
Αστική Ανάπτυξη				
Φυσική και Περιβαλλοντική Αναγέννηση				
Αριθμός έργων για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και της ελκυστικότητας των πόλεων	54		Αναφέρεται σε όλα τα έργα αναπλάσεων, χώρων πρασίνου, ανακαίνισης κτιρίων κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ και υπάρχουν στο ΠΕΠ 2007-2013. Θα προσδιοριστούν από τα Επιχειρησιακά Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης των πόλεων
Ανταγωνιστικότητα				
Αριθμός έργων που αποσκοπεί στην προώθηση των επιχειρήσεων, επιχειρηματικότητα και νέων τεχνολογιών	-		Αναφέρεται στα έργα για την δημιουργία δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, άυλες ενέργειες για την προώθηση των επιχειρήσεων κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις δεν υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ. Πιθανόν να υπάρξουν στο ΠΕΠ 2007-2013 αν προταθούν στα Επιχειρησιακά Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης των πόλεων.
Κοινωνική Ενσωμάτωση				
Αριθμός έργων / υπηρεσιών για τη προώθηση των ίσων ευκαιριών και κοινωνικής ενσωμάτωσης για μειονεκτούντες ομάδες και νέους	15		Αναφέρεται σε δράσεις ενίσχυσης δομών, προώθησης της απασχόλησης κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ Τέτοιες δράσεις υπήρχαν στο τρέχον ΠΕΠ πιθανόν να υπάρξουν στο ΠΕΠ 2007-2013 αν προταθούν στα Επιχειρησιακά Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης των πόλεων και κριθούν επιλέξιμες από το ΕΤΠΑ.

- Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στον κατάλογο θα επικαιροποιούνται όπως αναφέρεται στο Έγγραφο Εργασίας 2 «Indicators for Monitoring and Evaluation: A Practical Guide» στις ετήσιες εκθέσεις και θα χρησιμοποιούνται για το λόγο αυτό διαθέσιμες πληροφορίες σύμφωνα με την ένταξη των έργων.

Πίνακας 56 Δείκτες Κορμού Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη				
Αριθμός «έργων» έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης			Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στον αριθμό των έργων / υποέργων που αφορούν στις ενισχύσεις για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη καθώς και σε υποδομές για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη. Η κάθε σύμβαση αποτελεί έργο.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ, τα οποία έχουν αντίστοιχες δράσεις.
Αριθμός «έργων» συνεργασίας επιχειρήσεων με ερευνητικά ιδρύματα			Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στον αριθμό των έργων / υποέργων που αφορούν στις ενισχύσεις για συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων και των ερευνητικών ιδρυμάτων. Η κάθε σύμβαση αποτελεί έργο.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ, τα οποία έχουν αντίστοιχες δράσεις.
Άμεση Ενίσχυση Επενδύσεων στις ΜΜΕ				
Αριθμός «έργων»	347	340	Ως έργο εννοείται η ενίσχυση κάθε μίας επιχείρησης από το Πρόγραμμα. Ο αριθμός των έργων ταυτίζεται με τον αριθμό των συμβάσεων.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Εκ των οποίων: αριθμός ενάρξεων λειτουργίας που ενισχύθηκαν	55	45	Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στην ενίσχυση για την ίδρυση / δημιουργία μιας επιχείρησης από το Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται (μεικτές, ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης)	87	80	Δείκτης που αναφέρεται στο ΕΣΠΑ και αφορά τις θέσεις απασχόλησης που προκύπτουν από την ενίσχυση επιχειρήσεων στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Επαγόμενες Επενδύσεις (€million)	75,0	66,2	Αναφέρεται στον προϋπολογισμό των επαγόμενων επενδύσεων και αφορά στο σύνολο της ιδιωτικής και δημόσιας δαπάνης για κρατικές ενισχύσεις στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Κοινωνία της Πληροφορίας				
Αριθμός Έργων	14	5	Αναφέρεται στο κάθε έργο / υποέργο είτε ενίσχυσης είτε υποδομής για την ψηφιακή σύγκλιση. Το έργο ταυτίζεται με τη σύμβαση.	Συνδράμουν το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και ΠΕΠ

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
Επιπρόσθετος πληθυσμός ο οποίος καλύπτεται από ευρυζωνικά	-	-	Αναφέρεται στον πληθυσμό που έχει δυνατότητα πρόσβασης σε ευρυζωνικά δίκτυα μετά την υλοποίηση των έργων υποδομών. Ο στόχος του δείκτη θα προσδιορισθεί αφού εξειδικευτούν οι δράσεις.	Συνδράμουν το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και τα ΠΕΠ με αντίστοιχες δράσεις.
Μεταφορές				
Αριθμός Έργων	48	30	Ως έργο νοείται η κάθε απόφαση ένταξης στο τομέα των μεταφορών (οδικά, λιμάνια, σιδηρόδρομοι κ.λπ.)	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ.
Κατασκευή και αποπεράτωση αυτοκινητοδρόμων εντός TEN (χλμ)			Ο δείκτης αναφέρεται στα χλμ αυτοκινητοδρόμων εντός TEN που ολοκληρώνονται.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ (μεταβατικές περιφέρειες).
Χιλιόμετρα κατασκευασμένων / αναβαθμισμένων δρόμων	110	56	Αναφέρεται στο σύνολο των χλμ που αναβαθμίζονται / κατασκευάζονται από το Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Κατασκευή και αποπεράτωση σιδηροδρόμων εντός TEN (χλμ)			Ο δείκτης αναφέρεται στα χλμ σιδηροδρόμων εντός TEN που ολοκληρώνονται.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Χιλιόμετρα αναβαθμισμένων σιδηροδρομικών γραμμών			Αφορά σε μικρές δράσεις αναβάθμισης / ασφάλειας σε σιδηρόδρομους εκτός TEN	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Επιπρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένα αστικά μέσα μαζικής μεταφοράς				Συνδράμουν το ΕΠΕΠ, το ΠΕΠ Μακεδονίας-Θράκης, το ΠΕΠ Αττικής και το ΕΠΠΕΡΑΑ
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας				
Αριθμός Έργων			Αναφέρεται στο κάθε έργο (σύμβαση) για την δημιουργία υποδομών ή ενίσχυση επενδύσεων για την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών.
Επιπρόσθετη δυναμικότητα για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας (MW)			Δείκτης που περιλαμβάνεται στο ΕΣΠΑ. Να χρησιμοποιηθεί στις Περιφέρειες που έχουν αντίστοιχες δράσεις και δεν περιλαμβάνεται.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών.
Ετήσια Εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας από επενδύσεις (Τόνοι Ισοδύναμου Πετρελαίου)				Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
				των 5 Μεταβατικών Περιφερειών.
Περιβάλλον				
Πληθυσμός που εξυπηρετείται από έργα διαχείρισης υδάτινων πόρων	8.900	4.000	Αναφέρεται στον πληθυσμό που εξυπηρετείται από δίκτυα ύδρευσης που προβλέπονται στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Επιπρόσθετος ισοδύναμος πληθυσμός που εξυπηρετείται από έργα διαχείρισης υγρών αποβλήτων	40.000	5.000	Αναφέρεται στον προβλεπόμενο ισοδύναμο πληθυσμό που θα εξυπηρετείται από ΕΕΛ	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων	1	6	Αναφέρεται στον προβλεπόμενο αριθμό ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ/ΣΜΑ	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός έργων αποκατάστασης περιοχών	5	30	Αναφέρεται στον αριθμό των ΧΑΔΑ και λοιπών περιοχών που θα αποκατασταθούν	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Πρόληψη Κινδύνων				
Αριθμός Έργων	4	2	Αναφέρεται στο σύνολο των έργων (αντιπλημμυρικής, αντιπυρικής προστασίας και λοιπά) που εντάσσονται στην πρόληψη κινδύνων	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός ατόμων που επωφελούνται από δασική αντιπυρική προστασία και άλλα μέτρα προστασίας δασών	184.697	-	Το σύνολο του πληθυσμού της κάθε Περιφέρειας. Ο στόχος του δείκτη θα προσδιορισθεί κατά τη διαδικασία εφαρμογής.	Συνδράμουν τα ΠΕΠ

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
Τουρισμός	-	-		
Αριθμός έργων	182	150	Αναφέρεται στο σύνολο των έργων / υποέργων για υποδομές όπως τουριστικά αγκυροβόλια, μαρίνες, σε κάθε ενίσχυση για την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού καθώς και στην ενίσχυση της κάθε επιχειρήσεις στο τομέα του τουρισμού. Η σύμβαση ταυτίζεται με το έργο	Συνδράμουν το ΕΠΑΕ και ΠΕΠ
Εκπαίδευση	-	-		
Αριθμός Έργων	33	40	Αναφέρεται σε όλα τα έργα / υποέργα υποδομής (κτιριακά και εξοπλισμοί) στο τομέα της Εκπαίδευσης	Συνδράμουν τα ΠΕΠ
Αριθμός ωφελούμενων μαθητών	9.770	6.800	Το σύνολο των ωφελούμενων μαθητών από όλες τις προαναφερόμενες παρεμβάσεις	Συνδράμουν τα ΠΕΠ
Υγεία	-	-		
Αριθμός Έργων	7	20	Αναφέρεται σε όλα τα έργα / υποέργα υποδομής (κτιριακά και εξοπλισμοί) στο τομέα της Υγείας	Συνδράμουν τα ΠΕΠ
Αστική Ανάπτυξη				
Φυσική και Περιβαλλοντική Αναγέννηση				
Αριθμός έργων για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και της ελκυστικότητας των πόλεων	16	-	Αναφέρεται σε όλα τα έργα αναπλάσεων, χώρων πρασίνου, ανακαίνισης κτιρίων κλ.π. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν τα ΠΕΠ
Ανταγωνιστικότητα				
Αριθμός έργων που αποσκοπεί στην προώθηση των επιχειρήσεων, επιχειρηματικότητα και νέων τεχνολογιών	4	-	Αναφέρεται στα έργα για την δημιουργία δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, άυλες ενέργειες για την προώθηση των επιχειρήσεων κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν τα ΠΕΠ
Κοινωνική Ενσωμάτωση				
Αριθμός έργων / υπηρεσιών για τη προώθηση των ίσων ευκαιριών και κοινωνικής ενσωμάτωσης για μειονεκτούντες ομάδες και νέους	3	-	Αναφέρεται σε δράσεις ενίσχυσης δομών , προώθησης της απασχόλησης κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν τα ΠΕΠ

Πίνακας 57 Δείκτες Κορμού Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
<u>Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη</u>				
Αριθμός «έργων» έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης	8	3	Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στον αριθμό των έργων / υποέργων που αφορούν στις ενισχύσεις για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη καθώς και σε υποδομές για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη. Η κάθε σύμβαση αποτελεί έργο.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ, τα οποία έχουν αντίστοιχες δράσεις.
<u>Άμεση Ενίσχυση Επενδύσεων στις ΜΜΕ70</u>				
Αριθμός «έργων»	424	137	Ως έργο εννοείται η ενίσχυση κάθε μίας επιχείρησης από το Πρόγραμμα. Ο αριθμός των έργων ταυτίζεται με τον αριθμό των συμβάσεων.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Εκ των οποίων: αριθμός ενάρξεων λειτουργίας που ενισχύθηκαν (πρώτα δύο χρόνια μετά την έναρξη)	127	8	Η τιμή βάσης και στόχου αναφέρεται στην ενίσχυση για την ίδρυση / δημιουργία μιας επιχείρησης από το Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται (μικτές, ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης)	525 <u>ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ</u> Σ 210 MONIMES	198	Δείκτης που αναφέρεται στο ΕΣΠΑ και αφορά τις θέσεις απασχόλησης που προκύπτουν από την ενίσχυση επιχειρήσεων στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Επαγόμενες Επενδύσεις	41,162 εκ.	31,280 εκ	Αναφέρεται στον προϋπολογισμό των επαγόμενων επενδύσεων	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και

70 δεν έχουν συμπεριληφθεί σε κανένα δείκτη δράσεις έρευνας, ενέργειας, τουρισμού κλπ.

ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
(€million)			και αφορά στο σύνολο της ιδιωτικής και δημόσιας δαπάνης για κρατικές ενισχύσεις στο Πρόγραμμα.	Επιχειρηματικότητα καθώς και όλα τα ΠΕΠ.
Κοινωνία της Πληροφορίας				
Αριθμός Έργων	3.774	14	Αναφέρεται στο κάθε έργο / υποέργο είτε ενίσχυσης είτε υποδομής για την ψηφιακή σύγκλιση. Το έργο ταυτίζεται με τη σύμβαση.	Συνδράμουν το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και ΠΕΠ
Επιπρόσθετος πληθυσμός ο οποίος καλύπτεται από ευρυζωνικά	0%	1%	Αναφέρεται στον πληθυσμό που έχει δυνατότητα πρόσβασης σε ευρυζωνικά δίκτυα μετά την υλοποίηση των έργων υποδομών.	Συνδράμουν το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και τα ΠΕΠ με αντίστοιχες δράσεις.
Μεταφορές				
Αριθμός Έργων	45	12	Ως έργο νοείται η κάθε απόφαση ένατηης στο τομέα των μεταφορών (οδικά, λιμάνια, σιδηρόδρομοι κ.λπ.)	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ.
Κατασκευή και αποπεράτωση αυτοκινητοδρόμων εντός TEN (χλμ)	-	-	Ο δείκτης αναφέρεται στα χλμ αυτοκινητοδρόμων εντός TEN που ολοκληρώνονται.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ (μεταβατικές περιφέρειες).
Χιλιόμετρα κατασκευασμένων / αναβαθμισμένων δρόμων	175	43	Αναφέρεται στο σύνολο των χλμ που αναβαθμίζονται / κατασκευάζονται από το Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Κατασκευή και αποπεράτωση σιδηροδρομικών γραμμών εντός TEN (χλμ)	-	-	Ο δείκτης αναφέρεται στα χλμ σιδηροδρόμων εντός TEN που ολοκληρώνονται.	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Χιλιόμετρα αναβαθμισμένων σιδηροδρομικών γραμμών	-	-	Αφορά σε μικρές δράσεις αναβάθμισης / ασφάλειας σε σιδηρόδρομους εκτός TEN	Συνδράμουν το ΕΠΕΠ και ΠΕΠ
Επιπρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένα αστικά μέσα μαζικής μεταφοράς	67.109	53.709		Συνδράμουν το ΕΠΕΠ, το ΠΕΠ Μακεδονίας-Θράκης, το ΠΕΠ Αττικής και το ΕΠΠΕΡΑΑ
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας				
Αριθμός Έργων	30	22	Αναφέρεται στο κάθε έργο (σύμβαση) για την δημιουργία υποδομών ή ενίσχυση επενδύσεων για την αξιοποίηση των	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
			ανανεώσιμων πηγών ενέργειας	Περιφερειών.
Επιπρόσθετη δυναμικότητα για την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ και εξοικονόμηση ενέργειας (MWh)	-	41.435	Δείκτης που περιλαμβάνεται στο ΕΣΠΑ. Να χρησιμοποιηθεί στις Περιφέρειες που έχουν αντίστοιχες δράσεις και δεν περιλαμβάνεται.	Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών.
Ετήσια Εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας από επενδύσεις ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (Τόνοι Ισοδύναμου Πετρελαίου)	--	12.685		Συνδράμουν το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και τα ΠΕΠ των 5 Μεταβατικών Περιφερειών.
<u>Περιβάλλον</u>				
Πληθυσμός που εξυπηρετείται από έργα διαχείρισης υδάτινων πόρων	272.417	100%	Αναφέρεται στον πληθυσμό που εξυπηρετείται από δίκτυα ύδρευσης που προβλέπονται στο Πρόγραμμα.	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Επιπρόσθετος ισοδύναμος πληθυσμός που εξυπηρετείται από έργα διαχείρισης υγρών αποβλήτων	100.000	65.000	Αναφέρεται στον προβλεπόμενο ισοδύναμο πληθυσμό που θα εξυπηρετείται από ΕΕΛ	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων	1	20	Αναφέρεται στον προβλεπόμενο αριθμό ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ/ΣΜΑ	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός έργων αποκατάστασης περιοχών	0	10	Αναφέρεται στον αριθμό των ΧΑΔΑ και λοιπών περιοχών που θα αποκατασταθούν	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
<u>Πρόληψη Κινδύνων</u>				
Αριθμός Έργων	12	8	Αναφέρεται στο σύνολο των έργων (αντιπλημμυρικής, αντιπυρικής προστασίας και λοιπά) που εντάσσονται στην πρόληψη κινδύνων	Συνδράμουν το ΕΠ ΠΕΡΑΑ και ΠΕΠ
Αριθμός ατόμων που επωφελούνται από δασική αντιπυρική προστασία και άλλα μέτρα προστασίας δασών	249.500	302.000	Το σύνολο του πληθυσμού της κάθε Περιφέρειας	Συνδράμουν τα ΠΕΠ

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
<u>Τουρισμός</u>				
Αριθμός έργων	827	103	Αναφέρεται στο σύνολο των έργων / υποέργων για υποδομές όπως τουριστικά αγκυροβόλια, μαρίνες, σε κάθε ενίσχυση για την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού καθώς και στην ενίσχυση της κάθε επιχειρήσεις στο τομέα του τουρισμού. Η σύμβαση ταυτίζεται με το έργο.	Συνδράμουν το ΕΠΑΕ και ΠΕΠ
<u>Εκπαίδευση</u>				
Αριθμός Έργων	34	15	Αναφέρεται σε όλα τα έργα / υποέργα υποδομής (κτιριακά και εξοπλισμοί) στο τομέα της Εκπαίδευσης	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
Αριθμός ωφελούμενων μαθητών	39.506	42.100	Το σύνολο των ωφελούμενων μαθητών από όλες τις προαναφερόμενες παρεμβάσεις	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
<u>Υγεία</u>				
Αριθμός Έργων	22	10	Αναφέρεται σε όλα τα έργα / υποέργα υποδομής (κτιριακά και εξοπλισμοί) στο τομέα της Υγείας	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
<u>Αστική Ανάπτυξη</u>				
<u>Φυσική και Περιβαλλοντική Αναγέννηση</u>				
Αριθμός έργων για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και της ελκυστικότητας των πόλεων	14	7	Αναφέρεται σε όλα τα έργα αναπλάσεων, χώρων πρασίνου, ανακαίνισης κτιρίων κλ.π. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
<u>Ανταγωνιστικότητα</u>				
Αριθμός έργων που αποσκοπεί στην προώθηση των επιχειρήσεων, επιχειρηματικότητα και νέων τεχνολογιών	3	2	Αναφέρεται στα έργα για την δημιουργία δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, άυλες ενέργειες για την προώθηση των επιχειρήσεων κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ
<u>Κοινωνική Ενσωμάτωση</u>				

<u>ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ</u>	<u>ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ (2000-2006)</u>	<u>ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013</u>	<u>ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ</u>	<u>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ</u>
Αριθμός έργων / υπηρεσιών για τη προώθηση των ίσων ευκαιριών και κοινωνικής ενσωμάτωσης για μειονεκτούντες ομάδες και νέους	6	1	Αναφέρεται σε δράσεις ενίσχυσης δομών , προώθησης της απασχόλησης κ.λπ. που υλοποιούνται στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. (Μόνο τιμή βάσης)	Συνδράμουν μόνο τα ΠΕΠ

* Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στον κατάλογο θα επικαιροποιούνται όπως αναφέρεται στο Έγγραφο Εργασίας 2 «Indicators for Monitoring and Evaluation: A Practical Guide» στις ετήσιες εκθέσεις και θα χρησιμοποιούνται για το λόγο αυτό διαθέσιμες πληροφορίες σύμφωνα με την ένταξη των έργων.

